Αρχιμανδρίτου
ΖΑΧΑΡΙΑ (Ζάχαρου)

ΠΙΣΤΟΙ ΣΤΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τα τρία στάδια της πνευματικής ζωής στη θεολογία του Γέροντος Σωφρονίου

Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Τιμίου Προδρόμου
Έσσεξ Αγγλίας 2012

[//4]

Έκδοση Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας:
The Old Rectory, Tolleshunt Knights, by Maldon, Essex CM9 8EZ, GB.

ISBN 1 874679 18 5 Paperback edition
ISBN 1 874679 08 8 Hardback edition

[//7 - 8]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 2
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ - Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΕΚ ΠΙΣΤΕΩΣ ΖΗΣΕΤΑΙ 3
1 - ΕΚ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΙΣ ΠΙΣΤΙΝ 3

[//9]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Νυνί δε μένει πίστις, ελπίς, αγάπη, τα τρία ταύτα·
μείζων δε τούτων η αγάπη» (Α΄ Κορ. 13,13),
«ότι ο Θεός αγάπη εστί» (Α΄ Ιωάν. 4,8 και 16)

Στην κλασική ασκητική πραγματεία του, Κλίμαξ, ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης σκιαγραφεί πολύ παραστατικά την πορεία του ανθρώπου προς την τελείωση –ή ολοκλήρωση– στην πνευματική ζωή, η οποία στο πλήρωμά της δεν είναι τίποτα λιγότερο από την ένωση και τη μετοχή του στη θεία φύση του Ενός Αληθινού Θεού, της Αγίας Τριάδος. Αλλά ο άγιος Ιωάννης μας προειδοποιεί ότι μόνο ένα κίνητρο αρμόζει για την τοποθέτησή μας στην οδό αυτήν, η αγάπη προς τον Θεό. Ούτε ο φόβος του Θεού ούτε η ελπίδα της αμοιβής συνιστούν εύθετους λόγους για το εγχείρημα της αναβάσεως μας στην Κλίμακα. Είναι απείρως καλύτερο να ξεκινήσουμε από την αγάπη· και ο Θεός μας πρέπει να είναι η πρώτη μας αγάπη!

Στο παρόν βιβλίο ο συγγραφέας συνιστά σε όλους εμάς που επιχειρούμε τη δική μας άνοδο στην Κλίμακα να ζούμε με την ανάμνηση της πρώτης μας αγάπης ή, με άλλα λόγια, να πλησιάζουμε ολοένα και περισσότερο τον Θεό … Μας παρουσιάζει τη φύση της οδού της θεϊκής αυτής ανόδου. Σκιαγραφεί τα τρία στάδια της πνευματικής ζωής, [//10] ενώ μοιράζεται μαζί μας τη διδασκαλία του Γέροντος Σωφρονίου, ο οποίος ακολούθησε την οδό που βάδισε ο Άγιος Σιλουανός. Περιγράφει το πρώτο στάδιο ως επίσκεψη του Θείου Πνεύματος, η οποία εμπνέει τον άνθρωπο να συνάψει διαθήκη με τον Θεό· το δεύτερο στάδιο ως μακρύ και σκληρό αγώνα –καθώς ο Θεός προνοητικώς αίρει τη χάρη Του–, κατά τη διάρκεια του οποίου μαθαίνουμε την οδυνηρή αλήθεια για τον εαυτό μας, ενώ συγχρόνως μυούμαστε από το Άγιο Πνεύμα στις οδούς του Κυρίου· το τρίτο τέλος στάδιο ως ανάκτηση από τον άνθρωπο –αυτή τη φορά για όλη την αιωνιότητα– της αναφαίρετης χάριτος της σωτηρίας …

+ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
Επίσκοπος Wichita και Κεντρ. Αμερικής
Αντιοχειανή Ορθόδοξη Εκκλησία Αρχιεπισκοπής
Βορείου Αμερικής

[//11]

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ - Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΕΚ ΠΙΣΤΕΩΣ ΖΗΣΕΤΑΙ

(Εβρ. 10,38)

[//12]

[//13]

1 - ΕΚ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΙΣ ΠΙΣΤΙΝ

ΑΝ ΟΝΤΩΣ ΕΠΙΘΥΜΟΥΜΕ να ανήκουμε στην καινή κτίση της Εκκλησίας του Χριστού, χρειαζόμαστε το χάρισμα της πίστεως, το σημαντικότερο από τα πολλά δωρήματα που το Άγιο Πνεύμα χορηγεί στα μέλη του Σώματος του Χριστού. Μέσω της πίστεως μας θα συναρμοσθούμε στο ένδοξο της Εκκλησίας Σώμα, του οποίου Κεφαλή είναι ο Ίδιος ο Χριστός. Θα εισέλθουμε στην κοινωνία της χάριτος, που είναι η αληθινή φύση της Εκκλησίας, σε κοινωνία με τον πλούτο της θείας ζωής, που ρέει από την Κεφαλή του Σώματος αυτού στα μέλη Του. Η μετοχή στο Σώμα του Ιησού Χριστού, παρόλη τη μικρότητα και αδυναμία μας, θα μας καταστήσει συγκοινωνούς των χαρισμάτων των ισχυρών μελών του Σώματος αυτού – των Αγίων που διαμένουν στον ουρανό και στη γη.

Έτσι ενισχυόμαστε, υπερβαίνουμε την αμαρτία και πλουτίζουμε, παρά την πνευματική μας ένδεια. Αναγεννιόμαστε και γινόμαστε πολυτελείς ενώπιον του Θεού. Αν, αντιθέτως, ζούμε αμελώς, αποτυγχάνουμε να εναρμονισθούμε με τη ζωή του Σώματος αυτού, αδυνατούμε να τιμήσουμε τη δωρεά που εμπεριέχεται σε αυτήν –το Άγιο Πνεύμα– και έτσι αποβαίνουμε φορτίο για όλα τα υπόλοιπα μέλη, δηλαδή τους εν Χριστώ αδελφούς μας. Γι’ αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό να ανακαλύψουμε και να διευρύνουμε το χάρισμα της πίστεως μας, ούτως ώστε, [//14] όταν έλθει το πλήρωμα του χρόνου, να αποφέρει καρπούς ικανούς να στηρίξουν τη δική μας ζωή και τη ζωή των αδελφών μας.

Αρχικά η πίστη μας είναι αναπόφευκτα ανώριμη και χρειάζεται να αυξηθεί και να αναπτυχθεί μέσα μας. Η πρώτη αυτή πίστη συνεπάγεται τη στροφή όλου του είναι μας προς τον Ένα και Άναρχο Θεό, προς τον Οποίο προσανατολίζεται το πνεύμα μας. Βαθμιαία εισάγεται σε ένα ενδιάμεσο στάδιο, που συνίσταται στην ελπίδα και στην εμπιστοσύνη προς τον Θεό, ιδιαίτερα σε καταστάσεις, όπου ανθρωπίνως φαίνεται να έχει εκλείψει κάθε ελπίδα. Στο τέλος προάγεται σε τελειότερη μορφή πίστεως, όπου η διάθεση της ψυχής σταθεροποιείται και αρχίζει να ζει εμπειρικά τους λόγους του Αποστόλου: «Ότι υμίν εχαρίσθη το υπέρ Χριστού, ου μόνον το εις Αυτόν πιστεύειν, αλλά και το υπέρ Αυτού πάσχειν» (Φιλιπ. 1,29).

Ωστόσο πρέπει να προσθέσουμε ότι η πίστη δεν είναι απλώς ζήτημα εσωτερικό, αλλά πάντοτε αντικατοπτρίζει την εποχή στην οποία ζούμε ως χριστιανοί. Οι Πατέρες του τέταρτου αιώνα –εποχής μεγάλης εμπνεύσεως και πνευματικής γονιμότητας για την Εκκλησία– επισήμαναν επανειλημμένως ότι οι

χριστιανοί των εσχάτων χρόνων δεν θα έχουν τη δύναμη να εγκαρτερούν σε ασκητικά παλαίσματα ούτε την ικανότητα να επιτελούν τα θεϊκά έργα των παλαιών Πατέρων. Συγχρόνως όμως πρόσθεταν ότι όσοι χριστιανοί κατορθώσουν απλώς και μόνο να διαφυλάξουν την πίστη, θα δοξασθούν στον ουρανό πολύ περισσότερο από τους παλαιούς Πατέρες που έκαναν θαύματα [//15] ή ανέστησαν ακόμη και νεκρούς. Αυτό σημαίνει ότι είναι προνόμιο της εποχής μας να περιφρουρήσουμε το πλήρωμα της πίστεως μας, κάτι που απαιτεί μεγαλύτερο μέτρο χάριτος από εκείνο, με το οποίο οι Πατέρες μας ανιστούσαν νεκρούς. Ο Ίδιος ο Κύριος έθεσε το ερώτημα: «Ο Υιός του ανθρώπου ελθών άρα ευρήσει την πίστιν επί της γης;» (Λουκ. 18,8). Οι λόγοι Του απηχούν το ίδιο: Θα είναι πράγματι πολύ σπουδαίο, αν διατηρηθεί η πίστη στους ανθρώπους ως τη Δευτέρα Παρουσία Του. Ο Θεός μας κρίνει σε σχέση με τη γενεά στην οποία ζούμε. Ο Γέροντας Σωφρόνιος έλεγε ότι είμαστε όλοι φύλλα του ίδιου δένδρου της ανθρωπότητας και τίποτα δεν μπορεί να μας αποκόψει από τη ζωή του δένδρου αυτού. Έτσι, αν η εποχή μας χαρακτηρίζεται από γενική αποστασιοποίηση από την πίστη των Πατέρων μας, τότε η επιτυχία να την διαφυλάξουμε θα είναι μεγαλειώδης, εξαιτίας ακριβώς της αποστασίας που μας περιβάλλει.

Οφείλουμε όμως να είμαστε αποφασισμένοι: ή να ζήσουμε σύμφωνα με την πίστη μας ή να πεθάνουμε. Στο βιβλίο της Αποκαλύψεως τονίζεται ότι δεν πρέπει να επιτρέψουμε στους εαυτούς μας ολιγωρία και χλιαρότητα μέσα στην ψευδοασφάλεια οποιασδήποτε μέτριας καταστάσεως (Αποκ. 3,16). Στις μέρες μας μαρτυρείται δυναμική αύξηση του κακού, που μας παγιδεύει μέσα σε ένα διαρκώς αυξανόμενο κύμα αδικίας. Ως χριστιανοί οφείλουμε να τοποθετηθούμε σε εντελώς αντίθετη φορά δυναμικής αυξήσεως, που δεν θα κατευθύνεται μακριά από τον Θεό αλλά προς Αυτόν, ούτως ώστε το ίδιο το κακό να μας παροτρύνει να [//16] κάνουμε το καλό. Ο Γέροντας Σωφρόνιος είχε το χάρισμα να διακρίνει την πρόνοια του Θεού, όποτε οι άνθρωποι ζητούσαν τη βοήθεια του, για να αντεπεξέλθουν σε οδυνηρές καταστάσεις. Γνώριζε ότι ακόμη και οι πιο τραγικές συνθήκες μπορεί να κρύβουν μέσα τους μεγάλα πνευματικά οφέλη. Αλλά η ευθύνη είναι εξ ολοκλήρου δική μας για την κατεύθυνση που θα επιλέξουμε να ακολουθήσουμε, δηλαδή είτε να παραμείνουμε αδρανείς και στερημένοι ζωής ή να ενταχθούμε στη δυναμική αύξηση της εν Θεώ ζωής.

Οι πνευματικές συνέπειες της επιλογής αυτής περιγράφονται στο βιβλίο της Αποκαλύψεως: «Ο αδικών αδικησάτω έτι, και ο ρυπαρός ρυπαρευθήτω έτι, και ο δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω έτι, και ο άγιος αγιασθήτω έτι» (Αποκ. 22,11). Παρόμοια, όταν ο Κύριος αναφέρθηκε στο μυστήριο της επουράνιας Βασιλείας Του στην παραβολή των ταλάντων, επιβράβευσε όσους κατόρθωσαν να πολλαπλασιάσουν τα τάλαντα που τους εμπιστεύθηκε με τον ακόλουθο λόγο: «Εύ, δούλε αγαθέ και πιστέ! Επί ολίγα ής πιστός, επί πολλών σε καταστήσω» (Ματθ. 25,21). Με άλλα λόγια, κάθε χριστιανός δεν είναι μόνο μαθητής του Σταυρού, αλλά επίσης και της μακαριότητας της Βασιλείας του Θεού. Ακολουθώντας την οδό του Σταυρού μαθητεύουμε στη μακάρια ζωή που εκπηγάζει από τον Σταυρό και την Ανάσταση του Κυρίου. Είναι επομένως σαφές

ότι, αν την έσχατη ημέρα ποθούμε κι εμείς να ακούσουμε τον Κύριο να λέει: «εύ, δούλε αγαθέ και πιστέ …», θα πρέπει να μας διακατέχει αυτού του είδους η πίστη που είναι ευάρεστη σε Αυτόν, [//17] καθώς είναι ανεπηρέαστη από την επικρατούσα ροπή προς το κακό.

Υπάρχουν ωστόσο πολλά λανθασμένα είδη πίστεως. Για παράδειγμα, πολλοί αρκούνται στην ομολογία μιάς βασικά αόριστης και παράλογης πίστεως. Ισχυρίζονται ότι είναι αρκετό να πιστεύουν στην ύπαρξη του Θεού, χωρίς να είναι απαραίτητο να πηγαίνουν στην εκκλησία. Αλλά ο απόστολος Ιάκωβος βεβαιώνει ότι η στάση του είδους αυτού συναντάται ακόμη και μεταξύ των δαιμονίων: «Εσύ πιστεύεις ότι ο Θεός είς εστι· καλώς ποιείς· και τα δαιμόνια πιστεύουσι και φρίσσουσιν» (Ιακ. 2,19). Υπάρχει δηλαδή ένα δαιμονικό είδος πίστεως, που δεν οδηγεί στη σωτηρία, διότι δεν περιέχει αγάπη. Είναι σκέτη πεποίθηση – ψυχρή, διανοητική και νεκρή. Αλλά εμείς προσβλέπουμε με πόθο στην πίστη που σώζει, και η πίστη αυτή, όπως εξηγεί ο απόστολος Παύλος, «ενεργείται δι' αγάπης» (Γαλ. 5,6) και μας τοποθετεί σε ζωντανή και ζωηφόρο σχέση με τον Θεό.

Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι ο πόθος μας για πίστη είναι απλώς και μόνο ένα σύμπτωμα. Θεωρούν ότι προηγείται η ψυχολογική κατάσταση του φόβου και ότι οι απόπειρες μας να τον καταπολεμήσουμε και να τον υπερβούμε συνιστούν στην ουσία ένα είδος ευσεβούς πόθου, τον οποίο αποκαλούμε πίστη. Κατ' αυτούς η πίστη είναι αποτέλεσμα του φόβου, ενώ για μας ισχύει ακριβώς το αντίθετο: ο φόβος απορρέει από την πίστη. Η πίστη είναι κατάσταση που προηγείται και γεννά τον υγιή και ευεργετικό φόβο του Θεού. Μόλις αφυπνισθούμε από την ζωντανή ύπαρξη του Θεού, αγωνιζόμαστε [//18] να πιστέψουμε στον Θεό, όπως Εκείνος θέλει να πιστεύουμε σε Αυτόν, με τη συναίσθηση ότι, «εάν μη πιστεύσητε ότι εγώ ειμί [ο Ών], αποθανείσθε εν ταις αμαρτίαις υμών» (Ιωάν. 8,24). Αρνούμαστε τότε ότι η πίστη είναι κενή έννοια ή μορφή αυταπάτης. Παραδεχόμαστε μαζί με τον απόστολο Ιάκωβο, ότι η πίστη μας είναι ενδεχομένως κενή ή απατηλή, αλλά στοχεύουμε στην απόκτηση της αληθινής πίστεως. Αυτό σημαίνει να προσεγγίσουμε τον Κύριο και να εισδύσουμε βαθιά στη ζωή του Θεού, ώστε να μαθητεύσουμε στα μυστήρια Του.

Πρέπει να πιστέψουμε ότι ο Θεός είναι η απόλυτη αλήθεια του ακατάλυτου Είναι, ότι ο Θεός είναι, ότι Αυτός αποτελεί το Είναι. Εδώ διακρίνουμε πρώτον ότι ο Θεός είναι, και δεύτερον ότι ο Θεός υπάρχει. Ο Θεός είναι το αμέθεκτο και ακατάλυτο Είναι. Αλλά ο Θεός επίσης υπάρχει, γιατί με την ενέργεια Του εισέρχεται σε ζωντανή και προσωπική σχέση με τα λογικά Του κτίσματα. Πράγματι, όταν πιστέψουμε ότι ο Θεός είναι το Είναι, πιστεύουμε ότι Αυτός είναι ο Ών, αφού αποκάλυψε τον Εαυτό Του στον Μωυσή ως «Εγώ ειμι ο Ών» (Έξ. 3,14). Ωστόσο, το κατηγόρημα «ο Ών» εκφράζει και τα δύο: ότι το θείο Είναι αποτελεί ενεργητική κατάσταση –είναι προσωπικός Θεός– και ότι η ύπαρξη Του είναι η ενέργεια που εκπηγάζει από την ουσία Του και εκχέεται σε μας. Όταν οι άνθρωποι ομολογούν ότι έχουν χάσει την πίστη τους, στην πραγματικότητα εννοούν ότι έχουν χάσει την ενέργεια του Θεού που τους ενώνει μαζί Του,

δηλαδή έχουν στερηθεί τη χάρη Του. Εν συντομία, η πλήρης αλήθεια για τον Θεό [//19] είναι ότι είναι και υπάρχει ως προσωπικός Θεός που ενεργεί. Όπως το εκφράζει ο απόστολος Παύλος: «Πιστεύσαι δει τον προσερχόμενον τω Θεώ ότι έστι και τοις εκζητούσιν Αυτόν μισθαποδότης γίνεται» (Εβρ. 11,6). Αυτός είναι ο Κριτής των ζώντων και των νεκρών (Β΄ Τιμ. 4,1).

Η συνειδητοποίηση αυτή σηματοδοτεί το ξεκίνημα της πίστεως μας. Αναζητώντας Τον με επιμέλεια, τοποθετούμαστε ενώπιον του ζώντος Θεού και, παρά το γεγονός ότι αυτό είναι μόνο η αρχή, έχουμε ήδη κατακτήσει μια εσχατολογική προοπτική: Αυτός που ήλθε, θα έλθει πάλι, και θα μας κρίνει σύμφωνα με τα έργα μας. Η είσοδός μας στη δυναμική πίστη του είδους αυτού αναζωπυρώνει και διατηρεί μέσα μας άσβεστη τη φροντίδα για τον αγιασμό μας και τη μέριμνα μας, ώστε την ανέσπερη ημέρα της Βασιλείας Του να αξιωθούμε κι εμείς της θέας του Προσώπου του Θεού, που είναι η αιώνια μακαριότητα όλων των Αγίων. Με άλλα λόγια, η προκαταρκτική πίστη στρέφει το πρόσωπο του ανθρώπου προς τον αληθινό Θεό και του προσδίδει την επίγνωση της όντως ζωής. Ο άνθρωπος τότε ομολογεί ότι ο Θεός είναι η μόνη αληθινή πραγματικότητα και ασπάζεται την αλήθεια όλων των μυστηρίων της πίστεως. Καθώς τα διαβήματα του κατευθύνονται στο εξής από τις ευαγγελικές εντολές, τοποθετείται σε νέα αφετηρία θεμελιωμένη στον λόγο του Θεού.

Ως χριστιανοί πιστεύουμε σε έναν προσωπικό και ζώντα Θεό και όχι σε κάποιου είδους μακρινό και εγωκεντρικό Θεό, βυθισμένο στη φίλαυτη ενατένιση του εαυτού του και ανίκανο να εισέλθει σε κοινωνία με τα κτιστά [//20] όντα. Για μας **η απόδειξη της υπάρξεως του Θεού είναι η ενέργεια Του, η χάρη Του, με την οποία μετέχουμε στη ζωή Του**. Ακόμη και όταν ο άνθρωπος είναι γεμάτος αμφιβολίες, το άγγιγμα της θείας χάριτος στην καρδιά του διασκορπίζει όλα τα νέφη και ενεργοποιεί μέσα του τη θεία ζωή. Η ζωή αυτή δεν είναι εκ του κόσμου τούτου, και **κανένας ανθρώπινος συλλογισμός δεν μπορεί να της αντιταχθεί**. Η πρώτη πίστη του ανθρώπου στρέφει την ύπαρξη του προς τον Θεό, ενσταλάζει μέσα του τον φόβο του Θεού και αιχμαλωτίζει την καρδιά.

Πράγματι, αυτός ακριβώς ο φόβος του Θεού βοηθεί την καρδιά μας να αναδυθεί. Η Γραφή αναφέρεται στη «βαθεία καρδία» (Ψαλμ. 62,7) του ανθρώπου, στην οποία απευθύνεται η επισκοπή του Θεού από το πρωί ως το βράδυ και από το βράδυ ως το πρωί (Ιώβ 7,18). Όταν ο Ιώβ ρωτά: «τι εστιν άνθρωπος, ότι εμεγάλυνας αυτόν;» (Ιώβ 7,17), η Αγία Γραφή δίνει την ακόλουθη χαρακτηριστική απάντηση: ο άνθρωπος είναι «κατεντευκτής Θεού» (Ιώβ 7,20). Δηλαδή **ο άνθρωπος εκείνος, του οποίου η καρδιά έχει γίνει στόχος του Θεού, παρίσταται ενώπιον Του και συνομιλεί μαζί Του επί ίσοις όροις, μεσιτεύοντας για τη σωτηρία όλου του κόσμου, γιατί ο Θεός του απένειμε την τιμή αυτή. Ο Θεός ποθεί αυτή την ισότητα επικοινωνίας με τον άνθρωπο· δεν τον θεωρεί ως ένα κτίσμα που απλώς το έφερε στο είναι, αλλά ως «εικόνα» Του, ως κάποιον ίσο με Αυτόν με τον οποίο μπορεί να συνδιαλέγεται**.

[//21] Σε όλη τη Γραφή βρίσκουμε αναρίθμητα περιστατικά, όπου ο Θεός απευθύνεται στον άνθρωπο ως προς ίσο Του: «Πας όστις ομολογήσει εν εμοί

έμπροσθεν των ανθρώπων, ομολογήσω καγώ εν αυτώ έμπροσθεν του Πατρός μου του εν ουρανοίς» (Ματθ. 10,32-33). **Αν με τη χάρη του Πνεύματος Του εισέλθουμε σε προσωπική σχέση μαζί Του, τότε Τον ομολογούμε, όχι τόσο με λόγια, όσο με την αίσθηση της παρουσίας Του μέσα μας**. Γιατί **τότε Εκείνος εισδύει στην καρδιά μας και εκεί μαρτυρεί τη σωτηρία μας με τη χάρη Του**. Ο άγιος Σιλουανός επιβεβαιώνει την παράδοξη αυτή αλήθεια, όταν λέει ότι το Πνεύμα μαρτυρεί στην καρδιά μας για τη σωτηρία μας[1].

Ένας άλλος τρόπος, όπου γίνεται φανερό ότι ο Θεός μας ομιλεί επί ίσοις όροις, είναι ο λόγος Του: «Εάν αφήτε τοις ανθρώποις τα παραπτώματα αυτών, αφήσει και υμίν ο Πατήρ υμών ο ουράνιος» (Ματθ. 6,14). Η ισότητα αυτή επιβεβαιώνεται περαιτέρω στην Κυριακή Προσευχή: «Άφες ημίν τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών» (Ματθ. 6,12). Εκ πρώτης όψεως η άρνηση της συγχωρήσεως Του φαίνεται ίσως αυστηρή. Αν όμως λάβουμε υπ' όψιν ότι Αυτός είναι ο Δημιουργός και εμείς απλώς τα πλάσματα Του, τότε διαπιστώνουμε ότι οι όροι των λόγων Του είναι οι πλέον άνισοι: ο Θεός είναι απίστευτα οικτίρμων στην κρίση Του!

[//22] Ο Θεός στην επιθυμία Του να καταστήσει τον άνθρωπο αληθινά ίσο με Αυτόν, ομοίωση Του, κατευθύνει προς αυτόν την «επισκοπή» Του και αναζητεί τη βαθεία καρδία του. Ποθεί να αποκτήσει η καρδία του ανθρώπου «νοερά και θεία αίσθηση» (Παροιμ. 15,14), δηλαδή όχι απλώς τη λειτουργία της σκέψεως, αλλά ακριβώς αυτή τη μορφή εσωτερικής ζωής που ανυψώνει την ύπαρξη του πάνω από εκείνη των ζώων. Ο ορθός λόγος μας διαφοροποιεί από αυτά. Αν όμως υπηρετεί μόνο τη φυσική μας ευζωΐα, τότε ελάχιστα υπερβαίνουμε το επίπεδο των αυτοσυντηρούμενων ζώων. Αν επιπλέον η εσωτερική μας ζωή εκδαπανάται στις μέριμνες του κόσμου αυτού, θα καταλήξει σίγουρα στο μνήμα μαζί με το σώμα μας. Όπως όμως προαναφέραμε, η θεία κλήση μας είναι πολύ ανώτερη. **Ο Θεός επιθυμεί να επισκεφθεί τη βαθειά καρδιά του ανθρώπου με τη ζωηφόρο, νοερή και θεία αίσθηση της παρουσίας Του. Όταν ο άνθρωπος αποκτήσει συναίσθηση του θησαυρού αυτού στην καρδιά του, τον επισκιάζει ο φόβος του Θεού**.

Μόλις η καρδιά μας αιχμαλωτισθεί από το ιερό αυτό δέος και αρχίσουμε να αισθανόμαστε τη ζωοποιό ενέργεια του Θεού, εισερχόμαστε σε προσωπική κοινωνία με τον προσωπικό Θεό· Εκείνον που αποκάλυψε τον Εαυτό Του, τον Θεό-Πατέρα, τον Θεό-Υιό και τον Θεό-Άγιο Πνεύμα. Η σχέση αυτή συνιστά γεγονός που υπερβαίνει κάθε ανθρώπινη διάνοια. Κάποιοι αλλόθρησκοι αντιτείνουν: «Δεν μπορούμε να εννοήσουμε τον Χριστιανισμό. Πώς μπορεί να υποστηρίζει ότι ο Θεός είναι συγχρόνως Τρεις και Ένας; Η δική μας θρησκεία είναι λογικότερη, [//23] γιατί πρεσβεύει ότι ο Θεός είναι ένας, παντοδύναμος, έχει αυτό το χαρακτηριστικό, αυτό το ιδίωμα κλπ.». Αποδίδοντας όμως οι αλλόθρησκοι στον Χριστιανισμό το στοιχείο του υπέρλογου, απλώς

---

[1] Βλ. Αρχ. Σωφρονίου, Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, Ι. Σ. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας, εκδ. 2010, σσ. 362, 367, 376, 393, 464, 507, 540, 589.

επιβεβαιώνουν τον χαρακτήρα της θείας Αποκαλύψεως, που φέρει η πίστη μας, και συνεπώς την αλήθεια της. Η αποκεκαλυμμένη αλήθεια δεν υπόκειται στην ανθρώπινη λογική, αλλά την υπερβαίνει. Εμπιστεύονται έναν ορισμό της πίστεως, που αποτελεί προϊόν του ανθρώπινου ορθολογισμού. Με την επιμονή στη λογική της πίστεως τους τελικά την απαξιώνουν, καταδεικνύοντας την απουσία από αυτήν του αληθινού χαρακτήρα της αποκαλύψεως, η οποία ξεπερνά κατά πολύ την ανθρώπινη αντίληψη.

Εισερχόμενοι σε κοινωνία με τον προσωπικό Θεό, με εμπιστοσύνη σε Αυτόν, που η ουσία και η φύση Του είναι απρόσιτες, ασύλληπτες και αψηλάφητες, **Τον υποχρεώνουμε με την πίστη μας να μας επισκεφθεί με την άφθαρτη χάρη Του**. Με την άκτιστη ενέργεια Του, που απορρέει από το Ίδιο το Είναι Του, θα γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στην προαιώνια και άκτιστη ουσία Του και το περιορισμένο, πλην όμως λογικό, πλάσμα Του.

Ο Θεός αναζητεί ακατάπαυστα την καρδιά του ανθρώπου. Αυτός όμως με την εσφαλμένη χρήση της ελευθερίας του υποδουλώνεται σε πολλές προσκολλήσεις. Έτσι παρεμποδίζει την είσοδο της θείας χάριτος στην καρδιά του και την παραμονή της εκεί. Εντούτοις τα αμαρτήματα μας είναι ως μηδαμινά μπροστά στην ευσπλαχνία του Θεού. Στα μάτια Του φαίνονται σαν επιφανειακή σκόνη που εξαφανίζεται με ένα απλό φύσημα. Μόλις ο φόβος του Θεού κυριεύσει την καρδιά μας, αντιλαμβανόμαστε [//24] **πόσο ανήμποροι είμαστε να καλλιεργήσουμε αληθινή σχέση με τον Θεό και διαπιστώνουμε ότι μόνο η χάρη Του μας καθιστά ικανούς γι’ αυτό**.

Έτσι ο άνθρωπος εισέρχεται σε μια απίστευτα δημιουργική περιπέτεια με τον Θεό. Τώρα κατανοεί ότι αυτός είναι ο μοναδικός σκοπός για τον οποίο δημιουργήθηκε· ότι αυτό υπήρξε το προαιώνιο σχέδιο του Θεού για το ανθρώπινο γένος και ότι ο αληθινός και τελικός προορισμός του είναι η ένωση του με τον Θεό. Αλλά **η σχέση αυτή με τον Θεό τον υποχρεώνει να διακινδυνεύσει την παραίτηση του από όλα. Αντιλαμβάνεται ότι η παρούσα κατάσταση του με τις ποικίλες προσκολλήσεις του αποτελεί εμπόδιο για τη διάβαση του στην απέναντι όχθη του ποταμού**. Γνωρίζει ότι δεν μπορεί ακόμη να ενωθεί με τον Θεό, καθώς «ου μη εισέλθη εις την Βασιλείαν Αυτού παν κοινόν» (Αποκ. 21,27). Κατανοεί ότι, αν θέλει να σωθεί, πρέπει να αναλάβει το έργο του εξαγιασμού του, «ού χωρίς ουδείς όψεται τον Κύριον» (Εβρ. 12,14). **Για την επίτευξη του σκοπού αυτού επενδύει ολόκληρο το τάλαντο της επίγειας αυτής ζωής που του εμπιστεύθηκε ο Θεός, χωρίς να παρακρατήσει τίποτα,** έτσι ώστε να το πολλαπλασιάσει επί τριάντα, εξήντα ή εκατό (Μάρκ. 4,8, 20).

Τότε ακριβώς ο άνθρωπος εισάγεται στη γνώση του δεύτερου είδους πίστεως, που μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «ελπίδα παρ’ ελπίδα». **Όταν, ανθρωπίνως μιλώντας, εκλείψει μέσα του κάθε ελπίδα σωτηρίας, ο άνθρωπος κρεμά τα πάντα στο έλεος του Θεού και εναποθέτει όλη** [//25] **την εμπιστοσύνη του σε Αυτόν, τον μόνο ικανό να ανιστά και τους νεκρούς** (Ρωμ. 4,17). Για παράδειγμα, ο απόστολος Παύλος λέει ότι ο Θεός επέτρεψε να εγγίσει στο κατώφλι του θανάτου, «για να μην έχει την πεποίθηση στον εαυτό του, αλλά στον Θεό που ζωοποιεί ακόμη και τους νεκρούς» (Β’ Κορ. 1,9).

Όταν ο άνθρωπος διακατέχεται από αυτή την πίστη που είναι τόσο ευάρεστη στον Θεό, μπορεί να προοδεύσει πολύ. Ο Θεός ανταποκρίνεται, και η σχέση του ανθρώπου μαζί Του εντείνεται. Μερικοί ψαλμοί και ευχές, για παράδειγμα στην Ακολουθία του Μεσονυκτικού, περιλαμβάνουν την ικεσία: «Σος ειμι εγώ, σώσον με» (Ψαλμ. 118,94). Αλλά ανάξιοι όντες να εκφέρουμε τον λόγο αυτό: «είμαι δικός Σου, σώσε με», οφείλουμε πρώτα να αποδείξουμε στον Θεό ότι είμαστε δικοί Του, ενεργώντας σύμφωνα με τον χαρισματικό αυτό τύπο πίστεως.

Η πίστη αυτή συνδέεται με τη χαρισματική απόγνωση[2], που είναι ικανή να μας οδηγήσει αληθινά να διακινδυνεύσουμε τα πάντα για να ευαρεστήσουμε τον Θεό. **Τέτοια απόγνωση είναι η μόνη αυθεντική οδός προς την παρ' ελπίδα ελπίδα σε Αυτόν μόνο**.

Συναντούμε πολλά παραδείγματα αυτού του είδους της πίστεως στις Γραφές. Εντυπωσιακή είναι η περίπτωση του Αβραάμ, για τον οποίο γράφεται ότι πίστεψε στον [//26] Θεό που ζωοποιεί τους νεκρούς και καλεί τα μη όντα ως όντα (Ρωμ. 4,17) με τέτοια πίστη, που τον κατέστησε στη συνέχεια ικανό να πιστέψει «παρ' ελπίδα επ' ελπίδι» (Ρωμ. 4,18). Έχει μεγάλη σημασία για μας να διεισδύσουμε στην πίστη του, αφού είναι ο πατέρας όλων εκείνων που πίστεψαν μετά από αυτόν. Πρωτίστως ο Αβραάμ πίστεψε στον Θεό ως τον ζώντα Θεό, ο Οποίος με ένα μόνο νεύμα φέρει τα πάντα από το μη όν στο είναι και ζωοποιεί τους νεκρούς. Επιπλέον, στην εποχή του, η ανθρώπινη λογική έβλεπε μόνο την απόλυτη απελπισία, γεγονός που υπογραμμίζει την αυθεντικότητα της ελπίδας του Αβραάμ. Ήταν θεμελιωμένη σε ολοκάρδια πίστη που δεν ήταν απλώς διανοητική αποδοχή του μυστηρίου της θείας δυνάμεως. Γι' αυτό του ενέπνευσε τέτοια εσωτερική πεποίθηση, που τον ενδυνάμωσε να παραδώσει όλη την ύπαρξη του στον λόγο του Θεού και να εγκαταλείψει όλη τη ζωή του στο θέλημα Του.

Η εξαιρετική αυτή πίστη δικαίωσε τον Αβραάμ ενώπιον του Θεού και τον κατέστησε πατέρα όλων των πιστών. Όταν ο Θεός τον πρόσταξε: «Έξελθε εκ της γης σου και εκ της συγγενείας σου και ακολούθει μοι», ο Αβραάμ δεν ρώτησε πού επρόκειτο να πάει. Ο Θεός του είπε: «Δεύρο εις την γην, ήν αν σοι δείξω» (Γέν. 12,1), χωρίς να του υποδείξει τη χώρα. Ο Αβραάμ έχοντας αγαπήσει τον Θεό με όλη την καρδιά του, χωρίς να υποβάλει καμία ερώτηση αλλά με απόλυτη υπακοή και τέλεια πίστη, Τον ακολούθησε με εμπιστοσύνη σε κάθε Του λόγο. Τότε Εκείνος του υποσχέθηκε ότι θα αποκτήσει απογόνους, παρά το προχωρημένο του γήρατος του. Πάλι, αψηφώντας την [//27] ηλικία του, πίστεψε ακλόνητα ότι ο Θεός που εγείρει τους νεκρούς θα μπορούσε να είναι και ο Δοτήρ της ζωής ανεξάρτητα από τις περιστάσεις. Έτσι τόσο πολύ ευαρέστησε στον Θεό, ώστε θεωρήθηκε άξιος να λάβει φοβερές υποσχέσεις από Αυτόν, όπως η ευλογία όλων των εθνών

---

[2] Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, Ι.Σ.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας, εκδ. 2010, σ. 92· Αρχιμ. Σωφρονίου, ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, Ι.Σ.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας, εκδ. 2009, σ. 104.

της γης μέσω του σπέρματος του (Γέν. 17,4-8). Αρχή της εκπληρώσεως της διαθήκης αυτής αποτέλεσε και η σύλληψη του υιού του Ισαάκ. Η Γραφή λέει στη συνέχεια πως ο Αβραάμ αγάπησε τον Ισαάκ (Γέν. 22,2), ώστε να μας προετοιμάσει για την παράδοξη παρέμβαση του Θεού που ακολουθεί παρακάτω, όταν ο Θεός τον προστάζει: «Λάβε τον Ισαάκ, πορεύθητι εφ' έν των ορέων και ανένεγκον αυτόν εκεί εις ολοκάρπωσιν». Δηλαδή: «Θυσίασε τον υιό σου που είναι η θαυμαστή υπόσχεση μου σε εσένα, τον υιό του θαύματος, με τον οποίο η Σάρρα λύθηκε από τα δεσμά της στειρότητας της!» Εδώ κρύβεται μεγάλο μυστήριο. Ο Αβραάμ, πλήρως αφοσιωμένος στον Θεό, απολάμβανε όλη την εύνοια Του. Όταν όμως απέκτησε τον υιό, κατά την υπόσχεση που του δόθηκε, η καρδιά του προσκολλήθηκε σε αυτόν και ως εκ τούτου μοιράσθηκε. Για να ελευθερώσει την καρδιά του, ο Θεός τον υπέβαλε σε φοβερή δοκιμασία, ζητώντας από αυτόν να θυσιάσει τον αγαπημένο υιό του. Ο Αβραάμ υπάκουσε χωρίς δισταγμό. Όταν ο Θεός είδε ότι η καρδιά του είχε αποκατασταθεί στην πρώτη αγάπη της προς Αυτόν μέσα από την υπακοή και την ετοιμότητα του να προσφέρει θυσία τον υιό του, απέδωσε τον Ισαάκ πίσω σε αυτόν, που είχε αναθέσει όλη την εμπιστοσύνη του στον Θεό.

[//28] Ο δεύτερος αυτός βαθμός πίστεως συνέχει τη συνειδητή καρδιά του ανθρώπου, που ζωοποιήθηκε ήδη από το πρώτο στάδιο. Ο άνθρωπος έχει παραδώσει τώρα τον εαυτό του στα χέρια του ζώντος Θεού. **Δεν οδηγείται πια προς κάποια συγκεκριμένη κατεύθυνση, αλλά, όπως ο Αβραάμ, αρχίζει να δορυφορείται γύρω από τον Ήλιο της δικαιοσύνης**, εναποθέτοντας όλη την εμπιστοσύνη του στον Θεό που εγείρει τους νεκρούς. **Τέτοια πίστη επιτρέπει στον άνθρωπο να παραμένει στην παρουσία του Θεού**, αφού έχει επιστηρίξει την ελπίδα του στην παντοκρατορική ισχύ και στον λόγο Του.

Κάθε άνθρωπος ωστόσο που έχει εγκαταλείψει τον εαυτό του στον Θεό με πνεύμα πίστεως θα δοκιμασθεί διαφορετικά, κάποτε μάλιστα σκληρά. Ορισμένοι ενδέχεται να απειληθούν ακόμη και με θάνατο. Αλλά **αν τη στιγμή της δοκιμασίας μείνουν ακλόνητοι αποδίδοντας δόξα και ευχαριστία στον Θεό, τότε η πίστη τους**, όπως αυτή του Αβραάμ, **υπερβαίνοντας όχι μόνο τον κόσμο αλλά τον ίδιο τον θάνατο, θα αναδειχθεί πιο ισχυρή από αυτόν**. Γι' αυτό τον λόγο **είναι τόσο σημαντική η κατανόηση της πίστεως ως «παρ' ελπίδα επ' ελπίδι», ώστε <u>αν αξιωθούν μιας τέτοιας ευκαιρίας</u>, με σωστή αντιμετώπιση να κερδίσουν τον Χριστό και όλη την αιωνιότητα**. Πράγματι, οποιοσδήποτε παραδοθεί ολόψυχα στο Πνεύμα του Θεού, θα οδηγηθεί από τον Θεό μέσα από τη στενή οδό. Θα απεκδυθεί τον παλαιό του άνθρωπο, για να μπορέσει να εισέλθει καθαρός στη Βασιλεία Του: «Μακάριοι οι καθαροί τη καρδία, ότι αυτοί τον Θεόν όψονται» (Ματθ. 5,8).

[//29] Έχει λεχθεί ότι «ο Θεός φως εστι» (Α' Ιωάν. 1,5), και όταν Τον δούμε, θα γίνουμε κι εμείς φως όπως Εκείνος (Α' Ιωάν. 3,2). Αλλά χρειάζεται προηγουμένως να καθαρθούμε, για να γίνουμε άξιοι της μακαρίας οράσεως του αληθινού Θεού. Αυτός εποπτεύει σε όλους τους ανθρώπους, αλλά ιδιαίτερα στρέφει την προσοχή Του σε όσους επιδεικνύουν προθυμία και ετοιμότητα να παραδώσουν τον εαυτό τους στα χέρια Του. **Επιποθεί να περιποιείται τον**

καθένα μας ξεχωριστά, όπως έκανε με τον Αβραάμ και όλους τους εκλεκτούς Του. Πράγματι, ολόκληρη η Γραφή, που είναι η ιστορία των σχέσεων του Θεού με τον άνθρωπο, οφείλει να ανακεφαλαιωθεί στη ζωή κάθε προσώπου χωριστά. **Όταν ο Θεός δει ότι ο άνθρωπος αντιμετωπίζει με σοβαρότητα το θέμα της σωτηρίας του, θέτει ένα εμπόδιο ενώπιον του**, για να τον δοκιμάσει και να ενισχύσει την προθυμία και αποφασιστικότητα του. Τον εξετάζει και τον παιδεύει, όπως θα έκανε ένας πατέρας με τον αγαπημένο υιό του (Εβρ. 12,6-11). **Διερχόμενος ο άνθρωπος τη δοκιμασία αυτή της πίστεως του, διδάσκεται πώς να υπερπηδήσει το πρώτο αυτό πρόσκομμα. Τότε ο Θεός τοποθετεί μεγαλύτερα εμπόδια ενώπιον του, ώστε να τον εκπαιδεύσει σε ακόμη υψηλότερα άλματα πίστεως προς Αυτόν**. Με τον τρόπο αυτό ο Θεός τιμά τον άνθρωπο, απονέμοντας του το προνόμια να επιδείξει, όπως ο Ιώβ, το είδος της πίστεως που θα τον καταστήσει κληρονόμο όλων των αγαθών του Παραδείσου Του. «Πάντα τα εμά σα εστιν», λέει ο πατέρας στον μεγαλύτερο αδελφό του ασώτου υιού (Λουκ. 15,31). Γι’ αυτό είναι μακάριος εκείνος [//30] που εγκαρτερεί σε καιρό δοκιμασίας και παραμένει ακλόνητος από τον πειρασμό, ακόμη και από την απειλή του θανάτου.

«Παρ’ ελπίδα επ’ ελπίδι» είναι ο ακριβής ορισμός της πίστεως εκείνης, με την οποία υπερπηδώνται και τα ανυπέρβλητα ακόμη εμπόδια. Αυτή η πίστη συγκεντρώνει όλες τις σκέψεις μας και τις δυνάμεις της καρδιάς μας σε ένα μοναδικό σημείο και με έναν σκοπό. Αυτό εφαρμόζεται επίσης στην τελειότητα της πνευματικής ζωής, όπου αγωνιζόμαστε να ενώσουμε τον νου με την καρδιά. Συσπειρώνουμε όλη την ύπαρξη μας στην καρδιά, ώστε να μπορούμε να προσευχόμαστε με μία μόνο σκέψη, σύμφωνα με τη διδασκαλία της ησυχαστικής μας παραδόσεως. Έτσι αποφασίζουμε να παλέψουμε ακόμη και μέχρι θανάτου, με τη βοήθεια του Θεού, για να υπερπηδήσουμε κάθε δυσκολία. Και πρέπει να το κάνουμε, γιατί από την υπέρβαση αυτή εξαρτάται η σωτηρία μας. Στο σημείο αυτό η καρδιά του ανθρώπου γίνεται ένας σφιχτός κόμπος, όπου έχει συγκεντρωθεί όλη του η ύπαρξη, και ο ίδιος ο άνθρωπος κρεμά τα πάντα στο έλεος του Θεού. Με τον τρόπο αυτό αρχίζουμε να πιστεύουμε, όπως είπε ο απόστολος Παύλος για τον Αβραάμ, «παρ’ ελπίδα επ’ ελπίδι». Πιστεύουμε ότι ο Θεός «δύναται ημάς εγείραι τέκνα τω Αβραάμ» (Ματθ. 3,9), και ότι «παρά τω Θεώ πάντα δυνατά εστι» (Ματθ. 19,26). Βαθμηδόν γινόμαστε έτοιμοι να προβούμε ακόμη και στο φοβερό εκείνο άλμα της πίστεως που υπερνικά τον θάνατο.

Η χαρισματική πίστη, όπως αυτή του Αβραάμ, μας διαβιβάζει από την όχθη της κτιστής πραγματικότητας [//31] **στην όχθη της άκτιστης, γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ Θεού και ανθρώπου**. Και όταν ο άνθρωπος επιδείξει τέτοια πίστη, θα βρει τον ασφαλή λιμένα της αγάπης, γιατί ο Θεός είναι αγάπη. Η πρόσκαιρη ζωή του θα ενωθεί με την αθάνατη και αιώνια θεία ζωή, γεγονός που συνιστά το μεγαλειωδέστερο θαύμα της ανθρώπινης ύπαρξης. **Ο Θεός εκτιμά την ανθρώπινη ζωή ως άξια για την ένωση με τη δική Του ζωή, με το δικό Του Είναι, με τη βοήθεια της χάριτος**.

Η εκπλήρωση του δεύτερου αυτού βαθμού της πίστεως **προϋποθέτει** μεγάλη προσπάθεια που απαιτεί **να ενθυμούμαστε την πρώτη μας αγάπη προς τον Θεό, να παραμένουμε προσηλωμένοι στην αγάπη αυτή με σταθερότητα**, πιστότητα και εμπιστοσύνη. Στο βιβλίο της Αποκαλύψεως διαβάζουμε: «Και υπομονήν έχεις, και εβάστασας δια το όνομα Μου, και ου κεκοπίακας. Αλλά έχω κατά σου, ότι την αγάπην σου την πρώτην αφήκας. Μνημόνευε ούν πόθεν πέπτωκας, και μετανόησον και τα πρώτα έργα ποίησον» (Αποκ. 2,3-5). Την ημέρα της Κρίσεως, όταν ο Κύριος μας θέσει ενώπιον Του, μερικοί με τόλμη θα πουν: **«Κύριε, Κύριε, ου τω Σω ονόματι προεφητεύσαμεν, και τω Σω ονόματι δαιμόνια εξεβάλομεν, και τω Σω ονόματι δυνάμεις εποιήσαμεν;»** (Ματθ. 7,22) και **«εφάγομεν ενώπιον Σου και επίομεν, και εν ταις πλατείαις ημών εδίδαξας;»** Και ο Κύριος θα αποκριθεί: «Λέγω υμίν, **ουκ οίδα υμάς** πόθεν εστέ· απόστητε απ' εμού πάντες οι εργάται της αδικίας» (Λουκ. 13,26-27). Πώς είναι [//32] δυνατόν οι άνθρωποι να θαυματουργούν στο Όνομα Του και όμως ο Κύριος να μην τους αναγνωρίζει; Όλοι μας, είτε για μερικά χρόνια προς το τέλος της ζωής μας είτε για μία μόνο ημέρα ή ακόμη και για μία στιγμή, θα μπορούσαμε να συγκεντρώσουμε αρκετή δύναμη και να πιστέψουμε στον Θεό με όλη μας την καρδιά. **Έχοντας το πνεύμα αυτό της πίστεως θα ήταν δυνατόν να αισθανθούμε την παντοδυναμία του Θεού και με τη βοήθεια της να επιτελέσουμε ακόμη και θαύμα. Ο Θεός όμως δεν αποδίδει αρκετή σημασία σε αυτό, γιατί περιμένει από εμάς σπουδαιότερα πράγματα**. Αν επιθυμούμε να είμαστε δίκαιοι και ευάρεστοι ενώπιον Του –εφόσον, όπως λέει ο Απόστολος, «ο δίκαιος εκ πίστεως ζήσεται» (Ρωμ. 1,17· Γαλ. 3,11· Εβρ. 10,38)–, τότε η πίστη μας οφείλει να βρίσκεται σε συνεχή δναμική αύξηση, ώστε να αναγόμαστε «εκ πίστεως εις πίστιν» (Ρωμ. 1,17).

Με άλλα λόγια, οι δίκαιοι θα στέκονται «καλώς» στον δεύτερο αυτό βαθμό της χαρισματικής πίστεως. Θα στηρίζουν το καθετί στο έλεος του Θεού, διακινδυνεύοντας τα πάντα για χάρη Του, προκειμένου να κερδίσουν τα πάντα και να βλέπουν ακατάπαυστα το θείο θαύμα στη ζωή τους. Θα πολιτεύονται αταλάντευτοι με το είδος αυτό της πίστεως έως τέλους. Ο Απόστολος όμως μας προειδοποιεί: **«Εάν [ο δίκαιος] υποστείληται, ουκ ευδοκεί η ψυχή μου εν αυτώ»** (Εβρ. 10,38). **«Υποστέλλω» σημαίνει ενδίδω στη νωθρότητα και την υπερηφάνεια, παραδίδομαι σε αμελή τρόπο ζωής, ελαττώνομαι ως προς την πνευματική ανδρεία**. Αντιθέτως, [//33] η οδός της πίστεως είναι οδός δυναμικής αυξήσεως στην εν Θεώ ζωή (Α' Κορ. 3,7· Κολ. 2,19), που μας οδηγεί από πίστη σε πίστη.

Ο πιο βαθύς πόθος του καθενός μας είναι να διατηρούμε ζωντανή τη σχέση μας με τον Θεό και να απολαμβάνουμε τα Τίμια Δώρα Του. **Ακόμη και το ελάχιστο άγγιγμα της θείας χάριτος στην καρδιά μας είναι «κρείσσον υπέρ ζωάς»** (Ψαλμ. 62,4), όπως βεβαιώνει ο ψαλμωδός· είναι πραγματικά πολυτιμότερο από πολλές ζωές. **Εισερχόμαστε ωστόσο συνειδητά στη σοβαρή αυτή κοινωνία με τον Θεό, υπό τον όρο ότι θα επιδείξουμε τη σταθερότητα των δικαίων, δηλαδή θα ζούμε εφεξής «εκ πίστεως»**.

Η πίστη μας οφείλει διαρκώς να κραταιώνεται, ωσότου φθάσει στον τρίτο βαθμό της πίστεως των δικαίων· στην πιστή αφοσίωση που μας καθιστά ικανούς να στεκόμαστε ακέραιοι και αταλάντευτοι καθ' όλη τη διάρκεια του σταδίου της παιδείας του Θεού. Ο υψηλότατος αυτός βαθμός πίστεως είναι τόσο τέλεια σταθερός, ώστε δεν αφήνει περιθώριο και για το ελάχιστο ίχνος αμφιβολίας· είναι αδύνατον τέτοια πίστη να ελαττωθεί ή να υποχωρήσει από την πηγή της ζωής. Ο άνθρωπος ζει την κάθε ημέρα ως νέο γεγονός· ως νέα ευκαιρία που του χορηγεί η θεία χάρη. Στο πιο ώριμο αυτό στάδιο, **το Άγιο Πνεύμα αποκαλύπτεται <u>πολύ λεπτό και ευαίσθητο</u>, ταυτόχρονα όμως και <u>πολύ απαιτητικό</u>**.

Στην αρχή ωστόσο ο Θεός εμφανίζεται πολύ επιεικής. Ο άνθρωπος αποκτά εμπειρία της πνευματικής ανέσεως και χαράς που συνοδεύουν την πρώτη χάρη. Παρότι μετέχει ακόμη σε ρυπαρότητα, αδυναμία και άγνοια, η χάρη [//34] δεν παύει να ευφραίνει την καρδιά του και να τον ωθεί προς τα εμπρός – εξαιτίας της αθωότητας του. Ο Θεός είναι οικτίρμων και επιποθεί πρώτα απ' όλα να του διδάξει πώς εργάζεται η χάρη Του μέσα στην ψυχή. Το Άγιο Πνεύμα όμως θα υποχωρήσει από τον άνθρωπο εκείνον που δεν συμμορφώνεται προς τα προστάγματα Του. Η προς Εβραίους επιστολή αναφέρεται εκτενώς σε όσους δέχθηκαν μεγάλα δώρα, γνώρισαν τη δύναμη του λόγου του Θεού καθώς επίσης και την αναγέννηση της υπάρξεως τους, αλλά εξέπεσαν στην πορεία. Διαβάζουμε στη Γραφή ότι **είναι σχεδόν ακατόρθωτο «να ανακαινισθούν πάλιν εις μετάνοιαν»** (Εβρ. 6,4-6), **δηλαδή να αποκατασταθούν ξανά από τον Θεό μετά την πτώση τους**. Με άλλα λόγια, όσο προσεγγίζουμε περισσότερο στον Θεό, τόσο πιο απαιτητικό γίνεται το Πνεύμα του Θεού, ώστε να ζούμε όσο το δυνατόν πλησιέστερα Του και να είμαστε αιώνια ενωμένοι μαζί Του. Όπως προαναφέρθηκε, ο Θεός επιθυμεί να συμπεριφέρεται στον άνθρωπο ως προς ίσο Του, ως προς εικόνα Του. Τον έχει προικίσει με μεγάλες δωρεές και δυνατότητες, ώστε να μπορεί να παρίσταται ενώπιον του Θεού και να προσλαμβάνει όλο τον πλούτο της θείας ζωής. «Πάντα τα εμά σα εστιν» (Λουκ. 15,31).

Όταν περάσουμε τους δύο πρώτους βαθμούς πίστεως (εισαγωγική πίστη και **χαρισματική πίστη συνδυασμένη με τη χαρισματική απόγνωση**), θα φθάσουμε στην πίστη που διακρίνεται από την εσωτερική σταθερότητα και αντανακλά την πιστότητα των δικαίων. Τότε θα έχουμε πείσει τον [//35] Θεό ότι είμαστε δικοί Του, ενώ Εκείνος θα μας απαντήσει με τον λόγο Του που μένει στην αιωνιότητα. Ο Θεός θα συνάψει μαζί μας οριστική διαθήκη αγάπης, η οποία, όπως γνωρίζουμε από τη Γραφή, θα είναι αιώνια. **Με τις ίδιες ακριβώς λέξεις που απηύθυνε στον Μονογενή Του Υιό θα Τον ακούσουμε να μας αποκρίνεται**, όχι μόνον: «**εμός εί συ**» (Ησ. 43,1), αλλά επίσης, «**υιός μου εί συ, εγώ σήμερον γεγέννηκα σε**» (Ψαλμ. 2,7). Αυτή είναι η μία και μοναδική αληθινή κλήση μας: να γίνουμε όμοιοι με τον Ιησού Χριστό, τον Υιό του Θεού.

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Τι σημαίνει η έκφραση «χαρισματική απόγνωση», που αναφέρατε;

Απάντηση 1: Η χαρισματική απόγνωση συνοδεύεται από ορμή για αδιάλειπτη προσευχή. Χαρισματική είναι μόνο η απόγνωση που γεννά προσευχή που μας ωθεί να προσκολληθούμε με τέλεια εμπιστοσύνη στον Θεό και να στρεφόμαστε προς Αυτόν συνεχώς, επειδή κανένας άλλος εκτός από Εκείνον δεν μπορεί να μας βοηθήσει. Όταν η απόγνωση είναι νοσηρή, δεν είμαστε σε θέση να προσευχηθούμε. Αν όμως υπάρχει προσευχή, η απόγνωση είναι θαυμάσια. Όσοι άνθρωποι προσεύχονται με απόγνωση δρέπουν καρπούς στη ζωή τους.

Ερώτηση 2: Έχει η χαρισματική απόγνωση στοιχεία κατάθλιψης μέσα της;

[//36] Απάντηση 2: Η χαρισματική απόγνωση είναι καρπός της χάριτος. Όταν βλέπουμε πόσο άσπιλη, άμωμη και μεγαλειώδης είναι η αγάπη του Θεού, απελπιζόμαστε τελείως από την κατάσταση μας, γιατί γνωρίζουμε ότι στον Θεό πρέπουν όλα τα άγια, τα τίμια και προσφιλή, όπως τα απαριθμεί ο Απόστολος (Φιλιπ. 4,8). Συνειδητοποιούμε, πόσο υστερούμε από αυτά, και έστι φθάνουμε στη χαρισματική απόγνωση. Αλλά η απόγνωση αυτή προέρχεται από τον Θεό, γιατί ενεργοποιείται από τη χάρη.

Ερώτηση 3: Γιατί η πίστη στα έσχατα χρόνια δεν θα ενεργεί τα ίδια θαύματα όπως παλιά;

Απάντηση 3: Γιατί συνεχώς θα αυξάνει ο εγωισμός, ενώ η αγάπη θα ψύχεται. Ο Ίδιος ο Κύριος, προβλέποντας ότι θα εξασθενήσει η πίστη των ανθρώπων, είπε: «Ο Υιός του ανθρώπου ελθών άρα ευρήσει την πίστιν επί της γης;» (Λουκ. 18,8) Ανθρωπίνως μιλώντας θα λέγαμε ότι στα Ευαγγέλια, όπως στα τελευταία κεφάλαια του κατά Ματθαίον, διαφαίνεται μια απαισιοδοξία για το θέμα αυτό. Εντούτοις, αφού περιγράφονται όλα τα γεγονότα που πρόκειται να συντελεσθούν στα έσχατα χρόνια, τότε ο Κύριος προσθέτει: «Επάρατε τας κεφαλάς υμών, διότι εγγίζει η απολύτρωσις υμών» (Λουκ. 21,28). Επομένως οι δύο ακόλουθες καταστάσεις συμβαδίζουν: απελπιζόμαστε μεν για την παρούσα κατάσταση μας, αλλά ο νους μας και η καρδιά μας προσβλέπουν σε Εκείνον, ο Οποίος ήλθε και πάλιν έρχεται. Κατά συνέπεια η σύγκρουση με τον εχθρό εντείνεται, για [//37] τον ίδιο λόγο όμως αυξάνεται και η πρόκληση να διαπράττουμε το αγαθό.

Πρέπει να εγκαταστήσουμε μέσα μας ένα πνευματικό μετασχηματιστή που θα μετατρέπει την ενέργεια όλων, όσα μας προσβάλλουν στο ψυχολογικό επίπεδο, σε πνευματική ενέργεια, ικανή να συντηρεί τη συνομιλία μας με τον Θεό και για τον λόγο αυτό να συμβάλλει στη σωτηρία μας. Αν δεν μάθουμε να μεταποιούμε τις ψυχολογικές καταστάσεις μας σε πνευματικές, ποτέ δεν θα βρούμε αληθινή ανάπαυση. Θα πάσχουμε μόνιμα από δοκιμασίες της ζωής αυτής. Αυτό συμπεραίνεται και από τους εξής λόγους: «Κακοπαθεί τις εν υμίν; προσευχέσθω· ευθυμεί τις ψαλλέτω» (Ιακ. 5,13). Αν κάποιος από σας χαίρεται, ας ψάλλει. Αν είναι λυπημένος, ας μετανοεί. Η κατά Θεόν λύπη οδηγεί σε μετάνοια και η κατά Θεόν χαρά γεννά δοξολογία. **Στη ζωή**

αυτή δοκιμάζουμε αναπόφευκτα όλα τα είδη ψυχολογικής ενέργειας, αλλά φροντίζουμε να διατηρούμε διάλογο με τον Θεό, ο οποίος την μετασχηματίζει σε πνευματική ενέργεια.

Θυμάμαι, για παράδειγμα, τη γιαγιά μου πόσο ευλαβής ήταν, πώς φρόντιζε να πηγαίνει πάντοτε από τους πρώτους στην εκκλησία, γι' αυτό και συχνά ο σύζυγος της της φερόταν άσχημα επειδή έδινε προτεραιότητα στις εκκλησιαστικές ακολουθίες, και αναλογίζομαι: «Πού βρίσκεται τώρα»; Νιώθω τότε κάποια συντριβή στην καρδιά μου και, ενώ συνέχομαι από τα συναισθήματα αυτά, μεταβάλλω την κατεύθυνση της σκέψεως μου. Την ανυψώνω προς τον Θεό και προσεύχομαι για τη συγχώρηση των αμαρτημάτων μου ή για οποιοδήποτε άλλο αίτημα. Αξιοποιώ [//38] την ενέργεια αυτή για συνομιλία με τον Θεό, μεταποιώντας την σε πνευματική.

Ερώτηση 4: Πάτερ, συχνά αναφέρατε αποσπάσματα από την Αποκάλυψη του Ιωάννου, για να επεξηγήσετε τη διδασκαλία σας. Το ερώτημα μου είναι: η αναφορά σας αυτή αντικατοπτρίζει τη διδασκαλία του Γέροντος Σωφρονίου ή είναι δική σας;

Απάντηση 4: Το συγκεκριμένο αυτό χωρίο από το βιβλίο της Αποκαλύψεως (Αποκ. 2,4-5) το αγαπούσε ιδιαίτερα ο Γέροντας Σωφρόνιος. Όποτε αναφερόταν σε αυτό, συνήθως συγχώνευε τους δύο στίχους σε βραχύτερη εκδοχή. Αντί του «Αλλά έχω κατά σου, ότι την αγάπην σου την πρώτην αφήκας. Μνημόνευε ούν πόθεν πέπτωκας ...», ο Γέροντας έλεγε: «Θυμήσου την πρώτη σου αγάπη». Πράγματι, οι χριστιανοί της πρώτης Εκκλησίας της Εφέσου είχαν εκπέσει από την πρώτη αγάπη, από την πρώτη χάρη που είχαν γευθεί, την οποία πρέπει κανείς πάντοτε να μνημονεύει ενώπιον του Κυρίου με ευχαριστία, προκειμένου να την αναζωπυρώνει. Πολλοί Πατέρες της Εκκλησίας έχουν εκφράσει την ίδια σκέψη με διαφορετικές λέξεις.

Ερώτηση 5: Η αναφορά σας στον Αβραάμ και τη δοκιμασία που του παραχωρήθηκε με τη θυσία του Ισαάκ, με οδήγησε να σκεφθώ και να αναρωτηθώ: Πώς μπορούμε να μάθουμε να βρίσκουμε την ορθή οδό στις σχέσεις μας με τους άλλους, με το ποίμνιο που ο Θεός έθεσε υπό την ευθύνη μας, με τις οικογένειες μας, τους ενορίτες [//39] μας, με αυτούς που καλούμαστε να διακονήσουμε; Πώς μπορούμε να βρίσκουμε τρόπους να τους αγαπήσουμε με τέτοια καθαρότητα, ώστε να μην υπάρχει καμία προσκόλληση που να μας απομακρύνει από τον Θεό; Τι εννοεί ο Χριστός, όταν λέει ότι πρέπει να μισήσουμε πατέρα και μητέρα, αδελφό και αδελφή;

Απάντηση 5: Συναντώ συχνά το πρόβλημα αυτό στις σχέσεις των ανθρώπων με τους συγγενείς τους. Είναι πολύ δύσκολο. Αλλά το κριτήριο είναι το εξής: Ο Θεός πρέπει να έχει πάντοτε την πρώτη θέση στις σχέσεις μας, αλλά χωρίς να διαταράσσεται η ειρήνη. Αν δεν διαφυλάττουμε την ειρήνη και δεν προτάσσεται ο Θεός στη ζωή μας, σημαίνει ότι στη σχέση με το πρόσωπο για το οποίο ανησυχούμε, και το οποίο φαινομενικά αγαπούμε και επιθυμούμε να βοηθήσουμε, υπάρχει στην πραγματικότητα προσκόλληση που υπεισέρχεται

ανάμεσα στον Θεό και σε μας. Για παράδειγμα, αν οι γονείς αγωνιώντας για τα παιδιά τους χάνουν την ειρήνη τους και αδυνατούν να προσευχηθούν, τότε η στάση απέναντι τους είναι λανθασμένη. Αν τα παιδιά γίνονται αιτία να χάνουν οι γονείς την ειρήνη τους και να διαταράσσεται η σχέση τους με τον Θεό, αυτό σημαίνει ότι αγαπούν τα παιδιά τους περισσότερο από Αυτόν. Σε όλες τις σχέσεις μας οφείλουμε να είμαστε ελεύθεροι. Η καρδιά μας πρέπει να παραμένει αδέσμευτη και ειρηνική, ώστε ο Θεός να έχει στη ζωή μας την πρώτη θέση.

Συχνά μου αρέσει να επισημαίνω τους λόγους του Θεού προς τον Ιακώβ. Ο Ιακώβ πάλεψε όλη τη νύχτα, για να «αρπάξει» την ευλογία του Θεού, ώστε να αποδειχθεί ισχυρός κατά τη συνάντηση του με τον Ησαύ, ο οποίος [//40] ερχόταν προς αυτόν με έναν ολόκληρο στρατό, αποφασισμένος να τον σκοτώσει. Προς το ξημέρωμα, ο Ιακώβ αισθάνθηκε την παρουσία του Θεού και Του είπε: «Δεν θα Σε αφήσω, αν δεν με ευλογήσεις». Την ίδια εκείνη στιγμή ο Θεός πρόφερε τους ακόλουθους λόγους: «Ότι ενίσχυσας μετά Θεού και μετά ανθρώπων δυνατός έση». Την επόμενη ημέρα ο Ιακώβ ξεκίνησε προς συνάντηση του Ησαύ, ο οποίος αντί να τον σκοτώσει σαν άγριο θηρίο, έπεσε στον τράχηλο του Ιακώβ και κλαίγοντας τον καταφιλούσε[3]. Δηλαδή, ο Ησαύ αισθάνθηκε την ευλογία που είχε λάβει ο αδελφός του από τον Θεό. Ο Ιακώβ όμως είχε αποκτήσει τη χάρη αυτή, μόνο αφού πάλεψε ολόκληρη νύχτα στην προσευχή και ταπείνωσε τον εαυτό του μέχρι τέλους, προκειμένου να προτάξει τον Θεό πάνω από όλα και να παραδώσει ολοκληρωτικά τη ζωή του σε Αυτόν. Έπαψε πια να τον απασχολεί αν θα ζούσε ή αν θα πέθαινε, αφού είχε βρει επαφή με τον Θεό. Οι άνθρωποι, και ιδίως οι νέοι, που επιδιώκουν τη δημιουργία ισχυρών και μακροχρόνιων δεσμών, ας μη λησμονούν τους λόγους αυτούς του Θεού προς τον Ιακώβ: Ότι πρέπει πρώτα να φανούμε δυνατοί στη σχέση μας με τον Θεό, αν επιθυμούμε να ισχυροποιηθούν και όλες οι άλλες πτυχές της ζωής μας.

[3] «Έστειλε ο Ιακώβ απεσταλμένους στον Ησαύ να του αναγγείλουν ότι επιστρέφει κι εκείνος ξεκίνησε εναντίον του με 400 άνδρες. Φοβήθηκε υπερβολικά ο Ιακώβ και χώρισε τους δικούς σε δύο κατασκηνώσεις, μήπως και γλυτώσουν οι μισοί. Προσευχήθηκε στον Κύριο παρακαλώντας Τον να τον γλυτώσει από τον Ησαύ. Την άλλη μέρα πήρε 200 κατσίκες και 20 τράγους, 200 πρόβατα και 20 κριάρια, 30 καμήλες που θήλαζαν μαζί με τα παιδιά τους, 40 μικρές αγελάδες και 10 ταύρους, 20 γαϊδούρια θηλυκά και 10 αρσενικά, και τα έδωσε χωρισμένα σε πολλά κοπάδια σε δούλους ώστε να συντάνε ο ένας μετά τον άλλο τον Ησαύ και να του τα προσφέρουν. Εκείνη τη νύχτα ο Ιακώβ έμεινε μόνος και πάλευε μαζί του ένας άνθρωπος μέχρι τα χαράματα. Κι επειδή ο άνθρωπος εκείνος δεν μπορούσε να νικήσει τον Ιακώβ πίεσε τον μυ του μηρού του και τον νάρκωσε και μετά είπε στον Ιακώβ: «Άφησέ με να φύγω, επειδή χάραξε η αυγή». Κι ο Ιακώβ είπε: «Δεν θα σε αφήσω να φύγεις, αν δεν με ευλογήσεις». Και του είπε: «Δεν θα ονομάζεσαι πλέον Ιακώβ, αλλά Ισραήλ· **επειδή, αγωνίστηκες δυνατά με τον Θεό, και με τους ανθρώπους θα είσαι δυνατός**». (κεφ. 32) Όταν ξημέρωσε ήρθε ο Ησαύ, και μαζί του 400 άνδρες και **ο Ιακώβ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΕ μέχρι το έδαφος ΕΠΤΑ ΦΟΡΕΣ, ωσότου να πλησιάσει στον αδελφό του**. Και ο Ησαύ έτρεξε σε συνάντησή του, και τον αγκάλιασε, και έπεσε στον τράχηλό του, και τον καταφίλησε· και έκλαψαν» (Γεν. κεφ. 33).

[//41]

2 – ΤΑ ΤΡΙΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Ο ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ παρομοίαζε μερικές φορές την πνευματική ζωή με σφαίρα: οποιοδήποτε σημείο της αγγίξουμε, μας φέρνει σε επαφή με το όλο. Όπως ακριβώς μια σύνδεση στο ηλεκτρικό δίκτυο αποδεσμεύει πλήρη ροή ηλεκτρικής ενέργειας, έτσι και η σωστή άσκηση των ποικίλων αρετών μας φέρνει σε επαφή με το πλήρωμα της ζωοποιού χάριτος του Θεού. Παρόμοια, ένας μόνο μαργαρίτης από το Τίμιο Σώμα και Αίμα Του μας κάνει κοινωνούς με το πλήρωμα της χάριτος του Χριστού. Ή πάλι, ένας μόνο λόγος του Θεού μπορεί να καταυγάσει την καρδιά μας, φέρνοντας μας σε επαφή με όλο το πλήρωμα της ζωηφόρου χάριτος Του.

Κάθε φορά που ο Θεός αγγίζει την καρδιά μας, κατεργάζεται μέσα μας κάθαρση, φωτισμό και θέωση από την αρχή της ζωής μας εν Αυτώ. Πράγματι, παρατηρούμε στη ζωή των ανθρώπων ότι η αρχική χάρη που λαμβάνουν φθάνει συχνά το μέτρο των τελείων. Έτσι πριν ακόμη αρχίσουν να ασχολούνται με την αλύτρωτη ακόμη φύση τους και τα πάθη της, ο Θεός τους γεμίζει με το Πνεύμα Του, και η διάνοια τους προσκολλάται στην αγάπη του Χριστού. Επικαλούνται το Όνομα Του ημέρα και νύκτα, αφού όλη η ύπαρξη τους είναι συνεπαρμένη από τη θεία χάρη. Ο άνθρωπος που αναγεννάται από το Πνεύμα, όπως λέει ο Ίδιος ο Κύριος, είναι σαν τον άνεμο που πνέει [//42] όπου θέλει (Ιωάν. 3,8). Κανένας δεν γνωρίζει από πού έρχεται και πού κατευθύνεται. Και αυτό ενδέχεται να συμβαίνει από την αρχή ακόμη, από την πρώτη στιγμή της επαφής του με τον Θεό.

Η οδός κάθε ανθρώπου προς τον Θεό και η σχέση του μαζί Του είναι μοναδικές. Γι' αυτό είναι δύσκολο να μιλήσουμε για την πνευματική ζωή έχοντας ένα γενικό σχήμα ή πρότυπο. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν ορισμένα στάδια και γνωρίσματα κοινά σε όλους μας, επειδή όλοι φέρουμε την ίδια ανθρώπινη φύση. Έστι τις εμπειρίες μας, παρά τη μοναδικότητα τους, τις διακρίνουν κοινά χαρακτηριστικά. Τα τελευταία αυτά θα τα κρατήσουμε ως γνώμονα, προκειμένου να μιλήσουμε για την πνευματική ζωή, καθώς αναζητούμε κάποιον κοινό τόπο ή πλαίσιο, για να εκφράσουμε σαφέστερα τις πνευματικές αλήθειες.

Για παράδειγμα, ορισμένοι από τους Πατέρες μιλούν για κάθαρση, φωτισμό και αγιασμό. Άλλοι, συμπεριλαμβανομένου και του Γέροντος Σωφρονίου, διατυπώνουν την άποψη περί τριών σταδίων προτυπωμένων στην ιστορία του Ισραήλ, του λαού του Θεού. Ο Γέροντας ήταν γενικά απρόθυμος στη διατύπωση γενικεύσεων ή στη δημιουργία συστημάτων, γιατί γνώριζε καλά ότι οι πνευματικές εμπειρίες δεν μπορούν να περιορισθούν μέσα στα στενά όρια της ανθρώπινης λογικής. Κατά καιρούς ωστόσο μεταχειριζόταν μια εικόνα ή ένα σχήμα, προκειμένου να επεξηγήσει τις σκέψεις του σε ορισμένα θέματα. Έτσι έχοντας παρατηρήσει ότι μερικά φαινόμενα έχουν επαναληφθεί στη ζωή διαφόρων ανθρώπων ανά τους αιώνες, [//43] κατέληξε στη θεώρηση της

πνευματικής ζωής σε τρία διακεκριμένα στάδια ή περιόδους[1]. Αναφέρεται στο πρώτο στάδιο ως την επίσκεψη του Θείου Πνεύματος, κατά την οποία ο άνθρωπος συνάπτει διαθήκη με τον Θεό· στο δεύτερο ως τον μακροχρόνιο και σκληρό αγώνα, τον οποίο διέρχεται ο άνθρωπος όταν ο Θεός αποσύρει τη χάρη Του· τέλος στο τρίτο ως τη μόνιμη ανάκτηση της σωτήριας χάριτος. Διστακτικός σε τέτοιες διακρίσεις ο Γέροντας Σωφρόνιος είχε απόλυτη επίγνωση ότι η σχέση κάθε ανθρώπου με τον Θεό είναι μοναδική και ότι ο καθένας πορεύεται τη δική του ξεχωριστή οδό σύμφωνα με τον πόθο του για τελειότητα.

Ο Γέροντας συχνά υποδείκνυε την προεικόνιση του τρίπτυχου αυτού διαγράμματος στη ζωή του λαού του Θεού στην Παλαιά Διαθήκη. Η πρώτη επίσκεψη του Θεού στους Εβραίους ήταν η χάρη της διαβάσεως της Ερυθράς θάλασσας, που ακολούθησε την έξοδο τους από την Αίγυπτο. Στη συνέχεια υποβλήθηκαν σε δοκιμασία σαράντα ετών στην έρημο, όταν ο Θεός απέσυρε από αυτούς τη χάρη Του, η οποία επέστρεψε τελικά, όταν κληρονόμησαν τη γη της επαγγελίας.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος προσδιόριζε τα τρία αυτά στάδια με σκοπό κυρίως να αποδώσει έμφαση στο δεύτερο. Έβλεπε πόσο αναγκαία ήταν η σωστή κατανόηση του και η ορθή τοποθέτηση μας απέναντι του. Ήθελε να μας εμπνεύσει, ώστε να ανακαλύπτουμε τρόπους μεταποιήσεως του δεύτερου αυτού σταδίου σε αυθεντικό πνευματικό [//44] γεγονός· να μας βοηθήσει να συναισθανθούμε την παρουσία του ως δώρο του Θεού, ούτως ώστε να μας απαλλάξει από τον πειρασμό της ακηδίας. Πράγματι, η άρση της χάριτος βιώνεται ως ένα είδος θανάτου, υπαρξιακού κενού. Όταν ο Γέροντας ανέπτυσσε το θέμα αυτό, κάτι που έκανε συχνά, το ενδιαφέρον του εστιαζόταν στο ερώτημα, πώς ο «θάνατος» αυτός, η κατάσταση της πνευματικής ξηρασίας, μπορεί να μετουσιωθεί στην άφθαρτη ζωή του Θεού[2]. Του οφείλουμε πολλά για τους πολύτιμους λόγους του, που αποτελούν τη μεγάλη παράκληση και τον ασφαλή στηριγμό μας κατά τη διάρκεια της μακροχρόνιας μοναχικής βιοτής μας.

Όπως προαναφέρθηκε, ο Γέροντας Σωφρόνιος διατύπωσε τρία στάδια, τα οποία κατά κάποιον τρόπο επαναλαμβάνονται στην πνευματική ζωή κάθε ανθρώπου. Υπογράμμιζε ότι ο αληθινά πνευματικός άνθρωπος, ο «τέλειος» ή «άρτιος» άνθρωπος (Β' Τιμ. 3,17), έχει δοκιμασθεί και κατέχει την εμπειρία και των τριών κατά τη διάρκεια του αγώνα του[3], και έχοντας ανακτήσει τη χάρη της σωτηρίας στο τρίτο στάδιο είναι ικανός να βοηθήσει άλλους κατά την προσπάθεια τους στην ίδια οδό. Έχει αποκτήσει την πνευματική διόραση και, όπως λέει ο απόστολος Παύλος, κανείς δεν μπορεί να τον κρίνει, γιατί οδηγείται από το Πνεύμα του Θεού (Α' Κορ. 2,15). Αυτός όμως έχει την ικανότητα να

---

[1] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 115· Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 216-217 και ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 96.

[2] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 68, 90· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σσ. 21, 27, 104, 201.

[3] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 187.

διακρίνει σωστά τα φαινόμενα στον χώρο του Πνεύματος. [//45] Όπως το εκφράζει ο Γέροντας Σωφρόνιος, αυτός που πέτυχε στην τελείωση της υποστατικής αρχής του κατανοεί «το μυστήριο των οδών της σωτηρίας για κάθε συγκεκριμένο άνθρωπο»[4].

Ο Γέροντας μιλούσε με μεγάλη εξουσία για το αληθινό πρόσωπο-υπόσταση[5], γιατί αυτός ο ίδιος ήταν ζωντανό παράδειγμα της πραγματώσεως του ανθρώπινου προσώπου εν Χριστώ. Είχε ζήσει όλη την κλίμακα των καταστάσεων και σταδίων της πνευματικής ζωής και γι' αυτό ήταν σε θέση να αναγνωρίζει καθένα από τα φαινόμενα της και να τείνει χείρα βοηθείας σε όσους κατέφευγαν σε αυτόν. Όταν έρχονταν επισκέπτες που επιθυμούσαν να δουν τον Γέροντα Σωφρόνιο, γινόμουν συχνά μάρτυρας της ταχείας βοηθείας που τους χαριζόταν και σε πολύπλοκες ακόμη καταστάσεις.

Για παράδειγμα, έρχονταν μερικές φορές μοναχοί από το Άγιον Όρος, για να τον συμβουλευθούν σχετικά με σοβαρά πνευματικά φαινόμενα που διέρχονταν, και για τα οποία ήθελαν μια επιβεβαίωση. Ένας μοναχός αντιμετώπιζε ένα είδος δοκιμασίας – όχι εσωτερική, αλλά κάποιον εξωτερικό πειρασμό, για τον οποίο ο απόστολος Ιάκωβος γράφει ότι οφείλουμε να χαίρουμε (Ιακ. 1,2). Ο πνευματικός του πατέρας είχε παραιτηθεί και δεν ήξερε τι να τον συμβουλεύσει. Αλλά μέσα σε είκοσι λεπτά ο Γέροντας [//46] Σωφρόνιος έλυσε το πρόβλημα, αφού αποσαφήνισε την κατάσταση του μοναχού και του υπέδειξε ποια οδό να ακολουθήσει.

Σε κάποια άλλη περίπτωση μου είπε με πολλή ταπείνωση: «Τίποτα, κανένα φαινόμενο της πνευματικής ζωής δεν με εκπλήσσει». Τη στιγμή εκείνη ήλθε στον νου μου ο λόγος του αποστόλου Παύλου: «Ο πνευματικός άνθρωπος ανακρίνει μεν πάντα, αυτός δε υπ' ουδενός ανακρίνεται» (Α' Κορ. 2,15). Με άλλα λόγια, ο «πνευματικός άνθρωπος» βρίσκεται σε πολύ ανώτερο επίπεδο από αυτό του «ψυχικού ανθρώπου». Έχοντας υπομείνει πολλά για την απέκδυση του παλαιού Αδάμ κατά τη διάρκεια του δεύτερου σταδίου (που χαρακτηρίζεται από την ύφεση της χάριτος), ο πνευματικός άνθρωπος υψώνεται υπεράνω της φυσικής ζωής σε υπερφυσική κατάσταση, γιατί οι ψυχικές του αισθήσεις έχουν ανακαινισθεί.

Επισκέφθηκα τον Γέροντα Σωφρόνιο δύο εβδομάδες πριν την εκδημία του, και για άλλη μια φορά οι λόγοι του μου διασαφήνισαν το ίδιο. Με συνόδευσε στην πόρτα του μικρού σπιτιού του και, κοιτάζοντας έξω προς το μέρος της κρύπτης (κοιμητηρίου) που δεν είχε ακόμη τελειώσει, ρώτησε: «Σε πόσον καιρό τελειώνει;» Απάντησα: «Θα είναι έτοιμη σε δύο εβδομάδες, Γέροντα». Τότε πρόσθεσε: «Για μένα είναι δύσκολο να περιμένω έστω και μία ώρα ακόμη. Τα έχω πει όλα στον Θεό. Πρέπει να φεύγω». Πόσο με εντυπωσίασαν τα λόγια αυτά! Ο Γέροντας ήταν όντως σε θέση να πει «τα έχω πει όλα στον Θεό», γιατί ένιωθε ότι

[4] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 234.

[5] «Η υποστατική αρχή στο Θείο Είναι και στο ανθρώπινο είναι» στο ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 248-294.

είχε πορευθεί την οδό έως τέλους, μέσα από [//47] χαρές και θλίψεις. Κοιμήθηκε ακριβώς δύο εβδομάδες αργότερα. Η κρύπτη δεν ήταν τελείως έτοιμη. Έπρεπε να περιμένουμε τέσσερις ακόμη ημέρες, για να την αποτελειώσουν οι οικοδόμοι. Στο διάστημα αυτό οι πιστοί είχαν την ευλογία να προσκυνήσουν το σκήνωμα του στο μέσο του ναού, γεγονός που τους χάρισε μεγάλη παρηγοριά. Ενώ άλλοι είχαν αρκετό χρόνο, για να οργανώσουν τον ερχομό τους στην κηδεία του.

Όπως αναφέραμε, για να γίνει κάποιος πνευματικός ή άρτιος άνθρωπος, είναι απόλυτα αναγκαίο να έχει διέλθει και τα τρία στάδια της πνευματικής ζωής. Όλοι έχουμε γευθεί την εμπειρία της χάριτος του πρώτου σταδίου· είτε στο άγιο Βάπτισμα, κατά τη νηπιακή ηλικία, είτε αργότερα, συνειδητά, στη μοναχική κουρά ή χειροτονία ή ακόμη με τη μετάνοια που υπήρξε καρπός της επιστροφής μας στην Εκκλησία. Στο άγιο Βάπτισμα ο Θεός μας τιμά κάνοντας μας μέλη του Σώματος του Χριστού, της Εκκλησίας Του, και ενδύοντας μας με τον Χριστό: «Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε, Χριστόν ενεδύσασθε» (Γαλ. 3,27). Στο Βάπτισμα ενδυόμαστε την ανθρώπινη φύση του Ιησού Χριστού, όπου ενοικεί το πλήρωμα της θεότητας Του. Με τον έναν ή τον άλλο τρόπο όλοι δοκιμάσαμε την πρώτη αυτή δωρεά της χάριτος, για να την χάσουμε δυστυχώς αργότερα, ζώντας στη ματαιότητα του κόσμου αυτού.

Ο Θεός ωστόσο κατά την άφατη αγαθότητα Του, έχει διαρκώς το βλέμμα Του προσηλωμένο στον άνθρωπο[6]. [//48] Τον «στοχεύει, εποπτεύοντας τον από το πρωί ως το βράδυ και από το βράδυ ως το πρωί» (Ιώβ 7,17-18), σύμφωνα με τον δίκαιο Ιώβ. Έτσι, το βλέμμα του Θεού και η «επισκοπή» Του είναι αδιάλειπτα στραμμένα προς το πλάσμα Του. Ερευνά ακόμη και για την πιο μικρή θετική προδιάθεση του ανθρώπου, με σκοπό να εισδύσει στην καρδιά του, ακριβώς τη στιγμή της ζωής του που αυτός θα στραφεί προς τον Δημιουργό του με κάποια μικρή κατανόηση και ταπείνωση. Ο Θεός αναμένει ακούραστα τον άνθρωπο κρούοντας την πόρτα της καρδιάς του. «Ιδού έστηκα επί την θύραν και κρούω· εάν τις ακούση της φωνής μου και ανοίξη την θύραν, και εισελεύσομαι προς αυτόν και δειπνήσω μετ' αυτού και αυτός μετ' εμού» (Αποκ. 3,20). Έτσι, μόλις ο άνθρωπος εκδηλώσει την παραμικρή διάθεση ταπεινώσεως και ευγνωμοσύνης, ο Θεός εισχωρεί στην ψυχή του, τον επισκέπτεται με τη χάρη Του. Ανακαινίζει και αναπλάθει τη ζωή του, προσφέροντας του μια καινούργια πνευματική γέννηση.

Κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο, ένας τρόπος για να απαλυνθεί η ψυχή και να κλίνει με ευγνωμοσύνη και ταπεινή διάθεση ενώπιον του Κυρίου, είναι η μελέτη του σχεδίου του Θεού για τον άνθρωπο[7]. Διαβάζουμε στις Γραφές ότι ο άνθρωπος υπήρξε στην προαιώνια Βουλή του Θεού, στον Νου του Θεού. Ο Θεός τον συνέλαβε προ χρόνων αιωνίων και τον προόρισε για την αιώνια ζωή. Ακόμη και ο τρόπος, με τον οποίο ο άνθρωπος ήλθε στο είναι, φανερώνει το μεγαλείο Του: Ο Θεός τον δημιούργησε κατ' εικόνα [//49] και ομοίωση Του, με την άμεση και

[6] Ψαλμ. 31,8. «Επιστηριώ επί σε τους οφθαλμούς μου».

[7] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 104.

προσωπική Του πράξη – όχι όπως την υπόλοιπη δημιουργία που ήλθε στην ύπαρξη μόνο με τον λόγο Του. Πήρε χώμα από τη γη με τα ίδια Του τα χέρια και έπλασε τον άνθρωπο, εμφυσώντας στο πρόσωπο του το Πνεύμα της ζωής. Ο Γέροντας Σωφρόνιος σχολίαζε συχνά ότι κατά κάποια έννοια ο Θεός επανέλαβε τον Εαυτό Του στη δημιουργία του ανθρώπου και εμφύτευσε στην ίδια του την ύπαρξη τη δυνατότητα να προσλάβει το πλήρωμα της θείας ζωής: Δεν δημιούργησε τίποτα λιγότερο από τον Εαυτό Του[8]. Κρίνοντας από όλη τη θεία οικονομία, όσον αφορά τον άνθρωπο, μπορούμε αληθινά να πούμε ότι διαμένοντας στον Νου του Θεού και στη σωτήρια χάρη Του ο άνθρωπος γίνεται μέγας ακολουθώντας την υπέροχη κλήση του.

Όταν ο άνθρωπος εξέπεσε από την τιμή αυτή, ο Θεός δεν τον εγκατέλειψε, αλλά τον ακολούθησε «πολυμερώς και πολυτρόπως» (Εβρ. 1,1) όλες τις ημέρες της ζωής του. Όντως ο Θεός τον καταδιώκει, προκειμένου να τον ωφελήσει και να τον σώσει. Στόχος της θείας εκζητήσεως είναι η «βαθειά καρδιά» του ανθρώπου (Ψαλμ. 63,6), ενώ η κλήση Του ένα δώρο της ευδοκίας Του, που αναφέρεται στη Γραφή ως η «πρώτη αγάπη» (Αποκ. 2,4). Ουσιαστικά, ο Θεός μας καλεί όλους ακατάπαυστα: «Σήμερον εάν της φωνής Αυτού ακούσητε, μη σκληρύνητε τας καρδίας υμών» (Εβρ. 3,7-8· Ψαλμ. 94,8), αλλά «εξέρχεσθε προς απάντησιν Αυτού» (Ματθ. 25,6). Η ιδιαίτερη αυτή χάρη της πρώτης κλήσεως κατεργάζεται πολλές αλλοιώσεις στην καρδιά [//50] του ανθρώπου και του αποκαλύπτει τον τύπο της θεοειδούς ζωής.

Όταν ο Θεός σύναψε τη διαθήκη Του με τον παλαιό Ισραήλ, οι άνθρωποι έγιναν «ωσεί παρακεκλημένοι» (Ψαλμ. 125,1). Ήταν μεθυσμένοι από την παράκληση, γιατί ο Θεός, μαζί με τη διαθήκη, τους είχε εμπιστευθεί μια γενναιόδωρη προκαταβολή χάριτος, για να οικοδομήσουν τη ζωή τους πάνω σε αυτήν, όπως σε βράχο, έτσι ώστε να εδραιωθεί η σειρά των δικαίων στην ιστορία του Ισραήλ (Έξ. 6,1-8· 34,10, 28). Κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην έρημο, ο Θεός μερίμνησε γι' αυτούς έξοχα. Τους έστειλε για τροφή μάννα από τον ουρανό, και παρόλο που όλοι έτρωγαν την ίδια τροφή, η τροφή αυτή μεταποιόταν ανάλογα με την ανάγκη που είχε ο καθένας. Έκανε να αναβλύσει νερό από την πέτρα, τους διαφύλαξε από δηλητηριώδη φίδια και από τη μάστιγα του καύσωνα της ημέρας. Φώτιζε τον δρόμο τους μέσα στο σκοτάδι της νύχτας και επιτέλεσε πολλά παρόμοια θαύματα απονέμοντας τους μεγάλη τιμή. Ακόμη απέστειλε προφήτες, για να τους στηρίξουν, όταν οι άλλοι λαοί γύρω τους ζούσαν βυθισμένοι στο πυκνό σκοτάδι της ειδωλολατρίας. Όπως ακριβώς ο λαός του Ισραήλ έκανε τη διαθήκη του με τον Θεό, όταν διαπέρασε την Ερυθρά θάλασσα (Έξ. 14,13-31), παρόμοια κι εμείς στην έρημο του κόσμου αυτού επικυρώνουμε τη διαθήκη μας με τον Θεό, όταν δοκιμάζουμε την εμπειρία της πρώτης επισκέψεως Του. Έτσι αντιλαμβανόμαστε ότι η σχέση του Θεού με τον λαό του Ισραήλ επαναλαμβάνεται σε κάθε [//51] ανθρώπινη ύπαρξη. Κατ' ουσίαν

---

[8] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 137, 152, 252.

η ιστορία όλου του κόσμου συγκεφαλαιώνεται στη ζωή του Ισραήλ. Επιπλέον, στη ζωή του κάθε ανθρώπου αντανακλάται ολόκληρη η ιστορία της σωτηρίας.

Οι Εβραίοι ποτέ δεν ξέχασαν την πρώτη αυτή επίσκεψη της χάριτος του Θεού, και φύλαξαν την ιστορική μνήμη της πάνω από τις εξώπορτες τους παραδίδοντας την από γενεά σε γενεά. Η μνήμη του γεγονότος αυτού έλαβε διαστάσεις μεγάλης πανηγύρεως: Το Πάσχα, η Διάβαση είναι η πιο σπουδαία εορτή του έθνους τους. Επιπλέον όλη η αφοσίωση τους στον Θεό εδραιώθηκε πάνω στο σημαντικό αυτό γεγονός, κατά το οποίο ο Θεός άνοιξε οδό μέσα από τη θάλασσα και καταπόντισε τους αντιπάλους τους. Ο μεγαλειώδης αυτός θρίαμβος αποτέλεσε το θεμέλιο της ζωής τους, και ήταν ιερό χρέος κάθε Εβραίου να μεταδώσει στους απογόνους του τη θαυμαστή εποποιΐα που ο Θεός είχε επιτελέσει για χάρη τους.

Η πρώτη συνθήκη μας, η προσωπική διαθήκη που συνάπτουμε με τον Θεό, σφραγίζεται από την πρώτη χάρη, και μας γεμίζει από αγγαλλίαση και θεϊκή παρηγοριά, γεμάτη από την αίσθηση του Θεού. Ο Γέροντας Σωφρόνιος περιγράφει αυτή την περίοδο ως πασχάλια χαρά και λέει ότι κατά τη διάρκεια της ο άνθρωπος αρκεί να προφέρει μια προσευχή, για να διαπιστώσει ότι ο Θεός έχει ήδη απαντήσει σε αυτήν[9]. Στο στάδιο αυτό δεν μπορούμε να διακόψουμε την προσευχή, και η καρδιά κατέχεται από ζωντανή ενέργεια, ακόμη και κατά τον ύπνο. Είναι εύκολο να αγαπάς, εύκολο να πιστεύεις, εύκολο και να παραμένεις [//52] σε εγρήγορση. Όπως γράφει ο άγιος Σιλουανός, όποιος αγάπησε τον Θεό δεν μπορεί να Τον λησμονήσει[10], αλλά Τον ενθυμείται αδιάλειπτα και προσεύχεται σε Αυτόν. Γιατί ο Ίδιος ο Θεός έχει υπογράψει συνθήκη με τον άνθρωπο και ο άνθρωπος με τον Θεό.

Το πρώτο αυτό στάδιο είναι αληθινά θαυμάσιο και γεμάτο έμπνευση. Τότε η χάρη δίνεται ως καθαρή δωρεά, που προσφέρεται σε μας χωρίς να την αξίζουμε. Χαρίζεται δωρεάν και κατ' αξίαν, σε οποιονδήποτε επιδείξει έστω και την ελάχιστη ταπεινή διάθεση. Ωστόσο το δώρο του Θεού δεν ανήκει ακόμη στον άνθρωπο, και μπορεί να παρομοιασθεί με «άδικο» πλούτο. Ένας στίχος, στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο, λέει: «Ει εν τω αλλοτρίω πιστοί ουκ εγένεσθε, το υμέτερον τις υμίν δώσει;» (Λουκ. 16,12). Ο Γέροντας Σωφρόνιος, με τον δικό του πρωτότυπο τρόπο ερμηνείας της Γραφής, λέει ότι η πρώτη χάρη είναι καθαρή δωρεά, όπως μια επένδυση πνευματικού κεφαλαίου για το οποίο δεν μοχθήσαμε και γι' αυτό δεν το αξίζουμε[11]. Εντούτοις, αν επιδείξουμε φιλοτιμία να εργασθούμε για το πνευματικό αυτό κεφάλαιο-τάλαντο και αφοσίωση σε ό,τι ανήκει στον Θεό, τότε ο Θεός θα μας το εμπιστευθεί σαν να ήταν δική μας περιουσία. Αν αποδώσουμε τιμή και αξία στο δώρο αυτό, ο Θεός θα το μετατρέψει τελικά σε αναφαίρετο

---

[9] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 256.

[10] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 349, 364, 461, 545.

[11] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 70, 163, 267, 291.

κτήμα μας για όλη την αιωνιότητα. Ο Θεός θα μας δώσει εκείνο που έγινε δικό μας[12].

[//53] Πόσο ευφρόσυνες είναι οι ημέρες της πρώτης μας αγάπης προς τον Θεό, όταν υποτασσόμαστε με τόση άνεση σε όσα είναι ευάρεστα σε Εκείνον. Είναι σαν να βλέπουμε τον Θεό μέσα μας, κι επειδή Τον βλέπουμε, είμαστε σε θέση και να πιστεύουμε σε Αυτόν και να Τον ακολουθούμε. Λαμβάνουμε πρόγευση του λόγου του αγίου Ιωάννου του Θεολόγου: «Εάν φανερωθή, όμοιοι Αυτώ εσόμεθα, ότι οψόμεθα Αυτόν καθώς εστι» (Α΄ Ιωάν. 3,2). Προς τους Εβραίους ωστόσο ο ίδιος Απόστολος απηύθυνε τον λόγο: «Πώς μπορείτε να ισχυρίζεσθε ότι γνωρίζετε τον Θεό; Ούτε τη φωνή Του ποτέ ακούσατε ούτε το είδος Του είδατε» (Ιωάν. 5,37). Οι χριστιανοί όμως μπορούν δίκαια να ομολογούν ότι έχουν δει τον Θεό και Τον γνωρίζουν εκ μέρους. Όταν στην αρχή λαμβάνουμε τη χάρη Του, και Αυτός αρχίζει να σκιαγραφεί τα πρώτα ίχνη της εικόνας Του στην καρδιά μας. Επίσης ακούμε τη φωνή Του, όταν ο λόγος Του πρωτοαγγίζει την καρδιά μας και ανακαινιζόμαστε πνευματικά. Αλλά Τον βλέπουμε και Τον γνωρίζουμε μόνο εκ μέρους. Το καταπέτασμα της σάρκας θα αρθεί μόνο, όταν εισέλθουμε στην αιώνια ζωή. Τότε η θέα του Θεού θα γίνει διαυγής όπως το κρύσταλλο, θα αποκτηθεί η πληρότητα της μερικής οράσεως που τώρα έχουμε. **Αν κατά την πάροδο της πρόσκαιρης αυτής ζωής ασκηθούμε στην ενατένιση της εικόνας του Χριστού μέσα στην καρδιά μας**, τότε, όταν ανοιχθεί η θύρα της αιώνιας ζωής, θα Τον εποπτεύσουμε σε όλο το πλήρωμα Του. Αλλά αν παραμείνουμε αδιαφανείς στη χάρη Του στη ζωή αυτή θα ανοιχθεί ενώπιον μας [//54] την ώρα του θανάτου μας ένα άλλου είδους παράθυρο, στο οποίο καλύτερα να μην αναφερθούμε.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος βεβαιώνει ότι σε μερικούς ανθρώπους η αρχική αυτή χάρη προσεγγίζει το τέλειο μέτρο των Αγίων[13]. Τόσο γενναιόδωρος είναι ο Θεός μας! Σύμφωνα πάλι με τον Γέροντα, στην πρώτη αυτή πασχάλια χάρη μας αποκαλύπτεται ιδιαίτερο πρότυπο ζωής, στο οποίο δοκιμάζουμε τη γεύση όλων των θεοειδών αρετών. Αποκτούμε αίσθηση της ταπεινώσεως του Θεού, της μεγαλοπρέπειας και γενναιοδωρίας Του, και αρχίζουμε να πενθούμε για τον εγωισμό μας, ελεεινολογώντας τον εαυτό μας: «Είμαι ανάξιος ενός τέτοιου Θεού που μου προσφέρεται ανεπιφύλακτα, παρότι είμαι τόσο γεμάτος από τον αμαρτωλό εαυτό μου!» Αφού γευθήκαμε την ταπείνωση και γίναμε μέτοχοι της αγάπης και των άλλων θεϊκών αρετών, διαπιστώνουμε ότι ο Χριστός ήλθε στον κόσμο και προσέλαβε τη φύση μας για έναν ακριβώς λόγο: για να μπορέσει να μας μεταδώσει τις θεϊκές αρετές Του και **να μας καταστήσει συγκοινωνούς της θείας ζωής Του** (Πέτρ. 1,3-4). Μέσα από την πράξη αυτή της αγάπης **μας παρέχει τη δυνατότητα νέας γεννήσεως** και μας καθιστά ικανούς **να φέρουμε μέσα μας τον θείο σπόρο**, δηλαδή **να γίνουμε ναοί της θεότητας Του**.

---

[12] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 116.

[13] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 96.

Ωστόσο το στάδιο αυτό δεν διαρκεί πολύ, και υπάρχουν πολλοί λόγοι που οδηγούν αναπόφευκτα στη λήξη του. Αν και ο Γέροντας Σωφρόνιος δεν συνήθιζε τους προσδιορισμούς χρονικών ορίων για τα πνευματικά γεγονότα, είχε παρατηρήσει ότι η πρώτη χάρη διαρκεί από [//55] λίγες ώρες ή ημέρες μέχρι το πολύ επτά χρόνια. Μετά από το στάδιο αυτό αρχίζει ο αγώνας του δεύτερου σταδίου. Ο Θεός τώρα παραχωρεί να ενσκήψουν στον δρόμο μας δοκιμασίες και πειρασμοί, γεγονός που μας δίνει την ευκαιρία να εκφράσουμε στον Θεό, κάτω από αντίξοες συνθήκες, την ευγνωμοσύνη μας για τη θαυμάσια δωρεά της χάριτος Του. Μας επιτρέπει με ευγένεια να αποδείξουμε την πιστότητα μας, προκειμένου να αναδειχθούμε άξιοι του πληρώματος της θείας ζωής, της πλήρους μερίδας του κλήρου μας. Ο Γέροντας Σωφρόνιος παρατηρεί ότι ο άνθρωπος θεώνεται ανάλογα με το βάθος και την επιμέλεια της ζωής του κατά την περίοδο της Θεοεγκαταλείψεως, δηλαδή της άρσεως της θείας χάριτος. Κατά τον Γέροντα το πλήρωμα της κενώσεως προηγείται του πληρώματος της τελειότητας[14].

Χρόνια δοκιμασιών και θλίψεων απαιτούνται, για να φθάσει η ψυχή στη γνώση του μυστηρίου των οδών της σωτηρίας[15], αφού εν τω μεταξύ γαλουχηθεί να παραμένει διαρκώς ταπεινή. Τότε η χάρη αναπαύεται μέσα της και δεν την εγκαταλείπει πια. Ο ίδιος ο άγιος Σιλουανός έγραψε από την εμπειρία του:

«Έτσι σε όλη τη ζωή της η ψυχή μαθαίνει τη Χριστομίμητη ταπείνωση και, όσο υπολείπεται σε ταπείνωση, κακοί λογισμοί και παρορμήσεις πάντοτε θα την βασανίζουν. Μόνο η ταπεινή ψυχή βρίσκει την ανάπαυση και την αγία εκείνη ειρήνη, για την οποία κάνει λόγο ο Κύριος»[16].

[//56] Και ο Γέροντας πάλι επιβεβαιώνει ότι, αν ο άνθρωπος βιάζει τον εαυτό του να προσεύχεται και «δείχνει προαίρεση, η χάρη θα τον αγαπήσει και δεν θα τον εγκαταλείψει ποτέ πια»[17].

Έτσι η μόνιμη ανάκτηση της χάριτος –το βραβείο για τον αγώνα που διεξήγαγε ο άνθρωπος στη διάρκεια του δεύτερου σταδίου– του απονέμεται, όταν έχει πείσει τον Θεό με την αφοσίωση της καρδιάς του ότι ποθεί να ανήκει μόνο σε Αυτόν. Το τρίτο αυτό στάδιο είναι γενικά σύντομο, με την έννοια ότι η είσοδος του ανοίγεται προς το τέλος της ζωής αυτής. Αλλά συγκρινόμενο με το πρώτο στάδιο είναι πλουσιότερο ως προς το βάθος των ευλογιών του. Χαρακτηρίζεται από αγάπη και σταθερότητα και τη βαθειά ειρήνη που εκπηγάζει από την ελευθερία από τα πάθη. Οι εντολές του Κυρίου αποτελούν τώρα τον μοναδικό

---

[14] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 71.

[15] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 234.

[16] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 567.

[17] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 300.

νόμο υπάρξεως του ανθρώπου[18], ο οποίος έχει αναγεννηθεί πνευματικά για τη ζωή στην αιώνια και ασάλευτη Βασιλεία.

[18] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 268· ΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ, σ. 18.

[//57]

3 – ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΣΥΣΣΕΙΣΜΟ, ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ επισκέπτεται τον άνθρωπο ως πύρινη γλώσσα. Με το πέρασμα του χρόνου η παρουσία Του στον άνθρωπο αυξάνεται φωτοβολώντας ολοένα και πιο λαμπρά, ωσότου καταυγάσει σε θαυμάσια και τέλεια ημέρα (Παροιμ. 4,18). Το Άγιο Πνεύμα είναι το ζων ύδωρ που αναβλύζει «αλλόμενον εις ζωήν αιώνιον» (Ιωάν. 4,14). Όσοι διψούν γι' αυτό θα πιούν με ευφροσύνη. Αν όμως δεν μας συνέχει πνευματική δίψα, δεν έχουμε μερίδιο σε Αυτό. Ακριβώς για τον λόγο αυτό ο χρόνος που έχουμε στη διάθεση μας, πριν φθάσει η δική μας Πεντηκοστή, αποτελεί εξαιρετική ευκαιρία, ώστε να διεγείρουμε μέσα μας την ευλογημένη αυτή δίψα για τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος.

Πριν από το πάθος και τη Σταύρωση Του ο Κύριος ανήγγειλε ότι θα πήγαινε στον Πατέρα, αλλά δεν θα άφηνε τους μαθητές Του ορφανούς, δηλαδή απαράκλητους. Υποσχέθηκε ότι θα προσευχόταν στον Πατέρα να τους αποστείλει το Πνεύμα που θα σκήνωνε μέσα τους για πάντα (Ιωάν. 14,16-18). Ωστόσο ακόμη και αυτοί οι μεγάλοι και άγιοι Απόστολοι έμειναν ορφανοί επί δέκα περίπου ημέρες, από την ημέρα της Αναλήψεως του Διδασκάλου τους ως την Πεντηκοστή. Στη διάρκεια των τριών ετών που ήταν μαζί [//58] τους ο Κύριος, καθώς και μετά την Ανάσταση, είχαν δεχθεί την ευγενή, τρυφερή και γεμάτη χάρη περιποίηση Του. Είχαν κοσμηθεί με πολλά χαρίσματα: ανάσταση νεκρών, εκδίωξη δαιμονίων, θεραπεία ασθενούντων και εξουθενημένων (Ματθ. 10,8). Εντούτοις και αυτοί έμειναν ορφανοί για λίγο καιρό, ώστε να αποκτήσουν προσωπική εμπειρία των λόγων του Κυρίου: «Χωρίς εμού ου δύνασθε ποιείν ουδέν» (Ιωάν. 15,5). Ο πρώτος Παράκλητος ήταν ο Ίδιος ο Χριστός· τους είχε παρηγορήσει πάντοτε με τον λόγο Του. Αλλά η εμπειρία της εγκαταλείψεως, της πτωχεύσεως και της μοναξιάς ήταν αναγκαία, ώστε να φουντώσει στις καρδιές τους η δίψα για το ζων ύδωρ της Πεντηκοστής.

Στην Παλαιά Διαθήκη, την ημέρα της Πεντηκοστής οι Εβραίοι εόρταζαν τη μνήμη της παραδόσεως του Νόμου στον προφήτη Μωυσή, εγχαραγμένου σε λίθο από τα χέρια του Θεού. Αλλά ο νόμος εκείνος δεν θα τους οδηγούσε ποτέ στην ελευθερία του Πνεύματος (Β' Κορ. 3,3-7), αφού κανείς δεν μπορούσε να τελειωθεί με αυτόν (Εβρ. 7,19). Σκοπός του ήταν να προετοιμάσει τους ανθρώπους για το πλήρωμα του χρόνου, οπότε ο νόμος του πνεύματος θα εγχαρασσόταν στις πλάκες της καρδιάς τους. Έτσι, όταν ήλθε η ημέρα της Πεντηκοστής, δέκα ημέρες μετά την Ανάληψη του Κυρίου, συντελέσθηκε ένα αληθινά κοσμοϊστορικό γεγονός. Καθώς [//59] οι μαθητές ήσαν συγκεντρωμένοι όλοι μαζί αναμένοντας τον Κύριο με πνευματική δίψα, προσευχόμενοι και τελώντας την κλάση του άρτου, όπως Εκείνος τους είχε παραγγείλει, τους επισκίασε το Πνεύμα το Άγιο, ο άλλος Παράκλητος. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι το Άγιο Πνεύμα κατήλθε κατά την κλάση του άρτου, την ώρα που οι Απόστολοι τελούσαν την Ευχαριστία, σημείο από τα πολλά που φανερώνουν ότι τη στιγμή εκείνη γεννιόταν στον κόσμο η αποστολική Εκκλησία.

Στην Παλαιά, όπως και στην Καινή Διαθήκη, η έλευση του Αγίου Πνεύματος συνοδεύεται από ορατή και αισθητή εκδήλωση. Την ημέρα εκείνη, όπως περιγράφει το βιβλίο των Πράξεων, το Άγιο Πνεύμα ήλθε ως «πνοή βιαία». Μετά από τον ισχυρό και ορμητικό αυτό άνεμο, «διαμεριζόμεναι γλώσσαι ωσεί πυρός» κάθισαν σε κάθε έναν από τους μαθητές, προδηλώνοντας την παρουσία του Αγίου Πνεύματος μέσα τους (Πράξ. 2,2). Τα σημεία αυτά είχαν προτυπωθεί στην Παλαιά Διαθήκη. Ο προφήτης Ηλίας, πληγωμένος από βαθειά λύπη για την αποστασία του Ισραήλ, είχε αποσυρθεί σε σπήλαιο και θρηνούσε πικρά ενώπιον του Θεού. Αλλά ο Κύριος του υπέδειξε να ανεβεί στην κορυφή του όρους, όπου του αποκάλυψε την παρουσία Του. Πρώτα φύσηξε ισχυρός άνεμος που συνέτριβε τα βράχια, έπειτα ακολούθησε συσσεισμός και στη συνέχεια πυρ· αλλά ο Θεός δεν έκανε ακόμη την εμφάνιση Του. Τότε ήλθε σαν λεπτή αύρα, η γαλήνια, απαλή φωνή του Θεού (Γ΄ Βας. 19,11-12). Ώστε την παρουσία του Ίδιου του Θεού προαναγγέλλει το σημείο που προηγείται αυτής· ορμητικός άνεμος, [//60] ισχυρός σεισμός και φωτιά. Με άλλα λόγια, η οδός του Κυρίου πρέπει να προετοιμασθεί και να διασαφηνισθεί, για να μπορέσουμε εμείς που είμαστε σάρκες να αντιληφθούμε και να αναγνωρίσουμε την ταπεινή και φωτεινή παρουσία του Αγίου Πνεύματος και με την έλευση Του, να μεταποιηθούμε σε πνευματικές υπάρξεις.

Στο Ευαγγέλιο η οδός του Κυρίου προπαρασκευάζεται συχνά με «σκληρούς λόγους». Για παράδειγμα, ο άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής αποκαλούσε τα τέκνα των Εβραίων «γεννήματα εχιδνών» (Λουκ. 3,7). Η φράση αυτή ερμηνευόταν από τον Γέροντα Σωφρόνιο ως εξής: Με τον βαρύ αυτό χαρακτηρισμό ο Τίμιος Πρόδρομος παρηγορούσε (Λουκ. 3,18) τον λαό μέσα από τη συντριβή που του προξενούσε. Η συντριβή ταπεινώνει την καρδιά του ανθρώπου, και η ταπείνωση την διευρύνει, ώστε να μπορεί να δεχθεί το Πνεύμα το Άγιο, τη χάρη του Παρακλήτου, που είναι και η μόνη αληθινή παρηγοριά.

Όλοι οι σκληροί λόγοι, τότε, μπορούν να εννοηθούν μέσω των λόγων του αποστόλου Παύλου: «Τις εστιν ο ευφραίνων με, ει μη ο λυπούμενος εξ εμού;» (Β΄ Κορ. 2,2) Με τον ίδιο τρόπο, όπως ο άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής, ο Απόστολος φέρνει τα πνευματικά του τέκνα σε συντριβή, προκαλώντας μέσα τους τη συναίσθηση ότι η ζωή τους δεν είναι, όπως θα όφειλε. Τους οδηγεί στην ταπείνωση, και, με τη βοήθεια της, στη χάρη. Γιατί ο Θεός «υπερηφάνοις αντιτάσσεται, ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν» (Ιακ. 4,6· Α΄ Πετρ. 5,5). Στη συνέχεια, όπως [//61] λέγεται στην πρώτη ευχή της χειροτονίας πρεσβυτέρου, ακολουθεί «η θεία χάρις, η πάντοτε τα ασθενή θεραπεύουσα και τα ελλείποντα αναπληρούσα»[1].

Στη ζωή του χριστιανού ένας σκληρός λόγος ισοδυναμεί με τη «βιαία πνοή». Εκδιηγείται τα θαυμάσια του Θεού και προξενεί στην καρδιά του ανθρώπου βαθειά μεταμέλεια. Η συντριβή αυτή είναι ο πρόδρομος της δωρεάς

---

[1] Τάξις επί χειροτονία πρεσβυτέρου, ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ, εκδ. «Αστήρ», Αθήνα 1992, σ. 163.

του Αγίου Πνεύματος. Διαλύει τον όγκο της ρυπαρότητας που σκεπάζει την καρδιά. Συντρίβει τους λίθους της σκληρότητας του έσω ανθρώπου και τον βοηθά να ανακαλύψει τη «βαθειά καρδιά» του. Ώστε ο άνθρωπος, όταν υποβάλλεται σε τέτοιες δοκιμασίες, υφίσταται τον αρχέγονο «συσσεισμό», που είναι όμως απαραίτητος, για να τον διδάξει ότι μόνο ένα πράγμα του χρειάζεται: η ανακάλυψη της καρδιάς του.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος είχε ορισμένους δικούς του σκληρούς λόγους. Για παράδειγμα έλεγε: «Αν κάποιος δεν έχει φθάσει το μέτρο της υποστατικής προσευχής –δηλαδή να φέρει μέσα του όλο τον Αδάμ και να προσάγει όλο το ανθρώπινο γένος ενώπιον του Θεού στην προσευχή του υπέρ όλου του κόσμου– τότε ας μην τολμά να αποκαλεί τον εαυτό του χριστιανό χωρίς φόβο και ντροπή»[2].

Τέτοιοι λόγοι έχουν τη δύναμη να μας σώσουν. Στόχος τους είναι να μας συγκλονίσουν. Η χριστιανική παράδοση του «συσσεισμού» μας βοηθεί να ανακαλύψουμε τη βαθειά καρδιά, χωρίς την οποία είναι αδύνατον να δεχθούμε [//62] αληθινά το χάρισμα της Πεντηκοστής, την έκχυση του Πνεύματος πάνω σε κάθε σάρκα (Ιωήλ 2,28). Έχουμε ανάγκη από την απαλή εκείνη και τόσο πολυτελή ενώπιον του Θεού καρδιά, στην οποία αναπαύεται το Πνεύμα Του. Σε αυτήν ακριβώς αναφέρεται το τρίτο παλαιοδιαθηκικό ανάγνωσμα της εορτής της Πεντηκοστής (Ιεζεκ. 36,26). Αλλά και η επίκληση του Ονόματος του Χριστού μέσα στην ευαίσθητη αυτή καρδιά αποβαίνει ικανή να κατεργάζεται τη σωτηρία μας και να προσκομίζει καινή ζωή, σύμφωνα με το θείο λόγιο, «πας ος αν επικαλέσηται το Όνομα Κυρίου, σωθήσεται» (Ιωήλ 3,5). Στην ουσία προσπαθούμε να επωάσουμε τη «νέα ζωή» που φέρουμε στο στέρνο μας, να θραύσουμε το κέλυφος που περικλείει την καρδιά μας, ώστε να εκπηγάσει η νέα αυτή ζωή.

Αν μελετήσουμε προσεκτικά τα αναγνώσματα της Παλαιάς Διαθήκης στην εορτή της Πεντηκοστής[3], θα διαπιστώσουμε τρία κυρίως θέματα: την έκχυση του Αγίου Πνεύματος πάνω σε κάθε σάρκα, την αγιαστική επίκληση του Ονόματος, με το Οποίο σωζόμαστε, και το χάρισμα της καινής καρδιάς· της ευαίσθητης σάρκινης καρδιάς, αντί της λίθινης, που είναι ανίκανη να συλλάβει οτιδήποτε το πνευματικό.

Στο πρώτο ανάγνωσμα, το οποίο ενέπνεε ιδιαίτερα τον Γέροντα, διαβάζουμε ότι ο προφήτης Μωυσής κατάρτισε [//63] κατάλογο εβδομήντα ανθρώπων, τους οποίους ο Θεός επρόκειτο να χρίσει με το Πνεύμα της προφητείας. Και ο προφήτης Ιεζεκιήλ λέει, «εκ των τεσσάρων πνευμάτων ελθέ και εμφύσησον εις τους νεκρούς τούτους, και ζησάτωσαν» (Ιεζεκ. 37,9). Το ίδιο ακριβώς έκανε και ο Κύριος, όταν αναστήθηκε εκ νεκρών. Ενεφύσησε στους αγίους μαθητές Του και είπε: «Λάβετε Πνεύμα Άγιον» (Ιωάν. 20,22). Αυτό ήταν στην πραγματικότητα το προοίμιο της Πεντηκοστής, η προετοιμασία για το

---

[2] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 195.

[3] Αριθμ. 11,16-17· 24-29· Ιεζεκ. 36,24-28· Ιωήλ 2,23-32.

πλήρωμα της ελεύσεως του Αγίου Πνεύματος πάνω στη γη, τη μεγάλη και επιφανή εκείνη ημέρα των γενεθλίων της Εκκλησίας του Χριστού. Ο προφήτης Ιωήλ επίσης περιγράφει την ημέρα της Πεντηκοστής ως την έκχυση του Αγίου Πνεύματος σε όλη την ανθρωπότητα: «Και έσται μετά ταύτα και εκχεώ από του πνεύματος μου επί πάσαν σάρκα» (Ιωήλ 3,1) και «πας, ος αν επικαλέσηται το Όνομα Κυρίου, σωθήσεται» (Ιωήλ 3,5).

Δεν είναι βέβαι ωστόσο ότι θα σωθούν όλοι όσοι απλώς επικαλούνται το Όνομα του Κυρίου. Σύμφωνα με άλλο σκληρό λόγο Του, «ου πας ο λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εισελεύσεται εις την Βασιλείαν των ουρανών, αλλ' ο ποιών το θέλημα του Πατρός μου του εν ουρανοίς» (Ματθ. 7,21), δηλαδή αυτός που τηρεί τις εντολές. Και **όταν το Άγιο Πνεύμα εισχωρήσει στην καρδιά** ως κραταιός και ορμητικός άνεμος, συντρίβοντας τη σκληρότητα της, **εκεί στη βαθειά καρδιά, θα απεικονίσει τη μορφή του Κυρίου Ιησού Χριστού**. Θα μετουσιώσει και θα καθάρει την καρδιά μας, [//64] ώστε να μπορούμε να επικαλούμαστε το Όνομα Του από τα έγκατα της. Ο απόστολος Παύλος βεβαιώνει ότι όταν η επίκληση προέρχεται από καθαρή καρδιά είναι σωτηριώδης (Β' Τιμ. 2,22), γι' αυτό και το Άγιο Πνεύμα προετοιμάζει την καρδιά του ανθρώπου με τα μέσα της συντριβής και της ταπεινώσεως. Ο μεγάλος πόθος του Κυρίου είναι να επικαλούμαστε το άγιο Όνομα Του με τρόπο ευάρεστο σε Εκείνον και συγχρόνως σωτήριο για μας.

Ας εξετάσουμε προσεκτικά την πρώτη εμφάνιση του Αγίου Πνεύματος στη γη. Στην αρχή της δημιουργίας το Πνεύμα του Θεού φερόταν πάνω από τα ύδατα (Γέν. 1,2), όπως η κλώσσα που απλώνοντας τα φτερά σκεπάζει τα αυγά της, για να επωάσει και να φέρει στον κόσμο καινούργια ζωή. Το Πνεύμα του Θεού επωάζει όλη τη δημιουργία, και έτσι ήλθε στην ύπαρξη ολόκληρος ο κόσμος. Ανάλογη διεργασία συντελείται και στην καρδιά μας, όταν επικαλούμαστε άοκνα το Όνομα του Κυρίου. Με την εργασία αυτή οπλίζουμε τους εαυτούς μας με το χάρισμα της Πεντηκοστής, και το Πνεύμα του Κυρίου έρχεται να επισκιάσει την καρδιά, ώστε να εκπηγάσει καινή ζωή. Πράγματι, αυτή είναι η νέα γέννηση που μας προσφέρεται, χωρίς την οποία, όπως λέει ο Κύριος, δεν μπορούμε να εισέλθουμε στη Βασιλεία Του (Ιωάν. 3,5). Έτσι, όταν ευχόμαστε αδιάλειπτα: «Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με», δεν κάνουμε τίποτε άλλο, παρά να προσδοκούμε στο υπερώο της καρδιάς, όπως και οι Απόστολοι απεκδέχονταν την έλευση του Παρακλήτου που τους είχε υποσχεθεί ο Κύριος. Προσκαρτερώντας στο υπερώο της καρδιάς μας, το Πνεύμα του [//65] Θεού επισκιάζει κατ' επανάληψη το στέρνο μας. Η σκουριά της συσσωρευμένης αμαρτίας αποκαθαίρεται, ωσότου η χάρη επωάσει την καρδιά και εκπηγάσει εκεί καινούργια ζωή.

Ο μέγας προφήτης Ησαΐας επισημαίνει ότι ο πόνος προηγείται της ελεύσεως του Πνεύματος της σωτηρίας· ότι το Πνεύμα συλλαμβάνεται πρώτα μέσα στο φόβο και στην οδύνη της καρδιάς (Ησ. 13,8). Η αλήθεια είναι ότι μας χρειάζεται συντριβή, μας χρειάζεται φόβος, έχουμε ανάγκη από πόνο. Όλα αυτά μας προετοιμάζουν για τη νέα ζωή, ωσότου μια έκρηξη, μια βαθειά τομή διανοίξει την καρδιά. Τότε πραγματοποιείται νέα γέννηση, και ο άνθρωπος, που

μεταρσιώνεται πνευματικά, παραδίδεται στα χέρια του ζώντος Θεού. Όπως ισχυριζόταν ο Γέροντας Σωφρόνιος, αν εγκαρτερήσουμε στον πόνο και τη συντριβή, η καρδιά μας θα μεταμορφωθεί κάποια ημέρα σε φωτεινό κέντρο πνευματικής ευαισθησίας[4]. Ο απόστολος Παύλος επιβεβαιώνει επίσης ότι η συντριβή της καρδιάς που αληθινά μετανοεί θα ανοίξει στα βάθη της την οδό προς τους αλάλητους στεναγμούς του Πνεύματος, καθώς θα βοά, «αββά, ο Πατήρ» (Γαλ. 4,6· Ρωμ. 8,21-26). Επιπλέον θα επισφραγισθεί η υιοθεσία μας ως ελεύθερων τέκνων του Θεού, κάτω από τη χάρη του νόμου του Πνεύματος. Άρα, είναι αναγκαίο να υποφέρουμε με καρτερία τον πόνο, την «περιτομή της καρδίας» (Ρωμ. 2,29). Άλλωστε αυτό σημαίνει να βαστάσουμε τα στίγματα [//66] του Κυρίου Ιησού, όπως το θέτει αλλού ο απόστολος Παύλος (Γαλ. 6,17). Ας τα υπομείνουμε όλα αδιαμαρτύρητα, ώσπου να γεννηθεί μέσα μας το Πνεύμα της σωτηρίας, και η οδύνη μας να μετουσιωθεί στην ολοφώτεινη χάρη της υιοθεσίας των τέκνων του Θεού.

Η περιτομή της καρδιάς είναι μεγάλη ευλογία. Ξεκινά με τη βαθειά αλλοίωση που ενεργείται στον άνθρωπο κατά το Βάπτισμα, όταν ενδυόμαστε τον Χριστό και τα στίγματα Του γίνονται δικά μας. Πρέπει όμως να συνεχισθεί η αύξηση μας, ωσότου να μην υπάρχει τίποτε μέσα μας που να αντιστέκεται στην παρουσία Του. Τότε θα φέρουμε τη σφραγίδα του λαού Του, θα ανήκουμε στον νέο Ισραήλ, στην καινή κτίση που είναι το Σώμα του Χριστού. Βαστάζοντας μέσα μας τον ζωηφόρο θάνατο Του, μετέχουμε στον πλούτο της αιώνιας ζωής που απορρέει από την Ανάσταση Του. Όπως έχει περιτμηθεί η καρδιά μας, έτσι έχουμε περιτμηθεί και ως προς τη σκέψη, τον λόγο και όλα τα μέλη μας. Δεν διαλογιζόμαστε πια ούτε εκφραζόμαστε αρνητικά για κανέναν, αλλά όλα όσα πράττουμε ή λέμε φέρουν μια μερίδα αγάπης, μέχρι να φθάσουμε στο πλήρωμα της μεγάλης αγάπης του Χριστού, που θα αποβεί η αιώνια κληρονομιά μας.

Όπως ακριβώς η συνεχής επίκληση του αγίου Ονόματος του Ιησού «επωάζει» την καινούργια ζωή της καρδιάς και ασφαλίζει την περιτομή της, το ίδιο επιτυγχάνεται και με την καθημερινή ανάγνωση των Γραφών. Κάποιος στίχος αναζωπυρώνεται ξαφνικά μέσα στην καρδιά του ανθρώπου, για να την προπαρασκευάσει για την επίσκεψη [//67] του Πνεύματος του Θεού. Και αν είμαστε επιμελείς στη μελέτη μας, ο Κύριος μπορεί να μας δίνει συγκεκριμένο λόγο που θα μετατρέπει τον σπινθήρα σε φλόγα, κάθε φορά που θα προσερχόμαστε στην προσευχή. Τόσο πιστός είναι ο Κύριος στη διαθήκη Του μαζί μας! Εμείς είμαστε οι άπιστοι. «Ει απιστούμεν, Εκείνος πιστός μένει· αρνήσασθαι Εαυτόν ου δύναται» (Β΄ Τιμ. 2,13). Έχει ζωτική σημασία για μας να εμμένουμε προσηλωμένοι στον λόγο Του. Όπως σπεύδουμε στο τραπέζι τρεις φορές την ημέρα, για να πάρουμε τη μερίδα της τροφής μας, έτσι έχουμε χρέος να ανταποκρινόμαστε στην ακατάπαυστη πρόσκληση του Κυρίου για τη δική Του τράπεζα που είναι πλούσια με την τροφή των λόγων Του. Αν επιθυμούμε να απολαύσουμε τα αγαθά της πνευματικής αυτής Τράπεζας και να κατανοήσουμε

[4] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 67.

τον λόγο του Κυρίου, ώστε να ενοικήσει μέσα μας με ζωηφόρο δύναμη, είναι αναγκαίο να Του ζητούμε το χάρισμα που δώρισε στον Λουκά και τον Κλεόπα στον δρόμο προς Εμμαούς. Η δωρεά αυτή μας προσφέρεται όταν μελετούμε τις Γραφές, γιατί αυτές μας διδάσκουν να εντρυφούμε καθημερινά στον λόγο Του. Έτσι, με τον καιρό, σύμφωνα με τον Γέροντα Σωφρόνιο, ο λόγος του Θεού γίνεται η δική μας γλώσσα. Κάθε τόσο ένας από τους στίχους που έχουν ελκύσει τον νου και την καρδιά μας θα ζωοποιεί το πνεύμα μας. Θα ενεργεί ως είσοδος προς τον ανεξάντλητο πλούτο της ζωής που ο Κύριος τόσο επιποθεί για μας (Ιωάν. 10,10), και θα μάθουμε να προσευχόμαστε ακριβώς με εκείνους τους λόγους της Γραφής που μας ενέπνευσε το Πνεύμα το Άγιο.

[//68] Σκιαγραφήσαμε διαδοχικά: τις προπαρασκευαστικές δοκιμασίες που υπομένουμε με καρτερία, την Πεντηκοστή του Ονόματος του Χριστού και την Πεντηκοστή του λόγου του Θεού. Οι δύο τελευταίες συνίστανται στην αδιάλειπτη μελέτη του Ονόματος Του και του λόγου Του μέσα στην καρδιά μας. Αλλά εξίσου βιώνουμε την Πεντηκοστή όταν κοινωνούμε το Σώμα και το Αίμα του Χριστού, που μας διαφυλάσσουν μέσα στους όρους της διαθήκης, την οποία έχουμε συνάψει: Να μη ζούμε πια για τους εαυτούς μας αλλά μόνο για τον Λυτρωτή μας, όπως λέμε σε κάποια από τις ευχαριστήριες ευχές μετά τη Θεία Μετάληψη. Ο Ίδιος ο Κύριος υποσχέθηκε: «Ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα εν εμοί μένει, καγώ εν αυτώ. Καθώς απέστειλε με ο ζων Πατήρ καγώ ζω δια τον Πατέρα, και ο τρώγων με κακείνος ζήσεται δι᾽ εμέ» (Ιωάν. 6,56-57). Σταδιακά συναισθανόμαστε ότι με τη μετάληψη του Σώματος και του Αίματος του Χριστού μετέχουμε στην καινοποιό ζωή του Ίδιου του Θεού. «Το πνεύμα εστι το ζωοποιούν, η σαρξ ουκ ωφελεί ουδέν», λέει ο Κύριος (Ιωάν. 6,63), και με το ζωηφόρο αυτό Πνεύμα Του γεμίζει όλα όσα Του προσφέρουμε, για να μας τα επιστρέψει ανακαινισμένα. Στη Λειτουργία ανταλλάσσεται η δική μας πρόσκαιρη ζωή με τη δική Του την αιώνια. Η ανταλλαγή αυτή είναι επίσης η Πεντηκοστή μας, στην οποία λαμβάνουμε Πνεύμα επουράνιο.

Οι φανερώσεις του Αγίου Πνεύματος μας διδάσκουν ακόμη τη στάση που οφείλει να τηρεί η καρδιά για την περιφρούρηση του δώρου της χάριτος. Όταν ο Κύριος απονέμει [//69] στον άνθρωπο το πολυτελές και εύθραυστο χάρισμα του ταπεινού Αγίου Πνεύματος Του, η ορθή ανταπόκριση του ευεργετημένου ανθρώπου είναι να το σφραγίσει και να το αποθησαυρίζει μέσα στην καρδιά του. Αν προβεί σε επίδειξη του δωρήματος του υποκινούμενος από υπερηφάνεια, όχι μόνο θα το χάσει, αλλά θα προκαλέσει και τον αδελφό του. Η προβολή των χαρισμάτων μας συνιστά αθέτηση της δεύτερης εντολής του Θεού, γιατί με την ενέργεια μας αυτή σφετεριζόμαστε τον χώρο που ανήκει στον αδελφό μας. Οφείλουμε πάντοτε να παραχωρούμε όλο τον χώρο στον πλησίον μας και να κρατούμε μόνο ελάχιστο μέρος για τον εαυτό μας. Ο Γέροντας Σωφρόνιος έχει βαθειά επίγνωση ότι η πνευματική αυτή αρχή διενεργείται τέλεια στους κόλπους της Αγίας Τριάδος. Όταν ο Χριστός ήλθε στον κόσμο, δεν είπε τίποτε για τον Εαυτό Του, μαρτυρώντας μόνο όσα του είχαν δοθεί από τον Πατέρα (Ιωάν. 12,49). Παρομοίως, ο άλλος Παράκλητος, το Πνεύμα της αληθείας, δεν προφέρει τίποτε δικό Του, αλλά προσκομίζει διηνεκή μαρτυρία για τον Χριστό, αφού δική Του

αγαλλίαση είναι η υπόμνηση των λόγων του Σωτήρα (Ιωάν. 14,26). Εδώ αναγνωρίζουμε την ολοκληρωτική αλληλοπεριχώρηση των Προσώπων της Αγίας Τριάδος, την «κένωση» τους σε αιώνιο επίπεδο, όπως ο Γέροντας Σωφρόνιος το εξέφραζε. Κάθε Υπόσταση –Πατήρ, Υιός και Άγιο Πνεύμα– δέχεται τη μαρτυρία της αλήθειας Της από τις δύο άλλες Υποστάσεις. Καμία δεν προτείνει τον Εαυτό Της, αλλά προσφέρει όλο τον χώρο στις άλλες δύο[5]. Στο βιβλίο του [//70] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, ο Γέροντας καταγράφει σε υποσημείωση το σπουδαίο αυτό ήθος που διασώζεται ακόμη σήμερα στο Άγιον Όρος. Οι μοναχοί αγωνίζονται να κρύψουν στο βάθος της υπάρξεως τους οποιοδήποτε δώρημα της χάριτος και να μη φανερώσουν την εσωτερική τους κατάσταση. Αυτό δεν είναι μόνο θέμα προφυλάξεως των ίδιων από την κενοδοξία ή την αυταρέσκεια, αλλά αποτελεί επίσης ιερό χρέος σεβασμού προς τον πνευματικό χώρο των άλλων. Η σημείωση είναι συνοπτική, αλλά εκφράζει την ουσία της παραδόσεως και καταδεικνύει τη διάθεση της καρδιάς, στην οποία αναπαύεται περισσότερο το Άγιο Πνεύμα[6].

Ας εξετάσουμε τη μοναστική οδό. Είναι ίσως η συντομότερη οδός προς τη βαθειά καρδιά, από την άποψη ότι ο «συσσεισμός», που προετοιμάζει τον άνθρωπο για την υποδοχή της θείας χάριτος, βιώνεται με εντονότερο τρόπο στον μοναχισμό, παρά σε οποιοδήποτε άλλο πλαίσιο ζωής. Ο Γέροντας Σωφρόνιος απηχεί όλη την παράδοση λέγοντας ότι πρώτον και κύριον ο συσσεισμός αυτός συντελείται μέσα από την υπακοή. Ανθρωπίνως ίσως να φαίνεται παράλογη η εξάρτηση μας από τη θέληση και την καθοδήγηση κάποιου άλλου. Αλλά αν ο μοναχός υπακούει με την καρδιά του στον πνευματικό του πατέρα, από αγάπη και απόλυτη εμπιστοσύνη στο πρόσωπο του και όχι από κάποιου είδους μηχανική πειθαρχία, τότε ζει σύμφωνα με την ουσία της μοναχικής οδού, σύμφωνα με τον Γέροντα. Υπακοή είναι η τελείωση της οδού της ταπεινώσεως κατά την εικόνα της ζωής της Αγίας Τριάδος: [//71] θυσιάζουμε την ανεξαρτησία μας παραδίδοντας την ψυχή μας στα χέρια κάποιου, που επωμίζεται την ευθύνη για τη σωτηρία μας. Τέτοια ταπείνωση δεν θα βραδύνει να φέρει τη βαθειά καρδιά στην επιφάνεια. Αν όμως ο μοναχός δεν καταθέτει την υπακοή του και ζει αυτόνομα –και αυτό είναι παγίδα, στην οποία εύκολα μπορεί να πέσει, ιδίως όταν δεν προκαλεί κανένα σκάνδαλο και περνά απαρατήρητος– η βαθειά καρδιά του δεν θα αναδυθεί ποτέ. Όταν όμως εξαρτούμε τη ζωή μας όχι από τη δική μας θέληση αλλά από το θέλημα του Θεού, που εκφράζει εκείνος στον οποίο έχουμε εμπιστευθεί την ύπαρξη μας και που «αγρυπνά για την ψυχή μας» (Εβρ. 13,17), τότε γινόμαστε ως πρόβατα που οδηγούνται στη σφαγή. Παραδίδουμε τη ζωή μας, το θέλημα μας, μιμούμενοι το παράδειγμα Εκείνου που ως αμνός άμωμος, άφωνος, χωρίς να ανοίξει το στόμα Του, οδηγήθηκε στη σφαγή (Ησ. 53,7). Αν, από την άλλη πλευρά, εμμένουμε προσκολλημένοι στην ανεξαρτησία μας,

[5] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 187, 342.

[6] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 312-313.

κάποια ύπουλη ματαιοδοξία, κάποια κρυφή υπερηφάνεια υποκρύπτεται μέσα μας φράσσοντας την οδό προς την αληθινή γνώση της καρδιάς μας. Κανένας δεν θα μπορέσει ποτέ να εντοπίσει τη βαθειά καρδιά του, όσο εμφωλεύει μέσα του η αυταρέσκεια. Με τον όρο ανακάλυψη της βαθειάς καρδιάς εννοούμε τη στιγμή που ολόκληρη η ύπαρξη του ανθρώπου γίνεται καρδιά. Πρόκειται για ένα μεγάλο μυστήριο που ανήκει στο χώρο του Πνεύματος. Ένας άνθρωπος μπορεί ενδεχομένως να κλαίει καθημερινά για πολλά χρόνια, χωρίς να γνωρίζει τη βαθειά καρδιά του. Η εύρεση της είναι δώρο του Αγίου Πνεύματος. [//72] Και όταν χορηγείται το χάρισμα αυτό, όλο μετουσιώνονται· ο άνθρωπος αναγεννάται και διαβαίνει από τον θάνατο στη ζωή (Ιωάν. 5,24).

Υπάρχει ένα σημαντικό κεφάλαιο στο Ευαγγέλιο συναφές με αυτό το τράνταγμα, τον συσσεισμό που προμηνύει την έλευση του Αγίου Πνεύματος. Ο Κύριος λέει: «Αλλά εγώ την αλήθειαν λέγω υμίν· συμφέρει υμίν ίνα εγώ απέλθω. Εάν γαρ εγώ μη απέλθω, ο Παράκλητος ουκ ελεύσεται προς υμάς. Εάν δε πορευθώ, πέμψω Αυτόν προς υμάς· και ελθών Εκείνος ελέγξει τον κόσμον περί αμαρτίας και περί δικαιοσύνης και περί κρίσεως. Περί αμαρτίας μεν, ότι ου πιστεύουσιν εις εμέ· περί δικαιοσύνης δε, ότι προς τον Πατέρα μου υπάγω και ουκέτι θεωρείτε με· περί δε κρίσεως, ότι ο άρχων του κόσμου τούτου κέκριται» (Ιωάν. 16,7-11). Δηλαδή, όταν έλθει το Πνεύμα το Άγιο θα ελέγξει τον κόσμο για την αμαρτωλότητα του, τη δικαιοσύνη του και την κρίση για τον εαυτό του.

Ο Κύριος προειδοποίησε: «Εάν μη πιστεύσητε ότι εγώ ειμι, αποθανείσθε εν ταις αμαρτίαις υμών» (Ιωάν. 8,24). Η αμαρτωλότητα του κόσμου παρακωλύει την πεποίθηση στη θεότητα του Χριστού, πίστη που δωρίζεται στον άνθρωπο με τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος. Το Πνεύμα κατήλθε με τη μορφή πυρίνων γλωσσών, και η πύρινη γλώσσα έχει δύο ιδιότητες: φωτίζει και θερμαίνει. Φωτίζει τον νου με την αληθινή γνώση του μυστηρίου του Θεού και με την πίστη προς το Πρόσωπο Του· και θερμαίνει την καρδιά με την αληθινή αγάπη και τη δύναμη του Θεού. Κατακαίει [//73] τα αγκάθια της αμαρτίας και αναζωογονεί την καρδιά. Η απιστία, με την έννοια αυτή, ισοδυναμεί με τον θάνατο της αμαρτίας. Αν ο Παράκλητος δεν βρει χώρο μέσα μας, για να ενεργήσει, δεν θα λάβουμε τον ορθό φωτισμό της πίστεως, γιατί Εκείνος δεν πρόκειται ποτέ δια της βίας να καταφλέξει τα αμαρτήματα που ορθώνονται εναντίον της αλήθειας Του. Όταν δεν είμαστε ενωμένοι με το Άγιο Πνεύμα δια της πίστεως, Του αρνούμαστε το «δικαίωμα» να διαλύσει το νέφος του σκότους και της αυταπάτης, στο οποίο είμαστε βυθισμένοι. Ώστε, όταν ο Παράκλητος έλθει, θα ελέγξει τον κόσμο περί αμαρτίας, δηλαδή θα βεβαιώσει ότι η αμαρτία της απιστίας δεν συγχωρείται. Όσο για τον πιστό, αυτός αξιώνεται τέτοιων δωρεών της χάριτος από το Άγιο Πνεύμα, ώστε να επιτελεί τα ίδια τα έργα του Χριστού. Όπως λέει ο Κύριος, όποιος απορρίπτει τα έργα του Αγίου Πνεύματος βλασφημεί εναντίον Του, και γι' αυτό δεν θα συγχωρηθεί από τον Θεό (Ματθ. 12,31). Πως μπορούν να ανήκουν στον Θεό όσοι αποδίδουν τα έργα του Χριστού στον Βεελζεβούλ; Ακόμη και αν κάποιοι από αυτούς υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες των θεϊκών έργων Του, χάθηκαν όχι μόνο μέσα στην απιστία αλλά σε απερίφραστη βλασφημία (Ματθ. 12,24-27).

Όσον αφορά τη δικαιοσύνη, η κατάσταση είναι παρόμοια. Η τέλεια, θεόπνευστη δικαιοσύνη ή αρετή καταλύει την αμαρτία και μας καθιστά ικανούς να λάβουμε το Άγιο Πνεύμα. Τέτοια ήταν η δικαιοσύνη του Κυρίου καθ' όλο το πάθος Του πάνω στον Σταυρό: «Πάτερ, άφες αυτοίς· ου γαρ οίδασι τι ποιούσι» (Λουκ. 23,34). Η αληθινή δικαιοσύνη [//74] του Θεού είναι η τέλεια αγάπη· αγάπη ακόμη και για τους εχθρούς. Πράγματι, η στάση του Χριστού απέναντι στον καθένα μας είναι αυτή της τέλειας αγάπης, αφού όλοι είμαστε εχθροί Του. Ακόμη και όταν συγκεντρωνόμαστε ως λαός Του, δεν είμαστε τίποτε άλλο παρά μια σύναξη εχθρών Του, από την άποψη ότι δεν Τον αγαπάμε, όπως έχουμε χρέος, ούτε αντικατοπτρίζουμε τη δόξα Του, όπως Εκείνος θα ήθελε από μας. Και όμως, σε αυτή τη σύναξη προσφέρει τον Εαυτό Του προς βρώσιν και πόσιν, χορηγώντας μας το Πνεύμα το Άγιο.

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος διατείνεται ότι, αν ο Κύριος δεν είχε προφέρει τα λόγια αυτά από τον Σταυρό: «Πάτερ, άφες αυτοίς· ου γαρ οίδασι τι ποιούσιν», κανένας μας δεν θα μπορούσε να λάβει την άφεση των αμαρτιών του. Οι λόγοι Του έχουν αιώνια ισχύ, γιατί επισφραγίσθηκαν από τον θάνατο και την Ανάσταση Του. Ενεργούν λυσιτελώς ως το τέλος του κόσμου αυτού και στο επέκεινα ακόμη. Μπορούμε να οικοδομήσουμε πάνω τους ολόκληρη τη ζωή μας δεόμενοι: «Αντιπαράθεσε την άβυσσο των οικτιρμών Σου απέναντι στο πλήθος των πλημμελημάτων μου», όπως διαβάζουμε στην πρώτη ευχή της Πεντηκοστής. Πράγματι, οι αμαρτίες μας είναι μηδενικές συγκρινόμενες με το πέλαγος του ελέους και της συμπάθειας Του. Συνεπώς, θα ελέγξει τον κόσμο από την άποψη της δικαιοσύνης Του, της αγάπης Του για τους εχθρούς, της αγάπης εκείνης που εξαλείφει την αμαρτία. Κάποιος από τους Πατέρες της ερήμου ρωτήθηκε κάποτε από έναν ειδωλολάτρη φιλόσοφο: «Πιστεύεις στον Εσταυρωμένο;» Και εκείνος αποκρίθηκε: «Ναι, πιστεύω σε Εκείνον που κατάργησε την αμαρτία πάνω στον Σταυρό». [//75] Αλλά και ο άγιος Σιλουανός βεβαιώνει ότι, αν δεν αποκτήσουμε την αγάπη προς τους εχθρούς, η σωτηρία μας είναι αβέβαιη[7]. Όντως, η δικαιοσύνη που διακηρύχθηκε πάνω στον Σταυρό αίρει την αμαρτία του κόσμου και υπερνικά τον άρχοντα του αιώνος τούτου. Το Άγιο Πνεύμα θα ελέγξει όλη την ανθρωπότητα. Τα τέκνα του παρόντος αιώνος, που εφαρμόζουν την ανθρώπινη δικαιοσύνη, θα βρεθούν αναπολόγητα. Αλλά όσοι έλαβαν το Πνεύμα το Άγιο θα διατρανώσουν τη νίκη του Χριστού στην ίδια τη ζωή τους, αναδεικνύοντας Τον Νικητή και Κατακτητή του κόσμου αυτού. «Μικρόν και ου θεωρείτε με», είπε ο Κύριος (Ιωάν. 16,16). Αυτό σημαίνει ότι όχι πια Εκείνος, αλλά το Άγιο Πνεύμα, ο Παράκλητος θα επικυρώσει την αιώνια νίκη μας με τη νέα πραγματικότητα της θεϊκής Του δικαιοσύνης.

Τέλος, ο Λυτρωτής θα ελέγξει τον κόσμο σύμφωνα με πώς κρίνει ο ίδιος (ο κόσμος) τον εαυτό του. Ο Γέροντας Σωφρόνιος αναφέρει στα γραπτά του ότι όλοι όσοι άγονται από το Άγιο Πνεύμα δεν παύουν ποτέ να μέμφονται τον εαυτό τους

[7] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 455-456.

και να πορεύονται προς τα κάτω με τη χάρη του Πνεύματος[8]. Παραθέτοντας τον λόγο του πρώην ηγουμένου του, αρχιμανδρίτου Μισαήλ, «ο Θεός δεν κρίνει δύο φορές»[9], ο Γέροντας Σωφρόνιος διαβεβαιώνει ότι **η κρίση μας εναντίον του εαυτού μας, η αυτομεμψία μας, προλαμβάνει και εξαλείφει τη μέλλουσα κρίση για μας**[10]. Μετά τον Χριστό, άριστος διδάσκαλος της αρχής αυτής [//76] είναι ο καλός ληστής, που ανέλαβε εκούσια κατάκριση για τον εαυτό του, αποδεχόμενος ως δίκαιο τον βασανισμό και τον θάνατο του και αποδίδοντας δικαιοσύνη στον συσταυρωμένο μαζί του δίκαιο Χριστό. Γι' αυτό και αμέσως απαλλάχθηκε από τη μέλλουσα κρίση, αφού εισήλθε στον Παράδεισο την ίδια εκείνη ημέρα. **Ο Θεός δεν επρόκειτο να τον κρίνει για δεύτερη φορά. Αληθινή κρίση είναι η αποδοχή της αλήθειας για τον εαυτό μας. Όταν ταπεινώνουμε κατά το πνεύμα τον εαυτό μας ενώπιον του Θεού και ομολογούμε τις αμαρτίες μας, η μέλλουσα κρίση αποδεικνύεται περιττή**. Και τότε ο Θεός μας προσφέρει ένα εξαιρετικό δώρο. Στο κατά Λουκάν ευαγγέλιο διαβάζουμε: «Επιβαλούσιν εφ' υμάς τας χείρας αυτών και διώξουσι, παραδιδόντες εις συναγωγάς και φυλακάς, αγομένους επί βασιλείς και ηγεμόνας ένεκεν του ονόματος μου· αποβήσεται δε υμίν εις μαρτύριον· θέσθε ουν εις τας καρδίας υμών μη προμελετάν απολογηθήναι· εγώ γαρ δώσω υμίν στόμα και σοφίαν, ή ου δυνήσονται αντειπείν ουδέ αντιστήναι πάντες οι αντικείμενοι υμίν» (Λουκ. 21,12-15). Το νόημα είναι προφανές, αν ερμηνεύσουμε τον στίχο σε σχέση με τη δίωξη από τις δυνάμεις του κόσμου αυτού. Αλλά το ίδιο ισχύει, όταν εκούσια κρίνουμε τον εαυτό μας στρέφοντας όλη τη μομφή εναντίον μας. Τότε μας δίδεται σοφία εν Πνεύματι Αγίω, που γεννά μέσα μας προσευχή μετάνοιας, η οποία θα μας δικαιώσει προλαμβάνοντας τη μέλλουσα κρίση του Κυρίου.

Όπως και οι άλλες μορφές του «συσσεισμού» του Κυρίου στην καρδιά μας, οι έλεγχοι αυτοί του Αγίου Πνεύματος [//77] μας προετοιμάζουν για την υποδοχή των χαρισμάτων Του. **Όταν ομολογούμε την αμαρτία μας, όταν μιμούμαστε τον Κύριο στην αγάπη Του για τους εχθρούς Του, και όταν εθελούσια διατυπώνουμε κρίση εναντίον της εκπεσμένης φύσεως μας, ο συσσεισμός που προξενείται «ένδον» φέρνει στην επιφάνεια τη βαθειά καρδιά μας, ευπρεπίζοντας μας κατάλληλα, για να υποδεχθούμε το χάρισμα του Αγίου Πνεύματος, τη δωρεά της αιώνιας Βασιλείας, με την οποία πλατύνεται η καρδιά τόσο, ώστε να περιπτύσσεται και τον ουρανό και τη γη**.

[//78]

[8] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 173.

[9] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 69.

[10] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 107.

[//79]

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

Αυτός πρώτος ηγάπησεν ημάς
(Α΄ Ιωάν. 4,19)

[//80]

[//81]

4 – Ο ΠΟΘΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

«Διψά η ψυχή μου τον Κύριο και με δάκρυα Τον ζητώ.
Πώς να μη Σε ζητώ; Εσύ πρώτος με ζήτησες και μου
Έδωσες να γευθώ τη γλυκύτητα του Πνεύματος Σου του
Αγίου· και η ψυχή μου Σε αγάπησε έως τέλους»[1].

ΟΛΟΣ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΜΑΣ στη ζωή αυτή αποσκοπεί στην ανακάλυψη της «βαθειάς καρδιάς» μας (Ψαλμ. 63,7), γιατί αυτός είναι ο τόπος, όπου ο Θεός εμφανίζει τον Εαυτό Του. **Πάνω απ' όλα, σκοπός μας είναι να ξεριζώσουμε από μέσα μας το πάθος της υπερηφάνειας, το οποίο κατ' εξοχήν θάβει την καρδιά και καταντούμε να μην την αισθανόμαστε**. «Η υπερηφάνεια μας εμποδίζει να αγαπάμε», λέει ο άγιος Σιλουανός[2]. Πράγματι, η αληθινή αγάπη εκπορεύεται από την ταπείνωση, αφού ο ταπεινός άνθρωπος χωρεί στην καρδιά του τον Θεό και τους συνανθρώπους του. **Όσο υποφέρουμε από υπερηφάνεια, θα είμαστε χωρισμένοι από την καρδιά μας· θα ζούμε σύμφωνα με την περιορισμένη διάνοια μας, και χάνοντας τελείως τον απώτατο σκοπό του ερχομού μας στη ζωή αυτή θα καταλήξουμε, όπως τα ξερά φύλλα που παρασύρονται και περιφέρονται από τον** [//82] **άνεμο εδώ κι εκεί. Αν όμως κατορθώσουμε να ανακαλύψουμε τη βαθειά καρδιά μας, τότε ο νους μας θα ρίξει άγκυρα όχι μόνο στα βάθη της αλλά και στα ύψη του ουρανού**, όπου η ζωή μας «κέκρυπται συν τω Χριστώ εν τω Θεώ» (Κολ. 3,3). **Τότε <u>ο Θεός θα έλθει και θα ετοιμάσει το κατοικητήριο Του μέσα μας</u>**.

Όσο βαθιά και αν έχει διαφθαρεί η καρδιά μας από την αμαρτία, έρχεται ώρα που, σαν τον Ζακχαίο, φλεγόμαστε από τον πόθο να γνωρίσουμε τον Κύριο, να μάθουμε ποιος ακριβώς είναι[3]. **Όσο πυκνό και αν είναι το σκοτάδι στον λάκκο της αμαρτίας, όπου είμαστε βυθισμένοι, αργά ή γρήγορα έρχεται στιγμή που το θέμα της αιωνιότητας τίθεται επιτακτικά ενώπιον μας. Αρχίζουμε τότε να βλέπουμε την πρότερη ζωή μας ως τεράστια προδοσία**

---

[1] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 339.

[2] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 291.

[3] Λουκ. 19,3: «Και εζήτει ιδείν τον Ιησούν τις εστι».

κατά του Θεού, ως εντελώς άδικη προσβολή εναντίον Του. Το πνεύμα μας τώρα διψά για τα αιώνια, γιατί αρχίσαμε να διακρίνουμε τη ματαιότητα σε ό,τι δεν φέρει τη σφραγίδα της αιωνιότητας. Η στιγμή αυτή είναι πολύ κρίσιμη, αφού το αιώνιο μέλλον μας εξαρτάται ολοτελώς από την κατεύθυνση που θα επιλέξουμε. **Αν στραφούμε προς τον ζώντα Θεό και αποδεχθούμε τον λόγο Του επιποθώντας διακαώς να δούμε το Πρόσωπο του Κυρίου, θα μας χαρίσει τον φωτισμό Του και θα αναλάβει το λυτρωτικό έργο Του στην ψυχή μας. Θα ξεκινήσουμε μια περιπέτεια μαζί Του. Το μόνο που μας χρειάζεται είναι ο πόθος να Τον γνωρίσουμε με ταπείνωση**. Η φλογερή αυτή επιθυμία [//83] είναι το μικρό μέρος που προσφέρουμε στον Θεό με πίστη. Χωρίς αυτό δεν Του επιτρέπουμε να ενεργήσει. **Στο ελάχιστο μερίδιο μας θα προσθέσει Εκείνος το απεριόριστα μεγαλύτερο μέρος της χάριτος Του, το οποίο διευρύνει την καρδιά και μας σώζει**.

Σύμφωνα με τον άγιο Κύριλλο Αλεξανδρείας, ο Ζακχαίος είχε απορροφηθεί από τον πόθο να γνωρίσει προσωπικά τον Θεό και Σωτήρα και να δει το «είδος» Του. Αυτό είναι το σπέρμα της σωτηρίας που, όταν πέφτει στο έδαφος της καρδιάς του ανθρώπου, τον συγκλονίζει από τη βαθειά επιθυμία να δει ποιος είναι ο Κύριος. Μόλις κυριευθεί από τον πόθο αυτό, θα προβεί σε ορισμένες ενέργειες που θα φανούν αλόγιστες στα μάτια του κόσμου αυτού, στην πραγματικότητα όμως θα προπαρασκευάσουν την οδό για την πρώτη συνάντηση του με τον Σωτήρα. Τέτοια ήταν η περίπτωση του Ζακχαίου, όταν άρχισε να αναζητεί τον Κύριο. Αυτή ήταν και η επιθυμία του Κυρίου, γιατί ο Υιός του Θεού ήλθε να σώσει τους αμαρτωλούς. Ελάχιστα μας εκπλήττει ο πόθος Του να σώσει έναν αρχιτελώνη, γιατί ο Κύριος σε κάθε καιρό και τόπο ζητεί τους δικούς Του.

Η δίψα του Ζακχαίου τον έκανε να προλάβει και να σκαρφαλώσει σε μια συκομουριά, για να μπορέσει να δει τον Κύριο. Αλλά το τι διαδραματιζόταν στην καρδιά του ήταν ορατό μόνον σε Εκείνον που είναι και Θεός και άνθρωπος. Το πλήθος δεν ήταν σε θέση να δει τη μεταμόρφωση της καρδιάς του ούτε να εννοήσει τη φύση της επιθυμίας του. Αλλά πριν ακόμη δει ο Ζακχαίος τον Κύριο, Εκείνος είχε αντιληφθεί την κίνηση της καρδιάς του με υπερφυσικό τρόπο, με τα όμματα της Θεότητας Του. Διαπίστωσε [//84] ότι η άγρια και άπληστη καρδιά του αρχιτελώνη είχε μεταστοιχειωθεί, καθώς είχε αρχίσει να απαλύνεται και να λιώνει από τον πόθο της μεταστροφής, και **ήταν έτοιμος να δεχθεί μέσα του την εικόνα του Χριστού**.

Ο Ζακχαίος αγνόησε τη φήμη και την υπόληψη του, που τον εμπόδιζαν να πλησιάσει προς τον Θεό, και δέχεται την περιφρόνηση του πλήθους. Καταφρονημένος συγγενεύει με τον Κύριο Ιησού, ο Οποίος, σε αυτή τη στιγμή της ζωής Του, οδεύει προς την καθήλωση Του στον Σταυρό της αισχύνης, προκειμένου να ελευθερώσει τον κόσμο από το όνειδος της αμαρτίας. Κυριευμένοι από τον πόθο μας να δούμε τον Κύριο κι εμείς θα υποστούμε εξευτελισμό. Όσο μεγαλύτερη ντροπή βαστάξουμε, τόσο περισσότερο θα επιτύχουμε τον στόχο μας: να βρούμε τον Κύριο και Σωτήρα μας. Αδιαφορούμε για την καλή γνώμη των ανθρώπων, και κάθε φόβος μήπως γίνουμε

περιγέλαστοι εξανεμίζεται, γιατί γνωρίζουμε ότι ο Κύριος θα μας τιμήσει με τη θεωρία του Προσώπου Του, το Οποίο είναι ασύγκριτα ωραιότερο απ' ό,τι θα είχαμε ποτέ φαντασθεί, και οι ψυχές μας θα χορτασθούν από τη δόξα Του (Ψαλμ. 16,15). **Ο Ζακχαίος περιφρονεί όλες τις τιμές που απολάμβανε στον κόσμο αυτό χάρη στη φλογερή επιθυμία του να δει τον Κύριο. Του είναι ακόμη και ευχάριστο να φαίνεται αστείος στα μάτια των ανθρώπων, αρκεί να κριθεί άξιος για μια τελείως διαφορετική τιμή: να βρει χάρη ενώπιον του Κυρίου και να δεχθεί την επίσκεψη Του**.

Μόλις έφθασε ο Κύριος στη συκομουριά, κοίταξε επάνω, είδε τον τελώνη και τον προέτρεψε με τα ακόλουθα [//85] λόγια: «Ζακχαίε, σπεύσας κατάβηθι!» (Λουκ. 19,5-8). Η χρονοτριβή στην πνευματική ζωή ελλοχεύει κινδύνους. Όταν ο Θεός μας καλεί και μας απευθύνει λόγο, πρέπει να ανταποκριθούμε σαν τον Αβραάμ: Πρέπει να ακούσουμε με προσοχή την πρόσκληση Του και να ξεκινήσουμε αμέσως για όπου μας οδηγήσει. Έτσι ο πρώτος λόγος του Κυρίου προς τον Ζακχαίο είναι «Βιάσου!» και ο επόμενος, «Κατέβα κάτω! ή Ταπεινώσου! Κατέβα από το ύψος της κοσμικής σου θέσεως, από την υψηλοφροσύνη σου και βέβαια από τη συκομουριά. Ο Θεός σε καλεί! Ενδύσου την ταπεινοφροσύνη και υποδέξου τη χαρά της σωτηρίας». Όπως πάντα, ο Κύριος απευθύνει σύντομο και ευθύ λόγο, γεμάτο δύναμη: «Βιάσου! Κατέβα κάτω!» Με άλλα λόγια: «Έλαβες πυρ; Τότε τρέχα!» Επειδή ο Ζακχαίος είχε προετοιμασθεί από τον πόθο που τον συγκλόνιζε, και ακόμη περισσότερο από την ταπείνωση του, αξιώθηκε να δεχθεί στην καρδιά του τους λόγους του Κυρίου, οι οποίοι, πυρακτωμένοι από θεία φλόγα, πέτυχαν τον στόχο τους. Αμέσως κατάλαβε ότι, αν όντως επιθυμούσε να συναντηθεί με τον Ίδιο τον Κύριο, θα έπρεπε να προσθέσει στον πόθο του την ταπείνωση. Και αν ήθελε να ανταποκριθεί στο μεγαλείο της τιμής να υποδεχθεί τον Κύριο στο σπίτι του, χρειαζόταν να απαντήσει με μεγάλη σπουδή. Και αυτό έκανε: «Σπεύσας κατέβη, και υπεδέξατο αυτόν χαίρων». Η χαρά του ήταν η αγαλλίαση της σωτηρίας, η ευφροσύνη της συναντήσεως με τον Σωτήρα Χριστό, ώστε λησμόνησε τελείως τον γύρω κόσμο. «Και ιδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ότι παρά αμαρτωλώ ανδρί εισήλθε [//86] καταλύσαι». Αλλά **ο Κύριος, έχοντας στον νου Του τη σωτηρία του Ζακχαίου και όλου του οίκου του, αγνόησε τον ασήμαντο σκανδαλισμό του πλήθους, όπως συχνά έκανε για χάρη της σωτηρίας έστω και μιας ψυχής**.

Τότε, «σταθείς Ζακχαίος είπε προς τον Κύριο ...» Αυτή είναι σημαντική στιγμή: Ο Ζακχαίος στέκεται όρθιος, πρόσωπο προς Πρόσωπο με τον Κύριο των Δυνάμεων και συνομιλεί μαζί Του. Η παράσταση ενώπιον του Κυρίου με αγία παρρησία γίνεται δυνατή μόνο με τη μετάνοια που ελκύει τη χάρη στον άνθρωπο. Η μετάνοια ενδυναμώνει τόσο πολύ την ύπαρξη του Ζακχαίου, ώστε σαν λιοντάρι καταθέτει στον Θεό τη μεταμέλεια του με τέτοια ανδρεία, που του χαρίζει εγκαρτέρηση σε όλα. Τώρα στέκεται με ταπείνωση και συνδιαλέγεται με τον Θεό, επιποθώντας να θυσιάσει τα πάντα για την εκπλήρωση της μετάνοιας του. Η ζωηφόρος ενέργεια του λόγου του Θεού πλημμύρισε με χάρη την καρδιά του Ζακχαίου. Καθώς στάθηκε ενώπιον του Δημιουργού του, πρόφερε τα ακόλουθα λόγια της μετάνοιας: «Ιδού τα ημίση των υπαρχόντων μου, Κύριε,

δίδωμι τοις πτωχοίς, και εί τινος τι εσυκοφάντησα, αποδίδωμι τετραπλούν». Έχοντας συναίσθηση της καινής ζωής που εισέδυσε στην καρδιά του, ο Ζακχαίος υπόσχεται με παρρησία στον Κύριο ότι θα επανορθώσει όλα τα παραπτώματα του.

Ο Θεός εξαγοράζει διαμέσου της μετάνοιας ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου, το παρελθόν του ακόμη και το μέλλον του. Η ζωή μας είναι γεμάτη από αμαρτίες, προδοσίες, παραβάσεις και αδικίες, αλλά η μετάνοια εξουδετερώνει την δύναμη τους στην αιωνιότητα και τις εξαλείφει τελείως, ώστε την ημέρα της Κρίσεως να μην υπάρχουν [//87] πια ενώπιον του Θεού. Κάθε είδους επαφή με τον Κύριο καταφλέγει την ακαθαρσία του ανθρώπου, τον καθαίρει και τον σώζει. Αυτό το βλέπουμε και στην περίπτωση του προφήτη Ησαΐα: Ο Θεός αγγίζει με πυρακτωμένο κάρβουνο τα χείλη του λέγοντας, «ιδού ήψατο τούτο των χειλέων σου και αφελεί τας ανομίας σου και τας αμαρτίας σου περικαθαριεί» (Ησ. 6,7). Η απλούστατη επαφή με τον Θεό επομένως ήταν αρκετή, για να σβήσει τελείως όλα τα ανομήματα του Ζακχαίου, χρειαζόταν όμως να τα εξομολογηθεί και προσωπικά ενώπιον του Κυρίου.

Σύμφωνα με τον νόμο της εποχής εκείνης, τα εγκλήματα τιμωρούνταν ανάλογα με τον βαθμό της αμέλειας. Η πιο αυστηρή ποινή υπαγόρευε απόδοση εις τετραπλούν της απώλειας που είχε κάποιος προξενήσει. Και ο Ζακχαίος, αναλαμβάνοντας όλη τη σοφή μωρία της μετάνοιας, υπέβαλε τον ευατό του στην πιο αυστηρή δυνατή κρίση και δεσμεύθηκε να αποκαταστήσει εις τετραπλούν όσες αδικίες είχε διαπράξει.

Η επίσκεψη του Κυρίου επιφέρει ασυνήθιστη ανδρεία στον άνθρωπο, από την άποψη ότι προθυμοποιείται να αναλάβει όλη την ευθύνη για τα παραπτώματα του. **Μέμφεται μόνο τον εαυτό του** και έτσι συμφιλιώνεται με τον Θεό και τους αδελφούς του. Οι Πατέρες της ερήμου έλεγαν συχνά ότι, αν ο άνθρωπος δεν επωμίζεται την ευθύνη για τα πταίσματα του, ποτέ δεν θα έχει ειρήνη πάνω στη γη. Ο αρχιτελώνης δεν εξομολογήθηκε απλώς τις αμαρτίες του κατηγορώντας τον εαυτό του, αλλά **προτίμησε την πλέον αυστηρή καταδίκη**. Αυτό σήμαινε την διανομή [//88] όλης της περιουσίας του. **Τέτοια δύναμη είχε η μετάνοια την οποία προκάλεσε η συνάντηση του με τον Κύριο**.

Ένα ακόμη μυστήριο κρύβεται ωστόσο στη συνάντηση του ανθρώπου με τον Θεό: Ο Ζακχαίος έγινε συγγενής με τον Κύριο κατά το πνεύμα. Επιποθώντας να Τον δει, είχε δεχθεί το όνειδος του εξευτελισμού, αλλά ταυτόχρονα του δόθηκε η χάρη να βαστάσει την αισχύνη του Σταυρού. Σύμφωνα με τον απόστολο Παύλο, επενεργεί στον άνθρωπο τέτοια χάρη που ανοίγει την καρδιά του. Τον εκτείνει και τον πλαταίνει «εις τετραπλούν» – στις τέσσερις διαστάσεις: του πλάτους, του μήκους, του βάθους, και του ύψους (Εφεσ. 3,18). Ο Ζακχαίος, έχοντας δεχθεί την αισχύνη του Σταυρού, πλατύνθηκε κατά τις τέσσερις διαστάσεις του Σταυρού. Επιθυμούσε διακαώς να αποζημιώσει τετραπλάσια όλα τα θύματα των αδικιών που είχε διαπράξει. Έτσι, με προφητικό και προεικονικό τρόπο, η καρδιά του υποδέχθηκε τη χάρη που σε λίγο θα απέρρεε από τον Σταυρό και την Ανάσταση του Χριστού. Δηλαδή, **το μυστήριο της διαβάσεως από τον θάνατο στη ζωή ενεργοποιήθηκε μέσα του πριν από τον Γολγοθά,**

όπως ακριβώς συνέβη με τους Προφήτες και τους Δικαίους της Παλαιάς Διαθήκης και όπως όντως ισχύει για όλους, όσοι δέχονται την εντολή του Θεού και υποτάσσονται σε αυτήν. Η καρδιά του Ζακχαίου πλατύνθηκε τόσο πολύ, που περιπτύχθηκε όλους τους ανθρώπους, ιδιαίτερα όσους είχε αδικήσει. **Ο Ζακχαίος, βαστάζοντας το όνειδος μπροστά στον πόθο του να κατοπτεύσει το Πρόσωπο του Κυρίου, έβαλε τον εαυτό του στην οδό που βάδιζε ο Ίδιος ο Κύριος** [//89] και στο πρόσωπο Του ανακάλυψε έναν συνοδοιπόρο κι έτσι πέρασε από την αισχύνη στη δόξα.

Ήταν τόσο μεγάλη η αλλαγή του Ζακχαίου και τόσο ριζική η μεταμόρφωση της καρδιάς του, που ο Ίδιος ο Κύριος αναφώνησε: «Σήμερον σωτηρία τω οίκω τούτω εγένετο» (Λουκ. 19,9). Έμμεσα ο Κύριος βεβαίωνε ότι είναι Θεός και ότι η σωτηρία χαρίζεται σε οποιονδήποτε είναι έτοιμος να δεχθεί την επίσκεψη του Θεού. Ο Κύριος χρειάστηκε μόνο να προσηλώσει το βλέμμα Του στον Ζακχαίο, για να τον ζωογονήσει με τη νέα ζωή της σωτηρίας. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση μας, όταν ο Κύριος στρέψει το βλέμμα Του σε μας. Αρκεί να ατενίσουμε το Πρόσωπο Του, και μονομιάς ο θάνατος παύει να μας κυριεύει. Η θεωρία του Προσώπου του Κυρίου επομένως είναι το «έν ου εστι χρεία».

Βεβαίως πρώτα είναι αναγκαίο να εξέλθουμε από την «παρεμβολή» του κόσμου αυτού με την προθυμία να βαστάσουμε λίγη αισχύνη χάριν του Ονόματος Του, όπως λεέι ο Απόστολος: «Εξερχώμεθα προς αυτόν έξω της παρεμβολής, τον ονειδισμόν αυτού φέροντες» (Εβρ. 13,13). Ο κόσμος αυτός έχει δικούς του νόμους και αξίες, αλλά πρέπει να ζούμε σύμφωνα με τον νόμο του Θεού, ακόμη και αν αυτό σημαίνει ότι θα υποστούμε όνειδος. Αλλά πόσο μικρό είναι το τίμημα που πρέπει να καταβάλουμε, όταν πρόκειται να συναντήσουμε τον Νυμφίο της Εκκλησίας, ο Οποίος ήλθε ανάμεσα μας και θα ξαναέλθει για να κρίνει τον κόσμο με τη θεϊκή Του δικαιοσύνη!

[//90] Ο Κύριος αποκαλεί τον Ζακχαίο υιό του Αβραάμ, επειδή εκδηλώνει πίστη όμοια με εκείνη του προπάτορος του. Ανταποκρίνεται στην κλήση του Θεού, όπως έκανε κι εκείνος, και γι’ αυτό λαμβάνει τη χάρη της υιοθεσίας. Ο Θεός το επισφραγίζει λέγοντας ότι «ήλθε ο Υιός του ανθρώπου ζητήσαι και σώσαι το απολωλός» (Λουκ. 19,9-10). Πράγματι, ο Κύριος του ουρανού κατέβηκε στη γη, για να αναζητήσει τον άνθρωπο που αφανίζεται μέσα στις αμαρτίες του. Ο Ζακχαίος εκούσια απαρνήθηκε τα πάντα, όπως ο Αβραάμ, με την προθυμία να φανεί ακόμη και μωρός χάριν του Κυρίου. Γι’ αυτό και ο Κύριος ευδόκησε να τον δικαιώσει και να τον δοξάσει.

Η γνήσια πίστη γεννιέται από τη μετάνοια. Αρνείται να συμβιβασθεί με τον κόσμο, αφού δεν εντυπωσιάζεται πια από τα πρότυπα του και τα εφήμερα είδωλα του ούτε συμβιβάζεται με την ψεύτικη αγάπη του. Η αληθινή πίστη, που εμπνέεται από τη θεϊκή αγάπη, είναι απόλυτη, γι’ αυτό και ο άνθρωπος στην προσπάθεια του να μην απολέσει τη σωτηρία που του χαρίσθηκε αναλαμβάνει ένα είδος σαλότητας. Είναι ευτυχής που γίνεται μωρός, όπως ο Ζακχαίος, γιατί γνωρίζει ότι η αληθινή σοφία εκπηγάζει από τέτοια σαλότητα. Ο Θεός ευαρεστείται να ενοικεί σε τέτοιους ανθρώπους που Τον αναζητούν με όλη την

καρδιά τους, που περιφρονούν την καλή γνώμη του κόσμου αυτού και εγκολπώνονται την ίδια ταπεινή ζωή που και ο Κύριος δέχθηκε για χάρη μας.

[//91]

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Αναφέρατε ότι ο άγιος Σιλουανός γράφει για την υπερηφάνεια, την αγάπη και την ταπείνωση, και μου φάνηκε αυτό πραγματικά ζωογονητικό. Θα μπορούσατε να το αναπτύξετε λίγο περισσότερο.

Απάντηση 1: Όταν κάποιος είναι υπερήφανος, είναι γεμάτος από τον εαυτό του, και επειδή δεν χωρεί τίποτε μέσα του δεν επιθυμούμε καν να του μιλήσουμε. Είναι αδύνατον να επικοινωνήσουμε μαζί του, γιατί καμία σκέψη μας δεν βρίσκει έδαφος μέσα του. Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει με τον ταπεινό άνθρωπο. Κενώνει τον εαυτό του, κάνει χώρο στην καρδιά του για όλους, πρώτα για τον Θεό και έπειτα για τον πλησίον του. Για τον λόγο αυτό δεν υπάρχει αληθινή αγάπη χωρίς ταπείνωση. Η ταπείνωση είναι το αλάτι της αγάπης, ενώ αντίθετα η υπερηφάνεια την εξαλείφει. Γνωρίζουμε από την εμπειρία μας ότι αρκεί ένας υπερήφανος λογισμός, για να νεκρωθεί η καρδιά μας, για να μεταβληθεί από θερμή και ζωντανή σε ψυχρή και ανάλγητη, χωρίς ίχνος αγάπης μέσα της.

Ο άγιος Σιλουανός, όπως και ο πατήρ Σωφρόνιος, ομιλούν διεξοδικά για το θέμα αυτό. Ο άγιος Σιλουανός γεύθηκε την απόλυτη αγάπη του Χριστού, όταν στη θέση της εικόνας Του στον ναό αξιώθηκε να Τον δει στη δόξα Του. Εκείνη τη στιγμή όλη η ύπαρξη του γέμισε από την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος, σε σημείο που ποθούσε να πάσχει για χάρη του Χριστού. Την ίδια ώρα γνώρισε επίσης την απερίγραπτη και τέλεια ταπείνωση του Κυρίου, [//92] και δεν έπαψε κατά το υπόλοιπο της ζωής του να επαναλαμβάνει: «Διψά η ψυχή μου την ταπείνωση, αλλά δεν κατορθώνω να την αποκτήσω»[4]. Όταν κάποιος δει τον Ζώντα Χριστό, του μεταδίδεται συγχρόνως η κατάσταση του Θεανθρώπου. Προσλαμβάνει την αγάπη και την ταπείνωση Εκείνου που πεθαίνει για τους εχθρούς Του, ταπεινώνοντας τον Εαυτό Του μέχρι τέλους, κατεβαίνοντας στα κατώτερα μέρη της γης, τοποθετώντας τον Εαυτό Του κάτω από όλους, για να ανυψώσει όλο τον Αδάμ. Η αντίληψη του Γέροντος Σωφρονίου για το ανθρώπινο γένος ως πυραμίδα, αντανακλά το γεγονός ότι ο άνθρωπος, πλασμένος κατ' εικόνα Θεού και ομοίωση, ποθεί τη δικαιοσύνη. Ωστόσο, καθώς ο ίδιος ο άνθρωπος αδυνατεί να βρει δικαιοσύνη και ισότητα στη δομή του παρόντος κοσμικού είναι, ανέλαβε ο Ίδιος ο Κύριος να αναστρέψει την πυραμίδα αυτή, τοποθετώντας τον Εαυτό Του στο κάτω άκρο της, βαστάζοντας το βάρος όλου του κόσμου, και σηκώνοντας ο Ίδιος ολόκληρη την κατάρα που επικρεμόταν πάνω από την ανθρωπότητα, προκειμένου να θεμελιώσει άλλο είδος

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 306, 372, 374.

δικαιοσύνης. Έτσι όσοι είναι αληθινά δικοί Του σπεύδουν προς τα κάτω, για να Τον συναντήσουν.

Ερώτηση 2: Πως αποφεύγουμε την υπερηφάνεια στην προσπάθεια μας να είμαστε ταπεινοί;

Απάντηση 2: Ποτέ δεν θα μπορέσουμε να φθάσουμε στην αληθινή ταπείνωση, ακόμη και αν ομολογούμε ότι είμαστε οι χειρότεροι από όλους, γιατί το είδος αυτό της [//93] ταπεινώσεως ενέχει κάποια σύγκριση με άλλους ανθρώπους. Η αληθινή ταπείνωση προϋποθέτει άλλο είδος συγκρίσεως: τη σύγκριση του εαυτού μας με την εικόνα του ανθρώπου, η οποία μας αποκαλύφθηκε στο Πρόσωπο του Κυρίου Ιησού, δηλαδή τη μορφή την οποία συνέλαβε ο Θεός για τον άνθρωπο προ χρόνων αιωνίων. Εδώ το σημείο αναφοράς είναι ο Ίδιος ο Χριστός. Αυτός αποτελεί το υπόδειγμα μας. Αλλά αν το σημείο αναφοράς είναι ο Κύριος, τότε βέβαια δεν υπάρχει τέλος στην ταπείνωση. Δεν μπορούμε να είμαστε υπερήφανοι, γιατί κατανοούμε ότι η αληθινή ταπείνωση είναι ανεπίτευκτη, εφόσον πρότυπο της είναι ο Χριστός. Πρόκειται για είδος ταπεινώσεως στο οποίο αποβλέπουμε, αλλά ποτέ δεν μπορούμε πλήρως να επιτύχουμε. Μέσα από το πρίσμα αυτό μπορούμε να εννοήσουμε και τον λόγο για τον οποίο ο απόστολος Παύλος, ο κορυφαίος των Αποστόλων, λέει: «Χριστός Ιησούς ήλθεν εις τον κόσμον αμαρτωλούς σώσαι, ων πρώτος ειμι εγώ» (Α’ Τιμ. 1,15). Ο μεγαλύτερος των Αποστόλων μπορούσε να ομολογεί ότι είναι ο πρώτος των αμαρτωλών, επειδή είχε καθαρή θεωρία του πώς θα έπρεπε να είναι κατά το πρότυπο του Χριστού. Όσο διαυγέστερη όραση του Χριστού έχουμε, τόσο βαθύτερη αποβαίνει η ταπείνωση μας.

Η θεωρία αυτή ενεργείται <u>στη βαθειά καρδιά του ανθρώπου, όπου μορφώνεται η εικόνα του Χριστού</u>. Αυτό εκφράζεται και στους ακόλουθους λόγους του αποστόλου Παύλου: «Τεκνία μου, ους πάλιν ωδίνω, άχρις ου μορφωθή Χριστός εν υμίν!» (Γαλ. 4,19) **<u>Όταν ο Χριστός μορφωθεί στην καρδιά μας</u>**, κατεβάζουμε τον νου μας εκεί και βλέπουμε [//94] ποιο είναι το «είδος» (Ιωάν. 5,37) Του, την αγιότητα και το μεγαλείο Του. Τότε συναισθανόμαστε ότι ποτέ δεν θα κατορθώσουμε να γίνουμε αρκετά ταπεινοί. Επομένως, η σύγκριση του εαυτού μας δεν πρέπει να γίνεται σε σχέση με τους θνητούς αδελφούς που μας περιστοιχίζουν αλλά με Αυτόν, το τέλειο παράδειγμα μας. «Υπόδειγμα δέδωκα υμίν», είπε Αυτός που είναι ο Διδάσκαλος και Δεσπότης μας.

Ερώτηση 3: Είπατε ότι όταν συντριβόμαστε από τον Θεό τότε είμαστε έτοιμοι και να θεραπευθούμε. Η φράση αυτή κόλλησε στον νου μου. Κάποια ενορίτισσα μου, ηλικιωμένη γυναίκα, έχασε έναν από τους γιούς της, από τον οποίο εξαρτιόταν πολύ. Αυτός περιποιόταν τη μητέρα του και την ανάπηρη αδελφή του ανιδιοτελώς, παραμελώντας τον εαυτό του, με αποτέλεσμα να πεθάνει εντελώς απροσδόκητα. Η γυναίκα αυτή δεν επιθυμεί να επιστρέψει στην Εκκλησία. Ίσως να είναι θυμωμένη με τον Θεό. Βρίσκεται σε βαθειά απόγνωση, αλλά είναι δυνατός άνθρωπος. Πραγματικά δεν ξέρω πώς να την βοηθήσω.

Απάντηση 3: Ίσως να μην είχε ορθή στάση, πριν ακόμη την βρει η συμφορά αυτή. Οι Πατέρες λένε ότι όσοι είναι συνετοί αποφεύγουν τις ακούσιες δοκιμασίες με τη βοήθεια εκουσίων παθημάτων. Δηλαδή, αν είμαστε συνετοί, δεν θα χρειαστεί να διωχθούμε από ανθρώπους, αλλά εμείς θα γίνουμε οι μεγαλύτεροι διώκτες του εαυτού μας· αυτό είναι το πνεύμα του Χριστού. Κάποιος Ευρωπαίος θεολόγος έγραψε βιβλίο με τον τίτλο «Τα σκληρά λόγια του Ιησού». Δεν γνωρίζω το περιεχόμενο του βιβλίου, αλλά [//95] είμαι σίγουρος ότι δεν αντιλήφθηκε το βαθύτερο νόημα των σκληρών αυτών λόγων. Βεβαίως, ο λόγος «όταν συντριβόμαστε από τον Θεό, τότε είμαστε έτοιμοι να θεραπευθούμε» είναι σκληρός. Αλλά βρίσκουμε σκληρές ρήσεις και στο Ευαγγέλιο και ακόμη περισσότερες στις επιστολές των Αποστόλων.

Για παράδειγμα, θυμάστε τι είπαμε για τον άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή· αποκαλούσε τα τέκνα των Εβραίων γεννήματα εχιδνών. Και πιο κάτω, το ελληνικό πρωτότυπο γράφει ότι με τέτοιους λόγους παρηγορούσε τον λαό. Πώς ήταν δυνατόν να τους αναπαύει με τέτοιες εκφράσεις; Φυσικά οι λόγοι του προέρχονταν από καρδιά γεμάτη από τη χάρη, η οποία πληροφορούσε τις καρδιές τους για την αλήθεια των λόγων. Ως αληθινός Προφήτης τελούσε το έργο του με καθαρή καρδιά και με τους λόγους του προξενούσε συντριβή μέσα τους, η οποία, με τη σειρά της, επέφερε ταπείνωση. Αυτή ελκύει τη χάρη του Θεού που παρηγορεί τις καρδιές των ανθρώπων. Από την άποψη αυτή κατανοούμε και τον απόστολο Παύλο, όταν λέει στους Κορινθίους: «Τις εστιν ο ευφραίνων με ει μη ο λυπούμενος εξ εμού;» (Β΄ Κορ. 2,2) Πρόκειται για την ίδια επιστήμη: ο Απόστολος έπρεπε να συντρίψει την αλαζονεία των μαθητών του, να προξενήσει σε αυτούς συντριβή και γι' αυτό ταπείνωση· και ο Θεός δίδει χάρη στους ταπεινούς, ενώ αντιτάσσεται στους υπερήφανους (Ιακ. 4,6· Α΄ Πετρ. 5,5). Έτσι κατανοούμε τους σκληρούς λόγους των Γραφών. Μας είναι πολύ απαραίτητοι, και η παιδεία του Θεού είναι εξαιρετικά πολύτιμη, γιατί με τη βοήθεια της γνωρίζουμε ότι Αυτός είναι ο Πατέρας [//96] μας. Σε όσους δέχονται την παιδεία Του, προσφέρεται ως Πατέρας (Εβρ. 12,6).

Κατά συνέπεια, αν είμαστε συνετοί και κατέχουμε το ήθος αυτό, όταν πέσει πάνω μας συμφορά, δεν θα μεμφθούμε τον Θεό ούτε κανέναν άλλο. Θα σταθούμε όπως ο προφήτης Δανιήλ και θα ομολογήσουμε: «Σοι, Κύριε, η δικαιοσύνη, και ημίν η αισχύνη του προσώπου» (Δαν. 9,7) ή, όπως ο προφήτης Μιχαίας: «Οργήν Κυρίου υποίσω ότι ήμαρτον Αυτώ» (Μιχ. 7,9)· και με τη στάση αυτή θα γευθούμε αμέσως την εμπειρία της λυτρώσεως και θα υπερβούμε την τραγωδία που διερχόμαστε. Με τον τρόπο αυτό οι συνετοί αποφεύγουν τα ακούσια παθήματα μέσω των εκουσίων. Όπως προτείνει ο Μέγας Βασίλειος: «Κάνετε εκούσιο αυτό που είναι αναγκαστικό. Μη λυπάσθε τη ζωή, που η στέρηση της είναι αναπόφευκτη»[5]. Αν πρόκειται να πεθάνουμε, ας πεθάνουμε τουλάχιστο σωστά, εκούσια, σύμφωνα με τις εντολές του Θεού· αυτή θα είναι η νίκη μας. Δεν μας δίδεται η χάρη να πεθάνουμε όπως οι μάρτυρες, αλλά

[5] Μεγ. Βασιλείου, ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΓΟΡΔΙΟΝ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΑ, PG 31,505.

τουλάχιστον ας πεθάνουμε σύμφωνα με τις εντολές του Θεού. Ας μη λυπηθούμε τη ζωή μας, την οποία σε κάθε περίπτωση θα απωλέσουμε. Αν δεν την λυπηθούμε, οπωσδήποτε θα την ανταλλάξουμε με αιώνια ζωή.

Ερώτηση 4: Έχω τον πειρασμό να θέλω να αναγνωρίσω σε ποιο στάδιο της πνευματικής ζωής βρίσκομαι. [//97] Πώς μπορούμε να αποφύγουμε τον φαρισαϊσμό, δηλαδή τη σύγχυση και την τάση να παρουσιαζόμαστε σαν να βρισκόμασταν σε ένα συγκεκριμένο στάδιο, διαταράσσοντας έτσι όλη την πνευματική ζωή μας;

Απάντηση 4: Ο Γέροντας Σωφρόνιος θεωρούσε τη διάκριση μεταξύ καθάρσεως, φωτισμού και θεώσεως πολύ φιλοσοφική. Είχε πει μάλιστα σε έναν από τους πιο αγαπητούς φίλους μας: «Ας μην γινόμαστε κατάσκοποι του εαυτού μας», δηλαδή ας μην αναλύουμε τα γεγονότα της πνευματικής ζωής μας. Νομίζω ότι η άλλη διάκριση, η τρίπτυχη παρουσίαση της πνευματικής ζωής –η κλήση του ανθρώπου από τη χάρη, ο καιρός της πάλης, όταν η χάρη που συνόδευε την κλήση ελαττώνεται και η οριστική επιστροφή της χάριτος– είναι πιο φυσική.

Ας εξετάσουμε τον εαυτό μας μέσα από το πρίσμα όσων διδασκόμαστε, **όταν η χάρη είναι μαζί μας, τότε γινόμαστε διδακτοί Θεού**. Για παράδειγμα, όταν δεν αισθανόμαστε μέσα μας τη χάρη του Παρακλήτου, αυτό αποτελεί σαφή ένδειξη ότι δεν είμαστε δίκαιοι και επομένως οφείλουμε να μετανοήσουμε. Το πνεύμα της μετάνοιας είναι μεγάλο χάρισμα. Ο αββάς Αμμωνάς λέει ότι το πνεύμα της μετάνοιας είναι σαν πύρινος κύκλος γύρω μας, που μας προφυλάσσει από την πτώση. Αν διατηρήσουμε το πνεύμα αυτό, δεν θα έχουμε έμπνευση μόνο για αρνητικό ασκητισμό (δηλαδή να αποφεύγουμε το ένα και το άλλο), αλλά επιπλέον θα εμπλουτίσουμε τη ζωή μας θετικά και θα κυριαρχήσουμε πάνω στην αλύτρωτη ακόμη φύση μας. Αρκεί μόνο να έχουμε στον νου μας το εξής: Αν δυσκολευόμαστε να προσευχηθούμε, είναι ασφαλής ένδειξη ότι έχουμε ανάγκη από μετάνοια· οπότε [//98] ταπεινώνουμε το πνεύμα μας και τοποθετούμε τον εαυτό μας κάτω από τον αδελφό μας.

Ερώτηση 5: Η δυσκολία που συναντώ για την καθοδήγηση των ανθρώπων στην οδό του Χριστού είναι να τους κάνω να υπερνικήσουν δύο φόβους: τον φόβο της ντροπής και τον φόβο του πόνου. Αναλαμβάνοντας την πορεία που μας παρουσιάσατε, το πιο δύσκολο πράγμα, νομίζω, είναι η υπέρβαση των φόβων αυτών. Αυτό προσπαθώ να κάνω στην ενορία μου. Οι άνθρωποι, παρότι οι ψυχές τους είναι φορτωμένες και οι καταστάσεις που ζουν τους συγχύζουν, δεν έρχονται για εξομολόγηση, επειδή δεν είναι σε θέση να ξεπεράσουν τη ντροπή της ομολογίας των αμαρτιών τους. Πώς οδηγείτε τους ανθρώπους προς την κατεύθυνση αυτή;

Απάντηση 5: Νομίζω ότι τόσο η δύναμη να βαστάσουμε τη ντροπή όσο και η δύναμη να υποφέρουμε τον πόνο είναι δώρα του Θεού. Όταν ήμουν ακόμη νέος και άπειρος πνευματικός, ο Γέροντας Σωφρόνιος με συμβούλευσε να ενθαρρύνω τους νέους να εξομολογούντα με ακρίβεια τις αμαρτίες, για τις οποίες αισθάνονταν τη μεγαλύτερη ντροπή, γιατί αν αποκτούσαν τη συνήθεια αυτή, η

αισχύνη τους θα μετατρεπόταν σε δύναμη κατά των παθών και θα υπερνικούσαν την αμαρτία. Ήξερα ότι είχε δίκαιο, αλλά τότε δεν κατανοούσα με ποιόν τρόπο ενεργείται αυτό, επειδή δεν είχα τη συνήθεια να θέτω ερωτήματα στον Γέροντα. Πολλές φορές απλώς τον άκουγα και ο ίδιος στη συνέχεια διευκρίνιζε κάτι που είχε αναφέρει νωρίτερα. Αλλά μια μέρα ήμουν στη Θεσσαλονίκη, σε έναν μεγάλο ναό, όπου ο ιερέας ήταν φίλος μου. Ήταν [//99] Κυριακή του Ζακχαίου, και μου ζητήθηκε να τελέσω τη Θεία Λειτουργία και να κάνω κήρυγμα στη σχετική Ευαγγελική περικοπή. Η καλύτερη προετοιμασία για ένα κήρυγμα είναι η ανάγνωση της περικοπής μία εβδομάδα νωρίτερα και η καθημερινή εντρύφηση σε αυτό κατά τις επόμενες ημέρες. Το ίδιο το χωρίο σου εμπνέει τη σταθερή σκέψη, γύρω από την οποία μπορείς να οικοδομήσεις στη συνέχεια το κήρυγμα σου. Αλλά δεν βρήκα χρόνο για την εργασία αυτή, οπότε σηκώθηκα νωρίς το πρωί, για να ετοιμαστώ. Καθώς διάβασα τη διήγηση του Ευαγγελίου, οι λόγοι του Γέροντα –«ενθάρρυνε τους νέους να βαστάζουν αισχύνη»– ήλθαν ξαφνικά στον νου μου. Τότε εννόησα ότι ακριβώς αυτό είχε συμβεί στο πρόσωπο του Ζακχαίου. Ανέλαβε αυτοπροαίρετα αισχύνη, και ο Κύριος ο Οποίος πορευόταν προς την Ιερουσαλήμ, για να υπομείνει τον Σταυρό της αισχύνης, είδε τον Ζακχαίο να βαστάζει ντροπή για χάρη Του και αναγνώρισε σε αυτόν συγγενικό πνεύμα. Ο Ζακχαίος είχε τοποθετηθεί προφητικά στην οδό του Χριστού, στην οδό του Σταυρού, ώστε το μυστήριο του Σταυρού όπως και της Αναστάσεως ενεργοποιήθηκαν στην καρδιά του με προφητικό τρόπο. Έτσι η καρδιά του πλατύνθηκε, και έγινε ικανός να εισέλθει στη δύναμη της πίστεως. Ο Χριστός μας έσωσε με τον Σταυρό της αισχύνης. Συνεπώς, όποτε υπομένουμε ντροπή για χάρη Του, την εκλαμβάνει ως έμπρακτη ευγνωμοσύνη και μας μεταδίδει ως ανταπόδοση τη χάρη Του, η οποία αναγεννά τη ζωή μας.

Αυτό ακριβώς συμβαίνει στην εξομολόγηση. Όσοι εξομολογούνται με ειλικρίνεια και αναλαμβάνουν την ευθύνη και την αισχύνη για τις αμαρτίες τους, αναγεννώνται. [//100] Αλλά όσοι απλώς ανασηκώνουν τους ώμους τους λέγοντας: «Τίποτα σπουδαίο δεν έχω να σας πω, τα συνηθισμένα …», δεν υπομένουν καμία ντροπή, η καρδιά τους παραμένει ασυγκίνητη και μετά βίας λαμβάνουν κάποιο όφελος. Σε όσους, με συντετριμμένη καρδιά και αίσθημα ντροπής, απογυμνώνουν τις ψυχές τους ενώπιον του Θεού και ενώπιον ενός άλλου «ομοιοπαθούς» (Πράξ. 14,15) θνητού, του πνευματικού, η ντροπή που αισθάνονται αγγίζει την καρδιά, την ταπεινώνει και την φέρνει στην επιφάνεια. Η καρδιά τότε ανοίγει στη χάρη της αναγεννήσεως και της θείας παρηγοριάς. Το διαπιστώνουμε αυτό στη ζωή πολλών από αυτούς που προσέρχονται στο μυστήριο της εξομολογήσεως. Όσο μεγαλύτερη αισχύνη υπομένουν με συντριβή, καταδικάζοντας τους εαυτούς τους ενώπιον του Θεού, τόσο μεγαλύτερη χάρη λαμβάνουν, για να διορθώσουν τη ζωή τους και να κάνουν καινούργια αρχή.

Ο ίδιος νόμος ισχύει και για την οδύνη. Μπορείς να πάσχεις μόνο αν αγαπάς. Ο ζήλος είναι ισχυρός σαν τον άδη, λέει η Παλαιά Διαθήκη. Αλλά στην Καινή Διαθήκη μαθαίνουμε ότι η αγάπη είναι ακόμη ισχυρότερη από τον θάνατο. Ώστε, αφού υπομείναμε αισχύνη για τον Χριστό και Εκείνος σε

ανταπόδοση μας πλούτισε με την ενέργεια της αγάπης Του, είμαστε πλέον σε θέση να πάσχουμε, να υπομένουμε παθήματα χωρίς καν να τους δίνουμε σημασία, και δοκιμασίες που δεν θα ήμασταν ικανοί να αντιμετωπίσουμε χωρίς τη χάρη Του. Αυτό γίνεται σαφές και από τους λόγους του Κυρίου στον άγιο Σιλουανό: «Κράτα τον νου σου στον άδη, και μην απελπίζεσαι». [//101] «Όποιος θεωρεί τον εαυτό του άξιο της κολάσεως, πώς να μην υπομείνει με γενναιότητα όχι μόνο μια προσβολή αλλά και μια ζημία και μια αρρώστια και κάθε δυσκολία και κακοποίηση;» Βλέπετε ότι μέσω των εκουσίων παθημάτων και της αυτομεμψίας αποφεύγουμε ακόμη και να παρατηρήσουμε πολλές άλλες δοκιμασίες της ζωής, εφόσον επιλέξαμε ήδη την πιο αυστηρή τιμωρία, τη μόνη που αληθινά μας αξίζει. Οι άνθρωποι που ασκούνται στην οδό αυτή, όχι μόνο δεν προσέχουν τις δοκιμασίες της παρούσας ζωής, αλλά μερικές φορές λαμβάνουν ακόμη και χάρη, για να θεραπευθούν από ανίατες ασθένειες[6].

Ένας κοινός φίλος του Γέροντος Πορφυρίου και του Γέροντος Σωφρονίου, που έπασχε από καρκίνο, μου εκμυστηρεύθηκε ότι ο Γέροντας Πορφύριος του είχε πει: «Πρόσεχε να μην αφήσεις την προσευχή σου να γίνει λιγότερο δυνατή από τον πόνο του καρκίνου». Και μου είπε ότι όσο καιρό κρατούσε την προσευχή, η παρηγοριά που του χάριζε επισκίαζε τον πόνο. Αλλά μόλις η ενέργεια της προσευχής του ελαττωνόταν, ο πόνος του καρκίνου γινόταν ανυπόφορος.

Ερώτηση 6: Δυσκολεύομαι να εννοήσω πλήρως το νόημα του «κράτα τον νου σου στον άδη, και μην απελπίζεσαι». Και πάλι, η ιδέα της αντεστραμμένης πυραμίδας μου δίνει την αίσθηση ότι είμαστε στον άδη. Αλλά αν είμαστε στον άδη με τον Χριστό σε άκρα ταπείνωση, δεν έχουμε λόγο να πέφτουμε σε απόγνωση, αφού γνωρίζουμε ότι μετά από όλα αυτά ακολουθεί η Ανάσταση. Έτσι δεν είναι;

[//102] Απάντηση 6: Φυσικά, αλλά επιτρέψτε μου να προσθέσω κάτι ακόμη. Ένας απλός τρόπος, για να γίνει κατανοητός ο λόγος «κράτα τον νου σου στον άδη, και μην απελπίζεσαι», είναι ο εξής: Τι είναι άδης; Άδης είναι ο χώρος απ' όπου απουσιάζει ο Θεός. Γι' αυτό, τον καιρό που αντιμετωπίζουμε τις δοκιμασίες και τα παθήματα της ζωής αυτής, αν κρίνουμε τους εαυτούς μας άξιους για τα παθήματα αυτά και για ακόμη μεγαλύτερα, ακόμη και για την ίδια την κόλαση, τότε θα μας δοθεί η χάρη να διέλθουμε μέσα από όλα αυτά χωρίς να καταστραφούμε. Σε κάποια ομιλία του για τη Θεομήτορα ο άγιος Ανδρέας Κρήτης αναφέρει ότι όλες οι ψυχές των Αγίων και των πιστών, κατά τη ζωή αυτή, θα παραχωρηθεί να περάσουν από τα βασανιστήρια της κολάσεως. Όχι για να χαθούν, αλλά για να εξιχνιάσουν το μυστήριο της καθόδου και της παρουσίας του Χριστού στον άδη. Γιατί, αν επιθυμούμε να γνωρίσουμε όλο τον Χριστό, totus Christus, θα πρέπει να γνωρίσουμε επίσης και την πλευρά αυτή· να γνωρίσουμε όλο το μήκος και πλάτος και βάθος και ύψος της οδού Του (Εφεσ. 3,18), όπου βέβαια η καθοδική πορεία Του αποτελεί σημαντικό μέρος της. Έτσι τα παθήματα

[6] Γρηγορίου Παλαμά, ΟΜΙΛΙΑ 2 PG 151,32.

είναι ένας τρόπος εξερευνήσεως της οδού του Χριστού. Στη διάρκεια τους όμως οφείλουμε να κρατάμε στον νου μας μία σκέψη, χωρίς να απελπιζόμαστε: ο Θεός να είναι ευλογητός εις τον αιώνα. Η σκέψη αυτή θα μας δίνει το σθένος να προφυλάσσουμε τους εαυτούς μας από την αμαρτία. Στο βιβλίο του Ιώβ υπάρχει μια εντυπωσιακή φράση: «Εν τούτοις πάσι τοις συμβεβηκόσιν αυτώ ουδέν ήμαρτεν Ιώβ εναντίον του [//103] Κυρίου (Ιώβ 1,22). Σε όλη τη διάρκεια των παθημάτων του ο Ιώβ δεν αμάρτησε, γιατί επαναλάμβανε συνεχώς: «Είη το Όνομα Κυρίου ευλογημένον», όπως ψάλλουμε στο τέλος της Θείας Λειτουργίας.

[//104]

5 – ΒΛΕΠΟΝΤΑΣ ΟΛΟΕΝΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

«Ω Πνεύμα Άγιον, πόσο Σε αγαπά η ψύχη! Είναι
Αδύνατον να Σε περιγράψω, αλλά η ψυχή γνωρίζει
την έλευση Σου και Συ δίνεις ειρήνη στον νου
και γλυκύτητα στην καρδιά»[1].

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ μεγαλύτερη τραγωδία για μας τους ανθρώπους από το να ζούμε αποκομμένοι από το Πνεύμα του Χριστού. Χωρίς τον σύνδεσμο της αγάπης με τον Σωτήρα μας Θεό όλα είναι μάταια και παράλογα.

Στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο η διήγηση περί της κλήσεως των μαθητών Φιλίππου και Ναθαναήλ (Ιωάν. 1,44-51) αναφέρεται στο μυστήριο της μυήσεως στην αλήθεια του Χριστού. Μας περιγράφει με ποιόν τρόπο γνωρίζουμε τον Δημιουργό μας, τον παντοδύναμο Κύριο, ο Οποίος για χάρη μας ενδύθηκε την ανθρώπινη ασθένεια. Κένωσε τον Εαυτό Του (Φιλ. 2,7), προκειμένου να μας σώσει «εν τη αδυναμία» Του, γιατί δεν θα μπορούσαμε να αντέξουμε τη δόξα της μεγαλοπρέπειας Του. Γνωρίζουμε όμως ότι «το ασθενές του Θεού ισχυρότερον των ανθρώπων εστίν» (Α΄ Κορ. 1,25).

Ο Κύριος βρίσκει τον Φίλιππο και του λέει: «ακολούθει μοι». Ο Φίλιππος, απλός και ευθύς, αρκείται στην εντολή [//105] του Κυρίου, για να δεχθεί την κλήση Του. Η αυθόρμητη ανταπόκριση του εμπνέεται επίσης από το Πρόσωπο του Κυρίου και τη ζωοποιό ενέργεια του λόγου Του που είναι πεπληρωμένα από τη θεότητα Του. Ας μην ξεχνάμε επίσης ότι την εποχή εκείνη επικρατούσε ισχυρό πνεύμα προσδοκίας της ελεύσεως του Λυτρωτή, που εκφραζόταν με την πίστη εκείνων που Τον ανέμεναν, αφού είχαν κληρονομήσει την ευλάβεια των Προπατόρων τους. Ο συνδυασμός των στοιχείων αυτών τελεσφόρησε στην περίπτωση του Φιλίππου, που ακολούθησε αμέσως τον Κύριο με διάθεση αναμφισβήτητης μαθητείας.

Όταν ο λύχνος της ψυχής του Φιλίππου άναψε από το πυρ που δέχθηκε από τον Κύριο, τίποτε δεν μπορούσε να τον αποτρέψει να μεταδώσει με τη σειρά του τη φλόγα και σε άλλους λύχνους. Το πυρ του Θεού εξαπλώνεται από τόπο σε τόπο, και ο λύχνος του Ναθαναήλ ήταν ο επόμενος στη σειρά, για να δεχθεί το πυρ. Εκείνος ωστόσο δεν μπόρεσε να συγκρατήσει την αμφιβολία του. Πώς ήταν δυνατόν ο Μεσσίας να κατάγεται από την δυσφημισμένη πόλη Ναζαρέτ; Ο Φίλιππος, με τη σοφία που είχε αποκομίσει από τη συνάντηση του με τον Κύριο, του αποκρίθηκε με απλότητα: «έρχου και ίδε». Πράγματι, δεν υπάρχει καλύτερη απάντηση από αυτήν: «Έλα και δοκίμασε την αλήθεια μόνος σου και, αν Αυτός είναι η όντως Αλήθεια, θα είναι αδύνατον να δυσπιστήσεις».

Αν αναζητούμε την αλήθεια με ειλικρίνεια και αντικειμενικότητα, μπορούμε να εκτελέσουμε ένα πείραμα το οποίο, όπως σε όλες τις επιστήμες, θα

---

[1] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 394.

μας δώσει τη δυνατότητα να την επιβεβαιώσουμε. Με την έννοια αυτή η θεολογία [//106] είναι σαν τις εμπειρικές επιστήμες. Εφόσον συλλαμβάνεται η θεωρία και διατυπώνεται η υπόθεση, μπορεί να διεξαχθεί πείραμα και να επαληθευθεί, ούτως ώστε να αποδειχθεί ο νόμος που διέπει τα φυσικά φαινόμενα. Το ίδιο συμβαίνει και στην πνευματική ζωή. **Πειραματιζόμενοι μαθαίνουμε για τον Θεό και τις οδούς Του, και θέτουμε την αλήθεια Του υπό δοκιμασίαν μέσα στα όρια της σχέσεως μας μαζί Του**. Όταν επιβεβαιώσουμε την αλήθεια των λόγων του Κυρίου, τότε η αλήθεια Του αποβαίνει ο μόνος νόμος που κυβερνά τη ζωή μας. Η υπόθεση διατυπώνεται με τη μορφή των εντολών του Χριστού. Στην περίπτωση του «μακάριοι οι πενθούντες, ότι αυτοί παρακληθήσονται», για παράδειγμα, η υπόθεση είναι ότι αν πενθούμε, τότε θα λάβουμε παράκληση από το Παράκλητο Πνεύμα. Ο Χριστός αποκαλύπτεται στα πλάσματα Του, που ως εικόνες Θεού είναι προικισμένα με λογική και ελευθερία. Η φιλανθρωπία του Θεού μας επιτρέπει να Τον δοκιμάσουμε με την ελεύθερη βούληση μας, ακόμη και όταν Εκείνος εξετάζει την καρδιά μας από το πρωί ως το βράδυ και από το βράδυ ως το πρωί (Ιώβ 7,18). **Πράγματι, επιθυμεί να προσέλθουμε σε Αυτόν με άδολη καρδιά, ελεύθερα και απροκατάληπτα, και με αθωότητα να Τον υποβάλουμε σε εξέταση**, όπως έκανε ο Ναθαναήλ. Αν όντως «έλθουμε και δούμε», ο Θεός δεν θα παραλείψει να μας προσφέρει μαρτυρία για τον Εαυτό Του. Αλλά αφήνει στον άνθρωπο την πρωτοβουλία να εκδηλώσει ο ίδιος τον πόθο του για αυθεντική γνώση του Θεού και να Τον ακολουθήσει ελεύερα με όλη την καρδιά του. Ο Θεός είναι πολυέλεος και [//107] πολύ ταπεινός. **Οι λόγοι που εκπορεύονται από το στόμα Του ενθαρρύνουν τον άνθρωπο να «Τον υποβάλει σε δοκιμασία» και με αυτήν να Τον γνωρίσει, όπως Αυτός είναι**. Στην προς Ρωμαίους επιστολή διαβάζουμε: «Καθώς ουκ εδοκίμασαν τον Θεόν έχειν εν επιγνώσει, παρέδωκεν αυτούς ο Θεός εις αδόκιμον νουν ποιείν τα μη καθήκοντα» (Ρωμ. 1,28).

Η μεγαλύτερη δυστυχία για τον άνθρωπο είναι να παραμείνει αδόκιμος στον νου και στην καρδιά, δηλαδή να μη δοκιμάσει ποτέ γεύση Θεού ή ποτέ να μην προσλάβει τη γνώση Του. Και η μεγαλύτερη καταστροφή γι' αυτόν στη ζωή αυτή είναι να εξαπατηθεί σε σχέση με τον Θεό και για τον λόγο αυτό να μην αποκτήσει οποιαδήποτε γεύση ή αίσθηση της Αλήθειας Του. **Ο όρος «δόκιμος», που προέρχεται από το ρήμα «δοκιμάζω» σημαίνει αυτόν που έχει δοκιμάσει και αποκτήσει γνώση**. Η άμεση αυτή εμπειρική γνώση του αληθινού Θεού είναι συνώνυμη με τη μυστική θεολογία της Εκκλησίας μας. **Πρόκειται για γνώση μυστική, όχι γιατί είναι κατά κάποιον τρόπο «απόκρυφη», αλλά γιατί ενεργείται από το Πνεύμα το Άγιο. Βιώνεται από τον «κρυπτό της καρδίας άνθρωπο» ως δωρεά του Αγίου Πνεύματος**. Δεν κατακτάται μέσω των σωματικών αισθήσεων, αφού ο Θεός δεν οράται με τα σωματικά μάτια ούτε νοείται με τη φυσική διάνοια μας. **Το μόνο που χρειάζεται είναι να επιθυμεί ο άνθρωπος να εκτελέσει το πείραμα**. Εφόσον δεχθεί τον λόγο του Χριστού και τον εφαρμόσει στη ζωή του, τότε θα μπορεί να εξακριβώσει εσωτερικά την αλήθεια του λόγου αυτού, να τον ασπασθεί και να τον καταστήσει τελικά νόμο της υπάρξεως του. Οι [//108] νοεροί οφθαλμοί του ανοίγουν, και η καρδιά του

αφυπνίζεται προς συνειδητή πίστη, ως «υπόστασιν ελπιζομένων, πραγμάτων έλεγχον ου βλεπομένων» (Εβρ. 11,1).

Πράγματι, όπως το σώμα έχει τις αισθήσεις της αφής, της ακοής ή της οράσεως, έτσι και η ψύχη –η καρδιά– έχει τις δικές της αισθήσεις. Όταν ο άνθρωπος μετανοεί και η ζωή του αρχίζει να διέπεται από τον λόγο του Χριστού, οι πνευματικές αισθήσεις του ζωοποιούνται και αρχίζει να βλέπει τον Θεό. Εισδύει στη γνώση του Θεού, Τον αφουγκράζεται και αισθάνεται την παρουσία Του με απερίγραπτο τρόπο. Δεν μπορούμε να συλλάβουμε τον Θεό με τη διάνοια μας ούτε να Τον δούμε με τις αισθήσεις μας, μας δίνεται όμως η δυνατότητα να Τον αισθανόμαστε ζωντανό στην καρδιά μας. Ο Θεός επιθυμεί να ενοικήσει στην καρδιά του ανθρώπου και, όταν το κάνει, ο άνθρωπος έχει την αίσθηση ότι βυθίζεται τελείως στο Πνεύμα του Θεού. Αρχίζει να αντιλαμβάνεται τη γλώσσα του Θεού, μαθαίνει να απευθύνεται σε Αυτόν, αλλά και να ακούει τον λόγο Του. Πράγματι, οι τρόποι επικοινωνίας με τον Θεό προσιδιάζουν μόνο σε Εκείνον.

Ο Φίλιππος προσκαλεί τον Ναθαναήλ να «έλθει και να δει» ή, όπως αναφέρει η Παλαιά Διαθήκη, να «γευθεί και να δει» (Ψαλμ. 33,8). Θα μπορούσαμε ακόμη να πούμε «να γευθεί και να γνωρίσει». Ποιο θα είναι το αντικείμενο της γνώσεως αυτής; Θα διαπιστώσει ότι ο Χριστός είναι ο Κύριος, ότι είναι γλυκύς και αγαθός και ότι δεν υπάρχει κανένας άλλος σαν Αυτόν.

[//109] Ο Κύριος προσεγγίζει κάθε άνθρωπο με ιδιαίτερο τρόπο, ώστε να αναζωπυρώσει μέσα του τον πόθο της ολοκληρωτικής παραδόσεως του στον αγαθό Θεό. Αυτό παρατηρούμε στον λόγο με τον οποίο απάντησε στον Ναθαναήλ κατά την πρώτη τους συνάντηση. Στις περισσότερες περιπτώσεις ο Κύριος ξεκινά ταπεινώνοντας τον Εαυτό Του ενώπιον του ανθρώπου, προκειμένου να του μεταδώσει αιώνια ζωή[2]. Μπροστά στον Ναθαναήλ ωστόσο ο Χριστός προτιμά, αντί να ταπεινωθεί, να του αποκαλύψει τις οδούς της καρδιάς του. Του παρουσιάζει την υπεροψία με την οποία πλησίασε τον Χριστό («Εκ Ναζαρέτ δύναται τι αγαθόν είναι;») συντρίβοντας την, όχι με επίπληξη αλλά με ευγενή ειλικρίνεια: «Ίδε αληθώς Ισραηλίτης εν ώ δόλος ουκ έστιν!» Οποτεδήποτε ο Θεός διαλύει τις ψευδαισθήσεις που τρέφουμε για τον εαυτό μας, μας εφοδιάζει συγχρόνως με τη δύναμη να θεραπευθούμε από αυτές. Όταν, αντιθέτως, αποκαλύπτουμε τις πληγές μας σε κάποιον ψυχολόγο, μας κάνει μια εντυπωσιακή ίσως ανάλυση της καταστάσεως μας, αλλά συχνά παραμένουμε αθεράπευτοι. Γιατί μόνο ο Θεός μπορεί να μας φανερώσει την πνευματική πτωχεία μας και, επειδή επιθυμεί να μας σώσει, μας εμπνέει και μας χορηγεί τη δύναμη να εργασθούμε τη σωτηρία μας, χωρίς να πέσουμε θύματα της απελπισίας.

---

[2] Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συνάντηση Του με τη Σαμαρείτιδα. Προκειμένου να της αποκαλυφθεί ως ο Χριστός, να την ανυψώσει από την κατάσταση της πτώσεως στην οποία βρισκόταν και να την καταστήσει απόστολο Του, ταπεινώθηκε και της είπε, σαν να είχε ανάγκη από τη βοήθεια της, «δος μοι πιείν». Και μόνο μετά πρόσθεσε: «Ει ήδεις τις εστιν ο λέγων σοι, δος μοι πιείν, συ αν ήτησας αυτόν, και έδωκεν αν σοι ύδωρ ζων».

[//110] Είναι τόσο μεγάλος ο πόθος του Χριστού να μεταδώσει τη ζωή και την αλήθεια Του στον Ναθαναήλ, που, αφού του φανερώνει την υπερηφάνεια του, στη συνέχεια τον κενώνει από αυτήν. Αποκαλώντας τον άδολο, ο Κύριος δεν γκρεμίζει μόνο την αλαζονεία του, αλλά συγχρόνως παραδέχεται την ευθύτητα της καρδιάς του. Ο Ναθαναήλ, παρ' όλες τις αμφιβολίες του, είχε αποφασίσει ξεκάθαρα να προσεγγίσει τον Χριστό, για να Τον δει ο ίδιος πρόσωπο προς Πρόσωπο. Βέβαια, δεν είναι απλώς το περιεχόμενο του λόγου του Χριστού που αποκαλύπτει την αλήθεια, αλλά και η ενέργεια που τον συνοδεύει. Πληροφορεί την καρδιά του ανθρώπου με τη χάρη που εκπορεύεται από τη θεϊκή καρδιά του Κυρίου Ιησού. Η εν Χριστώ ζωή μοιάζει με παγόβουνο. Μόνο η κορυφή του είναι ορατή, αλλά απεριόριστη ποσότητα χάριτος και δυνάμεως κρύβεται βυθισμένη στην παντοδυναμία του Θεού· και Εκείνος την μεταδίδει στην καρδιά του ανθρώπου κατά την πίστη του.

Το πνεύμα του Ναθαναήλ αφυπνίζεται και ζωοποιείται από τον λόγο του Κυρίου. Ακόμη όμως διακατέχεται από παρρησία και ρωτά: «Πόθεν με γινώσκεις;» Ο Κύριος συνεχίζει να αποκαλύπτεται και αποκρίνεται: «Προ του σε Φίλιππον φωνήσαι, όντα υπό την συκήν είδον σε». Η περιγραφή κάποιου ως ευρισκομένου κάτω από τη συκιά υπαινίσσεται την προφητεία του Ζαχαρίου στην Παλαιά Διαθήκη, όπου κατά τον τρόπο αυτό εικονίζεται ο άνδρας που μελετά αδιάλειπτα τον Νόμο και τον λόγο του Θεού (Ζαχ. 3,10). Γιατί ο Κύριος γνώριζε ότι ο Ναθαναήλ ήταν ερευνητής [//111] των Γραφών, άνθρωπος που αναζητούσε με ζήλο κάθε ίχνος της παρουσίας του Θεού στον γραπτό λόγο Του. Ο προφορικός λόγος του σαρκωμένου Λόγου του Θεού θα είχε βαθειά απήχηση στην καρδιά του, αφού απευθύνθηκε σε εκείνον προσωπικά και γι' αυτό τον περιέγραψε τέλεια. Ο Ναθαναήλ δεν μπορούσε παρά να υποκύψει στο σημείο αυτό, έχοντας πληροφορηθεί στην καρδιά του για την αλήθεια του Υιού και Λόγου του Θεού. Επισφραγίζει την παράδοση του με το δικό του «αμήν», ομολογώντας: «Ραββί, συ εί ο Υιός του Θεού, συ εί ο Βασιλεύς του Ισραήλ». Δηλαδή, «αληθινά, Συ είσαι Αυτός που αναζητούσα στις Γραφές κάτω από τη συκιά. Συ είσαι ο Υιός του Θεού, ο βασιλιάς του Ισραήλ, ο λυτρωτής του κόσμου».

Μόλις ο Ναθαναήλ ομολογεί την πίστη του στη θεότητα του Ναζωραίου, ο Κύριος ενισχύει την αλήθεια που γεννήθηκε στην καρδιά του λέγοντας: «ότι είπον σοι, είδον σε υποκάτω της συκής, πιστεύεις; μείζω τούτων όψει». Αυτός είναι εξαιρετικά δυνατός λόγος, αφού Αυτός που τον προφέρει είναι ο παντοδύναμος Θεός. Η φράση «μείζω τούτων όψει» συνιστά αποκάλυψη της φύσεως της εν Θεώ ζωής του ανθρώπου, ζωής κατά την οποία θεώνται ατελεύτητα «μεγαλύτερα πράγματα», ζωής που αυξάνει δυναμικά και ακατάπαυστα. Η εν Θεώ ζωή δεν γνωρίζει ύφεση ούτε παραμένει αδρανής· είναι ζωή δυναμικής αυξήσεως. Σύμφωνα με τους Πατέρες μας στον μέλλοντα αιώνα ακόμη και οι Άγγελοι θα προοδεύουν διαρκώς από πλήρωμα αγάπης σε ακόμη

μεγαλύτερο πλήρωμα αγάπης και σε αυτό δεν θα υπάρχει τέλος[3]. Το ίδιο και ο άνθρωπος [//112] μπορεί να αυξάνεται μέρα με τη μέρα ως προς τη γνώση και τη χάρη από αυτήν ακόμη τη ζωή.

Στον Παράδεισο ο Θεός αποκάλυψε σε τέτοιο βαθμό τον Εαυτό Του στον άνθρωπο, ώστε μόνη η θέα του Δημιουργού του τον ενέπνεε σε μίμηση των αρετών του Θεού και του τρόπου υπάρξεως Του. Αλλά, επειδή ο Αδάμ εξέπεσε, ο Θεός επιθυμώντας την αποκατάσταση του έθεσε την καρδιά του ανθρώπου ως στόχο Του: «Ιδού έστηκα επί την θύραν και κρούω· εάν τις ακούση της φωνής μου και ανοίξη την θύραν, και εισελεύσομαι προς αυτόν και δειπνήσω μετ' αυτού και αυτός μετ' εμού» (Αποκ. 3,20). Επειδή ο Θεός επιθυμεί και εμείς να Τον καταστήσουμε στόχο μας, οφείλουμε να στεκόμαστε στη θύρα του ελέους Του και να κρούουμε με όλη την καρδιά μας. Για να το επιτύχουμε αυτό, είναι απαραίτητο να παραμένουμε στην παρουσία του Θεού, ώστε να καλλιεργηθεί νοερή και θεία αίσθηση στην καρδιά μας. Έτσι, **όταν η θύρα της καρδιάς του ανθρώπου κρούεται συγχρόνως και από τις δύο πλευρές τελικά θα ανοίξει, για να αρχίσει το πανηγύρι του Θεού με τον άνθρωπο**. Εκείνος που διαμένει στην παρουσία του Θεού θα γεύεται κάθε ημέρα στον χώρο της καρδιάς του την εμπειρία νέων πνευματικών αναβάσεων μέσω της Δεξιάς του Θεού, δηλαδή με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. [//113] Αυτό αποτελεί την εκπλήρωση της εντολής του Θεού να Του ψάλλουμε «άσμα καινόν» (Ψαλμ. 32,3· 95,1· 97,1· 143,9). Τέτοια ζωή δυναμικής αυξήσεως δεν είναι δυνατόν να είναι ανιαρή ή στατική, γιατί ζούμε στην παρουσία του Ίδιου του Θεού. Εκείνοι που γεύθηκαν και είδαν ότι «χρηστός ο Κύριος», γνωρίζουν ότι η ενέργεια Του εμπνέει πάντοτε καινούργια γνώση. Διανοίγει νέες οδούς στην καρδιά, ώστε διαρκώς να πλατύνεται με τις αναβάσεις της προς Αυτόν. Έχουν επίγνωση ότι «τα ελέη του Θεού [εισι] καινά εις τας πρωΐας» (Θρήν. Ιερ. 3,22-23).

Ο άνθρωπος έχει προικισθεί με την έμφυτη ανάγκη για μάθηση και ανακάλυψη νέων μέσων προς την απόκτηση γνώσεως. Στην εκπεσμένη κατάσταση του, όμως παρουσιάζει την τάση να εμπίπτει στον πειρασμό του νεωτερισμού προς ικανοποίηση των παθών του. Γι' αυτό, όταν εγκαταλείπει τον Θεό και στρέφεται προς τον υλικό κόσμο, υποδουλώνεται σε αυτόν και του είναι αδύνατον να εισέλθει στην παρουσία του Θεού και να Τον ακολουθήσει. Στην παραβολή του Μεγάλου Δείπνου (Λουκ. 14,16-24) διαπιστώνουμε ότι ο άνθρωπος που αγόρασε πέντε ζεύγη βοδιών απορρίπτει την πρόσκληση του Οικοδεσπότου, απλώς και μόνο για την προφανώς επείγουσα ανάγκη να μεριμνήσει για τα νεοαποκτηθέντα ζώα του. Η στάση αυτή είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική για τη γενιά μας λόγω της ακόρεστης επιθυμίας της για την πιο σύγχρονη πληροφορική και τεχνολογική ενημέρωση … Ο άρχων του κόσμου τούτου επιβαρύνει τόσο την

[3] «Στη μέλλουσα ζωή οι Άγγελοι και οι Άγιοι, καθώς λέγεται, δεν θα σταματήσουν ποτέ να προοδεύουν στην πρόσληψη χαρισμάτων, ούτε θα αποκάμουν να επιθυμούν τα αγαθά. Γιατί σε εκείνον τον αιώνα δεν υπάρχει ούτε χαλάρωση ούτε μείωση από την αρετή στην κακία». Γρηγορίου Σιναΐτου, 137 ΩΦΕΛΙΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ, Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, έκδ. «Το Περιβόλι της Παναγίας», Θεσσαλονίκη 1987, τόμ. Δ', σ. 184.

καρδιά και σκοτίζει τον νου, ώστε τελικά γίνεται αδύνατον στον άνθρωπο να παρασταθεί ενώπιον [//114] του Θεού πρόσωπο προς Πρόσωπο. Είναι βεβαίως φυσικό στον άνθρωπο να ευελπιστεί για την ανάπτυξη και εξέλιξη του, αλλά οφείλει να επιζητεί την πρόοδο πρωτίστως στον χώρο του Πνεύματος. Εκεί μας προσφέρει ο Θεός όντως καινότητα ζωής, τον μοναδικό «νεωτερισμό» που εμπεριέχει αιώνια αξία. Για να υπερσκελισθεί ο πειρασμός του υλικού νεωτερισμού, οφείλουμε διαρκώς να βάζουμε καινούργια αρχή με τον Θεό. Αυτός ευαρεστείται, όταν Του ζητούμε να μας υποδεικνύει νέους τρόπους προσεγγίσεως Του. Σπεύδει αμέσως σε βοήθεια μας, γιατί ήδη Εκείνος ποθεί να μας χαρίσει νέο ξεκίνημα, καινή χάρη, νέα αλλοίωση της καρδιάς, που θα την καταστήσει ικανή να ανέλθει προς Αυτόν μέσω της καινούργιας γνώσεως Του. Καθημερινά, στο τέλος του Όρθρου –στους Αίνους– λέμε: «Άσατε τω Θεώ άσμα καινόν». Όταν εναποθέσουμε ανεπιφύλακτα τη ζωή μας στο κραταιό Πνεύμα του Θεού, κάθε ημέρα πλουτίζουμε με την εμπειρία των αλλοιώσεων που κατεργάζεται η Δεξιά του Υψίστου. Τότε και η καρδιά μας και το πνεύμα μας ανυψώνονται αδιάκοπα προς Εκείνον με τη χάρη Του. Καθώς ζούμε εκ νέου την εμπειρία Του, Εκείνος ανακαινίζει την πνευματική όραση μας και θεραπεύει τις καρδιές μας. Εκπληρώνει την ελπίδα και μας αποκαθιστά πλήρως, επιδαψιλεύοντας μας ακόμη βαθύτερη γνώση Του μέσω της προσευχής.

Έτσι το «καινόν άσμα» μας είναι μελωδία ευγνωμοσύνης και αγάπης για τον ηγαπημένο Θεό. Δεν μας κυριεύει πια η καταστρεπτική επιθυμία για απατηλές ηδονές, που προτείνονται από τον αμείλικτο συρμό των κοσμικών νεωτερισμών και καταδικάζουν την ψυχή σε λιμοκτονία. Μπορούμε φυσικά να κάνουμε νόμιμη χρήση των [//115] εργαλείων αυτών, αλλά πρωταρχικός σκοπός μας πρέπει να είναι πάντοτε η «δοκιμή» του Θεού κάθε ημέρα, ώστε να προσλαμβάνουμε καινούργια γνώση γι' Αυτόν. Ο απόστολος Παύλος αποφαίνεται ότι όποιος δεν συνάντησε τον Θεό και γι' αυτό δεν Τον έχει «γευθεί», είναι ο πιο στερημένος μεταξύ των ανθρώπων, αφού υπόκειται στο σκοτάδι του ιδίου θελήματος του. Αν όμως αναζητεί τον Θεό και γεύεται τη χάρη Του, γίνεται μάρτυρας μεγάλων γεγονότων στη ζωή του, και ανακαλύπτει ότι η καινότητα της εν Θεώ ζωής είναι αναγκαιότερη από οποιονδήποτε επίγειο νεωτερισμό. Έτσι η σχέση μας με τον Θεό συνεχώς εξελίσσεται. (Ο άγιος Ζωσιμάς έπεσε στον πειρασμό κάποτε να πιστεύσει ότι τίποτε στον πνευματικό κόσμο δεν του ήταν άγνωστο. Αλλά ο Θεός τον οδήγησε στην έρημο πέραν του Ιορδάνη, όπου τον δίδαξε ένα μεγάλο μάθημα μέσω της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας). Η αύξηση αυτή στην ψυχή συνεχίζεται και μετά τον θάνατο, όταν θα μαθητεύουμε σε ακόμη μεγαλύτερες αλήθειες σχετικά με τον Κύριο. Το ανθρώπινο πνεύμα ικανοποιείται γνήσια μόνο από ό,τι είναι απαρασάλευτο, απόλυτο, αμετάθετο· εν συντομία, αιώνιο.

Ο Θεός ποθεί διακαώς να δει τον άνθρωπο να ανέρχεται από δύναμη σε δύναμη, από δόξα σε δόξα, και δεν ανέχεται να βλέπει σε αυτόν τίποτε κατώτερο σε σχέση με τον Ίδιο. Μας απονέμει όλα τα δικά Του: «Πάντα τα εμά σα εστι». Τέτοιο είναι το θέλημα Του για μας, και αν υπακούσουμε σε αυτό, ποτέ δεν θα αισθανθούμε ικανοποιημένοι από τον εαυτό μας. Απεναντίας θα επιποθούμε

πάντοτε να πλησιάσουμε πιο κοντά Του, με πείνα και δίψα για τη δικαιοσύνη Του. Όποιος προετοιμάζει την καρδιά [//116] του για τη δυναμική αυτή εν Χριστώ αύξηση, θα βλέπει διαρκώς «μείζω» κατά την υπόσχεση του Κυρίου.

Αφού δεχθήκαμε τον λόγο του Θεού, αφού Τον γνωρίσαμε και δοκιμάσαμε την αλήθεια Του, η οποία τώρα έχει καταστεί ο μοναδικός νόμος της υπάρξεως μας, γινόμαστε κατοικητήριο του Χριστού, του Οποίου την εικόνα εγχαράσσει στην καρδιά μας το Άγιο Πνεύμα. Κάθε φορά που βυθίζουμε τον νου στην καρδιά μας, βρίσκουμε έναν θησαυρό, τον πολύτιμο μαργαρίτη, και αμέσως αισθανόμαστε τη Δεξιά Του να εργάζεται μέσα μας με την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος. Τότε ανταποκρινόμαστε με νέο άσμα ευγνωμοσύνης. Κρατάμε γερά το κράσπεδο του ιματίου του Κυρίου, ώστε το Πνεύμα το Άγιο να ενεργήσει στην καρδιά μας, η οποία είναι τώρα ανοιχτή στη χάρη Του. Πόσο ποθεί ο Κύριος καινά άσματα εκ μέρους μας! Πόσο διψά να μας βλέπει να ταπεινωνόμαστε, ώστε να μπορεί να μας χορηγεί ολοένα αυξανόμενο μέτρο χάριτος! Και με κάθε τέτοια αύξηση θα ψάλλουμε «άσμα καινόν» ευχαριστίας και δοξολογίας.

Οι Πατέρες μας βεβαιώνουν ότι η απόδοση ευχαριστίας στον Θεό αποτελεί πηγή ατελεύτητης εμπνεύσεως, γιατί ο νους και η καρδιά αποκτούν συναίσθηση των ευλογιών, που ο Θεός επιδαψιλεύει σε μας, στους αδελφούς μας και σε όλο τον κόσμο. Δεν υπάρχει τέλος στις ευχαριστίες που μπορούμε να αναπέμπουμε στον Θεό. Και όσο περισσότερο Τον ευχαριστούμε και Τον δοξολογούμε, τόσο πιο πολύ ανοίγουν τα ουράνια. Ο προφήτης Μωυσής (Έξ. 20,18), [//117] αλλά και οι δίκαιοι όλων των εποχών γνώρισαν εκ πείρας το θαυμάσιο αυτό ενέργημα του Πνεύματος του Θεού. Ο απόστολος Παύλος λέει: «Ημείς ου το πνεύμα του κόσμου ελάβομεν, αλλά το Πνεύμα το εκ του Θεού, ίνα ειδώμεν τα υπό του Θεού χαρισθέντα ημίν» (Α΄ Κορ. 2,12). Το πνεύμα του κόσμου αυτού είναι πνεύμα της υπερηφάνειας, αλλότριο προς τον Θεό, ενώ το Πνεύμα του Θεού ανοίγει την καρδιά και τη διάνοια του ανθρώπου, για να γνωρίσει τα θαυμάσια που Εκείνος τερατούργησε για μας. Τότε ο άνθρωπος αναπέμπει ατελεύτητες ευχαριστίες, σε σημείο να ευχαριστεί τον Θεό για την κάθε αναπνοή του. Έτσι το θέτει η ακολουθία του Βαπτίσματος: «Συ προς αναπνοάς τον αέρα εξέχεας». Ο αέρας αυτός συντηρεί τη φυσική ζωή μας. Πνέει όμως επίσης ένα διαφορετικό είδος ευώδους αέρα, που είναι ακριβώς η πνοή του Αγίου Πνεύματος, την οποία ο Θεός κατ' αρχάς ενεφύσησε στο πρόσωπο του Αδάμ. Με αυτήν εμπνέει στο διηνεκές την Εκκλησία Του, τη σύναξη όλων εκείνων που αγάπησαν το Όνομα Του και την ταπεινή επιφάνεια Του (Β΄ Τιμ. 4,8).

Πέρα από την αιώνια αύξηση της ψυχής εν τω Θεώ, τα «μείζω» είναι εκείνα που ανακαλύπτουμε στο Πρόσωπο του Χριστού, του Οποίου η Βασιλεία δεν έχει τέλος. Αφού παραδέχθηκε τον Ναθαναήλ ως Ισραηλίτη, δηλαδή ως άνδρα με ανοιχτό τον νοερό οφθαλμό («Ισραήλ» σημαίνει «νους ορών τον Θεόν»), ο Κύριος στη συνέχεια του διευκρινίζει τη φύση των «μείζω» πραγμάτων: «Αμήν αμήν λέγω υμίν, απ' άρτι όψεσθε τον ουρανόν ανεωγότα, [//118] και τους αγγέλους του Θεού αναβαίνοντας και καταβαίνοντας επί τον υιόν του ανθρώπου» (Ιωάν. 1,51). Με άλλα λόγια, τα μεγαλύτερα αυτά ανήκουν στον μέλλοντα κόσμο. Στο εξής η όραση του Θεού που θα έχει ο Ναθαναήλ θα είναι το Πρόσωπο του Ίδιου

του Χριστού, στον Οποίο συνενώνονται ουρανός και γη, όπως σε μια κλίμακα, στην οποία ανεβαίνουν και κατεβαίνουν άγγελοι στη διακονία του ανθρώπου. Ο Ναθαναήλ γνωρίζει τώρα ότι η σκιά του Νόμου και οι τύποι της Παλαιάς Διαθήκης έχουν βρει την εκπλήρωση τους στο Πρόσωπο του Χριστού[4], και ότι όλα αυτά υπήρξαν μόνο προκαταρτισμός για το πλήρωμα της θεϊκής αποκαλύψεως. Η ένωση Θεού και ανθρώπου στο Πρόσωπο του Ιησού Χριστού είναι όντως το μεγαλύτερο από όλα τα θαύματα.

Όταν **ενδυόμαστε τον Χριστό στο Άγιο Βάπτισμα και οι πνευματικές αισθήσεις μας ζωοποιούνται**, χρειάζεται να τις διαφυλάξουμε ενεργείς με την υπακοή στις εντολές του Χριστού και τη συμμετοχή μας στα Θεία Μυστήρια Του. Γιατί **μόνο <u>μέσω των πνευματικών αισθήσεων αποκομίζουμε διορατικότητα σε κάθε βήμα μας και μαθαίνουμε να αναγνωρίζουμε το χέρι του Θεού</u>, δηλαδή την ενέργεια και την πρόνοια Του σε κάθε περίσταση**. **Αφού αναζωονηθούν οι πνευματικές αισθήσεις μας, διατηρούμε διαρκώς ενώπιον μας το θαύμα αυτό, το οποίο μας ανανεώνει**. Συγχρόνως ενισχύεται μέσα μας το [//119] πνεύμα της ευγνωμοσύνης, που εμπνέεται από το Άγιο Πνεύμα, και μας υπενθυμίζει το υπερβάλλον μεγαλείο της αγάπης Του, με την οποία Εκείνος πρώτος μας αγάπησε «έτι ημών αμαρτωλών όντων» (Ρωμ. 5,8-10).

Έτσι, με τη βοήθεια του Θεού, ισχυροποιούμαστε και αντιστεκόμαστε πιο αποτελεσματικά «στα μιάσματα αυτού του κόσμου» (Β' Πετρ. 2,20). **Σταδιακά εδραιωνόμαστε στον νόμο του Χριστού, ο οποίος εκριζώνει τον νόμο της αμαρτίας που ενεργεί στα μέλη μας** (Ρωμ. 7,23-25). **Το κραταιό, ζωηφόρο και καθαρτικό πυρ του Θεού εξαλείφει από μέσα μας το «ζοφερό πυρ» του κόσμου αυτού**, απωθώντας τους ρύπους και τους μολυσμούς του και προφυλάσσοντας μας στην αγιαστική παρουσία Του. Η Εκκλησία, μέσω του αποστόλου Παύλου, μας παροτρύνει να χρησιμοποιήσουμε όλα τα μέσα, για να κρατήσουμε το Πνεύμα του Θεού ζωντανό μέσα μας, «ίναι πληρωθώμεν την επίγνωσιν του θελήματος αυτού εν πάση σοφία και συνέσει πνευματική, περιπατήσαι ημάς αξίως του Κυρίου εις πάσαν αρέσκειαν, εν παντί έργω αγαθώ καρποφορούντες και αυξανόμενοι εις την επίγνωσιν του Θεού» (Κολ. 1,9-10). Τέτοια είναι τα μεγαλύτερα πράγματα που επαγγέλλεται ο Κύριος. Ο Γέροντας Σωφρόνιος καταγράφει:

> «Η πνευματική ζωή του χριστιανού έχει ιδιαίτερα δυναμικό χαρακτήρα. Δεν είναι ποτέ στατική. Είναι απείρως πλούσια στις εκδηλώσεις της. Αυτό από τη μια αποτελεί τον πλούτο της, και αφετέρου συνιστά ένδειξη ότι ακόμη δεν αποκτήσαμε την τελειότητα. Στην ζωή της ίδιας της [//120] Τριαδικής Θεότητος η δυναμική και στατική "στιγμή" συνδέονται σε μία ακατάληπτη για μας ενότητα. Και σε αυτή την "ενότητα" περικλείεται η αληθινή

---

[4] Στη Γεν. 28,12, για παράδειγμα, διαβάζουμε για μια θεϊκή κλίμακα, την οποία είδε ο Ιακώβ-Ισραήλ και αναφέρεται επίσης στον Χριστό, ο Οποίος είναι η «γέφυρα» μεταξύ ουρανού και γης.

σταθερότητα, που δόθηκε ως υπόσχεση σε όλους, όσοι προσέφεραν γνήσια μετάνοια»[5].

Ώστε εν τω Θεώ υπάρχουν δύο «στιγμές», η μία δυναμική και η άλλη στατική. Η δυναμική στιγμή είναι η ζωή της εν Θεώ αυξήσεως που περιγράφηκε παραπάνω. Η στατική στιγμή είναι η τέλεια ειρήνη και η εν Θεώ ανάπαυση, όταν ο άνθρωπος καταπαύει εν Αυτώ δια της χάριτος. Με έναν ανεξιχνίαστο τρόπο και οι δύο απόψεις συμπίπτουν εν τω Θεώ, και ο άνθρωπος μετέχει και των δύο δια της χάριτος. Αυτή είναι η κατάσταση των Αγίων στη μέλλουσα ζωή.

Ο Θεός επιφυλάσσει στον άνθρωπο εξέχουσα τιμή, όπως συμπεραίνουμε από τις επαγγελίες Του. Αλλά θα ήταν καλό να επισημάνουμε μία ή δύο προειδοποιήσεις. **Αν, αφού γευθήκαμε την έλλαμψη της χάριτος και το μυστήριο του μέλλοντος αιώνος, στη συνέχεια υποχωρήσουμε και επιτρέψουμε στη ζωή μας να εκπέσει, δεν θα έχουμε τη δύναμη να την ανανεώσουμε πάλι**[6]. Πράγματι, είναι «φοβερόν το εμπεσείν εις χείρας Θεού ζώντος» (Εβρ. 10,31), γιατί η κρίση θα είναι φρικτή, αν μας λείπει η αποφασιστικότητα να παραμείνουμε σταθερά στη μεγαλειώδη εκείνη ζωή, την οποία τόσο ποθήσαμε στο ξεκίνημα.

[//121] Ωστόσο, όπως ισχύει με όλες τις προειδοποιήσεις που εμπεριέχονται στις Γραφές, συντείνει και αυτή στο να σταθούμε ασάλευτοι ενώπιον του Θεού με φόβο και ταπείνωση, και η έμπνευση μας διακρώς να αναζωπυρώνεται. Ο φόβος του Θεού που μας συνέχει δεν είναι ποτέ αρκετός. Όταν Τον φοβόμαστε, όπως Του οφείλουμε –με πίστη και αγάπη– μας κληροδοτεί τη ζωή Του. «**Έδωκας κληρονομίαν τοις φοβουμένοις το Όνομα Σου**», όπως ψάλλουμε στο Μέγα προκείμενο. Έχουμε ανάγκη από τον φόβο του Θεού, και είναι απαραίτητο να λαμβάνουμε υπ' όψιν σοβαρά τις προειδοποιήσεις Του. **Οφείλουμε να διαφυλάττουμε το πνεύμα μας πυρακτωμένο από αγάπη γι' Αυτόν, ώστε η ζωή Του να μπορέσει να γίνει δική μας σε αυτή τη ζωή** αλλά και στον μέλλοντα αιώνα.

Οι δίκαιοι ζουν εκ πίστεως και, όπως ήδη αναφέραμε, λογιζόμαστε δίκαιοι, μόνο όταν το θαύμα της ενώσεως μας με τον Χριστό διασφαλισθεί μέχρι τέλους.

---

[5] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 84-85 ("Η πνευματική ζωή του χριστιανού φέρει ιδιαιτέρως δυναμικόν χαρακτήρα. Ουδέποτε είναι στατική. Είναι απείρως πλουσία εις τας εκδηλώσεις αυτής. Τούτο αφ' ενός μεν αποτελεί τον πλούτον αυτής, αφ' ετέρου δε συνιστά ένδειξιν της μη εισέτι αποκτηθείσης τελειότητος. Εν τη ζωή αυτής ταύτης της Τριαδικής Θεότητος η δυναμική και η στατική έποψις συνάγονται εις τινα ακατάληπτον δι' ημάς ενότητα. Και εν αυτή τη «ενότητι» περικλείεται η αληθής σταθερότης, ήτις επηγγέλθη δι' όλους εκείνους οίτινες προσέφερον γνησίαν μετάνοιαν" [ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 98]).

[6] «6.4 αδύνατον γαρ τους άπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε της δωρεάς της επουρανίου και μετόχους γενηθέντας Πνεύματος Αγίου 6.5 και καλόν γευσαμένους Θεού ρήμα δυνάμεις τε μέλλοντος αιώνος, 6.6 και παραπεσόντας, πάλιν ανακαινίζειν εις μετάνοιαν, ανασταυρούντας εαυτοίς τον υιόν του Θεού και παραδειγματίζοντας». «10.38 ο δε δίκαιος εκ πίστεως ζήσεται· και εάν υποστείληται, ουκ ευδοκεί η ψυχή μου εν αυτώ· 10.39 ημείς δε ουκ εσμέν υποστολής εις απώλειαν, αλλά πίστεως εις περιποίησιν ψυχής»(Εβρ. 6,4-6· 10,38-39).

Επιπλέον, θα μπορούσαμε να ονομασθούμε δίκαιοι, όταν η πιστότητα μας, η οποία τώρα «ενεργείται δια τελείας αγάπης» (Γαλ. 5,6), αυξάνει τη γνώση και την αγάπη μας για τον Θεό μέρα με τη μέρα. **Τότε <u>η καρδιά του Θεού</u> προσκολλάται στην καρδιά του ανθρώπου για όλη την αιωνιότητα, και ο άνθρωπος ψάλλει άσμα αιώνια καινό προς τον Κύριο και Λυτρωτή του**. Έτσι «επιτελούμε αγιωσύνην εν φόβω Θεού» (Β΄ Κορ. 7,1), και εκπληρώνουμε τον σκοπό για τον οποίο ο Θεός μας έφερε από το σκοτάδι της ανυπαρξίας στη ζωή και τη γνώση Του.

[//122]

6 – ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΔΩΡΕΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ήλθε στη γη για να ανακαινίσει τα πάντα (Β΄ Κορ. 5,17· Αποκ. 21,5), και κάθε χριστιανός θα μπορούσε να διηγηθεί τη δική του μοναδική ιστορία της συναντήσεως του με τον Σωτήρα Χριστό. Πράγματι, ο Χριστός αποκαλύπτει τον Εαυτό Του με ιδιαίτερους και μοναδικούς τρόπους στις ανθρώπινες υπάρξεις ως πρόσωπα, ομάδες ανθρώπων, ακόμη και έθνη, κάτι που βλέπουμε καθαρά στη συνάντηση Του με τη Σαμαρείτιδα (Ιωάν. κεφ. 4).

«Ο ουν Ιησούς κεκοπιακώς εκ της οδοιπορίας εκαθέζετο ούτως επι τη πηγή· ώρα ήν ωσεί έκτη. Έρχεται γυνή εκ της Σαμαρείας αντλήσαι ύδωρ. Λέγει αυτή ο Ιησούς· δος μοι πιείν». Ο Κύριος ταπεινώνεται στη Σαμαρείτιδα ζητώντας της νερό, επειδή επιθυμεί να θεραπεύσει τις πληγές της. Της αποκαθιστά την αξιοπρέπεια, ώστε να την προετοιμάσει να προσλάβει τη γνώση της αλήθειας Του. Παρόμοια ένας γνήσια πνευματικός άνθρωπος προσποιείται κάποτε ότι βρίσκεται σε ανάγκη, βάζοντας τον εαυτό του κάτω από τον άλλον, προκειμένου να τον ωφελήσει. Γκρεμίζει «το μεσότοιχον του φραγμού» (Εφεσ. 2,14), τιμώντας τον άλλον ως ευεργέτη του.

[//123] Ο Γέροντας Σωφρόνιος μου εκμυστηρεύθηκε κάποτε ότι είχε βάλει τον ευατό του κάτω από όλους, όσοι ήλθαν σε αυτόν, για να μπορέσει να τους βοηθήσει. Όχι μόνο το κάθισμα του ήταν χαμηλότερο από του συνομιλητή του, αλλά όλη η στάση του ήταν τόσο ταπεινή και ειλικρινής, που οι άνθρωποι συγκινούνταν και προετοιμάζονταν ευμενώς να δεχθούν προφητική γνώση για τον εαυτό τους. Αυτή είναι η οδός που ο Ίδιος ο Κύριος διδάσκει στους Αγίους Του.

Η Σαμαρείτιδα θα έμεινε οπωσδήποτε κατάπληκτη από το αίτημα του Κυρίου. Φυσικά, και μόνη η φωνή του Σωτήρα θα ήταν αρκετή, για να την θεραπεύσει. Αιφνιδιάσθηκε που της μίλησε ένας Εβραίος· ήταν εύκολο να Τον αναγνωρίσει από την ενδυμασία και την ομιλία Του. Αληθινά, κάθε συνάντηση με τον Θεό αποτελεί έκπληξη. (Εντούτοις η μεγαλύτερη όλων των εκπλήξεων μας περιμένει την ημέρα της Κρίσεως, η οποία θα καταπλήξει τους δικαίους, και πόσο μάλλον τους αδίκους). Πράγματι, δεν περιγράφεται με λόγια το θάμβος της, όταν συνάντησε τον Θεό εν σαρκί: «Πώς συ Ιουδαίος ών παρ' εμού πιείν αιτείς, ούσης γυναικός Σαμαρείτιδος; Ου γαρ συγχρώνται Ιουδαίοι Σαμαρείταις»[1].

Ο Κύριος αισθάνθηκε την αμηχανία της και της απαντά με μεγάλη λεπτότητα: «Ει ήδεις την δωρεάν του Θεού, [//124] και τις εστιν ο λέγων σοι, δος μοι πιείν, συ αν ήτησας αυτόν, και έδωκεν αν σοι ύδωρ ζων». (Όταν ο προφήτης Ησαΐας κάνει λόγο για «ύδωρ ζων», εννοεί το Άγιο Πνεύμα, το οποίο επρόκειτο να φέρει ο Μεσσίας στη γη με την έλευση Του στον κόσμο [Ησ. 12,3· 41,18· 44,3]).

---

[1] Οι Σαμαρείτες επέσυραν την καταφρόνηση, ακόμη και το μίσος, σε τέτοια έκταση, που οι Εβραίοι δεν έπιαναν τίποτε από όσα είχαν προηγουμένως αγγίξει εκείνοι. Θεωρούνταν ακάθαρτος, αιρετικός λαός, ο οποίος είχε αποσκιρτήσει από την αυθεντική θρησκευτική παράδοση. Οι Σαμαρείτες, από την πλευρά τους, αισθάνονταν πικρία για την Εβραϊκή εχθρότητα.

Ο Σωτήρας ζητεί από τον άνθρωπο γήινο νερό, σε αντάλλαγμα του οποίου προσφέρει το άφθαρτο ουράνιο ύδωρ της αιώνιας ζωής. Ζητεί μόνο πράγματα που είναι εφικτά στο ανθρώπινο επίπεδο· μια ελάχιστη εξυπηρέτηση, καλή διάθεση, κάποιον πνευματικό ζήλο και λίγη μετάνοια. Όπως το εκφράζει η Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου: «Αντί των επιγείων, τα επουράνια· αντί των προσκαίρων, τα αιώνια· αντί των φθαρτών, τα άφθαρτα»[2]. Με πόση ευγένεια μεταχειρίζεται ο Κύριος τη Σαμαρείτιδα, καθώς αναφέρεται στον Εαυτό Του σε τρίτο πρόσωπο! Καλύπτεται στην αφάνεια με σκοπό να περιορίσει την αποκάλυψη Του, εναρμονίζοντας την με την αντιληπτική ικανότητα της Σαμαρείτιδος, εφόσον αυτή δεν γνωρίζει ακόμη Ποιος είναι. Όπως προαναφέρθηκε, εκείνοι που γνωρίζουν πώς να προσφέρουν πνευματική βοήθεια στους ανθρώπους βάζουν πρώτα τον εαυτό τους κάτω από τους άλλους, όπως ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο οποίος έδωσε όλο τον χώρο, όλη την τιμή στον Νυμφίο Χριστό. Τέτοιοι άνθρωποι είναι φίλοι του Νυμφίου, γιατί αντικατοπτρίζουν τον μεγάλο πόθο Του να εισέλθουν οι συνάνθρωποι τους σε ακόμη πιο βαθειά προσωπική κοινωνία με τον Θεό και μάλιστα με απόλυτη ελευθερία.

[//125] «Λέγει αυτώ η γυνή· Κύριε, ούτε άντλημα έχεις, και το φρέαρ εστί βαθύ· πόθεν ουν έχεις το ύδωρ το ζων; Μη συ μείζων εί του πατρός ημών Ιακώβ, ός έδωκεν ημίν το φρέαρ, και αυτός εξ αυτού έπιε και οι υιοί αυτού και τα θρέμματα αυτού;» Επικαλείται την ίδια την υπόσταση του έθνους της με την αναφορά της στον πατριάρχη Ιακώβ, τον κοινό τους προπάτορα. Αυτό σηματοδοτεί την αρχή της αναβάσεως του νου της προς πνευματικότερες έννοιες, παρότι παραμένει ακόμη προσηλωμένη στα γήινα. Εξακολουθεί να βλέπει τον Κύριο ως έναν συνηθισμένο Εβραίο, τώρα όμως είναι ανοιχτή στο ενδεχόμενο να είναι ίσως μεγαλύτερος από τον μέγιστο προπάτορα της Ιακώβ-Ισραήλ.

Ο Ιησούς συνεχίζει αργά να διευρύνει την αντίληψη της: «Πας ο πίνων εκ του ύδατος τούτου διψήσει πάλιν· ός δ' αν πίη εκ του ύδατος ού εγώ δώσω αυτώ, ου μη διψήση εις τον αιώνα, αλλά το ύδωρ ό δώσω αυτώ, ου μη διψήση εις τον αιώνα, αλλά το ύδωρ ό δώσω αυτώ, γενήσεται εν αυτώ πηγή ύδατος αλλομένου εις ζωήν αιώνιον». Εδώ ο Κύριος συγκαταβαίνει στην αφέλεια της, στη φυσική της νόηση, έτσι ώστε να διεγείρει μέσα της δίψα για το ζωντανό ύδωρ του Πνεύματος. Αν πιούμε από το νερό αυτό με πόθο, η ατελεύτητη ζωή του Θεού θα σβήσει τη δίψα μας για την αιωνιότητα. Πράγματι, εκείνος που αξιώνεται τέτοιας δωρεάς της χάριτος θα μεταπηδά ολοένα προς τα υψηλότερα, αφού πλέον διαθέτει πνευματικές πτέρυγες ικανές να τον ανυψώνουν πάνω από τον κόσμο αυτό και να τον εισάγουν στον άλλο[3].

---

[2] ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ Β', έκδ. Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας, Άγιον Όρος 2008, σσ. 123-124.

[3] Αναβαθμοί Όρθρου (ήχος πλ. β').

Ο Κύριος αποσκοπεί να μεταδώσει στη Σαμαρείτιδα [//126] μια πίστη, που θα την ανυψώσει σε ένα άλλο επίπεδο. Στο επίπεδο εκείνο, όπου θα μπορεί να προσλάβει την αιώνια αλήθεια, που τόσο πολύ ποθεί Εκείνος να της μεταδώσει. Η γυναίκα συναισθάνεται την αλήθεια των λόγων του Κυρίου. Νιώθει την πνευματική τους δύναμη, αλλά ακόμη είναι ανίκανη να συλλάβει το τίμιο δώρο που της μεταδίδεται από τον ζωηφόρο λόγο και τη ζωοποιό παρουσία του Κυρίου Ιησού. Όταν διαβάζουμε το Ευαγγέλιο, αισθανόμαστε συχνά τη θεϊκή δύναμη του λόγου Του, όπως διαισθανόμαστε και το απροσμέτρητο βάθος της αλήθειας που κρύβει μέσα του. Αλλά επειδή είμαστε ακόμη γήινοι, αδυνατούμε να εισδύσουμε στα μυστήρια του βαθύτερου νοήματος του. Έτσι η κατανόηση μας περιορίζεται στο διανοητικό ή ψυχολογικό επίπεδο, ενώ η βαθειά αλήθεια του λόγου Του εμπεριέχει το άφατο μυστήριο της αιώνιας εν Χριστώ ζωής.

Η Σαμαρείτιδα, στη σκέψη ότι ο Κύριος μπορεί να την προμηθεύει για πάντα με νερό, σαν από κάποια μαγική πηγή, ώστε να μη χρειαστεί ποτέ ξανά να αντλήσει από το πηγάδι, αναφωνεί: «Κύριε, δος μοι τούτο το ύδωρ, ίνα μη διψώ μηδέ έρχομαι ενθάδε αντλείν». Ο Κύριος όμως, στον Οποίο τα πάντα είναι γνωστά, χρειάζεται πρώτα να την ελέγξει για τον τρόπο της ζωής της. Είναι ανάγκη να αλλάξει η γυναίκα, προκειμένου να μπορέσει να υποδεχθεί την άφθαρτη δωρεά του Πνεύματος. Έλεγχος δεν σημαίνει απόδοση κατηγορίας ή επίπληξη με τέτοιο τρόπο που θα προκαλέσει ενδεχομένως απόγνωση. Μάλλον πρόκειται για προφητική ρήση, η οποία εμπεριέχει τέτοια διάκριση, που φωτίζει τον ακροατή να ασπασθεί οικειοθελώς τον λόγο αυτό και να αναλάβει την εκπλήρωση του με [//127] έμπνευση. Οι αληθινοί Προφήτες αποδεικνύονται απόλυτα εκλεπτυσμένοι στη διάκριση τους. Παραδίδουν τον λόγο του Θεού με μεγάλη επιμέλεια, αναγνωρίζοντας πλήρως το άλλο πρόσωπο. Σκοπός τους είναι να αφυπνίσουν στον ακροατή τους το φιλότιμο, που θα του επιτρέψει να δει την αμαρτωλότητα του. Ύστερα φυσιολογικά θα αρχίσει να μισεί και να αποκηρύττει τον αμαρτωλό εαυτό του με τον πόθο να τιμήσει τον λόγο της χάριτος που του δόθηκε.

Ας παρατηρήσουμε τον τρόπο, με τον οποίο ο Κύριος εκπληρώνει τον σκοπό Του για τη Σαμαρείτιδα. Ο μεγάλος πόθος Του είναι να την σώσει. Σε κανένα όμως στάδιο της συναναστροφής Του μαζί της δεν την καταναγκάζει ή της επιβάλλει τη θεία θέληση Του. Της συμπεριφέρεται με μεγάλη ευγένεια, αφήνοντας την πάντοτε ελεύθερη να δεχθεί τη δωρεά Του ή όχι. Της αποδίδει τιμή, ακόμη και την ώρα που την ελέγχει για την ατάσθαλη ζωή της. Προκειμένου να την ανυψώσει από την αξιοθρήνητη κατάσταση, στην οποία είχε βυθισθεί, στο πνευματικό αξίωμα του αποστόλου και μάρτυρα, πρέπει πρώτα να χειρουργήσει τον κακοήθη όγκο της ψυχής της και πραγματοποιεί την επέμβαση αυτή με εξαιρετική λεπτότητα. Σαν να της λέει, «αν πραγματικά επιθυμείς τη δική μου δωρεά του ζώντος ύδατος, πρέπει πρώτα να επιδείξεις κάποια προθυμία, για να θεραπευθείς», γι' αυτό και της λέει: «Ύπαγε, φώνησον τον άνδρα σου και ελθέ ενθάδε». Η γυναίκα αποκρίνεται απλώς: «Ουκ έχω άνδρα». Ντρέπεται υπερβολικά να πει περισσότερα. Καθώς ο Κύριος είναι παντογνώστης δεν απαιτεί από αυτήν όλη την αλήθεια. Με την ευγένεια Του ανέχεται και

συγκαταβαίνει [//128] στην συγκαλυμμένη αλήθεια των λόγων της. Συμπληρώνει την απάντηση της, χωρίς να την προσβάλλει, οικοδομώντας πάνω στο ελάχιστο μέρος της αλήθειας που Του προσφέρει: «Καλώς είπας ότι άνδρα ουκ έχω· πέντε γαρ άνδρας έσχες, και νυν όν έχεις ουκ έστι σου ανήρ· τούτο αληθές είρηκας». Τόσο απαλοί είναι οι λόγοι του Κυρίου σε μια ανθρώπινη ύπαρξη βυθισμένη στην αμαρτία, ώστε κερδίζει την εμπιστοσύνη της. Δεν υπάρχει πια ανάγκη να αντιστέκεται και Του παραδίδεται ολοκληρωτικά.

Όταν είναι ανάγκη να μιλήσουμε με κάποιον για την αλήθεια, οφείλουμε κατ' αρχάς να του επιβεβαιώσουμε το σπέρμα της αλήθειας που φέρει ήδη μέσα του. Ο άγιος Σιλουανός συνιστούσε την ίδια προσέγγιση ως προς τους μη Ορθοδόξους πιστούς. Πίστευε ότι, αν κατηγορήσουμε τους ανθρώπους για την ομολογία της λανθασμένης πίστεως τους, ποτέ δεν θα ανοιχθούν σε όσα επιθυμούμε να μοιρασθούμε μαζί τους. Αν ωστόσο τους βεβαιώσουμε ότι καλώς πιστεύουν στον Κύριο και τιμούν τους Αγίους (παρόλο που γνωρίζουμε ότι η πίστη τους είναι ελλιπής), τότε θα μας ακούσουν, γιατί αυτή είναι η στάση του Κυρίου και εκπηγάζει από τον λόγο Του[4]. Ο Κύριος δεν είναι όπως εμείς. Χωρίς ποτέ να αποδοκιμάζει, περιμένει υπομονετικά. Μας αποκαλύπτεται ευγενικά και θέτει το ερώτημα αν Τον αγαπάμε. Τέτοια προσέγγιση γεμάτη ευγένεια και σεβασμό μπορεί να σώσει, ενώ η επίπληξη μπορεί να τραυματίσει και να οδηγήσει σε απόγνωση. Όπως λέει ο άγιος Σιλουανός:

[//129] «Ο Κύριος μας αγαπά και μας δέχεται με πραότητα, χωρίς καμιά επίπληξη, όπως δεν επέπληξε ο ευαγγελικός Πατέρας τον άσωτο υιό, [αλλά τον τίμησε υπερβολικά] και σε τίποτα δεν τον κατεδίκασε. Ω, με πόση πραότητα και μακροθυμία οφείλουμε κι εμείς να διορθώνουμε τον αδελφό μας, ώστε να γιορτάζει η ψυχή για την επιστροφή του. Το Άγιο Πνεύμα διδάσκει την ψυχή με άρρητο τρόπο να αγαπά τους ανθρώπους»[5].

Σε άλλο σημείο ο Άγιος γράφει:

«Που θα έβρισκες τέτοιον πατέρα, ο οποίος θα πέθαινε στον σταυρό για τα εγκλήματα των παιδιών του; Είναι συνηθισμένο να θλίβεται ο πατέρας και να λυπάται τον γιο του, που πρέπει να καταδικασθεί για τα εγκλήματα του. Εντούτοις, παρόλη την ευσπλαχνία του, θα πει: "Δεν έκανες καλά και δίκαια τιμωρείσαι, ανάλογα με τα φαύλα έργα σου". Ο Κύριος όμως ποτέ δεν θα μας πει κάτι παρόμοιο. Αυτός και σε μας θα πει αυτό που είπε στον απόστολο Πέτρο: "Αγαπάς Με;" Έτσι θα πει και στον παράδεισο σε όλους: "Με αγαπάτε;" Κι αυτοί θα απαντήσουν: "Ναι, Κύριε, Σε αγαπάμε. Εσύ μας έσωσες με τα παθήματα Σου στον Σταυρό και τώρα μας χάρισες τη Βασιλεία των ουρανών"»[6].

Ο Θεός μας είναι αγαθός και φιλάνθρωπος. Με χαρά δέχεται και αρδεύει τον σπόρο της αλήθειας μας και μας ανιστά από οποιαδήποτε πτώση μας.

---

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 78.

[5] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 441.

[6] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 457.

Καλλιέργησε το σπέρμα της αλήθειας της Σαμαρείτιδας με μεγάλη τρυφερότητα, [//130] ώσπου ωρίμασε και εξελίχθηκε σε επίγνωση της Αλήθειας Του.

Η γνώση αυτή αποτελεί θαυμάσια δωρεά του Θεού. Η συμπεριφορά του Κυρίου προς τη Σαμαρείτιδα είναι προφητική, διότι σε Αυτόν εμπερικλείεται όλη η θεϊκή αλήθεια. Και εκείνη, με τη σειρά της, αποκρίνεται προφητικά ομολογώντας την αλήθεια Του και την αλήθεια για τον εαυτό της παρά την κατάσταση της. Ακούει με προσήλωση τον λόγο του Χριστού και, παρόλο που είναι Εβραίος, δέχεται διόρθωση από Αυτόν[7]. Η καρδιά της αλλοιώθηκε χάρη στη λεπτή προσέγγιση του Κυρίου, που διασφάλισε την αξιοπρέπεια και την ελευθερία της.

«Λέγει αυτώ η γυνή· Κύριε, θεωρώ ότι προφήτης εί συ». Δεν λέει: «Ναι, όσα λες είναι σωστά», αλλά: «Είσαι προφήτης». Με άλλα λόγια: «Γνωρίζεις την αλήθεια για όλα τα πράγματα. Παρόλο που με βλέπεις όπως είμαι, ο μοναδικός σκοπός σου είναι να με σώσεις». Όταν η θεία χάρη αγγίζει την καρδιά και ελέγχει τον τρόπο ζωής μας, όταν μας φωτίζει, ώστε να συναισθανθούμε τις ελλείψεις και τις αμαρτίες μας, μας εφοδιάζει συγχρόνως και με τη [//131] δύναμη να διορθώσουμε τους τρόπους μας. Μας εμπνέει να ξεκινήσουμε αγώνα εναντίον του κακού που κρύβεται μέσα μας. Μέσα στον πόθο Του να μας σώσει, θα μας εντοπίσει ο Θεός, όπου και αν βρεθούμε. Αλλά αν επιθυμούμε να παραμείνουμε κοντά Του, μετά τη στροφή μας προς Αυτόν και τη συνάντηση μαζί Του, έχουμε χρέος να επιμεληθούμε τη ζωή μας. Οφείλουμε να την τακτοποιήσουμε όσο η πρώτη χάρη είναι ακόμη μαζί μας, γιατί αυτή εργάζεται μέσα μας και βοηθεί να αποκτήσουμε καλές συνήθειες. Αν όμως επιδείξουμε αμέλεια στη διάρκεια της ευφρόσυνης αυτής περιόδου, θα αποδειχθούμε ανίσχυροι να φυλάξουμε τον εαυτό μας, όταν αργότερα η χάρη υποχωρήσει.

Έχοντας ομολογήσει τον Κύριο ως Προφήτη, η Σαμαρείτιδα, βρίσκεται τώρα αντιμέτωπη με το ερώτημα πώς να διορθώσει τη ζωή της, πώς να σταθεί με τιμιότητα και να βαδίσει ανεπίληπτα ενώπιον του Θεού. Το ερώτημα αυτό έχει σχέση σε τελευταία ανάλυση με την αιωνιότητα, επομένως με τη λατρεία του αληθινού Θεού. Τώρα η γυναίκα επιθυμεί να εδραιωθεί στη θεία δωρεά, οπότε το ζήτημα της αληθινής λατρείας έχει γι’ αυτήν ζωτική σημασία: «Οι Πατέρες ημών εν τω όρει τούτω προσεκύνησαν· και υμείς λέγετε ότι εν Ιεροσολύμοις εστίν ο τόπος όπου δει προσκυνείν». Στην ουσία θίγει ένα δογματικό πρόβλημα: «Σε ποια θρησκεία λατρεύουν οι άνθρωποι τον Θεό εν αληθεία;» Πόσο σημαντικό είναι να ασπασθεί κανείς το σωστό δόγμα! Φαίνεται ασήμαντο το δόγμα, όταν ζούμε μακριά από τον Θεό σε ένα αποκλειστικά διανοητικό ή ηθικό μόνο

---

[7] Προφητεία στην Καινή Διαθήκη είναι η εξαγγελία της αιώνιας Αλήθειας περί του Ενός, του Χριστού, ο Οποίος ήλθε και πάλιν έρχεται. «Πηγαίνοντας προς τα κάτω» και τοποθετώντας τον εαυτό του στην οδό του Κυρίου ο άνθρωπος καθίσταται αληθινός και ελκύει το Πνεύμα της Αληθείας. Γίνεται γι’ αυτό ικανός να αποκαλύπτει το θέλημα του Θεού στους ανθρώπους, αφού έχοντας γίνει αληθινός αποβαίνει προφητικός. Η προφητεία στην Παλαιά Διαθήκη, από την άλλη πλευρά, αποσκοπούσε στην προπαρασκευή των ανθρώπων να δεχθούν Εκείνον, ο Οποίος επρόκειτο, τότε ακόμη, να έλθει.

επίπεδο. Τη στιγμή όμως που αποφασίζουμε να πλησιάσουμε τον Θεό και να ενωθούμε [//132] μαζί Του, αποκτά ύψιστη σημασία η ορθή αντίληψη για το Ποιος είναι ο Θεός, αφού, εν μέρει, μέσω αυτής της αντιλήψεως οδηγούμαστε στην απόκτηση του πληρώματος της ζωής Του.

Ο Ιησούς τότε ανυψώνει τη Σαμαρείτιδα ακόμη περισσότερο, δεικνύοντας της ότι η αληθινή λατρεία δεν εξαρτάται πια από συγκεκριμένο ναό σε συγκεκριμένο τόπο: «Γύναι, πίστευσον μοι ότι έρχεται ώρα, ότε ούτε εν τω όρει τούτω ούτε εν Ιεροσολύμοις προσκυνήσετε τω Πατρί». Ο Χριστός δεν αναφέρεται απλώς σε έναν κάπως γνωστό Θεό, αλλά στον ουράνιο Πατέρα Του, του Οποίου όλοι είμαστε παιδιά. «Υμείς προσκυνείτε ό ουκ οίδατε, ημείς προσκυνούμεν ό οίδαμεν· ότι η σωτηρία εκ των Ιουδαίων εστίν». (Ας σημειωθεί ότι ο Κύριος ποτέ δεν ομιλεί σε ψυχολογικό ή αποκλειστικά διανοητικό επίπεδο. Δεν χρησιμοποιεί πλατειασμούς ή διαλεκτική, όπως κάνουν οι άνθρωποι. Ως Θεός προφέρει μόνο αιώνιες αλήθειες. Ομοίως οι Άγιοι, όταν αναφέρονται στον Θεό, δεν επιχειρούν να πείσουν ή να αποδείξουν τα λεγόμενα. Η ενδότατη γνώση τους για τον Θεό συνιστά απόδειξη της αλήθειας Του. Οι ακροατές τους δεν αντικρούουν τους λόγους τους, γιατί μεταδίδουν τη χάρη του Θεού που πληροφορεί τις καρδιές των ανθρώπων για την αιώνια αλήθεια, και δεν αφήνουν περιθώριο για αντιπαράθεση). Ο Χριστός δεν προσπαθεί να αποδείξει ότι οι Εβραίοι πρεσβεύουν ορθά, ενώ οι Σαμαρείτες εσφαλμένα. Απλώς διασαφηνίζει ότι οι Εβραίοι αποδείχθηκαν πιστοί στη διαθήκη του Θεού με τον Ισραήλ, παρόλο που η λατρεία τους πρέπει ακόμη να τελειωθεί. Σε αυτό ακριβώς το σημείο της ιστορίας ωστόσο, ο Κύριος καταδεικνύει την [//133] απόλυτη αλήθεια για το Ποιος είναι ο Θεός και πως πρέπει να λατρεύεται, αφού Αυτός ο Ίδιος είναι η Απόλυτη Αλήθεια. Οι θεοί των ειδωλολατρών είναι οπωσδήποτε ψεύτικοι· και οι ίδιοι οι Σαμαρείτες έπεσαν σε αίρεση. Οι Εβραίοι στο μεταξύ αναμένουν το πλήρωμα της θεϊκής αποκαλύψεως.

Ο Χριστός είναι το πλήρωμα της αποκαλύψεως, και η δυνατότητα της ορθής λατρείας είναι τώρα εφικτή: «Έρχεται ώρα, και νυν εστι ...» Η ώρα αυτή αρχίζει με την παρουσία του Κυρίου στη γη, γιατί η Βασιλεία του Θεού είναι εγγύς – μαζί μας και μέσα μας. Από την ώρα αυτή και στο εξής, «οι αληθινοί προσκυνηταί προσκυνήσουσι τω Πατρί εν πνεύματι και αληθεία». Επομένως, η γνώση του ανθρώπου και η αντίληψη του για τον Θεό τώρα εκπληρώνονται, εφόσον η αληθινή λατρεία του αληθινού Θεού αποκαλύπτεται εν τω Χριστώ και δι᾽ Αυτού. Οι πιστοί δεν θα προσκυνούν πλέον έναν άγνωστο Θεό αλλά τον Θεό Πατέρα, και αυτό θα γίνεται μόνο «εν πνεύματι και αληθεία». Θα Τον λατρεύουν με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος και εν Χριστώ, τω Υιώ και Λόγω του Θεού, γιατί Αυτός είναι η Αλήθεια (Ιωάν. 14,6). Ο Θεός θα λατρεύεται εν τη αληθεία του λόγου Του, που αποκαλύπτεται στον άνθρωπο πάνω στη γη στο Πρόσωπο του Ιησού Χριστού.

Επιπλέον, «ο Πατήρ τοιούτους ζητεί τους προσκυνούντας Αυτόν». Δηλαδή, ο Πατήρ αναζητεί εκείνους που έχουν επίγνωση ότι δεν είναι δυνατόν να Του αποδίδεται λατρεία με την ανθρώπινη λογική, όπως πρέσβευαν οι Έλληνες ή σύμφωνα με την αντίληψη των Εβραίων, οι [//134] οποίοι είχαν περιορίσει τον

Κύριο στο έθνος τους και στη γη των πατέρων τους. Αλλά ο ένας και αληθινός Θεός δεν υπόκειται σε καμιά ανθρώπινη σύλληψη και είναι αδύνατο να περικλεισθεί από οτιδήποτε. Ο ένας αληθινός Θεός είναι Πνεύμα, και οι αληθινοί προσκυνητές Του Τον λατρεύουν εν τω Πνεύματι Του, στον χώρο της καρδιάς, με απόλυτο τρόπο, όλες τις ώρες και σε όλους τους τόπους της δεσποτείας Του. Η αληθινή λατρεία δεν είναι δυνατόν ποτέ να αναμιχθεί με εθνικισμό ή με οποιοδήποτε άλλο στοιχείο του κόσμου αυτού.

«Πνεύμα ο Θεός, και τους προσκυνούντας Αυτόν εν πνεύματι και αληθεία δει προσκυνείν». Ο Θεός είναι και Πατήρ και Πνεύμα· και όσοι Τον προσκυνούν προσφέρουν λατρεία «εν τη αληθεία» της μετανοίας. Η αλήθεια αυτή εμπνέεται από το Πνεύμα της Αληθείας που εκπορεύεται από τον Πατέρα και χαρακτηρίζει τον άνθρωπο, όταν μετανοεί εν πνεύματι και αληθεία, με όλη την καρδιά και την ψυχή του, και διψά και ποθεί τον Θεό με όλο το είναι του. Και η απόλυτη, τέλεια οδός της αληθινής λατρείας Του ξεκινά γνωρίζοντας Τον, όπως ο υιός γνωρίζει τον πατέρα του. Αυτή είναι η αληθινή θρησκεία, η θρησκεία της καρδιάς, αποκεκαλυμμένη εσχάτως από τον Κύριο Ιησού, τον Υιό του Θεού. Μέσω της πίστεως μας στο Πρόσωπο Του ανακαλύπτουμε την Πατρότητα Του και γινόμαστε τέκνα Του αληθινά, τέκνα της ημέρας, τέκνα του φωτός, τέκνα της αλήθειας Του.

«Λέγει αυτώ η γυνή· οίδα ότι Μεσσίας έρχεται ο λεγόμενος Χριστός· όταν έλθη εκείνος, αναγγελεί ημίν πάντα. Λέγει αυτή ο Ιησούς· εγώ ειμι ο λαλών σοι». Έχοντας δει τον Κύριο ως έναν συνηθισμένο Εβραίο, στη συνέχεια [//135] ως άνθρωπο που υπερέβαινε σε μεγαλοσύνη τον πατριάρχη Ιακώβ, έπειτα ως Προφήτη, η Σαμαρείτιδα είναι τώρα έτοιμη να Τον ομολογήσει ως τον Χριστό, ως τον Μεσσία. Ο Κύριος την οδήγησε σε τέτοια πληρότητα γνώσεως, ώστε έγινε ικανή να ευαγγελισθεί τους ομοεθνείς της, που θα ομολογήσουν: «Ουκέτι δια την σην λαλιάν πιστεύομεν· αυτοί γαρ ακηκόαμεν, και οίδαμεν ότι ούτος εστιν αληθώς ο Σωτήρ του κόσμου, ο Χριστός».

Η υπέροχη αυτή αφήγηση δείχνει με μεγάλη ευκρίνεια πως η διάνοια του ανθρώπου ανυψώνεται σταδιακά προς την αληθινή γνώση του Θεού, από τη στιγμή που θα δεχθεί τον λόγο του Χριστού. Πρώτα ανακαλύπτει τη θεϊκή δύναμη του λόγου αυτού και η πίστη του κραταιώνεται. Στη συνέχεια αποδέχεται την αλήθεια του Χριστού-Θεού, καθοδηγούμενος από το ορθό δόγμα. Ο νοερός οφθαλμός του καθαίρεται και αρχίζει να βλέπει διαυγώς με Ποιόν βρίσκεται σε επαφή. Φως εκχέεται σε όλη την ψυχή του, έως ότου η καρδιά του πλημμυρίζει από το θεϊκό φως του Ηλίου της δικαιοσύνης. Γίνεται τέκνο της ημέρας, αφού ο Εωσφόρος έχει ανατείλει στην καρδιά του. Τότε ενώνεται με τον Θεό και Τον λατρεύει εν πνεύματι και αληθεία. Με όλη την καρδιά του προσφέρει λατρευτική προσκύνηση σε Αυτόν τον Θεό, ο Οποίος τον τίμησε με τη χάρη Του, γνωρίζοντας ότι Αυτός μόνος είναι ο ένας αληθινός Θεός και Σωτήρας του κόσμου.

[//136]

7 – Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ του Ζακχαίου, του Ναθαναήλ και της Σαμαρείτιδας διαπιστώνεται η δυνατότητα της συναντήσεως με τον Θεό οπουδήποτε και σε οποιαδήποτε στιγμή της ζωής μας. Είναι δυνατόν να Του αποδώσουμε δοξολογία στις χαρές και στις θλίψεις μας, στη ζωή και στον θάνατο, ακόμη και όταν βρισκόμαστε βυθισμένοι στη βαθύτατη κόλαση.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος μου έλεγε κάποτε εξομολογητικά: «Αν δεν γνώριζα τους βίους των Αγίων, θα είχα περιπέσει πολλές φορές σε απόγνωση. Αλλά η εξοικείωση μου μαζί τους με βοήθησε να βαστάσω περισσότερα». Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τους βίους των Αγίων, γιατί εμπεριέχουν περιγραφές ποικίλων φαινομένων και σταδίων της πνευματικής ζωής. Όταν έρχεται η ώρα να αποκτήσουμε εμείς οι ίδιοι πείρα των καταστάσεων αυτών, ανακαλούμε όσα έχουμε διαβάσει, προκειμένου να λάβουμε επιβεβαίωση και να εφησυχάσουμε σχετικά με την οδό της σωτηρίας. Κατά τις περιόδους των δοκιμασιών μεγάλη παρηγοριά μπορεί να αντληθεί ακόμη και από έμμεση γνώση της πνευματικής ζωής. Τότε παρακινούμαστε να παρακαλέσουμε: «Κύριε, βοήθησε κι εμένα να δω την έκβαση της δοκιμασίας αυτής», κάτι που αναμένει και επιθυμεί για μας ο Θεός. **Η ευγένεια και η αγαθότητα Του ποτέ δεν μας επιβάλλουν κάτι, αφού θέλει να έχουμε επίγνωση** [//137] **της ελευθερίας μας**. Αλλά εκεί ακριβώς έγκειται και η τραγωδία μας. **Ο Θεός προσφέρει τους λόγους Του και τις σωτήριες εντολές Του, αφήνοντας σε μας την πρωτοβουλία να πειραματισθούμε μαζί Του, ούτως ώστε να επαληθεύσουμε την αλήθεια Του** και να την καταστήσουμε νόμο της υπάρξεως μας.

Ένας τρόπος διεξαγωγής του πειράματος μας είναι η μελέτη των οδών του Θεού σε σχέση με τον άνθρωπο. Με τη μελέτη αυτή αντιλαμβανόμαστε τη μεγαλειώδη τιμή με την οποία Εκείνος μας περιβάλλει. Αρχίζουμε να συνειδητοποιούμε ότι ο άνθρωπος υπήρχε στον νου του Θεού προ καταβολής κόσμου (Εφεσ. 1,3-5) και ότι δέχθηκε τη θαυμαστή περιποίηση Του από την εποχή της δημιουργίας και καθ’ όλη την τραγωδία της πτώσεως του. Ο Θεός μας έδωσε τον Μονογενή Του Υιό, ο Οποίος ήλθε στη γη και εξαγόρασε τον υποδουλωμένο στην αμαρτία άνθρωπο με το ανυπολόγιστο αντίτιμο του τιμίου Του Αίματος. Η άφατη οικονομία του Θεού προς τον άνθρωπο συνιστά την ασφαλέστερη ένδειξη για τη μεγαλειώδη και υπέροχη κλήση μας. Με τη χάρη του Θεού ο άνθρωπος είναι αληθινό μεγαλείο· χωρίς αυτήν όμως δεν είναι τίποτα άλλο, παρά μόνη αμαρτωλή γη και σποδός. Σύμφωνα με τον Γέροντα Σωφρόνιο, όταν ο άνθρωπος συνειδητοποιήσει ότι υπήρχε στην προαιώνια Βουλή του Θεού, και συνειδητοποιήσει την προνοητική οικονομία Του προς αυτόν, εμπνέεται με βαθειά ευγνωμοσύνη και ταπείνωση, και με τέτοια στάση καρδιάς ελκύει τη θεία χάρη[1].

---

[1] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 104.

[//138] Στις αρχές της δεκαετίας του ’70 επισκέφθηκα ένα μοναστήρι του Αγίου Όρους, όπου οι μοναχοί ασκούσαν την Προσευχή του Ιησού. Επειδή η αδελφότητα τους βρίσκονταν στο ξεκίνημα της, όλοι διακατέχονταν από μεγάλο ζήλο και η προσευχή τους ήταν φλογερή. Μία από τις ασκήσεις που τους είχε παραδώσει ο Γέροντας τους όριζε να κάθονται πριν από την προσευχή και να μελετούν νοερά το μυστήριο της δημιουργίας του ανθρώπου από τον Θεό και της πρόνοιας Του γι’ αυτόν. Ο Γέροντας επιδίωκε να ενσταλάξει μέσα τους συναισθήματα θαυμασμού και συντριβής· θάμβος μπροστά στα βάθη της θείας πρόνοιας για τον άνθρωπο, και άλγος εξαιτίας της αχαριστίας μας για όσα μας προσέφερε ο Θεός. Στη συνέχεια ξεκινούσαν τον καθημερινό κανόνα της προσευχής τους. Ο Γέροντας Σωφρόνιος δεν συνιστούσε τη νοερή αυτή εργασία ως πνευματική άσκηση, επιβεβαίωνε όμως, όπως ήδη αναφέρθηκε, ότι κάποια αίσθηση «πρωτολογίας»[2] εμπνέει στον άνθρωπο ταπείνωση και ευχαριστία.

Οι δύο αυτές αρετές –ταπείνωση και ευγνωμοσύνη– έχουν εξέχουσα σημασία, διότι προδιαθέτουν την καρδιά του ανθρώπου να ανοίξει διάπλατα προς τον Θεό. Μελετώντας το πρώτο κεφάλαιο της Γενέσεως, για παράδειγμα, ή τα θαυμάσια έργα του Θεού στην ιστορία του ανθρώπινου γένους, Του παραχωρούμε χώρο στην καρδιά μας. **Η ενασχόληση μας με τη Δευτέρα Παρουσία Του μας βοηθεί επίσης**, αλλά με διαφορετικό τρόπο. **Προξενεί μέσα μας φόβο Θεού, ο οποίος συμβάλλει στη διαφύλαξη της** [//139] χάριτος και συγχρόνως μας παρακινεί σε αδιάλειπτη μετάνοια. Η εσχατολογική αυτή προοπτική είναι ιδιαίτερα σημαντική. **Ο Κύριος είναι πάντοτε εγγύς, και είναι αναγκαίο να εμμείνουμε προσηλωμένοι στην έμπνευση μας**.

Σύμφωνα με την Αποκάλυψη ο Θεός κρούει ακατάπαυστα τη θύρα της καρδιάς του ανθρώπου. Προσκαρτερεί, ώσπου εκείνος ελεύθερα να Του ανοίξει (Αποκ. 3,20). Τότε εισέρχεται φορτωμένος με τα δώρα της χάριτος Του και όλα τα ασύγκριτα πλούτη Του, συναναστρέφεται με τον άνθρωπο, και τελικά επικυρώνει μαζί του τη διαθήκη Του. Άλλωστε ο Θεός τον έχει καταστήσει στόχο Του προ χρόνων αιωνίων. Στην Παλαιά Διαθήκη ο δίκαιος Ιώβ ρωτά τον Θεό: «Τι εστιν άνθρωπος ότι εμεγάλυνας αυτόν; Τι εστιν άνθρωπος ότι εθαυμάστωσας αυτόν;» Και όπως συμβαίνει πάντοτε στη Γραφή, η θεϊκή απάντηση δεν αργεί να δοθεί: ο άνθρωπος είναι ο «στόχος» του Θεού. Η μετάφραση των Εβδομήκοντα αποδίδει όμορφα το νόημα του όρου με τις λέξεις «κατεντευκτής Κυρίου» (Ιώβ 7,17-21), οι οποίες ορίζουν τον άνθρωπο που παρίσταται ενώπιον του Θεού και συνδιαλέγεται μαζί Του πρόσωπο προς Πρόσωπο επί ίσοις όροις. **Αυτός μπορεί ακόμη και να «ενοχοποιήσει» τον Θεό ή να «ερίσει» μαζί Του, όχι από ιδιοτέλεια, αλλά με σκοπό να εξιχνιάσει τα βαθειά κρίματα της σοφίας Του. Ή, όπως στην περίπτωση του προφήτου Μωυσή, του Αβραάμ και πολλών άλλων Αγίων, να διαπραγματευθεί τη σωτηρία όλου του κόσμου**.

---

[2] Όπως η εσχατολογία αναφέρεται στα έσχατα, έτσι η πρωτολογία αφορά σε οτιδήποτε σχετικό με την αρχή.

Ώστε ο Θεός στοχεύει τον άνθρωπο και τον επισκέπτεται από το πρωί ως το βράδυ και από το βράδυ ως το [//140] πρωί. **Διηνεκώς** και καθ' όλη την αιωνιότητα **ο Θεός αναμένει υπομονετικά στη θύρα της ανθρώπινης καρδιάς, και μόλις ανακαλύψει και το παραμικρό άνοιγμα, λίγη ταπεινή διάθεση και ευγνωμοσύνη δηλαδή, εισχωρεί, και φυσικά συνεορτάζει με τον άνθρωπο**. Το βιβλίο της Αποκαλύψεως αποκαλεί την πρώτη αυτή επίσκεψη του Θεού «πρώτη αγάπη». Πρόκειται για το ξεκίνημα της συμπορεύσεως μας με τον Θεό, και οφείλουμε να συνεχίσουμε την πορεία επάξια. Ο Κύριος προειδοποιεί τον Άγγελο της Εκκλησίας της Εφέσου:

«Έχω κατά σου, ότι την αγάπην σου την πρώτην αφήκας. Μνημόνευε ούν πόθεν πέπτωκας, και μετανόησον και τα πρώτα έργα ποίησον· ει δε μη, έρχομαι σοι ταχύ και κινήσω την λυχνίαν σου εκ του τόπου αυτής, εάν μη μετανοήσης» (Αποκ. 2,4-5).

Πράγματι, η πρώτη Εκκλησία είχε γνωρίσει τη μεγάλη αυτή αγάπη, την πρώτη επίσκεψη της χάριτος σε όλο το βάθος της. Αλλά προφανώς, εξαιτίας του διωγμού και διαφόρων άλλων δυσχερειών, ο αρχικός ζήλος είχε εξασθενήσει. Ένας τρόπος αναζωπυρώσεως της σχέσεως μας με τον Θεό είναι να μνημονεύουμε τις αρχικές επισκέψεις Του. Ο Γέροντας Σωφρόνιος αγαπούσε το χωρίο αυτό και συχνά υπενθύμιζε· «θυμήσου την πρώτη σου αγάπη».

Η ιστορία όλου του κόσμου συγκεφαλαιώνεται στην ιστορία του Ισραήλ και η περιποίηση του Θεού προς τον λαό του Ισραήλ και προς όλους τους Αγίους στην ουσία συνοψίζονται στη σχέση του κάθε ανθρώπου με τον Θεό. [//141] Η επίσκεψη της χάριτος, η «πρώτη αγάπη», αποτελεί το προοίμιο μιας προσωπικής συμφωνίας με τον Θεό. Παρόμοια, ο Θεός συνήψε διαθήκη με τους Ισραηλίτες στην έρημο, όταν εκείνοι εμφορούμενοι από πνεύμα ενθουσιασμού και εξάρσεως διέσχισαν την Ερυθρά θάλασσα. Αλλά, ακόμη παλαιότερα, ο Κύριος είχε συνάψει διαθήκη με τους πατριάρχες Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ, και το συμβόλαιο της ερήμου αποτελούσε ανανέωση της αρχικής διαθήκης Του με τον λαό Του.

Η προσωπική διαθήκη μας με τον Θεό επικυρώνεται στο Βάπτισμα ή στη μοναχική κουρά. Η χειροτονία σε ιερέα συνιστά επίσης διαθήκη με τον Θεό. Στη σχετική ακολουθία, η οποία τελείται στη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, το Σώμα του Χριστού εναποτίθεται στα χέρια του νεοχειροτονημένου ιερέως από τον Επίσκοπο, ο οποίος του απευθύνει τους εξής λόγους: «Λάβε την παρακαταθήκην ταύτην (δηλ. τη διαθήκη αυτή) και φύλαξον αυτήν, έως της Παρουσίας του Κυρίου». Τότε ο νέος ιερέας πηγαίνει πίσω από την αγία τράπεζα και παραμένει εκεί ως την ώρα της Θείας Κοινωνίας. Ο Αμνός δεν εναποτίθεται στο δισκάριο, ως συνήθως, αλλά στα χέρια του. Όταν έρχεται η ώρα για τη Θεία Μετάληψη, πλησιάζει τον Επίσκοπο, ο οποίος τότε μόνο λαμβάνει τον Αμνό από τα χέρια του και, υψώνοντας τον, λέει: «Τα Άγια τοις αγίοις» (Ρωμ. 6,11).

Η διαθήκη που συνάπτουμε με τον Θεό κατά τη χειροτονία είναι πολύ ισχυρή, όπως και αυτή της μοναχικής [//142] κουράς, που στην πραγματικότητα αποτελεί ανανέωση της συμφωνίας που κάναμε στο Βάπτισμα. **Η πρωταρχική επιδίωξη κάθε διαθήκης που υπογράφει ο Χριστιανός με τον Θεό είναι να ζει μόνο για Εκείνον, και όχι πια για τον εαυτό του**· να είναι «νεκρός μεν τη

αμαρτία, ζων δε τω Θεώ», μωρός ως προς τη σοφία του κόσμου τούτου, ώστε να αποδειχθεί σοφός εν τω Θεώ με τη μετάνοια, όπως διδάσκει ο απόστολος Παύλος (Α΄ Κορ. 1,20-21).

Επειδή ο Θεός επισκέπτεται τον άνθρωπο με προσωπικό τρόπο, η ζωή του καθενός είναι διαφορετική. Έχω ακούσει, απίστευτες ιστορίες σχετικά με το πώς οι άνθρωποι βίωσαν την πρώτη αγάπη τους. Πολύ συχνά, ένα ελάχιστο άνοιγμα αρκεί στον Θεό, για να εισέλθει στην καρδιά του ανθρώπου και να του κάνει αισθητή την παρουσία Του. Ο Γέροντας Σωφρόνιος αφηγούνταν την ιστορία ενός Ρώσου χωρικού, ο οποίος έπινε βότκα σε ταβέρνα, όταν πέρασε από τον νου του ένας καλός λογισμός. Η σκέψη αυτή τον απορρόφησε και μαζί της δέχθηκε την πρώτη χάρη, η οποία ωστόσο δεν θα περιοριζόταν στην ταβέρνα. Τον οδήγησε αργότερα στο Άγιον Όρος, όπου ο χωρικός εκάρη μοναχός στο μοναστήρι του αγίου Παντελεήμονος. Η αγωγή του Θεού προς τον άνθρωπο και οι ενέργειες Του, για να τον ελκύσει κοντά Του, δεν παύουν να μας καταπλήσσουν. **Αν κάποιος που κλέβει δέκα φορές τη μέρα, αποφασίσει μια μέρα να κλέψει μόνο εννέα φορές, αυτό μπορεί να είναι αρκετό στον Θεό, για να συνεργήσει με τη χάρη Του και να τον απομακρύνει από τις αμαρτωλές συνήθειες του**. Η αγάπη του Θεού είναι αληθινή [//143] παραφροσύνη, αλλά η μωρία του Θεού είναι απείρως σοφώτερη από την ανθρώπινη σοφία (Α΄ Κορ. 1,25).

Κάποτε η καρδιά μας ευαισθητοποιείται, όταν αναλογισθούμε το μέγεθος της σοφίας, με την οποία ο Θεός αντιμετωπίζει τον καθένα από μας. Άλλοτε μπορεί να απαλυνθούμε μόνο μέσα από παθήματα. Ίσως αισθανθούμε εντελώς καταρρακωμένοι, σε σημείο απογνώσεως για την ίδια τη ζωή μας. Αλλά αν, βοηθούμενοι εξ ύψους, στραφούμε με όλες τις δυνάμεις μας προς τον Θεό, τότε Εκείνος θα ανακαλύψει μια είσοδο, ώστε να εισχωρήσει με τη χάρη Του στην καρδιά μας. **Στις μέρες μας όλοι υποφέρουμε από διαφόρων ειδών σκληρές δοκιμασίες**. Η οδύνη και τα παθήματα αποτελούν την κοινή γλώσσα του ανθρώπινου γένους. **Ίσως ο Θεός μεταχειρίζεται την αγωγή αυτή, με σκοπό να διαρρήξει με τη χάρη Του τον πωρωμένο και κενό από αγάπη κόσμο μας και να τον οδηγήσει σε πνευματική αναγέννηση**. **Έχει ήδη αλλάξει τις ζωές τόσο πολλών ανθρώπων και μπορεί εύκολα να μεταβάλει πολύ περισσότερες, ακόμη και να εξαπλώσει τη χάρη Του περιλαμβάνοντας όλη την οικουμένη**[3].

Είναι δυνατόν επίσης να κατανυχθούμε με τη σκέψη ότι **ολόκληρη η ζωή μας δεν ήταν παρά μία αλυσίδα από λάθη και προδοσίες, από μια ατέρμονη σειρά αποτυχιών**. Βλέπουμε ότι τίποτα στη ζωή μας δεν είναι αντάξιο του Θεού

---

[3] Αρχιμ. Σωφρονίου, Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1983, σ. 144: «Και γεννιέται τώρα η ερώτηση: **Η πνευματική κρίση που γνωρίζει ο κόσμος σήμερα** δεν μπορεί να **είναι ένα προανάκρουσμα για μια τεράστια αναγέννηση**; Γιατί αυτό που γίνεται στις ψυχές των λίγων, μπορεί να συμβεί σ΄ ένα πλήθος ψυχών, μπορεί να μεταβληθεί σε **μια πανίσχυρη πλημμύρα**. Η τωρινή κατάστασή μας –στην ιστορία, στο τμήμα της που ανήκει σ΄ εμάς– μπορεί και πρέπει να είναι μια **περίοδος αφομοιώσεως του όντος σ΄ όλες του τις διαστάσεις**. Στο φως αυτής της ελπίδας ο μεγαλύτερος πόνος μας αποτελεί ένα αποκαλυπτόμενο μεγαλειώδες σκηνικό».

και τίποτα μέσα μας δεν μας αξιώνει να υψώσουμε το βλέμμα μας προς το Πρόσωπο Του. Ούτε Εκείνος [//144] μπορεί να επιβλέψει σε μας, ούτε εμείς μπορούμε να σταθούμε στην παρουσία Του. **Αν στραφούμε προς τον Θεό με τέτοια συναίσθηση, Εκείνος θα ανακαλύψει οπωσδήποτε κάποια δίοδο για τη χάρη Του.** **Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να κάνουμε καινούργια αρχή σε οποιαδήποτε στιγμή της ζωής μας**, αφού γνωρίζουμε ότι ο Θεός θα ανταποκριθεί. Αλλά όταν πρόκειται να μας επισκεφθεί με τη χάρη Του, θα ζητήσει πρώτα τη συνεργασία μας. Προϋποθέτει την παρουσία του ανθρώπινου παράγοντα, όσο λιγοστός και αδύναμος και αν είναι. Μας δημιούργησε από το μηδέν, αλλά δεν μας αναπλάθει εκ νέου, αν δεν συναινέσουμε να εργασθούμε μαζί Του. **Ο ελάχιστος ανθρώπινος παράγοντας είναι απολύτως αναγκαίος, και χρειάζεται να τον ευθυγραμμίσουμε με τον δικό Του απείρως μεγάλο και θείο παράγοντα**. Τότε θα τελεσιουργηθεί το θαύμα τηςενώσεως της καρδιάς μας με τη χάρη Του. Δεν αγωνιζόμαστε, εντούτοις, μόνοι μας. Ο ανθρώπινος παράγοντας είναι βέβαια καρπός εθελούσιας προσφοράς, αλλά πολύ συχνά και **η θυσιαστική προσευχή άλλων** –φίλων, συγγενών ή Αγίων του Θεού– **αναπτερώνει τη δική μας προσευχή**. **Καθώς οι ικεσίες τους αναπληρώνουν τα υστερήματα μας, οφείλουμε να προσέξουμε να μην αντισταθούμε σε αυτές**. Μάλλον, ας προσεγγίσουμε τους Αγίους του Θεού με πίστη, και τα πνεύματα μας θα ανυψωθούν. **Με τις αγαπητικές πρεσβείες ενός Αγίου αισθανόμαστε αμέσως την επίδραση της χάριτος, η καρδιά μας ανοίγει, και ο Θεός μπορεί να εργασθεί μέσα μας**.

Η «πρώτη αγάπη», η αρχική κατάθεση θεϊκής αγαθότητας και στοργής, το τάλαντο για το οποίο κάνει λόγο [//145] το Ευαγγέλιο, έχει μεγάλη σημασία. Είναι η σφραγίδα ασφαλείας της αλήθειας της Καινής Διαθήκης του Χριστού, το αρραγές θεμέλιο της πίστεως μας, με το οποίο λαμβάνουμε επιβεβαίωση. Το κατά Λουκάν ευαγγέλιο, το οποίο αποτελεί επιστολή που απευθύνεται στον Θεόφιλο, αρχίζει με έναν όμορφο στίχο: «Έδοξε καμοί καθεξής σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ίνα επιγνώς περί ών κατηχήθης λόγων την ασφάλειαν». **Η πρώτη χάρη μας προσφέρεται, για να αρχίσουμε μια νέα ζωή σύμφωνα με το Ευαγγέλιο, με σκοπό να κοσμήσουμε το Ευαγγέλιο του Χριστού**. Εφαρμόζοντας το στη δική μας βιοτή, αναδεικνυόμαστε κόσμημα του Ευαγγελίου, **μάρτυρες της θαυμάσιας ζωής που έφερε ο Κύριος στη γη**. Τι μεγάλη τιμή είναι να κοσμούμε τη διδασκαλία του Σωτήρος ημών Θεού με όλα τα έργα μας! (Τίτ. 2,10) **Η σφραγίδα αυτή έχει θαυμαστή επίδραση στην καρδιά του ανθρώπου. Πριν την επίσκεψη της χάριτος αντιλαμβανόμαστε μόνο τη «μηχανική» καρδιά μας, μια αντλία μέσα στο στέρνο μας, η οποία όμως μπορεί να μεταμορφωθεί έξαφνα σε ακτινοβόλο κέντρο, όργανο θείου φωτισμού**. Με τη βοήθεια της χάριτος ο άνθρωπος αποκτά εμπειρία νέων αισθήσεων. Τελεσιουργούνται ενδότερες πνευματικές αλλοιώσεις, οι οποίες τον πλουτίζουν με σοφία και εμπειρία. Ο άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης αναφέρει, ότι, όταν η θεία χάρη επισκέπτεται τον άνθρωπο, του διδάσκει τον τύπο της «θεοειδούς ζωής». Όλες οι αρετές, μαζί με ένα υπόδειγμα ευάρεστης στον Θεό ζωής, εμπεριέχονται ως σπέρματα στη δωρεά του αρχικού αυτού θησαυρού της

θεϊκής αγαθότητας. Όταν η πρώτη [//146] χάρη ανατέλλει, ο Θεός προσφέρεται στον άνθρωπο πραγματικά χωρίς μέτρο, ώστε και αυτός με τη σειρά του να Τον αγαπήσει με όλη την καρδιά του.

«Οίδαμεν ότι εάν φανερωθή, όμοιοι αυτώ εσόμεθα, ότι οψόμεθα αυτόν καθώς εστι» (Α΄ Ιωάν. 3,2), λέει ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος. Με την επίσκεψη της πρώτης χάριτος του Θεού Τον βλέπουμε εν μέρει, αφού η εικόνα Του έχει χαραχθεί στην καρδιά μας και προγευόμαστε την ομοίωση μας προς Αυτόν. **Παραδόξως η ομοίωση αυτή τελειοποιείται και αποκαλύπτεται εναργέστερα σε περιόδους δοκιμασιών, όταν η χάρη υποχωρεί**. Όταν όμως μας επισκέπτεται, Τον βλέπουμε μόνο εν μέρει. Ανάβει μέσα μας μεγάλη ελπίδα και ταυτόχρονα εμφυτεύει στις καρδιές μας τον πόθο της καθάρσεως: «Πας ο έχων την ελπίδα ταύτην επ΄ αυτώ αγνίζει εαυτόν, καθώς εκείνος αγνός εστι» (Α΄ Ιωάν. 3,3). Δεν υπάρχει μεγαλύτερος θησαυρός στη ζωή αυτή από το να τρέφουμε μέσα στην καρδιά μας ελπίδα προερχόμενη από τη γνώση του Θεού, γιατί αυτή συνιστά την υψηλότερη μορφή προσδοκίας. Η Παλαιά Διαθήκη μας διδάσκει ότι σε άνθρωπο ακάρδιο δεν προσιδιάζει η σοφία (Παροιμ. 17,16). Αυτό σημαίνει ότι η καρδιά που ποτέ δεν γνώρισε τον Θεό δεν εμφορείται από ελπίδα ικανή να της μεταδώσει σοφία. **Ο Θεός, στην πρώτη επαφή Του μαζί μας, μας προσφέρει γνώση για τον Εαυτό Του, μέσα από την οποία γεννιέται ελπίδα και πιο συγκεκριμένα <u>προσδοκία για τη Δευτέρα Παρουσία Του</u>. Μόνο αυτή προσκομίζει στον άνθρωπο αρκετή σοφία, ώστε να προτιμά όσα θα τον συνοδεύσουν στην** [//147] **αιώνια ζωή, από εκείνα που θα αποσυντεθούν μαζί του στο μνήμα**. Όποιος τρέφει την ένδοξη αυτή ελπίδα της οράσεως του Θεού πρόσωπο προς Πρόσωπο, καθώς εστι, θα αγνίσει τον εαυτό του. Αυτή την ευλογημένη προσδοκία έθαλψαν στις καθαρές καρδιές τους ο άγιος Συμεών ο Θεοδόχος και η δικαία Άννα, η οποία τους κατέστησε ικανούς να αναγνωρίσουν στο βρέφος Ιησού τον Κύριο και Θεό τους. Όντως «μακάριοι οι καθαροί τη καρδία ότι αυτοί τον Θεόν όψονται» (Ματθ. 5,8).

Όταν οι άνθρωποι βρίσκονται στην πρώτη χάρη, οφείλουν να προσεύχονται ιδιαίτερα για την απελευθέρωση τους από όποια αδυναμία τους θεωρούν μεγαλύτερη, γιατί ο ουρανός είναι ανοιχτός στη διάρκεια της ευλογημένης αυτής περιόδου. Γνώριζα μια νέα, η οποία, πριν την αγγίξει η θεία χάρη, ήταν πολύ ευάλωτη συναισθηματικά και επιπλέον δεν είχε βοηθηθεί καθόλου από τις συνθήκες της ζωής της. Ο πνευματικός της πατέρας την συμβούλευσε να προσεύχεται στον Θεό για την απαλλαγή της από το πάθος της ατιμίας, επειδή γνώριζε τη δύναμη της χάριτος που της είχε χορηγηθεί. Η ένθερμη προσευχή της για μερικούς μήνες υπήρξε αρκετή, για να την ελευθερώσει από κάθε παρόμοιο λογισμό για πολλά χρόνια αργότερα. Η προσευχή της έγινε δεκτή από τον Θεό και, παρά το δύσκολο παρελθόν της, ακολούθησε ζωή εξαιρετικής νηφαλιότητας και επαγρύπνησης, με προσοχή στην σκέψη, τον λόγο και την πράξη. Τότε συνειδητοποίησα την αλήθεια που κρυβόταν σε αυτή τη συμβουλή.

[//148] Μέσα στο ίδιο πνεύμα, είναι γενικά αποδεκτό στο Άγιον Όρος ότι ο Θεός τείνει «ευήκοον ους» σε κάθε προσευχή που αναπέμπει ο πρόσφατα

χειροθετημένος μοναχός κατά την πρώτη εβδομάδα μετά την κουρά του. (Το ίδιο ισχύει και για τους νεοχειροτονημένους). Κατά τη διάρκεια της ευλογημένης αυτής περιόδου όλοι οι άλλοι μοναχοί ζητούν την προσευχή του νέου αυτού αδελφού τους, προσφέροντας του ίσως κι ένα μικρό δώρο, γιατί γνωρίζουν ότι με τις ευχές του θα τους χαρισθεί ιδιαίτερη ευλογία.

Τον καιρό αυτό της πρώτης αγάπης ωφελεί πάρα πολύ να εννοήσουμε με ποιόν τρόπο ενεργεί το χέρι του Θεού στη ζωή μας και ο Ίδιος μας μεταχειρίζεται. Πρέπει να αξιοποιήσουμε με τον καλύτερο τρόπο την εμπειρία αυτή, όταν θα εμφανισθεί το δεύτερο στάδιο της πνευματικής ζωής. Για τον λόγο αυτό έχει εξέχουσα σημασία να πορευθούμε με μεγάλη επιμέλεια, ώστε να αποκομίσουμε γνώση και αντίληψη. Οι άνθρωποι που ζουν την πρώτη αυτή χάρη χρειάζονται φροντίδα, όπως τα αγγεία που περιέχουν μεγάλο θησαυρό. Πρέπει να τα χειρισθούμε με περίσκεψη, ώστε με κανέναν τρόπο να μη φθαρεί το πολύτιμο περιεχόμενο τους. Πάνω από όλα, ίσως, θα πρέπει να μεριμνήσουμε για την περιφρούρηση τους από τις δικές μας κακίες, για να μην προσβάλουμε την υπερκόσμια χάρη που ενοικεί μέσα τους. Ο Κύριος σοφίζει όσους είναι τυφλοί στα ελαττώματα των άλλων (Ψαλμ. 145,8). Θα πρέπει να τους στηρίξουμε με όλες τις δυνάμεις, την εμπειρία και τα χαρίσματα που διαθέτουμε, ώστε να διαφυλαχθούν από [//149] την αμαρτία, ιδιαίτερα δε από σφάλματα, όπως η κατάκριση που οφείλονται σε κακή συνήθεια και είναι ικανά να απομακρύνουν τη χάρη. Έχουμε ευθύνη να τους προστατεύσουμε και να τους σεβασθούμε, γιατί είναι όπως τα πράσινα τρυφερά βλαστάρια που εύκολα τραυματίζονται. Γενικά δεν συνειδητοποιούν πόσο πολύτιμη είναι γι' αυτούς η περίοδος αυτή, και γι' αυτό δεν είναι σε θέση να επωφεληθούν από την κατάθεση της αγαθότητας του Κυρίου. Οφείλουμε να αναλογιζόμαστε ότι αποτελούμε όλοι μέλη του Σώματος του Χριστού και ότι πρέπει να τους προσφέρουμε πνευματικό χώρο, για να αναπτυχθούν. Να συντελέσουμε, ώστε **να στερεωθούν οι καρδιές τους και να ακολουθήσουν τον Κύριο οπουδήποτε τις οδηγήσει**. Διαβάζουμε στον Εκκλησιαστή ότι **ο άνθρωπος που επιθυμεί να υπηρετήσει τον Κύριο πρέπει να προετοιμάσει την καρδιά του για τους επικείμενους πειρασμούς** (Εκκλ. 2,1). Έχουμε χρέος να τους βοηθήσουμε να καταρτισθούν, χωρίς να σπαταλήσουν χρόνο σε μάταιες και επιφανειακές ενασχολήσεις. Να τους υποδείξουμε με ποιόν τρόπο να κατευθύνουν το πνεύμα τους, πώς να ρυθμίσουν την πορεία της καρδιάς τους, ώστε να παραμείνουν δυνατοί. Αν αξιοποιηθεί η πρώτη αυτή χάρη, δίνεται η ευκαιρία στον άνθρωπο να γευθεί τους καρπούς κάθε αρετής και καθίσταται ο θεμέλιος λίθος καθεμιάς από αυτές.

Σύμφωνα με την πατερική διδασκαλία η πρώτη επίσκεψη της χάριτος είναι ο καταλληλότερος καιρός, για να αποκτήσουμε μέσα μας κάποια σταθερότητα που θα μας στηρίξει όταν η χάρη υποχωρήσει. Αποτελεί ιδανική [//150] περίοδο για την απόκτηση αγαθών έξεων: της μετάνοιας, της αδιάλειπτης προσευχής, του ελέγχου των κινήσεων των λογισμών μας. Μαθαίνουμε ακόμη να μελετούμε τις Γραφές, να κάνουμε το καλό, να ταπεινωνόμαστε ενώπιον των αδελφών μας, όχι μόνο των πρεσβυτέρων αλλά επίσης και των νεοτέρων. Το στάδιο αυτό είναι συνήθως σύντομο· σε μερικούς μπορεί να διαρκέσει λίγες μέρες ή εβδομάδες ή

ίσως μερικούς μήνες, σύμφωνα με την πρόγνωση του Θεού για τη δική μας ανταπόκριση[4]. Ο Γέροντας Σωφρόνιος είχε παρατηρήσει ότι σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να κρατήσει περισσότερο, το πολύ έως επτά χρόνια. Πάντως οποιαδήποτε και αν είναι η διάρκεια αυτού του διαστήματος, οφείλουμε να το αξιοποιήσουμε όσο μπορούμε καλύτερα, θέτοντας έτσι γερά θεμέλια για την υπόλοιπη πνευματική μας ζωή.

Μία από τις θαυμάσιες δωρεές της περιόδου αυτής είναι η πρσευχή που ενεργείται έσωθεν. **Ο Θεός ελκύει τον νου μέσα στην καρδιά, και καθώς αυτή φλέγεται από τον θείο έρωτα, ο νους βαπτίζεται στο πυρ της**. Εκλεπτυσμένος και φωτισμένος τότε ο νους κινείται αστραπιαία, όμοια με το Πνεύμα του Κυρίου. Ο Γέροντας Σωφρόνιος παρομοιάζει τον νου του πνευματικού ανθρώπου με αστραπή, η οποία μπορεί να διασχίσει τον ουρανό από την Ανατολή ως τη Δύση με μοναδική λάμψη[5]. Η έκφραση αυτή αντανακλά την ταχύτητα του νου που έχει ζωοποιηθεί [//151] από τη χάρη. **Η νοερά προσευχή, που τελείται στην καρδιά, ουσιαστικά δηλώνει την αναγέννηση του ανθρώπου, <u>τη γέννηση του προσώπου που αρχίζει στον χώρο της καρδιάς</u> του**. Η μετουσίωση αυτή της υπάρξεως του έχει πολλές συνέπειες: ανέκφραστα συναισθήματα και αλλοιώσεις διαγράφονται από τη Δεξιά του Θεού (Ψαλμ. 76,11). Αλλά **ο πιο σπουδαίος καρπός της είναι η ακαταμάχητη έλξη προς το Πρόσωπο του Χριστού·** προς Εκείνον που είναι «των εφετών η ακρότης», όπως ψάλλουμε στον παρακλητικό κανόνα της Θεομήτορος. Και **παρόλο που εξακολουθούμε ενδεχομένως να αμαρτάνουμε και η πνευματική μας ζωή απέχει πολύ από την τελειότητα, ο Θεός είναι ωστόσο επιεικής και δεν μας εγκαταλείπει**.

Η έλξη αυτή προς τον Κύριο αποτελεί έναυσμα για μεγάλη έμπνευση. Ο Γέροντας Σωφρόνιος τονίζει ότι η πλευρά της φύσεως μας, που αναφέρεται προς Αυτόν, γίνεται υπερκόσμια, θεοποιείται και εξαγιάζεται[6]. Προς μεγάλη μας κατάπληξη συνειδητοποιούμε ότι κατά κάποιον τρόπο έχει αυξηθεί η οικειότητα μας προς το Πνεύμα του Χριστού και τον κόσμο Του. Η ανάγνωση των Γραφών αποκτά έντονα προσωπικό χαρακτήρα. Αισθανόμαστε ότι μας αφορούν προσωπικά, ότι κάθε φράση τους συνιστά λόγο ειδικά διατυπωμένο και προορισμένο για μας. Μεγάλη παρηγοριά συνοδεύει τον ενθουσιασμό μας. Άλλωστε έχουμε ανάγκη από το πυρ της άφθαρτης θείας παρακλήσεως, για να αποπέμψουμε την ακάθαρτη «θέρμη» του εκπεσμένου κόσμου, δηλαδή τη φλόγα των παθών. Βιώνουμε τώρα τη νίκη της θείας αγάπης εναντίον του [//152] εχθρού που εμφωλεύει μέσα μας, γεγονός που μας προξενεί κάποια παρρησία. **Ο Γέροντας Σωφρόνιος συνήθιζε να περιγράφει την κατάσταση αυτή ως «υπέρ νουν», ,με την έννοια <u>κάποιας μορφής παραφοράς</u>**. Πράγματι, η έμπνευση

---

[4] Για το σημείο αυτό βλ. Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 32 και ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 235.

[5] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 134.

[6] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 137.

αυτή έχει παράδοξο χαρακτήρα γεννώντας βαθύ πόθο για παθήματα υπέρ του Χριστού. Ο άγιος Σιλουανός περιγράφει αυτή τη δίψα[7], που κάνει τον άνθρωπο φίλο του Σταυρού. **Διψά να ασπασθεί τη μωρία του Σταυρού, να δοθεί εξ ολοκλήρου στον Θεό**. Συχνά ο πόθος αυτός βρίσκει την έκφραση του στον μοναχικό θεσμό. Το Πνεύμα του Θεού ήλθε, για να οδηγήσει τον άνθρωπο μέσα από τη στενή πύλη, και αυτός πανηγυρίζει όταν πάσχει για την αγάπη του Κυρίου. Η πίστη στον Χριστό είναι μεγάλο χάρισμα, αλλά η τέλεια δωρεά είναι να πάσχει κανείς για το Όνομα Του. «Ότι υμίν εχαρίσθη το υπέρ Χριστού, ου μόνον το εις Αυτόν πιστεύειν, αλλά και το υπέρ Αυτού πάσχειν» (Φιλιπ. 1,29).

Ο άνθρωπος αναλαμβάνει τον απίστευτο άθλο του Σταυρού, γιατί τώρα **διακατέχεται από τη «μωρία» της πίστεως**, όπως θα την αποκαλούσε ο απόστολος Παύλος. Μέσα στην παραφορά του γίνεται ατρόμητος, γνωρίζοντας ότι μπορεί να επιτύχει τα πάντα δια του Χριστού, ο Οποίος τον ενδυναμώνει (Φιλιπ. 4,13). Όπως ήδη σημειώσαμε, η μοναστική ζωή αποτελεί έκφραση της μωρίας αυτής. Ο Γέροντας Σωφρόνιος βεβαιώνει ότι στο πνεύμα εκείνου που γεύθηκε τη θεία παρηγοριά ενεργείται μια επιτακτική [//153] προσταγή που τον ελκύει στη μοναχική οδό, εφόσον βέβαια το επιτρέπουν οι συνθήκες της ζωής του[8]. Κατά τον απόστολο Παύλο, εκείνοι που έχουν ήδη λάβει την κλήση πρέπει να μείνουν σταθεροί εκεί, όπου ο Θεός τους τοποθέτησε (Α' Κορ. 7,20, 24, 27). **Η πρώτη αυτή περίοδος, η οποία σείει τα θεμέλια ολόκληρης της υπάρξεως του ανθρώπου**, δεν είναι άμοιρη κινδύνων. Ο άνθρωπος οφείλει να βαστάσει μια κατάσταση μεγάλης εντάσεως, αν επιθυμεί να ασφαλίσει ό,τι του χαρίσθηκε. Η δωρεά της χάριτος τον οδηγεί αναπόφευκτα σε δριμεία σύγκρουση με την προηγούμενη ζωή του. Για τον λόγο αυτό έχει ανεκτίμητη αξία η παρουσία ενός πνευματικού συμβούλου και οδηγού, που ο ίδιος έχει διανύσει την οδό αυτή, γνωρίζει καλά το έδαφος και είναι φορέας απλανούς πνευματικής θεωρίας. Είναι τέτοια η ένταση και η εσωτερική σύγκρουση, που θα μπορούσαν να αποβούν επιβλαβείς για τον άνθρωπο, αν δεν υπάρχει ενδεδειγμένη καθοδήγηση. Ο Γέροντας Σωφρόνιος το επιβεβαίωσε, όταν κάποτε είπε: «Όταν κάποιος βρίσκεται σε τέτοια ένταση, αν δεν προσέξει, είναι δυνατόν να υποστεί κάποιου είδους ζημία». Οι ψυχικά αδύναμοι μπορεί να χάσουν το μυαλό τους· μια αδύναμη καρδιά μπορεί να υποστεί βλάβη· ένα ευαίσθητο στομάχι μπορεί να παρουσιάσει έλκος κ.ο.κ. **Ο νέος άνθρωπος συγκρούεται με τον παλαιό**. **Η δύναμη της χάριτος στον αναγεννημένο άνθρωπο κηρύσσει πόλεμο εναντίον του παλαιού εαυτού του**. Αν ωστόσο ο άνθρωπος υψωθεί στο επίπεδο αυτό της ακραίας εντάσεως και εγρηγόρσεως, [//154] σύντομα θα μάθει να ελέγχει κάθε κίνηση της υπάρξεως του, τον νου και την καρδιά του, ακόμη και το σώμα του. Για παράδειγμα, δεν κάθεται χαλαρά στην καρέκλα ούτε στηρίζεται κάπου, όταν είναι όρθιος, για να διατηρήσει την ένταση της προσευχής. Στην Άπω

[7] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 543.

[8] Από ομιλία περί μοναχισμού.

Ανατολή σκοπός του διαλογισμού είναι η χαλάρωση· εμείς όμως, όταν προσευχόμαστε, είμαστε υπερβολικά τεταμένοι. Όλο το σώμα συμμετέχει στην προσευχή με προσήλωση. Προσευχόμαστε όρθιοι με τα χέρια μας κατά μήκος του σώματος, γιατί έχουμε προσέλθει ενώπιον του ζώντος Θεού, της Πηγής του είναι μας.

Ένας άλλος κίνδυνος που συνδέεται με την ευλογημένη αυτή περίοδο, είναι ότι **μιλούμε με μεγάλη ευκολία, επειδή η καρδιά αισθάνεται την ελαφρότητα της χαράς. Πολύ συχνά όμως στην τάση μας να διδάσκουμε τους άλλους υποβόσκει η κενοδοξία, εξαιτίας της οποίας η χάρη μπορεί να αποχωρήσει**. Ο Γέροντας Σωφρόνιος έλεγε συχνά ότι είναι αφελές να ομιλεί κάποιος περί πνευματικής ζωής, πριν ασκηθεί σε αυτήν τουλάχιστο για δεκατέσσερα χρόνια. Στο Άγιον Όρος οι Πατέρες μειδιούν, όταν κάποιος εκφράζεται για πνευματικά θέματα, χωρίς να έχει εμπειρία των δυσχερειών του δεύτερου σταδίου και γνώση της αληθινής φύσεως του, που σκοπό έχουν να αναπτύξουν την επιστήμη της μετάνοιας. Ο Γέροντας έκανε λόγο για δεκατέσσερα χρόνια, επειδή ο απόστολος Παύλος έγραψε την πρώτη προς Θεσσαλονικείς επιστολή, που είναι και το αρχαιότερο κείμενο της Καινής Διαθήκης, δεκατέσσερα χρόνια μετά τη μεταστροφή του στον Χριστό.

Το προνόμιο όμως της παρουσίας του Κυρίου αποσοβεί κάθε κίνδυνο. Είδαμε ότι τα έργα του Θεού τελούνται [//155] με ευκολία κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Αγρυπνούμε με άνεση, τηρούμε τις εντολές με ευχέρεια, μας είναι εύκολο να μην κατακρίνουμε. Ακόμη και αν δημιουργηθεί διάθεση κατακρίσεως, ο λόγος μας κόβεται, πριν ακόμη κινηθεί η γλώσσα. Υπό την προϋπόθεση ότι παραδιδόμαστε στο σθεναρό αυτό κύμα του Πνεύματος, η καινούργια ζωή μας μπορεί να είναι σχεδόν αναμάρτητη. Ο ουρανός είναι ανοιχτός, οι ικεσίες και οι προσευχές μας εισακούονται. Γευόμαστε την ειρήνη της καταλλαγής μας με τον Θεό. Η αγαλλίαση της σωτηρίας πλημμυρίζει την καρδιά μας, γεγονός που μαρτυρείται από το Ίδιο το Πνεύμα, όπως άρεσε στον άγιο Σιλουανό να λέει. Σύμφωνα με τον πατέρα Σωφρόνιο, η χάρη που λαμβάνουμε στην αρχή μπορεί να προσεγγίσει το μέτρο των τελείων[9]. Κάποιτε, όταν συζητούσαμε το θέμα αυτό, είπε χαρακτηριστικά: «Ο Θεός δεν δίδει τη χάρη Του αδιακρίτως». Δηλαδή, προβλέπει την ανταπόκριση κάθε ανθρώπου και προγνωρίζει αν αυτός προτίθεται να αγωνισθεί για την επανάκτηση της ή όχι. Αν πρόκειται να τελειώσει τη ζωή του στην αμαρτία, ο Θεός δεν θα του εμπιστευθεί μεγάλο μέτρο χάριτος. Δεν επιθυμεί να κάνει τη ζωή μας κατάκριτη ή αβάστακτη. Τόσο πολύ εξαρτάται η πρώτη χάρη από τον αυτοκαθορισμό και την πιστότητα του ανθρώπου!

Τον ευλογημένο αυτό καιρό ο άνθρωπος μπορεί να διέπεται από βαθειά συναίσθηση του θανάτου, που τον διδάσκει να προτιμά τα αόρατα από τα ορατά (Β′ Κορ. 4,18). Ακόμη και αιώνες ευδαιμονίας πάνω στη γη δεν ελκύουν εκείνον

---

[9] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 96.

[//156] που κατέχει τη μακάρια μνήμη του θανάτου[10]. Στον νου και στην καρδιά του κυριαρχεί ένας μόνο στόχος: να είναι με τον Χριστό τώρα και σε όλη την αιωνιότητα. Η ένωση μαζί Του είναι πραγματικά η μεγαλύτερη από όλες τις δωρεές και ο σκοπός όλων των άλλων χαρισμάτων. Όταν ο απόστολος Παύλος αναφέρεται στην ανάσταση των νεκρών, δεν περιγράφει τον παράδεισο με γήινους όρους. Λέει ότι «αρπαγησόμεθα εν νεφέλαις εις απάντησιν του Κυρίου εις αέρα, και ούτω πάντοτε συν Κυρίω εσόμεθα» (Α΄ Θεσ. 4,17). Αυτή είναι η αιώνια ζωή: να είμαστε πάντοτε με τον Κύριο. Τίποτα περισσότερο δεν μπορούμε να προσθέσουμε, γιατί το να είμαστε με τον Κύριο υπερβαίνει κάθε δυνατή περιγραφή. Αυτό που αληθινά έχει σημασία είναι να Του ανήκουμε, είτε ζούμε είτε πεθαίνουμε (Φιλ. 1,20· Ρωμ. 14,8). Είτε είμαστε εν σώματι είτε αναχωρούμε από αυτό, μοναδικός σκοπός μας είναι να ευαρεστήσουμε στον Κύριο, ώστε να είμαστε αιώνια μαζί Του[11].

Όλη η ουσία του πρώτου σταδίου της πνευματικής ζωής έγκειται στο εξής: να εμφυτεύσουμε στην ύπαρξη μας μια ανεξίτηλη αίσθηση σκοπιμότητας, την αδιάσειστη γνώση ότι δημιουργηθήκαμε, για να ζήσουμε αιώνια με τον Κύριο. Αυτός είναι και ο μοναδικός μεγάλος σκοπός της διαθήκης μας μαζί Του.

---

[10] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 23.

[11] Β΄ Κορ. 5,8-10. Ο απόστολος Παύλος χρησιμοποιεί το ρήμα «φιλοτιμούμεθα».

[//157]

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Ζούμε σε έναν σύγχρονο κόσμο, στην Αμερική, με Ευαγγελικούς Προτεστάντες, οι οποίοι δίνουν πάρα πολλή σημασία στο θέμα της μεταστροφής – και συνήθως πρόκειται για συναισθηματική μεταστροφή. Αναρωτιέμαι πώς θα μπορούσε αυτή να διαφοροποιηθεί από την πρώτη επίσκεψη της χάριτος. Άραγε, εμείς οι Ορθόδοξοι υπογραμμίζουμε αρκετά την ιδέα ότι οι άνθρωποι έχουν ανάγκη από την επίσκεψη αυτή;

Απάντηση 1: Ορισμένοι από τους σύγχρονους Αγίους μας, όπως ο άγιος Σεραφείμ του Σαρώφ και ο άγιος Σιλουανός, δεν παύουν να μας υπενθυμίζουν ότι σκοπός της ζωής είναι η απόκτηση του Αγίου Πνεύματος. Η μόνη λοιπόν επιστήμη που πρέπει ανελλιπώς να σπουδάζουμε είναι η τέχνη που μας διδάσκει πώς να αποκτήσουμε τη χάρη.

Σχετικά με τη μεταστροφή: Νομίζω ότι σε όλη τη Γραφή, τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη, καλούμαστε συνεχώς σε επιστροφή προς τον Θεό και μεταστροφή της καρδιάς μας. Η μεταστροφή αυτή δεν είναι –όπως κάποιοι νομίζουν– ένα γεγονός που συντελείται μία φορά και διασφαλίζεται για πάντα. Πρόκειται για δυναμική μεταστροφή, για ένα γεγονός που πρέπει να συντηρηθεί. Δεν σωζόμαστε ούτε με τη διανοητική πίστη μας ούτε χάρη σε μία εμπειρία μεταστροφής, που συμβαίνει μία μόνο φορά, ούτε με τα έργα μας. Συντηρούμαστε στη χάρη με τη ζωντανή αίσθηση του Θεού στην καρδιά και [//158] στο σώμα μας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο τίθεται στη Γραφή το εξής ερώτημα: «Τι εστιν άνθρωπος;» (Ιώβ 7,17· 15,14· Ψαλμ. 8,5· 143,3). Και η απάντηση δίδεται στις Παροιμίες: «Ο άνθρωπος είναι καρδιά που απαιτεί θεία και νοερή αίσθηση»[12], δηλαδή άνθρωπος, που να φέρει στην καρδιά του τα ίχνη της ενέργειας του Θεού, της παρουσίας Του, των αλλοιώσεων της χάριτος.

Δεν πρέπει να φοβόμαστε να χρησιμοποιούμε τους όρους που μεταχειρίζονται οι Προτεστάντες. Ισχυρίζονται ότι είναι ευαγγελικοί. Εμείς είμαστε πιο ευαγγελικοί, γιατί αυτοί δίνουν έμφαση σε μία μόνο πλευρά της μεταστροφής. Υπάρχει πλήρωμα ζωής στην Εκκλησία μας και αδιάκοπη παράδοση από την εποχή του Χριστού, που καμία άλλη Εκκλησία δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι έχει διασώσει. Την αλήθεια αυτή επιβεβαιώνουν οι Αγγλικανοί ιερείς που επισκέπτονται τη μονή μας. Συχνά παραδέχονται: «Εσείς οι Ορθόδοξοι είστε οι μόνοι που κρατήσατε αδιάκοπη αποστολική παράδοση». Τότε συνειδητοποιώ ότι πράγματι έχουμε την παράδοση αυτή, αλλά την εκλαμβάνουμε ως δεδομένη. Είναι όντως αλήθεια: Αν εξετάσετε την ιστορία της Εκκλησίας, τη θεολογία της, τη λειτουργική ζωή της, το πνεύμα ασκητισμού στους κόλπους της, θα δείτε ότι υπάρχει αδιάλειπτη παράδοση ανά τους αιώνες.

Οφείλουμε ωστόσο να προσεγγίζουμε τους έξω με ταπείνωση και να αναγνωρίζουμε κάθε καλό στοιχείο που έχουν στη ζωή τους, επιχειρώντας να

---

[12] Παροιμ. 15,14: «14 καρδία ὀρθὴ ζητεῖ αἴσθησιν».

τονίσουμε με ευγένεια τις ελλείψεις και την ένδεια της ομολογίας τους. [//159] Πρέπει όμως να ομιλούμε με τέτοιο τρόπο, ώστε να τους κάνουμε να αισθάνονται τον σεβασμό και την τιμή που τους αποδίδουμε, γεγονός που θα τους εμπνεύσει να ακούσουν με προσοχή ό,τι έχουμε να τους πούμε[13].

Ερώτηση 2: Ποιο ήταν το περιεχόμενο της διδασκαλίας του Γέροντος Σωφρονίου σχετικά με τη λύτρωση των ανθρώπων γενικά; Υπάρχει ένας στίχος: «Στενή η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα εις την ζωήν, και ολίγοι εισίν οι ευρίσκοντες αυτήν!» (Ματθ. 7,14) Από την άλλη, μελετούμε τη θαυμάσια δημιουργία του ανθρώπου και το μεγαλείο της θείας βουλής για τη σωτηρία της ανθρωπότητας για όλη την αιωνιότητα. Πώς συνδυάζεται η θεωρία αυτή με την ιδέα ότι η οδός είναι πολύ στενή και λίγοι την ανακαλύπτουν; Μήπως ο στίχος αυτός μας λέει ότι λίγοι σώζονται και πολλοί χάνονται, και, αν είναι έτσι, πώς αυτό συμβαδίζει με το μεγαλείο του θεϊκού σχεδίου;

Απάντηση 2: Ξέρετε, αν σας πω τις σκέψεις του, θα σας οδηγήσω ίσως σε απόγνωση, όπως κι εγώ απελπίζομαι από αυτές. Λέει ότι «**είναι αδύνατον να ζήσει κανείς χριστιανικά. Χριστιανικά μπορεί κανείς μόνο να πεθάνει**»[14]. Η σκέψη του συνάδει με τον λόγο του αποστόλου Παύλου ότι **πεθαίνει κάθε ημέρα, για να μπορέσει να** [//160] **κρατήσει τον Χριστό ζωντανό μέσα του**. Βλέπετε, ο Γέροντας Σωφρόνιος έχει τους δικούς του σκληρούς λόγους. Παραθέτει επίσης τους λόγους του αγίου Σιλουανού: «Αν δεν φθάσαμε να αγαπάμε τους εχθρούς μας, είμαστε ακόμη μακριά από το πνεύμα της σωτηρίας»[15]. Αυτό είναι αλήθεια, έτσι συμβαίνει· δεν μπορεί κανείς να ζήσει ως χριστιανός, αλλά μόνο να πεθάνει. Αλλά ακριβώς αυτό προσπαθούμε να κάνουμε καθημερινά, μέχρι την τελευταία αναπνοή μας: να τηρούμε τις εντολές, **να έχουμε μια μικρή δόση θανάτου στη ζωή μας** εκπληρώνοντας τες. Ο απόστολος Πέτρος λέει ότι, «το κρίμα του Θεού άρχεται από του οίκου του Θεού, και ει ο δίκαιος μόλις σώζεται, ο αμαρτωλός που φανείται;» (Α΄ Πετρ. 4,17-18) Αν εμείς αποτελούμε τον οίκο του Θεού, δεν θα γλιτώσουμε από την κρίση Του. Θα διέλθουμε μέσα από πύρινους πειρασμούς. Όμως όπως βεβαιώνει ο ίδιος Απόστολος, όταν **διερχόμαστε μέσα από την πύρωση των πειρασμών**, αυτό δεν γίνεται για να αφανισθούμε, αλλά **για να «αναπαυθή εφ' ημάς το της δόξης και το του Θεού Πνεύμα»** (Α΄ Πετρ. 4,12-14).

Θα αναφέρω κάτι πιο ενθαρρυντικό. Είναι αλήθεια ότι σύμφωνα με την τέλεια δωρεά του Θεού όλη η ζωή του Υιού Του, δηλαδή η κρίση που πραγματοποιήθηκε στη ζωή του Υιού Του, θα πρέπει να επαναληφθεί και στη

---

[13] Βλ. επίσης την αξιοσημείωτη αναφορά στην άποψη του αγίου Σιλουανού για το πώς πρέπει να επικοινωνούμε για ζητήματα πίστεως με χριστιανούς άλλων ομολογιών, στο βιβλίο Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 76-78.

[14] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 98· βλ. επίσης και Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 299.

[15] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 455.

δική μας ζωή. Αλλά αν λάβουμε από τον Θεό μικρό χάρισμα και το μεταχειρισθούμε συνετά, αυτό θα μας κρατήσει συναρμοσμένους με το Σώμα του Χριστού, την Εκκλησία, [//161] και την Κεφαλή του Σώματος, τον Χριστό. Θα μας καταστήσει έτσι μετόχους πρώτα της ζωής της Κεφαλής του Σώματος και στη συνέχεια των χαρισμάτων των Αγίων, των ισχυρών δηλαδή μελών του Σώματος του Χριστού. Έτσι μπορεί να έχουμε κάποιο μικρό χάρισμα, αν όμως το διαφυλάξουμε και το προστατεύσουμε, θα γίνουμε «πιστοί εις τα πολλά». Αν αποθησαυρίσουμε το λίγο, ο Θεός θα μας αποδώσει το πολύ. Μέσω του μικρού χαρίσματος μας θα μας κάνει κοινωνούς των μεγάλων δωρεών των Αγίων. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο οφείλουμε σε κάθε πράξη μας να προσθέτουμε μια μερίδα αγάπης. Όποτε ομιλούμε για κάποιον ή για κάτι, ας προσθέτουμε ένα μικρό μερίδιο αγάπης. Οι λόγοι μας πρέπει να είναι μεγαλόψυχοι, περισσότερο από όσο ίσως ο πλησίον μας αξίζει. Ακόμη και όταν θυμηθούμε κάποιον ή κάτι, ας μη λησμονήσουμε να συμπληρώσουμε μια μικρή μερίδα αγάπης. Επομένως, αν σε όλες τις πράξεις, τους λόγους και τις ενθυμήσεις μας προσθέτουμε το μικρό αυτό μερίδιο της αγάπης, τότε σταδιακά θα κληρονομήσουμε τη μεγάλη μερίδα της αγάπης που έρρευσε από τον Σταυρό και την Ανάσταση του Χριστού. Νομίζω ότι αυτό εννοεί ο Κύριος, όταν επαγγέλλεται ότι «ο πιστός επί ολίγα, θα καταστή οικονόμος επί πολλών» (Ματθ. 25,21).

Ερώτηση 3: Άφησε ο Γέροντας Σωφρόνιος κάποια διδαχή σχετικά με την πίστη των Βουδιστών και Ινδουϊστών και των εκατομμυρίων ανθρώπων που αγνοούν τη χριστιανική πίστη.

[//162] Απάντηση 3: Ο Γέροντας Σωφρόνιος «έζησε την πλάνη αυτή στο πετσί του»! Επί επτά ή οκτώ έτη είχε εμπλακεί στις δοξασίες των θρησκειών της μη χριστιανικής ανατολής, και γι' αυτό αργότερα ήταν απαράκλητος στη μετάνοια του. Κατανόησε ότι ακολουθώντας την οδό αυτή διέπραττε αυτοκτονία σε αιώνιο επίπεδο· και συχνά έγραφε γι' αυτό[16]. Είχε ανακαλύψει την απόλυτη αιωνιότητα στον προσωπικό Θεό, τον Χριστό, Εκείνον που είπε: «ΕΓΩ ΕΙΜΙ Ο ΩΝ» (Έξ. 3,14). Ακόμη και στην καλύτερη και ευγενέστερη εκδοχή τους, οι πεποιθήσεις των φιλοσοφικών αυτών συστημάτων εμπεριέχουν μόνο ένα ελάχιστο μέρος της αλήθειας. Σε ορισμένες ανατολικές θρησκείες οι πνευματικοί αρχηγοί τους αποτελούν αντικείμενο θαυμασμού, επειδή επινόησαν τρόπους, για να διδάξουν τους ανθρώπους πώς να απεμπλακούν από τα παθήματα. Αλλά τι το σπουδαίο υπάρχει σε αυτό, δεδομένου ότι έχουμε λάβει απείρως μεγαλύτερη δωρεά εν Χριστώ; Ο Κύριος μετέτρεψε τον θάνατο σε ζωή και μας υπέδειξε πώς να φθάσουμε στην τελειότητα της θεϊκής αγάπης, καταξιώνοντας τη δική μας αγάπη για τον Θεό μέσω των παθημάτων. Έτσι για μας η οδός δεν συνίσταται απλώς στην αποφυγή της οδύνης, αλλά μέσα από την αναμάρτητη αντιμετώπιση των παθημάτων αυτής της ζωής υπερβαίνουμε τον θάνατο και με τη δύναμη της αγάπης εισερχόμαστε στην αιωνιότητα.

---

[16] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 36-38, 45, 255, 330-331.

Ερώτηση 4: Αναφέρατε, πάτερ, πόσο ιδιαίτερα σημαντική [//163] είναι η στάση μας στην πρώτη φάση της ελεύσεως της χάριτος, και αναφερθήκατε σε μερικούς από τους κινδύνους. Θα μπορούσατε να μας συμβουλεύσετε σχετικά με την πνευματική διακονία όσων βρίσκονται υπό την καθοδήγηση μας;

Απάντηση 4: Οφείλουμε να είμαστε προσεκτικοί με τους ανθρώπους που έρχονται σε μας όταν βρίσκονται στο πρώτο αυτό στάδιο, για να μην τους αντιμετωπίσουμε ψυχολογικά ούτε να προσπαθήσουμε να τους κάνουμε να αισθανθούν ψυχολογική άνεση, μειώνοντας έτσι την ένταση τους. Μάλλον θα ήταν καλό να τους βοηθήσουμε να κατανοήσουν την κατάσταση τους, ακόμη και να αυξήσουμε την ένταση τους, αλλά πάντοτε με διάκριση, για να τους προστατεύσουμε.

Θυμούμαι κάποιον, ο οποίος βρισκόταν σε τέτοια ένταση και είχε τόσο δυνατή αίσθηση της προσωρινότητας και ματαιότητας του κόσμου αυτού, που έβλεπε τον θάνατο παντού γύρω του. Για παράδειγμα, όταν κοιτούσε ένα δένδρο το έβλεπε αμέσως να πέφτει στη γη ξηραμένο. Πίσω από κάθετι έβλεπε την απειλή του θανάτου που είναι έτοιμος να ερημώσει τα πάντα, να τα καταπιεί όλα. Σε αυτόν είχε δοθεί το χάρισμα της μνήμης του θανάτου, που είναι εξαιρετικά πολύτιμο για τον άνθρωπο που στρέφεται στον Θεό, γιατί τον αποσπά από καθετί γήινο, από κάθε προσκόλληση στον κόσμο αυτό. Και με ορθή καθοδήγηση μπορεί να τον μεταφέρει στο Πνεύμα του Θεού και να τον καταστήσει ένα πνεύμα με τον Κύριο. Ο άνθρωπος λοιπόν αυτός που βρισκόταν σε τόσο μεγάλη ένταση επισκέφθηκε έναν πνευματικό, ο οποίος προσπάθησε με κάθε δυνατό μέσο να μειώσει ψυχολογικά την [//164] ένταση εκείνη. Ο Γέροντας Σωφρόνιος απογοητεύθηκε πολύ και έκανε κάτι που ποτέ δεν συνήθιζε: τον συμβούλευσε να βρει άλλον πνευματικό. Προέβη στην ενέργεια αυτή κατ' εξαίρεση, γιατί έτρεφε μεγάλο σεβασμό προς τους πνευματικούς πατέρες και ποτέ δεν θα υπονόμευε την εξουσία τους. **Ο Γέροντας συνειδητοποίησε ότι ο άνθρωπος εκείνος θα καταστρεφόταν ολοκληρωτικά, αν εξακολουθούσε να συμβουλεύεται τον ιερέα αυτόν, ο οποίος προσπαθούσε να του αμβλύνει κάθε εσωτερική ένταση**. Το ίδιο το πρόσωπο άλλωστε δεν είχε πεισθεί από τους λόγους του πνευματικού αυτού πατέρα, γιατί δεν επιθυμούσε να διακοπεί η ζωογόνος εκείνη ένταση. Απλώς αναζητούσε τρόπους, για να τη διέλθει με ασφάλεια και ωφέλεια.

Κατ' ανάλογο τρόπο, όταν ο Χριστός ήταν στον Σταυρό, οι Εβραίοι Του έλεγαν: «Κατέβα από τον Σταυρό και θα πιστεύσουμε!» (Ματθ. 27,42). Αλλά αν είχε κατεβεί δεν θα είχαμε σωθεί, ο θάνατος δεν θα είχε καταλυθεί. Την ίδια εκείνη ώρα που ο Χριστός πέθαινε πάνω στον Σταυρό, ο θάνατος καταστρεφόταν και ρεύματα ζωής κατέκλυαν όλη την ανθρωπότητα. Συνεπώς δεν πρέπει να αμβλύνουμε ούτε να μειώσουμε την ένταση των ανθρώπων που ζουν την εμπειρία της πρώτης χάριτος, αλλά έχουμε χρέος να τους εξηγήσουμε ότι πρόκειται για ευλογία από τον Θεό. Από την άλλη πλευρά, κατά τις περιόδους της χάριτος πρέπει να προσέχουμε να μην υπερβούμε το μέτρο των δυνάμεων μας, για να μην κλονισθούμε από την υπερβολή των προσπαθειών μας. Αυτό

αποτελεί πραγματικά μεγάλο [//165] κίνδυνο, γιατί πολύ δύσκολα αποκαθίσταται η ζημία σε έναν πνευματικό άνθρωπο, όταν κλονισθεί η υγεία του. Γι' αυτό πρέπει να αποδειχθούμε καλοί οικονόμοι των δυνάμεων μας, και βέβαια, για να το επιτύχουμε αυτό χρειαζόμαστε όλοι καθοδήγηση.

Ερώτηση 5: Θα ήταν σωστό να προειδοποιούμε αυτούς που προετοιμάζονται για το βάπτισμα σχετικά με το τι τους αναμένει, ή να τους καθοδηγούμε μετά τη βάπτιση;

Απάντηση 5: Και τα δύο είναι αναγκαία. Τους βοηθούμε να οικειωθούν με τις Γραφές, με τον λόγο του Θεού, γιατί ο λόγος του Θεού μας δίδεται πάντοτε για παρηγοριά και για οικοδομή. Αν οι λόγοι του Θεού ενοικούν πλούσια μέσα στην καρδιά τους, αυτό θα συντελέσει, ώστε στο στάδιο αυτό να ελέγχουν τη διάνοια τους και όλες τις αισθήσεις τους. Ο λόγος του Θεού θα κυριαρχεί στη ζωή τους και θα συμβάλλει στην αναγέννηση τους. Είναι πολύ εποικοδομητική η μελέτη των Γραφών. Αυτός είναι ένας τρόπος. Επίσης είναι **ωφέλιμο για τους ανθρώπους να μη λησμονούν τα μαθήματα που τους έχουν δοθεί από τον Θεό**. **Ο Θεός συχνά επιτελεί θαύματα στη ζωή μας και μας συνδράμει σε δυσχερείς περιστάσεις. Όλα αυτά συνιστούν πολύτιμη παιδεία που δεν πρέπει να ξεχάσουμε. Αν τα θυμόμαστε με ταπείνωση, τότε θα αναζωπυρώνουν μέσα μας την ευγνωμοσύνη προς τον Θεό και την έμπνευση για τον πνευματικό μας αγώνα**.

Επιπλέον πρέπει να προστατεύσουμε τους ανθρώπους υποδεικνύοντας τους πόσο αναγκαίο είναι να αποφεύγουν κάποια σφάλματα, προκειμένου να διαφυλάξουν τη χάρη. Η χάρη θα εργάζεται μαζί τους διευκολύνοντας [//166] τους να αποφεύγουν την κατάκριση των άλλων και την υπερηφάνεια, ει δυνατόν ακόμη και στα μύχια της καρδιάς τους. Πάνω από όλα όμως πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή τους στο γεγονός ότι η περίοδος αυτή είναι μία μεγάλη ευλογία του Θεού, ένας θησαυρός, για τον οποίο οφείλουν να Του αποδίδουν συνεχώς ευχαριστία. Αποτελεί πράγματι μια δυναμική περίοδο και καιρό μεγάλου πνευματικού πλουτισμού στη ζωή του ανθρώπου, πολύτιμο για την ανακαίνιση του.

[//167]

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ (Μέρος Ι)

Ο Κύριος της δόξης εβρόντησε
(Ψαλμ. 29,3)

[//168]

[//169]

8 – Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

ΟΛΟΙ ΧΑΝΟΥΜΕ τον προσανατολισμό μας, όταν απαρνούμαστε τη χάρη του Θεού. Καθώς περιπλανιόμαστε σε ξένους τόπους αναζητώντας τον δρόμο της επιστροφής στον οίκο του Πατρός μας, αρχίζουμε σταδιακά να συνειδητοποιούμε ότι πρέπει να επιλέξουμε μεταξύ ζωής και θανάτου: είτε να στραφούμε προς τον ζώντα Θεό, μέσα στην οδύνη μας, είτε να ενδώσουμε στην απόγνωση και όλες τις ολέθριες συνέπειες της.

Η παραβολή του ασώτου υιού (Λουκ. 15,11-32) αποτελεί, παρόλη τη συντομία της, μία από τις ωραιότερες αφηγήσεις στον κόσμο. Κατά κάποιον τρόπο θα ευχόμουν να ήταν γνωστή ως η παραβολή της αγάπης του ουρανίου Πατρός, αφού περισσότερο πραγματεύεται την ευσπλαχνία του Πατέρα παρά τις αμαρτίες του ασώτου. Ωστόσο, η ονομασία που της δόθηκε άπτεται περισσότερο της ψυχολογίας μας.

Καθώς αγωνιζόμαστε να επανέλθουμε στη βαθειά καρδιά μας, διαπιστώνουμε ότι η τραγωδία μας έγκειται στην επιλογή μας να ζούμε κατά κύριο λόγο έξω από τον οίκο του Πατρός μας· να περιφερόμαστε εκτός της καρδιάς μας, μακριά από τον κατεξοχήν τόπο, όπου ενοικεί το Πνεύμα του Θεού. Όταν ο απόστολος Παύλος λέει ότι είμαστε ναοί του ζώντος Θεού, εννοεί ότι η καρδιά [//170] μας είναι το φυσικό κατοικητήριο του Αγίου Πνεύματος. Το ίδιο πιστοποιείται από τον άλλο μεγάλο Απόστολο, τον Πέτρο, όταν βεβαιώνει ότι το Πνεύμα της δόξης του Θεού αναπαύεται στην καρδιά μας (Α΄ Πετρ. 4,14).

Ο αγώνας μας δεν είναι εύκολος. Η σύλληψη μας γίνεται «εν αμαρτίαις», γιατί διαιωνίζει τον θάνατο, και στη συνέχεια συσσωρεύουμε μεγάλο μέτρο διαφθοράς. Κυβερνά τα μέλη μας ο νόμος της αμαρτίας, τον οποίο είναι αναγκαίο να εκριζώσουμε, προκειμένου να εδραιωθεί μέσα μας ο νόμος των δύο μεγάλων εντολών της Καινής Διαθήκης: να αγαπήσουμε τον Θεό με όλο μας το είναι και να καταστήσουμε τον πλησίον μας πολυτελές περιεχόμενο της καρδιάς μας (Ματθ. 22,37-39). Ο αγώνας μας όμως διακρίνεται και για τη μεγαλοπρέπεια του, αφού συνεπάγεται τη διάβαση μας από το σκοτάδι στο φως, από τον θάνατο στη ζωή, από τα προσωρινά στα αιώνια. Θα μας ανυψώσει από τη γη στον ουρανό και θα επιτύχει τη μετοχή της εκπεσμένης ανθρώπινης φύσεως μας στη θεία.

Η Εκκλησία, προκειμένου να μας ενθαρρύνει στην πορεία της αναγεννήσεως μας, μας δίδει την ευκαιρία να μελετήσουμε την παραβολή του

ασώτου υιού λίγο πριν τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Πρόθεση της είναι να καταδείξει ότι, όσο σκληρός και αν είναι ο αγώνας μας, η απόγνωση δεν έχει θέση στην εν Χριστώ ζωή. Έχουμε απόλυτη εμπιστοσύνη στον ουράνιο Πατέρα, ο Οποίος μας αναζητεί και μας αναμένει με ανοιχτές αγκάλες. Όχι απλώς μας παρακολουθεί από μακριά, αλλά σπεύδει ακόμη [//171] και να μας συναντήσει, επιποθώντας να μας οδηγήσει στη Βασιλεία Του.

Τέτοια είναι η αγάπη του ουράνιου Πατρός. Το τροπάριο που ψάλλουμε στην αρχή της ακολουθίας της μοναχικής κουράς είναι γνωστό ως «αγκάλες πατρικές»: «Αγκάλας πατρικάς, διανοίξαι μοι σπεύσον, ασώτως τον εμόν κατηνάλωσα βίον, εις πλούτον αδαπάνητον αφορών των οικτιρμών Σου Σωτήρ. Νυν πτωχεύουσαν, μη υπερίδης καρδίαν. Σοι γαρ, Κύριε, εν κατανύξει κραυγάζω, Πάτερ, ήμαρτον εις τον ουρανόν και ενώπιον Σου». Ο μοναχισμός αποτελεί φοβερό άλμα πίστεως, στο επίμοχθο έργο της μετανοίας. Ωστόσο, από το ξεκίνημα ακόμη ψάλλουμε τον τρυφερό αυτό ύμνο, ως υπενθύμιση ότι τίποτα δεν είναι αδύνατον, εφόσον γευθήκαμε την αγάπη του Θεού.

Ας εξετάσουμε την ίδια την παραβολή. Ο νεότερος γιος απαιτεί από τον πατέρα του: «Πάτερ, δος μοι το επιβάλλον μέρος της ουσίας». Ο Θεός τρέφει ύψιστο σεβασμό για την ελευθερία των τέκνων Του και τους αποδίδει ανεπιφύλακτα όσα ισχυρίζονται ότι τους ανήκουν. Δεν μας επιβάλλει να Τον αγαπήσουμε, γιατί όποιο έργο αναλαμβάνεται με εξαναγκασμό δεν έχει καμία αξία στην αιωνιότητα. Η αγάπη καταξιώνεται, όταν προσφέρεται ελεύθερα από καρδιά γεμάτη με πίστη, διαφορετικά αποδεικνύεται ευτελής.

«Και μετ' ου πολλάς ημέρας συναγαγών άπαντα ο νεώτερος υιός απεδήμησεν εις χώραν μακράν και εκεί διεσκόπρισε την ουσίαν αυτού ζων ασώτως». Εδώ φαίνεται καθαρά η δυναμική του κακού. Μόλις αποδεχθούμε και τον μηδαμινότερο κακό λογισμό, παραχωρούμε στον εχθρό [//172] ένα μικρό άνοιγμα, για να εισέλθει. Στη συνέχεια μας παρασύρει ολοένα και πια κάτω, ενώ η δική μας αντίσταση διαρκώς εξασθενεί. Κατά την πατερική διδασκαλία, πρέπει να καταπνίγουμε τους λογισμούς αυτούς μόλις εμφανισθούν, διαφορετικά είναι αδύνατον να λυτρωθούμε από αυτούς χωρίς τη μεσιτεία των Αγίων της Εκκλησίας μας. Με τον τρόπο αυτό, η δύναμη του κακού επιφέροντας ραγδαία κατάπτωση μας καταποντίζει στο απύθμενο χάσμα της αμαρτίας και της απώλειας. Η τρομακτική μακρινή χώρα, απ' όπου απουσιάζει ο Θεός αναφέρεται στις Γραφές ως άδης. Οποτεδήποτε εγκαταλείπουμε τον οίκο του Πατέρα, αποξενωνόμαστε από την αγάπη Του. Έχοντας εκλάβει την προστασία Του ως δεδομένη, την απορρίπτουμε και επιχειρούμε ένα πολύ μεγάλο ταξίδι, μακριά από τον εναγκαλισμό της πατρικής αγάπης Του.

«Διεσκόρπισε την ουσίαν αυτού ζων ασώτως». Αυτό σημαίνει ότι εκδαπάνησε άσκοπα την ίδια του την ύπαρξη – την ουσία και την υπόσταση του. Απέρριψε το χάρισμα της υιοθεσίας. Εγκατέλειψε την τιμή της υιότητας του ενός αληθινού Πατέρα του και κατάντησε άγριο θηρίο. Όταν ο άνθρωπος παίρνει αψήφιστα τη χάρη που του απένειμε ο ουράνιος Πατέρας, τα χάνει όλα. Είναι αλήθεια ότι θα ήταν προτιμότερο να μην είχε έλθει στη ζωή αυτή, παρά να

αποκοπεί από την ευδοκία της θεϊκής ευσπλαχνίας. Όπως διαβεβαιώνει ο Ψαλμωδός, το έλεος Του είναι πολυτιμότερο από τη ζωή[1].

«Εγένετο λιμός ισχυρός κατά την χώραν εκείνην, και [//173] αυτός ήρξατο υστερείσθαι». **Δεν υπάρχει τίποτα φοβερότερο από την ξηρασία που επακολουθεί την υποχώρηση της χάριτος. Τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με τον πόνο του χωρισμού από αυτήν. Και όταν η απομάκρυνση της οφείλεται στην παράβαση και στην ανυπακοή του ίδιου του ανθρώπου, η αγωνία του κορυφώνεται** και αυτός αρχίζει να «υστερείται». Υποφέρει από πείνα και δίψα, και ενώ παλαιότερα απολάμβανε τον πατρικό εναγκαλισμό, τώρα βρίσκεται παγιδευμένος στον λιμό της καρδιάς του και μέσα στον τυραννικό κλοιό του θανάτου.

Η μακρινη χώρα του λιμού είναι ο κόσμος που μας περιβάλλει· είναι ο κόσμος ο οποίος απέρριψε τον Θεό και τη χάρη Του, και οι κάτοικοι του ζουν μέσα σε βαθειά ερήμωση. Οι αποθήκες και οι τσέπες τους είναι ίσως ασφυκτικά γεμάτες, αλλά οι ξηρές καρδιές τους πλήττονται από τη φοβερή δυστυχία του λιμού. Καρδιά γεμάτη από τη χάρη του Θεού είναι ανενδεής, γιατί πλούτος της είναι ο Ίδιος ο Κύριος. Ο άνθρωπος τότε υποφέρει τη φτώχεια με χαρά, εκλαμβάνοντας όλες τις θλίψεις ως ευκαιρίες αγαλλιάσεως εν Κυρίω. **Η ανέχεια μπορεί να συγκεντρώσει την προσοχή του ανθρώπου στο Πνεύμα του Θεού σε τέτοιο βαθμό, ώστε να απελευθερώσει μέσα του μεγάλη ενέργεια**, ικανή να τον στηρίξει σε κάθε μορφή αντιξοότητας. Όσο για την κενή καρδιά, φαίνεται να μην υπάρχει τέλος στη δυστυχία της.

Ο λιμός της μακρινής εκείνης χώρας δεν είναι απλώς η πείνα μιας αποστεγνωμένης και απολιθωμένης καρδιάς που στερήθηκε τη χάρη. Ο ατυχής νέος, αφού απόλαυσε μεγάλη άνεση στον οίκο του πατέρα του, αποστασιοποιήθηκε από τον Θεό και τη Βασιλεία της αγάπης Του τόσο [//174] πολύ, ώστε να εξοικειωθεί με το απόκοσμο βασίλειο των δαιμόνων και να υποταχθεί στα καταχθόνια σχέδια τους. **Όταν ο άνθρωπος δεν αναλαμβάνει το έργο του Θεού σε συνεργασία μαζί Του για την οικοδόμηση της σωτηρίας του, εύκολα οι δαίμονες τον θέτουν υπό τον έλεγχο και την εκδούλευση τους. Του αναθέτουν να βόσκει χοίρους, δηλαδή τον οδηγούν στο να τροφοδοτεί την ολέθρια φλόγα των παθών. Και η μόνη ανταμοιβή βέβαια από τέτοιο έργο είναι η κατάρα του θανάτου**. Στην Παλαιά Διαθήκη η κατάρα επερχόταν ως συνέπεια αμαρτίας αλλά και ως επακόλουθο αμέλειας στην εκπλήρωση των έργων του Θεού. Όπως μαρτυρεί ο προφήτης Ιερεμίας: «Επικατάρατος ο ποιών τα έργα του Κυρίου αμελώς» (Ιερ. 48,10). **Αν ο άνθρωπος επιχειρήσει να επιτελέσει το έργο του Θεού με μισή καρδιά, θα επισύρει επάνω του κατάρα, ακόμη και αν ζει μέσα στον οίκο του Θεού**. Ο Θεός μας είναι όντως ζηλωτής και δεν ανέχεται μερισμό στην καρδιά του ανθρώπου. Δεν αρκείται σε ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο μερίδιο. **Ποθεί ολόκληρη την καρδιά όχι από ιδιοτέλεια, αλλά για να την γεμίσει με το πλήρωμα της θεϊκής ζωής Του**.

[1] Ψαλμ. 62,4 «Κρείσσον το έλεος Σου υπέρ ζωάς».

Ο δυστυχής και επικατάρατος άσωτος υιός «επεθύμει γεμίσαι την κοιλίαν αυτού από των κερατίων ών ήσθιον οι χοίροι, και ουδείς εδίδου αυτώ». Ο στίχος αυτός ρίχνει φως σε μια τρομακτική πραγματικότητα. **Όταν ο Θεός μας εγκαταλείψει, τότε οι ανθρώπινες αλλά ακόμη και οι αγγελικές δυνάμεις αδυνατούν να μας συνδράμουν**. Φυσικά ο άνθρωπος εκούσια εγκαταλείπει τη θεϊκή Βασιλεία της ζωής και του φωτός, για να προσχωρήσει στο ζοφερό [//175] βασίλειο του θανάτου. Υπόκειται έτσι στη δυναμική του κακού και δαπανά εφεξής όλες τις δυνάμεις του μόνο για την επιβίωση του. Καθώς όμως αγωνίζεται να επιζήσει, καταποντίζεται όλο και πιο βαθιά στην αμαρτία, ενώ η κατάρα που επισύρει επάνω του γίνεται δριμύτερη. Όσο περισσότερο ενδίδει στα πάθη, τόσο επιτείνεται η λιμοκτονία του από την απουσία του Θεού. **Η καρδιά του ανθρώπου μένει απαράκλητη από τις πρόσκαιρες ηδονές του κόσμου τούτου. Μόνο η άφθαρτη παρηγοριά του Πνεύματος του Θεού μπορεί να την ικανοποιήσει αληθινά**.

Ανεξάρτητα από το πόσο έχει εξαχρειωθεί ο άνθρωπος από την αμαρτία ή πόσο βαθιά έχει βυθισθεί στην άβυσσο της κολάσεως, διατηρεί πάντοτε μέσα του κάποια ευγένεια που δεν μπορεί να απαλειφθεί, δηλαδή την εικόνα του Θεού, σύμφωνα με την οποία δημιουργήθηκε. Ο Θεός εμφύτευσε στην ύπαρξη μας τη δυνατότητα της μετάνοιας, ώστε να μπορούμε να στρεφόμαστε προς Αυτόν και να ικετεύουμε για τη συγχώρηση Του οποιαδήποτε στιγμή της ζωής μας. Όταν ο άνθρωπος «έρχεται εις εαυτόν», εξετάζει προσεκτικά την καρδιά του και στη συνέχεια καταφεύγει στον Θεό με υπευθυνότητα, δηλαδή με την αλήθεια της μετάνοιας του. Τότε Εκείνος του απονέμει μεγάλη τιμή, εκχέοντας πάνω του τους αναζωογονητικούς καταρράκτες του ελέους Του. **Έχοντας δημιουργήσει τον άνθρωπο κατά την εικόνα και την ομοίωση Του, εμφύσησε στη φύση του τον πόθο της θεϊκής υιοθεσίας, στον οποίο ο Θεός αποκρίνεται με τους ευλογημένους και σωτηριώδεις λόγους: «Πάντα τα εμά σα εστιν»**. Αυτό σημαίνει: «**Το πλήρωμα της ζωής μου, ώ άνθρωπε,** [//176] **είναι τώρα δική σου ζωή**». Όσα ιδιώματα έχει ο Θεός εκ φύσεως τα αποδίδει δωρεάν στον άνθρωπο ο οποίος γίνεται κατά χάριν θεός.

Η πείνα και η δίψα του ασώτου τον υποχρεώνουν σε βαθειά αυτοεξέταση. Όταν ο άνθρωπος συνέρχεται, απαιτείται μεγάλη ανδρεία, προκειμένου να εξετάσει την καρδιά του και να έλθει αντιμέτωπος με την αληθινή και ολέθρια πτωχεία που τον χαρακτηρίζει. Μόλις όμως αντιληφθεί και εξομολογηθεί την κατάσταση του, ο Θεός σπεύδει να του συμπαρασταθεί. Τον φωτίζει, υποδεικνύοντας του πού ακριβώς βρίσκεται. Με την παράδοξη αυτή όραση, όπως εξηγεί ο Γέροντας Σωφρόνιος, ο άνθρωπος δέχεται τον φωτισμό του Θεού «εκ των όπισθεν». Δεν βλέπει τον Θεό, αλλά μάλλον αποκτά επίγνωση των αμαρτημάτων του. Η χάρη του αποκαλύπτει τα υστερήματα του. Συναισθάνεται τότε την κόλαση στην οποία βρίσκεται, από την οποία απουσιάζει ο Θεός[2], όπως

---

[2] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 47. Επίσης ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 66 και Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, σ. 54.

ακριβώς συμβαίνει, όταν μία ακτίνα φωτός αποκαλύπτει ξαφνικά τη σκόνη σε ένα σκοτεινό δωμάτιο. **Η επίγνωση της πνευματικής πτωχείας του προσδίδει στον άνθρωπο την ικανότητα να διακρίνει και να επιδιώκει μόνο τα άφθαρτα και θεϊκά πράγματα, ενώ συγχρόνως τον κάνει ικανό να περιφρονεί όλα τα φθαρτά της πρόσκαιρης αυτής υπάρξεως**. Αυτή είναι η αρχή της σοφίας, εφόσον η γνώση της αληθινής μας καταστάσεως εμπνέει μέσα μας τον φόβο του Θεού (Ψαλμ. 110,10).

Είναι εξέχουσα η στιγμή, ,κατά την οποία ο άνθρωπος «έρχεται εις εαυτόν». Οι ησυχαστές του δέκατου τέταρτου [//177] αιώνα έκαναν συχνή χρήση της φράσεως αυτής, που υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η αμαρτία, διαχέει τον νου προς τον εξωτερικό κόσμο. Άσωτος υιός είναι, κατά την παράδοση της Εκκλησίας μας, ο νους του ανθρώπου, ο οποίος, όταν αποχωρίζεται από τη μνήμη του Θεού, καθίσταται είτε θηριώδης είτε δαιμονιώδης. Τότε αρχίζει η ζωή της ασωτείας, που είναι αντίθετη προς τη σωφροσύνη και που προκαλεί τη διάσπαση και τη διάχυση του νου, των αισθήσεων και όλης της ζωής του ανθρώπου. Προκειμένου να ενοποιηθεί η φύση του ανθρώπου, ο νους πρέπει να ενωθεί και πάλι με την καρδιά με μια θεραπευτική κίνηση προς τα μέσα. Είναι αναγκαίο να κατεβεί και να αναπαυθεί στην καρδιά, ώστε ενωμένος πάλι με αυτήν να μπορεί να κυβερνά αποτελεσματικά την ύπαρξη του ανθρώπου. Όταν ολόκληρη η ύπαρξή του, συμπεριλαμβανομένου και του σώματος, συγκεντρωθεί στην καρδιά, συντελείται μια τρίτη κίνηση, αυτή τη φορά προς τον Ίδιο τον Θεό. Το συνολικό σχήμα έχει κυκλικό χαρακτήρα, σύμφωνα με τους όσιους ησυχαστές. Αφού «διεσκόρπισε την ουσίαν αυτού» στον εξωτερικό κόσμο (πρώτη κίνηση), ο άσωτος υιός «έρχεται εις εαυτόν» (δεύτερη κίνηση), ούτως ώστε να κατευθύνει όλη την ύπαρξή του προς τον εναγκαλισμό του Πατέρα (τρίτη κίνηση)[3]. Προκειμένου όμως ο άνθρωπος να επανασυνδέσει τον νου με την καρδιά του, πρέπει να αντιταχθεί στο πλήθος των λογισμών που του υποβάλλει ο εχθρός. Οι περισσότεροι [//178] από αυτούς έχουν τη ρίζα τους στην υπερηφάνεια. Ωστόσο έχοντας ο άνθρωπος ανακαλύψει την καρδιά του, αρχίζει να εντοπίζει την προέλευση τέτοιου είδους λογισμών καθώς επίσης και τον σκοπό τους. Δεν τον εξαπατούν οι λογισμοί πια με την ίδια ευκολία όπως παλιά, γιατί μαθαίνει να επιτηρεί την είσοδο της καρδιάς του. **Όταν τελικά καταφέρει να ενοικήσει σε αυτήν, τότε μόνο ταπεινοί διαλογισμοί θα αναφύονται στο έδαφος της, που θα τρέφουν και θα ζωογονούν την ύπαρξη του**.

Οι περισσότεροι από εμάς ζούμε δυστυχώς έξω από την καρδιά μας, και ο νους μας παραμένει σε διαρκή σύγχυση. Ορισμένοι καλοί λογισμοί αναδύονται κατά καιρούς στην επιφάνεια, αλλά οι σκέψεις μας στην πλειονότητα τους είναι επιβλαβείς. Όσο εξακολουθούμε να αγνοούμε την καρδιά μας θα βρισκόμαστε υπό την κυριαρχία του ολέθριου αυτού καθεστώτος. Προς το τέλος όμως ο πόνος

[3] Γρηγορίου Παλαμά, ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΙΕΡΩΣ ΗΣΥΧΑΖΟΝΤΩΝ 1,2,5, εκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, τόμ. 1, Θεσσαλονίκη 1962.

εντείνεται τόσο πολύ, ώστε ανήμποροι να τον ανεχθούμε αρχίζουμε να ψάχνουμε τον δρόμο της επιστροφής.

Ενθυμούμενος το πατρικό του σπίτι ο άσωτος υιός συνέρχεται και αναλογίζεται: «Πόσοι μίσθιοι του πατρός μου περισσεύουσιν άρτων, εγώ δε λιμώ απόλλυμαι!» Όλοι έχουμε θαμμένες βαθιά μέσα μας αναμνήσεις από τον οίκο του Πατρός, γιατί η ψυχή μας διατηρεί παντοτινά τα ίχνη της χάριτος του Αγίου Βαπτίσματος, όταν ενδυθήκαμε τον Χριστό. Επιπλέον, κάθε φορά που μετέχουμε στα Άχραντα Μυστήρια η ύπαρξη μας σημαδεύεται ανεξίτηλα από την αγαθότητα του Θεού. Στην καρδιά του ασώτου άλλη ταπεινή σκέψη αναδύεται τώρα: «Αναστάς πορεύσομαι προς τον πατέρα μου ...» Η διαδικασία της ενδότερης [//179] αναγεννήσεως έχει πια ξεκινήσει, αφού αποφάσισε να ανασηκωθεί από την πτώση του. Έχοντας αντικρίσει την πραγματικότητα της απώλειας του, επιστρέφει προς τον εαυτό του και τον Θεό. Αρχίζει η δυναμική εν Θεώ αύξηση του. Είναι έτοιμος να φωτισθεί και να καθαρισθεί, αφού άρχισε να μιλά με ειλικρίνεια στον Θεό από τα βάθη της καρδιάς του. Οι προσευχές μιάς κατακερματισμένης διάνοιας δεν έχουν ούτε ενάργεια ούτε βάθος, αλλά ο νους που επανασυνδέθηκε με την καρδιά ξεχειλίζει από ταπεινή προσευχή με τέτοια δύναμη, που φθάνει στα ώτα του Κυρίου Σαβαώθ. «Πάτερ, ήμαρτον εις τον ουρανόν και ενώπιον Σου». Ο άνθρωπος ανακαλύπτει τώρα την ισχύ της ταπεινώσεως. Διαπιστώνει ότι η μόνη ορθή στάση είναι να αποδώσει όλη τη δόξα και την τιμή στον Θεό, ενώ στον εαυτό του «την αισχύνη του προσώπου» (Δανιήλ 9,7) εξαιτίας των αμαρτιών του. **Καταθέτει όλη την εμπιστοσύνη του στο έλεος του Πατρός και όχι πια στο διεφθαρμένο εγώ του, και υιοθετώντας τη στάση αυτή της καρδιάς οδηγείται σε αληθινή μετάνοια**. Όπως διαβάζουμε σε μία από τις μεγάλες «ευχές της γονυκλισίας» κατά την Πεντηκοστή: «Σοι μόνω αμαρτάνομεν, αλλά και Σοι μόνω λατρεύομεν». Είμαστε αμαρτωλοί και ανάξιοι του ελέους Του, αλλά έχουμε πλήρη πεποίθηση σε Εκείνον τον Οποίο λατρεύουμε. Το «αλλά» αυτό δεν μπορεί να λεχθεί χωρίς πίστη, και ακριβώς η πίστη αυτή είναι ο βράχος πάνω στον οποίο οικοδομούμε την πνευματική ζωή μας.

Ο άσωτος υιός, στη συνέχεια, ταπεινώνεται ακόμη περισσότερο: «Ουκέτι ειμί άξιος κληθήναι υιός σου· ποίησον [//180] με ως ένα των μισθίων σου». Δεν λέει «ένα των υπηρετών σου». Οι υπηρέτες ανήκαν γενικά στην οικογένεια του αφεντικού τους και περνούσαν τη ζωή τους μέσα στο οικιακό περιβάλλον. Απεναντίας οι μισθωτοί υπηρέτες δεν είχαν δικαίωμα να μένουν στο σπίτι του αφεντικού και μπορούσαν να απολυθούν ανά πάσαν στιγμήν. Έτσι ο άσωτος κρίνει ότι του αρμόζει να τοποθετηθεί στην ίδια τάξη με τους προσωρινούς εργάτες, τους πιο ασήμαντους υπηρέτες. Σε όσους μετανοούν αληθινά είναι πολύ χαρακτηριστικές τέτοιες ταπεινές σκέψεις, καθεμιά από τις οποίες εκφράζει βαθύτερη ταπεινοφροσύνη από τις προηγούμενες. Το πυρ της μετάνοιας βυθίζει τον άνθρωπο που μετανοεί στην άβυσσο της μηδαμινότητας του, απ' όπου μόνο ο Θεός μπορεί πάλι να τον ανυψώσει. (Ο Ίδιος ο Κύριος μας υπέδειξε την οδό αυτή: προηγήθηκε η κατάβαση Του στον Άδη, και από εκεί η ανάβαση Του υπεράνω όλων των ουρανών). Όσο ταπεινώνεται ο άνθρωπος, τόσο

κερδίζει σε σοφία, καλλιεργώντας αδιασάλευτη πίστη στο έλεος του Θεού και γνωρίζοντας ότι Αυτός θα τον ανυψώσει διαπαντός εν καιρώ ευθέτω (Α΄ Πετρ. 5,6). **Αφότου ο άνθρωπος ανακαλύψει την καρδιά του, μοναδική του μέριμνα είναι να καλλιεργεί τέτοιους λογισμούς, που τον τοποθετούν στην καθοδική πορεία της μετάνοιας**. Γνωρίζουμε ότι, όποιος φέρεται από το Πνεύμα το Άγιο, δεν παύει να μέμφεται τον εαυτό του. Μάλιστα όσο περισσότερο οδεύει προς τα κάτω, ακολουθώντας το υπόδειγμα του Χριστού, τόσο υψηλότερα θα ανυψωθεί μαζί Του.

Όπως ακριβώς η ενέργεια του κακού ωθεί τον άνθρωπο [//181] στην απώλεια, έτσι και η ενέργεια της θείας χάριτος τον μετασχηματίζει, αν αυτός συμμορφώνει τη ζωή του με το θέλημα του Θεού. Όταν ο άνθρωπος δέχεται τη σωτηρία, κάθε ταπεινός λογισμός γεννά άλλον ταπεινότερο, που αιχμαλωτίζει κάθε κακή σκέψη στην υπακοή των εντολών του Χριστού (Β΄ Κορ. 10,15). Η χάρη του Θεού ανιστά τον άνθρωπο στη δόξα του εναγκαλισμού του από τον ουράνιο Πατέρα και τον αποκαθιστά στην υιοθεσία.

Η μεγάλη οδύνη βοήθησε τον άσωτο υιό να βρει την καρδιά του. Μέσα από τη δυναμική αλληλοδιαδοχή των ταπεινών λογισμών που αναζωογονούν την ψυχή του, οδηγήθηκε στην ανακάλυψη του πνευματικού χώρου της μετάνοιας. «Αναστάς πορεύσομαι προς τον πατέρα μου και ερώ αυτώ· Πάτερ, ήμαρτον εις τον ουρανόν και ενώπιον σου». Τόσο μεγάλη είναι η ισχύς ενός ταπεινού λογισμού. Με λίγες μόνο λέξεις η Αγία Γραφή εστιάζει την προσοχή μας στη μεγαλειώδη πραγματικότητα, η οποία αποτελεί και τον κεκρυμμένο σκοπό της παραβολής αυτής. Όταν ο άνθρωπος επιστρέφει στην καρδιά του και αρχίζει να αυξάνει μέσα του τη χάρη ταπεινώνοντας τον νου του, αποκτά ανδρεία λέοντος στη μετάνοια του. Επιπλέον ο αυτοκαθορισμός του ενδυναμώνεται, ώστε είναι έτοιμος να υπομείνει ακόμη και την κάμινο του ίδιου του άδη. Όπως και αν διαμορφώνονται οι περιστάσεις του βίου του, είναι πια οπλισμένος με τέτοιο θάρρος και τόση παρρησία, που προσφεύγει πάντοτε στον Θεό με ακλόνητη ετοιμότητα για άλματα της πίστεως.

[//182] «Έτι δε αυτού μακράν απέχοντος είδεν αυτόν ο πατήρ αυτού και ευσπλαγχνίσθη». Ποιος άλλος πατέρας εκτός από τον ουράνιο έχει την ικανότητα να διακρίνει τόσο καθαρά και από τόσο μακριά, ακόμη και πίσω από τα βουνά των αμαρτιών μας; Αληθινά καταπλήττει το γεγονός ότι **ο Θεός έφθασε ακόμη και στην άβυσσο της κολάσεως και της αμαρτίας για να αναζητήσει τα ίχνη του ανθρώπου**. Πράγματι, η επισκοπή Του δεν μας εγκαταλείπει ποτέ. Μας παρατηρεί και καρτερεί υπομονετικά να έλθουμε εις εαυτόν και τότε μόνο μας ανιστά στο ύψος της δικής Του δόξας.

Ο πατέρας «ευσπλαγχνίσθη, και δραμών επέπεσεν επί τον τράχηλον αυτού και κατεφίλησεν αυτόν» (Λουκ. 15,20). Τρέχει, πέφτει και καταφιλεί: τρία ρήματα που μεταδίδουν μεγάλη δύναμη. Ο Θεός τρέχει να συναντήσει τον άνθρωπο που μετανοεί, ώστε να του χορηγήσει τη δύναμη που απαιτείται, για να ολοκληρώσει την καλή πρόθεση της επιστροφής του. **Πέφτει στον τράχηλο του ανθρώπου, για να τον καταστήσει θεοφόρο, «άλογο» που έχει καβαλάρη τον Θεό**. Το Ευαγγέλιο χρησιμοποιεί τις θαυμάσιες αυτές εικόνες, για να καταδείξει

την άπειρη αγάπη και ταπείνωση του Θεού. Τι Θεό έχουμε! Έχοντας υπερβεί τον θάνατο της αμαρτίας, ταπεινώθηκε ενώπιον μας από αγάπη. Χάρη στην υπερβάλλουσα αγάπη Του γίνεται υπηρέτης του ανθρώπου, συγκαταλέγοντας τον στη ζωή και τη Βασιλεία Του. Ο Θεός επιχέει τα ελέη Του πάνω στον άνθρωπο που μετανοεί σηματοδοτώντας μαζί Του το προοίμιο της αιώνιας ζωής, η οποία δεν γνωρίζει ούτε φθορά [//183] ούτε τέλος. Καθώς ο άνθρωπος γίνεται θεοφόρος, μεταβαίνει από δύναμη σε δύναμη, ενώ η αγαλλίαση του μεγαλώνει συνεχώς από ένα πλήρωμα χαράς σε άλλο ακόμη μεγαλύτερο.

Δεν αργεί ο εύσπλαγχνος πατέρας να ακούσει τα λόγια του υιού του, και αμέσως τον σφίγγει στην αγκαλιά του και τον καταφιλεί. Ο πατέρας γνωρίζει την αλλοίωση της καρδιάς του και μέσα στη χαρά του ούτε καν ακούει την εξομολόγηση του. Ποθεί τόσο φλογερά να αποκαταστήσει τον μεταμελημένο γιο του, ώστε διατάζει τους υπηρέτες να φέρουν την πιο εκλεκτή στολή. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει, όταν στεκόμαστε με μετάνοια ενώπιον του Θεού και πενθούμε. Ο Θεός μας συγχωρεί, πριν ακόμη να το καταλάβουμε. Αλλά ας μην ξεχνούμε ότι η αλήθεια της μετάνοιας μας επισφραγίζεται, μόνο όταν εξομολογούμαστε τις αμαρτίες μας ενώπιον ενός «ομοιοπαθούς» ανθρώπου (Πράξ. 14,15), ενός ιερέα της Εκκλησίας του Χριστού.

Ο πατέρας, όταν αγκαλιάζει τον υιό του, του μεταδίδει την ίδια τη ζωή του και του προσφέρει όλα τα πλούτη του, όπως ακριβώς θα έκανε, αν εκείνος δεν είχε εγκαταλείψει ποτέ την πατρική εστία. Θεωρώντας τα αμαρτήματα του ως ελάχιστα ίχνη σκόνης πάνω σε έναν καθρέφτη τα εξαλείφει όλα, αφήνοντας τη γυάλινη επιφάνεια ολοκάθαρη, όπως ήταν στην αρχή. «Εξενέγκατε την στολήν την πρώτην ...» Ο πατέρας τον ενδύει με την περιβολή της τιμής και της δόξας και του φορεί δαχτυλίδι στο χέρι και υποδήματα στα πόδια. Σύμφωνα με τους Πατέρες η ενδυμασία δηλώνει την τιμή της υιοθεσίας. **Το δαχτυλίδι** [//184] **συμβολίζει τη δύναμη που του παρέχεται, ώστε να ζήσει στο εξής αναμάρτητη ζωή, ενωμένος με τον Θεό** και τηρώντας τις εντολές Του. Επιπλέον, στα αρχαία χρόνια, όταν κάποιος έδιδε το δαχτυλίδι του σε κάποιον άλλο, σήμαινε ότι του μεταβίβαζε την εξουσία του. Αυτό ακριβώς κάνει και ο Θεός κατά την επιστροφή του αμαρτωλού. **Του παραδίδει την εξουσία του κληρονόμου της ίδιας της ζωή Του**. Τα υποδήματα αποτελούν επίσης σύμβολο υιοθεσίας. Μόνο οι υπηρέτες περπατούσαν ανυπόδητοι, ενώ τα υποδήματα συνιστούσαν το διακριτικό σημείο ελευθερίας του ανθρώπου.

«Ενέγκαντες τον μόσχον τον σιτευτόν θύσατε, και φαγόντες ευφρανθώμεν». Ο πατέρας, γεμάτος αγαλλίαση, ετοιμάζει λαμπρή εορτή για την επιστροφή του υιού του. Όπως βεβαιώνει ο Κύριος: «Χαρά γίνεται ενώπιον των αγγέλων του Θεού επί ενί αμαρτωλώ μετανοούντι». Πράγματι, ζούμε στη γη μεταξύ δύο κόσμων: Καταυγαζόμαστε από τις ακτίνες φωτός της επουράνιας Βασιλείας και απειλούμαστε από τις ζοφερές σκιές του Άδη. Ανάλογα με την ελεύθερη επιλογή μας να ασπασθούμε είτε τον ένα κόσμο είτε τον άλλο, η στιγμή της διαβάσεως μας θα αποδειχθεί **πύλη εισόδου στην αιώνια μακαριότητα ή στο τυραννικό σκότος του ίδιου του παραλογισμού μας**. Ο ουράνιος Πατέρας όμως έχει μία μόνο σκέψη: «Ούτος ο υιός μου νεκρός ήν και

ανέζησε και απολωλός ήν και ευρέθη». Η χάρα του ουρανίου Πατρός είναι ανεκλάλητη, γιατί ανεξάντλητη είναι και η δίψα Του για τη σωτηρία μας! Στην ουσία είναι ο δικός Του σφοδρός πόθος για την επιστροφή μας που απεργάζεται τη δική μας μετάνοια.

[//185] Η επιστροφή του ασώτου υιού δεν χαροποίησε, ωστόσο, τον μεγαλύτερο αδελφό του, ο οποίος εργαζόταν στους αγρούς, έξω από την πατρική οικία. Αυτός εκπροσωπεί τους Φαρισαίους, οι οποίοι ποτέ δεν υποδέχονταν με χαρά τη μεταμέλεια ενός αμαρτωλού, θεωρώντας ότι του αξίζει η κόλαση. Εμπιστεύονταν μόνο τη δική τους δικαιοσύνη, αλλά με την αυτοδικαίωση αυτή αποδεικνύεται ότι βρίσκονταν στους αγρούς, δηλαδή έξω από τον οίκο της καρδιάς τους. Είχαν την πίστη ότι ανήκουν στον Θεό, όπως ο μεγάλος γιός της παραβολής, χωρίς να εννοούν ότι στην πραγματικότητα δεν είχαν δώσει ποτέ την καρδιά τους στον επουράνιο Πατέρα[4]. Δεν είχαν καμιά γνώση του Θεού ούτε ήλθαν ποτέ σε κοινωνία με το Πνεύμα Του. Έτρεφαν μάλλον την πεποίθηση ότι η τυπική από μέρους τους τήρηση του Νόμου θα υποχρέωνε κατά κάποιον τρόπο τον Θεό να τους αποδώσει τη σωτηρία.

«Και ως ερχόμενος ήγγισε τη οικία, ήκουσε συμφωνίας και χορών, και προσκαλεσάμενος ένα των παίδων επυνθάνετο τι είη ταύτα». Επειδή ήταν αδύνατον να εννοήσει ο μεγάλος γιός τι συνέβαινε, αναγκάσθηκε να ρωτήσει έναν υπηρέτη, ο οποίος και τον πληροφόρησε: «Ο αδελφός σου ήκει και έθυσεν ο πατήρ σου τον μόσχον τον σιτευτόν, ότι υγιαίνοντα αυτόν απέλαβεν». Εκείνος τότε, υπό το κράτος της εγωιστικής ηθικής του, οργίσθηκε και αντέδρασε ως ακάρδιος ή μάλλον ως λιθοκάρδιος. Αρνήθηκε να μπει στο σπίτι σαν να δήλωνε στον Θεό: «**Αν υποδέχεσαι αμαρτωλούς στη Βασιλεία σου, εγώ προτιμώ να μείνω έξω**». Δυστυχώς η στάση αυτή χαρακτηρίζει [//186] πολλούς χριστιανούς. Λίγοι από μας χαιρόμαστε αληθινά για την επιστροφή ενός αδελφού που έζησε αμαρτωλή ζωή και πολύ συχνά μάλιστα αντιμετωπίζουμε με δυσφορία την πνευματική του σταθερότητα και πρόοδο.

«Ο ούν πατήρ αυτού εξελθών παρεκάλει αυτόν». Όπως ακριβώς ο πατέρας έσπευσε νωρίτερα να προϋπαντήσει τον άσωτο γιο του, έτσι εξέρχεται τώρα να συναντήσει και τον μεγάλο γιο του. Ο Θεός ταπεινώνεται μπροστά στο καθένα από τα τέκνα Του, προκειμένου να τα οδηγήσει όλα κοντά Του. **Πόσοι από μας όμως αρνούμαστε να συμμετάσχουμε στη χαρά του επουράνιου Πατέρα μας!** Αντιλέγουμε με αλαζονική αναισθησία: «Ιδού τοσαύτα έτη δουλεύω σοι και ουδέποτε εντολην σου παρήλθον, και εμοί ουδέποτε έδωκας έριφον ίνα μετά των φίλων μου ευφρανθώ». Η απάντηση αυτή δείχνει ότι η σχέση μας με τον ουράνιο Πατέρα μας δεν αποτελεί σύνδεσμο αληθινής αγάπης. Αν όμως δεν συνδεόμαστε με τον Χριστό με ταπεινή αγάπη, απέχουμε πάρα πολύ από την τελειότητα και η σωτηρία μας είναι αβέβαιη. Τα λόγια του μεγάλου γιου συνιστούν σαφή ένδειξη ότι η καρδιά του στερείται του «άλατος» της αγάπης. Συνεχίζει τον λόγο με ακόμη εντονότερη πικρία: «Ότε δε ο υιός σου ούτος, ο καταφαγών σου τον βίον

[4] Παροιμ. 23,26: «Υιέ μου, δος μοι σην καρδίαν».

μετά πορνών, ήλθεν, έθυσαν αυτώ τον μόσχον τον σιτευτόν». Πόση αγανάκτηση αισθάνεται εναντίον του αδελφού του! Τον κατηγορεί, καταδικάζοντας τον για τις αμαρτίες του, ανίκανος να διακρίνει τη μεταμόρφωση που επήλθε στην ψυχή του.

Τότε ο εύσπλαχνος πατέρας, μέσα στην άφατη αγαθότητα Του, αποκρίνεται: «Τέκνον, ου πάντοτε μετ' εμού εί, και πάντα τα εμά σα εστιν;». Αυτή είναι ίσως η πιο συγκινητική [//187] ρήση σε όλη την παραβολή. Ο πατέρας κατακλύζεται από τον πόθο να θεραπεύσει τον φθόνο του γιου του και του θέτει τον προβληματισμό: «Σε σένα έχω δώσει ήδη όλη μου την περιουσία. Γιατί φθονείς τον αδελφό σου; Το μόνο που σου ζητώ είναι να με αγαπάς ως γιος μου». **Αν η καρδιά του μεγαλύτερου υιού ήταν ενωμένη με την καρδιά του πατέρα του, τότε η χαρά του πατέρα θα ήταν και δική του χαρά**. Η δόξα του αδελφού του θα ήταν και δική του δόξα, όπως ακριβώς το φως ενός κεριού δεν ελαττώνεται, όταν ανάβονται από αυτό άλλα κεριά. Όταν αποδεικνύουμε στον Θεό ότι Τον αγαπάμε ως αληθινοί υιοί, γινόμαστε ικανοί να λάβουμε όλα όσα είναι δικά Του, την ίδια τη ζωή Του και όλο τον ακένωτο πλούτο των χαρισμάτων Του.

Οι λόγοι του Κυρίου, διατυπωμένοι με εξαιρετική ευγένεια, φανερώνουν τον σφοδρό πόθο Του να μας θεραπεύσει από τη μικροπρέπεια της ζηλοτυπίας. Σε άλλο σημείο του Ευαγγελίου, μετά την Ανάσταση του Κυρίου, ο Πέτρος ζητεί να ενημερωθεί για τον Ιωάννη. Είχε δει τον αγαπημένο μαθητή να γέρνει στο στέρνο του Κυρίου κατά τον Μυστικό Δείπνο και διατήρησε την εικόνα αυτή στη μνήμη του. Νιώθοντας ο ίδιος μεγάλη ντροπή για τη δική του προδοσία, ρωτά τον Χριστό: «Ούτος δε [ο Ιωάννης] τι;» Και ο Κύριος αποκρίνεται: «Εάν αυτόν θέλω μένειν έως έρχομαι, τι προς σε; Συ ακολούθει μοι» (Ιωάν. 21,22). Με άλλα λόγια, δεν πρέπει να μας απασχολεί ο τρόπος με τον οποίο ο Θεός συμπεριφέρεται στους συνανθρώπους μας. Σκοπός και χρέος μας είναι να Τον ακολουθούμε με [//188] πίστη και αφοσίωση, ώστε να αξιωθούμε να ακούσουμε τον μακάριο λόγο: «Πάντα τα εμά σα εστι». Και πραγματικά, όταν η καρδιά μας ανήκει στον Θεό, δεν υστερούμε σε τίποτα, αφού ό,τι δωρίζει στους αδελφούς μας αποτελεί συγχρόνως και δικό μας χάρισμα.

«Ευφρανθήναι δε και χαρήναι έδει, ότι ο αδελφός σου ούτος νεκρός ήν και ανέζησε, και απολωλώς ήν και ευρέθη». **Αν ακολουθούμε τα ίχνη του Κυρίου με πιστότητα, η σωτηρία όλων των ανθρώπων θα είναι η μόνη μας επιθυμία**. Τότε και η δική μας σωτηρία θα αποτελεί φυσικό επακόλουθο, εφόσον **η επιθυμία μας θα είναι αδιάρρηκτα συνδεδεμένη με τον πόθο του Θεού για τη σωτηρία όλου του κόσμου**. Γνώρισα έναν μοναχό που προσευχόταν για πολύ καιρό: «Κύριε Ιησού Χριστέ, σώσε όλο τον κόσμο, και μένα». Με άλλα λόγια: «Κύριε, παράλαβε όλους τους ανθρώπους στον Παράδεισο, και ίσως τότε υπάρξει και για μένα κάποια ελπίδα».

Όταν ακολουθούμε τον Κύριο, μοναδική μας μέριμνα είναι να Τον ευαρεστούμε και να Του αποδίδουμε ευχαριστία σε ό,τι κάνουμε. Προηγουμένως όμως είναι απαραίτητο να αποκτήσουμε αυθεντική σχέση μαζί Του, καλλιεργώντας την ταπείνωση του τελώνη και την αποφασιστική μετάνοια του

ασώτου υιού. Ο Θεός δημιούργησε κάθε άνθρωπο με τέτοιον τρόπο, ώστε ο ιδιαίτερος και μοναδικός σύνδεσμος του με τον Δημιουργό του να τον ολοκληρώνει και να τον τελειοποιεί. Έτσι **αποτελεί ύψιστη αποστολή και σκοπό μας η δημιουργία ισχυρής σχέσεως με τον Χριστό και ο αδιάλειπτος διάλογος μαζί Του**. Τότε όλες οι ανθρώπινες σχέσεις μας θα αντλούν [//189] δύναμη από τον σύνδεσμο μας με τον Θεό και θα αρχίσουμε να αντιλαμβανόμαστε τα πάντα, κάθε στοιχείο του κτιστού κόσμου, στο φως της σχέσως αυτής. Αν η βελτίωση της σχέσεως μας μαζί Του καταστεί η μοναδική φροντίδα μας, τότε βαθειά μετάνοια θα εκπηγάσει από τα βάθη του είναι μας. Όσο περισσότερο αυξανόμαστε εν Χριστώ, τόσο εναργέστερα θα προβάλλει μπροστά μας η πτωχεία μας ανανεώνοντας διαρκώς την έμπνευση μας. Δεν θα φοβόμαστε τίποτα, γιατί τίποτα δεν θα είναι ικανό να μας χωρίσει από την αγάπη Του.

Η σχέση που οικοδομήσαμε με τον Σωτήρα μας στη ζωή αυτή θα συνεχισθεί και στον μέλλοντα κόσμο. Θα κριθούμε ανάλογα με την αγάπη μας και σύμφωνα με κάθε λογο του Χριστού που είναι αποθησαυρισμένος στο Ευαγγέλιο. Όπως ακριβώς ο Κύριος μετά την Ανάσταση Του έθεσε στον Πέτρο το ερώτημα: «Φιλείς με;», το ίδιο ερώτημα θα θέσει στον καθένα από μας στον μέλλοντα αιώνα: «Και συ, φιλείς με;» Και εμείς θα απαντήσουμε: «Ναι, Κύριε, Συ γνωρίζεις ότι φιλώ Σε»[5]. Ο δυναμισμός όμως και η παρρησία της αποκρίσεως μας θα εξαρτηθούν εξ ολοκλήρου από το βάθος του συνδέσμου μας με το Πρόσωπο του Χριστού. Όποια στάση υιοθετήσουμε στη ζωή αυτή θα συνεχισθεί και μετά το μνήμα, γεγονός που γίνεται σαφές στην ευαγγελική αφήγηση περί της κρίσεως των δικαίων. «Κύριε, πότε πράξαμε κάτι καλό πάνω στη γη; Σε Σένα πρέπει δόξα, σε μας αισχύνη» (Ματθ. 25,37-39) είναι η [//190] ταπεινή σκέψη που προφέρουν οι δίκαιοι ενώπιον του Κριτού και η οποία έθρεψε τη μετάνοια τους στη ζωή αυτή. Με τον ίδιο τρόπο οφείλουμε και εμείς να μαθητεύσουμε στη στάση αυτή της ταπεινώσεως από τώρα, ώστε να αξιωθούμε της αιώνιας ζωής με τον Κύριο. Η αλαζονεία και η αυτοδικαίωση δεν έχουν θέση στη ζωή Του, μπορούν όμως να μας συνοδεύσουν τραγικά στην αιωνιότητα, καταδικάζοντας μας σε αιώνιο χωρισμό από Αυτόν.

Για μας Παράδεισος είναι ο Χριστός. Ο άγιος Σιλουανός διαβεβαιώνει: «Αν όλοι οι άνθρωποι μετανοούσαν και τηρούσαν τις εντολές του Θεού, ο παράδεισος θα ήταν στη γη, γιατί η Βασιλεία του Θεού εντός ημών εστιν. Η Βασιλεία του Θεού είναι το Άγιο Πνεύμα και το Άγιο Πνεύμα είναι το ίδιο στον ουρανό και στη γη»[6]. Ο Παράδεισος αρχίζει στη γη με την αγάπη προς τον Θεό και τους αδελφούς μας. Εδώ έγκειται όλος ο πλούτος της αιώνιας ζωής, γιατί ο άνθρωπος δημιουργήθηκε, για να μεγαλύνει τον Θεό αποδίδοντας Του αιώνια δόξα. Εκείνος πάλι αγάλλεται με την επιστροφή της δόξας αυτής στην εικόνα Του, τον

---

[5] Ιωάν. 21,16-17· Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 457.

[6] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 424.

άνθρωπο, ο οποίος τότε απονέμει ακόμη μεγαλύτερο αίνο στον Δημιουργό του. Έτσι εισχωρούμε στην αέναη αυτή ανακύκλωση της αγάπης και της δοξολογίας. Η «κατά Θεόν αύξηση» συνιστά την αληθινή πραγμάτωση του ανθρώπου, ο οποίος κλήθηκε να ομοιωθεί με τον Ίδιο τον Θεό.

[//191]

9 – ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

α) Η φιλεύσπλαχνη παιδεία του Κυρίου

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ της πνευματικής ζωής, που διακρίνεται για την ωραιότητα και δημιουργικότητα του, τα ουράνια είναι ανοιχτά και ο αιώνιος Θεός συνάπτει διαθήκη με τον χοϊκό άνθρωπο. Ο Θεός τίμησε το πήλινο κτίσμα Του με την ίδια την πνοή Του. Ο άνθρωπος προικίσθηκε με μεγάλο βάθος αισθημάτων και ανωτερότητα σκέψεως, αφού δημιουργήθηκε με απίστευτα θαυμαστό νου. Το πρώτο στάδιο αποτελεί τόσο ισχυρό σημείο ευδοκίας του ουρανού, ώστε ορισμένοι να εμπνέονται και να εγκαταλείπουν τον κόσμο, για να ασπασθούν τη μοναχική πολιτεία. Ο κόσμος μας σύρει δεσμίους και μας αιχμαλωτίζει σε πάθη, στα οποία, όπως γνωρίζουμε, είναι πολύ δύσκολο να αντισταθούμε. Όταν η πρώτη επίσκεψη της χάριτος εμπνέει κάποιον να γίνει μοναχός, η νίκη του πάνω στον κόσμο αυτό επιτυγχάνεται τουλάχιστον κατά το ήμισυ, απλώς και μόνο με την αναχώρηση του από αυτόν.

Το πρώτο αυτό ήμισυ της νίκης περιγράφεται από τον απόστολο Παύλο ως σταύρωση του κόσμου (Γαλ. 6,14). Υπολείπεται όμως ακόμη τιτάνιος αγώνας, για να εκπληρωθεί το δεύτερο ήμισυ, με το οποίο ο κόσμος εκριζώνεται [//192] από μέσα μας και εμείς σταυρωνόμαστε «τω κόσμω». Κατά την εξέταση του πρώτου σταδίου της πνευματικής ζωής η προσοχή μας επικεντρώθηκε στην απεριόριστη αγάπη του Θεού και στην επίσκεψη της χάριτος Του στον άνθρωπο. Τώρα αντικείμενο της μελέτης μας θα αποτελέσει το δεύτερο στάδιο, κατά το οποίο έρχεται η σειρά του ανθρώπου να αποδείξει ότι ανήκει στον Θεό.

Το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται από την υποστολή της χάριτος. Έχει εξέχουσα σημασία για μας να γνωρίζουμε τι κρύβεται πίσω από το φαινόμενο αυτό, ώστε έχοντας συναίσθηση του δυναμικού του να το αξιοποιήσουμε για την απόκτηση των χαρισμάτων του Θεού. Ο Γέροντας Σωφρόνιος υπογράμμιζε ότι η κατοχή της γνώσεως αυτής θα συμβάλει, ώστε η περίοδος της παιδείας του Κυρίου να αναδειχθεί απείρως δημιουργική και συγχρόνως να αποτελέσει τον θεμέλιο λίθο της σωτηρίας μας[1]. Προκειμένου να μην αποβεί μάταιη η υποδοχή της χάριτος Του, είναι χρήσιμο να διερευνήσουμε τους τρόπους, με τους οποίους αυτή μας επισκέπτεται και τους λόγους για τους οποίους απομακρύνεται από μας. Η επιστήμη αυτή διδάσκει τον άνθρωπο να αποθησαυρίζει τη χάρη στον χώρο της καρδιάς, ώστε να είναι σε θέση κατόπιν να την διαφυλάττει. **Χωρίς τη συγκέντρωση της χάριτος ο νοητός ήλιος της δικαιοσύνης δεν θα ανατείλει στις καρδιές μας** (Β′ Πετρ. 1,19) και δεν θα ολοκληρώσουμε το κατεξοχήν έργο μας πριν το τέλος της ζωής μας – σε αντίθεση με τον αληθινό άνθρωπο ο οποίος

[1] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 67.

όπως περιγράφει ο Ψαλμωδός, «εξελεύσεται επί το έργον αυτού … έως εσπέρας»[2].

[//193] Η ασύγκριτη αυτή επιστήμη της διαφυλάξεως της χάριτος εμπνέει στον άνθρωπο την εφεύρεση τρόπων και μέσων, για να ταπεινώνει τους λογισμούς του ενώπιον του Θεού, ώστε να παρίσταται επάξια στην παρουσία Του και να εισακούεται από Αυτόν. Όταν ο Απόστολος αναφέρει το «άπαντα κατεργασάμενοι στήναι» (Εφεσ. 6,13), υπονοεί τη **σοφή επινόηση κάθε δυνατού μέσου, ώστε να σταθούμε μέσα στη χάρη της κλήσεως που δεχθήκαμε**. **Ο άνθρωπος διδάσκεται να είναι διαισθητικός και εφευρετικός**, καθώς ερευνά τα ανεξιχνίαστα κρίματα του Θεού και αρχίζει να αντιλαμβάνεται τον λόγο Του. Καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, για να συνομιλεί μαζί Του με ταπείνωση, ώστε να βρίσκει έλεος στην παρουσία Του, να Τον προσεγγίζει και να εξοικειώνεται με το Πνεύμα Του. Αποκτά γνώση των κριμάτων του Θεού, που χαρακτηρίζονται από ταπείνωση και βάθος, αλλά και ενθαρρύνεται να προχωρήσει σε λεπτομερή εξέταση του εαυτού του. Βυθομετρεί τα άπειρα βάθη της θεϊκής αγαθότητας, ενώ με βαθειά επίγνωση συνειδητοποιεί την άβυσσο της διαφθοράς και δολιότητας που εμφωλεύουν στην καρδιά του. Η συνειδητοποίηση της πνευματικής του ένδειας ενώπιον του μεγάλου Θεού της αγάπης του προξενεί οδυνηρή ένταση. Ως εκ τούτου **μετέρχεται κάθε πιθανό άθλο, προκειμένου να ελκύσει τη χάρη πίσω στην καρδιά του** και να αποκατασταθεί στην αρχική χάρη που του είχε εμπιστευθεί ο Θεός.

[//194] Ο Γέροντας Σωφρόνιος διαβεβαίωνε συχνά ότι, όπως ακριβώς υπάρχει η χάρη της μνήμης του θανάτου, έτσι υπάρχει και η χάρη της άρσεως της χάριτος[3]. Όπως η μνήμη του θανάτου αποτελεί ευαγγελισμό ζωής, γιατί φέρνει τον άνθρωπο αντιμέτωπο με την αιωνιότητα στην αρνητική της μορφή, έτσι και η απώλεια της χάριτος μπορεί να αποβεί ανεξάντλητη πηγή εμπνεύσεως για μας, υπό τον όρο ότι αντιδρούμε σε αυτήν σύμφωνα με τις υποδείξεις των πνευματικών μας Πατέρων. Μια τέτοια επιβεβαίωση αποτρέπει την αποθάρρυνση μας ή την εγκατάλειψη μας σε απόγνωση εξαιτίας της ξηρότητας, η οποία συνοδεύει το δεύτερο στάδιο. **Οφείλουμε με κάθε θυσία να αποφύγουμε τον φοβερό πειρασμό της εγκαταλείψεως του χρηστού ζυγού και ελαφρού φορτίου του Κυρίου** (Ματθ. 11,30). Ο Γέροντας Σωφρόνιος γνώριζε πολύ καλά πόσο ωφέλιμη είναι η ορθή γνώση του δεύτερου σταδίου, και χάρη σε αυτήν η αποφυγή πολλών πτώσεων. Το θέμα αυτό του ήταν ιδιαίτερα προσφιλές και παρά πολύ συχνά επαναλάμβανε και ανέπτυσσε τη σκέψη του γύρω από αυτό.

Όταν ήμουν στη Γαλλία, στα τέλη της δεκαετίας του ’60, αποτελούσε όλο και πιο συνηθισμένο φαινόμενο για τους μοναχούς της Δύσης να εγκαταλείπουν τα μοναστήρια τους, για να επιστρέψουν στον κόσμο. Αυτό συνέβαινε γενικά,

---

[2] Ψαλμ. 103,23. Πρβλ. και Γρηγορίου του Παλαμά, ΟΜΙΛΙΑ 42, 1, έκδ. Σ. Οικονόμου, Γρηγορίου του Παλαμά, Ομιλίαι κβ’, Αθήναι 1861.

[3] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 104.

όταν διέρχονταν το επώδυνο αυτό δεύτερο στάδιο, χωρίς να διαθέτουν την απαραίτητη γνώση για τον τρόπο αντιμετωπίσεως του. Είναι βέβαιο ότι **δεν θα είχαν πέσει στα δίχτυα της απογνώσεως και της ακηδίας, αν γνώριζαν την αξία ενός αξιόπιστου πνευματικού οδηγού,** [//195] **ικανού να τους παρουσιάσει την αρνητική αυτή εμπειρία των δοκιμασιών ως πηγή εμπνεύσεως, μέσα από το πρίσμα της παιδείας του Θεού, που αποδεικνύει ότι τελικά τα παθήματα είναι σημείο θείας εκλογής**. Πολλοί άνθρωποι προσέφευγαν στον Γέροντα Σωφρόνιο, για να τον συμβουλευθούν για το εν λόγω πρόβλημα, και εκείνος τους διαφώτιζε, ώστε να βλέπουν στο εξής τα πάντα από άλλη σκοπιά. Πολλοί από αυτούς θα αποτελούσαν αργότερα πηγή εμπνεύσεως για άλλους.

Όταν οι άνθρωποι στον κόσμο ζουν εμπειρικά τη χάρη της μνήμης του θανάτου, δεν έχουν κανέναν οδηγό, για να τους διασαφηνίσει την εμπειρία αυτή μέσα από μια πνευματική προοπτική. Αλλά και μερικοί περιβόητοι ψυχολόγοι, όταν αναλαμβάνουν την υπόθεση αυτή, αδυνατούν να βοηθήσουν. Δυστυχώς η τραγωδία αυτή συναντάται συχνά στη σύγχρονη κοινωνία. Όταν η εμπειρία της αιώνιας αλήθειας εισβάλει στη ζωή μας, μπορεί να αποτελέσει ξεχωριστή ευκαιρία για εμπνευσμένη δημιουργικότητα, εφόσον όμως γνωρίζουμε πώς να την αξιοποιήσουμε.

Στον *Ευεργετινό* (συλλογή αποφθεγμάτων και διηγήσεων από τους Πατέρες της ερήμου) αναφέρεται ότι ο Θεός εκτιμά ιδιαιτέρως τρία είδη πνευματικής εργασίας: Την απόδοση ευχαριστίας σε καιρό ασθενείας και άλλων πειρασμών, τη μοναχική υπακοή και απάρνηση όλων των ιδίων θελημάτων και, τέλος, την επιτέλεση των έργων του Θεού με τέτοια καθαρότητα, ώστε να μην υπάρχει σε αυτά τίποτε ανθρώπινο[4]. Όσον αφορά το πρώτο σημείο, [//196] της ευχαριστίας σε καιρό δοκιμασιών, μου δόθηκε η ευκαιρία να το θέσω σε εφαρμογή το 1968, όταν χρειάστηκε να παραμείνω οκτώ ημέρες στο νοσοκομείο εξαιτίας κάποιας χειρουργικής επεμβάσεως. Είχα αποφασίσει κάθε φορά που θα προσευχόμουν, να χρησιμοποιώ την ακόλουθη ευχή: «Δόξα Σοι ο Θεός. Ευχαριστώ Σοι δια πάντα». Προσευχόμουν με τον τρόπο αυτό αδιάλειπτα, ωσότου άρχισε η δράση του αναισθητικού, αλλά και όλες τις επόμενες ημέρες, αφότου ξύπνησα, συνέχισα την ίδια προσευχή. Ένιωθα τόσο όμορφα, ώστε στο τέλος της εβδομάδας δεν ήθελα να φύγω από το νοσοκομείο. Η εμπειρία αυτή υπήρξε εξαιρετικά εποικοδομητική και ωφέλιμη.

Στην προς Φιλιππησίους επιστολή αναφέρεται ότι ο Χριστός, ο αληθινός Υιός του Θεού, συναΐδιος και ομοούσιος με τον Πατέρα, «εν μορφή Θεού υπάρχων ουχ αρπαγμόν ηγήσατο το είναι ίσα Θεώ, αλλ' Εαυτόν εκένωσε μορφήν δούλου λαβών, εν ομοιώματι ανθρώπων γενόμενος, και σχήματι ευρεθείς ως άνθρωπος εταπείνωσεν Εαυτόν γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δε σταυρού» (Φιλιπ. 2,6-8). Θέλησε δηλαδή ο Κύριος να υποφέρει εκούσια τον Σταυρό για τη σωτηρία μας από υπακοή στην προαιώνια βουλή του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Πάσχοντας την κένωση και την ταπείνωση της

---

[4] ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟΣ, τόμ. Α', έκδ. «Το Περιβόλι της Παναγίας», Θεσσαλονίκη 2001, σ. 165.

σταυρώσεως, αποδείχθηκε Υιός αληθινός, ομοούσιος με τον Πατέρα, στο θέλημα του Οποίου υποτάχθηκε τελείως. Και ο Θεός Πατέρας Τον ανύψωσε και Του δώρησε Όνομα ανώτερο από κάθε άλλο, «ίναι εν τω ονόματι Ιησού παν γόνυ κάμψη [//197] επουρανίων και επιγείων και καταχθονίων, και πάσα γλώσσα εξομολογήσηται ότι Κύριος Ιησούς Χριστός εις δόξαν Θεού Πατρός» (Φιλιπ. 2,10-11).

Ο γενικός σκοπός του δεύτερου σταδίου της πνευματικής ζωής είναι να αποδείξουμε ότι είμαστε αληθινά τέκνα του ουρανίου Πατρός. Ο Γέροντας Σωφρόνιος επισήμαινε ότι **δεν μπορεί να υπάρξει αυθεντικότητα στον άνθρωπο που δεν διδάχθηκε από τον Θεό και δεν βίωσε την άρση της χάριτος. Η έλλειψη της εμπειρίας αυτής τον καθιστά ατελή και τον αποκλείει από το σύνολο των πιστών**. Πρέπει οπωσδήποτε να υποβληθούμε στα παθήματα της φάσεως αυτής. Υπάρχουν δύο τρόποι αντιμετωπίσεως τους: Ο ένας είναι η νόμιμη και, ως εκ τούτου, θεοπρεπής οδός· ο άλλος τρόπος είναι η οδός της απογνώσεως, της αμέλειας, του ιδίου θελήματος και της υπερηφάνειας.

Όταν η χάρη υποστέλλεται, ο άνθρωπος φθάνει σε ένα σημείο, όπου δεν μπορεί πλέον να αντέξει τον πόνο. Η πνευματική του πτωχεία τον πείθει ότι εκτός από τον ζώντα Θεό της αγάπης όλα τα άλλα στερούνται νοήματος, καθώς κατακαλύπτονται από τη σκιά του θανάτου. Σύμφωνα με τον Γέροντα Σωφρόνιο ο άνθρωπος, κατά την αναζήτηση διεξόδου από την απελπιστική αυτή κατάσταση, ενδέχεται να υιοθετήσει δύο μορφές αντιδράσεως. Η πρώτη είναι να αποδώσει μομφή στον Θεό, ενδίδοντας στο πνεύμα της ανταρσίας[5]. Ο άγιος Σιλουανός πειράσθηκε από αυτό ακριβώς το πνεύμα, όταν είπε «ο Θεός είναι αδυσώπητος»[6] και, βέβαια, γνωρίζουμε τι ακολούθησε. [//198] Περιήλθε σε βαθύ σκότος και παρέμεινε στην ολέθρια αυτή άβυσσο επί μία ολόκληρη ώρα. Τι είναι ο άνθρωπος, για να απευθύνει τέτοιον λόγο στον Θεό; Πρόκειται για ένα πάρα πολύ επικίνδυνο τόλμημα. Ωστόσο ο άγιος Σιλουανός βρήκε τη δύναμη να επικαλεσθεί το Όνομα του Κυρίου στη διάρκεια του εσπερινού του ίδιου απογεύματος και τότε λυτρώθηκε. Η άβυσσος της απογνώσεως έδωσε τη θέση της στην όραση της απερίγραπτης δόξας του Ίδιου του Χριστού.

Στην προσπάθεια μας να αποφύγουμε τον πόνο ενδέχεται επίσης να προτιμήσουμε την επανάπαυση στα χαρίσματα μας, στην άνεση μας, στη ραθυμία. Τότε όμως οι πειρασμοί εύκολα μας κατατροπώνουν και η καρδιά μας απολιθώνεται. Λέγεται ότι κάποτε ένας μεγάλος Γέροντας ρώτησε τον υποτακτικό του: «Πώς με βλέπεις;» «Σαν άγγελο του Θεού», απάντησε εκείνος, γεμάτος από την πρώτη χάρη. Έναν χρόνο αργότερα ο Γέροντας τον ξαναρώτησε: «Πώς με βλέπεις τώρα;» «Σαν έναν συνηθισμένο άνθρωπο» αποκρίθηκε ο υποτακτικός. Είχε ήδη χάσει την πρώτη χάρη και είχε γίνει ο ίδιος, όπως ένας συνηθισμένος άνθρωπος, οπότε στα μάτια του και ο γέροντας του

---

[5] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 248-249.

[6] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 29.

φαινόταν επίσης συνηθισμένος. Όταν μετά από καιρό ο γέροντας έθεσε και πάλι το ίδιο ερώτημα στον υποτακτικό του, εκείνος του απάντησε: «Σε βλέπω σαν δαίμονα». Η δική του κατάσταση είχε γίνει δαιμονική και μέσα από αυτήν έβλεπε ακόμη και τον γέροντα του δαιμονιώδη.

Η σοφή οδός για την έξοδο από την ερήμωση υποδεικνύεται από τη στάση του Αβραάμ: Ελπίδα στον Θεό, εκεί όπου ανθρωπίνως εκλείπει κάθε ελπίδα, και ταπείνωση κάτω από την κραταιά Του χείρα. Όπως προτρέπει ο [//199] απόστολος Παύλος, πρέπει να καταθέσουμε την ελπίδα μας στον Θεό, στον «εγείροντα τους νεκρούς» (Β΄ Κορ. 1,9), ωσότου μας υψώσει στον δικό Του εύθετο καιρό (Α΄ Πέτρ. 5,6).

Ενώπιον του Θεού όλοι οι άνθρωποι έχουμε ίση αξία, μας παραδόθηκαν οι ίδιες εντολές και μας απευθύνθηκε η ίδια κλήση. Ο Θεός μας τίμησε όλους εξίσου, αλλά **η δική μας ανταπόκριση στην κλήση Του θα καθορίσει τελικά την τιμή μας**. Ο άνθρωπος καλείται να εξαγοράσει το δώρο της ζωής προσφέροντας ως αντάλλαγμα τη θυσία της διεφθαρμένης του θελήσεως διαμέσου της υπακοής.

Υπήρχαν στιγμές στη ζωή μας με τον Γέροντα Σωφρόνιο, που κατανοήσαμε το νόημα της αληθινής μοναχικής υπακοής, για να μπορούμε να επαληθεύσουμε την αξία της σε ένα άλλο επίπεδο. Η έννοια της θυσιαστικής υπακοής, όπως έλεγε ο Γέροντας, θέτει ένα είδος τεχνητού περιορισμού στην ελευθερία του Θεού στη σχέση Του με τον άνθρωπο. Αυτή η «υπακοή» υπονοεί: «Έκανα τη θυσία μου, άρα ο Θεός πρέπει να μου δώσει τη χάρη Του».

Σε μια από τις επιστολές του Γέροντος Σωφρονίου[7] –την οποία έγραψε πολύ νωρίτερα από τα βιβλία του, όταν ήταν μόλις τριανταπέντε χρονών– διακρίνουμε ένα τελείως διαφορετικό εκφραστικό ύφος, κατά κάποιον τρόπο πιο καίριο από αυτό που συναντούμε στα μεταγενέστερα [//200] γραπτά του. Σε μια εμπνευσμένη επιστολή ερμηνεύει τον τρόπο με τον οποίο **η υπακοή αναδεικνύεται πολύ ανώτερη από τη θυσία**. Η υπακοή αποτελεί μεγάλο προνόμιο, θαυμάσια ευκαιρία για τον άνθρωπο να ελευθερωθεί από κάθε μέριμνα και προσκόλληση και με κεκαθαρμένη διάνοια να φθάσει στην καθαρή προσευχή. Με αυτήν η ζωή του ανυψώνεται στο επίπεδο του θελήματος του Θεού, και ο άνθρωπος καθίσταται μέτοχος της ζωής Του, αφού, όπως βεβαιώνει ο Ψαλμωδός, υπάρχει «ζωή εν τω θελήματι Αυτού» (Ψαλμ. 29,6). Εκ πρώτης όψεως δεν φαίνεται να διαφοροποιούνται πολύ οι δύο τρόποι σκέψεως, αλλά στην πραγματικότητα απέχουν πολύ. **Η αληθινή «θυσία» που προσφέρει ο άνθρωπος** –και ο απόστολος Παύλος ορθά χρησιμοποιεί τη λέξη θυσία (Ρωμ. 12,1)– **συνίσταται στην προθυμία του να αποδεχθεί την πρόνοια και τη σοφία του Θεού**, άσχετα αν φαίνονται ως αφροσύνη και ανοησία στα μάτια της ανθρώπινης ψυχολογίας. Πράγματι, ο απόστολος Παύλος μας διδάσκει ότι

[7] Αρχιμ. Σωφρονίου, ΑΓΩΝΑΣ ΘΕΟΓΝΩΣΙΑΣ, Ι. Σ. Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας, 2006, σ. 320.

πρέπει πρώτα **να γίνουμε μωροί και άφρονες για τον Κύριο**, αν επιθυμούμε να αποκτήσουμε την όντως σοφία (Α΄ Κορ. 3,18).

Είδαμε ότι η χάρη που λαμβάνουμε στην αρχή δεν χαρακτηρίζεται από μονιμότητα ή σταθερότητα. Αποτελεί «ξένο πλούτο» ή «άδικο μαμμωνά», όπως την αποκαλούσε ο Γέροντας Σωφρόνιος. Αν δεν την δικαιώσουμε μέσα από τον εκούσιο ασκητικό μας αγώνα, δεν μπορεί να καταστεί αιώνια και αναφαίρετη κληρονομιά μας[8]. [//201] Έχοντας κατά νου το αξίωμα αυτό, ας εξετάσουμε μία από τις πολλές πρωτότυπες ερμηνείες της Γραφής από τον Γέροντα, που σχετίζεται με την περίπτωση. Σε ένα χωρίο του κατά Λουκάν ευαγγελίου, ο Κύριος θέτει το εξής ερώτημα: «Ει ούν εν τω αδίκω μαμμωνά πιστοί ουκ εγένεσθε, το αληθινόν τις υμίν πιστεύσει; Και ει εν τω αλλοτρίω πιστοί ουκ εγένεσθε, το υμέτερον τις υμίν δώσει;»[9] Η πρώτη χάρη είναι το τάλαντο που μας χορηγείται με τη μορφή δανείου, ένα επενδυτικό κεφάλαιο, για την απόκτηση του οποίου ούτε ξοδέψαμε τίποτα ούτε κοπιάσαμε. Αποτελεί «ανοίκειο» θησαυρό, δηλαδή δωρεά που δεν μας αξίζει, αλλά μας χαρίσθηκε από την ευδοκία του Θεού. Αν δεν αποδειχθούμε πιστοί στη χάρη αυτή, πώς να περιμένουμε από τον Θεό να την εμπιστευθεί στην κατοχή μας; Οφείλουμε πρώτα να φανούμε πιστοί σε ό,τι δεν μας ανήκει, ώστε αργότερα να μας δοθεί ως κληρονομιά.

Στην προς Εβραίους επιστολή ο απόστολος Παύλος παρατηρεί: «Ούπω μέχρις αίματος αντικατέστητε προς την αμαρτίαν ανταγωνιζόμενοι» (Εβρ. 12,4). Το δεύτερο στάδιο απαιτεί πραγματικό αγώνα για την ανάκτηση της χάριτος, την οποία μας εμπιστεύθηκε ο Θεός στο ξεκίνημα. Καλούμαστε να δικαιώσουμε τη μετοχή μας στον «άδικο» εκείνο πλούτο παλεύοντας με γενναιότητα «μέχρις αίματος». Ο Ίδιος ο Θεός μας ενισχύει και κατευθύνει τον αγώνα μας, ο οποίος λαμβάνει όντως χαρακτήρα θείας παιδείας. Οφείλουμε όμως να διατηρούμε τις καρδιές μας δεκτικές στη διαπαιδαγώγηση Του, ώστε να μπορέσουμε [//202] να εξελιχθούμε σε αληθινά τέκνα του Πατρός μας. Αν είμαστε νόθοι απέναντι Του, θα είμαστε νόθοι και προς τον εαυτό μας.

Μεταξύ ακτίστου και κτιστού, αιωνίου και προσκαίρου, αόρατου και ορατού κόσμου παρεμβάλλεται απέραντη άβυσσος. Ο Αδάμ πλάσθηκε από το μηδέν, και η πρώτη χάρη του δόθηκε δωρεάν στον Παράδεισο. Ακριβώς όμως επειδή δεν είχε εργαστεί, για να την κερδίσει, ούτε μόχθησε, για να την δικαιώσει, δεν άργησε να την χάσει και να εκβληθεί από τον Παράδεισο. Ο Αββάς Δωρόθεος με πολλή απλότητα παρουσιάζει τον Θεό να σχολιάζει την αναίδεια του ανθρώπου: «Αυτός είναι ανόητος, δεν γνωρίζει πώς να χαρεί. Αν δεν γνωρίσει άσχημες ημέρες, θα χαθεί τελείως. Αν δεν γνωρίσει τι είναι θλίψη, δεν θα μάθει τι σημαίνει ανάπαυση»[10]. Έτσι ο Θεός, προκειμένου να μη γίνει ο άνθρωπος αθάνατος μέσα στην εμπάθεια του, εξόρισε τον Αδάμ από τον

---

[8] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 70, 115, 267, 291.

[9] Λουκ. 16,11-12. ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 97.

[10] Αββά Δωροθέου, ΕΡΓΑ ΑΣΚΗΤΙΚΑ, έκδ. «Ετοιμασία», Αθήνα 1981, σ. 84.

Παράδεισο. Και εκείνος τόσο πικρά θρήνησε για την απώλεια του, ώστε «υποχρέωσε» τον Θεό να έλθει στη γη αυτοπροσώπως και να προσφέρει ακόμη μια ευκαιρία στον άνθρωπο να γευθεί τον Παράδεισο, τη φορά αυτή με μεγαλύτερη σταθερότητα.

Ο Θεός, με τη Σάρκωση και την Ανάσταση Του, εμφύτευσε στην καρδιά μας έναν νέο παράδεισο, την παρουσία του οποίου γευόμαστε, όταν η πρώτη χάρη μας επιτρέπει να εισέλθουμε στον χώρο της καρδιάς. Ο Θεός δεν θέλει να χάσουμε τον παράδεισο αυτό, πράγμα δυστυχώς [//203] αναπόφευκτο εξαιτίας της αδυναμίας μας. Έτσι αίρει τη χάρη Του, για να μας δώσει τη δυνατότητα να την επανακτήσουμε. Εδώ ακριβώς έγκειται η μεγάλη δωρεά Του. Τόσο πολύ αγαπά και σέβεται τον άνθρωπο, ώστε δεν μπορεί να αντέξει την οριστική απώλεια του. Αντίθετα με το δεύτερο στάδιο, η πρώτη περίοδος της χάριτος δεν προσκομίζει αποδείξεις για την αγάπη μας προς τον Θεό ούτε για τον αυτοκαθορισμό μας με οποιονδήποτε οριστικό τρόπο. Επιπλέον, η ενδεχόμενη προσβολή του Θεού κατά το πρώτο στάδιο της χάριτος κινδυνεύει να επισύρει αληθινά ολέθρια τιμωρία στον άνθρωπο. Οι άγγελοι στράφηκαν εναντίον του Θεού και έπεσαν αμετάκλητα, παρότι απολάμβαναν κατάσταση αιώνιας μακαριότητας. Επειδή μέχρι τότε ήταν κάτοχοι ατελεύτητης τελειότητας αγάπης και ζωής, η πτώση τους υπήρξε απόλυτη. Συντελέσθηκε στην αιωνιότητα προξενώντας σε αυτούς παντοτινή και αμετάκλητη ερήμωση. Δεν υπάρχει μετάνοια γι' αυτούς ούτε άλλη ευκαιρία, για να επιδείξουν στον Θεό τον πόθο της επιστροφής τους. Αλλά η πτώση του ανθρώπου πραγματοποιήθηκε μέσα στον χρόνο και ήταν σχετική, γι' αυτό και ο Θεός έδωσε στον άνθρωπο τη δυνατότητα της επιστροφής μέσα στα χρονικά όρια, την οδό δηλαδή της μετάνοιας που διανοίγεται μπροστά του με την άρση της χάριτος.

Όπως ακριβώς οι Ισραηλίτες δεν επρόκειτο ποτέ να ξεχάσουν τα πλούσια ελέη του Θεού μετά την έξοδο τους από την Αίγυπτο και κατά τη διάβαση της Ερυθράς θάλασσας, ομοίως και οι πιστοί είναι αδύνατον να ξεχάσουν τη γεύση της πρώτης χάριτος και τη διαθήκη που έχουν [//204] συνάψει με τον Κύριο. Ακόμη και όταν η χάρη έχει απομακρυνθεί, η μνήμη της παραμένει μέσα στον άνθρωπο ως «καταφλέγουσα φλόγα» κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο[11]. Κατά συνέπεια, όταν ο άνθρωπος στερείται το περιεχόμενο της πνευματικής του υπάρξεως, βιώνει μέσα του ένα οντολογικό κενό, γιατί είναι αδύνατον να απαλειφθεί η ανεξίτηλη μνήμη της πρώτης αγάπης του. Η απώλεια της χάριτος γίνεται αισθητή ως πνευματικός θάνατος, και ο άνθρωπος βασανίζεται από την αμφιβολία: «Θα επιστρέψει άραγε ποτέ ο ουράνιος Επισκέπτης;»[12] Ο Γέροντας Σωφρόνιος περιγράφει με πολύ δυνατές και παραστατικές λέξεις την κατάσταση του ανθρώπου που έχασε τη χάρη και διψά την επιστροφή της[13].

---

[11] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 272· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 62.

[12] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 20.

[13] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 70-71, 173, 182-183.

Σε ένα κείμενο του αββά Αμμωνά για την άνοδο του προφήτη Ησαΐα στον ουρανό των ουρανών, αναφέρεται ότι σε κάθε στάδιο της αναβάσεως του έβλεπε το φως του προηγούμενου ουρανού ως σκότος σε σύγκριση προς τη λαμπρότητα του νέου ουρανού, στον οποίο έφθανε[14]. Η περιγραφή του Γέροντος Σωφρονίου για τη στέρηση της χάριτος εκφράζει αντίστροφα το ίδιο φαινόμενο: Όταν ο άνθρωπος εκπίπτει από τον ουρανό της χάριτος, [//205] αντιλαμβάνεται σταδιακά την αθλιότητα της χοϊκής του καταστάσεως, και τίποτα στον κόσμο αυτό δεν είναι σε θέση να αντισταθμίσει την έλλειψη της πρώτης εκείνης χάριτος. Οι λόγοι του αγίου Σιλουανού στον Θρήνο του Αδάμ αποδίδουν πολύ εκφραστικά την αίσθηση αυτή:

«Θρηνεί ο Αδάμ: Δεν με τέρπει η σιγή της ερήμου. Δεν με ελκύουν των ορέων τα ύψη. Δεν με αναπαύει το κάλλος των δασών και των λιβαδιών. Δεν καταπραΰνει τον πόνο μου το κελάδημα των πουλιών. Τίποτε, τίποτε δεν μου δίνει τώρα χαρά. Η ψυχή μου ράγισε από την πολλή θλίψη. Προσέβαλα τον αγαπημένο Θεό μου. Και αν με δεχόταν πάλι στον παράδεισο ο Κύριος, και εκεί με πόνο θα θρηνούσα: Γιατί πίκρανα τόσο τον αγαπημένο μου Θεό;»[15].

Σε άλλο σημείο ο άγιος Σιλουανός γράφει:

«Από την παιδική ηλικία αγαπούσα τον κόσμο και τις ομορφιές του. Αγαπούσα τα δάση και τους πράσινους κήπους και τους αγρούς· αγαπούσα να βλέπω τα λαμπρά σύννεφα να ανεβαίνουν στα γαλανά ύψη, και όλο τον κόσμο του Θεού που δημιουργήθηκε τόσο μεγαλόπρεπα. Αλλ' από τότε που γνώρισα τον Κύριο μου, ο Οποίος αιχμαλώτισε την ψυχή μου, από τότε όλα άλλαξαν μέσα μου, και δεν επιθυμώ πια να βλέπω τον κόσμο αυτό. Η ψυχή μου ελκύεται ασταμάτητα προς εκείνο τον κόσμο, όπου είναι ο Κύριος. Όπως το πουλί μέσα στο κλουβί, έτσι καταπονείται η ψυχή μου στη γη. Όπως το πουλί [//206] ποθεί και προσπαθεί να πετάξει στο πράσινο δάσος έξω από το στενό κλουβί, έτσι η ψυχή μου ποθεί να δει πάλι τον Κύριο, γιατί Αυτός έθελξε την ψυχή μου και αυτή Τον αναζητεί και Τον επικαλείται»[16].

Επομένως, όσο πιο έντονα δοκιμάσαμε τη χάρη της ενώσεως με τον Θεό, τόσο πιο έντονη γίνεται η οδύνη μας για τον χωρισμό μας από Αυτόν. Η γνώση της χάριτος του Θεού σοφίζει τον άνθρωπο, ώστε όλα τα γήινα –σταδιοδρομία, πλούτη, δόξα– να τον αφήνουν στο εξής ανικανοποίητο[17]. Η αιώνια ζωή

---

[14] ΑΝΑΒΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΗΣΑΪΟΥ 8,21, χριστιανοϊουδαϊκό απόκρυφο βιβλίο, το οποίο περιγράφει την ανάληψη του Προφήτου στους επτά ουρανούς μετά το μαρτύριο του. ΑΒΒΑΣ ΑΜΜΩΝΑΣ (Διηγήσεις-Επιστολές-Διδασκαλίες), Ι. Μονή Παρακλήτου, Ωρωπός 1980, σσ. 41-42.

[15] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 358.

[16] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 536.

[17] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 105.

καθίσταται τώρα η απόλυτη προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της πρόσκαιρης ζωής του[18]. Οι νοεροί οφθαλμοί του έχουν ανοιχθεί και, όπως μαρτυρεί αδιάψευστα ο απόστολος Παύλος, ο πνευματικός άνθρωπος προτιμά τα αιώνια και μη βλεπόμενα από τα ορατά και επίγεια (Β΄ Κορ. 4,18).

Κατά τη διάρκεια των περιόδων της πνευματικής ξηρασίας πρέπει να αντλούμε δύναμη και έμπνευση από τις εμπειρίες χάριτος που ζήσαμε παλαιότερα. **Χρειάζεται να επαναφέρουμε στη μνήμη μας τα μαθήματα που διδαχθήκαμε, όσο απολαμβάναμε την αισθητή παρουσία της χάριτος μέσα μας**. Όπως οι πρώτοι χριστιανοί της Εκκλησίας της Εφέσου παροτρύνθηκαν από τον Άγγελο να θυμούνται την πρώτη αγάπη και τα έργα της (Αποκ. 2,4-5), έτσι οφείλουμε [//207] και εμείς να ανακαλούμε την ωραιότητα της πρώτης αγάπης, την εγγύτητα του Θεού και τη ζωοποίηση της ψυχής μας από τη χάρη Του. Όταν ο Θεός ελευθέρωσε τους Εβραίους από την αιχμαλωσία της Αιγύπτου, διαπέρασαν την Ερυθρά θάλασσα γεμάτοι ενθουσιασμό και «εγενήθησαν ωσεί παρακεκλημένοι» (Ψαλμ. 126,1). Κατά τα επόμενα σαράντα χρόνια των κακουχιών τους στην έρημο του Σινά, κατόρθωσαν να επιβιώσουν μόνο όσοι διατηρούσαν στη μνήμη τους όλα τα θαυμάσια που εργάστηκε γι΄ αυτούς ο Θεός χάρη στη μεσιτεία του θεράποντα Του προφήτη Μωυσή. Πώς ήταν δυνατόν να ξεχάσουν τέτοια ανεκτίμητη και αποκαλυπτική παιδεία; Και μόνο η ενθύμηση της αρκούσε, για να συντηρήσει ακμαίο το φρόνημα τους κατά τη διάρκεια της τεσσαρακονταετούς δοκιμασίας τους στην έρημο.

Όταν ο Παύλος, ο μέγας απόστολος των Εθνών, οδηγήθηκε μπροστά στον βασιλιά Αγρίππα, στην Καισάρεια της Παλαιστίνης, του είπε: «Ώ, βασιλιά, διώκομαι από τους συμπατριώτες μου, επειδή δεν μπορώ να φανώ απειθής στο ουράνιο φως που είδα στον δρόμο μου για τη Δαμασκό» (Πράξ. 26,19). Ο απόστολος Παύλος διατήρησε ζωντανή τη μνήμη της πρώτης οπτασίας του Κυρίου που είχε, και έτσι παρέμεινε πιστός σε Αυτόν κατά τη διάρκεια των μεγάλων δοκιμασιών και του διωγμού του. Τόση ήταν η δύναμη που αντλούσε από την ανάμνηση του μεγάλου αυτού γεγονότος.

Ο άγιος Σιλουανός, ο οποίος δέχθηκε πολλές επισκέψεις χάριτος, θυμόταν πάντοτε την όραση του Χριστού [//208] στον μύλο ως την πλέον καθοριστική στιγμή της ζωής του. Ο ίδιος ομολογεί: «Αν δεν μου έδινε ο Κύριος από την αρχή να γνωρίσω την άμετρη αγάπη Του για τον άνθρωπο, δεν θα μπορούσα να αντέξω ούτε μία τέτοια νύχτα· και όμως πέρασα πλήθος»[19]. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο όλοι οι Άγιοι μας υποδεικνύουν πόσο σημαντικό είναι να διατηρήσουμε άσβεστη στη μνήμη μας την παιδεία της χάριτος που μας δόθηκε. Ο απόστολος Ιούδας, στην πολύ σύντομη επιστολή του, γράφει: «Αγαπητοί, μνήσθητε των ρημάτων των προειρημένων υπό των αποστόλων του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού» (Ιούδα 17).

---

[18] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 17, 23, 83, 173.

[19] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 49.

Ακόμη και όταν διανύουμε την έρημο της πνευματικής ξηρασίας, η μαθητεία μας συνεχίζεται μέσα από σύντομες επισκέψεις χάριτος, οι οποίες έρχονται κατά καιρούς να ενισχύσουν το πνεύμα μας, ιδιαίτερα όταν έχει προηγηθεί αγώνας εαντίον κάποιου πειρασμού. Τότε βασιλεύει μέσα μας αδιατάρακτη ειρήνη, εδραιώνεται η αλησμόνητη παιδεία του ελέους και της δυνάμεως του Θεού, ενώ συγχρόνως ευρύνεται η αντίληψη μας. Ίσως χρειαστεί να υπομείνουμε πολλές πτώσεις και πληγές, αλλά παλεύοντας να τις υπερβούμε αποκτούμε την αναφαίρετη γνώση ότι, ακόμη και στον άδη, το κραταιό χέρι του Θεού θα έλθει να μας ελευθερώσει. **Οφείλουμε επομένως να θυμόμαστε κάθε εκδήλωση χάριτος, από την πρώτη μας αγάπη έως την πιο πρόσφατη εμπειρία της παντοδυναμίας του Θεού**. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται [//209] στην προς Εβραίους επιστολή: «Αναμιμνήσκεσθε τας πρότερον ημέρας, εν αίς φωτισθέντες πολλήν άθλησιν υπεμείνατε παθημάτων» (Εβρ. 10,32).

Η ανάκληση στη μνήμη μας των ζωοποιών λόγων των πνευματικών μας πατέρων αποτελεί έναν άλλο τρόπο, για να ανανεώνουμε την έμπνευση μας. Όταν κατά την ώρα της τραπέζης ο Γέροντας Σωφρόνιος διέκοπτε κατά καιρούς την ανάγνωση, για να κάνει κάποιο σχετικό σχόλιο, οι λόγοι του ήταν τόσο γλυκείς, ώστε δεν μπορούσαμε να συνεχίσουμε το φαγητό μας. Οι καρδιές μας αντηχούσαν με τους λόγους: «Ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος, αλλ' επί παντί ρήματι εκπορευομένω δια στόματος Θεού» (Ματθ. 4,4· Λουκ. 4,4). Κάθε προσωπική επαφή μαζί του αποτελούσε πηγή χάριτος που μας διάνοιγε συγχρόνως νέους ορίζοντες. Η ανάμνηση τέτοιων εμπειριών μας βοηθεί αφάνταστα σε καιρό ανάγκης. Όπως συνιστά και ο Ψαλμωδός, «δράξασθε παιδείας Κυρίου» (Ψαλμ. 2,1), ώστε να υπάρχει εύκαιρη σε καιρό δοκιμασίας. Στο ξεκίνημα της μοναχικής ζωής, για παράδειγμα, ο δόκιμος είναι έτοιμος για κάθε θυσία και ταλαιπωρία, επειδή έχει δεχθεί τον φωτισμό της χάριτος. Όταν όμως ενσκήπτουν οι πειρασμοί και υποδαυλίζουν τη φιλαυτία του, με την απόλαυση του ύπνου ή την προτίμηση κάποιας συγκεκριμένης τροφής –πράγμα αδιανόητο γι' αυτόν, όσο η χάρη ενεργούσε μέσα του– τότε πρέπει να ανατρέξει με τη μνήμη του στον καιρό της ευδοκίας του Θεού προς το πρόσωπο του και αποφασιστικά να αρνηθεί να την προδώσει.

[//210] Μόνο ο Θεός γνωρίζει για κάθε άνθρωπο τη διάρκεια της εγκαταλείψεως αυτής, αφού Αυτός είναι που «δίδει και αφαιρεί» (Ιώβ 1,21), «θανατοί και ζωογονεί, κατάγει εις άδου και ανάγει …» (Α' Βασ. 2,6). Σε μερικούς η εγκατάλειψη αυτή διαρκεί δεκαετίες. Άλλοι πάλι, οι οποίοι γεύθηκαν τη χάρη και την έχασαν, την ανακτούν λίγο πριν από τον θάνατο ή ακόμη και την ίδια την ώρα του θανάτου. Και άλλοι –ο Θεός να μας φυλάξει από το ενδεχόμενο αυτό– μπορεί δυστυχώς και να πεθάνουν στην κατάσταση αυτή. Ωφελεί ωστόσο να γνωρίζουμε ότι η άρση της χάριτος είναι αναγκαία, προκειμένου να αποκτήσουμε γνώση των μυστηρίων του Πνεύματος και να επιδείξουμε στον Θεό την προαίρεση μας ως την τελευταία αναπνοή μας. Πρέπει να δείξουμε αποφασιστικότητα, όχι μόνο για την υπέρβαση της αμαρτίας αλλά και του ίδιου του θανάτου, αφού άλλωστε η στέρηση της χάριτος συνιστά προεικόνιση του θανάτου. Ο Αδάμ γνώρισε τον πνευματικό θάνατο πριν από τον σωματικό. Το

ίδιο εφαρμόζεται και στην περίπτωση της χάριτος. Μας χαρίζεται η πρόγευση της –η πρώτη μας ανάσταση– και στην τελική Ανάσταση θα αποκατασταθούμε πλήρως σε αυτή τη χάρη με τα πνευματικά μας σώματα.

Καθώς κατά το δεύτερο στάδιο της πνευματικής μας ζωής αντιμετωπίζουμε το ενδεχόμενο του αιωνίου θανάτου, αποκτούμε και τη συνείδηση της παγκόσμιας θνητότητας όλου του Αδάμ. Αν όμως αποδεχθούμε τον θάνατο αυτό εκούσια και παραμείνουμε πιστοί σε ό,τι ο Θεός μας αποκάλυψε, η ίδια αυτή περίοδος γίνεται όπλο στα χέρια [//211] μας για την επίτευξη της νίκης πάνω στον θάνατο. Με άλλα λόγια, **όταν πεθαίνουμε εκουσίως για την αμαρτία, δεχόμενοι τον θάνατο ως δίκαιη ανταπόδοση για τις αμαρτίες μας, υπερνικάμε έτσι τον ακούσιο θάνατο που κληρονομήσαμε από τους προπάτορες μας**. Ο Γέροντας Σωφρόνιος εξηγεί ότι **ο Θεός παραχωρεί να υπομείνουμε όλα τα είδη των παθημάτων, προκειμένου να γίνουμε ικανοί να δεχθούμε το Άγιο Πνεύμα και να αποκατασταθεί η κοινωνία μας μαζί Του**[20]. Η αντιμετώπιση του θανάτου ωθεί τον άνθρωπο σε καθολική μετάνοια. Τότε ο άνθρωπος εκπληρώνει τις δύο μεγάλες εντολές της αγάπης σε τελειότερο βαθμό και λαμβάνει το Άγιο Πνεύμα[21]. Η φύση του καθαίρεται, αποκαθίσταται και θεραπεύεται σταδιακά, μέσω των δακρύων που χύνει για τις αμαρτίες του και της σωτηριώδους επενέργειας της χάριτος.

Εντούτοις κάθε εμπειρία της περιόδου αυτής αποδεικνύεται ιδιαίτερα επώδυνη. Ο Θεός μας δίνει την εντύπωση ότι απομακρύνεται όλο και περισσότερο και, σε κάποιον βαθμό, μας φαίνεται ακόμη και αδυσώπητος. Δεν υπάρχει ωστόσο αμφιβολία ότι όποιος διανύσει το στάδιο αυτό με νόμιμη άθληση, δηλαδή όπως ο δίκαιος Ιώβ και ο άγιος Σιλουανός, θα γνωρίσει και θα εξυμνήσει αργότερα τα μεγαλεία του Θεού. Όταν ο Ιώβ, έχοντας υπομείνει απερίγραπτα παθήματα, αξιώθηκε να δει τη δόξα του Θεού, αναφώνησε: «Ακοήν μεν ωτός ήκουον σου το πρότερον, νυνί δε ο οφθαλμός μου εώρακε σε. Διό εφαύλισα εμαυτόν και ετάκην, ήγημαι δε εμαυτόν γην και [//212] σποδόν» (Ιώβ 42,5-6). Κατά μία έννοια, οι λόγοι του Ιώβ υπαινίσσονται ότι λυπήθηκε που δεν υπέμεινε περισσότερα, γιατί ίσως τότε η δόξα που θα κέρδιζε από τον Θεό θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη.

Πράγματι, καθώς είναι αδύνατον να εκτιμήσουμε το πλήθος των ευεργεσιών που εμπεριέχονται στην περίοδο της παιδείας αυτής, η μόνη ορθή επιλογή μας είναι να βαδίσουμε την οδό της καθολικής μετάνοιας, να επιδοθούμε με επιμονή στη διερεύνηση των κριμάτων του Θεού και στην επιμελή αυτοεξέταση κάτω από το φως των εντολών Του. Θα ερευνήσουμε τις Γραφές και θα ασκήσουμε όλη τη σοφία που μας δώρισε ο Θεός στην αναζήτηση νέων τρόπων παραστάσεως ενώπιον Του, με ανανεωμένο κάθε φορά φρόνημα ταπεινώσεως και συντριβής, ώστε να μπορέσουμε να Τον πλησιάσουμε

---

[20] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σσ. 20, 23-24, 106.

[21] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 293.

περισσότερο. Επιπλέον θα ανακαλύψουμε τα κρύφια πάθη και τις παραμορφώσεις που βρίσκονται θαμμένες μέσα μας. Όπως ακριβώς αναποδογυρίζουμε κατά καιρούς τις τσέπες μας, για να ελέγξουμε μήπως υπάρχει τίποτα ξεχασμένο ή κρυμμένο, παρόμοια και ο Θεός αναποδογυρίζει κάποτε τις καρδιές μας, προκειμένου να φανερωθεί η κρυμμένη εσωτερική δυσμορφία μας. Υπάρχουν πάρα πολλά αρνητικά στοιχεία μέσα μας, τα οποία διαψεύδουν την αρχική πρόθεση του Θεού κατά τη δημιουργία του ανθρώπου, αλλά και αντιστέκονται στον υπέρτατο σκοπό που ίδιου του ανθρώπου, να αγαπήσει τον Θεό και να ομοιωθεί προς Αυτόν κατά πάντα. Ο Γέροντας Σωφρόνιος πρότεινε κάποτε σε κάποιον, ο οποίος βίωνε το πρώτο στάδιο της χάριτος, να [//213] εύχεται με την ακόλουθη προσευχή: «Εκ των κρυφίων μου καθάρισον με» (Ψαλμ. 19,12). Απαιτείται μεγάλο θάρρος, για να μπορέσουμε να αντικρίσουμε κατάματα τα κρυμμένα βάθη της αμαρτίας που εμφωλεύουν μέσα μας.

Όταν ο Θεός διαπιστώσει ότι επιθυμούμε ειλικρινά να αγωνισθούμε χάριν του Ονόματος Του, γίνεται πιο αυστηρός μαζί μας, ώστε να αποκαλυφθούν τελείως τα κρύφια πάθη της καρδιάς μας. Είναι γεγονός ότι ο άνθρωπος βλέπει καθαρότερα την πνευματική του φτώχεια, όταν υποβάλλεται σε δοκιμασίες. Επιπλέον, με την ταπείνωση που αποκτάμε μέσω των παθημάτων, αποσοβείται ο κίνδυνος να εξοικειωθούμε επιπόλαια με τα μυστήρια της πνευματικής ζωής και να ασπασθούμε εσφαλμένη ιδέα για το εύρος της πνευματικής μας εμπειρίας. Είναι βέβαια σημαντικό να κατέχουμε διανοητικά κάποιες αλήθειες, αλλά είναι τελείως διαφορετικό να τις γνωρίζουμε εμπειρικά. Στο βιβλίο *Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης* αναφέρεται η περίπτωση κάποιου μοναχού, ο οποίος πίστευε ότι είχε εξασφαλίσει οριστικά τη σωτηρία του, απλώς επειδή έκανε πολλές μετάνοιες[22]. Αλλά ο Θεός του άνοιξε τα μάτια στην επιθανάτια κλίνη, όπου, συνειδητοποιώντας τον αδιάκριτο ζήλο του, έσχισε τα ρούχα του από απόγνωση. Η γνώση της χάριτος του δόθηκε μόλις κατά την ώρα του θανάτου, επειδή ο Θεός τον σπλαχνίσθηκε και του χάρισε την επίγνωση των υστερημάτων του. Αν η χάρη δεν τον φώτιζε την τελευταία στιγμή, δεν θα είχε ποτέ την ευκαιρία να αντιληφθεί τις ελλείψεις και τα ελαττώματα του και θα είχε πεθάνει μέσα στην υπερηφάνεια της αυταρέσκειας του.

[//214] Ασφαλής ένδειξη ότι ο άνθρωπος διανύει νόμιμα το δεύτερο αυτό στάδιο είναι η ποιότητα του πόθου του για τον Θεό. Αν η επιθυμία μας γι' Αυτόν δεν κατατρώγει αδιάκοπα τα σπλάχνα μας, σαν μικρό «σκουλήκι» που δεν μας αφήνει να ησυχάσουμε, τότε όχι μόνο δεν αγωνιζόμαστε ορθά, αλλά μάλλον μας έχει κυριεύσει η ακηδία. Όπως ακριβώς υπάρχει ο σκώληξ της κολάσεως, ο οποίος κατατρώγει αιώνια την ψυχή (Μάρκ. 9,48), παρόμοια και το «σκουλήκι» του Θεού καταπονεί το πνεύμα του ανθρώπου με ακατάπαυστη έμπνευση. Και αν αναλωνόμαστε από ακόρεστη δίψα για τον Θεό, που ενεργεί σαν θεϊκό σαράκι

[22] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 526.

μέσα μας, τότε, ακόμη και αν στερούμαστε την παρηγοριά της χάριτος, θα ζούμε όπως ορίζει ο πόθος μας προς τον Κύριο, αποφεύγοντας την αμαρτία.

Πηγή του θείου ζήλου είναι ο Ίδιος ο Κύριος, ο οποίος είχε αναγγείλει: «Βάπτισμα έχω βαπτισθήναι, και πώς συνέχομαι έως ού τελεσθή!» (Λουκ. 12,50) Ως βάπτισμα εννοούσε και ποθούσε σφόδρα την οδύνη του Σταυρού, γιατί μόνο το Πάθος Του μπορούσε να επιφέρει τη σωτηρία του κόσμου. Ο Κύριος είπε ακόμη: «Πυρ ήλθον βαλείν επί την γην, και τι θέλω ει ήδη ανήφθη!» (Λουκ. 12,49) Ο Γέροντας Σωφρόνιος εκλάμβανε τη «γη» αυτή ως το έδαφος της καρδιάς του ανθρώπου, το οποίο ο Κύριος ποθεί να αναφλέξει με το πνευματικό πυρ του θείου ζήλου[23].

Σύμφωνα με τον Γέροντα ο θείος πόθος ενισχύεται και αυξάνει από δύο στοιχεία: την αγαθότητα του ουρανίου Πατρός και την ενθύμηση της παιδείας που κατεργάστηκε [//215] μέσα μας η πρώτη χάρη. «Ότι εώρακας με, πεπίστευκας· **μακάριοι οι μη ιδόντες και πιστεύσαντες**» (Ιωάν. 20,29), είπε ο Κύριος στον απόστολο Θωμά. Όταν η χάρη ενοικεί μέσα μας, είναι σαν να βλέπουμε τον Κύριο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Γέροντας. Τον ακολουθούμε πρόθυμα και εκτελούμε όλα τα έργα Του γεμάτοι από ευφροσύνη, γιατί στην πραγματικότητα Εκείνος τα εργάζεται μέσα στην καρδιά μας[24]. Όταν όμως αποσυρθεί, αλλά εμείς συνεχίσουμε με σταθερότητα να βαδίζουμε όπως πριν, τότε είμαστε μακαριότεροι πάντων, γιατί πορευόμαστε στα ίχνη Του, ακόμη και αν δεν Τον βλέπουμε μέσα μας[25]. **Είναι αληθινά μακάριοι όσοι δεν Τον βλέπουν, αλλά εξακολουθούν να ζουν με πίστη**.

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι οφείλουμε να διανύσουμε το στάδιο αυτό, επιστρατεύοντας όλη την επιμέλεια και την εργατικότητα μας και υπηρετώντας τον Κύριο με πνεύμα γεμάτο ζέση, κατά την προτροπή του αποστόλου Παύλου[26]. Είμαστε δούλοι Του, γιατί εργαζόμαστε αποκλειστικά και μόνο γι' Αυτόν. Στον κόσμο το ενδιαφέρον του υπηρέτη εστιάζεται στη συσσώρευση κέρδους για την ικανοποίηση αποκλειστικά των αναγκών του κυρίου του. Αλλά ο αληθινός χριστιανός γνωρίζει ότι ο δικός μας Κύριος, ο Χριστός, είναι ανενδεής, και μοναδικός πόθος Του είναι η ωφέλεια και η σωτηρία κάθε ανθρώπου. [//216] Ίσως να μην κατορθώσουμε να κάνουμε πολλά για τον Κύριο. Ωστόσο όποια και αν είναι η κατάσταση μας, Εκείνος θα δεχθεί με μεγάλη θέρμη τους ύμνους και τις προσευχές που Του προσφέρουμε. Θα μας σκεπάζει με ευμένεια ακόμη και στον ύπνο, εφόσον αναπαυόμαστε εν Αυτώ και μας βρίσκει ο ύπνος «εν κλαυθμώ», για να ξυπνήσουμε «εν αγαλλιάσει», όπως λέει ο Ψαλμωδός (Ψαλμ. 29,6). Αυτό που πραγματικά έχει σημασία είναι να αποβλέπουμε σε έναν μόνο σκοπό, οπότε η γνώση του Θεού γίνεται εναργέστερη

[23] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 66, 75.

[24] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 13, 153.

[25] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 300· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 97.

[26] Ρωμ. 12,11: «Τη σπουδή μη οκνηροί, τω πνεύματι ζέοντες, τω Κυρίω δουλεύοντες».

και το θέλημα Του πιο οικείο σε μας. **Είναι πράγματι αναγκαίο να οικειοποιηθούμε το άγιο και θαυμαστό θέλημα του Θεού, γιατί περικλείει μέσα του ζωή και σωτηρία** (Ψαλμ. 29,6). **Κάνοντας το θέλημα Του δικό μας, όλη η ζωή μετουσιώνεται σε διακονία που προσφέρεται από την καρδιά μας προς τον Κύριο** (Ρωμ. 12,11).

Εξέχουσα σημασία, κατά το δεύτερο στάδιο, έχει ο πόθος μας για τον Θεό, επειδή Του είναι ευάρεστος και κάνει ολόκληρη τη ζωή μας ευπρόσδεκτη σε Αυτόν, ιδιαίτερα μάλιστα όταν περνούμε δύσκολες ώρες. Οι Γραφές μας βεβαιώνουν ότι ο Θεός αναζητεί την καρδιά του ανθρώπου (Παροιμ. 23,26), γιατί αποτελεί τον τόπο της αναπαύσεως και της ευδοκίας Του, τον χώρο από όπου το Πνεύμα Του φεγγοβολεί και εκδηλώνει την παρουσία Του (Α' Κορ. 3,16). Και όπως ο Ίδιος επιποθεί να ενοικεί στην καρδιά του ανθρώπου, κατά τον ίδιο τρόπο ανταποδίδει στον άνθρωπο κατά την επιθυμία της καρδιάς του (Ψαλμ. 19,5).

[//217] Στην ακολουθία του παρακλητικού κανόνα προς την Θεομήτορα υμνούμε τον Κύριο ως «των εφετών την ακρότητα», τον ακραίο πόθο όσων Τον αγαπούν. Αξίζει να σταθούμε στο νόημα της φράσεως αυτής, γιατί συνοψίζει με ακρίβεια το περιεχόμενο του θείου ζήλου. Ο Γέροντας Σωφρόνιος, σε κάποια από τις προσευχές του, απευθύνεται προς τον Χριστό ως «τον πόθον των καρδιών ημών»[27]. Πράγματι, αληθινός χριστιανός είναι εκείνος που προσβλέπει στο Πρόσωπο του Χριστού με ακόρεστο πόθο και για τον οποίο οι εντολές του Κυρίου «βαρείαι ουκ εισί» αλλά μάλλον ένα χρηστό και ελαφρύ φορτίο[28]. Ο προφήτης Δαβίδ μαρτυρεί: «Οδόν εντολών Σου έδραμον, όταν επλάτυνας την καρδίαν μου» (Ψαλμ. 118,32). **Πριν να διευρυνθεί η καρδιά του ανθρώπου με τη ζέση του ζήλου για τον Θεό, οι εντολές του φαίνονται επαχθείς, γιατί η προέλευση τους είναι θεϊκή και απλώς υπερβαίνουν το μέτρο του**. Όταν ο Ιακώβ έφυγε από το πατρικό του σπίτι, χρειάσθηκε να εργαστεί σκληρά επί δεκατέσσερα χρόνια, για να μπορέσει να νυμφευθεί τη Ραχήλ, την κόρη του Λάβαν. Ήταν όμως τόση η ομορφιά της και τόσος ο πόθος του γι' αυτήν, ώστε τα χρόνια πέρασαν γρήγορα σαν να ήταν λίγες ημέρες (Γέν. 29,18-28). Η Ραχήλ αντιπροσωπεύει την πνευματική όραση που μας μεταδίδει η χάρη κατά το πρώτο στάδιο της πνευματικής ζωής. Η ωραιότητα της αποκαλύψεως αυτής πρέπει να εμπλουτίζει συνεχώς την έμπνευση μας, και για την ανάκτηση της πρέπει να επιδείξουμε τον ίδιο ζήλο με τον Ιακώβ.

Ο πόθος μας διαφυλάττει ακόμη από την αμαρτία. [//218] Πολλοί Πατέρες τον παρομοιάζουν με χύτρα που βράζει πάνω στη φωτιά, και εξαιτίας της θερμότητας κανένα έντομο ή ζώο δεν μπορεί να πλησιάσει και να μολύνει την τροφή που προορίζεται για τον άνθρωπο. Μόλις όμως η φωτιά σβήσει και η τροφή κρυώσει, προσελκύονται τα έντομα και την μολύνουν. Παρόμοια και η καρδιά του ανθρώπου, όταν φλέγεται από θείο ζήλο, είναι αδύνατον να

---

[27] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 244.

[28] Ματθ. 11,30· Α' Ιωάν. 5,3.

λεηλατηθεί από τους λογισμούς που γεννιούνται από τα πάθη. Το αρπακτικό των σαρκικών επιθυμιών αδυνατεί να κατασπαράξει τη βορά του, δηλαδή την καρδιά, η οποία ποθεί να αφιερωθεί ως ιερό ανάθημα μόνο στον Θεό.

Όποιος εμφορείται από δίψα για τον Θεό θα αντέξει στις δοκιμασίες. Αν διατηρήσουμε τη φλόγα της καρδιάς μας, παρά το γεγονός ότι ο Θεός αποσύρει τη χάρη Του και γευόμαστε τον πνευματικό θάνατο, θα διαπιστώσουμε τη σταθερότητα μας και το μέτρο του καθορισμού μας. Ο θάνατος που ορθώνεται ενώπιον μας μπορεί να μεταμορφωθεί σε δωρεά και πηγή ζωής, ενδέχεται όμως και να μας καταστρέψει. Αυτό θα εξαρτηθεί εξ ολοκλήρου από τη δική μας στάση. Η αντιμετώπιση του φάσματος του θανάτου έχει πρωταρχική σημασία, προκειμένου να εξετασθεί η γνησιότητα του πόθου μας για τον Θεό. Αν παραμείνουμε ακλόνητοι μπροστά στην απειλή του θανάτου και διατηρήσουμε ακέραιη την αποφασιστικότητα μας να ακολουθήσουμε τον Χριστό, πράττοντας όσα διδαχθήκαμε από τη χάρη, τότε η πίστη μας θα αποδειχθεί ισχυρότερη από τον θάνατο και θα νικήσει τον κόσμο σύμφωνα με τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο (Α΄ Ιωάν. 5,4).

[//219] Κάποτε άκουσα από έναν Ηγούμενο την ακόλουθη ρήση: «Το μεγαλύτερο χάρισμα του Θεού στον άνθρωπο είναι ο θάνατος, και κανένας δεν μπορεί να του το στερήσει». Πόσο αληθινός είναι ο λόγος αυτός! Όλοι θα πεθάνουμε, και ο καθένας μας έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει το αναπόφευκτο αυτό γεγονός, το οποίο μας κληροδότησε η πτώση του Αδάμ, ως ένα από τα πολυτιμότερα δώρα του Θεού. Οφείλουμε, όπως οι μάρτυρες, να τοποθετηθούμε απέναντι του με αποφασιστικότητα: «Αφού όλοι θα πεθάνουμε, τουλάχιστον ας πεθάνουμε σωστά!»

Ο Γέροντας Σωφρόνιος μου αφηγήθηκε κάποτε ότι, στη διάρκεια του πολέμου με τη Γερμανία, η Ρωσία υπέφερε αφάνταστα δεινά· εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους είτε στο πεδίο της μάχης είτε εξαιτίας της πείνας. Μέσα στις ανυπέρβλητες δυσκολίες της εποχής εκείνης, ένας ιερέας στη Μόσχα πρότεινε στους ενορίτες του: «Είτε το θέλουμε είτε όχι, όλοι μας τώρα νηστεύουμε. Ας τελούμε, λοιπόν, καθημερινά τη Θεία Λειτουργία και ας μεταλαμβάνουμε τα Τίμια Δώρα». Ούτε ένας θάνατος δεν καταγράφηκε στη συγκεκριμένη ενορία. Ο ιερέας είχε μεταδώσει τέτοιον ενθουσιασμό στο ποίμνιο του, ώστε είχαν μετατρέψει την ακούσια λιμοκτονία τους σε εθελούσια, μεταποιώντας τον θάνατο σε πηγή ζωής. Χρησιμοποίησαν την δοκιμασία ως ευκαιρία να παρασταθούν ενώπιον του Θεού, ο Οποίος έχει βεβαιώσει ότι: «Ουκ επ΄ άρτον μόνω ζήσεται άνθρωπος, αλλ΄ επί παντί ρήματι εκπορευομένω δια στόματος Θεού» (Ματθ. 4,4· Λουκ. 4,4) και ο Θεός, σε απάντηση, τους έδωσε δύναμη και ζωή εν Χριστώ, ο Όποιος είναι «ο Άρτος της [//220] Ζωής ο καταβάς εκ του ουρανού» (Ιωάν. 6,41) και «ο Λόγος της Ζωής» (Α΄ Ιωάν. 1,1), ώστε κανένας στην ενορία αυτή δεν πέθανε.

Την ίδια ιδέα εκφράζει και ο Μέγας Βασίλειος σε ένα εμπνευσμένο κείμενο του: «Αδελφοί, κάνετε εκούσιο αυτό που γίνεται κατ΄ ανάγκην. Μη λυπάσθε τη

ζωή, της οποίας η στέρηση είναι αναπόφευκτη»[29]. Ή, όπως το θέτει ο Γέροντας Σωφρόνιος: «Είναι αδύνατον να ζήσει κανείς χριστιανικά. Χριστιανικά μπορεί κανείς μόνο να πεθάνει»[30]. Ο απόστολος Παύλος «απέθνησκε καθ' ημέραν» («καθ᾽ ημέραν αποθνήσκω», Α' Κορ. 15,31), ώστε να ζει ο Χριστός μέσα του («Χριστώ συνεσταύρωμαι· ζώ δε ουκέτι εγώ, ζη δε εν εμοί Χριστός», Γαλ. 2,20). Δεν ζούσε πια για τον εαυτό του αλλά μόνο για τον Χριστό.

Αν απειληθούμε από τον θάνατο και τον αντιμετωπίσουμε σωστά, θα διαπιστώσουμε πολύ καθαρά ότι ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο ως κορωνίδα και κέντρο της δημιουργίας Του. Ο Γέροντας Σωφρόνιος διαβεβαιώνει ότι τα παθήματα συνιστούν ασφαλή ένδειξη ότι εκείνος που τα υπομένει είναι ειδικά εκλεγμένος από τον Θεό. Εκείνος που έδειξε την αγάπη Του για μας μέχρι τέλους, δια του έως θανάτου Πάθους Του, μας προσφέρει τη δυνατότητα να υποφέρουμε χάριν του Ονόματος Του, ώστε και η ένωση μας μαζί Του να καταστεί τελειότερη[31]. «Υμίν εχαρίσθη [//221] το υπέρ Χριστού, ου μόνον το εις αυτόν πιστεύειν, αλλά και το υπέρ αυτού πάσχειν» (Φιλιπ. 1,29). Όταν κάποιος στρέφεται προς τον Θεό, ενώ είναι καταδικασμένος σε θάνατο, θα εισακουσθεί ασφαλώς από Αυτόν. Ο ληστής ήταν ο πρώτος που εισήλθε στον Παράδεισο, όχι απλώς επειδή ικέτευσε, «μνήσθητι μου, Κύριε ...», αλλά γιατί πρόφερε τα λόγια αυτά πάνω στον σταυρό, ακριβώς τη στιγμή που η ζωή του κρεμόταν πάνω από την άβυσσο του αιωνίου σκότους. Αν εμείς, ως άνθρωποι, περιβάλλουμε με σεβασμό τις επιθυμίες και τις τελευταίες λέξεις ενός ετοιμοθάνατου, πόσο μάλλον ο Κύριος θα φανεί ευήκοος στις εκκλήσεις όσων στρέφονται προς Αυτόν με πίστη, την ώρα που απέναντι τους παρατάσσεται ο θάνατος!

Όσοι βρίσκονται στο κατώφλι του θανάτου προσεύχονται με διαφορετική ένταση και ποιότητα. Ο λόγος τους αναπέμπεται από τα βάθη της καρδιάς, ακόμη και αν δεν βρίσκουν βοήθεια ή παρηγοριά από τη θεία χάρη. **Οποιαδήποτε μορφή θανάτου και αν μας πλήξει** –αρρώστια, διωγμός ή άρση της χάριτος του Θεού–, **αν συγκεντρώσουμε αρκετή δύναμη, ώστε να σταθούμε ενώπιον του Θεού ομολογώντας: «Δόξα Σοι, Κύριε.** Σε Εσένα πρέπει όλη η δόξα, σε εμένα όλη η αισχύνη για τα αμαρτήματα και ανομήματα μου», **ο Θεός θα βοηθήσει να υπερισχύσει η πίστη μας σε Αυτόν**.

Σε περιόδους κρίσεως ο άνθρωπος αναθεωρεί ολόκληρη τη ζωή του και δεν εφησυχάζει πια στην επιπολαιότητα ή την ακηδία της καρδιάς. Η διάνοια του προσηλώνεται σε μία μόνο σκέψη. Απευθύνεται στον Θεό με [//222] απόλυτη σοβαρότητα, κάτι που ο Κύριος περιμένει και επιθυμεί από αυτόν. **Όταν ο άνθρωπος θρηνεί από τα βάθη της καρδιάς του, η κραυγή του φθάνει στα**

---

[29] Μεγάλου Βασιλείου, ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΓΟΡΔΙΟΝ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΑ 3, PG 31, 505.

[30] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 299· ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 98.

[31] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 249· ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 126· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 90.

ώτα του Θεού και εισακούεται από όλο τον Ουρανό. Ο Κύριος βλέπει στον άνθρωπο αυτό την ταπείνωση του Ζακχαίου, την πίστη της Χαναναίας και την πτωχεία του τυφλού που κραύγαζε με όλη του τη δύναμη, «Ιησού, Υιέ Δαυΐδ, ελέησον με» (Λουκ. 18,35-43). Τότε, θα τον πλησιάσει και θα τον ρωτήσει: «Τι σοι θέλεις ποιήσω;» Το ίδιο ερώτημα θέτει ο Σωτήρας σε όλους, όσοι είναι πτωχοί και τυφλοί και κάθονται «παρά την οδόν». Το πλήθος, δηλαδή **ο κόσμος αυτός και οι αυταπάτες του, θα μας επιπλήττουν και θα μας αποτρέπουν από την επίκληση του αγίου Ονόματος του Υιού του Θεού**. Αλλά αν επιδείξουμε επιμονή και κραυγάζουμε με ολοένα μεγαλύτερη ένταση στον Κύριο, θα αξιωθούμε τελικά να Του ζητήσουμε το ύψιστο αγαθό: «Κύριε, ίνα αναβλέψω». Και ο Θεός δεν θα παραλείψει να ανοίξει τους οφθαλμούς της ψυχής μας και να μας χορηγήσει πνευματική όραση. Θα ατενίσουμε τον Χριστό, τον αληθινό και ζώντα Θεό, και θα ακούσουμε τη μακάρια φωνή Του να λέει: «Ανάβλεψον· η πίστις σου σέσωκε σε».

Αν κάθε φορά που είμαστε καταβεβλημένοι ομιλούμε στον Θεό με ειλικρίνεια και εκχέουμε την καρδιά μας ενώπιον Του, **θα αξιωθούμε, εν καιρώ, να αναγνωρίσουμε τη φωνή Του**. Θα μαθητεύσουμε στην πιο σπουδαία παιδεία της παρούσας ζωής: πώς να συνδιαλεγόμαστε με τον Δημιουργό μας, δηλαδή πώς να προσευχόμαστε. Καθώς θα διδασκόμαστε τη γλώσσα του Θεού και θα προοδεύουμε [//223] στην επιστήμη του πνεύματος, η ψυχολογική κατάσταση του σκότους που μας περιβάλλει θα μεταποιείται σε πνευματική κατάσταση. Φυσικά ο διάλογος με τον Θεό θα ποικίλλει, ανάλογα με την ιδιαίτερη κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε, αλλά το περιεχόμενο της ικεσίας μας προς Αυτόν θα είναι περίπου το εξής: «Κύριε, γνωρίζεις ότι χωρίς Εσένα χάνομαι. Αμάρτησα ενώπιον Σου, αλλά γνωρίζω και το πλήθος της αγαθότητος Σου. Σε Εσένα πρέπει όλη η τιμή, η δόξα και η λατρεία, ενώ εγώ δίκαια κατακρίνομαι εξαιτίας των αμαρτιών μου. Παντοδύναμε Ιησού, ελέησον με». Την ίδια ακριβώς στιγμή ο Θεός θα μας δικαιώσει, επειδή εξομολογηθήκαμε την αλήθεια για τον εαυτό μας. Η τίμια αυτή ομολογία ελκύει το Πνεύμα της Αληθείας, το Οποίο μας επισκιάζει και κάνει την προσευχή μας ευπρόσδεκτη στον Θεό.

Είτε ζούμε στον κόσμο είτε σε μοναστήρι, θα βρεθούμε αναπόφευκτα αντιμέτωποι με τη μια ή την άλλη μορφή θανάτου. Η εμπειρία θα μας δείξει καθαρά **αν ο πόθος μας για τον Κύριο είναι απλώς ψυχολογικός ή αν Του έχουμε δώσει όλη την καρδιά μας**, όπως μας δίδαξε η χάρη Του. Καθώς μαθαίνουμε να αντιμετωπίζουμε τον θάνατο, αποκτούμε σταθερότητα, που είναι απολύτως αναγκαία, προκειμένου να σταθούμε ακλόνητοι κατά τους καταιγισμούς και βίαιους ανέμους που θα μας επιτεθούν, ενώ θα διανύουμε το στάδιο αυτό του πελάγους του βίου και η χάρη δεν θα συμπαρίσταται πλέον εμφανώς. Θα αναφωνούμε τότε μαζί με τον Ψαλμωδό: «**Δια τους λόγους των χειλέων Σου εφύλαξα οδούς σκληράς**» (Ψαλμ. 16,4), δηλαδή, χάριν [//224] των εντολών Σου προετοίμασα την καρδιά μου για τη στενή οδό και τις σκληρές δοκιμασίες της. Αλλά και ο λόγος του αποστόλου Παύλου θα ηχεί στις καρδιές μας: «Τις ημάς χωρίσει από της αγάπης του Χριστού; Θλίψις ή στενοχωρία ή διωγμός; … Ούτε ύψωμα ούτε βάθος ούτε τις κτίσις ετέρα δυνήσεται ημάς

χωρίσαι από της αγάπης του Θεού της εν Χριστώ Ιησού τω Κυρίω ημών» (Ρωμ. 8,35-39). Και, από καιρό σε καιρό, ο Θεός θα μας χαρίζει μια αστραπιαία αναλαμπή από την απέναντι όχθη, ώστε να επιβεβαιώνει μέσα μας την ελπίδα για τη ζωή του μέλλοντα αιώνα.

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Υπάρχουν ενδείξεις ότι το πρώτο στάδιο της πνευματικής ζωής έχει επιτευχθεί; Μας συμβουλεύσατε με ποιόν τρόπο να βοηθούμε τους ανθρώπους στη βελτίωση της πνευματικής τους ζωής, καθώς διέρχονται τα τρία αυτά στάδια. Αλλά πώς θα μπορούσα εγώ, ως ιερέας, να γνωρίζω ότι έχω περάσει από το πρώτο στάδιο και τώρα πορεύομαι προς το δεύτερο;

Απάντηση 1: Όταν βρισκόμαστε στο πρώτο στάδιο, η προσευχή τελείται αδιάλειπτα και χωρίς κόπο· δεν μπορούμε καν να την διακόψουμε. Στο δεύτερο στάδιο απαιτείται προσπάθεια. Αλλά και αυτή ακόμη η περίοδος δεν είναι εντελώς στεγνή ούτε ολοκληρωτικά στερημένη από σύντομες επισκέψεις χάριτος. Η προσευχή ωστόσο δεν αποτελεί πια μόνιμη κατάσταση. Φυσικά ο Θεός μας χορηγεί [//225] συχνά μετάνοια και δάκρυα από τα βάθη της καρδιάς μας, παρηγοριά και δύναμη, για να αναζωπυρώνουμε το χάρισμα του Θεού μέσα μας. Και τότε όμως είναι αναγκαία η επινόηση νέων τρόπων, πάλι και πάλι. Εδώ έγκειται και ο μόχθος της δεύτερης περιόδου, ενώ στην πρώτη η ίδια η χάρη εργάζεται για μας. Όσο για την τρίτη περίοδο, εφόσον διανύσαμε το δεύτερο στάδιο με νόμιμο τρόπο κατά την τάξη του Πνεύματος, η χάρη επανέρχεται, αγαπά την ψυχή και μένει με τον άνθρωπο. Τώρα η παρουσία της είναι ακόμη πιο παρηγορητική απ' ό,τι ήταν στο πρώτο στάδιο, δηλαδή παρηγορούμαστε πια με την παράκληση του Παρακλήτου.

Ερώτηση 2: Αλλά πώς μπορώ να γνωρίζω ότι έχω πλέον τελειώσει με το πρώτο στάδιο ή το δεύτερο ή το τρίτο; Ποιος θα μπορούσε να με βεβαιώσει ότι διανύω ένα συγκεκριμένο στάδιο; Αρκεί η δική μου μόνο αίσθηση ότι βρίσκομαι τόσο κοντά στον Κύριο ή πρέπει κάποιος να μου το επιβεβαιώσει;

Απάντηση 2: Ο απόστολος Παύλος λέει ότι «το πνεύμα του ανθρώπου οίδε τα του ανθρώπου» (Α΄ Κορ. 2,11) καλύτερα. Βέβαια, αν συνεχόμαστε από τον διαρκή πόθο να είμαστε με τον Κύριο και να αγαλλόμαστε μελετώντας τους λόγους Του, αυτό αποτελεί ένδειξη για την επίδραση της πρώτης εκείνης χάριτος. Ειδικά στην πρώτη περίοδο δεν θέλουμε να εγκαταλείψουμε τον λόγο του Θεού. Επιθυμούμε να μελετούμε συνεχώς τις Γραφές. Δεν πρόκειται για μια απλή ανάγνωση των λόγων του Θεού, αλλά ο λόγος Του [//226] εντυπώνεται στον νου και στην καρδιά. Στην δεύτερη περίοδο πρέπει να καταβάλλουμε προσπάθεια, για να μελετούμε τις Γραφές. Τις διαβάζουμε επανειλημμένως και πάλι της λησμονούμε, ενώ η μελέτη της πρώτης περιόδου αποτυπωνόταν στην πνευματική μας μνήμη, στον νου και στην καρδιά. Η δεύτερη περίοδος είναι επίσης πλούσια, αλλά επίμοχθη. Συνιστά για μας την ευκαιρία να αποδείξουμε στον Θεό ότι Του ανήκουμε. Στο πρώτο στάδιο, πολλές φορές **μόλις αρχίσεις να**

προσεύχεσαι, η καρδιά ανοίγει, πλημμυρίζει από χαρά, και ο Θεός ανταποκρίνεται άμεσα στο αίτημα της προσευχής. Στη δεύτερη περίοδο ενδέχεται να αγωνίζεσαι να προσευχηθείς επί μία ή ακόμη και δύο ώρες και μόνο στα λίγα τελευταία λεπτά να ανοίγει η καρδιά. Είναι πολύ πιο δύσκολο.

Ερώτηση 3: Είπατε ότι είναι αδύνατον να κλαίει κανείς με δύο σκέψεις: το πένθος ενοποιεί τον νου. Θα μπορούσατε να αναπτύξετε τον λόγο αυτό και να μας συμβουλεύσετε με ποιόν τρόπο θα μπορούσαμε να αποκτήσουμε περισσότερα δάκρυα;

Απάντηση 3: Όχι μόνο οι Πατέρες μας αλλά και ο ίδιος ο Θεός εκτιμά πολύ τα δάκρυα. Το Ευαγγέλιο λέει ότι «ο Πέτρος εξελθών έξω έκλαυσε πιρκώς» (Ματθ. 26,75· Λουκ. 22,62). Και ακριβώς, επειδή έκλαψε πικρά, αποκαταστάθηκε στο αξίωμα του κορυφαίου Αποστόλου. Τα δάκρυα εκτιμώνται, επειδή επιφέρουν θεραπεία, δηλαδή την ενότητα νου και καρδιάς. Ακριβώς αυτό επιζητούμε, γιατί με τη βοήθεια της ενότητας αυτής ανυψωνόμαστε στο επίπεδο που απαιτούν οι [//227] εντολές του Θεού, στην αγάπη του Θεού με όλη τη διάνοια, την καρδιά και το είναι μας. Στη συνήθη κατάσταση μας σκεφτόμαστε μερικές φορές κάτι, ενώ την ίδια ώρα ποθούμε με την καρδιά μας κάτι άλλο και ταυτόχρονα με τις αισθήσεις μας ελκυόμαστε από κάτι εντελώς διαφορετικό – υπάρχει μέσα μας δηλαδή μια διάσπαση. Όταν βρισκόμαστε σε τέτοιον εσωτερικό διχασμό, δυστυχώς δεν είμαστε σε θέση να εκπληρώσουμε τις εντολές θεοπρεπώς.

Οφείλουμε να ενώσουμε τον νου με την καρδιά και να μάθουμε να ζούμε με μία σκέψη, να παραστεκόμαστε ενώπιον του Θεού με μία σκέψη. Για τον λόγο αυτό η προσευχή του Ιησού είναι πολύ βοηθητική. Το όφελος από την προσευχή του Ιησού είναι ότι διδασκόμαστε πώς να παραστεκόμαστε ενώπιον του Θεού με τη σκέψη: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον με!» Βεβαίως, ενδέχεται να μετανοούμε με έναν στίχο από τις Γραφές ή με μια άλλη σκέψη εμπνευσμένη από τη χάρη. Αλλά **ο άνθρωπος μπορεί να παρίσταται ενώπιον του Θεού μόνο με έναν λογισμό**, με τον οποίο προσεύχεται και μετανοεί. **Αν έχει δύο σκέψεις, αυτό σημαίνει ότι είναι διχασμένος**. Αν έχει μόνο μία σκέψη και σε αυτήν είναι συγκεντρωμένη όλη η ύπαρξη του, **τότε σίγουρα η καρδιά του θα θεραπευθεί** και θα εισακουσθεί.

Θυμάμαι ότι κάποιος ρώτησε τον Γέροντα Σωφρόνιο: «Γιατί επαναλαμβάνετε το ίδιο πράγμα όλη την ώρα – "Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον με· Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον με"; Μήπως νομίζετε ότι ο Θεός είναι κουφός;» Και η απάντηση του Γέροντα ήταν: «Επαναλαμβάνουμε συνεχώς το ίδιο, γιατί εμείς είμαστε βραδείς στην αντίληψη του. Αλλά από τη στιγμή που θα το κατανοήσουμε, δεν θέλουμε να το εγκαταλείψουμε ακριβώς επειδή το καταλάβαμε!»

[//228] Την προηγούμενη εβδομάδα, πριν φύγω από το μοναστήρι, είχαμε σύναξη με την αδελφότητα μας. Τους έλεγα με ποιόν τρόπο πρέπει να ζούμε με μία σκέψη, να προσευχόμαστε με μία σκέψη και να εξομολογούμαστε με τον ίδιο τρόπο. Αλλά για να το κάνουμε αυτό, προϋποτίθεται βαθειά καλλιέργεια. Κάποιος που προσεύχεται αδιάλειπτα, βλέπει τη ζωή του σε μία ευθεία. Στην

πραγματικότητα, **δεν υπάρχει υποσυνείδητο σε κάποιον που αγωνίζεται να εύχεται αδιάλειπτα**. Είναι όλος συνείδηση, ακόμη και ο ύπνος του είναι ελαφρύς. Και αν μια πέτρα εμφανισθεί ως πρόσκομμα στην ευθεία οδό που βαδίζει, την βλέπει αμέσως και την παραμερίζει. Εκείνη η πετρούλα θα μπορούσε να είναι ένας λογισμός που έρχεται και δυσχεραίνει την προσευχή. Δεν εξομολογούμαστε κάθε λογισμό που μας έρχεται, αλλά μόνο εκείνους που επιμένουν κατά την ώρα της προσευχής και μας εμποδίζουν να προσευχηθούμε με απερίσπαστο νου. Επομένως κάποιος που προσεύχεται συνεχώς, εύκολα βλέπει οποιαδήποτε μικρή πέτρα στέκεται εμπόδιο στον δρόμο του, οποιονδήποτε δηλαδή αλλότριο λογισμό που τον ενοχλεί. Τότε εξομολογείται τη σκέψη αυτή και εξομαλύνει έτσι την οδό του. Φυλάσσοντας το μαρτύριο της συνειδήσεως του, ο άνθρωπος βαδίζει με ευθύτητα ενώπιον του Θεού.

Όταν συναντώνται πνευματικοί άνθρωποι και συνομιλούν, παρατηρούμε το ίδιο φαινόμενο. Συνδιαλέγονται με απλές σκέψεις, επειδή ζουν, μετανοούν και προσεύχονται με μία σκέψη. Οπότε και με τον ίδιο τρόπο συνομιλούν. Ο άγιος Σιλουανός προσευχήθηκε όλη τη νύχτα, πριν συναντηθεί με τον πατέρα Στρατόνικο, και στη συνέχεια πρόφερε μόνο τρεις προτάσεις. Τέτοιοι άνθρωποι [//229] ομοιάζουν με παγόμουνα: βλέπει κανείς μόνο μια μικρή κορυφή πάνω από το νερό, αλλά το μεγαλύτερο μέρος τους βρίσκεται κρυμμένο κάτω από τη θάλασσα της βαθειάς καρδιάς.

Ερώτηση 4: Θα σας παρακαλούσα να συμβουλεύατε εμάς τους ιερείς για το εξής θέμα. Μερικοί νεοφώτιστοι, μόλις ανακαλύπτουν την Ορθοδοξία, διαβάζουν «βαρειά» ορθόδοξη γραμματεία, τη *Φιλοκαλία* και άλλα σπουδαία ασκητικά βιβλία. Τα αγαπούν, και μετά από λίγες εβδομάδες βάζουν τον εαυτό τους στο επίπεδο των γερόντων. Νομίζουν ότι είναι μεγάλοι στάρετς, Γέροντες. Πέφτουν στην παγίδα αυτού που αποκαλούμε prelest –πλάνη– έχοντας την αίσθηση ότι είναι άγιοι. Έρχονται στην Εκκλησία και αρχίζουν να ονειδίζουν τους γύρω τους. Κατά τη γνώμη τους οι άνθρωποι δεν κάνουν αρκετά σωστά τον σταυρό τους, δεν στέκονται όσο πρέπει όρθιοι, οι γυναίκες δεν φορούν μαντήλι στο κεφάλι κ.ο.κ. Δύο πράγματα συμβαίνουν στη συνέχεια: πρώτον, γίνονται τόσο επικριτικοί, που καταντά ανυπόφορο να τους συναναστρέφεσαι, και καταλήγουν να φύγουν από την Εκκλησία ή, στη δεύτερη περίπτωση που είναι και η πιο συνηθισμένη, παραμένουν στην Εκκλησία και βασανίζουν εμάς τους ιερείς, επειδή περιφέρονται σαν ναυαγοί … Πώς θα τους προσεγγίζατε, για να τους διασώσετε από την πλάτη τους;

Απάντηση 4: Απλώς προσπαθήστε να μη συνομιλείτε μαζί τους στο επίπεδο τους. Κάνετε το έργο σας ταπεινά, χωρίς να τοποθετήστε ποτέ στο επίπεδο τους. Είναι προτιμότερο να αποφύγετε κάθε συζήτηση με ανθρώπους που είναι exaltés (σε έξαρση), όπως λένε στη Γαλλία. Ενθουσιάζονται [//230] χωρίς κανέναν λόγο. Ό,τι είναι ταπεινό και αυθεντικό, αυτό τελικά μένει. Για τον ίδιο λόγο, κανένας δεν πρέπει να έχει μεγάλη ανυπομονησία και ζήλο για διδασκαλία. Εμείς βέβαια οι ιερείς έχουμε χρέος να το κάνουμε, αποτελεί μέρος της ποιμαντικής ευθύνης που μας ανατίθεται στη χειροτονία.

Αληθινή ένδειξη ότι οι άνθρωποι είναι όντως πνευματικοί και αναγεννημένοι από το Πνεύμα είναι ότι, όταν ταπεινωθείς ενώπιον τους, τότε ταπεινώνονται και αυτοί μπροστά σου ακόμη περισσότερο. Γίνεται ένας συναγωνισμός ποιος θα ταπεινωθεί περισσότερο στον άλλον. Επίσης, οι αληθινά πνευματικοί άνθρωποι γνωρίζουν πώς να ταπεινώνονται μπροστά σε κάθε αρχή και εξουσία. Ο απόστολος Πέτρος παροτρύνει: «Υποτάγητε ούν πάση ανθρωπίνη κτίσει δια τον Κύριον» (Α΄ Πετρ. 2,13-14). Όσοι είναι αληθινά πνευματικοί άνθρωποι σέβονται τους θεσμούς, όχι μόνο της Εκκλησίας αλλά και της κοινωνίας. Γνωρίζουν πώς να εκφράζουν τον σεβασμό τους και να πορεύονται προς τα κάτω, όπως είπαμε.

Κάτι που πραγματικά με κατέπληξε σε σχέση με τον Γέροντα Σωφρόνιο ήταν το εξής: Όταν αισθάνθηκε ότι πλησίαζε το τέλος του, έγραψε μία επιστολή στον Παναγιώτατο Πατριάρχη Βαρθολομαίο, με την οποία του εμπιστεύθηκε το μοναστήρι μας, ζητώντας του να το προστατεύσει και να ευλογήσει τον ίδιο, για να αναχωρήσει από τη ζωή αυτή. Δηλαδή, αν είμαστε αληθινά πνευματικοί, σεβόμαστε κάθε μορφή ιεραρχίας και ζητούμε ευλογία για όλα, ακόμη και για τον θάνατο μας! Δεν εμπιστευόμαστε [//231] τον εαυτό μας ως πνευματικό ή άγιο άνθρωπο. Ο Γέροντας Σωφρόνιος ήταν άγιος άνθρωπος. Έζησα κοντά του εικοσιεπτά χρόνια και ποτέ μου δεν εξοικειώθηκα μαζί του, παρόλο που είχα τόσο απλή πρόσβαση σε αυτόν. Αλλά ποτέ, ούτε για μια στιγμή, δεν έχασα την αίσθηση ότι δεν ήταν συνηθισμένος άνθρωπος, ότι δεν ήταν του παρόντος κόσμου. Ο ίδιος όμως δεν θεωρούσε τον εαυτό του ως κάτι ιδιαίτερο· και θέλησε να ζητήσει ταπεινά την ευλογία του Επισκόπου του, για να απέλθει προς τον Κύριο!

Ερώτηση 5: Έτσι, όπως είπατε, μπορούμε να ανταποκριθούμε στους ανθρώπους αυτούς, που έχουν παραπλανηθεί και αισθάνονται τόσο αυτάρκεις. Μέρος της ερωτήσεως, ωστόσο, είναι πώς μπορούμε να τους βοηθήσουμε. Ή μήπως ο μόνος τρόπος είναι απλώς να είμαστε απλοί και ταπεινοί απέναντι τους;

Απάντηση 5: Νομίζω ότι, μόλις αντιληφθούμε ότι είναι exaltés (σε έξαψη), όπως αναφέραμε, δεν θα ωφελούσε να ανοίξουμε διάλογο μαζί τους. Καλύτερα αφήστε το θέμα αυτό. Ίσως ο Θεός τους φωτίσει να δουν τον εαυτό τους. Αλλά αν πήγαιναν σε έναν διακριτικό πνευματικό πατέρα για βοήθεια, θα τους ενέπνεε τον σεβασμό προς τους άλλους ενορίτες και τον ιερέα τους και τη διάθεση για ταπεινή προσφορά στην ενορία τους. Συγχωρήστε με, που σας τα λέω αυτά, αλλά είμαστε ένα Σώμα και δεν πρέπει να το λησμονούμε. Ο Θεός όρισε να συναποτελούμε ένα Σώμα, για να διαφυλάττουμε την ταπείνωση, να διακονούμε ο ένας τον άλλο με ταπείνωση. Όταν συνερχόμαστε επί το αυτό, όπως προτρέπει ο απόστολος Παύλος, πρέπει να προσκομίζουμε ό,τι πολυτιμότερο διαθέτουμε, [//232] προφητεία, διδασκαλία, αγάπη, και να τα εναποθέτουμε στα πόδια του Σώματος αυτού (Ρωμ. 12,5-9). Ο Θεός όρισε να έχουμε όλοι διαφορετικά χαρίσματα, ώστε να διακονούμε ο ένας τον άλλο, να περιφρουρούμε την ενότητα του Σώματος, να αποδίδουμε με ομοφωνία μεγαλύτερη δοξολογία στον Θεό και

να μη συμπεριφερόμαστε ως άτομα προκαλώντας και φθονώντας ο ένας τον άλλο.

Ερώτηση 6: Έχω ένα ερώτημα που αφορά μία μητέρα στην ενορία μου. Επρόκειτο για μια τετραμελή οικογένεια, τους γονείς και δύο παιδιά τους. Σε ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα που τους συνέβη, σκοτώθηκαν ο πατέρας και ο μικρότερος γιος. Η μητέρα και ο μεγαλύτερος γιος ήταν σε κώμα στο νοσοκομείο και δεν παρευρέθηκαν στην κηδεία του πατέρα και του άλλου παιδιού. Μετά από λίγα χρόνια ο αντίκτυπος του ατυχήματος αυτού επηρέασε σοβαρά το μεγαλύτερο παιδί. Παρόλο που ήταν πολύ έξυπνος, η κατάθλιψη τον οδήγησε σε ψυχίατρο, ο οποίος τον συμβούλευσε να παρακολουθήσει τα βίντεο του πατέρα του και του αδελφού του, που είχαν κατά καιρούς τραβήξει. Η μητέρα αρνήθηκε να του δώσει τις ταινίες, αλλά εκείνος κατόρθωσε με κάποιον τρόπο να τις πάρει. Έτσι, από τότε που άρχισε να τις παρακολουθεί, η ψυχική του κατάσταση επιδεινώθηκε και την προηγούμενη εβδομάδα αυτοκτόνησε σε ηλικία εικοσιέξι χρονών. Τώρα η μητέρα είναι πάρα πολύ πληγωμένη, κλαίει συνεχώς και αρνείται να μιλήσει. Πριν δύο ημέρες μου είπε ότι ο γιος της δεν πίστευε στον Θεό, γιατί ήθελε επιστημονική [//233] απόδειξη για την ύπαρξη Του. Ανακάλυψε όμως κάτι στο βιβλίο ενός φιλοσόφου, το οποίο τον βοήθησε να πιστέψει στον Θεό και, πριν φέρει σε πέρας τη ζωή του, έγραψε σε ένα χαρτάκι: «Θεέ, αν είσαι εκεί, ελέησον με!» Τώρα η μητέρα του φλέγεται μέσα της: Θα δεχθεί ο Θεός την ομολογία αυτή του γιού της για την ύπαρξη Του; Μπορείτε να μου πείτε κάτι γι' αυτήν; Αναφέρατε ότι ο Θεός δέχεται και την εξομολόγηση του τελευταίου λεπτού, όπως αυτή του ληστή πάνω στον σταυρό.

Απάντηση 6: Πάνω απ' όλα πρέπει η μητέρα αυτή να πιστέψει ότι υπάρχει αιώνια ζωή και ότι ο Θεός είναι εκεί για να διορθώσει όλες τις αδικίες της ζωής αυτής. Τότε θα έχει πεποίθηση στην προσευχή που προκαταλαμβάνει την ημέρα εκείνη. Θα πεισθεί ότι ο Θεός ακούει την πονεμένη καρδιά. Αν Του μιλάμε με συντετριμμένη καρδιά, θα μας εισακούσει, αρκεί να Του απευθύνουμε λόγο ταπεινό, χωρίς αλαζονεία. Μερικές φορές οι άνθρωποι σκληραίνουν ακόμη περισσότερο από τον πόνο. Αλλά γενικά ο πόνος είναι πολύτιμος. **Όταν εκχέουμε την πονεμένη καρδιά μας, ο Θεός με κάθε βεβαιότητα θα μας εισακούσει**. Δείτε την προφήτιδα Άννα, η οποία εξέχεε την καρδιά της προς τον Κύριο. Ο πόνος της ήταν τόσο μεγάλος, που φάνηκε σαν μεθυσμένη στον ιερέα του ναού. Ωστόσο έλαβε αμέσως απάντηση στο αίτημα της προσευχής της και γέννησε τον προφήτη Σαμουήλ. **Είναι πάρα πολύ σημαντικό να μιλάμε στον Θεό με πονεμένη καρδιά, γιατί Εκείνος «καρδίαν συντετριμμένην ουκ εξουδενώσει»** (Ψαλμ. 50,19).

[//234]

β) Χαρισματική απόγνωση και δημιουργική αντιμετώπιση των παθημάτων

Ο ΘΕΟΣ ΦΥΤΕΥΣΕ στην κτιστή φύση του ανθρώπου τη θεία χάρη ως σπέρμα θεώσεως. Κάθε επίσκεψη της ευαγγελίζεται την αιώνιοτητα. Ανανεώνει

την ακατάληπτα μεγάλη και θαυμαστή κλήση μας για την αφθαρσία της αγαπητικής κοινωνίας με τον Δημιουργό μας. Ιδιαίτερα η πρώτη ένωση μας με το Πνεύμα του Θεού αποτελεί καθαρή δωρεά που μας εμπιστεύεται η Πρόνοια Του, για να μας παρακινήσει να υπερβούμε τον κόσμο, εγκαταλείποντας τις οδούς του. Η δεύτερη ωστόσο περίοδος διακρίνεται από έναν ακόμη υψηλότερο σκοπό από αυτόν της πρώτης περιόδου: να ξεριζώσει τον κόσμο από μέσα μας και να οδηγήσει την πνευματική ζωή μας στην τελειότητα.

Αφού υπογραμμίσαμε τη σημασία του πνευματικού ζήλου κατά το πρώτο στάδιο, στη συνέχεια εκλάβαμε την περίπτωση του Ιακώβ ως υπόδειγμα μας για το δεύτερο στάδιο. Μέσα στον ακατάσβεστο πόθο του ο Ιακώβ εργάστηκε δεκατέσσερα χρόνια σαν να ήταν μία ημέρα, εξαιτίας της αγάπης του για την όμορφη Ραχήλ. Παρόμοια, αν φυλάττουμε κατά νου τη θαυμαστή ωραιότητα της πρώτης μας αγάπης, τα μακρά έτη της δεύτερης περιόδου θα μας φανούν ως ημέρα μία. Θα καταβάλουμε επίπονες προσπάθειες, για να αποδείξουμε στον Θεό ότι «δεν δεχθήκαμε εις κενόν» τη χάρη Του (Β΄ Κορ. 6,1). Κάθε ημέρα της [//235] ζωής μας θα αποβαίνει ο ευσπρόδεκτος καιρός της σωτηρίας, καθώς θα εξαγοράζουμε τον πολύτιμο χρόνο που μας χάρισε ο Θεός.

Οι Γραφές αναφέρουν ότι σκοπός της πνευματικής ζωής είναι να γίνουμε «διδακτοί Θεού» (Ιωάν. 6,45). **Αυτή είναι η υπέρτατη κλήση του ανθρώπου. <u>Η θέα του Προσώπου του Κυρίου αρκεί, για να προσλάβουμε το πλήρωμα της γνώσεως Του και να παραμένουμε διαρκώς ενωμένοι μαζί Του</u>. Πράγματι, αυτή είναι η ύστατη, εσχατολογική κατάσταση του ανθρώπου**. Για τον λόγο αυτό, **κάθε μείωση της χάριτος κατά τη δεύτερη περίοδο μπορεί να αποτελεί μέσο παιδείας από τον Θεό, ώστε να γινόμαστε διδακτοί Του**. Ο Γέροντας Σωφρόνιος αναφέρει ότι κάθε παρέκκλιση μας από την ορθή οδό μας υπαγορεύει την ανάγκη της μετάνοιας[32]. Κάθε ελάττωση της χάριτος φέρει στη σκέψη μας: «Έχω σφάλει, αλλά δεν γνωρίζω πού έγκειται το λάθος μου. Κύριε, καθάρισον μου την ψυχήν και την καρδίαν από συνειδήσεως πονηράς». Έτσι γνωρίζουμε σταδιακά την πνευματική μας πτωχεία. Ο άγιος Σιλουανός γράφει:

> «Ξαφνικά χάνει η ψυχή αυτή τη χάρη του Κυρίου. Και σκέφτεται: "Θα λύπησα σε κάτι τον Δεσπότη. Θα ικετεύσω το έλεος Του. Ίσως μου ξαναδώσει τη χάρη αυτή …"»[33]

Παρόλο που η στέρηση αυτή βιώνεται ως οδυνηρή τραγωδία, είναι ωφέλιμο να θυμόμαστε ότι διαμέσου αυτής [//236] ο Θεός μας μεταδίδει νέα ώθηση, ισχυρή παρότρυνση, για να έλθουμε και πάλι σε κοινωνία μαζί Του. Για να το θέσουμε αλλιώς, οι διακυμάνσεις που υπομένουμε πρέπει διαρκώς να μας παρακινούν σε μετάνοια, η οποία με τη σειρά της θα αποκαθιστά την πνευματική μας υγεία και την κοινωνία μας με τον Σωτήρα Θεό.

---

[32] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 57.

[33] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 395.

Ο Αδάμ, μετά την πτώση του, επέσυρε πάνω του αρά, δηλαδή κατάρα· κατάσταση πνευματικού θανάτου, που κληροδοτήθηκε σε όλο το ανθρώπινο γένος. Η άρση της αράς, κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο[34], επιτυγχάνεται, μόνο όταν ο άνθρωπος, αντί να αποδώσει κατηγορία στον Θεό για τα παθήματα του, στρέψει τη μορμή επάνω του και ομολογήσει: «Ναι, Κύριε, Συ είσαι δίκαιος σε όλες τις κρίσεις Σου. Μου αξίζει ο θάνατος αυτός για τις αμαρτίες μου. Θα υποφέρω την παίδευση Σου, γιατί αμάρτησα ενάντια στην αγαθότητα Σου» (Μιχ. 7,9). **Αν ο άνθρωπος αποδέχεται με ανδρείο φρόνημα ότι χωρίς τη χάρη του Θεού είναι ένα «μηδενικό», μεταποιείται σε εύπλαστο πηλό, από τον οποίο ο Θεός δύναται να τον αναπλάσει, εφόσον είναι ίδιον του Θεού μας να δημιουργεί «εκ του μηδενός»**[35]. Ο άνθρωπος που διέρχεται με σοφία τις περιόδους των δοκιμασιών, στέκεται με παρρησία και σαν τον προφήτη Δαβίδ κράζει: «Εκολλήθη τω εδώφει η ψυχή μου· ζήσον με κατά τον λόγον σου» (Ψαλμ. 118,25). Δηλαδή: «Έχω γίνει ένα μηδενικό. [//237] Και όπως Συ, κατ' αρχάς, δημιούργησες τα σύμπαντα με τον λόγο Σου εκ του μη όντος εις το είναι, έτσι και τώρα πρόφερε τον λόγο Σου, και χάρισε μου εκ νέου ζωή». Ο άγιος Μακάριος ο Μέγας, στην τριακοστή πνευματική ομιλία του, λέει ότι ο άνθρωπος ανήκε κάποτε στον βασιλικό οίκο, τον οίκο του Θεού, αλλά κατήντησε φτωχός επαίτης χωρισμένος από την πηγή της ζωής[36]. Η βαθειά αυτή συνείδηση της απώλειας του βασιλικού αξιώματος κατεργάζεται καθολική μετάνοια. Ο άγιος Σιλουανός εκφράζει τη συνείδηση αυτή με τη μορφή ποιητικής αφηγήσεως:

> «Κάποτε ένα βασιλόπουλο έφυγε για κυνήγι μακριά από τα ανάκτορα σε πυκνό δάσος κι εκεί χάθηκε και δεν μπορούσε να ξαναγυρίσει στο παλάτι. Χαμένο στο άγριο δάσος ποθούσε ον φιλόστοργο βασιλιά-πατέρα του, την αγαπημένη βασίλισσα-μητέρα του, τους αδελφούς και τις αδελφές του και έκλαιγε πικρά, νοσταλγώντας την προηγούμενη ζωή του στα ανάκτορα. Έτσι, και ακόμη περισσότερο, στενοχωριέται και νοσταλγεί η ψυχή, όταν χάσει τη χάρη»[37].

Γνώρισα ανθρώπους, οι οποίοι, αφού εξέπεσαν από τον παράδεισο της χάριτος του Θεού και απώλεσαν το βασιλικό αξίωμα τους, φανέρωσαν και την τελευταία πτυχή της ζωής τους στην εξομολόγηση, ώστε να μη μείνει και η ελάχιστη αμαρτία τους ανεξομολόγητη. Ήθελαν να καταθέσουν τα πάντα προ του Προσώπου του Κυρίου και, [//238] μέσα στην αυτοκένωση τους, να απαλλαγούν ακόμη και από τους παραμικρούς εσφαλμένους λογισμούς τους, προκειμένου να παραχωρήσουν όλο τον χώρο της καρδιάς τους στον ουράνιο

---

[34] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 165, 166, 293.

[35] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 167.

[36] Μακαρίου του Αιγυπτίου, ΟΜΙΛΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ, 30, έκδ. Σωτ. Σχοινά, Βόλος 1964, σ. 135.

[37] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 398.

Επισκέπτη. Δεν είναι αξιοθαύμαστε που τα δάκρυα ρέουν κατά τη διάρκεια του σταδίου αυτού, όπου ο άνθρωπος αντιπαρατάσσεται στον θάνατο και απογυμνώνονται τα κρύφια βάθη της διαφθοράς του. Στην έσχατη πνευματική πτωχεία του αποστρέφεται τον εαυτό του και αρνείται να δεχθεί την παρηγοριά οποιουδήποτε κτιστού πράγματος. Στο σημείο αυτό της μετάνοιας του, ο Θεός παραμένει σιωπηλός και παρουσιάζεται ανηλεής. Αλλά η αλήθεια είναι ότι παιδεύει όλους, όσους επιθυμεί να υιοθετήσει ως υιούς Του, ώστε να τους απονείμει τελικά όλα τα δικά Του. Εντούτοις τέτοιες στιγμές θεϊκής σιωπής είναι τρομακτικές. Ο άνθρωπος αισθάνεται ότι είναι σταυρωμένος σε αόρατο σταυρό. Όπως μας βεβαιώνει ο Γέροντας Σωφρόνιος, **κάθε δούλος του Θεού πρέπει να υποστεί ολοκληρωτική κένωση, για να ενοικήσει τελικά στην ψυχή του και το ανάλογο πλήρωμα χάριτος**[38].

Καθώς η μετάνοια του βαθαίνει, ο άνθρωπος εξιχνιάζει τα κρίματα του Θεού. Αισθάνεται την ανάγκη να τα κατανοήσει καλύτερα και αγωνίζεται να ταπεινωθεί, ώστε να βρει τη χάρη της καταλλαγής. Έχοντας ανακαλύψει τα κρυμμένα βάθη της αχρειότητας του, ο νους φωτίζεται σταδιακά και αρχίζει να «συλλαμβάνει» το μυστικό νόημα των Γραφών. Λόγω του πόνου η καρδιά εκλεπτύνεται, και το νόημα πολλών χωρίων καθίσταται διαυγέστερο [//239] σύμφωνα με την ανάγκη του ανθρώπου, γεγονός που του εμπνέει ακόμη βαθύτερη μετάνοια.

Μαθαίνει επίσης ο πιστός την αξία των διδαχών των αγίων Πατέρων μας, καθώς αρχίζει να εξερευνά τη σοφία εκείνων που πορεύθηκαν την οδό πριν από αυτόν. Ζητά από τους Γέροντες του λόγο που θα συμβάλει στη συνένωση των εσώτερων αισθήσεων του σε μία μόνο σκέψη, έτσι ώστε να παρατείνει το πνευματικό του πένθος. Το γνήσιο πνευματικό πένθος είναι αδύνατον, αν ο νους μοιράζεται σε δύο σκέψεις, αλλά μία μόνο σκέψη μπορεί να προκαλέσει δάκρυα κατά τη διάρκεια της προσευχής, για παράδειγμα: «Πώς θα συνέλθω από την πτώση μου; Βλέπω ότι έχω χάσει όλα, όσα μου έδωσε ο Θεός».

Ο Γέροντας Σωφρόνιος τονίζει ότι το πλούσιο δυναμικό του δεύτερου σταδίου αποδεικνύει ότι πρόκειται για χάρισμα που μας δίδεται από τον Θεό. Πράγματι, αποτελεί ιδανική ευκαιρία για μίμηση κάθε πλευράς της ζωής του Κυρίου. Ο Ίδιος ο Χριστός εγκαταλείφθηκε από όλους για τη σωτηρία μας, και εμείς αναγνωρίζουμε το μήκος και βάθος της οδού Του μέσα από τη δική μας εμπειρία της εγκαταλείψεως. Εδώ ακριβώς έγκειται η ουσία του δεύτερου σταδίου. Στην αρχή ο άνθρωπος γεννιέται στην καινούργια ζωή της Βασιλείας του Θεού και στη συνέχεια, η άρση της χάριτος τον υποχρεώνει να εργαστεί τις αρετές που θα τον καταξιώσουν για τη βασιλική τιμή της υιοθεσίας. Το στάδιο αυτό αποτελεί όντως πραγματική ευλογία για όλους, όσοι αποδέχονται την πρόκληση με πνεύμα προθυμίας και ασπάζονται με όλη την καρδιά τους την παιδεία του Κυρίου. «Ει παιδείαν υπομένετε, ως [//240] υιοίς υμίν προσφέρεται ο

[38] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 71, 293-294· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 23.

Θεός» (Εβρ. 12,7). Έτσι προσφέρεται ο Θεός σε εκείνους που θα αναδειχθούν τέκνα Του.

Ο απόστολος Παύλος λέει ότι ο Κύριος «εκένωσε Εαυτόν» (Β΄ Κορ. 8,9· Φιλιπ. 2,6-8) από τον άπειρο πλούτο της Θεότητος Του, **εpτώχευσε για χάρη μας, έγινε άνθρωπος και έπαθε «έξω της παρεμβολής»** (Εβρ. 13,12) του κόσμου αυτού. Όμοια και η δική μας εγκαρτέρηση στις δοκιμασίες και **η υπομονή στην απόρριψη μας εκ μέρους των άλλων θα μας αναδείξουν τέκνα του ουρανίου Πατρός μας**. Κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο, «μερικοί από αυτούς που πιστεύουν στον Κύριο οδηγούνται ως το χείλος της αβύσσου, που απροσδόκητα ανοίγεται μπροστά τους, χωρίς τη δυνατότητα οπισθοχωρήσεως ... Για την πτήση πάνω από την άβυσσο αυτή έχουμε ανάγκη από τη δύναμη της ευλογημένης απογνώσεως· η ενέργεια της χάριτος μέσα μας λαμβάνει μορφή “αποφασιστικότητας”. Το Φως διαφαίνεται από μακριά. Μια μυστηριώδης δύναμη μας ελκύει προς αυτό, και αποφασίζουμε να ριχτούμε στο άγνωστο επικαλούμενοι το Άγιο Όνομα του Ιησού Χριστού, του Σωτήρος Θεού. Και τι συμβαίνει τότε; Αντί να συντριβεί η κεφαλή μας πάνω στους κρυμμένους στον γνόφο υφάλους, κάποιο αόρατο χέρι εμφανίζεται και μας συγκρατεί στοργικά πάνω από την άβυσσο. Χωρίς αυτό το στοργικό χέρι του ζώντος Θεού κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να αντεπεξέλθει στις αντίξοες και θυελλώδεις συνθήκες των διαφόρων περιστάσεων που κυκλώνουν την ψυχή κατά την περίοδο αυτή»[39]. Από την άλλη [//241] πλευρά, σύμφωνα με τον Γέροντα, η άρνηση των δοκιμασιών αποτελεί ένδειξη όχι μόνο της ατέλειας, αλλά και της απιστίας μας[40]. Ακριβώς εξαιτίας της απιστίας τους όσοι ήταν ανυπότακτοι μεταξύ των Εβραίων αφανίστηκαν στην έρημο, χωρίς ποτέ να αξιωθούν να εισέλθουν στη γη της Επαγγελίας (Εβρ. 3,17).

Τα ποικίλα παθήματα της δεύτερης περιόδου αποτελούν αληθινά μαρτυρική δοκιμασία για όσους γνώρισαν το Φως του Χριστού, επειδή έχουν επίγνωση της μακάριας καταστάσεως από την οποία εξέπεσαν. Συγχρόνως όμως είναι έτοιμοι να παραδοθούν ακόμη και στον θάνατο, προκειμένου να αποκτήσουν και πάλι τη χάρη εκείνη. Ο βαθμός της αυτοδιαθέσεως τους αντανακλά, κατά φυσικό τρόπο, το μέτρο της χάριτος που δέχθηκαν στην αρχή. Δεν είναι δυνατόν σε όλους μας να διεξάγουμε τέτοιον βίο μαρτυρικής μετάνειας, όπως, για παράδειγμα, περιγράφεται από τον άγιο Ιωάννη της Κλίμακος για τους μοναχούς της Φυλακής[41]. Όπως μας διαβεβαιώνει ο Γέροντας Σωφρόνιος, ο Θεός ποτέ δεν δίνει τη χάρη Του αδιάκριτα. Δεν θα μας προσφέρει κάτι που δεν θα μπορέσουμε να το διαφυλάξουμε. Μόνο Εκείνος μπορεί προβλέψει την προσπάθεια που θα καταβάλουμε, για να επανακτήσουμε και να δικαιώσουμε

---

[39] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 92-93.

[40] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 173.

[41] Ιωάννου του Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 5, έκδ. Ι.Μ.Παρακλήτου, Ωρωπός 1978, σσ. 115-133.

την αρχική χάρη που στερηθήκαμε[42]. **Γνωρίζει τις δυνάμεις μας καλύτερα από μας, και πρέπει να Του εμπιστευθούμε την πορεία της** [//242] **ζωής μας, γιατί σκοπό Του είναι να μας βοηθήσει να ανακτήσουμε τη χάρη Του**.

Η δεύτερη περίοδος αποκαλύπτει στον άνθρωπο τον υψηλό προορισμό της κλήσεως του από τον Θεό – με θεολογική ορολογία, τη θέωση του. Βαθμηδόν οι πολύμορφες δοκιμασίες διδάσκουν τον άνθρωπο ότι **η σωτηρία δεν είναι καρπός της κτιστής φύσεως του αλλά καθαρή δωρεά του Θεού**. Ίσως αυτή είναι η πιο πολύτιμη μαθητεία μας: <u>**Χωρίς τον Χριστό δεν μπορούμε να επιτύχουμε τίποτα**</u>. Χωρίς Αυτόν δεν μπορούμε να σωθούμε. Αυτός είναι ο Σωτήρας και ο αγιασμός μας. **Μόλις αρχίσουμε να εννοούμε την αλήθεια αυτή, ερχόμαστε σε βαθειά ταπείνωση και** <u>**επιτρέπουμε στον Θεό να αρχίσει να εργάζεται μέσα μας**</u>. Η πρώτη επίσκεψη της χάριτος μπορεί να διαρκέσει μόνο μία στιγμή, είναι όμως ικανή να μεταβάλει όλη την προοπτική της συνειδήσεως μας. Στο εξής βλέπουμε το παν μέσα από το πρίσμα της αιωνιότητας. Οι εκτιμήσεις και οι κρίσεις μας έχουν ως κριτήριο την αιωνιότητα. Αιώνες γήινης ευδαιμονίας δεν θα έχουν πια τη δύναμη να μας θέλξουν, όπως βεβαιώνει ο Γέροντας Σωφρόνιος στο κεφάλαιο του περί της μνήμης θανάτου[43]. **Η συνειδητοποίηση ότι οι δικές μας προσπάθειες δεν μπορούν να αποδώσουν κανέναν καρπό συντρίβει την καρδιά μας**. Ο πόνος και η ταπείνωση που επακολουθούν είναι εξαιρετικά πολύτιμα. <u>**Ο πόνος ενοποιεί την ύπαρξη του ανθρώπου**</u>**, και η ταπείνωση προσελκύει τη χάρη του Θεού**. Τότε ο άνθρωπος διαπιστώνει ότι η χάρη αυτή του προσδίδει δύναμη, ώστε να ζήσει σύμφωνα με τις δύο μεγάλες εντολές: [//243] να αγαπά τον Θεό με όλη την καρδιά και όλο το είναι του, και τον πλησίον του όπως τη ζωή του.

Ο Χριστός εντέλλεται στους Αποστόλους να μη δώσουν «το άγιον τοις κυσί» (Ματθ. 7,6). Αν επιθυμούμε να λάβουμε το τίμιο δώρο της υιοθεσίας, δεν πρέπει να μας εκπλήττουν οι πύρινοι πειρασμοί που μας επιτίθενται, γιατί αποσκοπούν στον καταρτισμό μας, ώστε το πνεύμα της δόξας του Θεού να αναπαυθεί μέσα μας (Α΄ Πέτρ. 4,12, 14). Θα χρειασθεί πλήθος δοκιμασιών, ωσότου συντριβεί η καρδιά του ανθρώπου και πλατυνθεί, για να ενοικήσει σε αυτήν το δοξασμένο αυτό Πνεύμα. Δεν αρκεί να βεβαιώνουμε τον Θεό σε κάθε ακολουθία του Μεσονυκτικού: «Σος ειμι εγώ, σώσον με» (Ψαλμ. 118,94). Κατά μία έννοια ο λόγος αυτός δεν μας αρμόζει καθόλου. Ποιος είναι ο άνθρωπος, για να προβάλλει τέτοια αξίωση; Πόσο αντιστοιχούν οι λέξεις αυτές στην πραγματικότητα; Έχουμε χρέος να πείσουμε πρώτα τον Θεό με την ίδια τη βιοτή μας ότι Του ανήκουμε, και τότε, κάποια ημέρα, θα μας αποκριθεί: Όντως, «υιός μου εί συ, εγώ σήμερον γεγέννηκα σε» (Ψαλμ. 2,7). Βέβαια οι λόγοι αυτοί απευθύνονται στον Κύριο Ιησού Χριστό, τον Υιό του Θεού, αλλά εφαρμόζονται και σε μας με τη χάρη Του, εφόσον ακολουθούμε τα ίχνη Του.

---

[42] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 32.

[43] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 23.

Η δεύτερη περίοδος μας διδάσκει επίσης να διακρίνουμε μεταξύ αιωνίων και κτιστών πραγμάτων, τα οποία δεν μπορούν να μας συνοδεύσουν πέραν του τάφου. Τα παθήματα ανοίγουν τους οφθαλμούς του ανθρώπου και [//244] αρχίζει να αναγνωρίζει όλα τα άκτιστα ως δώρα του Θεού για τη σωτηρία του. Επιπροσθέτως αισθάνεται ότι τέτοια χαρίσματα είναι πέρα από κάθε ανθρώπινη φαντασία. Ας σημειωθεί ότι ο Κύριος ποτέ δεν μεταχειρίζεται ούτε εξάπτει την ανθρώπινη φαντασία. Οι παραβολές Του, για παράδειγμα, αποτελούν απλές αφηγήσεις, στις οποίες απεικονίζονται παγκόσμιες αλήθειες. Όταν ο χριστιανός μετέχει σε αυτές δια της χάριτος, αδυνατεί πλέον να ενεργοποιήσει τη φαντασία του. **Ο νους του είναι ενωμένος με την ίδια την αλήθεια, την οποία τώρα φέρει μέσα στην καρδιά του, γεγονός που υπερβαίνει κατά πολύ το μέτρο της φαντασίας του**. Οι Πατέρες υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα του να παραμερίσουμε τη λειτουργία της φαντασίας, γιατί είναι προσκολλημένη στον κτιστό κόσμο. Όταν ο νους άγεται από τη χάρη, ο άνθρωπος εισάγεται και ενδιατρίβει σε έναν διαφορετικό χώρο, όπου βιώνει άκτιστα πνευματικά γεγονότα, για τα οποία η φαντασία είναι τελείως ακατάλληλη.

Είναι αδύνατον να επιβιώσουμε χωρίς την περιστασιακή παρηγοριά της χάριτος, έστω και για λίγες μόνο στιγμές στη διάρκεια της ημέρας ή της εβδομάδας. Στερούμαστε βέβαια τη μόνιμη κατάσταση χάριτος του πρώτου σταδίου, όπου η καρδιά προσευχόταν ακόμη και κατά τον ύπνο, σε συνεχή ένταση πνευματικής δραστηριότητας και επαγρύπνησης. Ωστόσο, παρόλο που η χάρη δεν ενοικεί πια μέσα μας αδιάλειπτα, ο Θεός δεν παύει να μας επισκέπτεται με τη χάρη Του κάθε τόσο, για να αναζωογονήσει το πνεύμα μας και να αναθερμάνει τη δωρεά Του μέσα μας, εμψυχώνοντας μας με έμπνευση και ελπίδα.

[//245] Όσοι τιμήθηκαν από τον Θεό με την επίγνωση της αναζητήσεως Του (έχοντας δοκιμάσει τέλεια χάρη στην αρχή) και έχουν την προαίρεση και την πίστη να αποδεχθούν το δεύτερο στάδιο, θα διαπιστώσουν ότι οι δοκιμασίες εντείνουν την πνευματική τους δίψα. Ένας μοναχός έλεγε συχνά ότι όποιος ποθεί τη σωτηρία πάντοτε μηχανεύεται ή εφευρίσκει τρόπους, για να αναζωπυρώνει το χάρισμα του Θεού, και ακριβώς αυτή είναι η φύση της γνήσιας πνευματικής δίψας.

Όσο περισσότερο συνειδητοποιούμε το πνευματικό δυναμικό μας, τόσο βαθύτερα συλλαμβάνουμε το μεγαλείο των προκείμενων αγαθών, γεγονός που μας ενθαρρύνει να βάζουμε καινούργια αρχή κάθε ημέρα. Η υποχώρηση της χάριτος είναι οδυνηρή, συγχρόνως όμως μας εξασκεί στην πνευματική δημιουργικότητα. Κάθε στιγμή, ιδιαίτερα κατά τη Θεία Λειτουργία, αποτελεί ευκαιρία για την αναζωπύρωση της χάριτος, για την ανάφλεξη νέου σπινθήρα πνευματικής κινήσεως μέσα μας. Αν συνηθίσουμε να προσευχόμαστε σε κάθε Θεία Λειτουργία σαν να ήταν η πρώτη και πιθανόν η τελευταία μας, και αν μάθουμε να προσερχόμαστε ενώπιον του Θεού με όλη την ταπείνωση μας, προσάγοντας Του όλη την απόγνωση μας, τότε κάθε Λειτουργία μπορεί να αποβαίνει καινούργια αφετηρία, γεμάτη από δύναμη και χάρη. Όταν ο απόστολος Παύλος υπενθύμιζε στον Τιμόθεο να αναζωπυρώνει το χάρισμα που

ο Θεός του είχε εμπιστευθεί, τον παρότρυνε στην ουσία να καλλιεργεί την πνευματική του δίψα (Β΄ Τιμ. 1,6). Στην εργασία αυτή οφείλουμε και εμείς να επιδοθούμε, [//246] αναφλέγοντας τη χάρη που υπάρχει μέσα μας με ταπεινή προσευχή.

Αν εξετάσουμε προσεκτικά τις ευχές της Εκκλησίας, διαπιστώνουμε ότι οι περισσότερες από αυτές έχουν δύο σκέλη. Το πρώτο έχει τη μορφή εξομολογήσεως ενώπιον του Θεού, αναγνωρίσεως της αναξιότητας μας εξαιτίας των κακών που διαπράξαμε, αλλά και των αγαθών που αμελήσαμε να εκτελέσουμε κ.ο.κ. Είναι εξομολόγηση της εκπεσμένης καταστάσεως μας, ειλικρινής και απερίφραστη απόρριψη του εαυτού μας, που συνοδεύεται από αυτομεμψία. Οι ευχές της ακολουθίας του Βαπτίσματος, για παράδειγμα, ή οι ευχές πριν από τη Θεία Μετάληψη, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές, εκφράζουν τη στάση που οφείλει να υιοθετεί ο άνθρωπος, καθόσον παρίσταται με ταπείνωση ενώπιον του Θεού ως «αρχείος δούλος».

Το δεύτερο σκέλος των προσευχών αρχίζει με τη λέξη «αλλά»: «Αλλά Συ κατά το πλήθος των οικτιρμών και της φιλανθρωπίας Σου ελθέ και ίασαι την ψυχήν μου» κ.ο.κ. Αυτό είναι το «αλλά» της πίστεως, το οποίο διαδέχεται την καθοδική πορεία της αυτοεξουδενώσεως μας. Αποτελεί έκφραση της εμπιστοσύνης μας προς Εκείνον, για τον Οποίο τίποτα δεν είναι αδύνατον. Στο πρώτο σκέλος η καρδιά ελευθερώνεται από την επήρεια του εχθρού, ο οποίος όχι μόνο δεν μπορεί να ταπεινωθεί, αλλά αντιθέτως αγωνίζεται να εκθειάζει και να εξυψώνει τον εαυτό του, για να τον εγκαταστήσει ακόμη και πάνω από τον θρόνο του Θεού. **Όταν ταπεινωνόμαστε ενώπιον του Θεού, πορευόμαστε προς τα κάτω, προς την κατεύθυνση στην οποία ο εχθρός αδυνατεί να μας ακολουθήσει, και κατά συνέπεια απαλλασόμαστε από την επιρροή του**. Επιπλέον, [//247] αν ταπεινωθούμε στην προσευχή με όλες τις δυνάμεις μας, ο Θεός σπεύδει να μας βοηθήσει. Η καρδιά μας πληγώνεται από συντριβή και αρχίζει να συμμετέχει, οπότε όλα γίνονται ευκολότερα και προσευχόμαστε με όλη μας την ύπαρξη. Ακόμη και τα δάκρυα για τις αμαρτίες μας κυλούν αβίαστα. Έτσι, έχοντας αποσπασθεί από την επήρεια του πεπτωκότος πνεύματος, προφέρουμε το «αλλά» της πίστεως με ακράδαντη εμπιστοσύνη σε Εκείνον που έχει εξουσία ακόμη και τους νεκρούς να ανασταίνει.

Ο άγιος Σιλουανός μας παραθέτει πλήθος παραδειγμάτων ταπεινής προσευχής. Κάθε μια από τις ευχές του μοιάζει με μικρή σπίθα που πυροδότησε την καρδιά του κατά τις μαρκές νυχτερινές αγρυπνίες του και μας τις προσφέρει στα γραπτά του. Είναι μεγάλη ευλογία να διανύουμε την οδό προς την ταπείνωση με την κατάβαση του πνεύματος μας. Στην ακόλουθη προσευχή βλέπουμε τη φιλεύσπλαχνη άρση της χάριτος του Θεού από την ψυχή, ώσπου αυτή να μάθει να είναι μόνιμα ταπεινή:

«Εσύ αποσύρεις τη χάρη Σου από εμένα, γιατί η ψυχή μου δεν μένει πάντοτε στην ταπείνωση, αλλά βλέπεις πώς θλίβομαι και Σε παρακαλώ: Δώσε μου το ταπεινό Σου Άγιο Πνεύμα»[44].

Καθώς μαθαίνουμε να μεταπιούμε το φορτίο της φαινομενικής απουσίας του Θεού σε πνευματική δημιουργικότητα, ανακαλύπτουμε νέους τρόπους ταπεινώσεως ενώπιον Του. Η ενέργεια του πνευματικού μας πόνου [//248] μετατρέπεται σε ενέργεια προσευχής. Η καρδιά είναι συντετριμμένη, και μαθαίνουμε να έχουμε την πεποίθηση μας στη θεϊκή ενέργεια της παρηγοριάς του Αγίου Πνεύματος. Πράγματι, η φλόγα των παθών μπορεί να σβήσει μόνο από το ισχυρότερο πυρ της θεϊκής παρακλήσεως, το οποίο ο απόστολος Παύλος αποκαλεί «το παραμύθιον της αγάπης» (Φιλιπ. 2,1). Το πνεύμα του κόσμου αυτού προσπαθεί να προσφέρει παρηγοριά ελαττώνοντας και παραλύοντας την πνευματική μας ένταση μέσω πρόσκαιρων υλικών ανέσεων. Αλλά το Πνεύμα του Χριστού διδάσκει στον άνθρωπο την παρηγοριά του Σταυρού, της πάσχουσας αγάπης. Ο άνθρωπος βρίσκει τη δύναμη να αποδεχθεί τη στενή και τεθλιμμένη οδό, μόνο όταν αγγίξει τη ζωή του ο Μόνος Άγιος, ο Οποίος πάντοτε σταυρώνεται και πάσχει στον κόσμο αυτό (Πράξ. 17,3· 26,22-23). Γι' αυτό, ως μέλη του Σώματος του Χριστού, του οποίου Αυτός είναι η πάσχουσα Κεφαλή, είναι φυσικό να γευόμαστε ταπεινά παρόμοια παθήματα. Αν η Κεφαλή του Σώματος φορεί ακάνθινο στεφάνι, πώς είναι δυνατό τα μέλη Του να αναπαυθούν στο πνεύμα του κόσμου αυτού, που βοά προς Αυτόν που πεθαίνει πάνω στον Σταυρό, «κατέβα από τον Σταυρό για να πιστεύσουμε»; (Ματθ. 27,42) Επομένως η παρηγοριά θα έλθει, όταν ο Θεός το επιτρέψει, δηλαδή όταν άλλοι κατεβάσουν τον άνθρωπο από τον σταυρό του και όχι όταν ο ίδιος κατεβεί από λύπη για τον εαυτό του. Η παραμυθία μας συνίσταται στη μίμηση του παραδείγματος Εκείνου, ο Οποίος [//249] υπέμεινε τα πάντα έως τέλους, μέχρι θανάτου, και αναστήθηκε την τρίτη ημέρα.

Το πνεύμα της ταπεινώσεως ανακαινίζει την καρδιά, αλλά συγχρόνως ενδυναμώνει το σώμα και όλο τον ψυχισμό του ανθρώπου. Η πνευματική και η ψυχική δύναμη που απορρέουν από την ταπείνωση και την πίστη, με την επενέργεια της χάριτος, αποκαθιστούν βαθμιαία όλη την ύπαρξη του ανθρώπου. **Μέσα από πολλές δοκιμασίες και από συχνές εμπειρίες απώλειας της χάριτος μαθαίνουμε να μην απελπιζόμαστε, όταν συντριβόμαστε**. Γνωρίζουμε πια ότι, μέσα στο άπειρο έλεος και την αγάπη Του, ο Θεός κάμπτεται ως «ασθενής» (Α' Κορ. 1,25) και πρόθυμα ενδίδει στην εναγώνια κραυγή μας. Αλλά **ακόμη και όταν βελτιώνεται η κατάσταση, παραμένουμε ταπεινοί,** έχοντας κατανοήσει πόσο δύσκολο είναι να παραμείνουμε στο επίπεδο αυτό. Έτσι οι ψυχικές μας δυνάμεις ισχυροποιούνται, και αποκτούμε ως έναν βαθμό σταθερότητα, η οποία συμβάλλει στην αντίσταση μας εναντίον των πειρασμών[45].

---

[44] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 401.

[45] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 100.

Κάποιος μοναχός στο Άγιον Όρος έλεγε: «Στη ζωή αυτή τίποτε δεν είναι πιο σταθερό από την αστάθεια». Ο ίδιος χρησιμοποιούσε και άλλον ένα λόγο, που μου αρέσει πολύ: «Δόξα Σοι, ο περί πάντας αγαθός». Η σταθερότητα αρχίζει να εδραιώνεται μέσα μας, όταν δεν χαιρόμαστε υπερβολικά σε καιρό πλουτισμού, αλλά και δεν περιπίπτουμε σε απόγνωση σε καιρό πενίας. Και στις δύο περιπτώσεις η ελπίδα μας εναποτίθεται στον Θεό, ο Οποίος με απέραντη ευσπλαχνία συγκαταβαίνει σε μας εν τη «ασθενεία» Του.

[//250] Έτσι, η απαράκλητη ξηρότητα όχι μόνο αφυπνίζει το χάρισμα του Θεού στον άνθρωπο, αλλά και ενεργοποιεί την ελευθερία του αυτοκαθορισμού του αμετάκλητα για όλη την αιωνιότητα, όπως επισημαίνει ο Γέροντας Σωφρόνιος[46]. Ο Γέροντας έλεγε συχνά ότι ο άνθρωπος ανακαλύπτει την πνευματική ελευθερία του μέσα από τα παθήματα[47], και προέτρεπε να κάνουμε χρήση της ελευθερίας αυτής έως τέλους, για να έλθουμε σε τελειότερη ένωση με τον Θεό[48].

Μια άλλη πολύτιμη συνέπεια της άρσεως της χάριτος είναι η προετοιμασία του νου για την υποδοχή του χαρίσματος της θεολογίας. Όσον καιρό ο άνθρωπος αναζητεί τον Θεό αθλώντας νόμιμα, η ζωή του Ίδιου του Χριστού επαναλαμβάνεται μέσα του. Η θεολογία δεν είναι τίποτε άλλο, παρά το «ειδέναι Ιησούν Χριστόν, και τούτον εσταυρωμένον» (Α΄ Κορ. 2,2). Όπως υπογραμμίζει ο Γέροντας Σωφρόνιος, μόνο ο νους που σταυρώνεται με τον Χριστό μπορεί να εισαχθεί στην αληθινή θεολογία[49]. Αντίθετα, ο άνθρωπος αδυνατεί να συλλάβει το βάθος της αλήθειας του Θεού, αν η διάνοια του κλίνει προς τη φαντασία. Στην ουσία η προσέγγιση της θεολογίας είναι γι' αυτόν εξωπραγματική, γιατί αποτελεί απλώς διανοητική άσκηση και τίποτα περισσότερο[50]. Η αληθινή θεολογία συνιστά αφήγηση ενός [//251] γεγονότος που βιώθηκε στον χώρο της καρδιάς και, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, όταν ο άνθρωπος συμμετέχει στο γεγονός αυτό, το οποίο υπερβαίνει κατά πολύ το μέτρο της φαντασίας του, η τελευταία περιττεύει, αφού ο νους καθηλώνεται στο γεγονός που τον υποσκελίζει και τον υπερβαίνει. Ο Θεός μας έδωσε τη λειτουργία της φαντασίας ως παρηγοριά για ό,τι δεν κατέχουμε. Όταν όμως η χάρη αφθονεί μέσα μας, η κατάσταση μας είναι υπεράνω κάθε δυνατής συλλήψεως ή φαντασίας (Εφεσ. 3,20).

Με σοφία και σύνεση ο άνθρωπος αρχίζει να εξιχνιάζει το κρίμα του Θεού. Αλλά θα μπορούσε κανείς να ρωτήσει: «Τι είναι το κρίμα του Θεού;» Είναι η κρίση Του για το ανθρώπινο γένος, όπως συντελέσθηκε στον Υιό του Θεού. Στην

---

46 ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 115.

47 ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 73· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 106.

48 ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 158.

49 Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 176, 195· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 106.

50 ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 13.

εξηκοστή πρώτη επιστολή του προς τον Θαλάσσιο[51] ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής σχολιάζει τους λόγους του αποστόλου Πέτρου: «Καιρός του άρξασθαι το κρίμα από του οίκου του Θεού … και ει ο δίκαιος μόλις σώζεται, ο ασεβής και αμαρτωλός πού φανείται;» (Α΄ Πέτρ. 4,17-18) Εξηγεί ότι ο οίκος του Θεού σημαίνει, σε τελευταία ανάλυση, το Σώμα των πιστών, τον Ίδιο τον Χριστό, στο Σώμα του Οποίου ενοικεί το πλήρωμα της Θεότητας. Όταν ενδυόμαστε τον Χριστό, γινόμαστε μέλη του οίκου του Θεού και ναοί του Αγίου Πνεύματος. Για τον λόγο αυτό οφείλουμε και εμείς να βαδίσουμε την ίδια οδό των παθημάτων, γιατί το κρίμα του Θεού πρέπει να συντελεσθεί μέσα [//252] μας. Μέσα από τη θυσιαστική αποδοχή του κρίματος ο Χριστός δικαιώνει και τον Θεό και τον άνθρωπο. Δικαιώνει τον Θεό ενώπιον του ανθρώπου αποδεικνύοντας την άπειρη αγάπη Του για τον άνθρωπο έως θανάτου, αλλά συγχρόνως δικαιώνει και τον άνθρωπο ενώπιον του Θεού, βεβαιώνοντας τον Θεό ότι ο άνθρωπος έχει την ικανότητα να γίνει όμοιος Του. Χάρη στη διπλή αυτή πράξη δικαιώσεως ο άνθρωπος ποτέ πια δεν μπορεί να μεμφθεί τον Θεό, τον «ευλογητόν εις πάντας τους αιώνας».

Όταν ο Χριστός εγκαταλείφθηκε τελείως πάνω στον Σταυρό, φώναξε με μεγάλη φωνή: «Πάτερ, εις χείρας Σου παρατίθεμαι το πνεύμα μου» (Λουκ. 23,46). Αν μιμηθούμε τη στάση Του, δεν θα γνωρίσουμε διαφθορά. Αν αρπάξουμε το κρίμα του Υιού του Θεού και σταθούμε δίπλα Του, θα είμαστε πάντοτε ταπεινοί, δυνατοί και ευάρεστοι σε Αυτόν επιδεικνύοντας προφητική στάση: «Σοι πρέπει, Κύριε, πάσα δικαιοσύνη, εμοί δε η αισχύνη του προσώπου» (Δανιήλ 9,7).

Αν ο άνθρωπος αποδεχθεί εκούσια τον πόνο της παιδείας του Κυρίου, δίνει στον Θεό την ευκαιρία να κατατροπώσει τον διάβολο, ο οποίος φθονεί τη δωρεά που δεχθήκαμε από τη Δεξιά του Υψίστου. Παρόμοια φθόνησε και τη μακαριότητα του Ιώβ, ώστε απευθύνθηκε στον Θεό αντιλέγοντας: «Συ τα έργα των χειρών αυτού ευλόγησας και τα κτήνη αυτού πολλά εποίησας επί της γης. Αλλά απόστειλον την χείρα Σου και άψαι πάντων, ών έχει· ή μην εις πρόσωπον Σε ευλογήσει» (Ιώβ 1,10-11). Με άλλα λόγια, ο εχθρός θέτοντας υπό αμφισβήτηση την πίστη του Ιώβ [//253] ισχυρίζεται ότι δεν αγαπά τον Θεό καθ' Εαυτόν μόνο. Τότε ο Θεός επιτρέπει στον Σατανά να τον απογυμνώσει από όλα τα υπάρχοντα του, τα πλούτη, την οικογένεια, ακόμη και την υγεία του, αφήνοντας ανέγγιχτη μόνο την ψυχή του. Ο Ιώβ υποφέρει όλες αυτές τις δοκιμασίες αναμάρτητα, όπως μαρτυρεί η Γραφή. Κατέχει τη σοφία του ανθρώπου που μοναδική επιθυμία του είναι να ευαρεστήσει στον Θεό. Το μόνο που πραγματικά έχει σημασία είναι να ανήκουμε στον Κύριο, «εάν τε ζώμεν εάν τε αποθνήσκωμεν» (Ρωμ. 14,8), όπως τονίζει ο απόστολος Παύλος. Η αφοσίωση του Ιώβ εμφορούμενη από γνήσια πίστη έχει προφητικό χαρακτήρα. Τόσο κατά την εποχή της αφθονίας όσο και σε καιρό πτωχείας μεγαλύνει τον Κύριο: «Είη το Όνομα Κυρίου ευλογημένον, από του νυν και έως του αιώνος», όπως ψάλλουμε στο τέλος της Θείας Λειτουργίας. Παρόλο που υφίσταται ατέλειωτες δοκιμασίες, ο Ιώβ δεν αμαρτάνει ούτε μία

---

[51] Μαξίμου του Ομολογητού, ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ, Ερώτησις ξα', PG 90,625 κ.ε.

φορά, αλλά μόνο ευλογεί τον Θεό. Ο εχθρός, ολοσχερώς ηττημένος, φεύγει από Προσώπου του Θεού και βέβαια εγκαταλείπει και τον Ιώβ. Εκείνος, αποκαθίσταται από τον Θεό και ψάλλει την επινίκια ωδή του: «Ακοήν μεν ωτός ήκουον σου το πρότερον, νυνί δε ο οφθαλμός μου εώρακε σε· διο εφαύλισα εμαυτόν και ετάκην, ήγημαι δε εμαυτόν γην και σποδόν» (Ιώβ 42,5-6). Ο Θεός νικά κατά κράτος τον εχθρό, έχοντας αποδείξει ότι ο άνθρωπος Του είναι κύριος και βασιλιάς της δημιουργία Του.

Μέσω των παθημάτων ο άνθρωπος ανακαλύπτει την αληθινή ελευθερία και ανυψώνεται υπεράνω των δυναστών [//254] και κοσμοκρατόρων του αιώνα αυτού (Λουκ. 1,52· Εφεσ. 6,12). Ο εχθρός ηττάται, και ο άνθρωπος αποκτά το προνόμιο της δημιουργικής συνεργασίας με τον Θεό για την πνευματική του αναγέννηση και τελείωση. Με την πάροδο του χρόνου πληθαίνει μέσα του η χάρη της υιοθεσίας, και καθίσταται κληρονόμος της ασάλευτης Βασιλείας, όπως συνήθιζε να επαναλαμβάνει ο Γέροντας Σωφρόνιος[52]. Έχοντας γνωρίσει εμπειρικά τη δύναμη των παθημάτων και του Σταυρού του Χριστού, ο άνθρωπος λαμβάνει «καινότητα ζωής» (Ρωμ. 6,4) εν Χριστώ, και διψά τώρα για ακόμη μεγαλύτερες δοκιμασίες. **Στους βίους των Αγίων παρατηρούμε ότι με αληθινή εφευρετικότητα επινοούσαν τρόπους και μέσα για την εγκαρτέρηση κάθε μορφής θλίψεων, με μοναδικό στόχο την αναζήτηση του Χριστού. <u>Η χάρη διδάσκει τον άνθρωπο ότι μέσα στα παθήματα συναντάται ο Χριστός</u>.** «Η δύναμις μου εν ασθενεία τελειούται», λέει ο Χριστός στον Απόστολο Του, που είχε αποθαρρυνθεί. Εκείνος τότε, ενισχυμένος από τη γνώση που του προσέδωσε ο λόγος του Κυρίου, αναφωνεί: «Ήδιστα ούν μάλλον καυχήσομαι εν ταις ασθενείαις μου, ίναι επισκηνώση επ' εμέ η δύναμις του Χριστού» (Β' Κορ. 12,9).

Η χάρη της Πεντηκοστής οδηγεί τον άνθρωπο μέσα από τη στενή οδό και τον διδάσκει να θεωρεί ως ευλογία όχι μόνο την πίστη στον Κύριο αλλά και τα παθήματα υπέρ [//255] του Ονόματος Του (Φιλιπ. 1,29). **Πριν από την Ανάσταση οι Απόστολοι ακολουθούν τον Χριστό που ανεβαίνει στον Γολγοθά, καταπτοημένοι και έντρομοι ενώπιον του θανάτου, επειδή η οδός δεν είχε ακόμη διανυθεί**. Αλλά μετά την Πεντηκοστή τους ενδυνάμωσε Αυτός που είναι η Οδός, η Αλήθεια και η Ζωή (Ιωάν. 14,6). Η οδός του Χριστού οδηγεί στην αιώνια ζωή. Γι' αυτό, όταν με τον θάνατο και την Ανάσταση Του κατάργησε τον θάνατο, οι Απόστολοι έπαψαν να καταβάλλονται από τον φόβο, αφού η σκιά του θανάτου δεν είχε πια τη δύναμη να συσκοτίσει την πορεία τους.

Καθώς ο άνθρωπος αυξάνει στη γνώση του Θεού, οι οφθαλμοί του διανοίγονται και αντικρύζει τον κόσμο, όπως τον βλέπει ο Θεός. **Όσα υποφέρει στο δεύτερο στάδιο απηχούν την απόγνωση όλου του κόσμου στη αποξένωση του από τον Θεό**. <u>Αν συχνά αισθανόμαστε καταπτοημένοι και χωρίς καμία αναψυχή, αυτό οφείλεται εν μέρει στο ότι ζούμε σε έναν κόσμο βυθισμένο στην απόγνωση</u>. Ως μικρά φύλλα του κολοσσιαίου δένδρου της ανθρωπότητας μοιραζόμαστε τον κοινό και αξεχώριστο κλήρο όλης της

[52] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 73· ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 96, 126, 350.

οικουμένης. Έτσι όμως, **όταν ο άνθρωπος με τη χάρη του Θεού βιώνει εμπειρικά όλο το βάρος του τραγικού αυτού πεπρωμένου, πολύ φυσικά πηγάζει μέσα του προσευχή για όλο τον κόσμο και οδηγείται στην παγκοσμιότητα του Χριστού, ο Οποίος επιθυμεί τη σωτηρία όλων των ανθρώπων**.

Κατά τον Γέροντα Σωφρόνιο η αντίληψη μας για την εν Χριστώ παγκοσμιότητα προσλαμβάνεται με δύο τρόπους. [//256] **Ο πρώτος είναι η χαρισματική οδός του αγίου Σιλουανού, ο οποίος αξιώθηκε να εντρυφήσει στη θέα του Κυρίου. Η όραση αυτή του μετέδωσε την κατάσταση του Χριστού με τέτοια πληρότητα, ώστε ενώθηκε υπαρξιακά μαζί Του**. Ο πόθος του Χριστού για τη σωτηρία όλου του ανθρωπίνου γένους έγινε για τον άγιο Σιλουανό αποκλειστική μέριμνα και εργασία της καρδιάς του, στην οποία αναλώθηκε όλη του η ύπαρξη για το υπόλοιπο της ζωής του[53]. Από τη στιγμή που είδε τον Κύριο επιδόθηκε σε αδιάλειπτη προσευχή υπέρ της σωτηρίας όλου του κόσμου. Αλλά το πιο εξέχον παράδειγμα χαρισματικής παγκοσμιότητας είναι **η Θεομήτωρ. Το χάρισμα της προσευχής για όλο τον κόσμο ανέβλυσε μέσα Της σε πολύ νεαρή ηλικία. Στον ναό του Θεού, στα Άγια των Αγίων, ανακάλυψε τη βαθειά καρδιά Της, ενώθηκε εφεξής με τον Θεό και ως αληθινή ησυχάστρια περιπτύχθηκε όλη την οικουμένη, όλο το ανθρώπινο γένος μέσα στα βάθη της καρδιάς Της**. Η χαρισματική αυτή προσευχή για όλο τον κόσμο φανερώθηκε κατεξοχήν στη Μητέρα του Θεού, όπως επίσης και στον όσιο Σιλουανό, και προσλαμβάνεται με την ένωση μας με τον Χριστό, αφού η κατάσταση του Ίδιου του Χριστού μεταδίδεται στην καρδιά. Εφόσον ο Χριστός επιποθεί τη σωτηρία όλου του κόσμου, και για τον λόγο αυτό παρέδωσε τον Εαυτό Του στον θάνατο, είναι φυσικό και οι δούλοι Του να εμφορούνται από την ίδια σφοδρή επιθυμία και προσευχή.

Η άλλη οδός που οδηγεί στην εν Χριστώ παγκοσμιότητα είναι αυτή της τραγωδίας και των δοκιμασιών. Έχοντας ζήσει ο άνθρωπος όλη την τραγωδία της ανθρωπότητας στη δική του ζωή, αφού λάβει τη χάρη του Θεού, επιποθεί τον ίδιο κλήρο χάριτος για όλους τους ανθρώπους. Έχει ενδυθεί τα «σπλάγχνα οικτιρμών» (Κολ. 3,12) του Χριστού, τα οποία ο απόστολος Παύλος μας παροτρύνει όλους να αποκτήσουμε.

Σε γενικές γραμμές το δεύτερο στάδιο της πνευματικής ζωής αποτελεί περίοδο σταυρώσεως. Ο Γέροντας Σωφρόνιος αναφερόταν σε δύο είδη σταυρού: **έναν ορατό και έναν αόρατο**. Όλοι μπορούμε να εικάσουμε τη μορφή του ορατού σταυρού: κάποιοι περιφρονούνται από τους συναδέλφους τους, άλλοι πλήττονται από ασθένεια και άλλοι ζουν σε πολύ φτωχικές συνθήκες ή αντιμετωπίζουν άλλου είδους συμφορά ή δυστυχία. Ο αόρατος όμως σταυρός συνίσταται στον **βαθύ εσωτερικό πόνο, που προξενεί η επίγνωση της**

53 ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 274· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 25.

πνευματικής μας πτωχείας[54], **καθώς και η μόνιμη συναίσθηση ότι «μακράν από αμαρτωλών σωτηρία»** (Ψαλμ. 118,155). Ως μαθητές του Χριστού καλούμαστε να άρουμε και τον ορατό και τον αόρατο σταυρό. Συγχρόνως όμως μαθητεύουμε και στην μακαριότητα Του: «Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, ότι αυτών εστιν η Βασιλεία των ουρανών» (Ματθ. 5,3). **Ως πτωχοί κατά το πνεύμα υποφέρουμε ενδόμυχα, αλλά την ίδια ώρα ευλογούμαστε από τον Θεό**. Με [//258] επιμελή εξέταση της ουσίας των **Μακαρισμών** διαπιστώνουμε ότι **ξεκινούν** από **τον αόρατο σταυρό, δηλαδή την πνευματική πτωχεία**, για να καταλήξουν στον ορατό σταυρό της διώξεως ή του μαρτυρίου.

Φυσικά ο Ίδιος ο Κύριος υπέφερε και ορατώς και αοράτως. Ο αόρατος Σταυρός Του υπήρξε δυσβάστακτος στον κήπο της Γεθσημανή, όταν σύμφωνα με την υπακοή Του ήπιε το ποτήριο το γεμάτο την πικρία της προδοσίας του μαθητή Του και την αχαριστία του πλήθους. Πράγματι, η υπάκουη αγάπη του Κυρίου υπήρξε πλήρης και σήκωσε και τους δύο σταυρούς Του μέχρι τον θάνατο. Χάρη στην τελειότητα του μαρτυρίου Του καταργήθηκε ο θάνατος και προπαρασκευάσθηκε η οδός για την πλημμύρα των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος στη γη, όταν το Πνεύμα του Θεού εκχύθηκε πάνω σε κάθε σάρκα (Ιωήλ 2,28). Με άλλα λόγια, το Άγιο Πνεύμα μεταδόθηκε δια του ορατού και αόρατου Σταυρού του Χριστού. Και αν φέρουμε τον προσωπικό μας σταυρό ακολουθώντας πίσω Του, θα μας χορηγηθεί η κληρονομιά του μεγάλου Σταυρού του Χριστού, στον Οποίο συμπεριλαμβάνονται όλοι οι σταυροί που σήκωσαν ποτέ οι άνθρωποι σε όλες τις εποχές. Κατά συνέπεια, ο μικρός προσωπικός σταυρός μας είναι το κλειδί για την κληρονομιά του μεγάλου Σταυρού Του, η οποία συνίσταται σε όσα χαρίσματα εκχύθηκαν πάνω στη γη ως αποτέλεσμα του ζωοποιού θανάτου Του, της καθόδου Του στον άδη και της ανόδου Του στον ουρανό (Εφεσ. 4,8-10).

[//259] Έχοντας κατά νου το παραπάνω ο Γέροντας Σωφρόνιος διατύπωσε τον ακόλουθο πνευματικό νόμο: **Κατά το μέτρο που θα βαστάσουμε μέσα μας το κρίμα του Υιού του Θεού –με το οποίο γινόμαστε μιμητές της κενώσεως Του– κατά το ίδιο μέτρο θα εμπλουτισθούμε με τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος** που απορρέουν από αυτό. Αυτό εννοούσε ο Γέροντας, όταν βεβαίωνε ότι το πλήρωμα της κενώσεως προηγείται του πληρώματος της τελειώσεως[55], ή όπως αλλιώς το έθετε: «Όποιος εξομοιώνεται με τον Χριστό στις επίγειες εκδηλώσεις του, με φυσικό τρόπο ομοιώνεται μαζί Του και στο Θείο επίπεδο»[56]. Πράγματι, ο άνθρωπος που καταθέτει όλη την πιστότητα του στην αυτοπροαίρετη αποδοχή και δημιουργική αντιμετώπιση των παθημάτων για την αγάπη του Θεού, ενισχύεται από τη θεία χάρη και προετοιμάζεται για την αναγέννηση του στη φωτοφόρο Βασιλεία των ουρανών.

---

[54] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 248.

[55] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 71.

[56] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 119.

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Ασθάνομαι κάποια λύπη στην καρδιά μου, γιατί άκουσα πολλά περί παθημάτων και θλίψεων. Πού είναι το πνευματικό πανηγύρι, η ευτυχία να ακολουθείς τον Χριστό; Ίσως να υποφέρω ακολουθώντας Τον, αλλά συγχρόνως είναι και ευτυχία να βαδίζεις στα ίχνη Του, είναι χαρά να είσαι μαζί Του. Η Εκκλησία μας δεν είναι μόνο Εκκλησία των παθημάτων και του Σταυρού, [//260] αλλά επίσης και της Αναστάσεως. Πεθαίνουμε μια φορά κατά το Βάπτισμα, για να αναστηθούμε μαζί Του. Κάτι που μου έλειψε στη σημερινή σας παρουσίαση ήταν ένας λόγος για τους Αποστόλους και τη χαρά τους μετά την Ανάσταση. Είχα συνεχώς την αίσθηση ότι πρέπει να υποφέρουμε, αλλά έχω τη γνώμη ότι δεν εξυμνούμε τα παθήματα στην Εκκλησία μας. Πάλι βέβαια, όταν έρχονται, τα δεχόμαστε με ευτυχία, με χαρά. Τότε μοιραζόμαστε με τον Χριστό τον πόνο Του και τον Σταυρό Του. Θα μπορούσατε σας παρακαλώ να μας εξηγήσετε το θέμα περισσότερο;

Απάντηση 2: Νομίζω ότι έχετε δίκαιο, πάτερ. Ανέφερα νωρίτερα ότι δεν είμαστε μόνο μαθητές του Σταυρού αλλά και μαθητές της μακαριότητας· αυτό μας λέει πολλά. Ίσως, εξαιτίας του αντικειμένου της ομιλίας, ασχολήθηκα εκτενέστερα με την πλευρά αυτή του θέματος. Αλλά στην παρούσα κατάσταση μας είναι ψυχολογικά πιο εύστοχο να υπογραμμισθούν τα παθήματα, τα οποία διαδέχεται η χαρά με φυσικό τρόπο. Μίλησα όμως για την παρηγοριά που ακολουθεί και είπα ότι είναι το μόνο πράγμα που μας καθιστά ικανούς να κατασβέσουμε τη σκοτεινή πύρωση των παθών.

Για παράδειγμα, διανύουμε **τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή** με μεγάλη λαχτάρα, επειδή κατά τη διάρκεια της **παλεύουμε να βρούμε τη βαθειά καρδιά μας και από τα μύχια της να απευθυνθούμε στον Θεό**. Η προσπάθεια μας αυτή διαρκεί πενήντα ημέρες και, όταν έρχεται το Πάσχα, συντελείται μέσα μας έκρηη χαράς, θρίαμβος, νίκη· η νίκη του Χριστού. Και όμως, δεν παραμένουμε σε αυτήν, την χάνουμε από την πρώτη κιόλας ημέρα. Κατά κάποιον [//261] τρόπο, αρμόζει περισσότερο σε μας να νηστεύουμε και να παλεύουμε επί πενήντα ημέρες, παρά να μένουμε στην ανείπωτη εκείνη χαρά που γευόμαστε το βράδυ της Αναστάσεως, επειδή ακριβώς η περίοδος εκείνη μας είναι πιο απαραίτητη. Βεβαίως και η περίοδος μετά το Πάσχα είναι πολύ σημαντική. Δεν συνοδεύεται από νηστεία, αλλά ο **σκοπός** της, με όλο το νόημα της Μεσοπεντηκοστής και **των Κυριακών που προηγούνται της εορτής της Πεντηκοστής, είναι να αναζωπυρωθεί μέσα μας ο πόθος για το χάρισμα του Αγίου Πνεύματος**.

Ίσως όφειλα να τονίσω εξίσου τη χαρά, αλλά γνωρίζω ότι **η πνευματική χαρά έρχεται φυσιολογικά, όταν μάθουμε πρώτα να πάσχουμε με τον ορθό τρόπο**. Συγχωρήστε με, η παρουσίαση μου δεν ήταν ίσως πλήρης, αλλά πιστεύω ότι, αν διανύσουμε την Τεσσαρακοστή έχοντας κατά νου μόνο μία σκέψη, πώς να βρεθούμε λίγο πιο κοντά στον Κύριο, τότε το Πάσχα θα Τον πλησιάσουμε φυσιολογικά, γιατί **το δικό μας Πάσχα, στην πραγματικότητα, είναι η**

προσέγγιση Του. Αυτό άλλωστε είναι το Πάσχα. Και **ένας τρόπος να Τον προσεγγίσουμε είναι να υπομείνουμε παθήματα για χάρη Του**.

Ερώτηση 3: Μιλήσατε για τα εκούσια παθήματα και για το τι πρέπει να κάνουμε, προκειμένου να προσελκύσουμε τη χάρη του Θεού. Και έχω απλώς την περιέργεια σχετικά με τη χρήση των μετανοιών στην προσωπική ζωή μας ως ιερέων, αλλά και για την πιθανή εισαγωγή τους στη ζωή των ενοριτών μας ως ένα μικρό δείγμα εκούσιου παθήματος. Θα μπορούσατε να το σχολιάσετε;

Απάντηση 3: Ναι, βέβαια, οι μετάνοιες βοηθούν πολύ, [//262] γιατί αποτελούν έμπρακτη εικόνα της οδού για την οποία μιλήσαμε: της ταπεινώσεως μας ενώπιον του Κυρίου, της πορείας μας προς τα κάτω και της ελαττώσεως μας, ώστε Εκείνος να αυξηθεί μέσα μας. Ο άγιος Ιωάννης ο Βαπτιστής είναι «μέγιστος πάντων των εν γεννητοίς γυναικών» (Ματθ. 11,11· Λουκ. 7,28), όπως λέει ο Κύριος. Γιατί όμως χαρακτηρίσθηκε μέγιστος; Διότι ελαχιστοποίησε τον εαυτό του. Παρόλο που τον καιρό εκείνο δοξαζόταν από όλο το λαό του Ισραήλ ως ο μέγιστος προφήτης, εκείνος προτίμησε να εναποθέσει τη δόξα αυτή στα πόδια του Χριστού λέγοντας: Αυτός είναι· εγώ δεν αξίζω. «Εκείνον δει αυξάνειν, εμέ δε ελαττούσθαι» (Ιωάν. 3,27-30). Για να το θέσουμε διαφορετικά, τοποθέτησε τον εαυτό του κάτω από τα πόδια του Χριστού, εκμηδένισε τον εαυτό του ενώπιον του Κυρίου. Παρόλο που ήταν ανώτερος όλων, έκανε τον εαυτό του μικρότερο από όλο τον Ισραήλ, γι' αυτό και δίκαια ο Κύριος τον ανακήρυξε «μέγιστον των εν γεννητοίς γυναικών».

Οι μετάνοιες είναι επίσης πολύ ευεργετικές με άλλη έννοια: μας διδάσκουν να προσευχόμαστε και με το σώμα. Δυστυχώς δεν συμβαίνει συχνά να έχουμε αληθινά πνευματική προσευχή, κατά την οποία μας καθοδηγεί η δύναμη της χάριτος και ο νους ηγεμονεύει στην παράσταση του ενώπιον του Θεού – αυτό είναι πολύ σπάνιο. Τον περισσότερο καιρό είναι αναγκαίο να κοπιάζουμε: κάνουμε μετάνοιες, κράζουμε προς τον Θεό, κλαίμε, αναπέμπουμε προφορικές προσευχές, ωσότου ενισχυθεί η καρδιά από τη χάρη, και τότε μόνο μπορούμε να αρχίσουμε τη νοερά προσευχή. Πρέπει να μάθουμε να προσευχόμαστε [//263] και σωματικά, επειδή αποτελούμε ενότητα, πνεύμα και σώμα. Ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο ως ενότητα –σώμα και ψυχή– γι' αυτό και ο θάνατος δεν είναι αποδεκτός από τον άνθρωπο, ακριβώς γιατί χωρίζει την ψυχή από το σώμα.

Πρέπει να αναστηθούμε από τους νεκρούς, για να παρασταθούμε ενώπιον του Θεού και να λάβουμε τη δίκαιη ανταπόδοση για όσα έχουμε διαπράξει τόσο με την ψυχή όσο και με το σώμα. Μπορεί να συμβεί, κατά την ώρα της προσευχής, ο εχθρός να κυριεύσει τελείως τη διάνοια μας. Μερικές φορές είμαστε κουρασμένοι ή υποφέρουμε από κάτι και δεν έχουμε καθαρό νου για προσευχή. Τότε αρχίζουμε: «Κύριε, Συ βλέπεις ότι ο εχθρός έχει κατακυριεύσει τον νου μου, αλλά πρόσδεξαι την πενιχρή αυτή προσευχή του σώματος μου». Και τότε κάνουμε μετάνοιες και αποκτούμε σταδιακά δύναμη για προσευχή.

Γνώριζα έναν ιερέα, ο οποίος συναντούσε μεγάλη δυσκολία στην προσευχή τα βράδυα της Κυριακής, επειδή πάντοτε ένιωθε πολύ καταβεβλημένος. Οι Κυριακές ήταν πολύ εξαντλητικές γι' αυτόν: πρώτα η

Λειτουργία, μετά το κήρυγμα, εξομολογήσεις και επαφές με ανθρώπους όλη την ημέρα, και πάντοτε επέστρεφε στο δωμάτιο του διαλυμένος. Μου εκμυστηρεύθηκε ότι ένα βράδυ αποσύρθηκε στο δωμάτιο του και άρχισε να λέει: «Κύριε, συγνώμη, τη νύχτα αυτή δεν μπορώ να προσευχηθώ. Κύριε, συγχώρεσέ με, το βράδυ αυτό δεν μπορώ να προσευχηθώ». Πηγαινοερχόταν στο δωμάτιο του επαναλαμβάνοντας τα ίδια λόγια για μισή ώρα. Και ξαφνικά ο Θεός άνοιξε την καρδιά του· καινούργια δύναμη ξεχύθηκε μέσα της, και προσευχήθηκε επί μακρόν. Ο Θεός του άνοιξε οδό μετανοίας, [//264] με αποτέλεσμα ο πόνος και η κούραση του να επισκιασθούν από τη δύναμη της προσευχής. Συνέχισε την προσευχή με τον λόγο του Ίδιου του Θεού, με τους λόγους των Γραφών, για πολλή ώρα. Μερικές φορές νομίζουμε ότι είμαστε εξαντλημένοι, ότι δεν έχουμε καθόλου ενέργεια και λέμε στον Θεό: «Κύριε, συγχώρεσέ με, δεν μπορώ». **Αν όμως κατορθώσουμε να ανακαλύψουμε μια αληθινά ταπεινή σκέψη που να αγγίξει την καρδιά, τότε μια νέα ενέργεια θα ελευθερωθεί**, και θα βρούμε τη δύναμη να κάνουμε πολύ περισσότερα.

Το ερώτημα είναι πώς βρίσκει κανείς μια ταπεινή σκέψη, από την οποία να αναβλύσει ενέργεια. Να, γιατί οι λόγοι των Γραφών μας βοηθούν· είναι πολύ εύχρηστοι. Αν φροντίζουμε να μελετούμε πάντοτε τη Γραφή, από καιρό σε καιρό κάποιος λόγος θα ζωοποιείται μέσα μας για προσευχή. Και, ξέρετε, είναι θαυμάσιο να προσευχόμαστε με τους ίδιους λόγους που παρέδωσε το Άγιο Πνεύμα. Συγχωρήστε με.

Ερώτηση 4: Θα μπορούσατε να αναπτύξετε λίγο περισσότερο έναν λόγο σας: το μεγαλύτερο αυτό πυρ της παρηγοριάς είναι ό,τι ακριβώς χρειαζόμαστε.

Απάντηση 4: Τα πάθη αποτελούν πάντοτε υποκατάστατα της πνευματικής χαράς. Έχουμε ανάγκη από αληθινή χαρά στη ζωή μας. Ο Θεός ήλθε, για να έχουμε χαρά και μάλιστα ολοκληρωμένη, όπως αναφέρεται στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο (Ιωάν. 15,11· 16,24). Χρειαζόμαστε χαρά και πλασθήκαμε γι' αυτήν, αλλά η πνευματική χαρά δεν είναι όμοια με [//265] την ψυχολογική χαρά του κόσμου αυτού. Πνευματική χαρά έχουμε, όταν η καρδιά μας είναι ελεύθερη και βασιλεύει σε αυτήν η ειρήνη του Χριστού. Αληθινή πνευματική χαρά είναι να γνωρίζουμε ότι είμαστε απαλλαγμένοι από την επήρεια του εχθρού, ελεύθεροι από την επίδραση κακών διαλογισμών και πειρασμών. Τα παθήματα είναι αναγκαία, μέχρι να καθαρθεί η καρδιά, μέχρι να τρωθεί, δηλαδή να πληγωθεί, οπότε αρχίζει να συμμετέχει στη συνομιλία με τον Θεό. Δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιώ βαρειές εκφράσεις, γιατί ποιος έχει καθαρή καρδιά; Αλλά όταν παραστεκόμαστε και μιλούμε στον Θεό από τα βάθη της συντετριμμένης καρδιάς μας, τότε βρίσκουμε αληθινή παράκληση. Η παρηγοριά μας είναι να είμαστε ελεύθεροι, να έχουμε ελεύθερη και πεπυρωμένη καρδιά, όπως ο Λουκάς και ο Κλεόπας στην οδό προς Εμμαούς, ειρηνική και φλεγόμενη καρδιά, όπου αντηχεί μόνο ο λόγος του Χριστού.

Ερώτηση 5: Στον προσωπικό μου αγώνα, όσο χρόνο χρειάσθηκε να ξοδέψω για να μαθητεύσω στη μετάνοια, άλλον τόσο χρειάσθηκα, για να μάθω πώς

πρέπει να χαίρομαι. Έμαθα ότι η ευτυχία που μπορεί να προέρχεται από τους διάφορους περισπασμούς δεν είναι αληθινή χαρά. Αλλά υπάρχουν ελάχιστα παραδείγματα για την αλήθεια αυτή στον κόσμο μας σήμερα. Πώς να διδάξουμε τους ανθρώπους κάτι που είναι τόσο σπάνιο; Ξέρω ότι μπορώ να επιδείξω τραχύτητα, δυσαρέσκεια και κριτική, αλλά τι γίνεται με τις αρετές που δεν έχω; Δεν επιθυμώ να γίνομαι πρόσκομμα στους ενορίτες μου. Είμαι κακό παράδειγμα. Τι πρέπει να κάνω;

[//266] Απάντηση 5: Η διαίσθηση σας είναι σωστή, πάτερ. Πόσες φορές δεν πληρωθήκαμε από τη χαρά της θεϊκής παρηγοριάς και τη χάσαμε από την απροσεξία μας! Γι’ αυτό και ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος εφιστά την προσοχή στο θέμα αυτό: «Μη παρρησιάζου, καν καθαρότητα κέκτησαι· ταπεινοφροσύνη δε μάλλον πολλή πρόσελθε, και πλέον παρρησιασθήση»[57]. Δηλαδή, όσο ταπεινότεροι, όσο πιο προσεκτικοί και μετρημένοι είμαστε στην προσέγγιση μας προς τον Θεό, τόσο μεγαλύτερη χαρά θα δρέψουμε. Αλλά πρέπει να προσέχουμε πολύ την υπερβολή της χαράς, όταν την βιώνουμε ψυχολογικά. Οφείλουμε να είμαστε εγκρατείς ακόμη και στη χαρά, αλλιώς θα την χάσουμε.

Αν έχουμε μεγάλη χαρά και αρχίσουμε να φλυαρούμε, να διδάσκουμε τους άλλους και να μιλούμε ασύστολα εξωτερικεύοντας τα χαρίσματα μας, τότε είναι βέβαιο ότι θα απωλέσουμε τη χαρά μας και θα αισθανθούμε κενό. **<u>Η αληθινή πνευματική χαρά κρύβεται στο βάθος της καρδιάς</u>, και όσο περισσότερο την κρύβουμε τόσο καλύτερα την διασφαλίζουμε**. Είναι αρκετό να ενεργούμε σε όλα απλώς ειρηνικά και μετρημένα, γιατί, ξέρετε, έχουμε εχθρούς, που θα μετέλθουν όλα τα μέσα στην απόπειρα τους να μας ληστέψουν. Διαβάζουμε στην Κλίμακα του αγίου Ιωάννου ότι κάθε πνευματική αρετή κινδυνεύει να εκφυλισθεί σε πάθος, αν δεν είμαστε προσεκτικοί.

Ερώτηση 6: Ζούμε σε έναν πολιτισμό που ζητάει ανταμοιβή και όχι θυσία. Οι άνθρωποι επιδιώκουν τη χαρά, θέλουν [//267] αποτελέσματα, αλλά δυσκολεύονται αφάνταστα να δεχθούν τον Σταυρό. Συναναστρέφομαι με ανθρώπους, οι οποίοι πολλές φορές δεν είναι έτοιμοι να τον αποδεχθούν, πριν αναπτυχθούν εσωτερικά μέσα σε ατμόσφαιρα χαράς.

Απάντηση 6: Ναι, είναι σωστό αυτό που είπατε, πάτερ. Προσευχόμαστε: «Ανάστασιν Χριστού θεασάμενοι προσκυνήσωμεν άγιον Κύριον Ιησούν … Ιδού γαρ ήλθε δια του Σταυρού χαρά εν όλω τω κόσμω». Ο Γέροντας Σωφρόνιος συνήθιζε να μας λέει ότι η ευλογία του Θεού στη ζωή αυτή ομοιάζει με κατάρα. Και η κατάρα του Θεού στη ζωή αυτή, τα παθήματα, είναι ευλογία. Για μας τους αμαρτωλούς η ευλογία του Θεού, η χάρη Του, είναι σαν κατάρα, όταν δεν έχουμε ορθή στάση, για να επωφεληθούμε από αυτήν. Είναι αναπόφευκτο· απωλέσαμε τη δόξα του Θεού και πρέπει να βαστάσουμε τον Σταυρό στη ζωή μας, προκειμένου να απαλλαχθούμε από την κατάρα. Αν αποφύγουμε τον Σταυρό, καταλήγουμε στο σύστημα της Νέας Εποχής, το οποίο είναι ένα είδος

---

[57] Ιωάννου του Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 28,11, ό.π. σ. 357.

Χριστιανισμού χωρίς τον Σταυρό. Και είναι πολλές οι αιρέσεις στις μέρες μας που αποπειρώνται να οικοδομήσουν παρόμοια συστήματα, επειδή ο Σταυρός τους φαίνεται βαρύς, άβολος· γι' αυτό και **τον προσαρμόζουν στα μέτρα τους, σύμφωνα με τα προσωπικά τους πιστεύω και συμφέροντα**.

[//268]

γ) Παράσταση ενώπιον του Θεού με προφητική αυτογνωσία

«Ο πετεινός του χωριού ζει σε μικρή αυλή και είναι ικανοποιημένος με τη μοίρα του. Ο αετός όμως πετά ως τα σύννεφα, βλέπει από τα ύψη τους γαλάζιους ορίζοντες, γνωρίζει πολλούς τόπους, βλέπει δάση και λιβάδια, ποτάμια και βουνά, θάλασσες και πολιτείες. Και αν κόψουν τα φτερά του αετού και τον βάλουν να ζήσει μαζί με τον πετεινό στη στενή αυλή, πόσο θα νοσταλγεί τον γαλανό ουρανό και τα ύψη των ερημικών βράχων! Έτσι και ακόμη περισσότερο στενοχωριέται και νοσταλγεί η ψυχή, όταν χάσει τη χάρη: είναι απαρηγόρητη στη θλίψη της και πουθενά δεν βρίσκει ανάπαυση»[58].

ΟΛΟΙ ΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ πείρα της απώλειας της χάριτος με διαφορετικούς τρόπους και για διαφόρους λόγους. Κατ' αρχάς, η ίδια η φύση μας δεν είναι ακόμη επιδεκτική του πληρώματος της χάριτος του Θεού. Παρόλο που η κένωση του Χριστού υπήρξε άπειρη, ενώνοντας την άκτιστη φύση του Θεού με την κτιστή και εκπεσμένη φύση του ανθρώπου, η φύση μας δεν έχει την ικανότητα να διατηρήσει το πλήρωμα της χάριτος και όσα ανήκουν στο Πνεύμα. Είμαστε υλικά, χοϊκά πλάσματα, ενώ η χάρη είναι θεϊκή, άκτιστη και αιώνια. Ωστόσο ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να δεχθεί αυτή τη χάρη. Στην αρχή ο Κύριος [//269] ενεφύσησε το Πνεύμα Του στο πρόσωπο του ανθρώπου και εξακολούθησε έκτοτε να καλλιεργεί τη γήινη φύση του, ώστε να προσλαμβάνει τη χάρη Του.

Κατά τη Μεταμόρφωση του Χριστού στο Όρος Θαβώρ οι τρεις μαθητές έπεσαν «επί πρόσωπον αυτών και εφοβήθησαν σφόδρα», αδυνατώντας να σταθούν μέσα στο φως της δόξας του Προσώπου του Χριστού. Τα σώματα τους ήταν γήινα, και το Άγιο Πνεύμα δεν είχε ακόμη αποσταλεί στον κόσμο. Όπως μαρτυρεί ο ευαγγελιστής Ιωάννης, «ούπω γαρ ήν Πνεύμα Άγιον, ότι Ιησούς ουδέπω εδοξάσθη» (Ιωάν. 7,39). Η ανθρώπινη φήση δεν ήταν ικανή να συμμορφωθεί προς το Πνεύμα, αλλά και να μεταμορφωθεί από Αυτό. Η μεταποίηση αυτή επρόκειτο να συντελεσθεί την ημέρα της Πεντηκοστής. Μετά τη μεγάλη αυτή ημέρα, όταν οι Απόστολοι έψελναν ύμνους μέσα στη φυλακή, ολόκληρο το κτίριο σείσθηκε και η πόρτα άνοιξε μόνη της (Πράξ. 5,18· 16,25-26). Το χάρισμα του Αγίου Πνεύματος είχε πλέον εγκεντρισθεί στην ανθρώπινη φύση, και οι Απόστολοι στέκονταν πρόσωπο προς Πρόσωπο ενώπιον του Θεού και συνδιαλέγονταν μαζί Του. Μέχρι τότε όλος ο κόσμος ήταν υποταγμένος στην κυριαρχία του φόβου του θανάτου (Εβρ. 2,15). **Από τη στιγμή όμως που ο**

[58] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 397-398.

θάνατος καταλύθηκε, ανοίχθηκε η οδός για τη μετοχή της ανθρώπινης φύσεως στη δωρεά του Αγίου Πνεύματος. Οι Απόστολοι, πλήρεις χάριτος τώρα, υποδέχονταν με μεγάλη χαρά κάθε κακομεταχείριση και δαρμό χάριν του Ονόματος του Χριστού. Πανηγύριζαν, γιατί ο Χριστός είχε αναστηθεί εκ των νεκρών. **Η σκια του θανάτου είχε καταποθεί από το** [//270] **Φως της Ζωής· το κεντρί του θανάτου είχε οριστικά και αμετάκλητα καταργηθεί** (Α΄ Κορ. 15,55).

Επομένως στερούμαστε τη χάρη που λαμβάνουμε στην αρχή, επειδή στη φθαρτή φύση μας υπολείπεται ακόμη να μετασχηματισθεί. Η μεταμόρφωση αυτή που επακολουθεί την πρώτη επίσκεψη της χάριτος συνιστά αργή και επώδυνη διεργασία, η οποία ξεκινά με μεταβολή της ίδιας της συνειδήσεως μας. Συχνά, εξαιτίας της δραστικής αυτής αλλοιώσεως, οι άνθρωποι εγκαταλείπουν τον κόσμο, για να γίνουν μοναχοί. Η ένταση της πρώτης χάριτος τους παρέχει εντελώς νέα προοπτική, και η σχέση τους με συγγενείς και φίλους παύει να τους θέλγει. Η ψυχή αναζητεί τώρα αυθεντική πνευματική ζωή με αναφορά στην αιωνιότητα. Ο άνθρωπος αδυνατεί να παραμείνει εγκλωβισμένος στη σχετική ευτυχία της πρότερης άγνοιας του και δεν πρόκειται να ικανοποιηθεί, μέχρι να φθάσει το μέτρο που του αποκαλύφθηκε από τον Θεό.

Μέσα στην απειρία μας είναι αδύνατον να αποφύγουμε τα λάθη. Μην έχοντας ακόμη αναγεννηθεί, διατηρούμε αμαρτωλές έξεις, οι οποίες προσβάλλουν τον Θεό και λυπούν το Άγιο Πνεύμα. Τότε αναλαμβάνουμε αγώνα για τη μεταμόρφωση της φύσεως μας, αφού γνωρίζουμε ότι πρέπει να αποκτήσουμε ως δική μας περιουσία εκείνο που μας προσφέρθηκε δωρεάν. Είναι περιττό να σημειωθεί ότι ο άνθρωπος ποτέ δεν θα επιτύχει να αναπληρώσει τη δωρεά του Θεού, την οποία σπατάλησε και που είναι η αιώνια ζωή. Όλες οι εφήμερες προσπάθειες του ανήκουν στον χώρο του κτιστού, ενώ τεράστιο χάσμα διαχωρίζει [//271] την πρόσκαιρη κατάσταση του από την αιώνια ζωή του Θεού. Εντούτοις ο Θεός, μέσα στην άφατη αγαθότητα Του, του παρέχει και του εμπνέει τρόπους ανταλλαγής της μικρής και φθαρτής ζωής του με τη δική Του άπειρη και άφθαρτη ζωή.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος υπογραμμίζει ότι η επίσκεψη της πρώτης χάριτος αφυπνίζει μέσα μας την υποστατική αρχή, δηλαδή τη δυνατότητα που έχει εμφυτεύσει ο Θεός στη φύση μας να προσλάβει το χάρισμα του Θεού και να ομοιωθεί με Αυτόν[59]. Με την πρώτη χάρη προγευόμαστε το πώς η δωρεά του Αγίου Πνεύματος μας δίδει τη δυνατότητα να αναπτύξουμε πλήρως όλες τις φυσικές μας ικανότητες. Για παράδειγμα, όταν μας δίνεται έστω και λίγη κατάνυξη, έχουμε την αίσθηση ότι ελέγχουμε απόλυτα όλη την ύπαρξη μας, παρατηρώντας και επιτηρώντας κάθε σκέψη μας, κάθε κίνηση της καρδιάς μας. Όσο περισσότερο χάρη λαμβάνουμε, τόσο πληρέστερα εξουσιάζουμε τη φύση μας. Με άλλα λόγια, καθώς η υποστατική αρχή αφυπνίζεται μέσα μας, αρχίζει η αναγέννηση μας. Παρόλο που η χάρη ενεργεί πολύ δραστικά στην αρχή, η φύση μας δεν υποτάσσεται ακόμη στο μεγάλο και τέλειο θέλημα του Θεού. Η χάρη

[59] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 106.

ελκύει την προσοχή μέσα μας και αποκαλύπτει μεγάλες αλήθειες της πνευματικής ζωής, αλλά δεν είμαστε ακόμη σε θέση να τις κάνουμε κτήμα μας. Παραμένουμε διχασμένοι, πεπτωκότα όντα και, όταν βρεθούμε αντιμέτωποι με την απώλεια της χάριτος, ανακαλύπτουμε τον διχασμό που φέρουμε μέσα μας. Εκείνο το [//272] μέρος του εαυτού μας, το οποίο άρχισε να αναγεννάται, ακολουθεί την υποσταστική αρχή, ενώ το άλλο, ο παλαιός μας άνθρωπος, παίρνει την αντίθετη κατεύθυνση. Συνήθως μας καταπλήσσει η παρατήρηση της εσωτερικής αυτής συγκρούσεως, και απορούμε: «Αισθανόμουν τόσο καλά. Η προσευχή μου ήταν φλογερή και πηγαία. Τι μου συνέβη;» Δεν καταλαβαίνουμε ότι η φύση μας εξακολουθεί να υπόκειται στον παλαιό νόμο. Αν ωστόσο εξαντλήσουμε όλα τα μέσα, για να μπορέσουμε να σταθούμε ακλόνητοι, όπως προτείνει ο Απόστολος (Εφεσ. 6,13), **η φύση και η θέληση μας θα συμμορφωθούν στον νέο νόμο της χάριτος, που διήγειρε μέσα μας η υποστατική αρχή**. Η βαθμιαία δυναμική αύξηση της υποστατικής αρχής μας θα υπερβεί τη βαρύτητα της μη αναγεννημένης φύσεως μας. **Η θνητότητα θα καταποθεί από την αθανασία** (Β′ Κορ. 5,4), **ούτως ώστε να εδραιωθεί μέσα μας το θέλημα του Θεού, ως μόνος αληθινός νόμος της υπάρξεως μας**.

Στην προς Ρωμαίους επιστολή του ο Απόστολος περιγράφει παραστατικά την εσωτερική αυτή σύγκρουση: «Συνήδομαι γαρ τω νόμω του Θεού κατά τον έσω άνθρωπον, βλέπω δε έτερον νόμον εν τοις μέλεσι μου αντιστρατευόμενον τω νόμω του νοός μου και αιχμαλωτίζοντα με εν τω νόμω της αμαρτίας τω όντι εν τοις μέλεσι μου» (Ρωμ. 7,22-23). **Με τον φωτισμό της πρώτης χάριτος, ο εσωτερικός διχασμός μας αποκαλύπτεται τώρα με ένταση**. Ο Γέροντας Σωφρόνιος, ως πνευματικός πατέρας, ποτέ δεν επιχειρούσε να μειώσει το αίσθημα του εσωτερικού διχασμού στους ανθρώπους. Απεναντίας, προσπαθούσε κάποτε και [//273] να το εντείνει, γνωρίζοντας ότι όσοι είναι πρόθυμοι να παραμείνουν σε τέτοια ένταση, θα στραφούν στον Θεό με όλο το είναι τους. Και **αν υπομείνουν τη δοκιμασία, η χάρη Του θα γίνει αναφαίρετο κτήμα τους**.

Ο εσωτερικός διχασμός εκδηλώνεται με ποικίλους τρόπους. Τη νύχτα μπορεί να προσευχόμαστε με πολλά δάκρυα και να αισθανόμαστε την παρηγοριά του Αγίου Πνεύματος, και όταν σηκωνόμαστε το πρωί να βρισκόμαστε σε κατάσταση απορίας, σαν να μην είχαμε προσευχηθεί καθόλου. Ωστόσο και οι δύο καταστάσεις αληθεύουν. Η ένθερμη νυχτερινή προσευχή αποτελεί δωρεά του Θεού που μας προσφέρεται ελεύθερα καλώντας μας σε καινότητα ζωής. Το πρωινό αίσθημα της ερημώσεως μας υπενθυμίζει ότι η φύση μας είναι ακόμη γήινη. Ακόμη και ο απόστολος Παύλος απελπιζόταν και ελεεινολογούσε τον εαυτό του: «Ταλαίπωρος εγώ άνθρωπος! Τις με ρύσεται εκ του σώματος του θανάτου τούτου;» Συγχρόνως όμως κατανοούσε το αναπόφευκτο του πράγματος συμπληρώνοντας: «Ευχαριστώ τω Θεώ δια Ιησού Χριστού του Κυρίου ημών. Άρα ουν αυτός εγώ τω μεν νοΐ δουλεύω νόμω Θεού, τη δε σαρκί νόμω αμαρτίας». Και παρότι ο εσωτερικός διχασμός μπορεί να μας συνοδεύσει ως το τέλος της ζωής μας, εντούτοις η υποστατική αρχή κερδίζει όλο και μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στη φύση μας και σε όλη την ύπαρξη μας.

Άλλωστε, ολοτελής αγιασμός συναντάται μόνο στους μεγάλους Αγίους, όπως γράφει ο απόστολος Παύλος στους Θεσσαλονικείς (Α' Θεσ. 5,23).

[//274] Η ανθρώπινη φύση είναι αδύναμη και επιρρεπής στην αμαρτία, αλλά η χάρη ελαττώνεται επίσης εξαιτίας των καθημερινών μας ενασχολήσεων, οι οποίες ελκύουν τον νου μακριά από τη θεωρία του Θεού. Ο Γέροντας Σωφρόνιος έλεγε συχνά ότι, αν υπήρχαν δώδεκα βαθμοί χάριτος, οποιαδήποτε κατάσταση υπεράνω του έβδομου βαθμού θα εμπόδιζε την εκτέλεση των συνηθισμένων καθηκόντων της ζωής μας πάνω στη γη.

Υπάρχει επίσης μια θεολογική θεώρηση στο θέμα της υποχωρήσεως της χάριτος, άποψη χαρακτηριστική της ζωής του Χριστού στο σύνολο της. Σύμφωνα με τον Γέροντα, αν ακολουθούμε τον Χριστό, Τον γνωρίζουμε σταδιακά Όλον, από το Α ως το Ω. Μας χορηγείται η γνώση της οδού Του και κάθε πλευράς της ζωής Του[60]. Ο Χριστός υπέφερε την αγωνία της απορρίψεως και εγκαταλείψεως, ώστε να μας ελευθερώσει από την ερήμωση και την απόγνωση μας. Όσοι βαδίζουν στα ίχνη Του θα υποβληθούν αναπόφευκτα στην ίδια εμπειρία (Ιωάν. 15,20). Ο άγιος Ανδρέας Κρήτης επισημαίνει ότι, κατά παραχώρηση Θεού, οι ψυχές όλων των αγίων, **αργά ή γρήγορα, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, θα διέλθουν στην παρούσα ζωή μέσα από κόλαση·** όχι για να χαθούν, αλλά για να εξεχνιάσουν το μυστήριο της οδού του Χριστού, που συμπεριλαμβάνει και την κάθοδο Του στον άδη και την εκεί Παρουσία Του[61]. **Σε κανέναν** [//275] **από τους** Αγίους, δηλαδή τους **πιστούς, δεν θα αποστερηθεί η τιμή της διανύσεως της οδού του Χριστού και της γεύσεως της κολάσεως και διαμέσου αυτών της εισδύσεως στο μυστήριο της πανταχού παρουσίας Του, ακόμη και στα κατώτατα μέρη της γης**. Η εμπειρία αυτή θα τους προσκομίσει βαθειά γνώση του Θεού, την ταπείνωση και την αγάπη Του για τον άνθρωπο, και θα καταστούν θεολόγοι με φυσικό τρόπο.

Μια άλλη αιτία για την απώλεια της χάριτος αποτελεί η μεγάλη γνώμη που έχουμε για τον εαυτό μας, η κρυφή υπερηφάνεια και ματαιοδοξία μας, η εωσφορική τάση που εγκρύπτεται μέσα μας. Όπως βεβαιώνει ο Γέροντας Σωφρόνιος, πρόκειται για την τάση υπερεκτιμήσεως των κτιστών χαρισμάτων μας, η οποία παρεμποδίζει τη συμμετοχή μας στις άκτιστες δωρεές του Θεού. Κατά τον άγιο Σιλουανό η ψυχή συναισθάνεται την απομάκρυνση της χάριτος, αλλά στην αρχή δεν καταλαβαίνει ότι αιτία είναι η υπερηφάνεια, και μόνο μετά από μακροχρόνιο αγώνα τοποθετείται στην οδό της ταπεινώσεως. **Το Πνεύμα του Θεού είναι ευγενές, ευαίσθητο και ελεύθερο και δεν μπορεί να αντέξει και την πιο ελάχιστη αυταρέσκεια στον άνθρωπο**. Όλοι γνωρίζουμε πόσο εύκολα χάνουμε τη χάρη εξαιτίας της αυτοπεποιθήσεως μας. Μόλις λάβουμε ελάχιστο φωτισμό στην καρδιά μας, εφησυχάζουμε μακάριοι, και η υπερβολική χαρά μας

---

[60] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 106.

[61] Εφεσ. 4,8-10· Αρχιμ. Ζαχαρία, ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, Έσσεξ Αγγλίας 2000, σ. 174.

οδηγεί κατευθείαν στην απώλεια της συντριβής και κατά συνέπεια στην ανάγκη για περαιτέρω κάθαρση και μετάνοια.

Η άρση της χάριτος μπορεί ακόμη να ενεργείτε ως νόμιμη τιμωρία για κάποιο λάθος. Η απώλεια της χάριτος είναι σύμμετρη προς το μέγεθος του σφάλματος μας [//276] που προηγήθηκε. Ο Γέροντας Σωφρόνιος μας είχε διευκρινίσει ότι οι μοναχοί της Φυλακής, που περιγράφονται από τον άγιο Ιωάννη τον Σιναΐτη[62], υπερέβαιναν το σύνηθες μέτρο. Προφανώς είχαν αξιωθεί της θέας του ακτίστου φωτός της δόξας του Θεού, αλλά αργότερα εξέπεσαν από τη δοξασμένη αυτή όραση. Συνηθισμένοι μοναχοί δεν θα μπορούσαν να αντέξουν ούτε μία ημέρα στη Φυλακή. Ένας άνθρωπος όμως ο οποίος δέχθηκε στην αρχή τον φωτισμό της χάριτος, γεύθηκε την παντοδυναμία του Θεού, πλημμύρισε από την ευφροσύνη της αναγεννητικής αγάπης Του και της τελειότητας της ενώσεως μαζί Του, και έπειτα έχασε τα πάντα, είναι έτοιμος να υποστεί κάθε θυσία, προκειμένου να αποκατασταθεί στο πλήρωμα της χάριτος που είχε γνωρίσει. Η αποχώρηση του Πνεύματος είναι η πιο σκληρή και ανυπόφορη καταδίκη. Ο έσω άνθρωπος στην κυριολεξία καταπονείται από τη συνείδηση του έως θανάτου. Μερικοί από τους μοναχούς της Φυλακής λυπούνταν τόσο βαθιά για την κατάσταση τους, ώστε πέθαιναν μέσα σε λίγες ημέρες αγώνα για την επανένωση τους με το Φως του Χριστού. Όσο πιο πολλή χάρη γνώρισε η ψυχή, τόσο πιο σκληρό και απαράκλητο είναι το πένθος της, όταν η χάρη κρίνει ότι έφθασε ο αρμόδιος καιρός για την αποχώρηση της.

Πολύ εποικοδομητική είναι η αναδρομή στους βίους των Αγίων, γιατί μαθαίνουμε πολλά σχετικά με τις διάφορες αιτίες απώλειας της χάριτος. Ταυτόχρονα, κάθε ιδιαίτερη περίπτωση είναι πάρα πολύ διδακτική, όσον [//277] αφορά στους τρόπους αποκαταστάσεως της. Πολλά από τα πιο εμπνευσμένα κείμενα περιγράφουν σχεδόν υπεράνθρωπες προσπάθειες για την επανάκτηση της χάριτος. Υπάρχει ωστόσο ένα κοινό γνώρισμα σε όλους τους βίους. Οποτεδήποτε οι Άγιοι έφθαναν στο χείλος της απογνώσεως και έκραζαν με όλη τη δύναμη: «Τώρα πεθαίνω, τώρα χάνομαι!», τότε συντελούνταν το πέρασμα τους από το εξώτερο σκότος της αυτοκενώσεως στο άρρητο κάλλος της οράσεως της θείας δόξας[63]. Μια από τις πιο συγκλονιστικές περιπτώσεις διαβάσεως αυτού του είδους συναντάται στον βίο του οσίου Σιλουανού.

Κάτι ανάλογο παρατηρείται στον συγκινητικό βίο του αγίου Νήφωνος[64], ενός μεγάλου Αγίου, ο οποίος έζησε στην Κωνσταντινούπολη. Λίγο καιρό μετά την κουρά του σε μοναχό, όπως ο ίδιος διηγείται, έπεσε σε αμέλεια. Μια μέρα μπήκε στον ναό, για να προσευχηθεί μπροστά στην εικόνα του Χριστού, και είδε τον Σωτήρα να αποστρέφει το Πρόσωπο Του από αυτόν. Η τραυματική αυτή

---

[62] ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 5,5 σσ. 116-126.

[63] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 107.

[64] ΕΝΑΣ ΑΣΚΗΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ (Άγιος Νήφων Κωνσταντινουπόλεως) εκδ. Ι.Μ. Παρακλήτου, Ωρωπός 1988, σσ. 185-189.

εμπειρία θα μπορούσε να του αφαιρέσει την ίδια τη ζωή του. Χτυπούσε τον εαυτό του με πέτρες και του επέβαλλε τις πιο ανελέητες σωματικές τιμωρίες. Η βαθειά μεταμέλεια του, ωστόσο, καρποφόρησε και εξήλθε από την αμέλεια στην οποία είχε ενδώσει. Η ακραία μετάνοια του έφθασε σε τέτοιο σημείο, ώστε, ανήμπορος να βαστάσει περισσότερο πόνο, έκραξε προς τον Κύριο: «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με εγκατέλειψες;» Καθώς όμως επαναλάμβανε [//278] τους ίδους ακριβώς λόγους του Εσταυρωμένου Χριστού, είδε το άκτιστο Φως. Τότε πραγματοποιήθηκε μέσα του ριζική αλλαγή, ίση σε μέγεθος με αυτήν που συντελέσθηκε στον άγιο Σιλουανό, αφότου άκουσε τον λόγο του Κυρίου: «Κράτα τον νου σου στον άδη, και μην απελπίζεσαι». Ο άγιος Νήφων, χάρη στη φλογερή μετάνοια του, αναγεννήθηκε σε τέτοιον βαθμό και απέκτησε τέτοια φήμη, που ήθελαν να τον χειροτονήσουν επίσκοπο. Έχοντας απόλυτη συναίσθηση της αναξιότητας του για τέτοια τιμή διέφυγε στην Αλεξάνδρεια μαζί με τον υποτακτικό του. Λίγο μετά την άφιξη τους εκεί πέρασαν έξω από έναν καταφώτιστο ναό κατάμεστο από κόσμο. Ο άγιος Νήφων πρότεινε να εισέλθουν, για να προσκυνήσουν και να συμπροσευχηθούν με τους χριστιανούς. Όπως αποδείχθηκε, ο τοπικός επίσκοπος είχε μόλις κοιμηθεί, και το ποίμνιο του αγρυπνούσε στον ναό με την ελπίδα να αποκαλύψει ο Θεός τον επόμενο επίσκοπο, γιατί δεν ήταν σε θέση να συμφωνήσουν στο θέμα του διαδόχου. Φυσικά ο άγιος Νήφων δεν γνώριζε τίποτα. Όταν μαζί με τον συνοδό του μπήκαν στον ναό, οι πιστοί σταμάτησαν να προσεύχονται και τα μάτια όλων έπεσαν στον Άγιο, ενώ συγχρόνως άρχισαν να αναφωνούν: «Αυτός πρέπει να γίνει επίσκοπος μας!» Τον άρπαξαν και, από απλό μοναχό, τον χειροτόνησαν διαδοχικά διάκονο, πρεσβύτερο και στη συνέχεια επίσκοπο.

Το είδος αυτό της ριζικής μετάνοιας ενεργείται από την επίσκεψη του ακτίστου Φωτός, και συντελείται γενικά **σε ανθρώπους, τους οποίους οι περιστάσεις υποχρέωσαν να εισδύσουν στο φοβερό μυστήριο της καθόδου του Χριστού στον άδη**. Στους Ψαλμούς αναγράφεται: [//279] «Εγώ δε είπα εν τη εκστάσει μου· απέρριμαι από προσώπου των οφθαλμών σου. Δια τούτο εισήκουσας της φωνής της δεήσεώς μου εν τω κεκραγέναι με προς σε» (Ψαλμ. 30,23). Χωρίς την κατάδυση στην άβυσσο, δεν μπορεί να υπάρξει ανάβαση στα ύψη, σύμφωνα με τη διδασκαλία του Γέροντος Σωφρονίου[65]. **Ο πολύτιμος μαργαρίτης**, δηλαδή **η γνώση του Ίδιου του Προσώπου του Χριστού** (Β′ Κορ. 4,6), **μας χορηγείται, <u>μόνο όταν συγκατατεθούμε πλήρως και συνειδητά</u> στη μεγαλειώδη ανάπλαση μας από τα χέρια του ζώντος Θεού**.

Η απώλεια της χάριτος ως απόρροια της αμαρτίας είναι εξαιρετικά οδυνηρή. Πόσο απρόβλεπτα, πόσο εύκολα μας σαγηνεύει η «ευπερίστατος» (Εβρ. 12,1) αμαρτία στην προσπάθεια της να μολύνει όλες τις πράξεις μας! Όσο πιο πολλή χάρη μας δόθηκε, τόσο πιο αυστηρή αποδεικνύεται η τιμωρία που διαδέχεται την απώλεια της, ιδιαίτερα όταν παραπατούμε και πέφτουμε εξαιτίας της δικής μας αμέλειας ή ανυπακοής.

---

[65] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 211· Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, σσ. 104-105.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος ανέτρεχε συχνά στην ακόλουθη ιστορία από το *Μέγα Γεροντικό*. Ο αββάς Ισαάκ ο Θηβαίος, ασκητής φημισμένος για την αρετή και την αγιότητα του, είδε έναν άλλο μοναχό να διαπράττει αμαρτία και, πιθανόν κουρασμένος ή ίσως αφηρημένος, τον αποδοκόμασε λέγοντας: «Δεν έκανε καλά!» Ακόμη και εκείνοι, που είναι πλήρης χάριτος και μεγάλοι ενώπιον [//280] του Θεού, πέφτουν κάποτε σε στιγμιαία ολισθήματα, επειδή η αμαρτία μας περικυκλώνει σε κάθε μας βήμα. Έτσι διετύπωσε κρίση κατά του αδελφού, αντί να επιδείξει έλεος και συμπόνια. Επιστρέφοντας στο κελί του, είδε έναν άγγελο να φράζει την πόρτα του, ο οποίος του είπε: «Ο Θεός με έστειλε να ρωτήσω εσένα, τον Άγιο, πού να βάλω την ψυχή του αδελφού που κατεδίκασες». Ο ασκητής κατάλαβε αμέσως ότι είχε διαπράξει το αμάρτημα της κατακρίσεως του αδελφού του, έπεσε κατά πρόσωπο και ζήτησε συγχώρηση. Όπως διηγείται η ιστορία, δεν μπήκε ποτέ ξανά στο κελί του. Έζησε σαν άγριο θηρίο μέσα στην έρημο υπομένοντας τον καύσωνα της ημέρας και τον παγετό της νύχτας. Μόνο μετά από επτά χρόνια επέστρεψε πίσω, γεγονός που σημαίνει ότι τόσα χρόνια χρειάστηκε, για να αποκατασταθεί στην προηγούμενη κατάσταση χάριτος. Η μοναδική φράση του –«Δεν έκανε καλά!»– ήταν αρκετή, για να προκαλέσει την εγκατάλειψη της χάριτος. Πράγματι, ο Θεός περιμένει πολλά από όσους ενδιατρίβουν συνεχώς στην παρουσία Του. Καθώς η Γραφή προειδοποιεί, «δυνατοί δυνατώς ετασθήσονται» (Σοφ. Σολ. 6,6). Ο Θεός ανέμενε «σπλάγχνα οικτιρμών» από τον όσιο αυτό άνδρα, αλλά σε μια στιγμή αδυναμίας έκρινε τον αδελφό του και τιμωρήθηκε πολύ αυστηρά γι’ αυτό[66].

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο ο Γέροντας Σωφρόνιος αντιλαμβανόταν ορισμένες πλευρές του βίου του αγίου Σεραφείμ του Σάρωφ, σχετικά με την απώλεια της χάριτος ως συνέπεια της αμαρτίας. [//281] Μια κυρία, η οποία συγκέντρωνε στοιχεία για τη συγγραφή του βίου του αγίου Σεραφείμ, ήλθε στο μοναστήρι μας από τη Γαλλία, για να συμβουλευθεί τον Γέροντα Σωφρόνιο. Ο Γέροντας την αποθάρρυνε να σκιαγραφήσει τον Άγιο απλώς ως κάποιον ευλαβή άνδρα, τον οποίο η μεγάλη αφοσίωση του τον οδήγησε να προσευχηθεί στον Θεό, γονατισμένος πάνω σε έναν βράχο, επί χίλιες ημέρες και νύχτες, μετά από τις οποίες ο Θεός τον τίμησε με μεγάλες δωρεές.

Η αλήθεια που κρύβεται στη φοβερή άσκηση του Αγίου είναι η εξής: Ως διάκονος, ο άγιος Σεραφείμ **είχε δεχθεί απερίγραπτο μέτρο χάριτος** κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας **όταν**, εξερχόμενος του ιερού για την εκφώνηση «και εις τους αιώνας των αιώνων» ακριβώς πριν από τον Τρισάγιο Ύμνο, **είδε τον Κύριο να έρχεται με δόξα στον κόσμο**, όπως ακριβώς Τον είδε και ο άγιος Σιλουανός. Η χάρη που δέχθηκε ο άγιος Σεραφείμ τη στιγμή της οράσεως ήταν τόσο μεγάλη, ώστε αδυνατώντας να προφέρει άλλο λόγο, παρέμεινε άφωνος. Ο γηραιός Ηγούμενος του, άνθρωπος πνευματικός, κατάλαβε τι είχε συμβεί και τον προέτρεψε να παραμείνει ήσυχος σε μια γωνιά του ιερού ως τη στιγμή της Θείας Μεταλήψεως.

---

[66] ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ, εκδ. «Αστήρ», Αθήνα 1970, σ. 57.

Από τότε ο άγιος Σεραφείμ πορευόταν από δύναμη σε δύναμη, παραμένοντας στην ευλογημένη αυτή κατάσταση για αρκετά χρόνια. Μετά την κοίμηση του ηλικιωμένου Ηγουμένου τέθηκε το θέμα της διαδοχής του και προτάθηκαν δύο υποψήφιοι: ο άγιος Σεραφείμ, που είχε γίνει εν τω μεταξύ ιερέας, και άλλος ένας ιερομόναχος. Από ταπείνωση και αγάπη για την εσωτερική ζωή ο άγιος Σεραφείμ αποσύρθηκε, παραχωρώντας την ηγουμενία [//282] στον άλλο υποψήφιο. (Η θέση της ηγουμενίας εκλαμβάνεται ως δόξα μόνο από όσους είναι υποδουλωμένοι στο πάθος της φιλαρχίας, ενώ για όσους πραγματικά ασκούν τα καθήκοντα που προϋποθέτει, αποτελεί πολύ βαρύ σταυρό). Σε αντίθεση με την ταπείνωση του αγίου Σεραφείμ, ο οποίος είχε αποσυρθεί, προκειμένου να επιδοθεί με μεγαλύτερη θέρμη στην προσευχή που διδάχθηκε από τη χάρη, ο νέος Ηγούμενος έκανε τα πάντα, για να τον διώξει από το μοναστήρι. Ο άγιος Σεραφείμ του είχε παραχωρήσει όλο τον χώρο, αλλά εκείνος ανικανοποίητος ήθελε να τον απομακρύνει εντελώς. Ο Άγιος αποφάσισε να φύγει, αλλά διέκρινε μέσα του κάποια πικρία και λύπη, που ανθρωπίνως ήταν απόλυτα δικαιλογημένη και είχε προκληθεί από τη στάση του νέου Ηγουμένου. Εντούτοις, ακόμη και αν η ανθρώπινη λογική μας αθωώνει και δικαιώνει, αυτό δεν σημαίνει ότι είμαστε δίκαιοι και ενώπιον του Θεού. Το είδος της πικρίας που έθρεψε μέσα του ο Άγιος λύπησε το Άγιο Πνεύμα, και για τον λόγο αυτό έχασε την ευλογημένη κατάσταση του. Βλέποντας τον εαυτό του απογυμνωμένο από την ασυνήθιστη χάρη που είχε λάβει με την όραση του Υιού του Θεού μέσα στη δόξα Του, αποσύρθηκε στην έρημο έχοντας κατά νου έναν μόνο σκοπό: να επιδοθεί σε μετάνοια μέχρι θανάτου, με την ύστατη ελπίδα να αποκατασταθεί στην αρχική κατάσταση της χάριτος που είχε. Αυτό είναι και το βαθύτερο αίτιο, στο οποίο θεμελιώθηκε όλη η βία της προσευχής του. Αυτό εξηγεί γιατί παρέμεινε γονατιστός πάνω σε βράχο επί χίλιες ημέρες και νύχτες, εκλιπαρώντας για το έλεος του Κυρίου. Ο αββάς Ισαάκ ο Θηβαίος χρειάσθηκε να περιμένει επτά χρόνια, ο άγιος Σεραφείμ τρία, ενώ σε [//283] άλλες περιπτώσεις απαιτείται λιγότερος ή περισσότερος χρόνος. Αυτό οικονομείται από την πρόνοια του Παντογνώστη Θεού. Σε παρόμοιες ασυνήθιστες περιπτώσεις ακραίας μετάνοιας το αρχικό μέτρο χάριτος χορηγείται ξανά, τώρα όμως μόνιμο και σταθερό.

Πόσο αυστηρά μπορεί να παιδεύσει ο Θεός όσους Τον έχουν γνωρίσει στενά, και πόσο σκληρή φαίνεται στα μάτια μας η μορφή αυτή της παιδείας, ιδιαίτερα αν το πρόσωπο αυτό είχε αξιωθεί της άμεσης εμπειρίας του ακτίστου Φωτός! Παρόμοια ήταν και η περίπτωση του αββά Βησσαρίωνα – ενός άλλου Πατέρα της Αιγυπτιακής ερήμου:

> «Διηγήθηκαν οι μαθητές του αββά Βησσαρίωνα ότι η ζωή του Γέροντα υπήρξε τέτοια, σαν να ήταν ένα από τα πουλιά που πετούν στον αέρα ή ψάρι που κολυμπάει στη θάλασσα ή ζώο της στεριάς· έζησε όλη του τη ζωή ατάραχα και αμέριμνα. Δεν είχε καμιά έγνοια για στέγη· δεν φάνηκε να τον διακατέχει επιθυμία να βρεθεί σε κάποιον τόπο».

Φαίνεται καθαρά πως η θεία χάρη, που ενοικούσε πλούσια μέσα του, τον είχε αποσπάσει από καθετί γήινο, ακόμη και από τη βασική ανάγκη ενός τόπου κατοικίας.

> «Είχε εντελώς ξεπεράσει τα σωματικά πάθη. Τρεφόταν με την ελπίδα των μελλοντικών αγαθών και, στηριγμένος στο οχυρό της πίστεως, περνούσε τη ζωή του καρτερικά σαν ένας αιχμάλωτος περιφερόμενος εδώ κι εκεί, υπομένοντας το κρύο και τη γύμνια ή την κάψα του φλογερού ήλιου, υπαίθριος πάντοτε».

[//284] Πως θα μπορούσε να εγκαρτερήσει σε τόση κακοπάθεια χωρίς την αντίληψη της χάριτος; Στη σύντομη αυτή βιογραφική διήγηση δεν αναφέρεται πότε ακριβώς και υπό ποιες συνθήκες έχασε τη χάρη, αλλά ενδεικτική για την απώλεια της χάριτος είναι η συνέχεια της αφηγήσεως:

> «Και αν τύχαινε να βρεθεί σε ήμερο τόπο, όπου ζουν μοναχοί κοινοβιακά, καθόταν έξω από τις πύλες κλαίγοντας και θρηνώντας σαν ένας ναυαγός που τον έρριξαν τα κύματα στη στεριά. Και όταν μετά από ώρα βγαίνοντας κανένας από τους αδελφούς, τον έβρισκε να κάθεται σαν ένας από τους ζητιάνους που γυρνούν στον κόσμο, τον πλησίαζε και με συμπόνια του έλεγε: "Γιατί κλαις, άνθρωπε μου; Αν χρειάζεσαι κάτι για να ζήσεις, θα το έχεις όσο μας είναι δυνατόν. Αλλά μπες μέσα, κάτσε να φας μαζί μας ό,τι βρίσκεται". Κι αυτός αποκρινόταν πως δεν μπορεί να μείνει κάτω από στέγη, πριν βρει το δικό του σπίτι. "Έχασα", έλεγε, "πολλά πράγματα με διαφόρους τρόπους, γιατί και σε χέρια πειρατών έπεσα και ναυάγησα και ξέπεσα από την ευγενική μου καταγωγή. Ήμουν ένδοξος και κατάντησα άδοξος". Και ο αδελφός υποχωρώντας μετά από όσα έλεγε, έμπαινε, έπαιρνε ένα κομμάτι ψωμί και τον παρακαλούσε: "Πάρ'το αυτό, πάτερ. Και τα άλλα, όπως λες, ο Θεός θα σου τα δώσει· και πατρίδα και τη δόξα της γενιάς σου και τον πλούτο που ανέφερες". Κι εκείνος πάνω σε αυτά τα λόγια ακόμη περισσότερο αναστέναζε και έλεγε δυνατά: "Δεν γνωρίζω να πω, αν θα μπορέσω να βρω αυτά που έχασα και ζητώ. Θα είμαι περισσότερο ευχαριστημένος να κινδυνεύω καθημερινά, όσο ζω, μέχρι θανάτου, μην έχοντας ανάπαυλα στις αμέτρητες συμφορές [//285] μου. Διότι πρέπει να τελειώσω τον δρόμο μου γυροφέροντας συνεχώς"»[67].

Ο αββάς Βησσαρίων, απαρηγόρητος για την απώλεια της χάριτος, περιφερόταν σαν άγριο και ανήσυχο θηρίο θρηνώντας μέσα στην έρημο. «Παντί δε ώ εδόθη πολύ, πολύ ζητηθήσεται παρ' αυτού» (Λουκ. 12,48).

Τελικά ας εξετάσουμε πως ο άγιος Σιλουανός έζησε την απώλεια της χάριτος. Έχουμε ήδη αναφερθεί στην όραση του Χριστού που αξιώθηκε ενώ βρισκόταν στο χείλος της απογνώσεως. Όταν αργότερα εξέπεσε από τη χάρη που

---

[67] ΤΟ ΜΕΓΑ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ, έκδ. Ι.Ησυχ. «Το Γενέσιον της Θεοτόκου», τόμ. Β', Θεσσαλονίκη, 1995, σσ. 289-293.

είχε δεχθεί, εισήλθε σε λυσσαλέα μάχη με το πάθος της κενοδοξίας, γιατί δεν γνώριζε ακόμη πώς να ταπεινώνει την ψυχή του. Οι αλγεινές δοκιμασίες του διήρκεσαν δεκαπέντε χρόνια και, όπως αφηγείται, αν δεν ανακαλούσε συνεχώς στη μνήμη του την απερίγραπτη πρώτη χάρη που του είχε δώσει ο Θεός, όταν αντίκρυσε το ταπεινό Πρόσωπο του ζώντος Κυρίου, δεν θα μπορούσε να αντέξει ούτε μία από τις φρικτές εκείνες νύχτες της τιτάνιας πάλης του εναντίον των δαιμόνων· και όμως υπέμεινε πολλές[68]. Τόση είναι η δύναμη της χάριτος. Ο άγιος Σιλουανός έζησε απαρηγόρητος μέσα στο μεταφυσικό άλγος του, και η ακόρεστη ψυχή του θελγόταν παντοτινά από τον Χριστό και την ταπείνωση Του. Όλος ο [//286] αγώνας του αυτός αποκαλύπτεται εναργέστατα στις γραφές του, αλλά για την απώλεια της χάριτος εκφράζεται, με τον πιο δραματικό τρόπο, στον «Θρήνο του Αδάμ»:

«Κι εγώ έχασα τη χάρη και φωνάζω μαζί με τον Αδάμ:

Σπλαγχνίχου με, Κύριε. Δώσε μου πνεύμα ταπεινώσεως και αγάπης.

Ω, αγάπη του Κυρίου! Όποιος σε γνώρισε, σε αναζητεί ακούραστα και κράζει ημέρα και νύχτα: Σε ποθώ, Κύριε, και Σε αναζητώ με δάκρυα. Πώς να μη Σε ζητώ; Εσύ μου έδωσες να Σε γνωρίσω εν Αγίω Πνεύματι και η θεία αυτή γνώση προσελκύει αδιάλειπτα την ψυχή μου κοντά Σου.

Θρηνεί ο Αδάμ:

Δεν με τέρπει η σιγή της ερήμου. Δεν με ελκύουν των ορέων τα ύψη. Δεν με αναπαύει το κάλλος των δασών και των λιβαδιών. Δεν καταπραΰνει τον πόνο μου το κελάδημα των πουλιών. Τίποτε, τίποτε δεν μου δίνει τώρα χαρά. Η ψυχή μου ράγισε από την πολλή θλίψη. Πρόσβαλα τον αγαπημένο Θεό μου. Και αν με δεχόταν πάλι στον παράδεισο ο Κύριος, και εκεί με πόνο θα θρηνούσα: Γιατί πίκρανα τόσο τον αγαπημένο μου Θεό;

Ο Αδάμ, διωγμένος από τον Παράδεισο, εξέχεε από την πληγωμένη καρδιά του πηγές δακρύων. Το ίδιο κάθε ψυχή, που γνώρισε τον Κύριο, θρηνεί γι’ Αυτόν και λέει:

Πού είσαι Κύριε; Που κρύφθηκε το κάλλος του Προσώπου Σου; Η ψυχή μου πολύν καιρό τώρα δεν βλέπει το Φως Σου και πονεμένη Σε ζητεί με δάκρυα. Πού κρύφθηκε ο Κύριος μου; Γιατί δεν Τον βλέπω στην ψυχή μου; Τι Τον εμποδίζει να κατοικεί μέσα μου;

[//287] Αυτό Τον εμποδίζει: Δεν υπάρχει μέσα μου η ταπείνωση και η αγάπη για τους εχθρούς[69].

Η ψυχή μου, Κύριε, καταγίνεται μαζί Σου όλη την ημέρα και όλη τη νύχτα. Το Πνεύμα Σου με ελκύει να Σε ζητώ, και η μνήμη Σου

---

[68] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 49.

[69] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 535-536.

ευφραίνει τον νου μου. Η ψυχή μου Σε αγάπησε και χαίρεται, γιατί Εσύ είσαι ο Θεός μου και ο Κύριος μου, και Σε ποθεί μέχρι δακρύων. Παρότι όλα είναι ωραία στον κόσμο, εντούτοις κανένα γήινο δεν με χαροποιεί, και η ψυχή μου επιθυμεί μόνο τον Κύριο.

Τίποτε πάνω στη γη δεν μπορεί να σαγηνεύσει την ψυχή που γνώρισε τον Θεό, αλλά ορμά ακατάπαυστα στον Κύριο και φωνάζει, σαν το νήπιο που έχασε τη μητέρα του:

Διψά η ψυχή μου για Σένα και Σε αναζητώ με δάκρυα.

Η ψυχή από την αγάπη του Κυρίου είναι σαν να παραφρόνησε· κάθεται, σιωπώ, δεν θέλει να μιλεί· και σαν παράφρονη κοιτάζει τον κόσμο και δεν τον επιθυμεί και δεν τον βλέπει. Και οι άνθρωποι δεν γνωρίζουν ότι αυτή βλέπει τον αγαπημένο Κύριο και ο κόσμος έμεινε, θαρρείς, πίσω και ξεχάστηκε, και η ψυχή δεν θέλει να τον προσέχει, γιατί δεν υπάρχει σε αυτόν η άφθαρτη γλυκύτητα.

Έτσι συμβαίνει στην ψυχή που γνώρισε τη θεϊκή γλυκύτητα του Αγίου Πνεύματος»[70].

Ο Κύριος λέει: Πυρ ήλθον βαλείν επι την γην και τι θέλω ει ήδη ανήφθη (Λουκ. 12,49). Είναι απαραίτητο σε [//288] όλους εμάς, που είμαστε παιδιά του Αδάμ, να περάσουμε μέσα από το ουράνιο αυτό πυρ που κατακαίει τις ρίζες των θανατηφόρων παθών. Διαφορετικά δεν θα δούμε το πυρ αυτό να μεταβάλλεται σε Φως νέας ζωής, διότι στην πτώση μας συμβαίνει η καύση να προηγείται του φωτισμού και όχι το αντίθετο. Συνεπώς ας ευλογήσουμε τον Κύριο και για την ενέργεια αυτή της αγάπης Του που κατακαίει»[71].

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Τι είναι τιμωρία;

Απάντηση 1: Η στέρηση της ζωντανής παρουσίας του Χριστού, η εκδίωξη μας από τη παρουσία Του. Η ζωντανή παρουσία του Χριστού είναι η ευδαιμονία αλλά και η τιμωρία μας: ευλογούμαστε, όταν βρισκόμαστε στη ζωοποιό παρουσία του Χριστού, και τιμωρούμαστε, όταν την χάνουμε.

Ερώτηση 2: Συνεπώς επιβάλλω στον εαυτό μου την τιμωρία αυτή, όταν λυπώ το Άγιο Πνεύμα;

Απάντηση 2: Ναι.

Ερώτηση 3: Ο απόστοος Παύλος λέει: «Όπου επλεόνασεν η αμαρτία, υπερεπερίσσευσεν η χάρις» (Ρωμ. 5,20). Μπορείτε, σας παρακαλώ, να το

---

[70] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 593-594.

[71] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 17.

εξηγήσετε στο πλαίσιο όσων [//289] είπατε σχετικά με την αμαρτία και τη χάρη; Είπατε επίσης ότι το βράδυ, όταν επιστρέφουμε στο σπίτι και απομονωνόμαστε από τον κόσμο, μπορούμε να προσευχηθούμε, να στραφούμε στον Χριστό και να έλθουμε στον εαυτό μας. Τι έχετε να πείτε για το ημερήσιο πρόγραμμα των ιερέων; Είμαστε υποχρεωμένοι να συναναστραφούμε με ανθρώπους, δεν μπορούμε να το αποφύγουμε. Πρέπει να συζητήσουμε μαζί τους και να κατανοήσουμε τις βουλές τους. Ένας μοναχός μπορεί να μειώσει στο ελάχιστο τις επαφές του με τον κόσμο, αλλά ο ιερέας οφείλει να περιβάλλει με κατανόηση τους ανθρώπους και ταυτόχρονα έχει ανάγκη από τη χάρη αυτή, για να ανταποκριθεί στα αιτήματα τους. Όσα αναφέρατε είναι πολύ ωφέλιμα για όσους ζουν σε μοναστήρι, αλλά σας παρακαλούμε να μας πείτε κάτι για τη δική μας διακονία.

Απάντηση 3: Καταλαβαίνω τι λέτε, και έχετε δίκαιο. Αλλά είναι καλό να βλέπουμε ξεκάθαρα τις αρχές αυτές που είναι σε κάθε περίσταση αληθινές. Ακόμη και αν είστε ιερέας και εμπλέκεσθε σε πολλές δραστηριότητες με τους ανθρώπους, αν δεν έχει προηγηθεί κάποιος χρόνος παραμονής στην παρουσία του Θεού, δεν θα μπορέσετε να φέρετε σε πέρας τις υποχρεώσεις αυτές με τον θεάρεστο τρόπο. Αν κάποιος δεν έχει προσευχηθεί με συντριβή το πρωί, τότε τα λόγια παρακλήσεως που θα προφέρει θα είναι άβολα στο στόμα του. Αν ο ιερέας δεν φέρει μέσα στην καρδιά του έστω και λίγο πόνο, δεν θα είναι ικανός να παρηγορήσει. Και αν δεν ζει στην παρουσία του Κυρίου, δεν θα καταφέρει να μεταστρέψει τις επαφές του με τους ανθρώπους σε επαφή με τον Θεό. Κάθε επικοινωνία των ανθρώπων με τον ιερέα είναι επαφή με τον Κύριο. [//290] Φυσικά, ο Θεός το γνωρίζει και δεν θα είναι τόσο αυστηρός με τους ιερείς που εργάζονται με τους ανθρώπους. Θα τους μεταδώσει ακόμη και χάρη και ενέργεια, όπως ακριβώς κάνει με τους μοναχούς ή και περισσότερο.

Κάποτε ένας μοναχός από το μετόχι της Μονής του αγίου Παντελεήμονος στην Κωνσταντινούπολη είχε μια οπτασία. Πολλοί ταξίδευαν από τη Ρωσία στην Ιερά Μονή και σταματούσαν καθ’ οδόν στο μετόχι της Κωνσταντινουπόλεως. Εκεί υπήρχε και ένα νοσοκομείο για την παροχή βοήθειας σε όσους αρρώσταιναν καθ’ οδόν. Μια νύχτα εμφανίσθηκε η Θεομήτωρ μαζί με τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο θεραπεύοντας τον ένα άρρωστο μετά τον άλλο. Όταν έφθασαν στο κρεβάτι ενός άρρωστου μοναχού, η Παναγία είπε στον άγιο Ιωάννη: «Άφησε τον εκεί· είναι μοναχός! Πήγαινε στον επόμενο!» Δηλαδή, η Θεομήτωρ θεράπευσε όλους τους ασθενείς εκτός από τον μοναχό. Αυτός επρόκειτο να διδαχθεί διαφορετικό μάθημα.

Έχω τη γνώμη ότι, οφείλουμε ως ιερείς και ποιμένες, αν επιθυμούμε να επιτελούμε το έργο μας όπως θα έπρεπε, να διαθέτουμε προσωπικό χρόνο με τον Θεό, όπως επίσης είναι απαραίτητο εμείς πρώτοι να ζούμε την προσωπική μας τραγωδία και να μιλούμε στον Κύριο από την καρδιά μας. Τότε θα έχουμε έναν λόγο παρηγοριάς για όλους όσους συναντούμε. Αυτό άλλωστε είναι το καθήκον του ιερέως: να παρηγορεί το ποίμνιο του, να τους μεταδίδει παρακλητικό λόγο. «Ιερείς μου, ιερείς μου, παρακαλείτε τον λαό μου», ορίζει ο Κύριος με το στόμα του προφήτου Ησαΐα (Ησ. 40,1). Είναι χρέος του ιερέα να αναπαύει τις [//291] ψυχές

των ανθρώπων. Αλλά είναι αδύνατον να μεταδώσουμε λόγο παρακλήσεως, αν δεν έχουμε προηγουμένως παρηγορηθεί οι ίδιοι αληθινά από τον Κύριο. Στην αρχή της δεύτερης επιστολής του προς τους Κορινθίους ο απόστολος Παύλος λέει: «Ευλογητός ο Θεός πάσης παρακλήσεως, ο παρακαλών ημάς εις το δύνασθαι παρακαλείν τους εν πάσι θλίψει δια της παρακλήσεως ής παρακαλούμεθα αυτοί υπό του Θεού» (Β΄ Κορ. 1,3-7). Σε μια παράγραφο χρησιμοποιεί τον όρο «παράκληση» εννέα ή δέκα φορές. Δεν είναι εύκολο να παρέχουμε στον λαό τέτοια παρηγοριά, αν δεν έχουμε προηγουμένως παραμείνει αρκετά στην παρουσία του ζώντος Θεού.

Νομίζω ότι, τρόπον τινά, ο ιερέας πρέπει να ζει ακόμη πιο υπέροχη ζωή από τον μοναχό· σας ζητώ συγνώμη για τον λόγο αυτό. Φυσικά ο Θεός γνωρίζει πόσο απαιτητικό και δύσκολο είναι το λειτούργημα του ιερέα και δεν περιμένει από τον ιερέα που έχει ποίμνιο να ζει ως ησυχαστής. Αλλά ένα μέρος της ζωής του πρέπει οπωσδήποτε να είναι ησυχαστικό. Όλα πρέπει να ξεκινούν από την ησυχία, ακριβώς όπως ο Υιός του Θεού, ο Λόγος του Θεού, γεννήθηκε από τη σιωπή, από την ησυχία του Πατρός, όπως έγραφε ένας Σύρος απολογητής του δεύτερου αιώνα. Ακόμη και ο Κύριος, οδεύοντας μέσω της Σαμάρειας προς το Όρος Θαβώρ, παρέμεινε μαζί με τους μαθητές Του επί μία εβδομάδα, χωρίς να προφέρει ούτε έναν λόγο. Τους προετοίμασε για την εμπειρία της Μεταμορφώσεως Του, βαδίζοντας μαζί τους ολόκληρη την εβδομάδα σε απόλυτη σιγή και στη συνέχεια αποκάλυψε [//292] τον Εαυτό Του (Ματθ. 17,1-2). Όταν ο Ιησούς του Ναυή περικύκλωσε την Ιεριχώ, ζήτησε από τον λαό του να παραμείνει σε ησυχία επί επτά ημέρες. Την έβδομη ημέρα ήχησε η σάλπιγγα, και τα τείχη της Ιεριχούς έπεσαν (Ιησούς Ναυή 6,1-20). Ο προφήτης Μωυσής ζήτησε από τον λαό να παραμείνει σε σιγή επί σαράντα ημέρες και στη συνέχεια εισήλθε στη δοξασμένη νεφέλη (Έξ. 24,14-18). Στις διηγήσεις αυτές βρίσκουμε ένα πρότυπο που ισχύει για όλους μας. Ανεξάρτητα από το αν είμαστε ιερείς ή μοναχοί, δεν μπορούμε να προκόψουμε χωρίς προσευχητική ησυχία.

Αναφέρατε επίσης το του αποστόλου Παύλου, «όπου επλεόνασεν η αμαρτία, υπερεπερίσσευσεν η χάρις». Δηλαδή, όπου επλεόνασε η αμαρτία και ακολούθησε η μετάνοια, υπερεπερίσσευσε η χάρη. Βεβαίως δεν αμαρτάνουμε, για να λάβουμε χάρη, αλλά αν αμαρτήσαμε και μετανοούμε, τότε ακόμηκαι η αμαρτία μας μπορεί να αποβεί αιτία για μεγάλη παρηγοριά και μεγαλύτερο χάρισμα από τον Θεό.

Ερώτηση 4: Αναφέρατε τον ασκητή ο οποίος, αφού θεώρησε τον εαυτό του αμαρτωλό, εγκατέλειψε το κελί του και δεν επέστρεψε πίσω παρά μόνο μετά από επτά χρόνια. Σας παρακαλώ, να συγχωρήσετε την άγνοια μου επί του θέματος και να μου επιτρέψετε την εξής ερώτηση: Δεν νομίζετε ότι οι μοναχοί υπερβάλλουν στην τιμωρία του εαυτού τους, όταν η χάρη του Θεού είναι διαθέσιμη; [//293] Όταν κάποιος ζητεί συγχώρηση από τον Θεό, θα την έχει. Ο ληστής στον σταυρό την κέρδισε αμέσως. Γιατί υπερβάλλουν τόσο πολύ, όπως ο μοναχός που αυτοτιμωρήθηκε εφτά χρόνια;

Απάντηση 4: Είναι αλήθεια ότι μόλις ζητήσουμε συγχώρηση, ο Θεός μας χορηγεί την άφεση. Αλλά οι πληγές που προκαλούνται από την αμαρτία είναι ακόμη εκεί και χρειάζονται θεραπεία, και αυτή είναι η μεγάλη πάλη που υπολείπεται. Βέβαια, όταν οι άνθρωποι προσέρχονται για εξομολόγηση, εκτός αν κάποια αμαρτία τους επαναλαμβάνεται από αρνητική προδιάθεση, δεν κάνουμε ερωτήσεις, διαβάζουμε τη συγχωρητική ευχή και τους επιτρέπουμε να μετέχουν στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, στον βαθμό που παραμένουν σταθεροί στην απόφαση τους. Ωστόσο η διεργασία της θεραπείας διαρκεί πολύ καιρό.

Αναφέραμε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις· άνθρωποι σαν τον μοναχό αυτό είναι ασυνήθιστοι. Πρόκειται για ανθρώπους που έλαβαν μεγάλη χάρη από τον Θεό, και η απώλεια της υπήρξε άκρως συγκλονιστική.

Υπάρχει και άλλος τρόπος, για να το κατανοήσουμε καλύτερα: Ορισμένοι από τους Αγγέλους αμάρτησαν εναντίον του Θεού και, επειδή η πτώση τους έγινε μέσα στην αιωνιότητα και ενάντια στην αγγελική τελειότητα τους, η αμαρτία τους υπήρξε απόλυτη και η πτώση τους οριστική. Γι' αυτούς δηλαδή δεν υπάρχει μετάνοια, επειδή η αμαρτία τους διαπράχθηκε στην αιωνιότητα και κατακρημνίσθηκαν με τρόπο απόλυτο. Αντίθετα, η πτώση του ανθρώπου ήταν και είναι σχετική, γιατί πραγματοποιείται μέσα στον χρόνο και επομένως υπάρχει χρόνος για μετάνοια, και ο Θεός έχει κάνει το παν, για να τον αποκαταστήσει. [//294] Όπως όμως διαβεβαιώνει ο Ίδιος ο Κύριος: «Παντί δε ώ εδόθη πολύ, πολύ ζητηθήσεται παρ' αυτού» (Λουκ. 12,48). Εδώ, πάλι, ενεργεί η ίδια αρχή.

Πολλοί λαϊκοί έρχονται και εξομολογούνται μεγάλες αμαρτίες, αλλά τους σκεπάζουμε, τους δίνουμε άφεση και αποκαθίστανται σε κοινωνία με την Εκκλησία κ.ο.κ. Αλλά όταν πέσει ένας ιερέας, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε, για να τον αποκαταστήσουμε, γιατί όταν ένας πνευματικός άνθρωπος αμαρτάνει, η αλλοίωση της ψυχής του και η πληγή που υφίσταται είναι τόσο μεγάλες, που ανθρωπίνως δεν υπάρχει σχεδόν τίποτα που μπορείς να κάνεις γι' αυτούς. Ο ιερέας πρέπει να γνωρίζει καλύτερα, γιατί έχει εισέλθει στα Άγια των Αγίων που είναι ο Παράδεισος. Δεν φοβόμαστε να ακούσουμε την εξομολόγηση των λαϊκών, ό,τι και αν ενδεχομένως μας αναφέρουν. Αλλά σας ζητώ συγνώμη γι' αυτό και ευχηθείτε για μένα, γιατί είμαι αδύναμος. Πάντοτε τρέμω, όταν δέχομαι ιερέα σε εξομολόγηση, γιατί γνωρίζω καλά ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να τον αποκαταστήσεις. Γι' αυτό οφείλουμε να προσεγγίζουμε με συστολή στο μυστήριο της ιερωσύνης, προκειμένου να πανηγυρίσουμε αργότερα. Συγχωρήστε με, αν σφάλλω, και διορθώστε με, γιατί είμαστε συλλειτουργοί.

Οι κανόνες της Εκκλησίας, τα «επιτίμια», δηλαδή η ποινή που επιβάλλεται σε κάποιον για την αμαρτία του, δεν εφαρμόζονται ποτέ κατά γράμμα, αλλά σύμφωνα με τη σοβαρώτητα της πτώσεως. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η μελέτη των διαφόρων επιτιμίων που καταχωρούνται στο *Πηδάλιο*: ένα είδος αμαρτίας τιμωρείται με σαράντα ημέρες [//295] ακοινωνησίας, άλλο με δύο χρόνια. Για μένα, στα επιτίμια αυτά αντικατοπτριζόταν πάντοτε το μέγεθος της νεκρώσεως της ψυχής, ως αποτέλεσμα της μιας ή της άλλης αμαρτίας. Εξετάζοντας διάφορες περιπτώσεις αμαρτημάτων στο *Πηδάλιο* παίρνουμε μια ιδέα για την έκταση της

ζημιάς που υφίσταται η ψυχή από την κάθε αμαρτία. Τουλάχιστο μας δίνεται μια εικόνα της σοβαρότητας της, γεγονός που μας παρέχει τη διάκριση να χρησιμοποιήσουμε τα αποτελεσματικότερα μέτρα για τη θεραπεία του κάθε προσώπου.

Έχουμε τη δυνατότητα να είμαστε λίγο ή πολύ επιεικείς, ανάλογα με την προθυμία και την ικανότητα μας να συνεργασθούμε με τους ανθρώπους και να τους συμπαρασταθούμε με προσευχή, για να τους βοηθήσουμε. Από μας εξαρτάται να επιταχύνουμε τη θεραπευτική διεργασία, αν τους στηρίξουμε με φροντίδα, λόγο Θεού και συμπάθεια, αν προσευχόμαστε γι' αυτούς και δείχνουμε ενδιαφέρον. Διαφορετικά, απλώς χορηγούμε ποινές με βάση έναν κώδικα, ο οποίος προβλέπει: «Για την τάδε αμαρτία, δύο χρόνια» κ.ο.κ. Όταν κάποιος έλθει σε μας και του πούμε: «Δεν επιτρέπεται να κοινωνήσεις για δύο χρόνια, και τελείωσε!», ενδέχεται να μας απαντήσει: «Καλά, μπορώ να αντέξω και τέσσερα χρόνια, μην ανησυχείς!» Έχει συμβεί! Αλλά αν δείξουμεενδιαφέρον και παλέψουμε μαζί τους, δίνοντας τους έναν λόγο και προσπαθώντας να τους βοηθήσουμε να κατανοήσουν και να μαθητεύσουν, η στάση μας θα τους εμπνεύσει και η διεργασία της θεραπείας θα επισπευσθεί. Ο χρόνος δεν είναι σχετικό μέγεθος μόνο στη Φυσική αλλά επίσης, και ακόμη περισσότερο, στην πνευματική ζωή.

[//296] Βλέπουμε στην *Κλίμακα* του αγίου Ιωάννου, για παράδειγμα, ότι μετά από τη φοβερή εξομολόγηση ενός μετανοούντος, που είχε διαπράξει όλα τα είδη των πιο σοβαρών πνευματικών παραβάσεων, ο Ηγούμενος της μονής τον έκειρε μοναχό την ίδια ώρα[72]. Αυτό ήταν αληθινά προφητική πράξη.

---

[72] Ιωάννου του Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 4,14-15, σσ. 69-71.

[//297]

10 – Η ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΜΗΤΟΡΟΣ

ΣΤΟΝ ΓΑΜΟ ΤΗΣ ΚΑΝΑ (Ιωάν. 2), η Μητέρα του Κυρίου πλησίασε τον Υιό της με πολλή διακριτικότητα και ταπείνωση, όντας ταπεινή και αγία Παρθένος, για να του αναγγείλει με πραότητα: «Οίνον ουκ έχουσιν». Ενώ ακόμη πρόφερε τα λόγια αυτά, γεννήθηκε στην καρδιά της η σκέψη ότι ίσως είχε έλθει η ώρα να φανερώσει ο Κύριος τη δόξα Του, γιατί το πνεύμα της μελετούσε τα μεγαλειώδη γεγονότα, στα οποία η ίδια είχε παραστεί ως μάρτυρας από την ημέρα ακόμη του Ευαγγελισμού. Ο Κύριος αποκρίθηκε στον βαθύ αυτό συλλογισμό της καρδιάς της, και η απάντηση Του καταδεικνύει με ποιόν τρόπο η επικοινωνία στο πνευματικό επίπεδο στοχεύει την ουσία του θέματος, παρακάμπτοντας τα προκαταρκτικά στάδια της συνήθους συζητήσεως.

Η αγία Παρθένος είχε παρευρεθεί στο επίκεντρο των πιο ασυνήθιστων και υπερφυσικών γεγονότων: της συλλήψεως και γεννήσεως του Υιού του Θεού, της λατρευτικής προσκυνήσεως των Μάγων που ακολούθησε τη γέννηση Του, της εμφανίσεως της χορείας των Αγγέλων, του ονείρου του Ιωσήφ, με το οποίο ο Κύριος απομάκρυνε κάθε αμφιβολία από την καρδιά του, της φυγής στην Αίγυπτο, της προστασίας του Θεού κατά τη διάρκεια της [//298] σφαγής χιλιάδων βρεφών από τον Ηρώδη, της κλήσεως των πρώτων μαθητών μετά τη Βάπτιση του Κυρίου. Όλα αυτά τα γεγονότα πρόσφεραν πλούσια και εύγλωττη μαρτυρία εκ μέρους του Θεού για τα πρόσωπα του Χριστού και της Υπεραγίας Μητρός Του. Επί τριάντα χρόνια η Θεομήτωρ τα είχε φυλάξει ως πολύτιμο θησαυρό μέσα στην καρδιά της. Όταν το Άγιο Πνεύμα κατέβηκε από τους ουρανούς και αναπαύθηκε πάνω στον Κύριο κατά τη Βάπτιση Του –«εν είδει περιστεράς», προκειμένου να μαρτυρήσει τη θεότητα του Υιού πριν από όλους τους αιώνες–, η καρδιά της άρχισε να πλημμύριζει από άγια προσδοκία. Ανέμενε να δει την στιγμή, που ο Κύριος θα αποκάλυπτε τη δόξα Του. Τώρα λοιπόν η Μαριάμ, η Μητέρα του Θεού, προσεγγίζει τον Υιό της με μεγάλη συστολή, όπως θα άρμοζε σε κόρη μάλλον παρά σε μητέρα, και Του λέει: «Οίνον ουκ έχουσιν». Ο Κύριος αποκαλεί τη Μητέρα Του «γυναίκα», προσηγορία που θα Της απευθύνει επίσης και κατά τη σταύρωση: «Γύναι, ίδε ο υιός σου!» (Ιωάν. 19,26) Η απάντηση Του είναι ίσως αρκετά αυστηρή, αλλά οπωσδήποτε ευγενής: «"Γύναι, τι εμοί κιαι σοι;" Αδυνατώ να εκπληρώσω τις επιθυμίες της μητέρας μου, γιατί πρέπει να φέρω εις πέρας την αποστολή του Πατέρα μου και η ώρα μου δεν έχει έλθει ακόμη».

Με τον τρόπο αυτό ο Κύριος εκκόπτει τις επιθυμίες της μητέρας Του και φαίνεται να τις αγνοεί. Αν δεν είχε υιοθετήσει τη στάση αυτή, δεν θα μπορούσε αργότερα να [//299] προφέρει τον λόγο: «Εί τις έρχεται προς με και ου μισεί τον πατέρα εαυτού και την μητέρα και την γυναίκα και τα τέκνα και τους αδελφούς και τας αδελφάς, έτι δε και την εαυτού ψυχήν, ου δύναται μου μαθητής είναι» (Λουκ. 14,26). Όπως έλεγε ο Γέροντας Σωφρόνιος, ο Κύριος ποτέ δεν παρέδωσε εντολές, τις οποίες δεν είχε ο Ίδιος πρώτα τηρήσει στη ζωή Του. Ζώντας σύμφωνα με τις δικές Του εντολές, Αυτός που είναι η Οδός, παρέδωσε στους μαθητές Του

οδό ζωής. Επί τριάντα χρόνια έζησε με υπακοή στους γονείς Του, σύμφωνα με το κατά Λουκάν ευαγγέλιο. Αλλά είχε έλθει η ώρα να τα αφήσει όλα πίσω Του χάριν της θεϊκής αποστολής Του για τη σωτηρία του κόσμου.

Ο εχθρός ωστόσο κατεδίωκε τον Κύριο αμείλικτα, προσπαθώντας να συλλάβει Εκείνον, ο Οποίος ήταν ακηλίδωτος και ως προς την ελάχιστη αμαρτία, γιατί αυτό θα ήταν αρκετό, για να ακυρωθεί όλο το σωτηριώδες έργο Του. Ο Κύριος όφειλε, κατά συνέπεια, να τηρεί πολύ αυστηρή στάση σε κάθε περίσταση, ώστε να μην παραχωρήσει στον εχθρό καμία πρόφαση. Πράγματι, ο Ίδιος εξεπλήρωσε τον νόμο με τέλεια υποταγή στο θείο θέλημα του Πατρός Του. Η υπακοή στους επίγειους προστάτες Του είχε, σε τελική ανάλυση, δευτερεύουσα σημασία. Η αδιαφορία του Κυρίου για το θέλημα των συγγενών Του εκδηλώθηκε και σε άλλη περίπτωση, όταν η Μητέρα Του και οι αδελφοί Του ήθελαν να Τον απομακρύνουν από το πλήθος που απειλούσε να Τον σκοτώσει: «Τις εστιν η μήτηρ μου και τίνες εισίν οι αδελφοί μου;» (Ματθ. 12,48).

[//300] Η Θεομήτωρ αποδέχθηκε την απάντηση του Υιού της με ακράδαντη πίστη, παραμερίζοντας τη δική της επιθυμία με πράξη αυτοκενώσεως. Ήταν έτοιμη να ελπίσει παρ' ελπίδα, όπως έκανε ο Αβραάμ. Μπορεί να μην εννόησε τους λόγους της αρνήσεως του Κυρίου, αλλά είχε απόλυτη εμπιστοσύνη ότι κάθε ενέργεια Του ήταν ορθή. Στην Κανά παρά το ότι ταπεινώνεται από τον Υιό της, εμφορούμενη από τέλεια πίστη, προτρέπει τους υπηρέτες: «Ό,τι αν λέγη υμίν, ποιήσατε».

Ο Κύριος τίμησε τη Μητέρα Του. Το νερό μετατράπηκε σε κρασί και ο αρχιτρίκλινος της εορτής επαίνεσε τον γαμπρό λέγοντας: «Πας άνθρωπος πρώτον τον καλόν οίνον τίθησι, και όταν μεθυσθώσι, τότε τον ελάσσω· συ τετήρηκας τον καλόν οίνον έως άρτι». Οι Πατέρες μας διδάσκουν ότι ο Θεός πάντοτε διαφυλλάσει τον «καλόν οίνον» για το τέλος. Προηγούνται παθήματα και θλιψεις, και μόνο προς το τέλος μας προσφέρεται το εκλεκτό κρασί της χάριτος Του.

Σε όλη τη διάρκεια της επίγειας αποστολής Του **ο Κύριος κατέστησε σαφές ότι χρεωστούσε αφοσίωση πρωτίστως στον Θεό**, με την υπακοή στις εντολές Του. Αποδεικνύοντας στους μαθητές Του ότι **είχε έλθει στη γη, για να εκπληρώσει το θέλημα του Ουρανίου Πατρός Του**, εντούτοις ποτέ δεν παραμέλησε τη Μητέρα Του. Εξαρχής η Παναγία αποτέλεσε το μεγαλύτερο όργανο για την πραγμάτωση του σωτηριώδους έργου Του. Την ώρα της σταυρώσεως Του, και ενώ ολόκληρη η επίγεια αποστολή Του φαινόταν να αιωρείται πάνω από την άβυσσο του αιώνιου θανάτου, ακόμη και τότε, επιδείκνυε άγρυπνο ενδιαφέρον για την προστασία της (Ιωάν. 19,26-27). Ποιος άλλος θα μπορούσε [//301] να εμφορείται από πνεύμα υπακοής και αυτοθυσίας περισσότερο από την Αγία Μητέρα Του; Αποδέχθηκε το θέλημα του Υιού της, θυσιάζοντας το δικό της με τέλεια ταπείνωση, πίστη και υπομονή. Ο Κύριος της αντέτεινε: «Ούπω ήκει η ώρα μου». Αλλά καθώς η Θεομήτωρ εγκολπώθηκε την ταπείνωση αυτή με μεγάλη πραότητα, έδωσε στον Κύριο τη δυνατότητα να εκδηλώσει πολύ σύντομα το μεγαλείο της δόξας Του. **Με την ταπείνωση και την κένωση της η Αγία Παρθένος επέσπευσε την ώρα της δόξας του Υιού**

της. Στο κατά Ιωάννην ευαγγέλιο η «ώρα» Του είναι αυτή της φανερώσεως Του ως Μεσσία (Ιωάν. 5,25,28· 7,30· 8,20· 13,1), ενώ σε πολλά άλλα χωρία αναφέρεται στη σταύρωση Του. Τότε η δόξα Του επρόκειτο να αποκαλυφθεί σε υπέρτατο βαθμό στην έως θανάτου αγάπη Του, την ολοκλήρωση του έργου Του για τη σωτηρία του κόσμου. (Ματθ. 26,45· Μαρκ. 14,41).

Το ίδιο είδος κενώσεως συναντούμε στους βίους πολλών Αγίων, όπως και πολλών πιστών χριστιανών. **Την ώρα της εγκαταλείψεως**, του πόνου και της δοκιμασίας **εναποθέτουν όλη την εμπιστοσύνη τους στον Κύριο, και παρότι είναι βυθισμένοι σε ολέθριο και ζοφερό άδη, με ένα άλμα γεμάτο ανδρεία βρίσκονται απροσδόκητα στο φως της Βασιλείας των ουρανών**. Όπως προφητικά γράφει ο βασιλιάς Δαβίδ στους Ψαλμούς του: «Εγώ δε είπα εν τη εκστάσει μου· απέρριμαι από προσώπου των οφθαλμών σου. Δια τούτο εισήκουσας της φωνής της δεήσεως μου» (Ψαλμ. 31,22). Ο Θεός παραχωρεί στους Αγίους να υποστούν πλήρη κένωση, την οποία εκείνοι αποδέχονται με [//302] απόλυτη εμπιστοσύνη, προσηλωμένοι με αταλάντευτη διάνοια στην αιώνια μακαριότητα που επιφυλάσσει ο Θεός στους δικαίους Του. Έτσι πραγματοποιείται η διάβαση από το ψυχολογικό επίπεδο στο οντολογικό, όπως έλεγε συχνά ο Γέροντας Σωφρόνιος. **Στην κατάσταση ακριβώς αυτή γινόμαστε μέτοχοι της θεϊκής ενέργειας του μεγάλου ελέους του Χριστού**[1].

Όπως ακριβώς **η κένωση της Θεομήτορος διευκόλυνε την έλευση της ώρας του Υιού της, κατά την οποία αποκάλυψε τη δόξα Του** και οι μαθητές Του στερεώθηκαν στην πίστη τους, παρόμοια και στους βίους όλων των Αγίων, η απαρασάλευτη πίστη τους και **η παρ' ελπίδα ελπίδα τους επισπεύει την ώρα του μεγάλου ελέους του Κυρίου**. Μερικές φορές δεν είναι σε θέση να εννοήσουν τους λόγους για τη δοκιμασία που υφίστανται, αλλά γνωρίζουν με απόλυτη βεβαιότητα ένα πράγμα: ότι η δικαιοσύνη και η αρετή ανήκουν μόνο στον Θεό, ο Οποίος μένει αγαπητός και ευλογητός εις τους αιώνας. Ο Γέροντας Σωφρόνιος βεβαίωνε ότι, όταν προσφέρουμε γνήσια μετάνοια έως θανάτου, κατά τα πρότυπα των Αγίων, δεν αρμόζουν σε μας ερωτήματα του είδους: «Γιατί μου συμβαίνει αυτό; Γιατί μου το κάνεις αυτό, Κύριε;» Σε μας η αληθινή σοφία υπαγορεύει το ερώτημα: «Πώς πρέπει να ενεργήσω τώρα, Κύριε, ώστε να αποφύγω την αμαρτία και την αποτυχία στις επαγγελίες Σου;».

Όσον αφορά τη ζωή της Θεομήτορος, έχουν καταγραφεί στις Γραφές πολύ λίγοι αλλά εξαιρετικά σημαντικοί [//303] μαργαρίτες, οι οποίοι ως θυρίδες μας επιτρέπουν να εισδύσουμε στο εξέχον μυστήριο Της. Ο σκοπός του θαύματος του Κυρίου στην Κανά ήταν να ενισχύσει την πίστη των μαθητών Του. Η αποκάλυψη Του σε αυτούς έπρεπε να προηγηθεί της φανερώσεως Του στα πλήθη. Όταν ο Κύριος μετέτρεψε το νερό σε κρασί, οι οφθαλμοί των μαθητών διανοίχθησαν. Συντελέσθηκε όμως μεγάλη αλλαγή στη ζωή της Θεομήτορος. Ο Χριστός, πειθαρχώντας στον νόμο, είχε πλήρως υποταχθεί σε Αυτήν, εφεξής όμως εκείνη γίνεται υποτακτική Του, ως Μητέρα και ως διάκονος Του.

---

[1] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 108· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σσ. 60-61.

<u>Ο σκοπός της ζωής μας είναι να αναγγείλουμε με τα έργα μας τη δόξα του Θεού</u>, για την οποία εξαρχής μας δημιούργησε και μας συντηρεί. Ακόμη και όταν πεθαίνουμε, αποβλέπουμε στη δόξα Του, στη μετοχή μας και στην αιώνια παραμονή μας σε αυτήν. Ο Κύριος μετέσχε στην ανθρώπινη ζωή ως ξένος, ως επισκέπτης, και χάρη στην ταπεινή εμφάνιση Του μπόρεσε να εδραιώσει τη Βασιλεία Του. Υπήρξε προσκεκλημένος και στον γάμο της Κανά, αλλά αξιοποίησε την ευκαιρία, για να ιδρύσει τη δική Του θεϊκή οικογένεια, την Εκκλησία, την επίγεια Βασιλεία Του, κάνοντας αρχή από την Πανάχραντο Μητέρα Του και τους μαθητές Του.

Όπως ο Κύριος από το νερό προκάλεσε αφθονία εκλεκτού κρασιού, έτσι και όταν επεμβαίνει στην ενδεή ζωή μας, εκχέει μέσα της τον πλούτο της δικής Του ζωής, ανακαινίζει, ομορφαίνει και νοηματοδοτεί όλη την ύπαρξη μας. Εξάλλου ο Ίδιος ανήγγειλε: «Εγώ ήλθον ίνα ζωήν έχωσι και περισσόν έχωσιν» (Ιωάν. 10,10).

[//304]

[//305]

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ (Μέρος ΙΙ)

Άπαντα κατεργασάμενοι στήναι
(Εφεσ. 6,13)

[//306]

[//307]

11 – ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΕΠΙΓΕΙΑΣ ΖΩΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΙΩΝΙΑ ΖΩΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΔΙΟ της πνευματικής ζωής μας χορηγείται όραση της ζωής που οφείλουμε να ακολουθήσουμε. Στο δεύτερο στάδιο, όταν η θεωρία αυτή αποσύρεται, ο Θεός μας συντηρεί πρωτίστως με τη Θεία Λειτουργία. Στη Λειτουργία ερχόμαστε σε επαφή με την τελειότητα της θεϊκής ζωής στο Πρόσωπο του άσπιλου και άμωμου Αμνού του Θεού, του εσφαγμένου για τη σωτηρία μας προ καταβολής κόσμου (Αποκ. 13,8), γεγονός που εμπνέει μέσα μας φλογερό πόθο να εναρμονίσουμε τη ζωή μας με τη θεϊκή θυσία της αγάπης Του.

Η Θεία Λειτουργία συνιστά υπέροχη δημιουργία, η οποία καθιστά τον άνθρωπο ικανό να ζει χωρίς απόγνωση, παρόλη την απόσταση που τον χωρίζει από τον Θεό. Ο Ίδιος ο Θεός ευαρεστείται να επισκιάζει τον άνθρωπο με τη χάρη Του κάθε στιγμή που αυτός εισέρχεται στην παρουσία Του. Κάθε φορά που προσκομίζουμε στη Λειτουργία ό,τι καλύτερο διαθέτουμε, για να το προσφέρουμε στον Θεό, μαζί με την πιστότητα μας κατά την περίοδο της απουσίας της χάριτος Του, λαμβάνουμε ζωή· τη δική Του ζωή. Μόνο η ζωή Του μπορεί να μας συντηρήσει, καθώς διερχόμαστε την περίοδο αυτή που ισοδυναμεί [//308] με οντολογικό κενό. Μόνο ο Θεός μπορεί να εξασφαλίσει την επιβίωση μας και τη δύναμη να σταθούμε, όταν μας φαίνεται ότι από παντού μας περισφίγγει ο κλοιός του θανάτου.

Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της Εκκλησίας **η Θεία Λειτουργία αποτέλεσε τον «τόπο», όπου οι χριστιανοί διδάχθηκαν να ζουν στην παρουσία του Θεού** και να λαμβάνουν το χάρισμα Του, «τον Άρτο της Ζωής, τον καταβαίνοντα εκ του ουρανού και ζωήν διδόντα τω κόσμω» (Ιωάν. 6,33). Ο βαθύτατος πόθος του ανθρώπου, ο οποίος πλάσθηκε κατ' εικόνα και ομοίωση του Θεού, είναι ο σύνδεσμος με τον Δημιουργό του. Γι' αυτό η Θεία Λατρεία συνιστά την κύρια μέριμνα του πνευματικού ανθρώπου. Μόνο με τη βοήθεια της μπορεί να εκπληρώσει τον αληθινό σκοπό του, και μέσα σε αυτήν να συμμετέχει στην πανήγυρη «των δικαίων τετελειωμένων πνευμάτων» (Εβρ. 12,23) της επουράνιας Ιερουσαλήμ. Στη Θεία Ευχαριστία ο άνθρωπος εξαγιάζεται και ενώνεται με τον Θεό μετέχοντας στην τελειότητα της Θείας χάριτος. Ο Ίδιος ο Χριστός είναι παρών στη Θεία Λατρεία, και ιδιαίτερα στη Θεία Λειτουργία, σύμφωνα με την αμετάθετη υπόσχεση Του. Ενοικεί στο μέσο των χριστών Του και τους οικοδομεί ως Εκκλησία Του, ως Σώμα Του. Αυτός είναι η Κεφαλή, ο

Οποίος μεταδίδει αληθινή ζωή και τα χαρίσματα του Πνεύματος Του στα μέλη Του.

Η Θεία Λατρεία προσφέρεται στους ναούς που οικοδόμησαν οι χριστιανοί και αφιέρωσαν στον Θεό για την τέλεση των Αγίων Μυστηρίων Του, καθώς και για το [//309] κήρυγμα του λόγου της αλήθειας Του. Ο Θεός εξαγιάζει τους τόπους αυτούς, τους επισφραγίζει με το Όνομα Του, τους επισκιάζει με τη χαρισματική παρουσία Του· έρχεται και κατοικεί σε αυτούς και εμπεριπατεί ανάμεσα στους ανθρώπους. Η προέλευση του ναού του Θεού ανάγεται στην Παλαιά Διαθήκη. Όταν ο βασιλιάς Σολομών αφιέρωσε στον Θεό τον ναό, που είχε οικοδομήσει προς τιμήν Του, ανέπεμψε μια θαυμάσια προσευχή, την οποία ο Θεός αποδέχθηκε και του αποκρίθηκε: «Ηγίακα τον οίκον τούτον, όν ωκοδόμησας του θέσθαι το Όνομα Μου εις τον αιώνα, και έσονται οι οφθαλμοί Μου εκεί και η καρδία Μου πάσας τας ημέρας. Και έσομαι μεθ' υμών και εν τω μέσω υμών εμπεριπατήσω» (Γ' Βασ. 9,3-5). Ο Θεός, αφού ολοκλήρωσε τις θαυμάσιες αυτές υποσχέσεις, σφράγισε τον ναό με το Όνομα Του και τον αγίασε.

Οι ναοί της Καινής Διαθήκης αποτελούν τόπους, όπου οι χριστιανοί μυούνται στη χάρη του Αγίου Πνεύματος δια του Βαπτίσματος, του Χρίσματος και της Θείας Ευχαριστίας. Οικοδομούν τους χριστιανικούς λαούς που απαρτίζουν το άγιο Σώμα του Χριστού, στους κόλπους του Οποίου κατεργάζονται την κοινή σωτηρία τους (Α' Πέτρ. 2,5). Συγχρόνως, **το Άγιο Πνεύμα απεργάζεται τον κάθε χριστιανό αχειροποίητο ναό του Θεού** (Β' Κορ. 5,1). Ίσως δεν γνωρίζουν όλοι οι χριστιανοί ή δεν κατανοούν με ποια έννοια είναι ήδη ή μπορούν να καταστούν ναοί του Θεού, τεχνουργημένοι από το Άγιο Πνεύμα. Ωστόσο, ο απόστολος Παύλος υπογραμμίζει την αλήθεια αυτή στους χριστιανούς [//310] της Κορίνθου σαν να επρόκειτο για κοινή γνώση: «Ουκ οίδατε ότι ναός Θεού εστε και το Πνεύμα του Θεού οικεί εν υμίν; Εί τις τον ναόν του Θεού φθείρει, φθερεί τούτον ο Θεός· ο γαρ ναός του Θεού άγιος εστιν, οίτινες εστε υμείς» (Α' Κορ. 3,16-17). Το ίδιο ερώτημα είναι εξίσου επίκαιρο σήμερα, όπως ήταν και τότε για τους χριστιανούς της πρώτης Εκκλησίας.

Πώς λοιπόν γινόμαστε αχειροποίητοι ναοί του Θεού και άξιοι κοινωνοί των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος στη Θεία Λειτουργία; Οφείλουμε πάντοτε να θυμόμαστε ότι η Λειτουργία είναι ατελεύτητη δημιουργία. Κάθε Λειτουργία είναι μοναδική και τελείται από τον Ίδιο τον Χριστό. Συνιστά αποκαλυπτικό γεγονός, το οποίο υπερβαίνει κάθε περιγραφή και αγκαλιάζει όλη την κτίση: ουρανό και γη, αγγέλους και ανθρώπους, ζώντες και κεκοιμημένους. Ο Χριστός πρόσφερε τον Εαυτό Του μία φορά και για πάντα με τη δύναμη του Αιωνίου Πνεύματος Του η Ιερή Θυσία Του μένει στον αιώνα και εξαγιάζει όλους, όσοι μετέχουν σε αυτήν, αφού σφραγίσθηκε από το τίμιο Αίμα του, το οποίο έχυσε για τη ζωή του κόσμου. Η Θεία Λειτουργία αποτελεί αιώνια έκφραση της μείζονος αγάπης του Χριστού (Ιωάν. 15,13). Είναι εργαστήριο καρδιακής αγάπης, ένωσης και κοινωνίας του ανθρώπου με τον Σωτήρα Χριστό και τα υπόλοιπα μέλη του Σώματος Του.

Ο άνθρωπος καθίσταται έτσι ενεργό μέλος της κοινωνίας της Θείας αγάπης με την ακρόαση του λόγου του Θεού, την επίκληση του αγίου Ονόματος

Του και τη μετοχή στο Σώμα και το Αίμα του Κυρίου. Ακόμη και αν [//311] λατρεύουμε τον Θεό μετέχοντες στη Θεία Λειτουργία καθημερινά, ποτέ δεν θα μπορέσουμε να αφομοιώσουμε πλήρως το περιεχόμενο της. Αν όμως παραμένουμε προσηλωμένοι στο Πνεύμα, μέσα στο οποίο τελείται και αν φροντίζουμε να συμμορφωνόμαστε με τη θεωρία της, ο Θεός θα μας επισκέπτεται με τη χάρη Του και θα μας αγιάζει. **Όσο αγιότερη είναι η ιερουργία του λειτουργού και ταπεινότερη η συμμετοχή των πιστών, τόσο πληρέστερη αποβαίνει η κοινωνία όλων στο μυστήριο της Βασιλείας του Θεού**. Τόσο η ευλογημένη Βασιλεία, την οποία διακηρύττει η Θεία Λειτουργία, όσο και η ιερή θυσία, της οποίας την ανάμνηση επιτελεί, ανήκουν στον Χριστό, γιατί Αυτός είναι «ο προσφέρων και ο προσφερόμενος»[1]. Αυτός είναι η πηγή όλης της χάριτος και της αγιότητας. Είναι ο μοναδικός αληθινός Αρχιερέας, το μόνο καθαρό και ακήρατο θύμα και, όπως λένε οι Γραφές, η Βασιλεία Του είναι αιώνια και «ου παρελεύσεται» (Δανιήλ 7,14· Λουκ. 1,33). Ολόκληρη η λειτουργική πράξη, όλα όσα επιτελούνται από τους ιερείς, αφορούν σύνολο το Σώμα του Χριστού. Πρώτα την Κεφαλή Του και Αρχηγό της σωτηρίας μας και ακολούθως τα μέλη Του, τους πιστούς, που σώζονται με τη θεοπρεπή μετοχή τους στη Θεία Λειτουργία.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η ανάμνηση αυτή αποτελεί εντολή. Στον Μυστικό Δείπνο, όταν ο Χριστός παρέδωσε στους μαθητές Του το μυστήριο του Σώματος και του Αίματος Του, τους έδωσε εντολή: «Τούτο ποιείτε [//312] εις την εμήν ανάμνησιν»· δηλαδή σε ανάμνηση και ομολογία του Προσώπου Του και της Καινής Διαθήκης Του με τον άνθρωπο. Η εντολή αυτή διακηρύττει τον θάνατο Του, ο οποίος αποτελεί επισφράγισμα της Καινής Διαθήκης, την Ανάσταση Του και **τη Δευτέρα Παρουσία Του, κατά την οποία θα αποδώσει σε όλους τη δίκαιη μισθαποδοσία**, σύμφωνα με την υπόσχεση Του. Κατά συνέπεια, <u>**οφείλουμε να εκπληρώνουμε την εντολή αυτή «άχρις ου αν έλθη»**</u>[2].

Στον Μυστικό Δείπνο διαφαίνεται η προφητική πλευρά της Λειτουργίας. Ο Κύριος, αντιστρέφοντας τη σειρά των γεγονότων, θέσπισε πρώτα το μυστήριο, για να το επισφραγίσει αργότερα με την πραγματική έκχυση του Τιμίου Αίματος Του. Ώστε ο Χριστός έδωσε το ίδιο το Αίμα Του στους μαθητές Του, πριν ακόμη σταυρωθεί στον Γολγοθά. Με την πράξη αυτή τους έδειξε καταφανώς την αιώνια σημασία και την ισχύ των όσων θα συνέβαιναν ιστορικά μία ημέρα αργότερα. Ο Μυστικός Δείπνος υπήρξε ιστορικό γεγονός, το οποίο θα αντανακλά διαπαντός την αιώνια αλήθεια. Αυτό είναι το νόημα και ο σκοπός της προφητείας στην Καινή Διαθήκη. Να εκφράσει λόγους αιώνια αληθινούς και συνεπώς με αιώνια

[1] ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ευχή του Χερουβικού.

[2] (Α΄ Κορ. 11,24-25) «11.24 λάβετε φάγετε· τούτό μου εστι το σώμα το υπέρ υμών κλώμενον· τούτο ποιείτε εις την εμήν ανάμνησιν. 11.25 ωσαύτως και το ποτήριον μετά το δειπνήσαι λέγων· τούτο το ποτήριον η καινή διαθήκη εστίν εν τω εμώ αίματι· τούτο ποιείτε, οσάκις αν πίνητε, εις την εμήν ανάμνησιν. 11.26 οσάκις γαρ αν εσθίητε τον άρτον τούτον και το ποτήριον τούτο πίνητε, τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλλετε, <u>**άχρις ου αν έλθη**</u>».

ισχύ. Η έλευση του Χριστού είχε προφητευθεί. Ήλθε και πάλι θα έλθει, όπως ο Ίδιος είπε. Παρόμοια και η θυσία Του είχε προαποφασισθεί από την προαιώνια βουλή της Αγίας Τριάδος. Ο Απόστολος περιγράφει τον Κύριο ως «αμνόν άμωμον και άσπιλον Χριστόν, προεγνωσμένον μεν προ καταβολής κόσμου, φανερωθέντα δε επ' εσχάτων των [//313] χρόνων» (Α' Πέτρ. 1,19-20). Είναι «το Αρνίον το εσφαγμένον από καταβολής κόσμου» (Αποκ. 13,8). Όλα τα γεγονότα, που ο Θεός έχει ποτέ εννοήσει ή εκφράσει με λόγο ή διαπράξει στην ανθρώπινη ιστορία, υπερβαίνουν τον χρόνο και μένουν αιώνια παρόντα και ενεργά.

Η Θεία Λειτουργία είναι πράξη διακονίας[3]· πράξη ανθρώπινη και ταυτόχρονα θεία. Ως ανάμνηση γεγονότος συνιστά ανθρώπινη πράξη. Το γεγονός όμως που μνημονεύεται είναι θείο και αιώνιο. Όπως ο Σταυρός ήταν η εντολή που δόθηκε στον Υιό για την απολύτρωση του κόσμου, έτσι και όταν ο Θεός μας δίνει εντολή να «πράττουμε κάτι» και εμείς το εκπληρώνουμε, μυούμαστε στο μυστήριο του Σταυρού και της Αναστάσεως του Υιού Του. Οποτεδήποτε και οπουδήποτε τελείται η Λειτουργία, εκπληρώνεται η εντολή του Κυρίου μέσα στους κόλπους όλης της Εκκλησίας. Έτσι πραγματώνεται το αιώνιο μυστήριο του Σταυρού και της Αναστάσεως του Χριστού, μέσα από το οποίο η άφθαρτη χάρη του Θεού χορηγείται σε όσους Τον αποδέχονται. Εκπληρώνοντας την εντολή Του οδηγούμαστε στα σκηνώματα της αιώνιας ζωής Του, με τη βοήθεια της ζωοποιού χάριτος που απορρέει από τον Σταυρό και την Ανάσταση. Με τη μετοχή μας στην αιώνια αλήθεια Του γινόμαστε κι εμείς «σύγχρονοι» αιώνιων γεγονότων. Εισερχόμαστε κυριολεκτικά στην αιωνιότητα. Στη Λειτουργία δεν υπάρχει ούτε παρελθόν [//314] ούτε μέλλον. Τα πάντα είναι αιωνίως παρόντα. Ακόμη και η Δευτέρα Παρουσία είναι παρούσα· όπως έχει γραφεί: «Εις ημάς τα τέλη των αιώνων κατήντησεν» (Α' Κορ. 10,11).

Ως εκ τούτου, σε όλη τη διάρκεια της πρόσκαιρης αυτής ζωής μας προσφέρονται τεκμήρια της αιώνιας εν Θεώ ζωής. Η Λειτουργία και οι ύμνοι της Εκκλησίας αναφέρονται στο αιώνιο σήμερον, στην αέναη ημέρα της Θείας Παρουσίας. Ψάλλουμε, για παράδειγμα: «Σήμερον ο Χριστός γεννάται …· Σήμερον ο Χριστός εγήγερται …· Σήμερον αρχή της σωτηρίας ημών γέγονε». Εξυμνούμε το αιώνιο αυτό Σήμερον, επειδή με την εκπλήρωση της εντολής του Θείας Λατρείας λαμβάνουμε τέτοια χάρη, η οποία μας ανάγει στα αιωνίως παρόντα γεγονότα του Θεού. Ιστορικά, συνέβησαν μία φορά, αλλά με τη δύναμη του Πνεύματος παραμένουν διηνεκώς και ως αιωνίως παρόντα. Όταν τελούμε τη Λειτουργία, μνημονεύουμε επίσης την αιώνια διάσταση της σωτήριας και ζωοποιού θυσίας του Χριστού. Θα μπορούσαμε ακόμη να πούμε ότι στη Λειτουργία το προσωπικό μας και χρονικό «τώρα» διαποτίζεται από το «δια πάντα» της θείας αιωνιότητας. Λέμε «νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνω» κατά τη διάρκεια όλων των ακολουθιών της Εκκλησίας μας, γιατί επιτελούνται καθημερινά μέσα στο «νυν» της ιστορίας και ταυτόχρονα στο «αεί» της αιώνιας

[3] Η λέξη Λειτουργία είναι σύνθετη: σχηματίζεται από τις λέξεις λείτος (=λαός) και έργον και σημαίνει «το έργο του λαού».

Βασιλείας που τις επισκιάζει. Η Λειτουργία, συγκεκριμένα, τελείται μέσα στο πλαίσιο της επίγειας χρονικής κλίμακας, γι’ αυτό και ο χρόνος συνιστά την πνευματική σφαίρα της συναντήσεως μας με τον Θεό και της αναγεννήσεως μας στην αιωνιότητα Του.

[//315] Ανεξάρτητα από το στάδιο της πνευματικής ζωής, στο οποίο ενδεχομένως φθάσαμε κατά την επίγεια ζωή μας, η Λειτουργία μας αναζωογονεί, φέρνοντας μας σε επαφή με την ουράνια πραγματικότητα. Μέσα στη φθαρτή και εφήμερη ύπαρξη μας λαμβάνουμε πρόγευση της αιώνιας Βασιλείας, καθώς συνεχώς αυξάνει μέσα μας **η προσδοκία της τέλειας επιφάνειας του Κυρίου κατά την ημέρα της ένδοξης και Δευτέρας Παρουσίας Του**.

Είναι αδύνατον να τονισθεί επαρκώς ότι η ανάμνηση που ιερουργείται στη Θεία Λειτουργία δεν είναι ούτε διανοητική ούτε ψυχολογική. Ως ανταπόκριση στη σωτήρια εντολή του Κυρίου πρωτίστως αποτελεί πνευματική μύηση στο μυστήριο της ζωής του Χριστού, ο Οποίος είναι συγχρόνως τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Είναι η συμμετοχή μας στην αιωνιότητα του Τρισυπόστατου Θεού και στη ζωή της Αγίας Τριάδος. Η Λειτουργία είναι σχολείο που μας μαθαίνει την αλήθεια της αιωνιότητας, αλήθεια που η ανθρώπινη διάνοια αδυνατεί να συλλάβει.

Στην αρχή της δημιουργίας ο Θεός είπε στον άνθρωπο: «Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε και πληρώσατε την γην και κατακυριεύσατε αυτής» (Γέν. 1,28). Ο λόγος αυτός, αν και ειπώθηκε μία μόνο φορά, ισχύει αμετάθετα ως τα τέλη των αιώνων. Παρόμοια ο Κύριος όρισε: «Λάβετε φάγετε· τούτο εστι το σώμα Μου … Πίετε εξ αυτού πάντες· τούτο γαρ εστι το αίμα Μου …» (Ματθ. 26,26-28), και η Λειτουργία θεμελιώνεται πάνω στους λόγους αυτούς, που επίσης έχουν αιώνια ισχύ. [//316] Ωστόσο, κάθε λειτουργική πράξη διέπεται από μία ακόμη αρχή, η οποία αντικατοπτρίζεται σε ένα χωρίο της πρώτης προς Τιμόθεον επιστολής, όπου ο απόστολος Παύλος αναφέρει: «Παν κτίσμα Θεού καλόν, και ουδέν απόβλητον μετά ευχαριστίας λαμβανόμενον· αγιάζεται γαρ δια λόγου Θεού και εντεύξεως» (Α’ Τιμ. 4,4-5). Η ανάμνηση της λυτρωτικής Θυσίας του Κυρίου μας στη Θεία Λειτουργία, συνακόλουθη προς τον λόγο αυτό του Αποστόλου, επιτελείται επειδή ο Χριστός (ο λόγος του Θεού) μας το ζήτησε. Αλλά η οφειλόμενη συμμόρφωση μας στον λόγο του Θεού συνεπάγεται ακόμη την επίκληση (ευχή, ικεσία) του Αγίου Πνεύματος, το Οποίο τελεσιουργεί το μέγα θαύμα της Λειτουργίας, τη μεταβολή των δώρων του άρτου και του οίνου σε Σώμα και Αίμα του Χριστού. Με τον τρόπο αυτό όλα αγιάζονται «δια λόγου Θεού και εντεύξεως». Λαμβάνουμε τους «ιδρυτικούς» λόγους του Θεού στην εντολή του Χριστού για την τέλεση της Θείας Ευχαριστίας, που μας παραδόθηκε από τους Αποστόλους και την ιερατική διαδοχή τους από γενεά σε γενεά, και αντιπροσφέρουμε στον Θεό την προσευχή μας, επικαλούμενοι το Άγιο Πνεύμα. Και οι δύο ενέργειες αυτές –η ανθρώπινη όπως και η θεία– είναι άκρως απαραίτητες, αφού η Λειτουργία είναι κατεξοχήν συνάντηση Θεού και ανθρώπου.

Στη Λειτουργία ανακεφαλαιώνεται ολόκληρη η ιστορία των σχέσεων του Θεού με τον άνθρωπο. Στο επίκεντρο της βρίσκονται η Σάρκωση του Χριστού, του Σωτήρα του κόσμου, η ζωή και η σωτηριώδης επιφάνεια του [//317] Χριστού – ενώπιον του Θεού και ανθρώπου, με την οποία δικαίωσε τον Θεό Πατέρα ενώπιον του ανθρώπου και, ταυτόχρονα, τον πεπτωκότα άνθρωπο ενώπιον του Θεού.

Ποιο είναι το νόημα της δικαιώσεως του Θεού Πατέρα από τον Χριστό ενώπιον του ανθρώπου; Ο πεπτωκώς άνθρωπος έχει την τάση να μέμφεται τον Θεό για τα παθήματα του. Απαιτεί ισότητα και δικαιοσύνη. Πόσο συχνά δεν ακούγεται η κραυγή: «Γιατί εγώ; Γιατί, Θεέ μου, να συμβεί αυτό σε εμένα;» Ως απάντηση του παραπάνω αγωνιώδους ερωτήματος ο Γέροντας Σωφρόνιος χρησιμοποιούσε συχνά την εικόνα της πυραμίδας[4]. Την κορυφή της κατέχουν οι άρχοντες των εθνών, οι οποίοι, σύμφωνα με τον Κύριο, «κατακυριεύουσιν και κατεξουσιάζουσιν αυτών» (Ματθ. 20,25· Μαρκ. 10,42· Λουκ. 22,25-27). Στη βάση της κείται η κατώτατη τάξη, που συναπαρτίζουν οι μάζες των πτωχών και καταδυναστευμένων ανθρώπων. Παρόλο που οι ισχυροί του κόσμου καλούνται «ευεργέτες», η εξουσία τους στηρίζεται πάνω στην αδικία και στην ανισότητα, γεγονός που δεν είναι ευάρεστο στον Κύριο, αλλά και δεν ανταποκρίνεται στην εσωτερική αίσθηση δικαιοσύνης, ισότητας και ελευθερίας που απαιτεί το πνεύμα του ανθρώπου. Πράγματι, ο Κύριος αποκάλυψε στο Πρόσωπο Του ιεραρχία άλλου είδους, σύμφωνα με την οποία εκείνος που διακονεί είναι ανώτερος από εκείνον που ασκεί εξουσία και δέχεται τη διακονία. Ώστε ο Κύριος δεν αντέστρεψε μόνο την πυραμίδα εξουσίας στον κόσμο, αλλά και «εταπείνωσεν Εαυτόν», λαμβάνοντας την τελευταία θέση στην κορυφή της και βαστάζοντας [//318] όλο το βάρος της αδικίας της. Ανέλαβε στους ώμους Του τις αμαρτίες και την κατάρα όλου του κόσμου.

Κατά τον τρόπο αυτό ο Θεός δικαιώνεται ενώπιον του ανθρώπου στην αυτοκενωτική θυσία του Χριστού. Η απόλυτη αγάπη Του για τον άνθρωπο αποκαλύπτεται στο Πρόσωπο του Υιού Του. «Αγαπήσας τους ιδίους τους εν τω κόσμω, εις τέλος ηγάπησεν αυτούς» (Ιωάν. 13,1). Ο Θεός παραδίδει τον Μονογενή Υιό Του στον θάνατο χάριν του ανθρώπου. Και «πώς ουχί και συν Αυτώ τα πάντα ημίν χαρίσεται;» (Ρωμ. 8,32) Για να το θέσουμε διαφορετικά, η δωρεά του Μονογενούς Υιού Του σε μας είναι ασύγκριτα μεγαλύτερη από οποιονδήποτε σταυρό, που καλούμαστε να βαστάσουμε σύμφωνα με τη Θεία Βουλή. Και πώς να τολμήσουμε να πούμε ότι ο Θεός μας επέβαλε υπεράνθρωπα παθήματα, όταν ο Ίδιος υπέφερε απερίγραπτα και πέθανε με επονείδιστο θάνατο εξαιτίας των δικών μας αμαρτιών;

Ο καλός ληστής δίκαια έστρεψε τα βέλη της μομφής εναντίον του εαυτού του, χωρίς να κατηγορήσει καθόλου τον Θεό, ο Οποίος είναι δίκαιος και ευλογητός εις τους αιώνας. Η αυτομεμψία του αυτή τελικά τον δικαίωσε. Η αίσθηση δικαιοσύνης που τον συνείχε προκάλεσε την εκ μέρους του ομολογία,

---

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 301-303.

«άξια ών επράξαμεν απολαμβάνομεν», και μόνο μετά από αυτήν πρόσθεσε την παράκληση του: «Μνήσθητι μου, Κύριε, όταν έλθης εν τη Βασιλεία Σου». Την ίδια εκείνη ημέρα έγινε ο πρώτος πολίτης του Παραδείσου (Λουκ. 23,40-43). Η σωτηρία του υπήρξε καρπός της δικαιώσεως που απέδωσε στον Θεό και της μομφής που απηύθυνε εναντίον του εαυτού του. Ο προφήτης Δανιήλ έκανε [//319] ακριβώς το ίδιο, όταν είπε: «Σοι, Κύριε, η δικαιοσύνη, και ημίν η αισχύνη του προσώπου» (Δανιήλ 9,7). Η ομολογία του ληστή και η εν γένει στάση του προς τον Θεό αποδείχθηκαν προφητικές. Αλήθευσε ενώπιον του Θεού, αποδίδοντας Του δικαιοσύνη και ομολογώντας τη δική του αδικία, για να αποτελέσει τέλειο παράδειγμα αυτομεμψίας, αληθινό διδάσκαλο της ταπεινής οδού της καταβάσεως.

Και πώς ο Χριστός δικαιώνει τον άνθρωπο ενώπιον του Θεού Πατέρα; Ο Χριστός έζησε ως άνθρωπος εντελώς αναμάρτητη ζωή με τέλεια υπακοή. Ο Θεός ευαρεστήθηκε από τον Υιό Του, στο Πρόσωπο του Οποίου αποκαλύφθηκε ο άνθρωπος, όπως ο Θεός είχε προορίσει γι' αυτόν προ χρόνων αιωνίων (Ματθ. 3,17). Ο Ιησούς Χριστός, Υιός του Θεού και Υιός του ανθρώπου, είναι η ευδοκία του Πατρός, ο Οποίος δέχεται στο Πρόσωπο του Μονογενούς Υιού Του κάθε άνθρωπο που ακολουθεί τα ίχνη Του. Με τον τρόπο αυτό ο άνθρωπος δικαιώνεται εν τω Χριστώ, ο Οποίος μας έδωσε υπόδειγμα ανθρώπινης τελειότητας και μας έδειξε την οδό της σωτηρίας. Κανένας άλλος δεν θα μπορούσε ποτέ να πει: «Έσεσθε ουν υμείς τέλειοι, ώσπερ ο πατήρ υμών ο εν τοις ουρανοίς τέλειος εστιν» (Ματθ. 5,48).

Η Λειτουργία κάνει ανάμνηση της θυσιαστικής αγάπης του Χριστού. Συνιστά, γι' αυτό, απεικόνιση της ζωής του Χριστού, όπως Αυτός την παρουσίασε στον Θεό και τον άνθρωπο για τη σωτηρία του κόσμου. Το ήθος της προσφοράς Του αντανακλάται στους λόγους του προφήτη Ησαΐα, με τους οποίους ξενικά ο ιερέας την Προσκομιδή [//320] (την προπαρασκευαστική ακολουθία για τη Λειτουργία): «Ως πρόβατον επί σφαγήν ήχθη και ως αμνός εναντίον του κείροντος αυτόν άφωνος, ούτως ουκ ανοίγει το στόμα. Εν τη ταπεινώσει η κρίσις αυτού ήρθη· την δε γενεάν αυτού τις διηγήσεται;» (Ησ. 53,7-8) Πράγματι, ποιος είναι σε θέση να περιγράψει την αιώνια γενεά Του από τον Πατέρα, και τη γενεά Του μέσα στον χρόνο από το Άγιο Πνεύμα και την Παρθένο Μαρία; Ο Απόστολος περιγράφει επίσης την αυτοθυσιαστική προσφορά του Χριστού και την καθοδική πορεία Του, προκειμένου να ανυψώσει τον πεπτωκότα άνθρωπο: «Δι' ημάς επτώχευσεν πλούσιος ών, ίνα ημείς τη Εκείνου πτωχεία πλουτήσωμεν» (Β' Κορ. 8,9). Ο Απόστολος ποθούσε διακαώς να προσελκύσει τους μαθητές του στην ταπεινή διάθεση του παθόντος και εσταυρωμένου Χριστού. «Καγώ ελθών προς υμάς», γράφει ο απόστολος Παύλος στους Κορινθίους, «ου γαρ έκρινα του ειδέναι τι εν υμίν ει μη Ιησούν Χριστόν, και τούτον εσταυρωμένον» (Α' Κορ. 2,2). Και στους Γαλάτες γράφει: «Τις υμάς εβάσκανε τη αληθεία μη πείθεσθαι, οίς κατ' οφθαλμούς Ιησούς Χριστός προεγράφη εν υμίν εσταυρωμένος;» (Γαλ. 3,1).

Ο Χριστός, χάρη στην τέλεια ταπείνωση Του, κέρδισε την τελική, απόλυτη και υπερκόσμια στις διαστάσεις της νίκη, η οποία Τον έθεσε στο κέντρο της καινής κτίσεως Του. Τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος απονέμονται εφεξής

στον άνθρωπο ως επακόλουθο της καταβάσεως και αναβάσεως Του. Στην προς Εφεσίους επιστολή ο απόστολος Παύλος γράφει: «Αναβάς εις ύψος ηχμαλώτευσεν [//321] αιχμαλωσίαν και έδωκε δόματα τοις ανθρώποις». Επίσης: «Το δε ανέβη τι εστιν ει μη ότι και κατέβη πρώτον εις τα κατώτερα μέρη της γης;» (Εφεσ. 4,8-9). Συνεπώς τα δωρήματα του Αγίου Πνεύματος προσκόμισαν μαρτυρία για την καταλλαγή του ανθρώπου με τον Θεό, τη διπλή προσφορά Του, τη διπλή δικαίωση Του.

Η τέλεια και ταπεινή αγάπη του Χριστού Τον κατέβασε στα κατώτερα μέρη της γης, ώστε να μας χαρισθεί η δυνατότητα να γίνουμε μέτοχοι της ζωής Του. Η Θεία Λειτουργία μας διδάσκει την ταπεινή αυτή αγάπη Του, τον πόθο Του για τη σωτηρία μας, χάριν της οποίας έγινε διάκονος πάντων. Καθώς αρχίζουμε να συνειδητοποιούμε την ταπείνωση της αγάπης Του, συντελείται μέσα μας αλλοίωση που μας προξενεί κατάνυξη και ευγνωμοσύνη. Φιλοτιμούμαστε, όπως λέει ο απόστολος Παύλος, «είτε ενδημούντες (δια ζωής) είτε εκδημούντες (δια θανάτου), ευάρεστοι Αυτώ είναι» (Β΄ Κορ. 5,9). Είναι σημαντικό για μας να ανήκουμε στον Κύριο, να είμαστε δεκτοί από Αυτόν (Ρωμ. 14,8). Η Λειτουργία γεννά μέσα μας τον καρπό αυτό, ο οποίος έχει πρωταρχική σημασία στη ζωή μας, γιατί τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με την εργασία της μετάνοιας που αναλαμβάνεται χάριν της αγάπης του Χριστού. Όπως ακριβώς Εκείνος «ουχ εαυτώ ήρεσεν» (Ρωμ. 15,3), αλλά «εταπείνωσεν εαυτόν γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δε σταυρού» (Φιλιπ. 2,8), έτσι οφείλουμε και εμείς να καλλιεργούμε στις καρδιές μας την ορθή ανταπόκριση στην αγάπη Του, και να Τον αγαπάμε «εις τέλος» (Ιωάν. 13,1). Η ανταπόδοση [//322] αυτή συνίσταται στη θερμή μετάνοια, η οποία γεννάται από το αίσθημα της ευγνωμοσύνης για τη μεγάλη αγάπη, με την οποία μας αγάπησε (Εφεσ. 2,4), και φτάνει ως το αυτομίσος που απαιτεί η εντολή Του.

Η εργασία αυτή της μετάνοιας ίσως φανεί βαρειά εκ πρώτης όψεως. Όταν όμως αγγίξει την καρδιά μας το πυρ της «μείζονος αγάπης» του Χριστού, το οποίο συνιστά και το κέντρο της Θείας Λειτουργίας, τότε αναφύονται μέσα μας τα θεοπρεπή αισθήματα και δεν λυπόμαστε πλέον τον εαυτό μας. Επιποθούμε να ακολουθήσουμε τον Χριστό στην οδό της ταπεινώσεως, να κατεβούμε στο κατώτατο άκρο της αντεστραμμένης πυραμίδας, για να συναντηθούμε εκεί και να ενωθούμε με τον Ίδιο τον Χριστό, διότι γνωρίζουμε ότι μόνο εν Αυτώ υπάρχει ζωή. Η Λειτουργία, επομένως, χάρη στη μετάνοια και ευγνωμοσύνη που μας εμπνέει, μας συνδέει με τον Χριστό, ο Οποίος είναι συγχρόνως «ο προσφέρων και ο προσφερόμενος», η Πηγή της Ζωής και της Αγάπης, ο θεμέλιος λίθος της καινής κτίσεως.

«Εγώ ήλθον ίναι ζωήν έχωσι και περισσόν έχωσιν» (Ιωάν. 10,10). Η Θεία Λειτουργία μας εισάγει στο προαιώνιο σχέδιο του Θεού για τον άνθρωπο. **Το Άγιο Πνεύμα χαράσσει στις καρδιές μας την εικόνα του Χριστού**, του προαιώνιου ανθρώπου. Μέσα στη θνητότητα και την αμαρτωλότητα μας η εικόνα του Κυρίου Ιησού μας συντρίβει και συγχρόνως μας εμπνέει. Διαπιστώνουμε πόσο μακριά Του είμαστε, αλλά η συνειδητοποίηση αυτή αφυπνίζει μέσα μας τον [//323] πόθο να γίνει γνωστή η αλήθεια του Χριστού σε

όλους τους ανθρώπους, ώστε να μη στερηθούν και αυτοί τη ζωντανή ελπίδα της αιώνιας ζωής. Όλα όσα λαμβάνουμε στη Λειτουργία επιθυμούμε να γίνουν κτήμα όλων των αδελφών μας. Η Λειτουργία εμπνέει μέσα μας τη μεσιτεία για όλη την οικουμένη. **Μας οδηγεί στη συντριβή, δια της οποίας μας μεταδίδεται η κατάσταση του Χριστού και γεννιέται μέσα μας η προσευχή υπέρ όλου του Αδάμ**. Επίσης γεμίζει τον άνθρωπο με την παρηγοριά της χάριτος, με την ανάπαυση του Παρακλήτου – αφού η παράκληση της χάριτος διαδέχεται πάντοτε τη συντριβή: «Μακάριοι οι πενθούντες, ότι αυτοί παρακληθήσονται» (Ματθ. 5,4). Ολόκληρη η ζωή μας εναρμονίζεται σταδιακά με την πνευματική θεωρία που μας εμπνέει η Θεία Λειτουργία. Μας μυσταγωγεί τον τύπο της ζωής που ενυπάρχει στη Λειτουργία και σε όλα τα άλλα μυστήρια της Εκκλησίας.

Το πρότυπο αυτό ζωής είναι η οδός του Κυρίου μας, ο Οποίος στον Μυστικό Δείπνο είπε στους μαθητές Του, «υπόδειγμα δέδωκα υμίν» (Ιωάν. 13,15). Ο Κύριος είναι «τα πάντα τοις πάσι». Με τη «μείζονα αγάπη» Του βάστασε την αμαρτία και κατάρα όλου του κόσμου, ενώ με τη γεύση του κατά σάρκα θανάτου Του θυσίασε τη ζωή Του χάριν των φίλων και των εχθρών Του, των «εγγύς» και των «μακράν». Στην οδό αυτή μας καλεί να Τον μιμηθούμε.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος γράφει ότι η προσευχή του Χριστού στη Γεθσημανή, επισφραγισμένη με τον ιδρώτα του Αίματος Του, συνιστά το υπόδειγμα όλης της λειτουργικής [//324] προσευχής[5]. Ο Κύριος δέχθηκε το ποτήριο του θελήματος του Πατρός Του (Ματθ. 20,22· 26,39) και βάστασε στην ψυχή Του λύπη «έως θανάτου» (Ματθ. 26,38) από τον πόθο Του για τη σωτηρία του κόσμου. Μια φράση της αρχιερατικής προσευχής Του αποκαλύπτει τη διακαή επιθυμία της ψυχής Του: «Πάτερ δίκαιε, και ο κόσμος Σε ουκ έγνω» (Ιωάν. 17,25). Πόσο φλεγόταν από τον πόθο να γνωρίσουν τον Θεό όλοι οι άνθρωποι και να σωθούν! Μέσα στη λύπη Του για όλο τον Αδάμ, ο Κύριος περιπτύχθηκε τα πλάτη όλων συνολικά των αιώνων της ανθρώπινης ζωής με τη δύναμη του αιωνίου Πνεύματος, και η παγκόσμια προσευχή Του ήταν το ακριβές περιεχόμενο της καρδιάς Του. Η ίδια αυτή προσευχή Τον συνόδευσε στον Σταυρό. Κατέβηκε μαζί Του στο μνήμα και στα καταχθόνια της γης. **Παντού το περιεχόμενο της καρδιάς Του έμεινε απαράλλακτο· ο πόθος για τη συμφιλίωση πάντων με τον Πατέρα Του**. Ως αναμάρτητος, δίκαιος και άγιος δεν γνώρισε στο μνήμα διαφθορά (Ψαλμ. 15,10· 48,10). Αναστήθηκε και, με το ίδιο περιεχόμενο ασάλευτο στην καρδιά Του, ανέβηκε στους ουρανούς μαζί με όλο το ανθρώπινο γένος. «Χριστός ανέστη και νεκρός ουδείς επί μνήματος». **Πέθανε μαζί με τον σύμπαντα κόσμο στην καρδιά Του, κατέβηκε στον άδη και αναστήθηκε πάλι, έχοντας την καρδιά Του πεπληρωμένη από την επιθυμία να λάβει όλος ο Αδάμ την αθάνατη ζωή Του**.

[//325] **Στη Λειτουργία το Άγιο Πνεύμα σκεπάζει με τη χάρη Του καθετί που αγκαλιάζουμε στην προσευχή μας σε όλη τη διάρκεια της λειτουργικής πράξεως, εκτείνοντας την ευλογία Του πάνω από όλο το ανθρώπινο γένος**.

[5] Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, σσ. 119, 123-29.

Για τον λόγο αυτό απαιτείται από τον ιερέα μεγάλη συναίσθηση και σπλαγχνική καρδιά, καθώς περιπτύσσεται όλη την ανθρωπότητα και τη σωτηρία της, σύμφωνα με το υπόδειγμα του εσταυρωμένου Χριστού.

Πράγματι, κάθε πιστός που προσφέρει λατρεία καλείται στην καθολική αυτή προσευχή κατά μίμησιν του Διδασκάλου μας Χριστού. Η Θεία Λειτουργία αποτελεί για μας θαυμάσια ευκαιρία **να προσφέρουμε τα πάντα στον Θεό προς αγιασμό**. Όταν ο λειτουργός εκφωνεί: «Τα Σα εκ των Σων, Σοι προσφέρομεν κατά πάντα, και δια πάντα», στην ουσία λέει εκ μέρους του λαού: «Όλα όσα μας έχεις ποτέ χαρίσει είναι δικά Σου. Σου τα αντιπροσφέρουμε, γιατί όλα τα έχεις ανακαινίσει για χάρη μας». <u>**Προσφέρουμε την πρόσκαιρη ζωή μας με όλες τις μέριμνες της, και ο Θεός σε αντάλλαγμα μας χαρίζει τη θεία ζωή Του, που είναι αιώνια**</u>. Μέσα στα δώρα του άρτου και του οίνου, που προσφέρουμε στον Θεό, παρακαταθέτουμε όλη τη ζωή και την ελπίδα μας, την ευγνωμοσύνη και τη μετάνοια μας, όλο το περιεχόμενο της καρδιάς και της προσευχής μας. Έτσι δεν δίνουμε απλώς στον Θεό ένα καρβέλι ψωμί και λίγο κρασί, που από μόνα τους είναι ασήμαντα. Πρωταρχική σημασία έχει η πίστη, η αγάπη και η προσδοκία του Θεού που έχουμε στην καρδιά μας. **Προσφέρουμε τον φτωχό εαυτό μας, και σε αντάλλαγμα Εκείνος μας χαρίζει την αγάπη Του, τη ζωή Του, τον Εαυτό Του**. Προσφέρουμε τη θυσία μας «κατά πάντα [//326] και δια πάντα», υπό το φως όλων όσα έκανε για μας ο Χριστός και σε συμφωνία με την εντολή Του. Και ο Θεός, πάντοτε πιστός στις υποσχέσεις Του, αφού «αρνήσασθαι εαυτόν ου δύναται» (Β' Τιμ. 2,13), ευαρεστείται με τη θυσία των πιστών, που συγκροτούν το Σώμα Του και την Εκκλησία Του, και ανταποκρίνεται θέτοντας την ίδια τη ζωή Του στα τίμια δώρα. Ο ιερέας τότε, ως στόμα του Κυρίου, αναφωνεί: «Τα Άγια τοις αγίοις!» <u>**Είναι πολύ ευάρεστο στον Κύριο να μεταλαμβάνουμε τη ζωή Του**</u>, και οι λόγοι αυτοί σηματοδοτούν μία από τις ιερότερες και συγκινητικότερες στιγμές της Θείας Λειτουργίας.

Ανταλλάσσοντας τη ζωή μας με τη ζωή του Θεού, ανταλλάσσουμε τον χρόνο με την αιωνιότητα. Ολόκληρη η ύπαρξη μας εισέρχεται στον χώρο του Πνεύματος. Η ψυχολογική μας κατάσταση μεταποιείται σε πνευματική. Όταν στη Λειτουργία **προσφέρουμε τον ψυχισμό μας στον Θεό, Εκείνος τον αγιάζει και τον επισκιάζει με την αιωνιότητα Του· γινόμαστε πνευματικοί**. <u>**Πρέπει να μάθουμε να παραδιδόμαστε στον Θεό, ώστε να Του δίνουμε τη δυνατότητα να μετασχηματίζει τις ψυχολογικές καταστάσεις μας σε πνευματικές**</u>. Τη στιγμή της Επικλήσεως, όταν ο ιερέας ζητεί από τον Θεό να καταπέμψει το Πνεύμα Του το Άγιο «εφ' ημάς και επί τα προκείμενα δώρα», η ευλογία Του κατέρχεται επάνω σε όλα εκείνα για τα οποία προσευχηθήκαμε, συμπεριλαμβανομένων και των αιτημάτων που προσφέρθηκαν στο σπίτι κατά την προσευχή της προετοιμασίας μας για τη Λειτουργία. Στην πραγματικότητα η Λειτουργία αρχίζει από την ώρα ακόμη που ζυμώνουμε [//327] τη ζύμη για το πρόσφορο, οπότε **τη γεμίζουμε με όλους τους πόθους και τις θλίψεις της καρδιάς μας που αφορούν τόσο τον εαυτό μας όσο και τους άλλους**. Ο Θεός τιμά ανεξαιρέτως και αυτές τις προσευχές με τις πλούσιες ευλογίες Του την ώρα του καθαγιασμού.

Η αυτοθυσία του Θεού στο αναμάρτητο Πρόσωπο του Χριστού συνιστά την τέλεια προσφορά. «Δια Πνεύματος αιωνίου εαυτόν προσήνεγκεν» (Εβρ. 9,12,14,28) εξασφαλίζοντας για όλους μας «αιωνίαν λύτρωσιν». Όσο για τον άνθρωπο, **η προσφορά του αποκομίζει καρπό, όταν η θυσία του εναρμονίζεται με το πνεύμα της μοναδικής Θυσίας του Χριστού**. Όσο καλύτερη είναι η προετοιμασία του, τόσο πληρέστερη θα αποβεί η ανταλλαγή ζωής στη Λειτουργία. Αυτό το αναφέρουμε φυσικά ως γενικό κανόνα, αφού η δικαιοσύνη του Θεού υπερβαίνει τους νόμους. Κάποτε προετοιμαζόμαστε με μεγάλη συντομία και, παρ' όλα αυτά, μας γεμίζει με τη ζωή Του. Ή πάλι ενδέχεται να κοπιάσουμε όλη τη νύχτα, χωρίς να βρούμε καρπό στη Λειτουργία. Πρωταρχική σημασία έχει η από μέρους μας ταπείνωση και η αίσθηση αναξιότητας. **Όσο πιο ανάξιοι αισθανόμαστε καθώς προσεγγίζουμε τον Κύριο, τόσο περισσότερο προσελκύουμε τη χάρη Του**. Δοξάζουμε Αυτόν που μας χαρίζει τα πάντα με ελευθερία (Ρωμ. 8,32). Ας μη μας διαφεύγει ότι η σωτηρία δωρίζεται ελεύθερα από τον Θεό, ο Οποίος ευλογεί όλους και όλα όσα συμπεριέλαβε ο πιστός κατά την ευχαριστία και την ικεσία του. Αν κατά τη διάρκεια της Λειτουργίας προσευχόμαστε υπέρ του [//328] σύμπαντος κόσμου, θα ευλογηθεί όλη η οικουμένη. **Αν ο Χριστός πέθανε και αναστήθηκε έχοντας όλους τους ανθρώπους ως το πολύτιμο περιεχόμενο της καρδιάς Του, οφείλουμε και εμείς, που είμαστε δικοί Του, να πράττουμε όμοια**, αφού μέσα μας ενεργείται το ίδιο μυστήριο. Όλα όσα προσφέρουμε στον Θεό, ενώ παραστεκόμαστε ενώπιον Του με φλογερή καρδιά, αναβιώνουν μέσα μας την ώρα της μετοχής μας στο άχραντο Σώμα Του και στο τίμιο Αίμα Του.

«Είδομεν το φως το αληθινόν, ελάβομεν Πνεύμα επουράνιον ...». Αυτό είναι το επινίκιο άσμα εκείνων των πιστών που πέτυχαν την ανταλλαγή της ζωής τους με τη ζωή του Θεού, που αποτελεί ουσιαστικά τον σκοπό της Θείας Λειτουργίας. **Οι δίκαιοι όλων των εποχών**, στην Παλαιά και στην Καινή Διαθήκη, ανυψώθηκαν υπεράνω του κτιστού κόσμου και ανακάλυψαν κάποιο άνοιγμα προς τον ουρανό. **Αντάλλαξαν την περιορισμένη ζωή τους με την άπειρη ζωή του Θεού** και, κάθε φορά που συνέβαινε αυτό, έψαλλαν την ίδια επινίκια ωδή. Για παράδειγμα, ο προφήτης Μωυσής, πλήρης Πνεύματος Θεού, έψαλλε: «Πρόσεχε ουρανέ, και λαλήσω, και ακουέτω γη ρήματα εκ στόματος μου» (Δευτ. 32,1). Επίσης όταν η προφήτιδα Άννα επισκέφθηκε το Ναό και εξέχεε την καρδιά της προς «τον Θεόν των γνώσεων», Εκείνος ανταπέδωσε το αίτημα της. Όταν πάλι γέννησε τον Σαμουήλ, που επρόκειτο να κληθεί αργότερα στο προφητικό αξίωμα, η Άννα εξύμνησε τον Θεό με θαυμάσια επινίκια ωδή[6].

---

[6] «1 ΕΣΤΕΡΕΩΘΗ η καρδία μου εν Κυρίω, υψώθη κέρας μου εν Θεώ μου· επλατύνθη επ᾽ εχθρούς μου το στόμα μου, ευφράνθην εν σωτηρία σου. 2 ότι ουκ έστιν άγιος ως Κύριος, και ουκ έστι δίκαιος ως ο Θεός ημών· ουκ έστιν άγιος πλην σου. 3 μη καυχάσθε, και μη λαλείτε υψηλά, μη εξελθέτω μεγαλορρημοσύνη εκ του στόματος υμών, **ότι Θεός γνώσεων Κύριος και Θεός** ετοιμάζων επιτηδεύματα αυτού. 4 τόξον δυνατών ησθένησε, και ασθενούντες περιεζώσαντο δύναμιν· 5 πλήρεις άρτων ηλαττώθησαν, και οι πεινώντες παρήκαν γήν· ότι στείρα έτεκεν επτά, και η πολλή εν τέκνοις ησθένησε. 6 Κύριος θανατοί και ζωογονεί, κατάγει εις άδου και ανάγει· 7 Κύριος πτωχίζει και πλουτίζει, ταπεινοί και ανυψοί. 8 ανιστά από γης πένητα και από κοπρίας

[//329] Η ανταλλαγή που συντελείται στη Λειτουργία είναι άνιση. **Υπό μία έννοια, ποτέ δεν θα φθάσει εμφανώς το πλήρωμα του σκοπού της**, επειδή η προσφορά του εαυτού μας δεν μπορεί να υπερβεί τα περιορισμένα όρια της, και γι' αυτό μας καθιστά ανίκανους να προσλάβουμε το πλήρωμα της θείας ζωής. Η ανισότητα έγκειται στο γεγονός ότι η πρόσκαιρη αυτή ζωή μας έχει δοθεί ως δάνειο. Παρ' όλα αυτά, όταν την αντιπροσφέρουμε στον Θεό, λαμβάνουμε την άφθαρτη ζωή Του. Ο Θεός είναι ακατάληπτος! Πρόκειται επομένως για ένα είδος «μερικής ανταλλαγής», κάποια γεύση «της ζωής του μέλλοντος αιώνος», η οποία ενδυναμώνει τον πιστό με την επίγνωση ότι η ζωή του «κέκρυπται συν τω Χριστώ εν τω Θεώ», και ότι στον ουρανό θα αποκαλυφθεί με όλη την πληρότητα της, «όταν ο Χριστός, η ζωή ημών, φανερωθή» (Κολ. 3,3-4).

Η Λειτουργία μας διδάσκει να ζούμε με τη συνεχή προσδοκία της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού και με τη μακάρια ελπίδα της «επιφανείας της δόξης του μεγάλου Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού» (Τίτ. 2,13), όταν ο Θεός θα γίνει «τα πάντα εν πάσι» (Α' Κορ. 15,28). Συνεπώς, η Θεία Λειτουργία μας ενθαρρύνει να καλλιεργούμε εσχατολογική συνείδηση: «Ναι, Κύριε, Συ γινώσκεις ότι εν μέρει Σου παραδίδω τον εαυτό μου και ότι ο πόθος της καρδιάς μου είναι να ανήκω σε Σένα ολοκληρωτικά. Γι' αυτό, Σε ικετεύω, μη με ξεχάσεις τη μεγάλη εκείνη και επιφανή ημέρα της Δευτέρας Παρουσίας Σου, για να είναι η ανταλλαγή της ζωής μου με τη δική Σου τέλεια και αιώνια». Αν μάθουμε να ζούμε εσχατολογικά, δεν θα αντιμετωπίσουμε ποτέ τη [//330] Θεία Λειτουργία με προχειρότητα. Όχι απλώς δεν θα μας γίνει συνήθεια, αλλά θα ζούμε κάθε Θεία Λειτουργία ως ένα παντοτινά καινούργιο γεγονός, αενάως καινή δημιουργία, η οποία είναι αδύνατον να εκληφθεί ως δεδομένη.

Το πλήρωμα της εν Χριστώ ζωής μας θα αποκαλυφθεί την ημέρα της Δευτέρας Παρουσίας του Χριστού. Ο Θεός καλεί τους πιστούς να ενωθούν μαζί Του. Η εσχατολογική συνείδηση μας για την Τελική Κρίση, μαζί με την έμπνευση που γεννά μέσα μας η μετάνοια, μας κρατούν σταθερούς στην ταπεινή οδό του Χριστού. Αυτό εκφράζεται χαρακτηριστικά με τους λόγους της προσευχής του ιερέα πριν από την κατάλυση των τιμίων δώρων: «Ήνυσται και τετέλεσται, όσον εις την ημετέραν δύναμιν, Χριστέ, ο Θεός ημών, το της Σης οικονομίας μυστήριον. Έσχομεν γαρ του θανάτου Σου την μνήμην· είδομεν της αναστάσεως Σου τον τύπον· ενεπλήσθημεν της ατελευτήτου Σου ζωής· απηλαύσαμεν της ακενώτου Σου τρυφής, ής και εν τω μέλλοντι αιώνι πάντας ημάς καταξιωθήναι ευδόκησον.

εγείρει πτωχόν καθίσαι μετά δυναστών λαού και θρόνον δόξης κατακληρονομών αυτοίς. 9 διδούς ευχήν τω ευχομένω και ευλόγησεν έτη δικαίου· ότι ουκ εν ισχΰϊ δυνατός ανήρ, 10 Κύριος ασθενή ποιήσει αντίδικον αυτού, Κύριος άγιος. μη καυχάσθω ο φρόνιμος εν τη φρονήσει αυτού, και μη καυχάσθω ο δυνατός εν τη δυνάμει αυτού, και μη καυχάσθω ο πλούσιος εν τω πλούτω αυτού, αλλ` εν τούτω καυχάσθω ο καυχώμενος, συνιείν και γινώσκειν τον Κύριον και ποιείν κρίμα και δικαιοσύνην εν μέσω της γής. Κύριος ανέβη εις ουρανούς και εβρόντησεν, αυτός κρινεί άκρα γής, και δίδωσιν ισχύν τοις βασιλεύσιν ημών και υψώσει κέρας χριστού αυτού» (Α' Βασ. 2,1-10).

Χάριτι του ανάρχου Σου Πατρός και του Αγίου και αγαθού και ζωοποιού Σου Πνεύματος»[7].

Όταν ο πιστός συλλάβει το φοβερό μεγαλείο του τελικού αυτού γεγονότος, συγκεντρώνει όλο τον νου και την καρδιά του στο νόημα της Λειτουργικής Πράξεως. **Προσδοκά τον Θεό με όλο το είναι του** και, επειδή αυτό είναι τόσο ευάρεστο στον Θεό, η θυσία της αινέσεως του συναντά το αγαθό πνεύμα της χάριτος, όπως συνέβαινε πάντοτε με όλους τους δικαίους και αγίους από την αρχή [//331] των αιώνων. **Η προδιάθεση της ψυχής του βρίσκεται σε πλήρη αρμονία με την παρότρυνση του Χερουβικού Ύμνου, να «αποθέσωμεν πάσαν την βιοτικήν μέριμναν»**. Έχει πλήρη συναίσθηση ότι «ο Χριστός εν τω μέσω ημών εστι», και ότι Αυτός είναι συγχρόνως «ο προσφέρων και ο προσφερόμενος». Πράγματι, είναι αδύνατον να εισδύσουμε στην καρδιά της Αγίας Αναφοράς, αν δεν παραμερίσουμε κάθε γήινη φροντίδα, κάθε διαλογισμό, «ως τον Βασιλέα των όλων υποδεξόμενοι, ταις αγγελικαίς αοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν», διότι «όπου Βασιλέως παρουσία, και η τάξις παραγίνεται»[8]. **Η Λειτουργία ενώνει τον ουρανό με τη γη, διότι ο Χριστός, ο Θεάνθρωπος, ο Οποίος εμπεριέχει ουρανό και γη, συμπαρίσταται πλήρως ως Πρόσωπο** με τη συνοδεία όλων των Αγγέλων Του και των Αγίων Του. **Η Λειτουργία είναι όντως η Βασιλεία του Θεού επί της γης**. Ο Χριστός βρίσκεται αληθινά «εν τω μέσω ημών».

Η Θεία Ευχαριστία διδάσκει την αδιάλειπτη μνήμη του Θεού και μας μαθαίνει να ζούμε στην παρουσία Του. Η ζωντανή παρουσία του Βασιλέως των Ουρανών ανυψώνει τον νου και την καρδιά σε λατρεία και αίνεση, ώστε τα μέλη της λειτουργικής συνάξεως να αναπαριστούν τις αγγελικές δυνάμεις. Αντικατοπτρίζουμε την παρουσία των Χερουβείμ και των Σεραφείμ, επειδή σκοπός μας είναι να δοξάζουμε τον Θεό, αν είναι δυνατόν όπως εκείνα, σύμφωνα με την όραση του προφήτη Ησαΐα (Ησ. κεφ. 6). Τα αεικίνητα [//332] Χερουβείμ και Σεραφείμ ενατενίζουν διακαώς τη δόξα του Κυρίου, ενώ προσφέρουν «ακαταπαύστως ύμνους αινέσεως». Με τον ίδιο τρόπο, οι πιστοί, «έτι και έτι», αποδίδουν ευχαριστία στον Θεό για τη δόξα Του και μεσιτεύουν για τη σωτηρία όλου του κόσμου. Τέτοια λατρεία δεν θα αστοχήσει να εδραιώσει τελικά τον Χριστό στο κέντρο της ζωής μας. Αγωνιζόμαστε να είμαστε σε αδιάλειπτη επαφή με το δημιουργικό Πνεύμα του Θεού, γεγονός που μας διδάσκει πώς να υπερβαίνουμε τα πλέον θανατηφόρα πάθη, ιδιαίτερα **την ακηδία, που είναι ικανή να νεκρώσει το πνεύμα μας**[9].

Κατά την αγγελική αυτή παράσταση μας διδασκόμαστε επίσης με ποιόν τρόπο να προσερχόμαστε ενώπιον της αγιότητας Του. Ο προφήτης Ησαΐας περιέγραψε την όραση της δόξας του Θεού και της αποκαλύψεως των ουρανίων Δυνάμεων που του δόθηκε ως εξής: «Και Σεραφίμ ειστήκεισαν κύκλω αυτού, έξ

---

[7] ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ευχή εν τω συστείλαι τα Άγια.

[8] Από το «και νυν» της Λιτής της εορτής των Θεοφανείων.

[9] Η λέξη «ακηδία» σημαίνει ετυμολογικά την «έλλειψη φροντίδας για σωτηρία».

πτέρυγες τω ενί και έξ πτέρυγες τω ενί, και ταις μεν δυσί κατεκάλυπτον το πρόσωπον, ταις δε δυσί κατεκάλυπτον τους πόδας και ταις δυσίν επέταντο». Τα Σεραφείμ περικυκλώνουν τον θρόνο του Θεού προσφέροντας εγκωμιαστικούς ύμνους και ανακράζοντας αενάως: «Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος Σαβαώθ». Δεν προσφέρουν ακατάπαυστη δοξολογία επειδή κάποιος τους το επιβάλλει, αλλά επειδή το ποθούν. Δεν θέλουν να έχουν καμία ανάπαυση, καθώς διακατέχονται από άσβεστη δίψα να διεισδύσει μέσα τους η Θεία δόξα και να αφομοιώσουν με κάθε κύτταρο του σώματος τους [//333] τη θέα του Θεού. Είναι θαυμαστό το γεγονός ότι τα Σεραφείμ είναι ικανά να στέκονται διηνεκώς μέσα στη μακάρια θεωρία της δόξας αυτής. Αυτό οφείλεται στη μεγάλη ταπείνωση τους. Με τις τέσσερις πτέρυγες καλύπτουν τη γυμνότητα τους ενώπιον του Δημιουργού τους και μόνο με τις δύο πετούν. Αυτό καταδεικνύει ότι η ταπείνωση τους είναι μεγαλύτερη από την παρουσία τους. Παρά την αγγελική φύση τους καλύπτουν τη γυμνότητα τους με τη συνείδηση ότι είναι κτίσματα. Η παρρησία τους ενώπιον του Θεού πηγάζει από τη μεγάλη τους ταπείνωση. Σύμφωνα με τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή ταπείνωση είναι η συναίσθηση ότι είμαστε κτιστά όντα και ότι έχουμε «το είναι δεδανεισμένο»[10]. Ας μη λησμονούμε ότι οι τέσσερις πτέρυγες της ταπεινώσεως ενισχύουν τις δύο πτέρυγες της θεωρίας. «Και εκέκραγεν έτερος προς τον έτερον και έλεγον· άγιος, άγιος, άγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πάσα η γη της δόξης αυτού» (Ησ. 6,2-3). Η δόξα στην οποία στεκόμαστε είναι ανάλογη προς την ταπείνωση μας. Όσο περισσότερο ταπεινωνόμαστε, τόσο υψηλότερα μας ανυψώνει ο Κύριος. Όπως επαγγέλλεται ο Ίδιος: «Όστις δε υψώσει εαυτόν ταπεινωθήσεται, και όστις ταπεινώσει εαυτόν υψωθήσεται» (Ματθ. 23,12).

Για να είναι ευάρεστη στον Θεό η παράσταση των αγγέλων και των ανθρώπων, πρέπει να διακρίνεται από ταπείνωση και από την απουσία και της ελάχιστης παρρησίας. Όσο πιο πολύ ταπεινωνόμαστε, τόσο μεγαλύτερη [//334] αγιότητα και παρρησία θα μας χορηγεί ο Θεός στην παράσταση μας ενώπιον Του. Στην ευλαβική κάλυψη των προσώπων και των ποδιών των αγγέλων φαίνεται ολοκάθαρα ο διάπυρος πόθος τους για τον Θεό σε συνδυασμό με την άκρα ταπείνωση τους. Οι δύο αυτές ιδιότητες –ταπείνωση και διακαής επιθυμία για τον Κύριο της δόξης– πάντοτε συμβαδίζουν. Ο Ίδιος ο Χριστός μας δίδαξε την οδό αυτή «εν ταις ημέραις της σαρκός Αυτού» (Εβρ. 5,7). Ως Μέγας Αρχιερέας κατά την τάξιν Μελχισεδέκ στάθηκε ενώπιον του Θεού στη Γεθσημανή και πρόσφερε δεήσεις και ικεσίες «μετά κραυγής ισχυράς και δακρύων … εισακουσθείς από της ευλαβείας, καίπερ ών Υιός» (Εβρ. 5,7-8). Με την πράξη Του αυτή άφησε υπόδειγμα σε όσους ακολουθούν ταπεινά τα ίχνη Του (Α΄ Πέτρ. 2,21), ώστε να λατρεύουν τον Θεό με τρόπο αντάξιο Του, «μετά αιδούς και ευλαβείας, παραλαμβάνοντας Βασιλείαν ασάλευτον» (Εβρ. 12,28).

Στη λειτουργική σύναξη συγκροτούμε το Σώμα της Εκκλησίας, το Σώμα του Χριστού, του οποίου Κεφαλή είναι ο Ίδιος ο Χριστός. Ως μέλη του Σώματος Του αποτελούμε επίσης μέλη ο ένας του άλλου. Αν επιθυμούμε να

[10] Μαξίμου του Ομολογητού, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟ «ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ», PG 90,893.

συναπαρτίζουμε αρμονική σύναξη, καθένας μας οφείλει να τηρεί την ορθή στάση και προς την Κεφαλή και προς τα υπόλοιπα μέλη. Σύμφωνα με το παράδειγμα του Ίδιου του Κυρίου και των αγίων αγγέλων Του, η στάση μας αυτή χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από αγάπη και ταπείνωση. Η λατρεία μας θα προσφέρεται ως από ένα Σώμα, [//335] μόνο όταν επιτελείται με προσοχή, φόβο και ευλάβεια, χωρίς να λησμονούμε ούτε για ένα δευτερόλεπτο ότι είμαστε συγκεντρωμένοι γύρω από τον θρόνο του Μεγάλου Βασιλέως και Θεού μας. Παρρησία ή έπαρση δεν έχουν θέση εδώ, **καθώς βλέπουμε τον Χριστό να ενοικεί σε κάθε έναν από τους αδελφούς μας**.

Ως ένα Σώμα μαθαίνουμε το μεγάλο μάθημα «να κατανοώμεν αλλήλους εις παροξυσμόν αγάπης και καλών έργων» (Εβρ. 10,24). Προσλαμβάνουμε τον αδελφό μας ως την ίδια τη ζωή μας, διότι ζούμε ως μέλη του ίδιου Σώματος. Το λογικό ποίμνιο του Χριστού, που Τον λατρεύει εν πνεύματι και αληθεία, πρέπει να διαπνέεται από το πνεύμα Εκείνου, ο Οποίος οδηγήθηκε «ως πρόβατον επί σφαγήν» (Ησ. 53,7)· πνεύμα συγχωρητικότητας, μακροθυμίας, ειρήνης, αδελφικής αγάπης και ταπεινώσεως προς όλους. Ο χριστιανός δεν αγαπά τις τιμές. Δεν διακατέχεται από εωσφορική φιλοδοξία να υψωθεί στην ανώτατη ιεραρχική τάξη. Στόχος μας είναι να πορευόμαστε προς τα κάτω, ταπεινώνοντας τον εαυτό μας ο ένας ενώπιον του άλλου, κατά το ήθος του Χριστού, ο Οποίος «ουκ ήλθε διακονηθήναι, αλλά διακονήσαι και δούναι την ψυχήν αυτού λύτρον αντί πολλών» (Ματθ. 20,28). Μέσα στους χειροποίητους ναούς των λειτουργικών μας συνάξεων ο Χριστός, ο ακρογωνιαίος λίθος, οικοδομεί αχειροποίητους ναούς του Θεού, που δεν κατασκευάσθηκαν από ανθρώπινα χέρια. Συνιστούμε το μυστικό Σώμα της Εκκλησίας, μέσα στο οποίο ρέει η ζωή της Ίδιας της Κεφαλής Της, η ζωή του Χριστού και Θεού μας. Αυτός είναι ο Αρχηγός της καινής κτίσεως, η Πηγή [//336] της χαριτόβρυτης κοινωνίας, ο Δοτήρ των χαρισμάτων στους Αγίους Του. Με την ενότητα μας εν Αυτώ διακατεχόμαστε από θαυμάσια αποστολική συνείδηση «ότι **Ιησούς Χριστός εν ημίν εστιν**», ότι «**το σώμα ημών ναός του εν ημίν Αγίου Πνεύματος εστιν**»[11] και ότι το Σώμα των πιστών, που έχει συναχθεί «επί το αυτό» (Πράξ. 2,1), αποδίδει τη μεγαλύτερη τιμή και δόξα στον Κύριο, ο Οποίος είναι η Κεφαλή. Οφείλουμε επομένως να διασφαλίσουμε την αληθινή ενότητα αυτού του Σώματος, για να μπορούμε να λατρεύουμε επάξια τον Θεό. Αληθινά, **μοναδικός σκοπός της υπάρξεως μας είναι να δοξάσουμε τον Δημιουργό μας**, και ο αποτελεσματικότερος τρόπος με τον οποίο το κατορθώνουμε, είναι, όταν συναγόμαστε εν Αυτώ στη Θεία Λειτουργία.

Η Λειτουργία είναι ο τόπος του προφητικού χαρίσματος μας. Ο απόστολος Παύλος παροτρύνει τους Κορινθίους σε ψαλμωδία, προφητεία και διδασκαλία κατά τις συνάξεις τους, ώστε κάθε μέλος να έχει τη δυνατότητα να συνεισφέρει στην οικοδομή του Σώματος του Χριστού μέσω της διακονίας όλων (Α΄ Κορ. 14,26). Καθώς ο καθένας διακονεί όλους τους άλλους με το δικό του συγκεκριμένο χάρισμα, συμβάλλει στη ζωή ολόκληρου του Σώματος. Ιδιαίτερα

---

[11] Β΄ Κορ. 13,5· Α΄ Κορ. 6,19.

στη Λειτουργία καθένας από τους πιστούς, και ανάμεσα τους πρωτίστως ο ιερέας, οφείλει να προσφέρει ό,τι καλύτερο διαθέτει. Η Λειτουργία αποτελεί για μας ευκαιρία να καταθέσουμε τις καλύτερες διαθέσεις μας, τις [//337] πιο ένθερμες προσευχές μας για τον εαυτό μας και τους άλλους αλλά και για όλο τον κόσμο.

Εντούτοις, **για να ζούμε προφητικά το γεγονός της Λειτουργίας και να προσερχόμαστε σε αυτήν με την καρδιά μας γεμάτη από χαρίσματα και πνευματικές διαθέσεις, απαιτείται από μέρους μας σωστή εργασία και προετοιμασία**: δάκρυα μετάνοιας κατά τη διάρκεια της νύχτας, κάποιος λόγος του Θεού που αναζωπύρωσε την καρδιά μας και με τον οποίο προσευχηθήκαμε, δυνατή προσευχή που αναπέμψαμε στο Όνομα του Κυρίου Ιησού, βαθύς θαυμασμός για το Μυστήριο του Θεού και παρόμοια άλλα αισθήματα. Ανάλογη με τον κόπο της μετάνοιας και προσευχής που καταθέσαμε στο ταμείο μας, δηλαδή στον ιδιωτικό μας χώρο, θα είναι η κατάσταση της καρδιάς μας, με την οποία εισερχόμαστε στον ναό και σχεδόν χωρίς ιδιαίτερο κόπο επιτελούμε την παράσταση μας ενώπιον του Θεού. Ο κόπος και τα χαρίσματα που προσκομίζουμε στη Λειτουργία συνιστούν τον χώρο της ελευθερίας της καρδιάς μας, όπου θα κινηθεί διακριτικά το πνεύμα μας, αν είμαστε αληθινοί προφήτες. Παρότι στεκόμαστε πολύ ταπεινά, το πνεύμα μας εργάζεται με ελευθερία και προσομιλεί στον Θεό, ενώ μέσα στην καρδιά μας διεξάγεται παράδοξο πανηγύρι. Ομοιάζουμε με καλώδιο, που μπορεί να φαίνεται εξωτερικά νεκρό, αλλά το διαπερνά τεράστια ηλεκτρική ενέργεια. Άλλωστε, το πνεύμα του Θεού «ζέει» μέσα στους αληθινούς προφήτες, χωρίς να εξωτερικεύουν τα τελούμενα της καρδιάς τους. Όπως λέει ο Απόστολος: «Τω πνεύματε ζέοντες, τω Κυρίω δουλεύοντες» (Ρωμ. 12,11). Αυτό [//338] είναι το μεγαλύτερο δώρο που μπορούμε να προσφέρουμε. Χάρη σε αυτό εισερχόμαστε στην κοινωνία των χαρισμάτων των άλλων μελών της Εκκλησίας και ζούμε προφητικά. «Η γαρ μαρτυρία του Ιησού εστι το πνεύμα της προφητείας» (Αποκ. 19,10). Ενώνονται, τότε, τα χαρίσματα που μας έδωσε ο Θεός στην κατά μόνας προσευχή με τα χαρίσματα των Αγίων που αοράτως παρευρίσκονται στη Θεία Λειτουργία και των άλλων αδελφών μας που συμπαρίστανται. Έτσι αυτή η είσοδος μας στην **κοινωνία της χάριτος του Θεού** –που **είναι η αληθινή φύση της Εκκλησίας**– δικαιώνει τόσο τον Δημιουργό μας όσο και τους αδελφούς μας οικοδομώντας τη σωτηρία μας. «Χάριτι εστε σεσωσμένοι», διαβεβαιώνει ο απόστολος Παύλος (Εφεσ. 2,5). Επιπλέον, όταν τα μέλη της Εκκλησίας απαρτίζουν επάξια την κοινωνία αυτή των χαρισμάτων, πληροφορούν και άλλους, που προστίθενται στο Σώμα και σώζονται από τον Θεό. Υπό την προϋπόθεση πάντοτε της ιδιωτικής μας ασκήσεως και ζωής διατηρείται ο προφητικός χαρακτήρας της Λειτουργίας, όπως πολύ απλά τον περιγράφουν οι Απόστολοι στις Πράξεις και στην προς Κορινθίους επιστολή. Αν δεν προηγείται η προετοιμασία αυτή και δεν ερχόμαστε στη λειτουργική σύναμη με έναν πνευματικό χώρο μέσα στην καρδιά μας και με πνευματικές διαθέσεις ως χαρίσματα, αδικούμε και τον Θεό και τους αδελφούς μας. Αδικούμε όμως και τον ίδιο μας τον εαυτό, γιατί μέσα στη Θεία Λειτουργία δεν υπάρχει περιθώριο για ατομική προσευχή και προετοιμασία. Είναι ανάρμοστο κατά τη Λειτουργία να κάνουμε μετάνοιες και μεγάλους [//339]

σταυρούς, να ψελλίζουμε, με λίγα λόγια να προσευχόμαστε σωματικά, συμπεριφερόμενοι ιδιόρρυθμα, εκεί όπου «πνεύματα προφητών προφήταις υποτάσσονται» (Α΄ Κορ. 14,33). Διότι αν κάνουμε έτσι μένουμε χωρίς καμία πνευματική αλλοίωση, και όπως **μπαίνουμε σαν ένα δεμάτι άχυρα** –για να μην πω σαν «στήλη άλατος»– έτσι **και βγαίνουμε, με πνεύμα νεκρό και καρδιά στεγνή**.

Ο απόστολος Παύλος βεβαιώνει ότι ο κάθε ένας από μας διαθέτει ένα ιδιαίτερο χάρισμα (Ρωμ. 12,5-9). Αν προσφέρουμε το μικρό αυτό δώρημα επάξια, γινόμαστε κοινωνοί των χαρισμάτων όλων των άλλων μελών. Ακόμη και το πιο ελάχιστο δώρο που φέρουμε στην καρδιά μας αρκεί, για να μας συνδέσει με όλα τα άλλα μέλη του Σώματος του Χριστού και να μας κάνει μετόχους των χαρισμάτων των αγιότερων αδελφών μας, δηλαδή των ισχυρότερων μελών του Σώματος. Η Λειτουργία είναι καιρός μεγάλου πλουτισμού. Εισερχόμαστε σε κοινωνία με όλους τους Αγίους και, παρότι είμαστε μικρά και ασήμαντα μέλη, ωφελούμαστε από τα χαρίσματα των ισχυρών μελών του Σώματος, που μας ενισχύουν με τις ευχές τους. Ειδικότερα όμως συντηρούμαστε και προστατευόμαστε από τις πρεσβείες και τη μεσιτεία της Θεομήτορος.

Κατά τη διάρκεια της Λειτουργίας προσφέρουμε ευχαριστία στον Θεό για όλα όσα έκανε για τη σωτηρία μας και γιατί εισάκουσε τις προσευχές των Αγίων Του. «Σε υμνούμεν, Σε ευλογούμεν, Σοι ευχαριστούμεν, Κύριε, και δεόμεθα Σου, ο Θεός ημών». Τρεις φορές αινούμε τον Κύριο (υμνούμε, ευλογούμε και ευχαριστούμε), και μία [//340] μόνο φορά δεόμαστε. Αυτό αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι τα δώρα, «όσα γνωρίζουμε και όσα δεν γνωρίζουμε»[12], τα οποία έχει ήδη εκχύσει ο Θεός με αφθονία επάνω σε όλο το ανθρώπινο γένος και για τα οποία Τον εξυμνούμε, είναι ασύγκριτα μεγαλύτερα από οποιοδήποτε αίτημα προσευχής, αφού εν Αυτώ τα πάντα έχουν ήδη πραγματοποιηθεί στην αιωνιότητα. Το μόνο έργο που υπολείπεται στον Θεό είναι να αναστήσει άφθαρτα τα σώματα μας την έσχατη Ημέρα. Έτσι η αίνεση και η ευχαριστία για όλες τις απερίγραπτες δωρεές Του κορυφώνονται κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου αυτού ύμνου, ο οποίος συνοδεύει την επίκληση του Αγίου Πνεύματος «εφ' ημάς και επί τα προκείμενα δώρα ταύτα».

Μετά την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος και τη μεταβολή των Τιμίων Δώρων σε Σώμα και Αίμα του Θεού, ο ιερέας λέει: «Έτι προσφέρομεν Σοι την λογικήν ταύτην λατρείαν υπέρ των εν πίστει αναπαυσαμένων Προπατόρων, Πατέρων, Πατριαρχών, Προφητών, Αποστόλων, Κηρύκων, Ευαγγελιστών, Μαρτύρων, Ομολογητών, Εγκρατευτών και παντός πνεύματος δικαίου εν πίστει τετελειωμένου». Στη συνέχεια επισφραγίζει τη μνημόνευση της χορείας των Αγίων αναφωνώντας: «Εξαιρέτως της Παναγίας, αχράντου, υπερευλογημένης, ενδόξου Δεσποίνης ημών Θεοτόκου και αειπαρθένου Μαρίας». Ο Χριστός μας έδωσε τους Αγίους Του και πάνω από όλους αυτούς την άσπιλη και αγία Μητέρα Του, αληθινά το πολυτιμότερο από όλα τα δώρα Του προς το ανθρώπινο γένος.

[12] «ά ίσμεν και ά ουκ ίσμεν».

Γι’ αυτό μετά τον καθαγιασμό των Τιμίων Δώρων, όταν ο ιερέας [//341] μνημονεύει την Παναγία Μητέρα του Θεού, η ευγνωμοσύνη μας προς τον Θεό φθάνει στο αποκορύφωμα της.

Όπως ακριβώς η προσευχή της μετάνοιας υπέρ όλου του κόσμου προσφέρεται από τους Αγίους όλων των αιώνων, έτσι κι εμείς αποδίδουμε ευχαριστία για τις ευεργεσίες του Θεού σε όλο τον κόσμο, σε όλους τους αιώνες, για τα χαρίσματα που απένειμε στους Αγίους Του, και ιδιαίτερα για όλα τα «μεγαλεία» που «εποίησε» στην Παναγία Μητέρα Του «Ότι εποίησέ μοι μεγαλεία ο δυνατός, και άγιον το όνομα Αυτού» (Λουκ. 1,49). Ο Θεός τα έκανε όλα αυτά για τη σωτηρία μας!

Ο Γέροντας Σωφρόνιος αποκαλούσε τη λειτουργική προσευχή «υποστατική προσευχή», παγκόσμια προσευχή, που χαρακτηρίζει κάποιον που έχει ομοιωθεί προς τον Χριστό και είναι «αληθινό πρόσωπο»[13]. Ο Χριστός, την ώρα της προσευχής Του στη Γεθσημανή, μας φανέρωσε την αλήθεια της υποστασέως Του, τη σταύρωση Του στον Γολγοθά και την κάθοδο Του στα κατώτερα μέρη της γης. Στη Λειτουργία μαθαίνουμε να μιμούμαστε τον Κύριο μας, καθώς προσερχόμαστε ενώπιον του Θεού, προσφέροντας Του προσευχή τέτοιου πλάτους και εντάσεως, που περιπτύσσεται όλη την οικουμένη με όλες τις χαρές και τις θλίψεις της. Όπως ακριβώς μετανοούμε για όλα τα ακούσια αμαρτήματα μας, για τα οποία δεν έχουμε ίσως συναίσθηση («από των κρυφίων μου καθάρισον με» - Ψαλμ. 18,13), [//342] αλλά είναι παρ’ όλα αυτά βαθιά ριζωμένα στις καρδιές μας, με τον ίδιο τρόπο πανηγυρίζουμε, ευχαριστώντας τον Θεό για όλες τις ευεργεσίες Του, «φανερές και αφανείς». Οι Άγιοι, στην υποστατική προσευχή τους, προσφέρουν μετάνοια υπέρ πάντων. Με τη δική μας υποστατική προσευχή προσφέρουμε ευχαριστία εκ μέρους όλης της οικουμένης για όλους τους Αγίους, και εξαιρέτως για την Παναγία Μητέρα του Θεού.

Η Λειτουργία μας κάνει μετόχους της χάριτος του Αγίου Πνεύματος, το Οποίο μας μεταδίδει ευγνωμοσύνη. Ο απόστολος Παύλος λέει: «Ουκ ελάβομεν το πνεύμα του κόσμου, αλλά το πνεύμα το εκ του Θεού, ίνα ειδώμεν τα υπό του Θεού χαρισθέντα ημίν» (Α’ Κορ. 2,12). **Ο Θεός δεν μας δωρίζει τίποτα λιγότερο από την ίδια την αιωνιότητα**. Η μετοχή μας στην αιώνια πραγματικότητα μας καθιστά «σύγχρονους» των αιωνίων γεγονότων, τα οποία εγγυώνται τη συνεχιζόμενη παρουσία της Βασιλείας του Θεού πάνω στη γη. **Όσο θα εμπιστευόμαστε στον Θεό όλα τα είδη των περιστάσεων και αναγκών της ζωής μας με πνεύμα ευγνωμοσύνης, τόσο ο Κύριος θα μας μεταδίδει κατ’ αναλογίαν τη χάρη Του**. Όπως τονίζει ο άγιος Βαρσανούφιος, «η ευχαριστία πρεσβεύει στον Θεό υπέρ της αδυναμίας μας»[14]. Τόσο πολύτιμη είναι η απόδοση ευχαριστίας!

---

[13] Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, σ. 129· ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 288· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σσ. 74, 220.

[14] Βαρσανουφίου και Ιωάννου, ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΑ (ΕΡΩΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ), τόμ. Α’, Απόκριση 142, έκδ. «Ετοιμασία», Αθήνα 1996, σ. 300.

Η Λειτουργία μας αποκαλύπτει το πρότυπο της ζωής. Αποτελεί σχολείο, που μας διδάσκει ότι ο Χριστός είναι [//343] το Α (Άλφα) και το Ω (Ωμέγα), το κέντρο του ουρανού και της γης. Μαθαίνουμε επίσης ότι η νίκη του Σταυρού είναι παγκόσμια και, όταν αναχωρούμε από τον ναό, οφείλουμε να συνεχίσουμε να ζούμε ακριβώς όπως διδαχθήκαμε από τη Θεία Λειτουργία. **Ο προφήτης Μωυσής παρέλαβε έναν τύπο ζωής στο Όρος Σινά, και στη συνέχεια νομοθέτησε για τον λαό του Ισραήλ σύμφωνα με το υπόδειγμα αυτό**. Ως εκπλήρωση της εντολής του Χριστού η Λειτουργία ξεδιπλώνει μπροστά μας τη χάρη του μυστηρίου του Σταυρού και της Αναστάσεως. Στην καθημερινή ζωή μας διαπιστώνουμε ότι η χάρη του Χριστού εγκρύπτεται σε καθεμιά από τις εντολές Του και, όταν φροντίζουμε να τις τηρούμε, ζούμε λειτουργικά, και σταδιακά αναδεικνυόμαστε σε ζωντανούς ναούς αφιερωμένους στον Τριαδικό Θεό. **Η Λειτουργία μας προσελκύει στη θεωρία της Βασιλείας του Χριστού, και η πιστότητα μας στο υπόδειγμα της προετοιμάζει την επάξια διάβαση μας στη Βασιλεία αυτή για όλη την αιωνιότητα**.

Προκειμένου να συντελεσθεί το θαύμα της Λειτουργίας, βασιζόμαστε κατά την τέλεση της στον λόγο του Κυρίου και επικαλούμαστε τη χάρη του Πνεύματος Του. Στην καθημερινή ζωή μας, επίσης, ο λόγος του Κυρίου είναι το μοναδικό, ασφαλές και ακράδαντο θεμέλιο μας. Μέγιστη ευλογία αντλούμε ακόμη και από την επίκληση του Αγίου Ονόματος Του. Ο συνδυασμός των δύο, του λόγου του Κυρίου και της επικλήσεως του Ονόματος Του, πραγματοποιεί το μεγαλύτερο θαύμα της ανθρώπινης υπάρξεως μας: την ένωση του κτιστού είναι μας με την άκτιστη και την άφθαρτη χάρη του Πνεύματος του Θεού. **Ο Κύριος πορεύθηκε προς τα κάτω ως τα καταχθόνια** [//344] της γης, προκειμένου να προσφέρει τέλεια θυσία για τη σωτηρία μας, **και εφόσον Τον ακολουθούμε στην κατάβαση αυτή, επικαλούμενοι το Όνομα Του, τοποθετούμαστε στην οδό του αγίου θελήματος Του**. Έτσι κάθε θυσία που κάνουμε μας συνδέει με τον Χριστό και μας καθιστά ικανούς να αυξηθούμε κατά την ομοίωση Του.

Είναι αδύνατον να συλλάβουμε δια μιας όλο το μεγαλείο της Θείας Λειτουργίας. Ωστόσο, κάθε φορά που μετέχουμε σε αυτήν, μας αποκαλύπτεται μία μικρή πτυχή από την ουσία του έργου του Κυρίου, η οποία όμως είναι πάντοτε ικανή να ζωογονεί την καρδιά μας.

Όσο θα τελείται η Λειτουργία πάνω στη γη και ο άνθρωπος θα εξακολουθεί να ανταλλάσει την κτιστή ζωή του με την άκτιστη και άφθαρτη ζωή του Θεού, η ζωντανή ελπίδα δεν θα εκλείψει. Η Λειτουργία είναι το ανεξάντλητο δώρο του Θεού στην ανθρωπότητα. Πράγματι, είτε το γνωρίζει ο κόσμος είτε όχι, **η ενέργεια της υποστατικής προσευχής της Θείας Λειτουργίας συντηρεί την ύπαρξη ολόκληρου του σύμπαντος**.

[//345]

12 – Η ΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΒΑΘΕΙΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΠΟΣΟ ΦΟΒΕΡΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΧΘΗ είναι η παράσταση μας ενώπιον του κριτηρίου του Θεού! Θα αποδειχθεί δε ιδιαίτερα συγκλονιστική την ημέρα της αναχωρήσεως μας από τον κόσμο αυτό, όταν ούτε άγγελοι ούτε άνθρωποι θα είναι σε θέση να μας βοηθήσουν! Η δύναμη μας τη φοβερή εκείνη ώρα θα πηγάσει από την ασάλευτη αφοσίωση μας στον Κύριο κατά τη διάρκεια της επίγειας παροικήσεως μας. Αν πάντοτε Του δείχνουμε την προτίμηση και την αφοσίωση μας, ιδιαίτερα κατά τον καιρό των πειρασμών, ο Κύριος θα μείνει μαζί μας όχι μόνο για ένα διάστημα, ή κατά τη διάρκεια των δοκιμασιών μας, αλλά και σε όλη την αιωνιότητα.

Κάποιοι άνθρωποι ποθώντας να ζήσουν με απόλυτη πιστότητα στον Κύριο εισέρχονται στο μοναχικό στάδιο, γεγονός που αποτελεί καθαρή δωρεά της χάριτος του Θεού. Αυτός τους προικίζει με δύναμη, ώστε να αποστραφούν τη ματαιότητα του κόσμου αυτού, να απαρνηθούν τον κόσμο με ένα αξιοθαύμαστο άλμα και να εγκαταβιώσουν στο μοναστήρι, το οποίο γίνεται προθάλαμος της αιώνιας Βασιλείας.

Όταν χορηγείται στον άνθρωπο η χάρη της αποταγής του κόσμου, η καρδιά του ζωοποιείται, αισθάνεται τον Θεό και ακούει τη φωνή Του. Νιώθει την παρουσία Του στη δύναμη του Ονόματος Του. Βρίσκει το απαιτούμενο σθένος [//346] για να αποπειραθεί το υπεράνθρωπο άλμα της πίστεως, αψηφώντας την πεπτωκυία φύση του. Δυστυχώς όμως **είναι εξαιρετικά εύκολο να εξοικειωθούμε με έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής, ιδιαίτερα όταν αρχίζουμε να θεωρούμε ως δεδομένη τη χάρη που μας χορηγεί ο Θεός στην αρχή** και την κατάσταση της καρδιάς που αυτή εμπνέει. Αυτό είναι το προοίμιο της ολισθήσεως μας στην αμέλεια, εξαιτίας της οποίας παλινδρομούμε σε δρόμους του κόσμου τούτου. Αρχίζουμε να αδιαφορούμε και να εγκαταλείπουμε την καρδιά μας. **Παύουμε να διακρίνουμε την αλλοίωση που κατεργάσθηκε μέσα μας το Πνεύμα του Θεού. Τότε στρεφόμαστε σε κανόνες και νόμους, για να αναπληρώσουμε την απώλεια, αλλά πολύ σύντομα <u>η ακριβής τήρηση τους καταντά να τρέφει την αυταρέσκεια μας, ίσως ακόμη και την πεποίθηση ότι δικαιούμαστε τη σωτηρία</u>**. Καθώς δεν κατέχουμε πια τον θησαυρό της θεϊκής παρηγοριάς, εύκολα ολισθαίνουμε ακόμη χαμηλότερα σε έναν τρόπο ζωής ανάξιο της κλήσεως μας. Η κατάπτωση αυτή θα μπορούσε να αποβεί μακροχρόνια, αν ο Θεός δεν μας καταδίωκε με το έλεος Του και δεν μας ανιστούσε από τον λήθαργο της ακηδίας μας. Ο Θεός να φυλάξει να μην τελειώσουμε τη ζωή μας στη θλιβερή αυτή κατάσταση!

Αλλά η εξέλιξη αυτή δεν είναι αναπόφευκτη. Αν ο μοναχός εργάζεται όπως θα όφειλε, τότε νύχτα και ημέρα θα μεριμνά πώς να εισέρχεται στο υπερώο της καρδιάς του και να παραμένει εκεί, αφού μόνο αυτή η διαμονή του θα απεργασθεί τη ζωή του θεοπρεπή. Θα του χαρίσει ο Θεός τη δυνατότητα να Τον

εξυμνεί με τρόπο αντάξιο Του, αλλά και να αναπαύει και να παρηγορεί τους αδελφούς του.

[//347] Αν δεν αγωνισθούμε φιλότιμα, καταβάλλοντας κάθε δυνατή προσπάθεια να ζούμε μέσα στην καρδιά μας, θα παραμείνουμε τυφλοί, υποχείριοι στα ατιθάσευτα πάθη μας. **Οι ροπές της καρδιάς και της διάνοιας μας ξεφεύγουν από τον έλεγχο μας και αμαρτάνουμε είτε το επιθυμούμε είτε όχι**. Η αμαρτία όμως είναι αδύνατον να ελκύσει την ευλογία του Θεού. Αν δεν περιφρουρήσουμε την καρδιά μας ζωντανή με τη νήψη, κινδυνεύουμε να αποξενωθούμε από τον Κύριο. Οι Γραφές χαρακτηρίζουν την καρδιά του ανθρώπου «βαθεία» (Ψαλμ. 63,7), και ο Θεός την περιβάλλει με μεγάλη τιμή. Οι ουρανοί ενωτίζονται μια καρδιά διψασμένη για τον Θεό και έτοιμη να Τον υποδεχθεί. Αντίθετα, αν η καρδιά μας είναι αδιάφορη προς τον Κύριο καταντούμε γη και σποδός. Έχουμε χρέος να διατηρούμε και να καλλιεργούμε το έδαφος της καρδιάς μας, γιατί ο κρυπτός της καρδιάς άνθρωπος είναι πολυτελής ενώπιον του Θεού (Α΄ Πέτρ. 3,4). Είθε ο Θεός να μας χαρίσει τέτοια βαθειά καρδιά, εκλεπτυσμένη και ικανή για θεία και νοερά αίσθηση (Παροιμ. 15,14).

Μαθαίνουμε να εισερχόμαστε στη βαθειά καρδιά μας μέσω της προσωπικής προσευχής στο κελί και της συμμετοχής στις εκκλησιαστικές ακολουθίες. **Αν βρούμε το θάρρος να καταδυθούμε στα βάθη της καρδιάς, θα αντικρίσουμε εκεί το εξαίσιο θαύμα της ενώσεως της ζωής μας με τη ζωή του Θεού, γεγονός που τελεσιουργείται μόνο στον τόπο αυτό**. Πράγματι, όλος ο ασκητικός αγώνας μας –οι νηστείες, αγρυπνίες και προσευχές μας– αποσκοπεί στην ανάδυση και στην αποκάλυψη της θαμμένης καρδιάς [//348] μας. Όλοι έχουμε αισθανθεί κάποια θέρμη συντριβή στην καρδιά, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια της πρώτης εβδομάδας της Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Η εκούσια σωματική εξασθένιση κατεργάζεται την καρδιά μας φωτεινή και ευαίσθητη. Περισσότερο όμως από οτιδήποτε άλλο οφείλουμε να ασκούμε την υπακοή και να ζούμε με ταπείνωση, η οποία έρχεται με την εκπλήρωση του θελήματος των άλλων. **Η υπακοή είναι η σύντομη και ταχεία οδός προς την καρδιά, γιατί η ταπείνωση ανιχνεύει και επισημαίνει τη θέση της και την φέρνει τελικά στην επιφάνεια**. Στη συνέχεια μπορεί να καθαρισθεί από την αμαρτία, ώστε, απαλλαγμένη από κάθε ρύπο, να επικαλείται με ελευθερία το Όνομα του Κυρίου προς σωτηρία. **Με την εργασία αυτή θα προετοιμασθεί η καρδιά για την υποδοχή και την ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος**.

Το κατεξονήν έργο του μοναχού είναι η επινόηση τρόπων και μέσων ενώσεως του νου με την καρδιά, με σκοπό την ανάκληση της πρώτης χάριτος. Στην επίπονη αυτή προσπάθεια διακρίνονται δύο όψεις. Κατ' αρχάς, ο μοναχός οφείλει να διακατέχεται από βαθειά αίσθηση ευγνωμοσύνης προς τον Θεό, για τη μεγάλη τιμή με την οποία και τον περιβάλλει. Η ψυχή του οφείλει να προσφέρει ακατάπαυστα ευχαριστία στον Θεό για την αγαθότητα Του και για όλα όσα έχει κάνει για τη δική του σωτηρία, αλλά και τη λύτρωση όλου του κόσμου. Τον ευχαριστεί που είναι Αυτός που είναι, Αγαθός, και δεν υπάρχει άλλος σαν και Αυτόν. Αυτού του είδους η ευγνωμοσύνη δεν γνωρίζει ποτέ κορεσμό. Κατά δεύτερον, ο μοναχός οφείλει να διατηρεί συνεχώς στην καρδιά

του την αίσθηση της αναξιότητας του σε σχέση με την αγιωσύνη του Θεού, [//349] ώστε να αποστρέφεται τον εαυτό του συνειδητοποιώντας την οικτρή δυσμορφία του. Θα δει τότε τον εαυτό του όπως είναι, ως έναν παράνομο προδότη που κατέχει «την αλήθειαν εν αδικία» (Ρωμ. 1,18).

Αν αληθινά επιθυμούμε να καλλιεργήσουμε το έδαφος της καρδιάς μας, χρειαζόμαστε προπάντων το άροτρο του Σταυρού του Χριστού, το οποίο θα οργώσει την καρδιά μας και θα μας οδηγήσει στην υπακοή του λόγου Του και στην ανάληψη του δικού μας σταυρού. Κανείς δεν μπορεί να σηκώσει τον Σταυρό του Χριστού. Ο πόνος και το συντριπτικό όνειδος που περικλείονται σε αυτόν υπερβαίνουν κάθε ανθρώπινη περιγραφή. Θα κονιορτοποιούσε όλη μας την ύπαρξη, επειδή περικλείει μέσα του ολόκληρη την τραγωδία του ανθρώπινου γένους από την πτώση των πρωτοπλάστων στον Παράδεισο ως τη συντέλεια των αιώνων. Ο Σταυρός του Χριστού φέρει όλο το κοσμικό βάρος της παρακοής του Αδάμ.

Υπακούοντας στις εντολές του Χριστού σηκώνουμε τον μικρό προσωπικό μας σταυρό, τον οποίο συνθέτουν **ο πόνος και η θυσία που απαιτούνται εκ μέρους μας για την απαλλαγή της καρδιάς από εμπαθείς προσκολλήσεις και κρύφιες απάτες**, προκειμένου να μπορεί να τρέξει ελεύθερη πίσω από τον αγαπημένο Θεό κράζοντας με πόθο προς Αυτόν. Τότε ολόκληρη η καρδιά θα διακατέχεται από δίψα για τον Θεό και για την επίκληση του Ονόματος Του. Μοναδικός πόθος της είναι να είναι με Εκείνον που ένωσε τον Εαυτό Του με τη φύση μας μεταδίδοντας της [//350] όλες τις θεϊκές αρετές Του, ώστε να μας δώσει τη δυνατότητα να γίνουμε «θείας κοινωνοί φύσεως» (Β΄ Πέτρ. 1,4). Έτσι, αίροντας τον μικρό σταυρό μας, κληρονομούμε τη ζωή που εγκρύπτεται στον μεγάλο Σταυρό Του.

Γι΄ αυτό ας μην επιτρέψουμε στον εαυτό μας να συντριβεί από την άρση της χάριτος. Μάλλον ας διεξάγουμε αγώνα σε καιρό θλίψεων. Πρόκειται για τιμή που μας απονέμεται από τον Θεό, ο Οποίος επιθυμεί να καταστούμε συνεργοί και συνδημιουργοί Του στη διεργασία της σωτηρίας μας (Α΄ Κορ. 3,9) και με τον τρόπο αυτό να επιτύχουμε την ομοίωση μαζί Του. Ο Θεός ευαρεστείται να αποδίδει σε μας το έργο αυτό, σαν να ήταν δικό μας επίτευγμα. Στην παραβολή της Τελικής Κρίσεως οι δίκαιοι θέτουν το ερώτημα: «Κύριε, πότε κάναμε κάτι καλό;», και ο Κύριος απαντά: «Αμήν λέγω υμίν, εφόσον εποιήσατε ενί τούτων των αδελφών μου των ελαχίστων, εμοί εποιήσατε» (Ματθ. 25,40). Εκεί ακριβώς αποσκοπεί ο Θεός: να αποδώσει στον άνθρωπο τα καλά έργα που ο Ίδιος εργάζεται μέσα του. Αρκεί μόνο να καταβάλουμε την αρχική προσπάθεια, και Εκείνος θα μας χορηγήσει όλα τα δικά Του. Διαμέσου των δοκιμασιών μας παρέχει τη δυνατότητα να Του αποδείξουμε ότι αληθινά Τον ποθούμε και θέλουμε να Του ανήκουμε. Τότε και Εκείνος θα μπορέσει να μαρτυρήσει: «Υιός μου εί συ, εγώ σήμερον γεγέννηκα σε. Είσελθε εις την χαράν του Κυρίου σου» (Ψαλμ. 2,7· Ματθ. 25,21). **Εφόσον φυλάσσουμε στον νου μας τον σκοπό του Κυρίου, δεν πρόκειται να περιπέσουμε σε ακηδία**, και η ευγνωμοσύνη μας προς Αυτόν διαρκώς θα μεγαλώνει.

[//351] Ας εξετάσουμε προσεκτικά τον τρόπο, με τον οποίο συμπεριφέρθηκε ο Θεός στον Αβραάμ, στους Προφήτες και σε όλους τους Αγίους, αφού με τον ίδιο τρόπο μεταχειρίζεται τον καθένα από μας και ιδιαίτερα τους μοναχούς. Όταν διαπιστώσει ότι αναζητούμε με τιμιότητα το Πρόσωπο Του, θέτει κάποιο πρόσκομμα στην οδό μας. Και αν εμείς το υπερπηδήσουμε με την πίστη, παραχωρεί ακόμη μεγαλύτερες δοκιμασίες, για να μας αναχαιτίσουν. Τελικά επιδεικνύουμε τέτοια πίστη, ώστε υπερβαίνουμε εμπόδια ανυπέρβλητα για τον άνθρωπο. Εμμένοντας στην πίστη «παρ' ελπίδα επ' ελπίδι», όλοι οι διαλογισμοί μας, όλες οι δυνάμεις της ψυχής μας συνάγονται σε μία μόνο σκέψη, με την οποία κρούουμε τη θύρα των ουρανών. Σε τελική ανάλυση, ο άνθρωπος φθάνει με την πίστη να υποστεί τον θάνατο, προκειμένου να υπερφαλαγγίσει τον πειρασμό, γνωρίζοντας ότι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος και ότι από αυτό εξαρτάται η σωτηρία του. Όλη η ύπαρξη του συγκεντρώνεται μέσα στην καρδιά του σαν ένας σφιχτός κόμπος, και κρεμά τα πάντα στο έλεος του Θεού έχοντας επίγνωση ότι θα του αποκαλυφθούν τρόποι και θα του δοθεί βοήθεια για την «έκβασιν» (Α' Κορ. 10,13) από τον πειρασμό.

Έχοντας πραγματοποιήσει το πρώτο άλμα πίστεως, δηλαδή την έξοδο μας από τη ματαιότητα του κόσμου τούτου, προβαίνουμε τώρα σε ένα δεύτερο άλμα πίστεως, με το οποίο εγκαταλείπουμε το ψυχολογικό επίπεδο υπάρξεως, για να ζήσουμε εφεξής στο οντολογικό ή πνευματικό επίπεδο. Το πρώτο άλμα αντιστοιχεί στην αρχική μας σταύρωση, με την οποία σταυρώνεται μέσα μας ο [//352] ο κόσμος. Το δεύτερο άλμα ισοδυναμεί με τη δική μας σταύρωση για τον κόσμο (Γαλ. 6,14). Αυτός είναι ο σταυρός, με τη βοήθεια του οποίου ξεριζώνονται από μέσα μας τα πάθη.

Εντούτοις ο Θεός μπορεί να δοξασθεί μόνο σε όποιον ζει εκ πίστεως έως τέλους. Γι' αυτό πρέπει ο άνθρωπος με κάθε θυσία να περιφρουρήσει την καρδιά του, ώστε να ζει για τον Θεό και σε αδιάλειπτο διάλογο μαζί Του. Τότε το θαύμα της πίστεως θα αποβεί το καθημερινό θαύμα της ζωής του, καθώς θα διδάσκεται να εναποθέτει το φορτίο του στο έλεος του Θεού. Θα προσεγγίζει τον Θεό καθημερινά σαν να είναι η πρώτη και τελευταία φορά, έτοιμος πάντοτε να Του αποδώσει δόξα και στη ζωή και στον θάνατο. Έτσι «ο δίκαιος εκ πίστεως ζήσεται» (Εβρ. 10,38).

Στη διάρκεια του δεύτερου σταδίου, λοιπόν, όταν στερούμαστε τη χάρη, έχουμε χρέος «άπαντα κατεργασάμενοι στήναι» (Εφεσ. 6,13). Ο Θεός μας εμπνέει τρόπους, με τους οποίους μπορούμε να συλλαμβάνουμε ταπεινά νοήματα που ποτέ άλλοτε δεν ανέβηκαν στην καρδιά μας. Και εμείς οφείλουμε να έχουμε τα δίχτυα απλωμένα, για να αρπάζουμε τις σκέψεις αυτές, οι οποίες μας φέρνουν σε επαφή με το Πνεύμα του Θεού και διατηρούν την καρδιά μας ζωντανή και ανοιχτή στη θεία παράκληση. Δημιουργηθήκαμε για την παρηγοριά Του, για την «αγαλλίαση του σωτηρίου Του» (Ψαλμ. 50,14). Για την παραμυθία αυτή ήλθε στη γη, μας έδωσε τον λόγο Του και έπαθε για μας. Ο προφήτης Ησαΐας λέει γι' Αυτόν: «Από ποδών έως κεφαλής ουκ έστιν εν αυτώ ολοκληρία ούτε τραύμα ούτε μώλωψ ούτε [//353] πληγή φλεγμαίνουσα. Ουκ έστιν μάλαγμα επιθήναι ούτε έλαιον ούτε καταδέσμους» (Ησ. 1,6). Έγινε όλος πληγή για χάρη μας από τον

πόθο Του να μας θεραπεύσει και να μας χορηγήσει το αγαλλίαμα της σωτηρίας Του και τη χάρη της άφθαρτης παρηγοριάς Του.

Προκειμένου να ανταποκριθούμε στην άμετρη αγάπη του Θεού μας, του Οποίου όλη η ύπαρξη έγινε ως μία μεγάλη πληγή χάριν της σωτηρίας μας, οφείλουμε να αγωνισθούμε έως τέλους και να κάνουμε ό,τι μπορούμε, για να παραμείνουμε ασάλευτοι. Καθένας μας πρέπει να πασχίσει να βρει τη δική του οδό και να διαφυλαχθεί μέσα στην ένταση της πίστεως. Ο Κύριος θα μας αποκαταστήσει στη χάρη που γνωρίσαμε στην αρχή και θα μας ανυψώσει ακόμη υψηλότερα. Αλλά πρέπει να Τον αγαπήσουμε με αγάπη αντάξια της έως θανάτου δικής Του αγάπης. Η αγάπη μας προς Αυτόν θα εκδηλωθεί ως αυτομίσος, αφού μέσα από την απώλεια της ζωής μας και από το μίσος του εαυτού μας (Ματθ. 10,39· Ιωάν. 12,25) θα ανθίσει το Πρόσωπο[1], ο φορέας της τέλειας αγάπης Του. Θα σταθούμε ανυποχώρητοι· τίποτα δεν θα μπορεί να μας κλονίσει. Ποτέ δεν θα μας αφαιρεθεί η ειρήνη, γιατί ο Όνομα του Κυρίου θα συνοδεύει κάθε αναπνοή μας. Αλλά κάθε φορά που θα χάνουμε από τα μάτια μας τον στόχο, που είναι το αυτομίσος χάριν της εντολής του Θεού, τότε είναι βέβαιο ότι θα ενοχλούμαστε από καταστάσεις, όπως το ταπεινό διακόνημα μας ή η έλλειψη προσοχής και αναγνωρίσεως προς [//354] το πρόσωπο μας. Εν συντομία, θα έχουμε αρχίσει για άλλη μια φορά να ζούμε μόνο για τον εαυτό μας, μέσα στην ασέβεια της φιλαυτίας μας.

Όσο δεν ταπεινωνόμαστε, δεινοπαθούμε και αναρωτιόμαστε γιατί το Πνεύμα του Θεού δεν ενοικεί μέσα μας. Η επιδίωξη της καταξιώσεως μας από τον πλησίον έρχεται σε άμεση σύγκρουση με το Πνεύμα του Θεού καθιστώντας αδύνατη την παραμονή μας στην παρουσία Του. Αν είμαστε γεμάτοι από τον εαυτό μας, γεμάτοι από εσφαλμένες ιδέες σχετικά με τις δεξιότητες μας και τις φαινομενικά πνευματικές εμπειρίες μας –όπως συχνά συμβαίνει μετά την ανάγνωση ενός εμπνευσμένου βιβλίου– υπεραιρόμαστε, και το Πνεύμα του Θεού δεν μπορεί να αναπαυθεί μέσα μας, ούτε υπάρχει χώρος μέσα στην καρδιά μας για αδελφική αγάπη. Έτσι είναι αναγκαίο να κενώσουμε τους εαυτούς μας από όλα όσα συντείνουν στην εγωκεντρικότητα μας. Όπως λέει ο Γέροντας Σωφρόνιος, «επιστρέφοντας στο μηδέν γινόμαστε "ύλη", από την οποία είναι ίδιον του Θεού να δημιουργεί»[2]. Όταν κενώσουμε τον εαυτό μας από την απατηλή αξία που οι ίδιοι του αποδίδουμε, θα μας γεμίσει Εκείνος με τη δική Του αξία, τη χάρη Του, τη ζωή Του, αφού όμως πρώτα αποκτήσουμε το αυτομίσος.

Στην ορθή αντίληψη της η μοναχική ζωή είναι οργανωμένη με τέτοιον τρόπο, ώστε να προσελκύει τη χάρη, αλλά και να παρέχει υποστήριξη κατά την άρση της. Κατά την άνυδρη αυτή περίοδο ελλοχεύει πραγματικός κίνδυνος [//355] να αποθέσουμε τις ελπίδες μας σε κάτι άλλο εκτός από την υπακοή, γεγονός που ανατρέπει τη μοναχική ζωή μας. Ο μοναχισμός εγγίζει την πιο ισχυρή έκφραση

---

[1] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 244.

[2] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 167 («Επιστρέφοντες εις το μηδέν γινόμεθα «ύλη», εξ ής ίδιον εις τον Θεόν ημών είναι να δημιουργή» σ. 196).

του, όταν εκλείπει κάθε άλλη παρηγοριά εκτός από τον Ίδιο τον Θεό. Για τον λόγο ακριβώς αυτό οι Πατέρες πρόσεχαν ιδιαίτερα την τροφή τους, τα αντικείμενα που είχαν στην κατοχή τους, τους λόγους και τις πράξεις τους. Στις μέρες μας γίνονται παραχωρήσεις για την αναπλήρωση της ανθρώπινης αδυναμίας, αλλά η ακριβής υπακοή στις μοναχικές παραδόσεις συνεισφέρει τα μέγιστα στην ανάκτηση της χάριτος, με την οποία ο Θεός μας παρέχει τη δυνατότητα να υπερβούμε τον κόσμο και να ασπασθούμε τη μοναχική οδό. Αν αρχίσουμε να εμπιστευόμαστε στον εαυτό μας ή σε κάποια άλλη ανθρώπινη ή υλική πηγή ανέσεως, σημαίνει ότι παρεκκλίναμε από τον αληθινό σκοπό μας. Ο Θεός δεν θα παύσει να μας χαρίζει κάποια έστω και μικρή παρηγοριά, «πολυμερώς και πολυτρόπως», αλλά ο υπέρτατος σκοπός μας είναι η αιώνια παρηγοριά της υιοθεσίας. Ευλαβούμαστε τον άγιο Δοσίθεο, επειδή πέτυχε την τελειότητα μέσω της υπακοής σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα και αξιώθηκε ίσης τιμής με τους μεγάλους πατέρες της μονής του. Πόσο ακριβής υπήρξε στην τήρηση της συνειδήσεως του! Δεν κατείχε τίποτα με τη θέληση του, δεν επέτρεψε ποτέ στον εαυτό του καμία παρηγοριά, ούτε καν το είδος της τροφής που θα του εξασφάλιζε την επιβίωση κατά την ασθένεια του: προτίμησε τον θάνατο από το ίδιον θέλημα. Με τον θάνατο όμως ανυψώθηκε στην αληθινή ζωή και αποδείχθηκε ισοστάσιος των Πατέρων του. Ας αποδίδουμε ευχαριστία στον Θεό για το ότι τα μοναστήρια οικονομούν τις αδυναμίες μας, [//356] χωρίς όμως να επιτρέπουμε το φαινόμενο αυτό να καταστεί ο κανόνας της ζωής μας. Είναι προτιμότερο να κατακρίνουμε την αδυναμία μας έχοντας επίγνωση της αναξιότητας μας για την τελειότητα της μοναχικής ζωής.

Ενθυμούμαι έναν δίκαιο άνθρωπο, με τον οποίο είχα στενή επαφή. Όταν κοιμήθηκε, αισθάνθηκα στην καρδιά μου ότι έλαβε μεγάλη παράκληση και χάρη από τον Θεό. Μέσα στην αφέλεια μου προσευχήθηκα και παρακάλεσα τον Θεό να με πληροφορήσει για ποιόν λόγο είχε βρει τόση χάρη ενώπιον Του. Και η απάντηση ήχησε στην καρδιά μου: «Είχε στερηθεί τα πάντα κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής του». Δεν είχε ποτέ περάσει αυτή η σκέψη από τον νου μου, και όταν το κατανόησα, είχα μεγάλη ειρήνη στην καρδιά μου, καθώς είχε επαληθευθεί η εσωτερική μου αίσθηση. Ομολογούμε τον Θεό ως τον παροχέα του παντός. Κάθε στέρηση που υπομένουμε στη ζωή αυτή θα μετατραπεί σε αιώνιο αγαθό, αφού ο Θεός έχει τη δυνατότητα να αποκαταστήσει τις αδικίες της επίγειας ζωής και να μας ανταποδώσει την επιβράβευση Του για όλα στην αιώνια ζωή. Συνεπώς, ποτέ δεν έχουμε δικαίωμα να ισχυρισθούμε ότι αδικηθήκαμε.

Σε ένα από τα βιβλία του[3] ο Γέροντας Σωφρόνιος αναφέρει κάτι παράδοξο: Κανένας ποτέ δεν μπορεί να καταδιώξει τον μοναχό, περισσότερο απ' ότι ο ίδιος. Ο μοναχός γίνεται διώκτης του εαυτού του. Αυτή είναι η τελειότητα προς την οποία μας κάλεσε ο Θεός. Μέσα στο [//357] ίδιο πνεύμα, οι Πατέρες βεβαιώνουν ότι

---

[3] Αρχιμ. Σωφρονίου, ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΖΩΗΣ, Ι.Σ.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγίας 2011, σ. 388.

αποφεύγουμε την ακούσια οδύνη, αναλαμβάνοντας εκούσια παθήματα. Έτσι ο σοφός και συνετός θα αγωνισθεί εκούσια να καθαρίσει την καρδιά του. Ενώ όμως θα καταβάλλει τη δική του τίμια προσπάθεια, θα του χαρισθούν και τα ακούσια παθήματα που παραχωρούνται κάποτε από τον Θέο ως παρότρυνση για περαιτέρω αυταπάρνηση. Γενικά όμως φαίνεται ότι έχουμε ανάγκη από τις ακούσιες δοκιμασίες. Πόσο θαυμάσιο θα ήταν οι πνευματικοί μας πατέρες να αισθάνονται την ανάγκη να μετριάζουν την ορμή μας, αντί να μας σπρώχνουν προς απόκτηση περισσότερου ζήλου! Πόσο ευχάριστη θα ήταν τέτοια διακονία για τον Ηγούμενο ή τον πνευματικό πατέρα! Ο Γέροντας Σωφρόνιος παρατηρούσε ότι το λειτούργημα τους πολύ συχνά καταντά άχαρο, αν όχι δυσάρεστο[4].

Αν ζούμε μέσα σε πνεύμα αδιάλειπτης μετάνοιας και αυτομεμψίας, θα έχουμε πολύ φυσικά και καλές σχέσεις με τους αδελφούς μας. Όταν κάποτε ο Γέροντας επισκέφθηκε τη Σερβία, άκουσε μία Ηγουμένη να λέει έναν λόγο στις μοναχές της, ο οποίος τον εντυπωσίασε και μας τον μετέφερε: «Οπουδήποτε πηγαίνετε και οτιδήποτε κάνετε, να παίρνετε πάντοτε τη δεύτερη θέση». Οφείλουμε πάντοτε να δείχνουμε προτίμηση στον αδελφό μας, κατά το φρόνημα του Χριστού. Ο απόστολος Παύλος παροτρύνει: «Μηδέν κατά εριθείαν ή κενοδοξίαν, αλλά τη ταπεινοφροσύνη αλλήλους ηγούμενοι υπερέχοντας εαυτών» (Φιλιπ. 2,3). **Θα έπρεπε πάντοτε να αποδίδουμε υπεροχή στον αδελφό μας, τιμώντας τον και παραχωρώντας σε αυτόν** [//358] **την πρώτη θέση**, γιατί, όπως τονίζει ο άγιος Σιλουανός, «ο αδελφός μας είναι η ζωή μας»[5].

Αν τηρήσουμε τη στάση αυτή, η οδός μας θα είναι ασφαλής, γιατί συνιστά αλάθητο κριτήριο της αγάπης μας προς τον πλησίον. Χωρίς αυτό θα έχουμε συγκρούσεις με τους αδελφούς μας. Όταν όμως τους περιβάλλουμε με τιμή, **θα προτιμούμε οπωσδήποτε <u>την εκπλήρωση του δικού τους θελήματος παρά του δικού μας</u>. Ο γνήσιος χριστιανός θριαμβεύει μόνο όταν αυτός ο ίδιος μένει ηττημένος, όταν περιφρονεί το δικό του θέλημα**. «Μη τα εαυτών έκαστος σκοπείτε, αλλά και τα ετέρων έκαστος» (Φιλιπ. 2,4). **Η οδός αυτή μας κατευθύνει σταδιακά από την *πράξη* στη *θεωρία*, δηλαδή από την πρακτική υπακοή στις εντολές, στη θεωρία της ενατενίσεως του Χριστού**, ο Οποίος είναι το Αρχέτυπο μας: «Τούτο γαρ φρονείσθω εν υμίν, ό και εν Χριστώ Ιησού» (Φιλιπ. 2,5). **Πολύ συχνά αρεσκόμαστε να αναπολούμε τη θεωρία, ξεχνώντας ότι η πρακτική ζωή αποτελεί το <u>αναγκαίο και αναντικατάστατο κλειδί</u> γι' αυτήν**.

Στην *Κλίμακα* του αγίου Ιωάννου του Σιναϊτου αναφέρεται ότι η πρόοδος ενός μοναχού δεν αποκαλύπτεται από την έκταση των αγρυπνιών του ούτε από τον αριθμό των ευχών που αναπέμπει αλλά από την αντίδραση του στις επιπλήξεις: «Είδα κάποτε τρεις μοναχούς που εξυβρίσθηκαν συγχρόνως. Ο

---

[4] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σσ. 189-190.

[5] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 56, 448.

πρώτος από αυτούς δαγκώθηκε και ταράχθηκε, αλλά δεν ωμίλησε». Αυτή είναι η πρώτη βαθμίδα του καλού δούλου. «Ο δεύτερος χάρηκε για τον εαυτό του και την ανταμοιβή που θα αποκόμιζε, αλλά λυπήθηκε [//359] για τον αδελφό που τον προκάλεσε». Αυτή είναι η επόμενη βαθμίδα του μισθωτού εργάτη της ελπίδας. «Και ο τρίτος, αφού αναλογίσθηκε την ψυχική βλάβη του υβριστού αδελφού του, έχυσε θερμά δάκρυα»[6]. Αυτή είναι η ανώτατη βαθμίδα του υιού της αγάπης. Επομένως, αν επιθυμούμε να γνωρίσουμε την πνευματική μας κατάσταση, ας παρατηρήσουμε απλώς την αντίδραση μας στις επικρίσεις. Αν αντεκδικούμαστε ή επιχειρούμε να υπερασπισθούμε τον εαυτό μας, ας γνωρίζουμε ότι μισούμε την ίδια την ψυχή μας, γράφει ο όσιος Ιωάννης[7].

Ο Γέροντας Σωφρόνιος έλεγε συχνά ότι οι μοναχοί είναι σαν σταγόνες νερού που κυλούν αντίθετα στο ρεύμα ενός μεγάλου ποταμού, πράγμα που γίνεται δυνατό μόνο με τη δύναμη της χάριτος του Χριστού. Ο Γέροντας παρομοίαζε ακόμη τη μοναχική ζωή με την προσπάθεια να ισορροπήσουμε όρθιο ένα αυγό. Αυτό είναι αδύνατον, εκτός αν το τοποθετήσουμε πάνω σε ένα δακτύλιο που θα παρεμποδίσει την πτώση του. Ο δακτύλιος αυτός είναι ακριβώς η χάρη του Θεού που ασφαλίζει τη ζωή μας.

Ισχυρό μέσο για την αναζωπύρωση της φλόγας στις καρδιές μας συνιστά η ανάκληση στη μνήμη μας της ώρας του θανάτου μας. Στον κόσμο τιμούμε δημόσια τη γενέθλιο ημέρα μας: ματαιότης ματαιοτήτων! Ο μόνος τρόπος θεάρεστου εορτασμού των γενεθλίων μας είναι η απόδοση ευχαριστίας στον Θεό, σε Εκείνον που μας έφερε από το μη όν στο είναι και «ουκ απέστη πάντα ποιών έως [//360] ημάς εις τον ουρανόν ανήγαγε και την Βασιλείαν Αυτού εχαρίσατο ημίν την μέλλουσαν»[8]. Όταν ευχαριστούμε τον Θεό για το δώρο της ζωής, ελκύουμε τη χάρη Του, γεγονός που δικαιώνει το δώρο. Οφείλουμε επομένως να εορτάζουμε τα γενέθλια μας με ευγνωμοσύνη προς τον Θεό, αποδίδοντας Του εκτενή ευχαριστία.

Υπάρχει ωστόσο μία άλλη ημέρα, αυτή του θανάτου μας, την οποία ως χριστιανοί έχουμε χρέος να θεωρούμε ως γενέθλια ημέρα μας, αφού αυτή θα εγκαινιάσει την αληθινή γέννηση μας «εις την ασάλευτον Βασιλείαν του Θεού» (Εβρ. 12,28). Η είσοδος μας στην αιωνιότητα είναι το σημαντικότερο γεγονός της ζωής μας, και προκειμένου να το εορτάσουμε επάξια ως μέλη της Εκκλησίας των πρωτοτόκων, της πανηγύρεως των Ουρανών, οφείλουμε να προετοιμαζόμαστε από τώρα και να προσευχόμαστε στον Θεό. «Κύριε, Σε παρακαλώ, να βρίσκεσαι κοντά μου την ώρα του θανάτου μου, όταν ούτε άγγελος ούτε άνθρωπος θα μπορούν να με βοηθήσουν, και οι δυνάμεις μου θα με εγκαταλείπουν και δεν θα μπορώ να Σε επικαλούμαι· δώρισε μου τότε, Κύριε, την άφατη χαρά και αγαλλίαση του σωτηρίου Σου». Η προσευχή αυτή θα παραμείνει με τον Κύριο, ο

---

[6] Ιωάννου Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 8,29, ο.π. σ. 164.

[7] Ιωάννου Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 4,38, ο.π. σ. 90.

[8] Από την Ευχή της Αναφοράς της Λειτουργίας του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου.

Οποίος θα την εισακούσει και θα την φυλάξει για την ημέρα εκείνη, γιατί Αυτός μένει πάντοτε πιστός και ποτέ δεν μας εγκαταλείπει. Τις τελευταίες στιγμές της ζωής μας η ψυχή αρχίζει να αποχωρίζεται από το σώμα. Οι δυνάμεις μας εξαντλούνται, και η σάρκα αρχίζει [//361] να μαραίνεται και να σβήνει. Οι Άγιοι είναι σε θέση να παραμείνουν σε κατάσταση προσευχής την ώρα του θανάτου, αλλά ακόμη και οι εκλεκτοί του Θεού ενδέχεται να υπομείνουν μεγάλες οδύνες ως το τέλος. Το καλύτερο που μπορούμε να κάνουμε είναι να προσευχόμαστε προλαμβάνοντας την ώρα εκείνη, και η προσευχή μας θα διαφυλαχθεί από τον Θεό, όπως μας βεβαιώνει το βιβλίο της Αποκαλύψεως (Αποκ. 8,3-4). Ακόμη, όταν μετέχουμε στα Άχραντα Μυστήρια, ας δεόμαστε: «Κύριε, σε ευχαριστώ που με αξίωσες ακόμη μια φορά να μετάσχω στο Σώμα και το Αίμα Σου. Χάρισε μου όμως, Κύριε, να μετάσχω ακόμη πληρέστερα τη μεγάλη και ιερή εκείνη ημέρα της συναντήσεως μου μαζί Σου. Αμήν».

Δυστυχώς, επειδή είμαστε εκπεσμένα πλάσματα, έχουμε την τάση να επιδεικνύουμε συνήθως αδιαφορία για το γεγονός του θανάτου. Ωστόσο, η σκέψη της αναχωρήσεως μας από τη ζωή αυτή θα έπρεπε να ενσταλάζει μέσα μας τον φόβο του Θεού και να μας κεντρίζει στην εκτέλεση αγαθών έργων, ώστε πάντοτε να βρισκόμαστε σε ετοιμότητα. Δεν γνωρίζουμε πότε θα μας συναντήσει ο θάνατος, γι’ αυτό κάθε ημέρα και κάθε ώρα της ζωής μας ας αναφερόμαστε στην έσχατη εκείνη ημέρα της αληθινής γεννήσεως μας στην αιωνιότητα. Η εργασία αυτή απαιτεί μεγάλη έμπνευση, γιατί, όπως αναφέραμε, η φύση μας κλίνει προς τα γήινα και θεωρούμε ως δεδομένες πολλές από τις ευεργεσίες του Θεού. Ενδέχεται ακόμη και να έχουμε αποκτήσει τη συνήθεια της «τυπικής» μεταλήψεως των Αχράντων Μυστηρίων, αντί να προσερχόμαστε [//362] σε αυτά «μετά φόβου Θεού και πίστεως». Οφείλουμε να προσεγγίζουμε κάθε τέτοια ευκαιρία ως την πρώτη και πιθανόν την τελευταία. Ως την πρώτη, γιατί αδυνατούμε να ισχυρισθούμε ότι έχουμε πλήρως συμφιλιωθεί με τον Θεό, και ως την τελευταία, γιατί πρέπει να ζούμε πάντοτε με την εσχατολογική ελπίδα της μέλλουσας ζωής, της δικής μας προσωπικής «διαβάσεως», στο αιώνιο Πάσχα. Η ώρα του θανάτου, αν την ανακαλούμε ακατάπαυστα στη μνήμη μας, θα αυξάνει πάντοτε την έμπνευση μας και, όταν τελικά έλθει, θα είναι για μας οικεία και λυτρωτική.

Πρέπει να υπομείνουμε την εγκατάλειψη του Θεού με ταπείνωση. Οφείλουμε να παραδοθούμε σε Αυτόν με πλήρη αποδοχή της αναξιότητας μας, γιατί τότε θα βρούμε ειρήνη. Ας ομολογούμε με συντριβή: «Κύριε, γνωρίζω ότι μου αξίζει ο θάνατος αυτός, η ξηρότητα αυτή της καρδιάς. Είναι το οφειλόμενο τίμημα για τις αμαρτίες μου». Η παραδοχή αυτή θα γεννήσει αμέσως στην ψυχή μας ειρήνη. Αν όμως, μέσα στην απόγνωση μας, θεωρήσουμε τους εαυτούς μας άξιους για τη χάρη που μας χορηγήθηκε στη διάρκεια του πρώτου σταδίου, θα απωλέσουμε την ειρήνη μας. Το θέμα αυτό είναι εξαιρετικά λεπτό και γι’ αυτό απαιτείται από μέρους μας εγρήγορση, διαφορετικά θα πλανηθούμε. Η οδύνη που αισθανόμαστε είναι αναγκαίο να εξισορροπηθεί με ταπείνωση: «Κύριε, μου αξίζει αισχύνη. Μου πρέπει ο θάνατος, που τώρα προγεύομαι. Μου αξίζει να εκπέσω από το Πρόσωπο Σου αιώνια, γιατί ποτέ δεν έπραξα τίποτα ευάρεστο

ενώπιον Σου. Σε Σένα μόνο, Κύριε, πρέπει κάθε δόξα». Ας συμπεριφερόμαστε ενώπιον [//363] του Θεού όπως έκαναν οι Προφήτες, αποδίδοντας δόξα σε Εκείνον και μεμφόμενοι τον Εαυτό μας. Η βαθειά μεταμέλεια μας για το γεγονός ότι προσβάλαμε την αγάπη του Αγίου των αγίων εκπληρώνει τέλεια την προφητική αυτή στάση χωρίς να ενέχει κανέναν κίνδυνο.

Επίσης η υπακοή είναι απαλλαγμένη από κάθε κίνδυνο. Εννοούμε αυτό το είδος της υπακοής, το οποίο ο Γέροντας Σωφρόνιος θεωρεί ως την ουσία του μοναχισμού. Η υπακοή αυτή γεννιέται στην καρδιά ως έκφραση της αγάπης και της απόλυτης εμπιστοσύνης μας προς τον πνευματικό μας οδηγό. Δεν αποτελεί κάποια μορφή πειθαρχίας που υποβάλλεται από τον φόβο της τιμωρίας. Ο αληθινός μοναχός είναι σαν το σκυλί που ακολουθεί τον κύριο του. Κατά καιρούς ο κύριος του μπορεί να το κλωτσά ή να του πετά ένα κομμάτι ψωμί, αλλά το σκυλί συνεχίζει να τον ακολουθεί με απαρασάλευτη πιστότητα, με σταθερή αφοσίωση και αγάπη. Αν δεν διακατεχόμαστε από το είδος αυτό της πίστεως, ποτέ δεν θα μας αποκαλυφθεί το μεγαλείο της μοναχικής ζωής. Ο αληθινός μοναχισμός είναι η οδός του Χριστού. Να μην έχει κανείς «που την κεφαλήν κλίνη». Ο μοναχός ακολουθεί τον κύριο του και τρέφεται με τα ψιχία που πέφτουν από το τραπέζι του. Αλλιώς ποτέ δεν θα ικανοποιηθεί η πνευματική πείνα του ούτε θα μπορέσει ποτέ να συλλάβει το γνήσιο πνεύμα του μοναχισμού, το πνεύμα του Χριστού που παρέχει τη χάρη της υιοθεσίας.

Το μυστήριο της καρδιακής προσευχής είναι αυτό που ελκύει πολλούς στη μοναχική ζωή και το οποίο επίσης εξαρτάται από τη βαθειά αφοσίωση και αγάπη. Αν δεν γίνει κανείς πρώτα όπως το σκυλί, δεν θα μπορέσει [//364] να γευθεί την αδιάλειπτη προσευχή της καρδιάς στην υπερφυσική κατάσταση της, όταν αυτή συνεχίζει να ενεργείται και κατά τη διάρκεια του ύπνου. Όταν βέβαια υπάρχει εμπιστοσύνη, δεν θα περιπίπτουμε σε απόγνωση ούτε θα μας ενοχλεί, όταν ο γέροντας μας δεν μας ευνοεί ή όταν μερικές φορές (γιατί και αυτός είναι άνθρωπος) δεν είναι ιδιαίτερα περιποιητικός απέναντι μας. Εδώ ακριβώς έγκειται το μεγαλείο της ζωής μας. Στην ουσία είναι απαραίτητο να γευθούμε την εμπειρία της δυσαρέσκειας του γέροντα και των αδελφών μας. Είναι ωφέλιμο να μας συνέχει κάποιος φόβος για τον γέροντα μας, ιδιαίτερα στην αρχή. Εκτός από τον ευγενικό λόγο, την καλή διάθεση και την υπομονετική αγάπη του γέροντα, ο μοναχός πρέπει επίσης να βιώσει την δυσαρέσκεια του και την δυσμένεια του, με τις οποίες ο Γέροντας ελέγχει την πιστότητα μας. Διαφορετικά δεν θα επιτευχθεί ποτέ ο στόχος μας για την υπέρβαση της αμαρτίας και την εκρίζωση των πολλών παθών μας.

Ας έχουμε τη βεβαιότητα ότι όλες οι μορφές των παθημάτων και δοκιμασιών καθορίζονται και ρυθμίζονται με μεγάλη ακρίβεια από την άπειρη σοφία του Θεού. Δεν θα μπορούσε να επινοηθεί καλύτερη οδός για μας. Ο ορθός φόβος του Θεού είναι μεγάλη δωρεά, όπως και ο φόβος του γέροντα μας. Κάποια ημέρα ο Θεός θα μας χορηγήσει τη γνώση της τέλειας αγάπης Του, η οποία έξω βάλλει κάθε φόβο (Α΄ Ιωάν. 4,18). Τότε γεννιέται ένα διαφορετικό είδος φόβου, μήπως προσβάλουμε την αγιότητα της θείας αγάπης. Τότε θα είμαστε σε θέση να ομολογήσουμε μαζί με [//365] τον άγιο Αντώνιο: «Εγώ δεν φοβάμαι πλέον τον

Θεό, αλλά Τον αγαπώ». Και όπως το εξηγεί ο άγιος Σιλουανός, «το είπε αυτό, γιατί στην ψυχή του ζούσε πλούσια η χάρη του Αγίου Πνεύματος, που μαρτυρεί για την αγάπη αυτή και η ψυχή δεν μπορεί να μιλήσει διαφορετικά»[9].

[9] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 450.

[//366]

13 – Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ στους κόλπους της Εκκλησίας μεταβιβάζεται και διασφαλίζεται με το μυστήριο της χειροτονίας, δηλαδή μέσω της λειτουργικής ή θεσμικής ιερωσύνης, όπως και δια της χαρισματικής ζωής «κατά την τάξιν Μελχισεδέκ». Η τελευταία χαρακτηρίζεται ως χαρισματική, διότι αποτελεί επιπρόσθετη δωρεά του Αγίου Πνεύματος ή ακόμη και ανεξάρτητη από τη θεσμική ιερωσύνη. Πράγματι, και οι δύο μορφές είναι απαραίτητες στη ζωή της Εκκλησίας. Χρειαζόμαστε τη θεσμική ιερωσύνη, εφόσον κανένα μυστήριο της Εκκλησίας δεν μπορεί να συντελεσθεί χωρίς αυτήν. Αλλά έχουμε εξίσου ανάγκη από το ιδιαίτερο αυτό χάρισμα του Αγίου Πνεύματος, με το οποίο ο άνθρωπος μετέχει στο βασίλειο ιεράτευμα του Χριστού. Τη δωρεά αυτή είναι δυνατόν να την προσλάβει κάθε άνθρωπος που έχει βαπτισθεί στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, και χωρίς αυτήν η θεσμική ιερωσύνη δεν εκπληρώνει αληθινά τον προορισμό της.

Διακρίνονται επομένως δύο διαστάσεις στη ζωή της Εκκλησίας: η οριζόντια, η οποία συναπαρτίζεται από τους θεσμούς και τα μυστήρια, και η κατακόρυφη, με την οποία διατηρείται η αυθεντική μυστηριακή ζωή μέσω των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος· ιδιαίτερη φανέρωση της κατακόρυφης διάστασης συνιστά το βασίλειο ιεράτευμα. [//367] Ένα από τα ωραιότερα στοιχεία της Παραδόσεως μας είναι το γεγονός ότι διατήρησε ανά τους αιώνες και μας μεταλαμπάδευσε τους θεσμούς της, παρέχοντας σε μας τη δυνατότητα, διαμέσου δεήσεων και ικεσιών να ανακαλύψουμε το πλήρωμα των δωρεών του Αγίου Πνεύματος, που κρύπτονται αποθησαυρισμένες μέσα σε αυτούς. Η Θεία Λειτουργία, για παράδειγμα, αποτελεί θεσμό θεμελιωμένο στους λόγους του Κυρίου: «Λάβετε φάγετε· τούτο εστι το σώμα μου» και «πίετε εξ αυτού πάντες τούτο γαρ εστι το αίμα μου» (Ματθ. 26,26-28). Κάθε φορά που τελούμε τη Θεία Λειτουργία «εις ανάμνησιν Αυτού», βασιζόμενοι στους λόγους Του και προσφέροντας εκ νέου ικεσία με πίστη και αγάπη, το Άγιο Πνεύμα κατέρχεται σε μας και στα δώρα του άρτου και του οίνου. Με τον τρόπο αυτό οι λόγοι του Χριστού ποτέ δεν παρέρχονται, αλλά εκπληρώνονται «πάλιν και πολλάκις».

Καμία από τις δύο αυτές μορφές –θεσμική και χαρισματική– δεν είναι δυνατόν με οποιονδήποτε τρόπο να παραλειφθεί από τη ζωή του Χριστιανού. Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε τους θεσμούς της Εκκλησίας, αφού ως πολυτίμητα σκεύη εμπεριέχουν τα εύθραυστα δώρα του Αγίου Πνεύματος. Αν ωστόσο επιθυμούμε να μετάσχουμε στα χαρίσματα που μας προσφέρονται από τον Θεό διαμέσου των θεσμών, οφείλουμε ταυτόχρονα να προσφέρουμε ικεσία, γιατί αυτός είναι ο νόμος που εξασφαλίζει τον αγιασμό όλης της δημιουργίας. Εδώ ισχύει η αποστολική αρχή, που είναι το θεμέλιο κάθε λειτουργικής πράξεως: «Παν κτίσμα Θεού καλόν και ουδέν απόβλητον [//368] μετά ευχαριστίας λαμβανόμενον· αγιάζεται γαρ δια λόγου Θεού και εντεύξεως» (Α΄ Τιμ. 4,4-5).

Μια από τις μυστικές δωρεές του Αγίου Πνεύματος είναι το μυστήριο του λόγου του Θεού, ένα ξένο και παράδοξο χάρισμα, το οποίο εκδηλώνεται ιδιαίτερα στην πνευματική πατρότητα. Δεν έρχεται ούτε εύκολα ούτε «συμπτωματικά», και δίδεται σε ορισμένες στιγμές και για συγκεκριμένους σκοπούς. Με ποιόν τρόπο ο λόγος του Θεού συλλαμβάνεται και με ποιόν τρόπο στη συνέχεια ενεργοποιείται στον χώρο της καρδιάς;

Χωρίς την καθαρότητα της καρδιάς κανείς δεν μπορεί να δει τον Θεό (Ματθ. 5,8). Γι' αυτό η καρδιά πρέπει να ελευθερωθεί από το σκότος των πονηρών διαλογισμών. Στη Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου ο φόβος που θα επιπέσει επάνω σε όλη την οικουμένη θα προκληθεί από την αισχύνη που θα μας προξενεί η ρυπαρότητα της καρδιάς μας. Η καθαρότητα της καρδιάς έχει ζωτική σημασία, προκειμένου να «συλλάβουμε» τον λόγο του Θεού. Σύμφωνα με τους Πατέρες μας, η υπακοή απεργάζεται την κάθαρση αυτή που οδηγεί στον αγνισμό της καρδιάς.

Στα μοναστήρια –καθώς επίσης και στις οικογένειες και στις ενορίες– κάθε διακονία που εκτελείται επιμελώς αποτελεί έκφραση της αγάπης μας προς την αδελφότητα, με την οποία ο Θεός μας συνέδεσε. Η αγάπη μας αποκαλύπτεται μέσω της εργασίας μας, και η φιλοτιμία μας εκδηλώνεται στην υπακοή μας. Η προσευχή υπερέχει ωστόσο όλων αυτών. Με αυτήν εκφράζουμε την αγάπη μας [//369] προς τον Θεό και τον πόθο μας να παραμένουμε στην παρουσία Του. Η προσευχή είναι πολυτιμότερη της εργασίας, γιατί αυτή παρέχει τη δύναμη για τη διεκπεραίωση κάθε έργου, διατηρώντας την ενότητα μεταξύ ψυχής και σώματος και εξασφαλίζοντας το απαραίτητο σθένος για την εκπλήρωση των πνευματικών υποχρεώσεων μας αλλά και των πρακτικών διακονημάτων. Εντούτοις πολλοί Πατέρες τοποθετούν την υπακοή πάνω από την προσευχή[1], επειδή ο Ίδιος ο Χριστός ήλθε στη γη από υπακοή στον Ουράνιο Πατέρα Του και όποιος εμμένει στην υπακοή εξομοιώνεται με τον Υιό του Θεού.

Η υπακοή είναι θεμελιώδης προϋπόθεση για την καλλιέργεια καρποφόρας σχέσεως με τον πνευματικό μας πατέρα. Το μυστήριο της υπακοής μας προσφέρει την ευκαιρία να απαλλαγούμε από κάθε εμπάθεια που προέρχεται από τον παλαιό μας άνθρωπο. Μας απελευθερώνει από το βάρος της ανάγκης να εμπιστεύομαστε στα διανοήματα, τις γνώμες και τις κρίσεις μας, και μας παρέχει την ελευθερία να ενστερνιζόμαστε τη βουλή του Θεού. Όποιος έχει ταυτίσει τον εαυτό του με το θέλημα του Θεού, έχει βρει τη ζωή του Ίδιου του Θεού. Για να το θέσουμε διαφορετικά, η υπακοή αποτελεί ουσιαστικά προνόμιο που μας δίδεται από τον Θεό, το οποίο μας διδάσκει να εισδύουμε στο ρεύμα της άγιας Βουλής Του, γεγονός που στη συνέχεια μας οδηγεί στην αιώνια ζωή. Επειδή η υπακοή ανυψώνει το εμπαθές ανθρώπινο θέλημα μας στο επίπεδο του τέλειου θείου θελήματος, είναι αδύνατον χωρίς αυτήν να φθάσουμε στην απέναντι όχθη. Γι' [//370] αυτόν ακριβώς τον λόγο η υπακοή προέχει μεταξύ των αρετών ως ακρογωνιαίος λίθος της χριστιανικής ζωής.

---

[1] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 493.

Προκειμένου να αποκτήσουμε τη δυνατότητα της διακρίσεως του αγίου θελήματος Του, είναι απαραίτητο να επικοινωνούμε με τον Μεγάλο Αυτόν Θεό μας μέσω της επαφής με τον λόγο Του. Ο Θεός έχει ιδιαίτερη δική Του γλώσσα, και για να την διδαχθούμε χρειάζεται να εκπαιδευθούμε με υπακοή στον λόγο Του, χωρίς να τον εξετάζουμε άσκοπα με διερευνητικό ή φιλοσοφικό στοχασμό. Ο απόστολος Παύλος εφιστά την προσοχή στο ότι η Εκκλησία δεν είναι χώρος για ανταγωνισμούς, φιλονικίες ή επιμονή στην ατομική άποψη που τελικά δεν αποτελεί αυθεντία (Α΄ Κορ. 11,16). Η Εκκλησία διδάσκει την υπακοή και την ταπείνωση, ώστε να ασκηθούμε να συλλαμβάνουμε με την προσευχή τον λόγο του Θεού.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος υπογράμμιζε με έμφαση ότι ο θεσμός της πνευματικής πατρότητας μας καθιστά ικανούς για τη γνώση του λεπτού νήματος της θεϊκής βουλής, μέσω του θεόσδοτου λόγου του πνευματικού πατέρα[2]. Υπάρχουν ωστόσο κάποιοι που δεν υπακούουν ποτέ. Κάθε φορά που ο πνευματικός τους πατέρας τους μεταδίδει έναν λόγο, επιχειρούν να τον βελτιώσουν, προσθέτοντας ακόμη δέκα, και ματαιώνοντας έτσι την πρόσληψη και μίας έστω ιδέας ή και της ελάχιστης χάριτος. Αν όμως ζούμε με υπακοή και προσπαθούμε να εννοούμε και να ομιλούμε τη γλώσσα του Θεού, ζητούμε με πίστη να γνωρίσουμε [//371] το θέλημα του Θεού, και ο πνευματικός πατέρας επίσης απαντά με πίστη. Πιστεύει, γι΄ αυτό και «λαλεί» (Β΄ Κορ. 4,13). Αναζητώντας τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος στους θεσμούς της Εκκλησίας μας –και μία από τις μεγαλύτερες δωρεές είναι η γνώση της βουλής του Θεού, ώστε να συμμορφωθούμε προς αυτήν– βρίσκουμε πλούτο ζωής. Όταν ο πνευματικός μας πατέρας μας δίδει έναν λόγο, και εμείς εντείνουμε την ακοή μας, ώστε να τον «αρπάξουμε» με πίστη, τότε ο Θεός μας χαρίζει ό,τι χρειαζόμαστε, προκειμένου να θεραπευθούμε. Αλλά η θεραπεία μας εξαρτάται από την υπακοή και τη γνώση της γλώσσας του Θεού.

Εκτός από την ακρόαση του λόγου του Θεού μέσω του πνευματικού μας πατέρα, υπάρχει και άλλη οδός εξοικειώσεως με τη γλώσσα Του. Αυτή συνίσταται στην ταπεινή έκχυση των καρδιών μας ενώπιον Του σε περιόδους οδύνης ή αναταραχής, στην απόδοση μομφής εναντίον μας και δικαιώσεως στον Θεό, τον Ευλογητόν εις τους αιώνας, και τέλος, στην άρνηση κάθε κοσμικής παρηγοριάς. Οι θεραπευτικοί λόγοι της γλώσσας Του θα αντηχήσουν στην καρδιά, ενισχύοντας μας να μεταστρέψουμε τη θλίψη σε ενέργεια προσευχής. Εντούτοις, τέτοιες εκχύσεις της καρδιάς είναι αναγκαίο να υποστηριχθούν από τον λόγο του Θεού που λαμβάνεται από τον πνευματικό πατέρα, αφού ο λόγος του θα μας κατευθύνει στην προσευχή και θα μας ενώσει με το θέλημα του Θεού. Επομένως, οι τρόποι εξοικειώσεως με τη γλώσσα του Θεού, προκειμένου να γνωρίσουμε το θέλημα Του για μας, είναι αλληλένδετοι.

Το Α΄ βιβλίο των Βασιλειών ξεκινά με την ιστορία [//372] μιας γυναίκας που ονομαζόταν Άννα (Α΄ Βασ. 1,1-2,10). Αυτή ήταν πλούσια και ευλαβής, αλλά

[2] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 96, 97.

άτεκνη. Η θεραπαινίδα της είχε πολλά παιδιά, γεγονός για το οποίο αισθανόταν πολύ υπερήφανη και περιφρονούσε την άτεκνη κυρία της, προκαλώντας της αφόρητη οδύνη. Παρ' όλα ταύτα η Άννα δεν ανταπέδιδε κακό αντί του κακού. Μία ημέρα, γεμάτη από πόνο και λύπη, προσήλθε στον ναό, όπου εξέχεε την καρδιά της ενώπιον «του Θεού των γνώσεων», κινώντας μόνο τα χείλη της. Ο ιερέας Ηλί, θεωρώντας την «μεθύουσα» ή τρελλή, την επιτίμησε λέγοντας: «Πήγαινε έξω, είσαι μεθυσμένη!» Η Άννα αποκρίθηκε: «Δεν είμαι μεθυσμένη. Εκχέω την ψυχή μου ενώπιον του Κυρίου». Τότε ο ιερέας, που ήταν μυημένος στην πνευματική ζωή, αντιλήφθηκε την κατάσταση της και της είπε: Πήγαινε στο σπίτι σου. Ο Θεός θα σε επισκεφθεί και θα σου αποδώσει το αίτημα της καρδιάς σου». Πράγματι, επέστρεψε στο σπίτι της, και παρά τη στειρότητα της, συνέλαβε τον υιό της, τον Σαμουήλ. Το επόμενο έτος η Άννα επανήλθε, για να τον αφιερώσει τώρα στον ναό, αναπέμποντας ύμνο αινέσεως για το θαύμα που είχε επιτελέσει σε αυτήν ο Θεός.

Ο ύμνος αυτός της προφήτιδος Άννης συγκαταλέγεται στην τρίτη από τις εννέα ωδές που ψάλλονται καθημερινά στον κανόνα του Όρθρου. Την θυμόμαστε ιδιαίτερα, γιατί ενσαρκώνει το πνεύμα της συντριβής. Κάνουμε επίσης χρήση των προφητικών λόγων της στην τρίτη καταβασία[3] της Πεντηκοστής, γιατί σε αυτήν προεικονίσθηκε [//373] η έλευση του Αγίου Πνεύματος. Η Άννα θεωρήθηκε ως μεθυσμένη, όπως ακριβώς συνέβη και με τους Αποστόλους. Όταν ομιλούσαν για τον Θεό, μετά την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος, τους θεώρησαν ως «γλεύκους μεμεστωμένους» (Πράξ. 2,13) οι Ιουδαίοι εκείνοι που δεν είχαν καμία αντίληψη για τον νόμο του Πνεύματος.

Ο Σαμουήλ παρέμεινε στον ναό, όπου ανατράφηκε με μεγάλη ευλάβεια. Αγόρι ακόμη, άκουσε στον ύπνο του μια φωνή να τον καλεί: «Σαμουήλ! Σαμουήλ!» Καθώς δεν κατάλαβε από πού προερχόταν η φωνή, έτρεξε στον ιερέα Ηλί, ρωτώντας τον αν ήταν αυτός που τον είχε καλέσει, αλλά ο ιερέας τον απέπεμψε, λέγοντας: «Όχι, πήγαινε να κοιμηθείς». Το ίδιο επαναλήφθηκε άλλες δύο φορές. Όταν όμως ο Σαμουήλ άκουσε την ίδια φωνή για τρίτη φορά, ο Ηλί κατάλαβε ότι ο Θεός καλούσε τον Σαμουήλ να γίνει Προφήτης Του, να εγκαθιδρύσει Βασιλεία για τη διακυβέρνηση του λαού του Ισραήλ και να προπαρασκευάσει την οδό για την έλευση του Χριστού. Έτσι ο Ηλί του είπε: «Πήγαινε, και αν σε καλέσει ξανά, απάντησε Του, "λάλει, Κύριε, ότι ακούει ο δούλος Σου"». Ακριβώς έτσι έγινε και ο Σαμουήλ έλαβε την προφητική κλήση (Α' Βασ. 3,1-11). Γνώρισε τον Κύριο και δέχθηκε την αποκάλυψη του λόγου Του.

Με αυτόν ακριβώς τον τρόπο ενεργείται το μυστήριο της υπακοής. Αν ο Σαμουήλ δεν είχε δεχθεί τη συμβουλή του Ηλί, ποτέ δεν θα είχε μπορέσει να διακρίνει τη μυστηριώδη φωνή του Θεού ούτε την κλήση για το προφητικό αξίωμα. Παρόμοια και η Άννα, μέσω του ιερέα Ηλί δέχθηκε την επιβεβαίωση ότι

---

[3] Πρόκειται για τον ειρμό της γ' ωδής του ιαμβικού κανόνα της Πεντηκοστής, που ψάλλεται και ως καταβασία.

η προσευχή της είχε εισακουσθεί [//374] από τον παντογνώστη Θεό, όταν εξέχεε την καρδιά της ενώπιον Του.

Επομένως οφείλουμε να προσεγγίζουμε τον πνευματικό πατέρα με εξαιρετική περίσκεψη και προσδοκία, αναμένοντας τον λόγο του με κάθε προσοχή. Πρέπει να «αρπάξουμε» τον πρώτο λόγο που θα μας πει χωρίς καμία δική μας προσθήκη, εγκλείοντας τον μέσα στην καρδιά και βάζοντας τελεία. Καθώς αναλογιζόμαστε καθέναν από τους λόγους του Θεού προς εμάς και παραμένουμε στην οδό των εντολών Του, διδασκόμαστε προοδευτικά τη θεσπέσια γλώσσα Του. Αρχίζουμε να την αναγνωρίζουμε με ολοένα αυξανόμενη ενάργεια στον λόγο του πνευματικού και καθοδηγούμαστε σταδιακά στη γνώση του θείου θελήματος και σε πλήρωμα ζωής αληθινής. Αντίθετα, χωρίς υπακοή, παραμένουμε κουφοί στην ηχώ του λόγου του Θεού στον χώρο της καρδιάς μας και αναπόφευκτα αποξενωμένοι από τη γλώσσα Του.

Τόσο ο άγιος Σιλουανός όσο και ο Γέροντας Σωφρόνιος μας διδάσκουν ένα μεγάλο μάθημα: οφείλουμε να αποδεχόμαστε πλήρως τον πρώτο λόγο του πνευματικού. Η «βελτίωση» αυτού του λόγου με επιπρόσθετο δικό μας λόγο απλά τον καθιστά άκυρο. Ενδεχομένως να φαίνεται ότι ο λόγος μας είναι ανώτερος, αλλά η εκφορά του είναι ενάντια στην τάξη του Πνεύματος. Ο πνευματικός πατέρας πάντοτε συστέλλεται, μήπως μεταδώσει εσφαλμένο λόγο. Όταν συναντήσει αντίρρηση ή κάποια εσωτερική αντίσταση σε εκείνον που ρωτά, δεν επιμένει συνήθως σε όσα είπε ούτε τολμά να τα επιβεβαιώσει ως έκφραση του θελήματος του Θεού, αλλά ως άνθρωπος υποχωρεί[4].

[//375] **Όταν κάποιος προσέρχεται στην εξομολόγηση και δέχεται έναν λόγο, στον οποίο απαντά με άλλον, ανώτερο, τότε οφείλει ο πνευματικός να εξετάσει το ενδεχόμενο να έχει δώσει ο Θεός στο πρόσωπο αυτό περισσότερη γνώση**. Ο απόστολος Παύλος συνιστά: «**Αν στον τελευταίο αποκαλυφθεί λόγος, ο πρώτος ας σιωπά**» (Α΄ Κορ. 14,30). Αλίμονο όμως στον υποτακτικό, αν ομιλεί αδιάκριτα! Είναι αλήθεια ότι στην Α΄ Οικουμενική Σύνοδο **ο λόγος του Θεού δόθηκε στον άγιο Αθανάσιο τον Μέγα, ο οποίος, την εποχή εκείνη, ήταν διάκονος** και το νεότερο μέλος της συνάξεως. Αλλά η περίπτωση αυτή αποτελεί καθαρή εξαίρεση.

Πρέπει να προσεγγίζουμε τον πνευματικό μας πατέρα με πίστη. Δυστυχώς συχνά τον πλησιάζουμε με επιπολαιότητα, γεγονός που μας αποστερεί τις θείες δωρεές, οι οποίες προσφέρονται στους ταπεινούς. Όταν όμως μας χαρακτηρίζει η ορθή στάση, είμαστε ανοιχτοί στη γλώσσα του Θεού, και Εκείνος αποκρίνεται στον εκπρόσωπο Του με έναν λόγο κατάλληλο για τη σωτηρία μας. Τότε η φωνή της θελήσεως Του αντηχεί στην καρδιά μας, γιατί όλη η προσέγγιση μας στο μυστήριο χαρακτηρίσθηκε από ταπείνωση. Καταστήσαμε τους εαυτούς μας ευάλωτους· αποκαλύψαμε την αδυναμία μας στον πνευματικό μας πατέρα, και ακριβώς «εν τη ασθενεία μας αυτή τελειούται η δύναμις του Θεού» (Β΄ Κορ. 12,9). Αν όμως στεκόμαστε αμετακίνητοι στην «αυτοεκτίμηση» μας, στην αυταρέσκεια

---

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 96.

μας [//376] και είμαστε ικανοποιημένοι με τη ζωή μας και τα επιτεύγματα μας, δεν θα δεχθούμε το ρήμα που ο Θεός επιθυμεί να ακούσουμε. Πιθανότατα δεν θα μας δοθεί από τον Θεό κανένας λόγος, αφού σπάνια μεταδίδεται σε όσους δεν έχουν την ανάγκη του.

Κατά τον ίδιο τρόπο η ορθή στάση ανοίγει την οδό προς όλους τους θησαυρούς της Εκκλησίας. Εκατομμύρια άνθρωποι ανήκουν στην Εκκλησία, αλλά δεν είναι πολλοί εκείνοι που ανακαλύπτουν τον πνευματικό χώρο της, δηλαδή το βασίλειο της χάριτος του Αγίου Πνεύματος. Πολλά είναι τα μέλη της, αλλά πραγματικά λίγοι όσοι γνωρίζουν τα κρυμμένα πλούτη των θεσμών της. Ο Κύριος ήλθε να θεραπεύσει τους ασθενείς, αλλά όσοι θεωρούν τους εαυτούς τους υγιείς δεν έχουν ανάγκη από ιατρό (Μάρκ. 2,17· Λουκ. 5,31-32). Ο Κύριος χαρίζει υγεία και σώζει μόνο όσους ομολογούν την ανάγκη τους για θεραπεία.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος έβλεπε την Παράδοση της Εκκλησίας ως αλυσίδα που συνεχίζεται αδιάκοπα δια μέσου των αιώνων, ως την εποχή του Χριστού. Όσοι ζουν μέσα στην Παράδοση, αποβαίνουν κρίκοι της αλυσίδας, χωρίς να υπάρχει άλλη οδός ένωσης σε αυτήν[5]. Είναι αδύνατον να ενσωματωθούμε σε αυτήν χωρίς να συνδεθούμε εσωτερικά μαζί της. Οφείλουμε να ζήσουμε τη ζωή της Εκκλησίας, όχι πλέον ως ξένοι αλλά ως υιοί και θυγατέρες, ώστε να διαμένουμε στην οικία του Ουράνιου Πατρός μας και να μετέχουμε στα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, που ρέουν με υπεραφθονία διαμέσου [//377] της αλυσίδας αυτής. Γινόμαστε πλήρη μέλη της, μόνο όταν πλησιάζουμε τον πνευματικό μας πατέρα με την επίγνωση της αδυναμίας και του ευάλωτου της υπάρξεως μας, με συναίσθηση της ένδειας μας, με απόλυτη εμπιστοσύνη και πνεύμα ταπεινώσεως. Έτσι μεταδίδεται η Παράδοση.

Κατά συνέπεια, αν αληθινά επιθυμούμε να ακούσουμε ρήμα Θεού, απαιτείται από μέρους μας ορθή προσέγγιση. Από τα βιβλία του Γέροντος Σωφρονίου μαθαίνουμε ότι εκτός από την ταπείνωση και τη συναίσθηση της αδυναμίας μας, κλειδί για τη γνώση του θελήματος του Θεού αποτελεί η συνέργεια της προσευχής και από τις δύο πλευρές. Ο πνευματικός πατέρας οφείλει πάντοτε να προσεύχεται να του αποκαλύψει ο Θεός τη βουλή Του για τους δούλους Του, που προσέρχονται σε αυτόν με γνήσιο πόθο υπακοής. Παρόμοια, όσοι ζητούν την καθοδήγηση του, οφείλουν να προσεύχονται με πίστη για τη φανέρωση του θελήματος του Θεού σε αυτούς μέσω του λόγου του πνευματικού πατέρα τους[6]. Αυτή είναι η πιο ταπεινή και ασφαλής οδός. Όταν έχει προηγηθεί προετοιμασία με προσευχή και από τις δύο πλευρές, ο Θεός οπωσδήποτε θα αποκαλύψει το θέλημα Του.

Η πνευματική πατρότητα αποτελεί θεσμικό σκεύος, από το οποίο απορρέουν οι δωρεές του Αγίου Πνεύματος. Αν πραγματικά αναζητούμε το χάρισμα του λόγου του Θεού, το οποίο ανοίγει την καρδιά επιφέροντας τα γλυκά

[5] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 102.

[6] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 94, 95· ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 188.

δάκρυα της μετάνοιας, ας εγγίσουμε με εμπιστοσύνη στο Όνομα Του. Θα ζητούμε την επίγνωση του [//378] θελήματος του Θεού με προσευχή και πίστη και ο πνευματικός μας πατέρας με προσευχή και πίστη θα ομιλεί. Θα αρπάζουμε τον πρώτο λόγο που θα προφέρει, και η χάρη του Θεού θα πολλαπλασιάζεται μέσα μας. Έχουμε χρέος όμως να είμαστε ειλικρινείς και να αποκαλύπτουμε τους πιο μύχιους διαλογισμούς μας, εξομολογούμενοι τα πάντα με ακρίβεια, ώστε να καρποφορήσει μέσα μας το μυστήριο του λόγου του Θεού (Ησ. 55,11).

Ο μοναχισμός διαφυλάττει τη χαρισματική πλευρά της αποστολικής διαδοχής διαμέσου των δωρεών του Αγίου Πνεύματος και της ζωοποιού παρουσίας τους στους κόλπους των θεσμών της Εκκλησίας. Στην προς Εφεσίους επιστολή ο απόστολος Παύλος αναφέρεται στα χαρίσματα αυτά με μεγάλο ενθουσιασμό: «Τις εστιν ο αναβάς εις ύψος, ος ηχμαλώτευσεν αιχμαλωσίαν και έδωκε δόματα τοις ανθρώποις, ει μη ο πρότερον καταβάς εις τα κατώτερα μέρη της γης; Ο καταβάς αυτός εστι και ο αναβάς υπεράνω πάντων των ουρανών, ίνα πληρώση τα πάντα. Και αυτός έδωκε τους μεν αποστόλους, τους δε προφήτας, τους δε ποιμένας και διδασκάλους προς τον καταρτισμόν των αγίων» (Εφεσ. 4,8-11). Η κατάβαση του Χριστού και η ανάβαση Του «εις ύψος» έβρεξε πάνω στη γη όλα τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος και τα απένειμε στον άνθρωπο. Το δώρο του μοναχισμού έγκειται στη μίμηση της ταπεινής ζωής του Χριστού. Ο μοναχός επωμίζεται την κένωση του Χριστού, και όπως αυτή η κένωση επέφερε σε μας όλα τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, έτσι και ο [//379] μοναχισμός, όταν βιώνεται με αυθεντικό τρόπο, εγκολπώνεται όλες τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος για την τελείωση των πιστών.

Ομιλώντας γενικά, η παράδοση της αποδοχής του πρώτου λόγου του πνευματικού μας πατέρα, με σκοπό την οικοδομή και σωτηρία μας, είναι πολύ λεπτή υπόθεση. Η αποδοχή του λόγου του με ελαφρότητα μπορεί να έχει καταστρεπτικές συνέπειες. Ο άγιος Σιλουανός ανακάλυψε το μυστικό του πρώτου λόγου από το στόμα του Γέροντος Ηγουμένου Μισαήλ. Του έθεσε το ερώτημα: «Πώς μπορεί ο μοναχός να γνωρίσει το θέλημα του Θεού;» Και ο Ηγούμενος απάντησε: «Οφείλει να δέχεται τον πρώτο λόγο μου ως θέλημα Θεού»[7]. Ωφελεί να έχουμε υπ' όψιν μας ότι ο πνευματικός πατέρας, από ταπείνωση, θα τηρήσει γενικά σιωπή για την αξία του πρώτου λόγου του. Θα υιοθετήσει μάλλον τη σκέψη: «Ποιος είμαι εγώ, για να προτάξω τον εαυτό μου και να κάνω γνωστό το θέλημα του Θεού στον άνθρωπο;» Εμείς όμως οφείλουμε να έχουμε τη συνείδηση και να εστιάζουμε την προσοχή μας στη σπουδαιότητα της ορθής χρήσεως των θεσμών που μας παραδόθηκαν[8]. Η Εκκλησία κατέχει τον τεράστιο θησαυρό της γνώσεως του Μυστηρίου του Θεού, και έχουμε χρέος να προσερχόμαστε με ευλάβεια και δέος.

---

[7] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 96.

[8] ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ, σ. 188.

Η βαθειά καλλιέργεια της Εκκλησίας προσέφερε ανέκαθεν τη δυνατότητα στον λόγο του Θεού να αντηχεί στις καρδιές των ανθρώπων, γεγονός που δίνει υπόσταση [//380] σε μία παράδοξη επιστήμη, αυτή της διαφυλάξεως της χάριτος. Είναι αναγκαίο να μάθουμε να διαλεγόμαστε με τον Θεό, ούτως ώστε να προσελκύουμε το έλεος και την αγαθότητα Του. Είναι απαραίτητο επίσης να εκχέουμε τις καρδιές μας ενώπιον Του, ώστε να διδαχθούμε με ποιόν τρόπο μας ομιλεί και μας αντιμετωπίζει. Συγχρόνως πρέπει να έχουμε την ετοιμότητα να αρπάζουμε τον θεραπευτικό λόγο, που Εκείνος μεταδίδει στον θεράποντα Του για τη σωτηρία μας. Μόνο τότε θα μπορούμε να μετέχουμε στον πλούτο των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος, τα οποία βρίσκονται κρυμμένα στο θεσμό της πνευματικής πατρότητας, η οποία μας μεταδίδει την άμεση γνώση του θείου θελήματος που μας αφορά και φέρει μέσα της το σπέρμα της αιώνιας ζωής (Ιωάν. 6,68).

[//381]

14 – ΖΩΝΤΑΣ ΜΕ ΜΙΑ ΜΟΝΟ ΣΧΕΨΗ

ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΩΔΗ και γεμάτα νόημα γεγονότα της ζωής του ανθρώπου τελεσιουργούνται στον χώρο της καρδιάς του. Κατά το Άγιο Βάπτισμα σφραγιζόμαστε με το Όνομα του Χριστού και εφεξής έχουμε χρέος να το βαστάζουμε στις καρδιές μας. Ο Κύριος αποκάλυψε στον Ανανία: «Σκεύος εκλογής μοι εστιν ούτος [ο Παύλος] του βαστάσαι το όνομα μου ενώπιον εθνών και βασιλέων» (Πράξ. 9,15). Ο βασιλιάς Σολομών, κατά την αφιέρωση του ναού που είχε οικοδομήσει στον Θεό του Ισραήλ, ανέπεμψε μακρά και μεγαλοπρεπή προσευχή[1]. Ο Θεός εισάκουσε τη δέηση του και αποκρίθηκε: «Ηγίακα τον οίκον τούτον, όν ωκοδόμησας του θέσθαι το όνομα μου εκεί εις τον αιώνα, και έσονται οι οφθαλμοί μου εκεί και η καρδία μου πάσας τας ημέρας. Και κατασκηνώσω εν μέσω υιών Ισραήλ και ουκ εγκαταλείψω τον λαόν μου Ισραήλ» (Α΄ Βασ. 9,3). Όπως ο ναός του Θεού αγιάζεται, όταν Εκείνος θέτει το Όνομα Του σε αυτόν, παρόμοια και εμείς γινόμαστε ναοί του Αγίου Πνεύματος με την αδιάλειπτη επίκληση του Ονόματος Του.

Οι Πατέρες της ερήμου θεωρούν ότι κάθε μορφή φαντασίας της περιπλανώμενης διάνοιας δυσχεραίνει την [//382] καρδιακή προσευχή. Συνιστούσαν στους μοναχούς την παραμονή στο κελί τους και την τήρηση του νου μέσα στην καρδιά τους, γνωρίζοντας ότι η εργασία αυτή θα τους δίδασκε όλες τις αρετές. Ο αγώνας μας στην προσευχή συνίσταται ουσιαστικά στη συνεχή ανάκληση του νου στον χώρο της καρδιάς, άσκηση για την οποία οφείλουμε να επιστρατεύσουμε όλο το σθένος και όλες τις ψυχικές μας δυνάμεις. Η καρδιά μας αποτελεί τον θρόνο του Θεού, και ο εχθρός, ο οποίος τον έχει σφετερισθεί, πρέπει να εκβληθεί έξω. Όλη η προσπάθεια μας αποσκοπεί στην απομάκρυνση του εχθρού, στην κατάληψη της καρδιάς και στην ενθρόνιση του νου εκεί. Αν, με τη βοήθεια του Θεού, ο αντίπαλος εκδιωχθεί, δεν του απομένει άλλη επιλογή από την εξωτερική επίθεση.

Επομένως, συνεχής μέριμνα όσων αναζητούν την αληθινή προσευχή είναι η χαλιναγώγηση του νου, η έλκυση του προς τα κάτω και ο περιορισμός του στον χώρο, όπου βρίσκεται η φυσική μας καρδιά. Κάθε άλλη ενασχόληση σε ματαιολογίες και κοσμικές υποθέσεις γίνεται πρόσκομμα στη νοερά εργασία. Όπως ομολογεί ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, ακόμη και η συνομιλία με μοναχούς δεν είναι επιθυμητή, διότι διακόπτει τη συνομιλία με τον Θεό[2]. Δεν σημαίνει ότι περιφρονούμε τον αδελφό μας, αλλά η ανάγκη του πνεύματος μας μας ωθεί να προτιμήσουμε την «αγαθήν μερίδα» (Λουκ. 10,42). Αν αυτό αποτελέσει την πρωταρχική μας μέριμνα, η καρδιά θα ακτινοβολεί ειρήνη [//383]

---

[1] Γ΄ Βασ. 8,22-61· Β΄ Παραλ. 6,14-42.

[2] «ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΕΜΝΟΤΑΤΗΝ ΜΟΝΑΧΗΝ ΞΕΝΗΝ», 1, έκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, τόμ. 5, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 193.

και θα είμαστε σε θέση να ωφελούμε αληθινά τους ανθρώπους με ένα μόνο χαμόγελο ή λίγες λέξεις. Το ζήτημα είναι βέβαια σαφώς διαφορετικό για έναν ιερέα, το λειτούργημα του οποίου απαιτεί συχνά πολύωρη συζήτηση με τους ανθρώπους. Από την άποψη αυτή, οι απλοί μοναχοί, απαλλαγμένοι από τις συνήθεις κοινωνικές και ηθικές υποχρεώσεις, είναι προνομιούχοι, ζώντας σε συνθήκες που τους επιτρέπουν να επικεντρώνονται στο θεϊκό έργο της αποκλειστικής προσελκύσεως όλης της υπάρξεως τους στον χώρο της καρδιάς.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, εφόσον ο νους περικλεισθεί και ενθρονισθεί στην καρδιά, ο εχθρός πλησιάζει μόνο από έξω. Καθώς όμως ο άνθρωπος μαθαίνει να ελέγχει εσωτερικά όλες τις κινήσεις της καρδιάς του, αρχίζει να αντιλαμβάνεται κάθε προσέγγιση του εχθρού. Πριν ακόμη αποκτήσει βέβαιη γνώση για τη φύση του πειρασμού, ένας εσωτερικός συναγερμός προειδοποιεί την καρδιά του για την εγγύτητα αλλότριου λογισμού. Σφραγίζει τότε προληπτικά την είσοδο της, αποκλείοντας τη διέλευση του εχθρού. Όπως το υποβρύχιο περιβάλλετε από δισεκατομμύρια σταγόνες νερού, από τις οποίες καμία δεν μπορεί να εισχωρήσει στο εσωτερικό του, παρόμοια και η καρδιά σφραγίζεται ερμητικά ως προς τις αλλότριες ενέργειες, όταν ενοικείται από τον νου δια της χάριτος. Αυτή είναι η κατάσταση της τέλειας νήψεως, η οποία χορηγείται σε όλους, όσοι μνημονεύουν αδιάλειπτα το παντοδύναμο Όνομα του Κυρίου Ιησού.

Με την επίκληση του Θεού αρχίζουμε να εκπληρώνουμε την εντολή Του, να Τον αγαπάμε με όλη την καρδιά μας. Δίκαια καλείται και **είναι ζηλωτής Θεός, γιατί** [//384] **δεν ανέχεται μερισμό της καρδιάς μας σε οτιδήποτε, ιδιαίτερα δε σε εμπαθείς προσκολλήσεις**. **<u>Την επιποθεί όλη για να της μεταδώσει τη ζωή Του</u>**. **Αν εμείς υπερασπισθούμε την καρδιά μας ενάντια σε καθετί αλλότριο, όλος ο χώρος της θα ανήκει σε Εκείνον αποκλειστικά και εκεί θα οικοδομήσει το κατοικητήριο Του**. Η νήψη μας αναδεικνύει ναούς της αφθάρτης παρακλήσεως Του, και «η δόξα του Κυρίου πληροί τον Οίκο του Κυρίου» (Γ΄ Βασιλ. 8,10-11).

Στην πράξη η Προσευχή του Ιησού θα πρέπει να λέγεται αδιάκοπα. Οφείλουμε να εμμένουμε σε αυτήν με προσήλωση, αλλά όχι μόνο με το πνεύμα, το οποίο εύκολα διασπάται. Ωφελεί πολύ, όταν μαζί με τις λέξεις κινούμε ελαφρά και τη γλώσσα μας, ως διαρκή υπενθύμιση ότι η προσευχή ενεργείται. Το στόμα μας παραμένει κλειστό, και κανείς δεν γνωρίζει ότι η γλώσσα μας συνοδεύει σιωπηλά τους λόγους «Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με». Με τον τρόπο αυτό είναι εύκολο να βρισκόμαστε σε συνεχή προσευχή ανεξάρτητα από την οποιαδήποτε ενασχόληση μας, ώστε όλη η ημέρα μας να κυλά μέσα στην παρουσία του Κυρίου. Αυτή είναι η καλύτερη προετοιμασία για την παράσταση μας ενώπιον του Θεού στον Ναό ή όταν προσευχόμαστε στο δωμάτιο μας. Επιπλέον, αν κατά τη διάρκεια της ημέρας παραμένουμε με προσευχή, κάθε ημέρα της ζωής μας θα είναι διαφορετική από την προηγούμενη, αποκαλύπτοντας πρωτόγνωρους τρόπους με τους οποίους πλατύνεται η καρδιά σε νέες εμπειρίες της χάριτος.

[//385] Η καρδιακή προσευχή είναι «μονολόγιστη ευχή». Απαρτίζεται από λίγες περιεκτικές λέξεις, ενώ, αντίθετα, η χρήση πολλών λέξεων υποδεικνύει ότι

βρισκόμαστε σε ψυχικό επίπεδο. Οποτεδήποτε ομιλεί ο Θεός προκειμένου να αποκαλύψει τον Εαυτό Του, προφέρει συνήθως μία μοναδική πρόταση. Αυτό φαίνεται σε όλη τη Γραφή, όταν, για παράδειγμα, ο Θεός καλεί κάποιον στο προφητικό αξίωμα, όταν αποκαλύπτεται σε αυτόν ή όταν τον καθοδηγεί και τον διορθώνει. Όταν ο απόστολος Παύλος προσευχήθηκε με απόγνωση για την απαλλαγή του από τον πειρασμό, ο Θεός του αποκρίθηκε με μία μόνο φράση: «Αρκεί σοι η χάρις μου· η γαρ δύναμις μου εν ασθενεία τελειούται» (Β΄ Κορ. 12,9). Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται, όταν ο Θεός του ομίλησε στη φυλακή, ή όταν απευθύνθηκε στον απόστολο Πέτρο κατά την οπτασία που είχε για τον Κορνήλιο. Όταν ο Ιακώβ πάλεψε με τον Θεό όλη τη νύχτα, ο Θεός απάντησε: «Ότι ενίσχυσας μετά του Θεού και μετά ανθρώπων δυνατός έση» (Πράξ. 12,8· 10,19-20· Γέν. 32,28). Ο λόγος του Θεού είναι σαν αστραπή, όταν ομιλεί, αλλά και όταν απευθύνεται στον άνθρωπο. Ο Κύριος δεν χρησιμοποιεί πολλές λέξεις ή θεωρίες. Το παν επικεντρώνεται σε μία μόνο φράση. Παρόμοια ευαρεστείται, όταν κι εμείς Του ομιλούμε με μία σύντομη πρόταση, έχοντας όλη την καρδιά μας και όλο το είναι μας συγκεντρωμένο στη μοναδική αυτή σκέψη.

Καθώς μαθαίνουμε την αδιάλειπτη προσευχή, ο Θεός μας διδάσκει να ομιλούμε και να ενεργούμε όπως Εκείνος, και να εκφραζόμαστε με σύντομο τρόπο. Αυτό χαρακτηρίζει όλες τις συναντήσεις μας. Για παράδειγμα, όταν [//386] κάποτε ο ερημίτης πατήρ Βλαδίμηρος ζήτησε από τον Γέροντα Σωφρόνιο έναν λόγο για σωτηρία, ο Γέροντας, με τον φιλάδελφο τρόπο του και γεμάτος από το πνεύμα της αδιάλειπτης προσευχής, του απάντησε: «Να στέκεσαι στο χείλος της απογνώσεως, και όταν αποκάμεις κάνε ένα βήμα πίσω και πιές ένα φλυτζάνι τσάι». Αυτός ήταν ο λόγος που του έδωσε. Την επομένη, κατηφορίζοντας από το Μοναστήρι, ο πατήρ Σωφρόνιος συνάντησε τον άγιο Σιλουανό, ο οποίος ανέβαινε. Ο άγιος Σιλουανός ρώτησε: «Ήλθε σε σένα χθες ο πατήρ Βλαδίμηρος;» Δεν συνομίλησαν επί μακρόν ούτε ο διάλογος τους εκτυλίχθηκε όπως συνήθως συμβαίνει μεταξύ κοσμικών ανθρώπων: «Ναι, ήλθε, επειδή, κλπ.», «Και τι του είπες;», «Είπα αυτό και εκείνο». Συνομιλία του είδους αυτού ήταν περιττή. Η επικοινωνία μεταξύ μοναχών που διατρίβουν στην προσευχή είναι όπως η αστραπή. Ο Γέροντας Σωφρόνιος παρακάμπτοντας κάθε ψυχολογικό στάδιο, επικεντρώθηκε στην καρδιά του ζητήματος και απάντησε: «Έσφαλα;» Όλα ειπώθηκαν με ελάχιστες λέξεις. Ο άγιος Σιλουανός τότε είπε: «Όχι, αλλά ο λόγος σου ήταν πάνω από τα μέτρα του. Ελάτε στο κελί μου αύριο και θα μιλήσουμε». Πόσο σύντομη είναι η συζήτηση μεταξύ εκείνων που «επιτελούν αγιωσύνην εν φόβω Θεού»! (Β΄ Κορ. 7,1)

Ο Γέροντας Σωφρόνιος έλεγε συχνά ότι οι μακρές συζητήσεις στην εξομολόγηση αποτελούν traitement psychique, «ψυχοθεραπεία». Το ανέφερε με κάποια δόση λύπης, γιατί σε πολλές περιπτώσεις χρειαζόταν να παρατείνει τον λόγο σε μάκρος, και αυτή δεν είναι η οδός της [//387] τελειότητας. Τελειότητα ζωής είναι να ζούμε με μία σκέψη, να προσευχόμαστε με μία σκέψη, και αν πρέπει να μιλήσουμε, να εκφραζόμαστε με μία φράση. Τότε ενδιατρίβουμε στον χώρο του πνεύματος. Μία κυρία που μας επισκεπτόταν, μου δίδαξε επίσης την ίδια αρχή. Μου είπε: «Δεν θέλω πολλά λόγια· θέλω μόνο μία λέξη, αλλιώς θα κατεβούμε

στο ψυχολογικό επίπεδο». Της έδωσα απόλυτο δίκιο, γιατί αυτή είναι η οδός των Αγίων.

Αν δεν καλλιεργήσουμε την άσκηση της μιας σκέψεως μέσω της προσευχής, τότε και το μυστήριο της Ιεράς Εξομολογήσεως θα καταντήσει εκτεταμένη ψυχολογική συνομιλία σε βάρος των πνευματικών, γιατί ο χρόνος ποτέ δεν θα επαρκεί. Επίσης θα ζημειωθεί και το όλο Σώμα της Εκκλησίας, που και αυτό ποτέ δεν θα μάθει να ζει με τον προφητικό τρόπο της καρδιάς.

Ανάλογο παράδειγμα αποτελεί και η συνάντηση του πατρός Στρατονίκου με τον άγιο Σιλουανό, κατά την οποία τέθηκαν διαδοχικά τρία ερωτήματα, και η απάντηση τους δόθηκε σε μία μόνο πρόταση[3]. Η περίπτωση αυτή καταδεικνύει ακριβώς αυτό που εννοούσε ο Γέροντας Σωφρόνιος, όταν έλεγε ότι όλες οι συναντήσεις μας μπορούν να αναδειχθούν σε προφητικά γεγονότα, υπό την προϋπόθεση ότι ζούμε με προφητικό πνεύμα, δηλαδή με το πνεύμα αυτό που μας επιτρέπει να διακρίνουμε τη φωνή της αιωνιότητας. Ομιλούμε τότε μέσα από το πρίσμα της αιωνιότητας και οι ρήσεις μας αποκτούν αιώνια αξία. **Αληθινός <u>προφήτης στην Καινή Διαθήκη είναι αυτός που εμφορείται από το Πνεύμα το Άγιο</u> και εκφέρει τις αιώνιες** [//388] **αλήθειες Του**. Για να επιτρέψουμε ωστόσο στο Πανάγιο Πνεύμα να κατευθύνει τις συνομιλίες μας, οφείλουμε να φυλάττουμε τη διάνοια μας στην απλότητα της μιας σκέψεως και να μη χάνουμε τον πνευματικό μας στόχο. Πολλοί διαπίστωσαν την αρχή αυτή στην πράξη κατά την επικοινωνία τους με τον Γέροντα Σωφρόνιο. Μας έδινε έναν λόγο εν ριπή οφθαλμού, και γνωρίζαμε ότι μιλούσε ο Ίδιος ο Θεός, γιατί ο λόγος του ήταν φορτωμένος με χάρη, απαύγασμα της εμπειρίας που είχε από τη διαμονή του στην Παρουσία του Θεού.

Είχα κάποτε την ευκαιρία να συναντήσω τον Γέροντα Χαράλαμπο στη σκήτη του στο Άγιον Όρος. Την εποχή εκείνη υπήρχαν δεκαοκτώ αδελφοί μαζί του, ενώ αργότερα αυξήθηκαν αριθμητικά και ανέλαβαν τη Μονή Διονυσίου. Ο πατήρ Χαράλαμπος ήταν πάντοτε ολιγόλογος. Πρόφερε μόνο μία φράση για τον καθένα, αλλά γεμάτη από χάρη. Μόνο που στεκόταν κανείς δίπλα του είχε ωφέλεια. Αλλοιωνόμασταν πνευματικά και από τη θέρμη ακόμη της αναπνοής του. Ήταν άγιος άνθρωπος. Η αδελφότητα εφάρμοζε την καθημερινή εξαγόρευση ως μέρος του απλούστατου τυπικού που ακολουθούσαν. Το βράδυ έλεγαν την Ευχή του Ιησού επί τρεις ή τέσσερεις ώρες, και στη συνέχεια όλοι εξομολογούνταν, για να τελέσουν κατόπιν τη Θεία Λειτουργία.

Όταν επέστρεψα από το Άγιον Όρος, εξέφρασα στον Γέροντα Σωφρόνιο τον ενθουσιασμό μου σχετικά με το τυπικό της καθημερινής εξαγορεύσεως και τον ρώτησα γιατί δεν το εφαρμόζαμε. «Ναι», απάντησε, «η καθημερινή εξομολόγηση μπορεί να είναι πολύ ευεργετική, όταν [//389] γνωρίζει κανείς πώς να την κάνει. Δεν πρέπει να διαρκεί πάνω από ένα-δύο λεπτά. Ο άνθρωπος που εξομολογείται οφείλει να εντοπίζει τον ένα λογισμό που τον ταλαιπωρεί, να τον αποκαλύπτει, και να τελειώνει». Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί απλώς να πει:

---

[3] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 68-69.

«Πάτερ, έχω αυτό τον λογισμό ...» Και η απάντηση ενδέχεται να είναι: «Ναι, είναι από τον εχθρό. Πρόσεχε». Αυτό θα ήταν αρκετό. Διαπιστώνεται πάλι ότι, σύμφωνα με το πνεύμα του Γέροντος Σωφρονίου, η **οδός της τελειότητας** έγκειται στην **άσκηση της μιας σκέψεως, που ενοποιεί και θεραπεύει την καρδιά**, η οποία είναι το πνευματικό κέντρο του ανθρώπου.

Η πνευματική πρακτική της καθημερινής εξαγορεύσεως φέρει τον φόβο του Θεού εντείνει τη νοερά νήψη και δημιουργεί θεία ατμόσφαιρα μεγάλης εμπνεύσεως. Σε όποιον την εφαρμόζει χορηγείται επίσης απόλυτη ενέργεια συνειδήσεως ενώπιον του Θεού, ιδιαίτερα πριν από τη Θεία Κοινωνία. Προσεγγίζει κανείς στα Τίμια Δώρα με τη διάκριση της «καθαράς συνειδήσεως», όπως λέει ο απόστολος Παύλος (Εβρ. 10,22· Α΄ Κορ. 11,29), και λαμβάνει το πλήρωμα της ευλογίας του Θεού. **Στη Θεία Μετάληψη, <u>ορισμένοι</u> λαμβάνουν άρτο και οίνο, και <u>άλλοι</u> κάποια πνευματική αναψυχή. Αλλά <u>όσοι</u> διαθέτουν καθαρή συνείδηση κοινωνούν τον Θεό σε όλη την ισχύ και το κράτος Του**.

Με τον τρόπο αυτό όλες οι συναντήσεις μας, και ιδιαίτερα αυτές με τον πνευματικό μας πατέρα, γίνονται προφητικά γεγονότα, υπό την προϋπόθεση πάντοτε ότι [//390] είμαστε οπλισμένοι με τη «μονολόγιστη ευχή», για την οποία μιλούν οι Πατέρες, και βιάζουμε διαρκώς τον νου μας να παραμένει στον χώρο της καρδιάς. Συνηθίζουμε σταδιακά να ζούμε με μία σκέψη, να εξομολογούμαστε τον μοναδικό λογισμό που βασανίζει τον νου μας και εμποδίζει την πνευματική μας αύξηση. Όπως ένας άνθρωπος, που βλέπει μια πέτρα στον δρόμο του την κλωτσά μακριά με μια αστραπιαία κίνηση, έτσι και εμείς μόλις αναγνωρίσουμε τον λογισμό που μας ταλαιπωρεί, με μια απλή και γρήγορη εξαγόρευση, απαλλασσόμαστε από το εμπόδιο που φράζει τον πνευματικό δρόμο μας. Όλα τότε γίνονται απλούστερα και ευκρινέστερα. **Αναγόμαστε στο οντολογικό ή πνευματικό επίπεδο εγκαταλείποντας καθετί το ψυχολογικό**. **Διαφορετικά, όλες οι συναντήσεις και εξομολογήσεις μας αποβαίνουν ατελείωτες και εντελώς ανωφελείς ψυχολογικές συζητήσεις**.

Λίγο καιρό μετά την προσέλευση κάποιου στη μονή, ο Γέροντας Σωφρόνιος τον συμβούλευσε: «Αν θέλεις να ξεριζώσεις τα πάθη, πρέπει να μάθεις να κλαις». Ο άνθρωπος [//391] που πενθεί ενώπιον του Θεού διακατέχεται από μία μόνο σκέψη. Είναι αδύνατον να πενθεί έχοντας στον νου του πλήθος λογισμών. Αν αγωνίζεται να δεσμεύει τον νου του, προσηλώνοντας τον στη μία σκέψη που του δίνει ο Θεός, τότε η ίδια αυτή σκέψη θα κατεργάζεται την ένωση του νου του με την καρδιά του. Τέτοιοι λόγοι ζωοποιούνται μέσα μας από τη χάρη, ανοίγουν την καρδιά και προσάγουν τον άνθρωπο σε καινή γνώση των μυστηρίων του Θεού. Συχνά δίδονται από τον Ίδιο τον Θεό κατά τη διάρκεια της προσευχής ή από τον πνευματικό μας πατέρα ή μέσα από τις Γραφές. Τέτοια σκέψη αποτελεί ζωντανό λόγο, αναμμένο κάρβουνο, όμοιο με εκείνον που άγγιξε τα χείλη του Ησαΐα (Ησ. 6,6-7).

Αν ζούμε, προσευχόμαστε, εξομολογούμαστε, συνδιαλεγόμαστε και πενθούμε με μια μόνο σκέψη, θα εξαγνίζεται ο νους και θα έχουμε σωστή στάση στις συναντήσεις μας με τους αδελφούς μας και προπαντός στην εξομολόγηση του λογισμού μας. Σταδιακά η εκπεσμένη και διασπασμένη ύπαρξη μας θα

θεραπεύεται, καθώς ο χώρος της καρδιάς μας θα ανακτά την αρχική του ακεραιότητα.

[//392]

15 – Η ΠΑΛΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΣΜΟ

ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΣ ο άνθρωπος που έχει τη δύναμη να μέμφεται τον εαυτό του και να ταπεινώνεται ενώπιον του Κυρίου, διότι μια τέτοια στάση ελκύει τη συγκατάβαση του Θεού, ο Οποίος καταδέχεται τότε να ενωθεί μαζί του. Η αυτομεμψία όμως του είδους αυτού εξαρτάται από την πίστη, που διδάσκει τον άνθρωπο να εναποθέτει όλη την ελπίδα του μόνο στον Κύριο παραβλέποντας όλα τα ανθρώπινα στηρίγματα. Ο άνθρωπος ελπίζει «παρ' ελπίδα» ότι ο Θεός θα πραγματοποιήσει το αδύνατο, θα εκπληρώσει το μέγιστο θαύμα Του και θα χαρίσει στον αμαρτωλό μια θέση «επί της τραπέζης Του εν τη Βασιλεία των Ουρανών» (Λουκ. 22,30). Είθε να οδηγηθούμε όλοι σε τέτοιο μακάριο τέλος στους κόλπους του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ.

Όταν απειλούμαστε από τον θάνατο, μας προσφέρεται η μεγαλύτερη ευκαιρία να τοποθετηθούμε αιώνια στη ζωηφόρο οδό του Κυρίου. Τότε, και κάποια ανεπαίσθητη αλλοίωση της καρδιάς είναι αρκετή, για να εισέλθουμε στην οδό αυτή. Αρκεί μόνο να προφέρουμε μια απλή προσευχή, όπως: «Δόξα Σοι, Κύριε, δόξα Σοι, αρχηγέ της ζωής και νικητή του θανάτου», και έτσι παραδίδουμε τους εαυτούς μας στο άγιο θέλημα Του. Όσο ισχυρότερη [//393] είναι η απειλή του θανάτου που αντιμετωπίζουμε, τόσο δυναμικότερα η μικρή αλλοίωση της καρδιάς μας θα διευρύνει την ύπαρξη μας προς την εν Θεώ ζωή και θα την κάνει δεκτικότερη για την επίσκεψη της θείας χάριτος.

Όσο το φως της ζωής καίει μέσα μας, διατηρεί ζωντανή τη μνήμη του θανάτου. Ωστόσο τον περισσότερο καιρό δεν αισθανόμαστε την απειλή του θανάτου, και αυτός είναι ένας λόγος, για τον οποίο επωφελούμαστε από τα ασκητικά αναγνώσματα. Στα μοναστήρια τα αγωνίσματα αυτά αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής: μετάνοιες, προσευχές και μακρές ακολουθίες συντελούν στη νέκρωση του εαυτού μας, όπως επίσης και η αυτοσμίκρυνση μας ενώπιον των αδελφών. Ο μοναχός εγκολπώνεται την προσευχή του Ψαλμωδού: «Ίδε την ταπείνωσιν μου και τον κόπον μου και άφες πάσας τας αμαρτίας μου» (Ψαλμ. 24,18). **Ο πόνος της κακοπάθειας ταπεινώνει και συντρίβει την καρδιά· και τη στιγμή που η καρδιά του ανθρώπου συνθλίβεται, ο Θεός προσελκύεται προς αυτήν**. «Καρδίαν συντετριμμένην και τεταπεινωμένην ο Θεός ουκ εξουδενώσει» (Ψαλμ. 50,17). Πράγματι, είναι αδύνατον να περιφρονήσει ο Θεός την πονεμένη καρδιά. Αντίθετα, στρέφεται προς αυτήν με όλη την προσοχή και τον θαυμασμό Του: «Προσελεύσεται άνθρωπος και καρδία βαθεία» (Ψαλμ. 63,7). Τα βάθη της καρδιάς ωστόσο αναδύονται μέσα από πολύ πόνο, κακοπάθεια, ταπείνωση και συντριβή.

Ο άγιος Σιλουανός βεβαιώνει ότι το σώμα μπορεί να καταβληθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα από τη νηστεία ή, ακούσια, από την ασθένεια. Αλλά προκειμένου να αλλοιωθεί [//394] η ψυχή, ώστε να παραμένει διαρκώς ταπεινή, απαιτείται μεγάλη υπομονή. Μας υπενθυμίζει το παράδειγμα της οσίας Μαρίας Αιγυπτίας, της οποίας το σώμα καταμαράθηκε πολύ σύντομα, λόγω της

ελλείψεως τροφής στην έρημο. Τα δύο μικρά καρβέλια ψωμιού που είχε πάρει μαζί της είχαν γίνει προ πολλού σκληρά σαν πέτρα. Αλλά στα ενδόμυχα της ψυχής της έπρεπε να παλέψει εναντίον των παθών όπως με άγρια θηρία. Ο αγώνας της ήταν δύσκολος και κράτησε πολλά χρόνια[1]. Κάθε φορά που δεχόταν επίθεση από κάποιον εμπαθή λογισμό, έπεφτε καταγής με επίπονη προσευχή, ωσότου ερχόταν το φως του Θεού και την περιέλαμπε. Χρειάσθηκε δεκαεπτά χρόνια σκληρού αγώνα, για να μάθει να διαφυλάττει την ταπείνωση. Αφότου όμως διδάχθηκε την παιδεία του Θεού, έμεινε απρόσβλητη στις επιθέσεις και τα μοχθηρά σχέδια του εχθρού, γιατί είχε πια ενδυναμωθεί από το Πνεύμα του Θεού που ζούσε μέσα της.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι, με τους οποίους ο θάνατος μπορεί να μας απειλήσει. Τις περισσότερες φορές αυτό συμβαίνει διαμέσου των δικών μας εμπαθών λογισμών, οπότε η ζωή της καρδιάς απειλείται άμεσα είτε από ακάθαρτο λογισμό ή από λογισμό φθόνου, κατακρίσεως ή υπερηφάνειας. Οι υπερήφανοι λογισμοί μας εκθέτουν στον μεγαλύτερο κίνδυνο. Μπορεί να αποβούν θανατηφόροι, ικανοί να αλλοιώσουν την ίδια τη φύση μας, καθιστώντας την κάποτε ακόμη και δαιμονιώδη. Σε τελική ανάλυση, όμως, **όλοι οι αρνητικοί λογισμοί φέρουν μέσα τους το σπέρμα του θανάτου**.

[//395] Γενικά, προσπαθούμε να αντισταθούμε σε τέτοιες σκέψεις που ταλαιπωρούν την καρδιά λέγοντας, για παράδειγμα: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον με· Κύριε Ιησού Χριστέ, λύτρωσε με από τα πάθη της ατιμίας και τις προσβολές του εχθρού», ενδέχεται όμως η αντιμετώπιση αυτή να μην επιφέρει καμία εσωτερική αλλαγή. Στην περίπτωση αυτή ωφελεί πολύ να παραμείνουμε ατάραχοι, να κλίνουμε το κεφάλι μας, και ακόμη περισσότερο τον νου μας και να ομολογήσουμε με συντριβή: «Κύριε, είμαι ο χειρότερος από όλους τους αμαρτωλούς. Είμαι ανάξιος όχι μόνο για τη Βασιλεία Σου, αλλά και γι' αυτήν την πρόσκαιρη ζωή. Εσύ, Κύριε, βλέπεις την κατάσταση μου· έλα να με βοηθήσεις». Υπομένοντας μαθαίνουμε τη δύναμη αυτού του είδους της προσευχής. Το μυστικό είναι το εξής: αρκεί ένας αυθεντικά ταπεινός λογισμός να αγγίξει την καρδιά του ανθρώπου, για να τον ελευθερώσει από την εμπαθή δαιμονική επίρροια. Ο άγιος Σιλουανός μαρτυρεί ότι, μόλις ταπείνωνε τον νου του και τον βύθιζε στις φλόγες του άδη, το πνεύμα του καθαριζόταν από τους πονηρούς λογισμούς[2]. Η εξήγηση γι' αυτό είναι ότι η εμπαθής σκέψη είναι αδύνατον να επιβιώσει μέσα σε νου που έχει ήδη καταδικάσει τον εαυτό του στον άδη. Ο άγιος Σιλουανός, κρατώντας τον νου του στον άδη, ταπεινώθηκε τόσο πολύ, ώστε ο εχθρός τον εγκατέλειψε. Ο πονηρός δεν μπορεί να ανεχθεί την πορεία της καταβάσεως. Θέλει μόνο να ανεβαίνει προς τα επάνω, γιατί επιδιώκει να υπερβεί ακόμη και τον ίδιο τον θρόνο του Θεού. Τι παράδοξο μυστήριο! Το μόνο που χρειάζεται στον άνθρωπο, [//396] για να ταπεινωθεί η καρδιά του έστω και λίγο,

---

[1] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 375.

[2] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 375.

είναι να μεμφθεί τον εαυτό του ενώπιον του Θεού, και ο ενάντιος λογισμός φυγαδεύεται αμέσως από αυτόν. Και όταν η καρδιά αρχίσει να μετέχει στην προσευχή με συνοχή κατανύξεως και δακρύων, σφραγίζεται από το έλεος του Κυρίου, και δεν μπορούν πλέον να την πλησιάσουν ανάρμοστοι λογισμοί.

Όταν μας ταράσσουν λογισμοί και αισθανόμαστε παραλυμένοι από την απόγνωση και στερημένοι από έμπνευση, αντί να προσευχόμαστε εναντίον των λογισμών αυτών, είναι πιο ωφέλιμο να κατεβάσουμε τον νου μας στην καρδιά και να καταδικάσουμε τον εαυτό μας με πίστη ενώπιον του Θεού. Αν όμως ενδίδουμε τελικά στον φόβο ή την απόγνωση, ακόμη και αν ταπεινώνουμε τον νου μας, είναι προτιμότερο να παραλείψουμε εντελώς την άσκηση αυτή, διότι υπερβαίνει τα μέτρα μας. Πάντως αν έχουμε πίστη και ελπίδα στον Θεό, η γενναία πρακτική της αυτομεμψίας γρήγορα θα μας ελευθερώσει, και η έμπνευση μας θα αναπτερωθεί. Θα δούμε τότε το θαύμα του Θεού να συντελείται μέσα μας. Αυτός που κατέβηκε στα καταχθόνια θα συνοδεύσει την καθοδική πορεία του νου μας και, όπως ο Κύριος ανέβηκε υπεράνω των ουρανών και αιχμαλώτευσε αιχμαλωσία, θα αναβιβάσει και εμάς από τον άδη των παθών μας στη Βασιλεία της άμωμης αγάπης Του (Εφεσ. 4,9-10). Ωστόσο ας υπογραμμισθεί ότι, αν δεν προηγηθεί ταπεινή κάθοδος, δεν θα ακολουθήσει αληθινή ανάβαση.

[//397] «Άδης μου ο οίκος» (Ιώβ 17,13). Οι λόγοι αυτοί του δίκαιου Ιώβ περιγράφουν την κατάσταση της ψυχής που στερείται τη χάρη του Θεού. Άδης είναι ο «τόπος» όπου απουσιάζει ο Θεός. Πώς λοιπόν πρέπει να εννοήσουμε τον λόγο του Κυρίου προς τον άγιο Σιλουανό, «Κράτα τον νου σου στον άδη, και μην απελπίζεσαι»; Όταν βρισκόμαστε στον άδη, έχοντας χάσει τη χάρη του Θεού εξαιτίας των αμαρτιών και πονηρών διαλογισμών μας, κρίνουμε τον εαυτό μας άξιο της απουσίας του Θεού και ομολογούμε προς Αυτόν: «Ναι, Κύριε, ζω σε κόλαση, και ο μόνος ένοχος γι' αυτό είμαι εγώ, γιατί έκανα τον ναό Σου σπήλαιο ληστών. Σε Σένα όμως, Κύριε, αρμόζει κάθε δόξα, ενώ σε μένα όλη αυτή η κόλαση που ζω». Με τον τρόπο αυτό κρατούμε ταπεινωμένο τον νου μας στον άδη που μας αρμόζει, χωρίς όμως να μας κυριεύει η απόγνωση. Μάλλον, αποδίδουμε δόξα στον Θεό, και βαθμηδόν η πίστη μας στο έλεος Του υπερνικά τον εσωτερικό μας άδη.

Από οποιαδήποτε αιτία και αν μας εγγίζει ο θάνατος, και κρούει τη θύρα της ψυχής μας, δεν πρέπει να ενδώσουμε στον φόβο. Τίποτα δεν είναι σε θέση να μας κλονίσει, όσο παραμένουμε σταθερά ενώπιον του Θεού και Του προσφέρουμε ευχαριστία, γιατί τότε η πίστη μας σε Αυτόν αποδεικνύεται ισχυρότερη από τον θάνατο που μας απειλεί. Οι Άγιοι βεβαιώνουν ότι σε καιρό ασθένειας και μεγάλης θλίψεως, ή όταν υποφέρουμε από κάποια αδικία ή δυστυχία, τίποτα δεν ευαρεστεί περισσότερο τον Θεό όσο η δοξολογία: «Δόξα Σοι, Θεέ μου, για όλα. Σε ευχαριστώ, Κύριε, για όλα τα αγαθά που μου χάρισε η αγαθότητα Σου και για όλα τα θλιβερά που έπεσαν επάνω μου». Έτσι η ψυχολογική ενέργεια του πόνου και της [//398] δοκιμασίας μετασχηματίζεται σε πνευματική ενέργεια για συνομιλία με τον Θεό. Όταν ο άνθρωπος συνηθίσει να συνδιαλέγεται με τον Θεό, είτε με την αυτομεμψία είτε με την απόδοση δόξας

στο Πρόσωπο Του, αποκτά ένα είδος «μετασχηματιστή» που λειτουργεί μέσα στην καρδιά του και μεταποιεί κάθε μορφή ενέργειας σε προσευχή. Για παράδειγμα, η ενέργεια της χαράς μπορεί να μετατραπεί σε προσευχή ευχαριστίας. Με τον τρόπο αυτό ο διάλογος του ανθρώπου με τον Θεό γίνεται αδιάλειπτος. Για να αυξήσει τη σταθερότητα του διαλόγου αυτού ο Θεός αποσύρει τη χάρη Του. Το βλέμμα του Αδάμ πριν από την πτώση ήταν προσηλωμένο στον Θεό. Βρισκόταν σε συνεχή διάλογο μαζί Του. Ο σωτηριώδης σκοπός του Θεού είναι να μας παραλάβει πάλι στον Παράδεισο, αφού διδαχθούμε με τη χάρη Του να ζούμε ακατάπαυστα στην παρουσία Του.

Ένας πολύ θετικός τρόπος ακυρώσεως της πειρασμικής ενέργειας είναι να αυξήσουμε τον πόθο μας για τον Θεό. Όταν ο νους μας βυθίζεται τελείως στο Πνεύμα του Θεού, η προσευχή μας γίνεται τόσο έντονη και ο πόνος της μετάνοιας τόσο οξύς, ώστε κάθε πειρασμός απλώς υποχωρεί και σβήνει. Οι προκλήσεις του κόσμου αυτού είναι σαν φωτιά· και για να τις εξαλείψουμε, έχουμε ανάγκη από το καταναλίσκον πυρ της Θεότητας.

Σχετικά με τους πειρασμούς που προέρχονται από έξω, ο απόστολος Ιάκωβος παραινεί να τους εκλαμβάνουμε ως χαρά και προνόμιο (Ιακ. 1,2), επειδή μας παρατίθενται ως ευκαιρίες για να επιδείξουμε την αγάπη μας προς τον [//399] Θεό. Με αυτούς εκδηλώνουμε την προτίμηση μας προς το Πρόσωπο Του, αντί προς τον κόσμο και τα σχήματα του, αλλά και την πλήρη εμπιστοσύνη μας προς Εκείνον, ο Οποίος εγείρει ακόμη και τους νεκρούς. Αν επωφελούμαστε από τέτοιες ευκαιρίες, το Πνεύμα του Θεού θα ευαρεστείται να αναπαύεται μέσα μας (Α' Πέτρ. 4,12-14).

Σύντομα η δίψα μας για τον Θεό θα συναντηθεί με τη δική Του άφθαρτη παρηγοριά, που είναι απείρως γλυκύτερη από την πικρία της κενής κοσμικής χαράς. Όταν φέρουμε μέσα μας τη χάρη της παρακλήσεως Του, συνειδητοποιούμε ότι ο θησαυρός που έχουμε δεχθεί μέσα μας και το πανηγύρι στο βάθος της καρδιάς μας είναι ασύγκριτα ανώτερα από οποιαδήποτε ευχαρίστηση του έξω κόσμου. Είναι φυσικό να προτιμούμε Εκείνον, ο Οποίος είναι «μείζων της καρδίας ημών» (Α' Ιωάν. 3,20). Όταν μας καταφλέγει ο πόθος για βαθύτερη γνώση της μεγαλοσύνης Του, οι πειρασμοί περνούν σχεδόν απαρατήρητοι. Η δίψα μας για τον Θεό καταπίνει κάθε αρνητικό στοιχείο που ελλοχεύει στην οδό μας. Με τη βοήθεια του Θεού ενισχυόμαστε και γινόμαστε ικανοί να αντιστεκόμαστε στις επιθέσεις του εχθρού, καταπατώντας τις δυνάμεις του (Λουκ. 10,19).

[//400]

16 – ΖΗΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

> «Όποιος γνώρισε με το Άγιο Πνεύμα την αγάπη του Θεού, αυτός δεν βρίσκει ανάπαυση ούτε την ημέρα ούτε τη νύχτα· και όταν ακόμη το σώμα αποκαμωμένο αναπαύεται στο κρεβάτι, η ψυχή ακάματη δεν παύει και από εκεί να φέρεται με όλη τη δύναμη της προς τον Θεό Πατέρα της»[1]

ΣΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ο βασιλιάς Σολομών χαρακτηρίζει τον θείο ζήλο «σκληρόν ως άδην» (Άσμα ασμάτων 8,6). Τέτοια υπήρξε η έμπνευση των τέκνων των Προφητών, «σκληρή σαν τον άδη»! Στην Καινή Διαθήκη ωστόσο ανακαλύπτουμε ότι ο ζήλος του Θεού είναι κραταιότερος ακόμη και από τον θάνατο (Αποκ. 12,11). Πράγματι, ο Ίδιος ο Κύριος αποτελεί το ύψιστο παράδειγμα αυτής της αλήθειας.

Ο θείος ζήλος, η δίψα για τον Θεό, αποτελεί απόδειξη θεϊκής εμπνεύσεως. Με τη βοήθεια της εμπνεύσεως αυτής μπορούμε να πορευόμαστε με αγαλλίαση και δικαιοσύνη, ενώ χωρίς αυτήν, με την εκπεσμένη και κατατραυματισμένη φύση μας, απλώς καταλήγουμε να πληγώνουμε τους αδελφούς μας. Η έλλειψη του θείου φόβου δυσχεραίνει τόσο την πορεία μας, ώστε να αργοσέρνουμε [//401] τα βήματα μας σε όλη τη ζωή μας. Αντιθέτως, όταν μας καταφλέγει ο θείος ζήλος, καταπνίγονται όλες οι αρνητικές τάσεις της ψυχής μας.

Ο ζήλος χαρακτηρίζει τους Αγίους και όσους προοδεύουν στην πνευματική ζωή. Ο Γέροντας Σωφρόνιος ορίζει τη θεία έμνευση ως την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος στην καρδιά. Αν ο άνθρωπος καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να συσσωρεύσει την ενέργεια αυτή στην καρδιά του, η θεία έμπνευση θα αυξηθεί μέσα του, μην επιτρέποντας του καμία ανάπαυση, ωσότου «κατακυριευθεί» από αυτήν και «χορτασθεί από την όραση της δόξης του Θεού», όπως λέει ο Ψαλμωδός (Ψαλμ. 16,15).

Οι παλαιοί Πατέρες περιέγραφαν την καρδιά που εμπνέεται με θεϊκό τρόπο ως καρδία «πάσχουσα τα θεία». Πράγματι, η εμπνευσμένη καρδιά πλατύνεται από την ακόρεστη δίψα της να φιλοξενήσει Εκείνον, ο Οποίος υπερβαίνει τον χρόνο και τον χώρο. Όλος ο έσω άνθρωπος πάσχει, καθώς η καρδιά του αποδεικνύεται απειροελάχιστη και ο Θεός «μείζων αυτής» (Α' Ιωάν. 3,20). Μας καταδικάζει η στενότητα της καρδιάς μας, επειδή αδυνατούμε να προσλάβουμε το πλήρωμα της θείας αγάπης.

Ο θείος ζήλος δεν συνεπάγεται την εκτέλεση εξωτερικών πράξεων ευλάβειας, οι οποίες έχουν μόνο σχετική αξία. Όπως υπογραμμίζει ο απόστολος Παύλος, «η σωματική γυμνασία προς ολίγον εστίν ωφέλιμος, η δε ευσέβεια προς πάντα ωφέλιμος εστιν, επαγγελίαν έχουσαν ζωής της νυν και της μελλούσης»

---

[1] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 468.

(Α΄ Τιμ. 4,8). Επομένως πρωταρχική [//402] σημασία έχει το εσωτερικό έργο της ευλάβειας, το οποίο επιτελούμε στην καρδιά μας. **Στόχος μας είναι η εκλέπτυνση της καρδιάς, ωσότου αρχίσει να λειτουργεί ως πνευματικό ραντάρ, ανιχνεύοντας κάθε κίνηση του θείου θελήματος**, όπως λέει ο Γέροντας Σωφρόνιος, και **έχοντας πάντοτε την ετοιμότητα να το εκπληρώσει**. **Εδώ έγκειται η τελειότητα της ζωής: στην ελεύθερη υποταγή της θελήσεως μας στο θέλημα του Θεού**.

Πρέπει ωστόσο να αποκτήσουμε πρώτα την απαραίτητη «συσκευή». Χρειαζόμαστε καθαρή καρδιά, ώστε να ανιχνεύουμε και να δεχθούμε το θέλημα του Θεού. Προκειμένου να συλλαμβάνουμε τα κύματα του θείου θελήματος, έχουμε ανάγκη από εκλεπτυσμένη καρδιά, καλλιεργημένη με την αδιάλειπτη επίκληση του αγίου Ονόματος του Ιησού και τα δάκρυα της μετάνοιας, εφόσον όλοι έχουμε τραυματισθεί ποικιλότροπα από την αμαρτία. Ο ζήλος δημιουργείται από την ελεύθερη και ολοκληρωτική υποταγή του μικρού ανθρώπινου θελήματος μας στο μεγάλο θέλημα του Θεού· και το πλήρωμα του ζήλου αυτού στη ζωή μας συνίσταται πρωτίστως στην εσωτερική εργασία στη γη της καρδιάς μας.

Ο άνθρωπος που διαθέτει εκλεπτυσμένη καρδιά αισθάνεται τι είναι ευάρεστο στον Θεό ανεξάρτητα από τις περιστάσεις. Η καρδιά του συμμετέχει σε ό,τι κάνει. Όταν προσφέρει ένα χέρι βοηθείας στον αδελφό του, για παράδειγμα, το κάνει με όλη την καρδιά του. Οι άνθρωποι [//403] αισθάνονται τις διαθέσεις όσων τους περιστοιχίζουν και γνωρίζουν πότε η βοήθεια τους προσφέρεται ελεύθερα και καλοπροαίρετα. Ενδέχεται να ζητήσουμε τη βοήθεια κάποιου και σύντομα να το μετανιώσουμε. Αν δεν προσφέρουμε με πρόσχαρη καρδιά, σκορπίζουμε δυσαρέσκεια και πικρία. «Ιλαρόν γαρ δότην αγαπά ο Θεός» (Β΄ Κορ. 9,7). Και «ιλαρός δότης» είναι εκείνος του οποίου η καρδιά είναι ζωντανή, γενναιόδωρη και κατευθύνει όλες τις ενέργειες του (Εφεσ. 6,6). Ο άνθρωπος αυτός προσφέρει με την καρδιά του, συγχωρεί με την καρδιά του (Ματθ. 18,35), ομιλεί στον Θεό από την καρδιά του. Όσον αφορά τις σχέσεις μας με τον Θεό και τον πλησίον οφείλουμε να αγωνιζόμαστε καθημερινά να διατηρούμε την καρδιά μας ζωντανή και να κάνουμε τα πάντα με θερμή διάθεση· διαφορετικά οι πράξεις μας θα έχουν μηδαμινό ή και καθόλου όφελος για τους άλλους.

Οι άρχοντες του κόσμου τούτου ενδιαφέρονται ελάχιστα για τις διαθέσεις των υπηκόων τους· κύριο μέλημα τους είναι η εκτέλεση του έργου και η εξοικονόμηση κέρδους από αυτό. Για μας όμως τους χριστιανούς τα πράγματα διαφέρουν. Εκτελούμε την εργασία μας έχοντας τον νου μας στον Θεό, στην προοπτική της σχέσεως μας μαζί Του. Ο Κύριος μας, ο Χριστός, δεν έχει ανάγκη από τα δουλικά μας έργα· είναι ανενδεής. Το μοναδικό αίτημα Του είναι: «Δος μοι, υιέ, σην καρδίαν» (Παροιμ. 23,26). Και ευαρεστείται αληθινά, όταν Του προσφέρουμε την καρδιά μας και Τον υπηρετούμε με ένθερμο ζήλο, ώστε να μπορεί να «προσποιηθεί» ότι έχει λόγο να μας χαρίσει όλα τα δικά Του. [//404] Αν ζούμε με ζήλο Θεού, Του «παρέχουμε» την ευκαιρία να μας ανταμείψει με τη δική Του ζωή. Ο Κύριος εξετάζει την καρδιά και τους νεφρούς μας (Ψαλμ. 7,10) νύχτα και ημέρα, ώστε να μπορεί να μας αποδώσει κατά την καρδιά μας. Όπως εύχεται

ο Ψαλμωδός: «Δώη σοι Κύριος κατά την καρδίαν σου και πάσαν την βουλήν σου πληρώσαι» (Ψαλμ. 19,5).

Ο Κύριος θα ήθελε να Τον πλησιάζουμε όχι μόνο ως τον Παντοδύναμο Δημιουργό μας –παρόλο που όντως είναι Παντοδύναμος–, αλλά και με την επίγνωση του εκπεσμένου πλάσματος, που εγγίζει με προσδοκία τον Σωτήρα, τον Λυτρωτή και τον Ευεργέτη του. Ποθεί να Του υποτασσόμαστε, όχι μόνο γιατί είναι Δεσπότης και Κύριος αλλά και Πατέρας, και να Του εκφράζουμε όλη την ευγνωμοσύνη μας. Με τον τρόπο αυτό Του παραδιδόμαστε με ταπείνωση, και η στάση μας αυτή ανοίγει την οδό προς τη θεία αγάπη. Έτσι σταδιακά θα γνωρίσουμε τον Κύριο ως τον Μεγάλο Ευεργέτη μας. Ως Κάποιον που προνοεί για μας κάθε στιγμή, που φυλάττει την ψυχή μας κάτω από την επισκοπή Του και του Οποίου πρωταρχικός στόχος είναι η καρδιά μας, την οποία δεν παύει να αναζητεί από το πρωί ως το βράδυ και από το βράδυ ως το πρωί (Ιώβ 7,18). Αλλά και εμείς οφείλουμε να θέσουμε τον Κύριο ως πρωτεύοντα στόχο της ζωής μας και να καλλιεργήσουμε ζωντανή σχέση μαζί Του.

Η κληρονομιά που ελπίζουμε να λάβουμε στην αιώνια Βασιλεία εξαρτάται από τη ζέση του πνεύματος που [//405] καλλιεργούμε στη ζωή αυτή. Ο Θεός ζητεί να Του προσφέρουμε την καρδιά μας, ώστε να μπορεί ο Ίδιος να ανάβει μέσα της το πυρ της θεϊκής Του αγάπης. Όλες οι εξωτερικές μας πράξεις και η τήρηση των διαφόρων κανόνων και κανονισμών θα πρέπει απλώς να συνιστούν εκφράσεις του ενδότερου ζήλου που φλέγει τις καρδιές μας. Πόσο πολύ ευαριστήθηκε ο Κύριος από το δίλεπτο της πτωχής χήρας! Δεν Τον απασχολεί το μέγεθος ή η ποσότητα της προσφοράς μας. Ελκύεται από την ταπεινή καρδιά. Είναι πολύ συναρπαστικό το γεγονός ότι μόνο η ταπεινή και συντετριμμένη καρδιά είναι σε θέση να δεχθεί και να διαφυλάξει τα χαρίσματα του Θεού. Αλλά όταν η καρδιά αρχίζει να ψυχραίνεται, γινόματε κακεντρεχείς, και τα πάθη κερδίζουν έδαφος μέσα μας. **Στην ιστορία της Εκκλησίας συχνά επαναλήφθηκε το εξής φαινόμενο: πολλοί Άγιοι αποτέλεσαν αντικείμενο πνευματικού φθόνου από δαιμονική επίδραση, που συχνά κατέληγε σε τραγικό διωγμό μέσα στην Εκκλησία**.

<u>Σε όσους ακολουθούν την πλατειά οδό του κόσμου, ο θείος ζήλος είναι ανυπόφορος</u>. Κάποια αδελφή επισκέφθηκε τον γιατρό, επειδή είχε πυρετό. Ο γιατρός την εξέτασε και της είπε: «Και μόνο η σκέψη να γίνεις μοναχή είναι ικανή να σου ανεβάσει τον πυρετό!» Με την παράδοξη αυτή ιδέα του ήταν σαν να της έλεγε: «Δεν είναι καθόλου παράξενο να έχεις πυρετό. Η ιδέα του μοναχισμού με κάνει να τρέμω από φόβο!» Αλλά πως εξηγείται ο φόβος αυτός; Πολύ απλά, **οι εντολές του Θεού είναι ανυπόφορες για τον «ψυχικό» άνθρωπο, γιατί τον καλούν να μισήσει όλα όσα αποτελούν το ψευδοστήριγμα του**, δηλαδή τον ίδιο τον κόσμο, ο οποίος κατέχεται από το [//406] κακό. Ο Θεός εντέλλεται να αρνηθούμε τον κόσμο και να απαρνηθούμε κάθε μορφή προσκολλήσεως σε αυτόν. Ορίζει να Τον ακολουθήσουμε και να Τον αγαπήσουμε μέχρι αυτομίσους. Όσα απαιτεί από μας είναι όντως φοβερά. Οι εντολές Του είναι αβάσταχτες, ιδιαίτερα για μια ανάλγητη καρδιά, συρρικνωμένη από την ίδια την ψυχρότητα της.

Όταν όμως ο Θεός θερμαίνει και πλαταίνει την καρδιά μας, τότε ακολουθούμε χαρούμενοι την οδό των εντολών Του. «Οδόν εντολών Σου έδραμον, όταν επλάτυνας την καρδίαν μου» (Ψαλμ. 118,32). Ο Ίδιος ο Κύριος παροτρύνει: «Άρατε τον ζυγόν μου εφ' υμάς ... ο γαρ ζυγός μου χρηστός και το φορτίον μου ελαφρόν εστιν» (Ματθ. 11,29-30). Το φορτίο και ο ζυγός Του θα είναι το αγαλλίαμα μας, αν τα βαστάσουμε χάριν της αγάπης Του. Ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος μας διαβεβαιώνει ότι οι εντολές του Θεού «βαρείαι ουκ εισίν» (Α' Ιωάν. 5,3)· και πράγματι είναι ελαφρές, όταν όλος ο πόθος μας στρέφεται προς Αυτόν.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος μας διηγόταν ότι, όταν ήταν νέος μοναχός στο Άγιον Όρος, περίμενε με ανυπομονησία την έλευση της νηστείας της Μεγάλης Τεσσαρακοστής. Η περίοδος αυτή αποτελεί πράγματι μεγάλο πνευματικό πανηγύρι, και έχω τη βεβαιότητα ότι όλοι μας έχουμε γευθεί κάποια εμπειρία από τον ευφρόσυνο χαρακτήρα της. Αν ξεκινήσουμε τη νηστεία με πνευματική ζέση, ο Θεός θα μας παρηγορήσει με τη χάρη Του. Κύρια [//407] μέριμνα, που πρέπει να μας διακατέχει στη συνέχεια, είναι να διαφυλάξουμε τη χάρη αυτή ως το τέλος της έκτης εβδομάδας, ώστε να αξιωθούμε να ακολουθήσουμε τον Κύριο στα Άγια Πάθη Του.

Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, στην ομιλία του στην παραβολή του Τελώνου και Φαρισαίου, σημειώνει τα εξής για όσους έχουν διδαχθεί να ταπεινώνουν πνευματικά τον εαυτό τους και να αυτοκαταδικάζονται στον άδη: «Όποιος θεωρεί τον εαυτό του πραγματικά υπεύθυνο για την αιώνια κόλαση, πως δεν θα υπομείνει με γενναιότητα όχι μόνο ατιμία αλλά και ζημία και ασθένεια και γενικά κάθε δυσκολία και κακοπάθεια;»[2] Το χωρίο αυτό διαφωτίζει το νόημα του λόγου του Κυρίου προς τον άγιο Σιλουανό: «Κράτα τον νου σου στον άδη, και μην απελπίζεσαι». Αληθινά δεν υπάρχει μεγαλύτερος λόγος από αυτόν, που μας μετέδωσε ο Άγιος. Ας ταπεινώνουμε λοιπόν τους εαυτούς μας, ομολογώντας ότι είμαστε άξιοι για τον άδη, εξαιτίας της αμέλειας μας και της άθλιας απροθυμίας μας να υποταχθούμε στο θείο θέλημα. Υιοθετώντας τη στάση αυτή ποτέ δεν θα παρατηρούμε κάτι αρνητικό γύρω μας, ενώ ο ζήλος και ο πόθος μας για τον Θεό θα μας χαρίζουν μεγάλη χαρά. Αν όμως σταματήσουμε να προσευχόμαστε και η καρδιά μας ψυχρανθεί, δεν θα έχουμε τη δύναμη να αντισταθούμε στις υποκινήσεις του εχθρού, ενδίδοντας στον γογγυσμό, την κατάκριση, την άκαιρη ομιλία κ.ο.κ.

Αρκεί έστω και λίγος ζήλος να βοηθήσει έναν άνθρωπο με δύσκολο χαρακτήρα να ξεπεράσει τον εαυτό [//408] του. Ο πόθος του για προσευχή γεννά μέσα του τον φόβο του Θεού. Έχει επίγνωση ότι, αν επιτρέψει στη φύση του να υπερισχύσει, θα του προξενήσει απώλεια της προσευχής και της θείας παρηγοριάς που τη συνοδεύει. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα ήταν τόσο ανυπόφορο, ώστε προτιμά, αντί γι' αυτό, να δαμάσει τον τραχύ χαρακτήρα του. Ας μη φανταζόμαστε λοιπόν ότι έχουμε κάθε λόγο να συμπεριφερόμαστε ανάρμοστα, απλώς επειδή δεν μας ευνοεί ο δύσκολος χαρακτήρας μας! Επίσης ας μην

---

[2] Γρηγορίου Παλαμά, ΟΜΙΛΙΑ 2 PG 151,32.

επιδιώκουμε να αυτοδικαιωνόμαστε, όταν μας εγκαταλείπει ο φόβος του Θεού και αρνούμαστε να ταπεινωθούμε ή αμελούμε να επιβληθούμε στον εαυτό μας ή να ελέγξουμε τη γλώσσα μας. Η γλώσσα είναι μικρό μέλος, λέει ο απόστολος Ιάκωβος, αλλά ικανό να συντρίψει οστά (Ιακ. 3,5-6). Μας δόθηκε από τον Θεό για να Τον δοξάζουμε και όχι για να ομιλούμε άπρεπα για τον πλησίον μας.

Ο θείος ζήλος αποτελεί το κλειδί για την κατανόηση των Αγίων, οι οποίοι είχαν όλοι τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους. Ακόμη και οι δύο κορυφαίοι των Αποστόλων, Πέτρος και Παύλος, ενώ είχαν τις ασυμφωνίες τους, έδιναν χώρο ο ένας στον άλλο και γνώριζαν με ποιόν τρόπο να ταπεινώνονται ο ένας ενώπιον του άλλου. Βλέπουμε, για παράδειγμα, με πόσο θαυμασμό εκφράζεται ο απόστολος Πέτρος για τον απόστολο Παύλο (Β΄ Πέτρ. 3,15-16). Επίσης, με ποιόν τρόπο ο απόστολος Παύλος υποτάχθηκε στον απόστολο Πέτρο ως προς πρεσβύτερο, όταν πήγε στα Ιεροσόλυμα για να τον συμβουλευθεί, ώστε να μην τρέχει «εις κενόν» (Γαλ. 2,2). [//409] Ας αναλογισθούμε με πόση επιθυμία ζητούσε την επιβεβαίωση του αποστόλου Πέτρου, που ήταν ο απλούστερος εκ των δύο! Ο απόστολος Παύλος ήταν πλούσιος σε εμπειρία και λόγο, αλλά ο απόστολος Πέτρος είχε λάβει το Πνεύμα σε ίσο μέτρο, ως πρωτοκορυφαίος των Αποστόλων. Η Εκκλησία τους συνεορτάζει και δεν έχει τόση σημασία να γνωρίζουμε ποιος από τους δύο ήταν μεγαλύτερος ενώπιον του Θεού.

Χάρη στον μεγάλο ζήλο τους οι Απόστολοι έφθασαν στα πέρατα της γης, κηρύττοντας το Ευαγγέλιο. Ο ίδιος ζήλος ενέπνευσε τους Μάρτυρες να χύσουν το αίμα τους. Όσο για τους ασκητές, οι όσιοι και θεοφόροι Πατέρες μας έζησαν με μεγάλη αυστηρότητα, αδιαφορώντας τελείως για την κακοπάθεια. Η ζωή στην έρημο με λίγο ξερό ψωμί ήταν γι' αυτούς πανηγύρι, γιατί είχαν απόλυτη εμπιστοσύνη στην φιλάνθρωπη πρόνοια του Θεού. Ο Γέροντας Σωφρόνιος μας διηγήθηκε ότι, όταν ζούσε ως ερημίτης, βρήκε κάποτε στο δάσος λίγα πικραμύγδαλα. Ήταν πανευτυχής και έφαγε περίπου έξι από αυτά, αλλά σύντομα αισθάνθηκε δυνατό πόνο στο στομάχι και πήγε στην τουαλέτα. Εκεί υπήρχαν μερικά αποκόμματα από εφημερίδες. Σηκώνοντας κάποιο από αυτά, διάβασε τα παρακάτω λόγια: «Περισσότερα από δώδεκα πικραμύγδαλα μπορεί να είναι θανατηφόρα». Ο Ίδιος ο Θεός είχε επέμβει. Ο Γέροντας θα είχε φάει οπωσδήποτε περισσότερα από έξι, καθώς τέτοια τροφή ήταν πολυτέλεια. Αλλά ο Θεός προνόησε τόσο καθαρά για την προστασία του, ώστε ο Γέροντας περιήλθε σε έκσταση ευγνωμοσύνης, αδυνατώντας με τα δάκρυα του να ευχαριστήσει επαρκώς τον Θεό για την αγάπη Του.

[//410] Μου ανέφερε επίσης ένα άλλο περιστατικό. Κατηφορίζοντας κάποτε προς το καλύβι του στα Καρούλια, γλίστρησε. Τελευταία στιγμή κατόρθωσε να αρπαχθεί από έναν θάμνο και έμεινε μισοκρεμασμένος στην άκρη του γκρεμού πάνω από τη θάλασσα. Την ίδια ώρα αναφώνησε, «δόξα Σοι, ο Θεός!» και αμέσως ο Θεός του αποκάλυψε, σε ένα είδος πανοραμικής οράσεως, όλες τις περιστάσεις της ζωής του, κατά τις οποίες διασώθηκε από βέβαιο θάνατο. Κάθε λογής κίνδυνος ή στέρηση μπορεί να αποβεί πανηγύρι για τους μοναχούς. Ο Θεός βρίσκεται τόσο κοντά τους, ώστε ακόμη και η αϋπνία γίνεται πηγή μεγάλης χαράς, όταν η νύχτα μετατρέπεται σε γιορτή. Οι μεγάλοι ασκητές του πνεύματος

μετέρχονται κάθε είδους κακοπάθεια, εμφορούμενοι από τον μεγάλο ζήλο τους για τον Θεό.

Για τον άγιο Σιλουανό κάθε τέτοια ανθρώπινη προσπάθεια συνιστά απλώς έκφραση αγάπης για τον Θεό: όποιος αγαπά, προσεύχεται. Για τον ίδιο λόγο, όποιος δεν προσεύχεται, δεν αγαπά τον Θεό[3]. Αν αγαπάμε τον Θεό, μοναδικός μας πόθος θα είναι να συνομιλούμε με Εκείνον τον Οποίο αγαπάμε. Η υπακοή είναι επίσης ζήτημα αγάπης. Ο άγιος Σιλουανός λέει ότι είναι εύκολο και πραγματικά φυσικό να υπακούουμε, εφόσον υπάρχει έστω και λίγη αγάπη μέσα μας[4]. Όταν αγαπά κανείς τον γέροντα του ή τους αδελφούς και τις αδελφές του, πώς μπορεί να τους αρνηθεί κάτι που του ζητούν; Η αγάπη του είδους αυτού αποτελεί τεκμήριο θείου ζήλου.

[//411] Το χάρισμα του θείου ζήλου μας προστατεύει και η ζέση του μας προασπίζει από πολλά δεινά. Αν κατά τη διάρκεια της εργάσιμης ημέρας κύρια φροντίδα μας αποτελεί η τήρηση της προσευχής στην καρδιά και στον νου μας, και η όσο το δυνατόν πληρέστερη παράδοση μας στον Κύριο, τότε, όταν παρασταθούμε ενώπιον Του την ώρα της προσευχής, θα είμαστε ήδη προετοιμασμένοι, έχοντας παραμερίσει όλα τα αρνητικά στοιχεία που ενδεχομένως θα μας δυσχέραιναν. Ορισμένοι έχουν την τάση να εντοπίζουν μόνο την αρνητική όψη των πραγμάτων και να εμμένουν σε αυτήν, ενώ άλλοι την προσέχουν ελάχιστα ή καθόλου. Αυτό που χρειάζεται είναι απλώς να εμφορούμαστε από φλογερή επιθυμία για όσα αφορούν τον Θεό, και να καταβάλλουμε όλη μας τη δύναμη, ώστε να Του παραδιδόμαστε με τρόπο τέλειο και θεάρεστο. Τότε όλα τα αρνητικά στοιχεία που θα συναντάμε μπροστά μας θα εκπίπτουν στην πορεία. Ο ζήλος για τον Θεό προσδίδει σε όλη τη ζωή μας, γενικά, θετικό χαρακτήρα.

Στις επιστολές του προς τον Δαβίδ Μπάλφουρ ο Γέροντας Σωφρόνιος αναφέρεται στον θετικό ασκητισμό[5]: η πνευματική πρόοδος δεν αποτελεί απλώς συνάρτηση της πάλης εναντίον των διαφόρων παθών ή της υπερασπίσεως του εαυτού μας από τις εχθρικές προσβολές. Αυτό είναι μόνο το ήμισυ της μάχης. Πρέπει ακόμη να μας χαρακτηρίζει ενθουσιασμός για την κατάκτηση πνευματικού εδάφους, ούτως ώστε, όταν προσερχόμαστε ενώπιον του Θεού και προσευχόμαστε σε Αυτόν, η καρδιά μας να ηχεί από την καθαρότητα της άπειρης αγάπης [//412] Του. Ο θείος ζήλος συμβάλλει στην πρόοδο μας προς την τελειότητα, παρέχοντας στη ζωή μας θετικό περιεχόμενο και γεμίζοντας μας με έμπνευση. Συζευγμένος με τον φόβο του Θεού μας δίνει επίσης τη δύναμη να αναχθούμε στο «υπερβατικό επίπεδο της θείας αγάπης», όπως το αποκαλούσε ο Γέροντας Σωφρόνιος.

---

[3] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 366.

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 504.

[5] ΑΓΩΝΑΣ ΘΕΟΓΝΩΣΙΑΣ, σ. 303.

Ακόμη και κάποιος μικρός ζήλος είναι δώρο του Θεού, αφού μόνο Εκείνος μπορεί να μας μεταδώσει τη δική Του κατάσταση. Τέλειο παράδειγμα ιερού ζήλου είναι ο Ίδιος ο Χριστός, ο Οποίος πήρε φραγγέλιο, για να καθάρει τον οίκο του Θεού. Οφείλουμε και εμείς, που είμαστε οίκος Του, να εξαγνίζουμε τις καρδίες μας, χρησιμοποιώντας ως μαστίγιο τις σωτηριώδεις εντολές Του, τον άγιο λόγο Του και το θείο Όνομα Του. Αν τηρούμε τις εντολές Του, μελετούμε τον λόγο Του στην καρδιά μας και επικαλούμαστε το Όνομα Του, θα φλεγόμαστε πάντοτε από αγάπη γι' Αυτόν. Θα πυρακτωνόμαστε μέσα στη θεϊκή παρουσία Του, η οποία φανερώνει και αναλίσκει όλους τους αλλότριους λογισμούς που βουίζουν γύρω μας σαν μύγες, περισπώντας μας και αποκόπτοντας μας από τον Θεό και τον πλησίον μας.

Ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος παρατηρεί: «Ιησού ονόματι μάστιζε πολεμίους!»[6] Το Όνομα του Ιησού είναι το φραγγέλιο που καθαίρει και ανακαινίζει τον ναό του Θεού μέσα μας. Όσο περισσότερο εντρυφούμε στο Άγιο Ονομά Του και στον ζωηφόρο λόγο Του, τόσο περισσότερο θα μας ζωοποιεί. Θα διευρύνει την καρδιά μας, ωσότου [//413] γίνουμε ικανοί να τρέχουμε άκοπα την οδό των εντολών Του, ενώ Αυτός ο Ίδιος θα διατηρεί τον ναό Του μέσα μας άγιο και καθαρό.

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Θα ήθελα τη συμβουλή σας για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εξισορροπείται στην πνευματική ζωή αφενός ο ζήλος και αφετέρου η ανάγκη να προστατευθούμε από την υπερηφάνεια. Γιατί συχνά μου φαίνεται ότι ο ζήλος μπορεί να μας οδηγήσει στην υπερηφάνεια. Ο θείος ζήλος μπορεί εύκολα να παρεκτραπεί σε φαρισαϊσμό, κατάκριση των άλλων, κυνισμό, διαίρεσε κοκ. Πώς να προφυλαχθούμε από αυτά;

Απάντηση 1: Υπάρχει ζήλος και ζήλος. Ο αληθινός ζήλος είναι ταπεινός. Είναι κάτι που δεν εκδηλώνεται εξωτερικά και δεν σφετερίζεται τον χώρο των αδελφών. Πρέπει να μάθουμε να περνούμε απαρατήρητοι στη ζωή μας. Ο ζήλος που εξωτερικεύεται είναι καρπός υπερηφάνειας και προκαλεί τη συνείδηση των αδελφών, επειδή ιδιοποιείται τον χώρο τους. Ο αληθινός ζήλος μας αφορά προσωπικά, γιατί τον χρειαζόμαστε για την ίδια τη σωτηρία μας. Δεν είναι ζήλος για τη διόρθωση των άλλων αλλά για τη δική μας. Ο Γέροντας Σωφρόνιος μερικές φορές έλεγε: «Έχω μόνο μία φιλοδοξία: όχι να αλλάξω ολόκληρο τον κόσμο, αλλά να τον αλλάξω κατά έναν, τον εαυτό μου». Για τον λόγο αυτό η συμπεριφορά μας στην Εκκλησία πρέπει να είναι τόσο ταπεινή, ώστε να μην προκαλείται η συνείδηση των αδελφών μας ή των υπόλοιπων ανθρώπων που [//414] είναι παρόντες. Για παράδειγμα, οφείλουμε να αποφεύγουμε τις υπερβολικές κινήσεις κατά τις ακολουθίες, ώστε να μη γινόμαστε το επίκεντρο της προσοχής.

---

[6] Ιωάννου του Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 20,6, σ. 235.

Πάντοτε θυμάμαι μια διήγηση από το Γεροντικό. Κάποτε ένας σπουδαίος ηλικιωμένος ασκητής, νομίζοντας ότι είναι μόνος του στον ναό, άφησε έναν βαθύ αναστεναγμό, ενώ προσευχόταν. Είναι φυσικό· όταν είμαστε μόνοι μας, μπορούμε να είμαστε «χαρισματικοί», αλλά μόνο αν είμαστε μόνοι μας! Δηλαδή μπορούμε να απευθυνθούμε στον Κύριο με οποιονδήποτε τρόπο, εφόσον παραδιδόμαστε στο Πνεύμα Του και είμαστε μόνοι μας. Έτσι ο γέρος αυτός μοναχός άφησε έναν μεγάλο αναστεναγμό στην εκκλησία την ώρα της προσευχής του. Αμέσως μετά άκουσε έναν μικρό θόρυβο και αντιλήφθηκε ότι σε μια γωνιά του ναού καθόταν ένας δόκιμος μοναχός. Τότε κατευθύνθηκε προς αυτόν, του έβαλε μετάνοια και του είπε: «Συγχώρεσε με, αδελφέ, γιατί ακόμη δεν έβαλα αρχή!» Το είπε αυτό, επειδή δεν ήθελε να φανερώσει την εσωτερική του κατάσταση.

Την εποχή που σπούδαζα θεολογία στο Παρίσι, κάποιος από τους παλιούς καθηγητές μου είπε ότι, μολονότι σε ορισμένες στιγμές των ακολουθιών ο ιερέας μπορεί να υψώνει τα χέρια του, κατά την ώρα του Χερουβικού για παράδειγμα, υπάρχει και ένας άγραφος κανόνας που ορίζει ότι δεν είναι καλό να τα υψώνει πιο πάνω από το ύψος των αυτιών του. Επομένως πρέπει να κάνουε το παν, για να διασφαλίσουμε την ταπείνωση μας, την ειρήνη και τη συνείδηση του πλησίον μας, προκειμένου να μην προκαλέσουμε πνευματικό φθόνο, ο οποίος μπορεί να αποβεί καταστρεπτικός για μας τους ίδιους και για τους άλλους.

[//415] Ο Γέροντας Σωφρόνιος γράφει στο βιβλίο του για τον άγιο Σιλουανό ότι όλοι κάνουμε κάποια θυσία, όταν γινόμαστε ιερείς ή μοναχοί. Κατά κάποιον τρόπο όλοι κάνουμε την ίδια θυσία. Κάποιοι όμως στην πορεία προοδεύουν περισσότερο, άλλοι λιγότερο, γεγονός που προκαλεί φθόνο σε μερικούς που παρατηρούν την ανισότητα αυτή. Εμείς οι ίδιοι ευθυνόμαστε γι' αυτό. Πάντως δεν πρέπει να προκαλούμε πνευματικό φθόνο.

Ερώτηση 2: Θα μπορούσατε να μας πείτε κάτι για τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή, για τη νηστεία, για τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να αντιστεκόμαστε στους πειρασμούς;

Απάντηση 2: Οι άνθρωποι στις χώρες της Ανατολής θεωρούν τη νηστεία ως το ήμισυ της προσευχής τους. Αλλά το όφελος από τη νηστεία είναι ακόμη μεγαλύτερο. Αποτελεί υπακοή στο Σώμα της Εκκλησίας. Όταν νηστεύω στην Αγγλία, αυτό σημαίνει ότι διατηρώ την ενότητα με σας που νηστεύετε για τον ίδιο λόγο στην Αμερική. Δηλαδή λειτουργούμε αρμονικά ως μέλη ενός Σώματος. Φοβάμαι να διακόψω τη νηστεία, γιατί έτσι θα διαρρήξω την ενότητα μου μαζί σας και με όλους τους χριστιανούς οπουδήποτε κι αν βρίσκονται. Διατηρώντας την ενότητα αυτή εισέρχομαι στην κοινωνία των χαρισμάτων όλων των μελών της Εκκλησίας, που θριαμβεύει στον ουρανό και στρατεύεται στη γη. Συνεπώς η νηστεία είναι πολύ σημαντική, και έχετε δίκαιο που το αναφέρατε.

Ερώτηση 3: Το ερώτημα μου σχετίζεται με τον ζήλο, την ταπείνωση και την ιδέα της αισχύνης. Ο απόστολος Παύλος, στην επιστολή του προς τον Φιλήμονα, ενώ τον [//416] εκλιπαρεί να δεχθεί τον Ονήσιμο πίσω ως αδελφό, του λέει: «Δέξου

τον πίσω, και αν σε κάτι σε αδίκησε ή σου οφείλει, λογάριασε το σε μένα. Εγώ θα σου πληρώσω το χρέος του». Και συνεχίζει: «Για να μην πω ότι μου χρεωστείς και τον εαυτό σου ακόμη!» (Φιλημ. 1,18-19) Πάντοτε αναρωτιόμουν, για το συγκεκριμένο χωρίο και για άλλα παρόμοια με αυτό, αν πραγματικά ο Απόστολος προσπαθεί να φιλοτιμήσει τον Φιλήμονα στην προς τον Θεό υπακοή.

Απάντηση 3: Ναι, ο Απόστολος προσπαθεί να εγείρει μέσα του το φιλότιμο. Και σε άλλα σημεία λέει: «Ει ημείς υμίν τα πνευματικά εσπείραμεν, μέγα ει ημείς υμών τα σαρκικά θερίσομεν;» (Α΄ Κορ. 9,11) Αλλά ακόμη και στην περίπτωση αυτή δεν έκανε χρήση της εξουσίας αυτής, όπως λέει (Α΄ Κορ. 9,15). Είναι η μέθοδος του. Λέει στους Κορινθίους: «Τις εστιν ο ευφραίνων με ει μη ο λυπούμενος εξ εμού;» (Β΄ Κορ. 2,2) Δηλαδή, προξενώντας τους λύπη τους παιδαγωγούσε και τους ασκούσε, για να τους οδηγήσει σε ταπείνωση, επειδή η ταπείνωση θα έλκυε τη χάρη και η χάρη θα προφύλασσε τη ζωή τους από τους πειρασμούς και άλλα κακά.

Επομένως δεν είναι κακό μερικές φορές να τιμωρούμαστε και να διορθωνόμαστε από τους κατά Θεόν πατέρες μας. Να σας πω την αλήθεια, ο φόβος προς τους ανωτέρους είναι ευεργετικός. Πολλές φορές προφυλάχθηκα από τη διάπραξη κάποιου σφάλματος, μόνο με τη σκέψη πώς να το αναφέρω στον Ηγούμενο μου. Μόνο η σκέψη, «πως θα το πω στον πνευματικό μου;» με σταματούσε. Δεν είναι κακό να φοβόμαστε τους ανωτέρους μας, αλλά [//417] δεν φτάνει μόνο να τους φοβόμαστε, πρέπει επίσης να τους αγαπάμε και να τους σεβόμαστε. Τόσο ο φόβος του Θεού, όσο και ο φόβος των ανωτέρων μας, αποτελεί δώρο του Θεού για την προστασία μας.

Κάποτε είπα σε έναν από τους γεροντότερους μου στο μοναστήρι: «Πώς να επιβιώσει κανείς στον κόσμο αυτό; Πρέπει να είσαι τελείως απαθής, για να τα καταφέρεις! Βρισκόμαστε συνεχώς αντιμέτωποι με δυσχερείς καταστάσεις!» Και εκείνος μου αποκρίθηκε: «Όχι, κάνεις λάθος! Δεν χρειάζεται να είμαστε απαθείς· το μόνο που μας χρειάζεται είναι να έχουμε σημείο αναφοράς! Αν έχουμε σημείο αναφοράς, κρατάμε τον φόβο του Θεού που μας προστατεύει. Δεν έχουμε τόσο ανάγκη από το να είμαστε αδιάφθοροι, όσο από το να έχουμε τον φόβο του Θεού». Συνεπώς όλοι χρειαζόμαστε σημείο αναφοράς. Αλίμονο, αν μείνουμε ανεξάρτητοι, δεν θα επιβιώσουμε. Υπάρχουν τόσοι πειρασμοί και τόσες δύσκολες καταστάσεις, που οι δικές μας προσωπικές δυνάμεις, δεν επαρκούν.

Ερώτηση 4: Αναλογιζόμουν όσα είπατε για την αποφυγή υπερβολικών κινήσεων από τον ιερέα στις ακολουθίες και αναρωτιέμαι, αν θα μπορούσατε να επεκταθείτε λίγο περισσότερο στο θέμα. Να σχολιάσετε εκτενέστερα την πρόκληση των ανθρώπων ή τον περισπασμό που προξενείται από την ένταση, με την οποία λειτουργεί ο ιερέας ή ψάλλει ο ψάλτης ή η χορωδία …

Απάντηση 4: Ναι, νομίζω ότι οφείλουμε να τελούμε τα πάντα με μέτρο, «ευσχημόνως και κατά τάξιν» (Α΄ Κορ. 14,40), όπως [//418] υποδεικνύει ο απόστολος Παύλος. Έχετε δίκαιο, η ψαλμωδία και καθετί άλλο πρέπει να είναι μετριασμένα. Γενικά δεν πρέπει να προσελκύουμε την προσοχή, πρέπει να περνάμε, ει δυνατόν, απαρατήρητοι. Στους βίους των Αγίων συναντάται αυτή η

έκφραση: έζησαν απαρατήρητοι, με σεμνότητα, μετριοπάθεια –και ακόμη περισσότερο– αθέατοι, αφανείς, κεκρυμμένοι, «λάθρα βιώσαντες».

Θυμάμαι ένα νεαρό ζευγάρι που σπούδαζε θεολογία στη Θεσσαλονίκη. Ο άνδρας σπούδαζε θεολογία, με σκοπό να γίνει ιερέας. Η γυναίκα ήταν πιο δυναμική από τον σύζυγο της, παρόλο που εκείνος ήταν ευφυής και πιο χαρισματικός – είναι ένας θαυμάσιος ιερέας τώρα. Επισκέφθηκαν την ενορία ενός φίλου μου που ήταν επίσης καλός ιερέας στη Θεσσαλονίκη. Μόλις εκείνος πρόσεξε ότι η γυναίκα του μελλοντικού ιερέα ήταν πιο δυναμική, της είπε: «Αν θέλεις να γίνεις πρεσβυτέρα, δεν πρέπει ούτε να φαίνεσαι ούτε να ακούγεσαι». Και πράγματι η νεαρή γυναίκα αποδείχθηκε πολύ συνετή και δέχθηκε τη νουθεσία.

Ερώτηση 5: Όταν εργάζεσθε σε ενορία, όπου οι άνθρωποι κατά καιρούς στερούνται ζήλου, σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα πολύ ανησυχητικά –δεν είναι ούτε ζεστοί ούτε κρύοι– πώς μπορούν να βοηθηθούν, ώστε να αναθερμανθεί ο ζήλος τους;

Απάντηση 5: Ο ζήλος είναι μεταδοτικός. Αυτό σημαίνει ότι, αν εμείς πρώτοι αναζωπυρώσουμε τον δικό μας ζήλο με ταπεινό τρόπο, θα τους αγγίξει και εκείνους. Διαβάζουμε στους Πατέρες ότι κάποιος νέος ρώτησε έναν γέροντα: «Πώς μπορώ να αποκτήσω τον φόβο του Θεού;» Και η απάντηση ήταν: «Πήγαινε να βρεις έναν άνθρωπο [//419] που έχει φόβο Θεού και προσκολλήσου σε αυτόν, και ο φόβος του θα μεταδοθεί και σε σένα». Επομένως είναι μεταδοτικό. Έχω τη γνώμη ότι ο μόνος τρόπος είναι να είμαστε οι ίδιοι μας ζηλωτές αλλά με ταπεινό τρόπο, όχι με θεαματικό και εκδηλωτικό. Να κάνουμε το έργο μας όσο καλύτερα μπορούμε και να αγαπούμε με απλότητα τον Θεό και τους ανθρώπους. Είχα έναν φίλο ο οποίος, όταν ήταν νέος, ρώτησε έναν σοφό γέροντα: «Τι μου χρειάζεται, για να γίνω ιερέας;» Και πήρε την εξής απάντηση: «Δύο πράγματα: να αγαπάς τον Θεό και να αγαπάς τους ανθρώπους!»

Έχω προσέξει ότι, όταν ταπεινωνόμαστε ενώπιον των ανθρώπων, αποκτούν περισσότερο ζήλο. Αν εμείς, οι ιερείς, βάλουμε τον εαυτό μας κάτω από τους ανθρώπους ταπεινά και σταθερά, έρχονται σε φιλότιμο, γεγονός που αυξάνει τον ζήλο τους, όπως αναφέραμε νωρίτερα μιλώντας για τη Σαμαρείτιδα.

Θυμάμαι ότι κάποτε ο Γέροντας Σωφρόνιος, ενώ βρισκόμασταν στο γραφείο του, μου είπε: «Για να βοηθήσω τους ανθρώπους που ήρθαν σε μένα, έβαλα τον εαυτό μου κάτω από όλους, όσοι μπήκαν στο δωμάτιο αυτό. Για να τους μεταδώσω έναν λόγο, πήγα κάτω από όλους». Εμείς οι ιερείς δεν πρέπει να ενεργούμε με αυταρχικό τρόπο, αλλά πάντοτε με αίσθημα τιμής προς τους ανθρώπους και με ταπείνωση. Αυτό θα τους εμπνέει να παραδίδονται σε μας ακόμη περισσότερο και να διατίθενται ακόμη πιο ευνοϊκά απέναντι μας.

Ερώτηση 6: Πολλοί άνθρωποι που προσέρχονται στην Εκκλησία έχουν Πεντηκοστιανό υπόβαθρο. Πάντοτε ενδιαφέρονται [//420] για τη γλωσσολαλιά, και το προηγούμενο σχόλιο σας αγγίζει ένα πεδίο που έχω προσπαθήσει να συζητήσω. Προσπάθησα να τους βοηθήσω να καταλάβουν ότι η γλωσσολαλιά

είναι κάτι διαφορετικό, ότι στην Εκκλησία υπάρχει βαθύτερη προσευχή. Την πλειονότητα των ανθρώπων απασχολεί το ότι η Εκκλησία θα τους απαγορεύσει να κάνουν κάτι και θα τους υποχρεώσει να κάνουν κάτι άλλο. Τους εξηγώ ότι υπάρχει βαθύτερη ζωή, την οποία ακόμη δεν έχουν ανακαλύψει. Πρέπει επομένως να είναι πρόθυμοι να προσπεράσουν όλα τα επιφανειακά αυτά φαινόμενα που αναζητούν και να προχωρήσουν βαθύτερα. Θα μπορούσατε να μιλήσετε εκτενέστερα γι' αυτό;

Απάντηση 6: Στο βιβλίο μου, Ο κρυπτός της καρδίας άνθρωπος[7], έχω αναφέρει σχεδόν ό,τι γνωρίζω επί του θέματος, αλλά θα επιχειρήσω μια περίληψη τώρα.

Δεν θα τους έλεγα ότι η γλωσσολαλιά είναι κάτι επιφανειακό· θα το έβλεπα όσο το δυνατόν πιο θετικά. Όταν την ημέρα της Πεντηκοστής κατήλθε το Άγιο Πνεύμα, δίδαξε τους ανθρώπους να λατρεύουν τον Θεό με την καρδιά τους, δηλαδή **να μεταβούν από τον εξωτερικό τρόπο λατρείας της Παλαιάς Διαθήκης στην εσωτερική οδό της Καινής, να συνειδητοποιήσουν ότι ο Θεός είναι ενεργός στον χώρο της καρδιάς τους**. Αλλά **σταδιακά η Εκκλησία ανακάλυψε έναν άλλο τρόπο καλλιέργειας της καρδιάς, όχι με το χάρισμα της γλωσσολαλιάς, αλλά με** [//421] **την επίκληση του Ονόματος του Χριστού**, με την προσευχή του Ιησού. Η προσευχή του Ιησού, η καρδιακή προσευχή, αντικατέστησε το χάρισμα της γλωσσολαλιάς. Είναι πιο διακριτική εργασία και γι' αυτό ασφαλέστερη, γιατί είναι μυστική και ταπεινή. Η Ευχή του Ιησού μπορεί να επιτελείται στην καρδιά οπουδήποτε και χωρίς κανείς να το αντιλαμβάνεται. Έτσι διαφυλάσσει την εσωτερική της παράσταση ενώπιον του Θεού.

Αλλά υπάρχουν παράλληλοι δρόμοι με τη γλωσσολαλιά ακόμη και σήμερα. Όταν είμαστε μόνοι μας, μπορούμε να μιλήσουμε στον Θεό με όποιους λόγους μας αναπαύουν, με πολύ προσωπικό τρόπο, τον οποίο δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μπροστά στους άλλους. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να προσευχόμαστε, μόνο όταν είμαστε μόνοι μας. Μπορούμε να πούμε στον Θεό: «Σε ευχαριστώ που είσαι Αυτός που είσαι και δεν είναι άλλος σαν Εσένα!» και άλλα παρόμοια, που δεν είναι δυνατόν να εξωτερικεύσουμε, όταν είμαστε με άλλους. Γνωρίζω ότι υπάρχουν κάποιες νοσηρές καταστάσεις, αλλά προσπαθώ να δω τη γλωσσολαλιά μέσα από το πιο θετικό και υγιές πρίσμα. Αν σήμερα οι άνθρωποι λαμβάνουν το χάρισμα της γλωσσολαλιάς, θα έπρεπε να αποτελεί γι ' αυτούς μόνο μεταβατική περίοδο, ωσότου ανακαλύψουν την καρδιά τους και οδηγηθούν πίσω στην Εκκλησία, για να μάθουν ότι αυτή έχει έκτοτε ανακαλύψει ακόμη καλύτερους τρόπους.

---

[7] Αρχιμ. Ζαχαρία, Ο ΚΡΥΠΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ, Ι.Σ.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2012, κεφ. 15, σσ. 290-311.

[//422]

17 – ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΟΛΑ

ΩΣ ΑΔΥΝΑΜΑ ΜΕΛΗ του μεγάλου και ένδοξου Σώματος του Χριστού στηριζόμαστε στις προσευχές και στις πρεσβείες των Αγίων, που αποτελούν τα ισχυρά μέλη της Εκκλησίας. Ευχαριστώντας τον Θεό για την παρουσία και τη μεσιτεία τους συμμετέχουμε στο μεγαλείο της πίστεως τους, της δυνάμεως τους και των πνευματικών χαρισμάτων τους.

Ο άγιος Βαρσανούφιος επιβεβαιώνει ότι η ευχαριστία στον Θεό αναπληρώνει τα υστερήματα μας και πρεσβεύει στον Θεό υπέρ της αδυναμίας μας[1]. Αν παραδοθούμε στο πνεύμα της ευχαριστίας, ο Θεός θα μας κατακλύσει με πλουσιότερες ευλογίες εμπνέοντας μας με ολοένα μεγαλύτερη ζέση. Θα φθάσουμε σταδιακά στο σημείο να βλέπουμε ολοφάνερα τη θαυμαστή πρόνοια Του, όπου και αν κοιτάξουμε. Θα Τον ευχαριστούμε για την κάθε αναπνοή μας, όπως χαρακτηριστικά αναγράφεται σε μία από τις ευχές του μυστηρίου του Αγίου Βαπτίσματος. Το πνεύμα της ευχαριστίας οδηγεί επίσης τον άνθρωπο σε μετάνοια, επειδή συναισθάνεται ότι η στενοκαρδία του τον εμποδίζει να προσφέρει την οφειλόμενη ευγνωμοσύνη στον Θεό.

[//423] Ωφελούμαστε πολύ κάθε φορά που αποδίδουμε ευχαριστία στον Θεό για όλες τις δωρεές που αξιωθήκαμε. Εντασσόμαστε τότε στο μεγάλο ρεύμα ευχαριστίας και μεσιτείας των Αγίων για όλο τον κόσμο. Το ίδιο συμβαίνει και όταν Τον ευχαριστούμε για τις ευεργεσίες Του προς τους ανθρώπους όλων των εποχών και τόπων. Ο Θεός μας απονέμει τα χαρίσματα Του για το καλό όλων, γεγονός που ισχύει ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τα πνευματικά δωρήματα Του προς τους Αγίους και, εξαιρέτως, προς την Υπεραγία Μητέρα Του. Όταν Τον ευχαριστούμε γι’ αυτά, είναι σαν να τελούμε τη δική μας λειτουργία ενώπιον του Θεού, κατά τον τύπο που μας διδάσκει η Θεία Λειτουργία. Γενικά η απόδοση ευχαριστίας στον Θεό διευρύνει την καρδιά μας, ενώ ευχαριστώντας για τα χαρίσματα Του στους αδελφούς μας μετέχουμε σε αυτά και πλουτίζουμε πνευματικά με μυστικό τρόπο. Όπως διαβεβαιώνει ο Απόστολος: «Τα πάντα δι’ υμάς, ίνα η χάρις πλεονάσασα δια των πλειόνων την ευχαριστίαν περισσεύση εις την δόξαν του Θεού» (Β’ Κορ. 4,15). Το πνεύμα της ευγνωμοσύνης δεν υπερνικά απλώς το αποκρουστικό πάθος της ζήλειας, αλλά συγχρόνως μας πλουτίζει με τα χαρίσματα των αδελφών μας και δοξάζει τον Θεό.

Όποτε στεκόμαστε με προσευχή ενώπιον του Θεού, οφείλουμε να φέρουμε στην καρδιά μας ολόκληρη την οικογένεια ή την αδελφότητα μας αλλά και κάθε έναν από τα μέλη της προσωπικά. Αν είμαστε συνολικά σαράντα άνθρωποι, τόσοι πρέπει να παρίστανται και στην καρδιά μας. Ο Κύριος εντέλλεται να είμαστε ενωμένοι ως ένας [//424] άνθρωπος με τη χάρη του Πνεύματος Του, ώστε

---

[1] Βαρσανούφιος και Ιωάννου, ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΑ (Ερωταποκρίσεις), τόμ. Α’, Απόκριση 142, έκδ. «Ετοιμασία», Αθήνα 1996, σ. 300.

να μην υπάρχει διαίρεση ανάμεσα μας. Αν όλοι έχουμε το ίδιο πνεύμα και ζούμε με την ίδια σκέψη, θα μας χαρισθεί από τον Θεό η ενότητα αυτή, και κανένα μέλος της αδελφότητας όταν προσευχόμαστε δεν θα απουσιάζει από την καρδιά μας.

Το Σώμα του Χριστού φανερώνεται σε κάθε αδελφότητα, στην οποία ο Θεός εκχέει τη χάρη Του. Ο Ίδιος ο Χριστός βρίσκεται αοράτως παρών ως Κεφαλή του Σώματος, στο οποίο εμπεριέχεται το πλήρωμα της χάριτος Του. Από τα πολυάριθμα χαρίσματα Του κάθε μέλος λαμβάνει μία ιδιαίτερη δωρεά και, επειδή το Σώμα είναι ένα, τα μέλη του ωφελούνται από τη δύναμη του καθενός ξεχωριστά. Η ισχύς της Κεφαλής μεταδίδεται στον μηρό, η δύναμη του βραχίονα περνά στο πόδι και αντίστροφα. Όπως χαρακτηριστικά περιγράφει ο Απόστολος: «Και είτε πάσχει έν μέλος, συμπάσχει πάντα τα μέλη, είτε δοξάζεται έν μέλος, συγχαίρει πάντα τα μέλη» (Α΄ Κορ. 12,26).

Για τον λόγο αυτό, όταν παραστεκόμαστε με προσευχή ενώπιον του Θεού και ευχαριστούμε για τους αδελφούς μας, κάθε μέλος της αδελφότητας μας κατέχει ιδιαίτερη θέση στην καρδιά μας, και με μυστικό τρόπο ευεργετούμαστε σαράντα φορές, χωρίς να καταβάλουμε κανέναν κόπο. Όταν προσευχόμαστε στον ναό ή στα κελιά μας, μπορούμε να αρχίζουμε με προσευχή παρόμοια με την ακόλουθη:

[//425] «Σε ευχαριστώ Κύριε, διότι και πάλι στέκομαι ενώπιον Σου μαζί με τους αδελφούς μου στον άγιο ναό Σου, τον θαυμαστό τόπο της κατοικήσεως Σου.

Ευλόγησε την παράσταση των αδελφών μου και εμού του αθλίου.

Επισκίασε με τη χάρη του Αγίου Σου Πνεύματος τη συναγωγή μας.

Δώσε χαρά στις ψυχές των αδελφών μου δια της επικλήσεως του ονόματος Σου.

Γέμισε τις καρδιές τους με τα δόματα της αγαθότητος Σου.

Οδήγησε μας όλους στον θαυμαστό τόπο της ζωντανής παρουσίας Σου και αναζωπύρωσε την αίσθηση της δυνάμεως Σου μέσα μας.

Μην αφήσεις κανέναν, Αγαθέ, να βγει από τον ναό Σου χωρίς την άφθαρτη παράκληση του Πνεύματος Σου.

Διότι Συ είσαι, Κύριε, το φως του ουρανού, η σωτηρία της γης, ο έπαινος των Αγίων και εμού του ελεεινού η μόνη καταφυγή, ελπίδα και παρηγοριά. Συ, Κύριε, αγαπάς τους αδελφούς μου και Σε ευχαριστώ διότι Συ είσαι όπως είσαι και κανένας άλλος δεν είναι σαν Εσένα, ελεήμον, άγιος και αληθινός και Συ μένεις πάντοτε λατρευτός είτε σωθώ είτε όχι».

Το είδος αυτό της προσευχής καλλιεργεί πνεύμα ενότητας και επισύρει πάνω μας τέτοιες ουράνιες ευλογίες, ώστε να μην επιθυμούμε να διακόψουμε την ευχή. Παράδοξο θαύμα! Όσο εκτενέστερα προσευχόμαστε, τόσο η προσευχή αυτή κερδίζει σε δύναμη. Εφόσον μνημονεύουμε [//426] κάθε μέλος ονομαστικά, από την κεφαλή μας (δηλαδή τον επίσκοπο, τον ηγούμενο ή τον ιερέα της ενορίας ή την κεφαλή της οικογένειας) ως το νεότερο μέλος, ο Θεός θα ευλογεί το σύνολο, ενδυναμώνοντας και παρηγορώντας τις καρδιές όλων. Αυτός ο Ίδιος θα μας εμπνέει βαθύτερη προσευχή για όλους τους αδελφούς χάριν της δικής Του αγάπης γι' αυτούς. Θα μας γεμίζει με τα χαρίσματα Του, με ειρήνη και αγάπη

προς όλους, και θα εκπληρώνουμε τότε τους λόγους του αποστόλου Πέτρου: «Αλλήλους αγαπήσατε εκτενώς» (Α΄ Πέτρ. 1,22). Κάθε συνάντηση με τον αδελφό θα αποβαίνει προφητικό γεγονός – όχι με την έννοια της προρρήσεως των μελλόντων, αλλά με την έννοια ότι θα φέρουμε μέσα μας μαρτυρία για το θέλημα του Θεού για τον άνθρωπο, ότι θα εκδηλώνεται μέσα μας η αλήθεια του Θεού. Στον βαθμό που φέρουμε τους αδελφούς μας στην καρδιά μας, και οι δικές τους καρδιές θα το πληροφορούνται και θα χαίρονται. Όλοι μαζί θα συνεργαζόμαστε με τον Θεό για την κοινή σωτηρία μας. Θα βασιλεύει η ειρήνη «η πάντα νουν υπερέχουσα» (Φιλιπ. 4,7).

Κάθε μέλος ενός Σώματος είναι υπεύθυνο για την υγεία όλου του Σώματος έχοντας υποχρέωση να υπερασπίζεται την κοινή ζωή όλων. Ο Κύριος λέει: «Εάν προσφέρης το δώρον σου επί το θυσιαστήριον κακεί μνησθής ότι ο αδελφός σου έχει τι κατά σου, άφες εκεί το δώρον σου, και ύπαγε πρώτον διαλλάγηθι τω αδελφώ σου» (Ματθ. 5,23-24). Δεν μας ζητεί να συμφιλιωνόμαστε μόνο όταν γνωρίζουμε ότι έχουμε προσβάλει κάποιον –αυτό εννοείται– αλλά και όταν κάποιος αδελφός έχει χάσει την ειρήνη του εξαιτίας [//427] μας, ακόμη και αν εμείς δεν ευθυνόμαστε γι΄ αυτό. **Ο Θεός επιθυμεί να ταπεινωνόμαστε ενώπιον του αδελφού όσο γίνεται περισσότερο, ανεξάρτητα από το προφανές δίκαιο της υποθέσεως. Η καρδιά του αδελφού θα συγκινηθεί από την ταπείνωση μας και θα μπορέσει πάλι να ελκυσθεί προς τον Θεό**. Με τον τρόπο αυτό **γινόμαστε συνεργοί του Θεού για τη σωτηρία του αδελφού**.

Έχει ζωτική σημασία για τα μέλη του Σώματος να είναι ενωμένα. Το Σώμα του Χριστού αποτελείται από ενορίες, μοναστικές κοινότητες, οικογένειες, όλους εμάς, όπου και αν ανήκουμε. Αν είμαστε άρρηκτα δεμένοι, όπως ο κόμπος, θα αποτελούμε απόρθητο φρούριο, και ο εχθρός δεν θα μπορεί να μας αγγίξει. Επιπλέον θα παρηγορεί πνευματικά ο ένας τον άλλο και θα πλουτίζουμε αμοιβαία. Η νίκη του Χριστού, ο Οποίος είπε: «Θαρσείτε, εγώ νενίκηκα τον κόσμον» (Ιωάν. 16,33), θα γίνει δική μας. **Ο Κύριος, μέσα στην ταπείνωση Του, θα χαίρεται με τη δική μας συνεργασία στον μεγαλειώδη σκοπό, για τον οποίο μας προόρισε προ καταβολής κόσμου, δηλαδή να Του ομοιάσουμε, φέροντας ο καθένας μέσα μας όλο τον Αδάμ**. Βαστάζοντας τους αδελφούς μας μέσα στην καρδιά μας σταδιακά πλατυνόμαστε. Κάποια ημέρα, όχι μόνο τα άμεσα μέλη της πνευματικής μας οικογένειας αλλά ολόκληρη η κτίση θα αποτελέσει το πολύτιμο περιεχόμενο της καρδιάς μας, κατά το υπόδειγμα του Χριστού, του Νέου Αδάμ. Είμαστε όλοι μικρά φύλλα στο γιγάντιο δένδρο της ανθρωπότητας, και οι επιμέρους ζωές μας βρίσκονται σε άμεση εξάρτηση από αυτό.

[//428] Με τον τρόπο αυτό φθάνουμε στην ομοίωση του Χριστού, χάριν της οποίας και Εκείνος εργάζεται αδιάλειπτα και μας διακονεί. Πράγματι, ο Θεός, αληθινά ζηλωτής, έχει θέσει την καρδιά Του πάνω στον άνθρωπο, όπως διαβάζουμε στο βιβλίο του Ιώβ. **Η καρδιά του ανθρώπου δεν έχει προορισθεί για τίποτε άλλο παρά μόνο για Εκείνον, ο Οποίος δεν ανέχεται τον μερισμό της. Εξαιτίας του ταπεινού πόθου Του να ενωθεί μαζί μας επιτρέπει κάποτε στο άροτρο του Σταυρού Του να οργώσει το έδαφος της καρδιάς μας, ούτως**

ώστε η οδύνη από τον ξεριζωμό όλων εκείνων, στα οποία είμαστε τόσο τραγικά προσκολλημένοι, να μας δώσει τη δυνατότητα να Τον αγαπήσουμε με ελευθερία και να Τον ακολουθήσουμε με όλη την καρδιά μας, οπουδήποτε και αν μας οδηγήσει.

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Πώς μπορούμε να παρακληθούμε στην ιερατική μας διακονία, αν προσφέρουμε τον εαυτό μας στους ανθρώπους και τους διακονούμε, όσο μπορούμε καλύτερα, αισθανόμαστε όμως ακόμη ανεπαρκείς, για να εκπληρώσουμε και να τους διδάξουμε αυτό που νομίζουμε ότι χρειάζεται; Πώς μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι κάνουμε αρκετά;

Απάντηση 1: Συγχωρήστε με, ποτέ δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι, αλλά εμπιστευόμαστε τον Θεό! Κάνουμε ό,τι μπορούμε και το υπόλοιπο το αφήνουμε σε Εκείνον. Πάνω απ' όλα πρέπει να προσευχόμαστε να μιλήσει ο Θεός στην καρδιά τους.

[//429] Γνώριζα έναν ιερέα, ο οποίος είχε τρεις γιούς που ήταν σαν άγγελοι. Μια φορά τον ρώτησα: «Πάτερ, πώς καταφέρατε να τους διαπαιδαγωγήσετε έτσι, ώστε να μοιάζουν με αγγέλους;» – μάλιστα ο ένας είχε ήδη χειροτονηθεί, ενώ οι άλλοι δύο ήταν ψάλτες στην ενορία του. «Πώς καταφέρατε να τους κάνετε τόσο αφοσιωμένους και τόσο ευλαβείς στους τρόπους και στο ήθος;» Και μου απάντησε: «Πάτερ, ποτέ μου δεν τους δίδαξα τίποτα. Αλλά από τη βρεφική ηλικία τους συνήθιζα να πηγαίνω τη νύχτα στο δωμάτιο τους, να γονατίζω δίπλα στο κρεβάτι τους για μισή ώρα περίπου και να προσεύχομαι γι' αυτούς. Έλεγα στον Θεό όλα όσα ήθελα να τους πω, και Εκείνος τα έβαζε στις καρδιές τους».

Νομίζω ότι η ίδια αρχή μπορεί να εφαρμοσθεί και στους ενορίτες μας. Ας καταθέτουμε στον Θεό όλα όσα θέλουμε να ακούσουν οι ενορίτες μας, και αν τους πλησιάζουμε με την προσευχή αυτή, η καρδιά τους σίγουρα θα συγκινείται και θα πληροφορείται, όπως λέει ο απόστολος Παύλος (Εφεσ. 4,29). **Λέμε πρώτα στον Θεό όσα επιθυμούμε να πούμε σε αυτούς· προσευχόμαστε και αφήνουμε το θέμα σε Εκείνον**.

Ερώτηση 2: Πάτερ, μήπως θα μπορούσατε να μας εξηγήσετε λίγο περισσότερο την έννοια του νου; Είμαι Ορθόδοξος πάνω από δεκαπέντε χρόνια και δεν έχω καταφέρει ακόμη να την κατανοήσω ακριβώς. Ποια η σχέση του νου με την καρδιά;

Απάντηση 2: Ο νους είναι η πνευματική δύναμη, με [//430] την οποία προίκισε ο Θεός τον άνθρωπο, προκειμένου να τον καταστήσει ικανό να θεωρεί το Πρόσωπο Του. Είναι η κυριότερη ενέργεια της καρδιάς, ο οφθαλμός της. Στη βιβλική γλώσσα ο νους και η καρδιά αποτελούν συχνά εναλλασσόμενες έννοιες. Αλλά πρόκειται πραγματικά για τη νοητική αυτή ιδιότητα, τη δύναμη που ο Θεός χάρισε στον άνθρωπο, ώστε να είναι ικανός να βλέπει το Πρόσωπο Του. Το άκτιστο Φως οράται μόνο όταν ο νους είναι αρμονικά ενωμένος με την καρδιά, επειδή τότε ο άνθρωπος είναι ενδεδυμένος με δύναμη εξ ύψους και δεν

κινδυνεύει να πέσει σε πλάνη. Επιπλέον, με την τήρηση των εντολών του Θεού ο νους σταυρώνεται και κατεβαίνει στην καρδιά, μόνον όταν αυτή διακατέχεται από συντριβή και πυρωμένη από τον πόνο της μετάνοιας. Από τη στιγμή που ο νους κατέρχεται εκεί, βαπτίζεται μέσα στον καρδιακό πόνο, και από την ενέργεια που του μεταδίδει η χάρη του Θεού, αναδύεται εκλεπτυσμένος και ικανός να ιερουργεί ενώπιον Του. Γι' αυτό και όταν είναι ενωμένος με την καρδιά, γίνεται σαν αστραπή. Ενισχύεται από την ενέργεια της καρδιάς και γίνεται ταχύτατος στην προσευχή ή στη σύλληψη του λόγου του Θεού ή στην αντίληψη του μυστηρίου Του.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος παρομοίασε κάποτε τον νου του πνευματικού ανθρώπου με αστραπή που διασχίζει τον ορίζοντα, από την Ανατολή μέχρι τη Δύση, σε μια στιγμή[2]. Όμοια και ο νους του Θεού στους Αγίους Του με μια κίνηση μετρά τα πάντα σε ουρανό και γη.

Αναφερθήκαμε στην ένωση του νου και της καρδιάς [//431] και σε άλλες περιπτώσεις και είπαμε ότι αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με τη χάρη του Θεού. Είναι αδύνατον να συντελεσθεί με τη βοήθεια ανθρώπινων μέσων ή της ανθρώπινης νοημοσύνης. Το πιο ισχυρό όπλο που έθεσε ο Θεός στη διάθεση μας για τον σκοπό αυτό είναι το ίδιο το Όνομα Του. Όταν το προφέρουμε με προσοχή, σεβασμό και ταπείνωση, μας ανοίγει τη θύρα σε όλα τα υψηλά και σπουδαία. Αυτό ακριβώς το Όνομα απεργάζεται και την ένωση του νου και της καρδιάς, επειδή φέρει μέσα του την ενέργεια της παρουσίας του Θεού, την ενέργεια της σωτηρίας.

Όταν ο νους και η καρδιά λειτουργούν αρμονικά, όχι μόνο είναι αδύνατον σε αλλότριους λογισμούς να διεισδύσουν στην καρδιά, αλλά ο νους, ενωμένος με την καρδιά, εκλεπτύνεται τόσο πολύ, ώστε είναι ικανός να αιχμαλωτίσει ακόμη και τον λόγο του Θεού, τις σκέψεις Του. Το γεγονός αυτό αυξάνει την έμπνευση μας, και η ζωή μας εμπλουτίζεται. Μαθαίνουμε να αναγνωρίζουμε και να εκδιώκουμε τον εχθρό και τους λογισμούς που υποβάλλει. Όπως λέει ο απόστολος Παύλος: «Ου γαρ αυτού τα νοήματα αγνοούμεν» (Β' Κορ. 2,11). Αλλά ούτε αυτό είναι αρκετό· είναι επίσης αναγκαίο να αποκτήσουμε την ικανότητα της συλλήψεως του λόγου του Θεού. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο από νου, ο οποίος αναγεννάται από την κάθοδο του μέσα στην καρδιά και κατέχει την ενέργεια της σωτηρίας και τη ζέση της αγάπης για τον Χριστό.

Ερώτηση 3: Ώστε, ο νους κατοπτεύει το Πρόσωπο του [//432] Χριστού. Αναφέρεσθε ακόμη σε μια δεύτερη φάση, που είναι η κάθαρση του πνεύματος μας. Συμπεραίνω ότι, όταν λέτε ότι ο Θεός αποσύρει τη χάρη Του από μας κατά το δεύτερο στάδιο της καθάρσεως, ουσιαστικά κρύβει το Πρόσωπο Του, και ο νους δεν είναι πλέον σε θέση να το ατενίζει. Όντως αυτό λέτε;

Απάντηση 3: Ναι, είναι αλήθεια. Κρύβει το Πρόσωπο Του, για να αυξήσει τη δίψα μας γι' Αυτόν.

---

[2] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σσ. 134-135.

Ερώτηση 4: Θέτω το παρακάτω ερώτημα με κάποια συστολή, επειδή αντανακλά ίσως τη δική μου ανωριμότητα ως ιερέα. Πρόκειται για κάτι που έχω ζήσει και εγώ προσωπικά όπως –είμαι σίγουρος– και άλλοι αδελφοί. Για να το διατυπώσω, θα πω μια ιστορία που άκουσα από έναν άλλο ιερέα. Μου είπε ότι, όταν έφθασε στην πρώτη του ενορία, περπατούσε στο χωλ του ενοριακού οικήματος και μία γυναίκα που καθόταν εκεί του φώναξε: «Δεν μου αρέσεις!» Αυτός της απάντησε: «Συγγνώμη, τι είπατε;» Εκείνη επανέλαβε: «Δεν μου αρέσεις! Δεν συμπαθώ τον Επίσκοπο και συ είσαι άνθρωπος του! Γι΄ αυτό δεν μου αρέσεις!» Με τον ίδιο τρόπο συνεχίσθηκε η σχέση του με τη γυναίκα αυτή όλο το διάστημα που διακονούσε στην ενορία εκείνη. Αυτή εξαρχής είχε δεχθεί ότι ο ιερέας ήταν κατά μία έννοια εχθρός της, επειδή ήταν εκπρόσωπος μιας εξουσίας, στην οποία δεν ήθελε να υποταχθεί.

Νομίζω ότι πολλοί από μας έχουμε αντιμετωπίσει ενορίτες με παρόμοια στάση, και μπορεί να αποδειχθεί πολύ δύσκολο να βρούμε τρόπο να συμφιλιωθούμε μαζί τους και να τους διακονήσουμε αποτελεσματικά. Φαίνεται ότι υπάρχουν ορισμένοι που μας αντιπαθούν αποκλειστικά [//433] και μόνο εξαιτίας της ιερωσύνης μας και του τι αντιπροσωπεύουμε. Πώς προσεγγίζουμε τους ανθρώπους αυτούς;

Απάντηση 4: Σε κάθε στιγμή της ζωής μας οφείλουμε να στρεφόμαστε στο Πρόσωπο του Κυρίου μας για καθοδήγηση, γιατί Εκείνος είπε: «Είς γαρ υμών εστιν ο διδάσκαλος, ο Χριστός» (Ματθ. 23,8, 10). Πρέπει ακόμη να θυμόμαστε το παράδειγμα Του: μας έσωσε με την αδυναμία Του και όχι με την παντοδυναμία Του, επειδή δεν ήθελε να παραβιάσει την ελευθερία μας, να αθετήσει την προσωπικότητα μας. Προτίμησε να έλθει στον κόσμο αυτό αδύναμος και παθητός και μας έσωσε με την ασθένεια Του και την ταπείνωση Του· «εταπείνωσε Εαυτόν» έως τέλους, κατεβαίνοντας κάτω από όλους, προκειμένου να ανυψώσει τους πάντες.

Σε τέτοιες περιπτώσεις έχουμε την ευκαιρία να ταπεινωθούμε ενώπιον του αδελφού μας, να μην αναστατωθούμε ούτε να μπούμε σε κάποια μορφή ανταγωνισμού με το συγκεκριμένο πρόσωπο. Μόνο να ακούτε ταπεινά, με χαμόγελο, αλλά με αυθεντικό χαμόγελο, και απλώς να λέτε μέσα στην καρδιά σας: «Κύριε, λάλησον αγαθά εις την καρδίαν της!» Μόνο αυτό. Και είμαι βέβαιος ότι αυτό θα δράσει αποτελεσματικά. Μερικές φορές δεν μπορούμε να αρχίσουμε το έργο μας, αν προσπαθούμε να πείσουμε τους ανθρώπους με λόγια.

Θυμάμαι ότι, όταν έγινα πνευματικός πατέρας, ο Γέροντας Σωφρόνιος με συμβούλευσε: «Τώρα που έγινες πνευματικός, μην αρχίσεις να κάνεις παρατηρήσεις στους αδελφούς! Μην κάνεις καμία παρατήρηση, ακόμη και αν [//434] τους δεις να βαδίζουν με το κεφάλι κάτω και τα πόδια στον αέρα! Αλλά όταν θα τους έχεις σηκώσει εκατό φορές από την πτώση τους και από τη δυσκολία τους, και αφού θα τους έχεις βοηθήσει εκατό φορές να σταθούν στα πόδια τους, τότε θα παραδοθούν σε σένα εκούσια και θα κάνουν ό,τι τους συμβουλεύσεις».

Γνώριζα έναν Ηγούμενο, ο οποίος ποτέ δεν έκανε παρατήρηση σε κανέναν. Οι αδελφοί του διορθώνονταν μόνοι τους απλώς και μόνο κοιτάζοντας τον. Αυτός είναι ο πιο αυθεντικός τρόπος, για να κερδίσουμε την αγάπη όλων. Συγχωρήστε με! Ας μη λησμονούμε ότι ο Θεός μας έσωσε με το «ασθενές» Του και την «πληγήν» Του· και ο απόστολος Παύλος βεβαιώνει ότι «το ασθενές του Θεού ισχυρότερον των ανθρώπων εστί» (Α΄ Κορ. 1,25).

Ερώτηση 5: Λίγο νωρίτερα μιλούσατε για ενέργειες. Θα μπορούσατε να κάνετε ένα σχόλιο για τη Νέα Εποχή, όπου όλα είναι σχετικά, όπου απλώς βαδίζει κάποιος σύμφωνα με τις παρορμήσεις της καρδιάς του, και αυτό θεωρείται αποδεκτό από τον Θεό;

Απάντηση 5: Λένε ότι όλα είναι σχετικά, επειδή ο Σταυρός και η Ανάσταση του Χριστού δεν έχουν θέση στη ζωή τους. Η απόλυτη ζωή για μας είναι ο Σταυρός και η Ανάσταση του Χριστού, τα οποία και μας σώζουν. Αυτό ακριβώς τους λείπει, και γι΄ αυτό όλα είναι σχετικά γι΄ αυτούς. Επομένως εκείνο που λένε είναι σωστό μόνο γι΄ αυτούς!

[//435] Ερώτηση 6: Στις πρώτες ομιλίες σας μιλήσατε για ψυχολογία. Με ενδιαφέρει η θεραπεία και ιδιαίτερα η θεραπεία του σώματος. Αλλά συνειδητοποιώ ότι η θεραπεία του σώματος έχει επιφανειακή σημασία, ενώ η αληθινή θεραπεία συντελείται σε βαθύτερο επίπεδο. Έβλεπα πάντοτε την ψυχολογία συνδεδεμένη με το σώμα, με άλλα λόγια να λειτουργεί σε ένα πιο επιφανειακό επίπεδο αλλά με κάποια χρησιμότητα για τη θεραπεία της ψυχής: μηχανισμοί άμυνας, οι οποίοι επιχειρούν να διεισδύσουν στα βαθύτερα προβλήματα που βασανίζουν τους ανθρώπους, ακόμη και σε καθαρά ψυχολογικό επίπεδο. Και από την άποψη αυτή ίσως να έχει κάποια αξία. Αλλά είπατε ότι η ψυχολογία δεν θεραπεύει· συγχωρήστε με, αν σφάλλω.

Απάντηση 6: Ήθελα να πω ότι η ψυχολογία δεν προσφέρει ολοκληρωμένη πνευματική θεραπεία. Δεν καταργούμε τους θεσμούς του κόσμου αυτού. Νομίζω ότι έχει κάποια σχετική αξία και ότι μπορεί να είναι χρήσιμη για ανθρώπους, οι οποίοι δεν έχουν που αλλού να στραφούν. Αλλά για μας η ψυχολογία δεν αποτελεί το τέλος του ζητήματος, δεν είναι ο τελευταίος λόγος σε όλη τη θεραπευτική διαδικασία. Εμείς πιστεύουμε ότι η θεραπεία κατορθώνεται μόνο μέσα από τη συμφιλίωση με τον Θεό. Δεν τάσσομαι εναντίον κανενός θεσμού του κόσμου αυτού. Η ψυχολογία και η ψυχιατρική βασίζονται στην παρατήρηση, την έρευνα κ.ο.κ. και είναι σε θέση να βοηθήσουν ανθρώπους που δεν έχουν καμία άλλη συμπαράσταση. Για μας όμως, που γνωρίζουμε ότι μπορούμε να παρασταθούμε μπροστά στο Πρόσωπο του Θεού και να πούμε: «Ευλογημένη η Βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος», η ψυχολογία είναι υποδεέστερη. Άλλοι [//436] νόμοι μας διέπουν. Εμείς οφείλουμε να κάνουμε το παν, για να σταθούμε στη χάρη που μας δόθηκε.

Ερώτηση 7: Έθεσα το ερώτημα αυτό, γιατί νομίζω ότι ως ιερείς στρεφόμαστε συχνά στην ψυχολογία πολύ γρήγορα. Πώς να κρατάμε τη σωστή ισορροπία;

Απάντηση 7: Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, ορισμένοι πνευματικοί πατέρες συνεργάζονται με χριστιανούς ψυχολόγους και κάποτε έχουν καλά αποτελέσματα, αλλά ο τελευταίος λόγος δίδεται από την Εκκλησία. Αν είμαστε σοφοί γραμματείς, που μαθητεύσαμε στη Βασιλεία των ουρανών, θα αντλούμε από τους θησαυρούς μας «καινά και παλαιά» (Ματθ. 13,52). Δηλαδή, όλη τη γνώση που αποθησαυρίσαμε στον κόσμο αυτό θα την εναποθέσουμε στην υπηρεσία του Θεού και του πλησίον μας. Όλα μπορούν να είναι χρήσιμα· χρησιμοποιούμε παλαιά και καινά. Τα παλαιά είναι τα χαρίσματα του ψυχικού ανθρώπου, του συνηθισμένου ανθρώπου· καινά είναι οι δωρεές του Αγίου Πνεύματος, που ο Θεός πρόσθεσε σε μας. Όλα πρέπει να συνεργούν αρμονικά για την οικοδόμηση του ναού του Θεού στην καρδιά μας.

Ερώτηση 8: Αναφέρατε προηγουμένως ότι γνωρίσατε τον Γέροντα Πορφύριο, και αναρωτιόμουν αν θα μπορούσατε να μας μεταφέρετε κάποια ιστορία από αυτόν.

Απάντηση 8: Μπορώ να σας διηγηθώ μια προσωπική μου ιστορία, στην οποία αποκάλυψε το χάρισμα του. Τον επισκέφθηκα αρκετές φορές. Μια φορά είχα μείνει στο [//437] Άγιον Όρος για δύο μήνες. Είχα μεγάλο πόνο στην καρδιά μου και προσευχόμουν συνεχώς για ένα συγκεκριμένο θέμα. Είχα δει την αδελφή μου στην Αθήνα και μου είχε πει ότι δεν μπορούσε να κάνει παιδί. Δεν είχα κρατήσει καμία επαφή με την οικογένεια μου και γενικά δεν ενδιαφερόμουν πολύ γι’ αυτούς. Αλλά τα νέα αυτά με πλήγωσαν και άρχισα να προσεύχομαι γι’ αυτήν με όλη μου τη δύναμη. Όταν έφυγα από το Άγιον Όρος, ζήτησα από έναν φίλο μου να πάμε μαζί να δούμε τον Γέροντα Πορφύριο. Όταν φθάσαμε, ο Γέροντας ήταν άρρωστος στο κρεβάτι. Μπήκαμε στο κελί του, πήραμε την ευχή του και αμέσως με ρώτησε: «Έχεις τίποτα να μου πεις;» Του είπα: «Ναι, Γέροντα. Είμαι πολύ στενοχωρημένος για την αδελφή μου». Αλλά δεν του ανέφερα ποιό ήταν το πρόβλημα ή τί δουλειά έκανε. Εκείνος τότε μου είπε: «Ναι, δεν μπορεί να τεκνοποιήσει. Αλλά πες της ότι είναι ψυχολογικό. Αν ηρεμήσει, θα αποκτήσει παιδί». Δεν του είχα πει ότι ήταν παντρεμένη ή κάτι άλλο. Έμεινα άναυδος.

Επέστρεψα στην Αθήνα και είπα στην αδελφή μου: «Αν ο άνθρωπος αυτός του Θεού μου τα είπε όλα αυτά χωρίς εγώ να του αναφέρω τίποτα, και τα πράγματα ήταν γι’ αυτόν τόσο ξεκάθαρα, ώστε με βεβαιότητα να μου πει ότι θα αποκτήσεις παιδί, αυτό σημαίνει ότι ο Θεός θέλει να το αποκτήσεις. Πήγαινε λοιπόν και πάρε την ευχή του!» Λίγο αργότερα ένας φίλος μου την πήγε στον Γέροντα, ο οποίος την ευλόγησε και όντως απέκτησε παιδί μετά από δώδεκα χρόνια γάμου. Μπορείτε όλα να τα δείτε στη διήγηση αυτή: τη διορατικότητα του, το προφητικό χάρισμα του και το θαύμα του Θεού. Τον επισκέφθηκα αρκετές φορές, αλλά εκείνη ήταν η μόνη φορά που μου έδειξε [//438] τόσο καθαρά το διορατικό χάρισμα του και η μόνη φορά που μου προείπε ένα γεγονός. Αλλά έχω

ακούσει πολύ περισσότερα γι' αυτόν· ολόκληρη η Ελλάδα μπορεί να διηγηθεί τέτοιες θαυμαστές ιστορίες.

Κάποτε μια Ηγουμένη από τη Βόρεια Ελλάδα πήγε να τον ρωτήσει που να σκάψουν για νερό στον ιδιόκτητο χώρο της μονής. Και της είπε: «Σκάψτε σε εκείνη και σε εκείνη τη γωνία, πίσω από το μοναστήρι, κοντά στον δρόμο». Περιέγραψε το μέρος σαν να το έβλεπε σε τηλεόραση, ενώ δεν είχε πάει ποτέ εκεί. Η Ηγουμένη σκέφθηκε να τον δοκιμάσει και είπε: «Αλλά, Γέροντα, δεν υπάρχει εκεί δρόμος!» «Μια στιγμή!» της είπε. Και άρχισε να ζωγραφίζει ένα σχέδιο του μοναστηριού στο οποίο της έδειξε τον συγκεκριμένο τόπο. Τότε εκείνη έπεσε στα πόδια του και του ζήτησε συγγνώμη.

Υπάρχουν πολλές τέτοιες περιπτώσεις. Θυμάμαι, για παράδειγμα, μία άλλη Ηγουμένη ενός μεγάλου κοινοβίου, στην Ελλάδα. Αυτή είναι καλή ψάλτρια, αλλά η υγεία της κάπως εύθραυστη. Σε κάποια ολονύχτια αγρυπνία στο μοναστήρι τους, έψαλλε η ίδια. Στη Δοξολογία οι αδελφές έπιασαν πολύ ψηλή βάση. Αυτή τότε σκέφθηκε: «Πώς θα φτάσω τόσο ψηλά; Στο *Άγιος Αθάνατος* θα καταρρεύσω, πρέπει να σταματήσω· μου είναι αδύνατον να ανέβω τόσο ψηλά». Αλλά έκανε το σημείο του Σταυρού, συνέχισε, και τα κατάφερε. Μόλις επέστρεψε στο κελί της, χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο Γέροντας Πορφύριος και το πρώτο που της είπε ήταν: «Ήλθε ο Αθάνατος και απομάκρυνε τον θάνατο και έγινες αθάνατη. Δόξα τω Θεώ!» Γνώριζε τους λογισμούς των ανθρώπων και στην περίπτωση αυτή συνέλαβε τη σκέψη που βασάνιζε τη Γερόντισσα [//439] και της τηλεφώνησε, για να την επιβεβαιώσει και να την παρηγορήσει μετά την αγρυπνία.

Έχω ακούσει τόσο πολλές και διαφορετικές ιστορίες από ανθρώπους, κοινούς φίλους που έρχονταν στο μοναστήρι μας από την Ελλάδα και γνώριζαν τον Γέροντα Πορφήριο. Ήταν πράγματι μεγάλος άγιος, μεγάλος προφήτης.

Ερώτηση 9: Άραγε, ο Γέροντας Σωφρόνιος μιλούσε ποτέ για την κατάσταση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον κόσμο σήμερα;

Απάντηση 9: Ο Γέροντας ήταν κάποιος που είχε πραγματικά διέλθει όλα τα στάδια: πρώτα έζησε ως κοινοβιάτης μοναχός σε μοναστήρι, μετά ως ερημίτης επί οχτώ χρόνια σε σπήλαιο, στη συνέχεια έγινε πνευματικός πατέρας πολλών μοναχών στο Άγιον Όρος, ακολούθως επέστρεψε στην Ευρώπη, και έκανε το δικό του μοναστήρι όπου και διακόνησε ως Ηγούμενος για πολλά χρόνια. Τελικά, τα τελευταία δεκαεννέα χρόνια της ενενηνταεπτάχρονης ζωής του έζησε σχεδόν ως έγκλειστος μέσα στο μοναστήρι.

Έλεγε πολλές φορές ότι είναι τέτοιες οι συνθήκες του σύγχρονου κόσμου, που η ησυχαστική ζωή, όπως ο ίδιος την είχε γνωρίσει στην έρημο, δεν είναι πλέον δυνατή[3]. Αλλά **το μόνο πράγμα που μας έμεινε τώρα είναι η Λειτουργία. Αν τελούμε τη Λειτουργία με ευλάβεια και προσοχή, <u>βρίσκουμε την ίδια χάρη που θα βρίσκαμε και στην ησυχαστική ζωή</u>**. Για τον λόγο αυτό,

[3] Αρχιμ. Σωφρονίου, ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ, σ. 47.

αν φυλάσσουμε [//440] προσεκτικά τη Λειτουργία, υπάρχει ελπίδα για τον ανακαινισμό, και ίσως ακόμη για την αναγέννηση ολόκληρου του κόσμου. Η γενική κρίση που αντιμετωπίζουμε στις μέρες μας –και ενδέχεται να ενταθεί– θα υποχρεώσει πολλούς ανθρώπους να βρουν πνευματική λύση και μπορεί να τους οδηγήσει πίσω στην Εκκλησία. Και αν αυτό συμβαίνει ήδη με μικρό αριθμό ανθρώπων, ο Θεός είναι ικανός να το γενικεύσει[4]. Ήταν πολύ αισιόδοξος, «αν κρατήσουμε τη Λειτουργία», όπως συνήθιζε να λέει.

Ήταν τέλειος άνθρωπος, με ζωή μεγάλης προετοιμασίας επί πολλά χρόνια. Παρ᾽ όλα αυτά, όταν επρόκειτο να τελέσει τη Θεία Λειτουργία, συναρπαζόταν από την αναμονή της από την προηγούμενη ημέρα, έχοντας συνεχώς στον νου του ότι την επαύριο θα παραστεκόταν μπροστά στο θυσιαστήριο του Θεού. Τον γοήτευε και τον συνέπαιρνε η Λειτουργία. Γι᾽ αυτόν η τέλεση της ήταν μεγάλο γεγονός ζωής, και κάθε φορά που την τελούσε ήταν σαν να ήταν η πρώτη του φορά.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος είχε πάθος για τη Θεία Λειτουργία. Έλεγε ότι, αν καταφέρουμε να διατηρήσουμε μερικά στοιχεία της Παραδόσεως μας, θα καταστεί καταφανής η μοναδικότητα της μεταξύ όλων των άλλων παραδόσεων, θρησκευτικών και φιλοσοφικών. Πίστευε ότι δύο βασικές πτυχές της μπορούν να μεταδώσουν τη μοναδικότητα της: η Θεία Λειτουργία και η θεολογία του προσώπου. Θεωρούσε τη Λειτουργία ως την ανώτερη μορφή υποστατικής προσευχής. Αν επίσης κατορθώσουμε να ορίσουμε και να εκφράσουμε τι είναι πραγματικά [//441] το πρόσωπο στην ανθρωπολογία μας, θα καταδειχθεί και η μοναδικότητα της Ορθόδοξης Παραδόσεως.

Ερώτηση 10: Ποια είναι η καλύτερη προετοιμασία για τον ιερέα πριν από την τέλεση της Θείας Λειτουργίας;

Απάντηση 10: Για όλους μας λαϊκούς, μοναχούς και ιερείς ετοιμασία για τη Θεία Λειτουργία είναι η προσωπική μας μετάνοια. Για μας όμως τους ιερείς καλό είναι να προσευχόμαστε κυρίως για να μας δοθεί η χάρη να παρασταθούμε ενώπιον του Κυρίου. Και αυτό φυσικά απαιτεί προετοιμασία.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος μας εφιστούσε συχνά την προσοχή στη μεγάλη παράδοση των παλαιών λαών, των τέκνων των Προφητών και των Δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης. Παρόλο που ήταν νομάδες, είχαν σπουδαία παράδοση. Μας υποδείκνυε, για παράδειγμα, το γεγονός ότι, όταν ο Ιώβ έπασχε και οι φίλοι του, οι θεολόγοι της εποχής του, ήλθαν να τον παρηγορήσουν, κάθισαν απέναντι του και αυτός απέναντι τους και επί επτά ημέρες τήρησαν σιγή (Ιώβ 2,13). Κατά τον Γέροντα ο καθένας στάθμιζε τις καρδιές των άλλων επί επτά ημέρες πριν προφέρουν λόγο. Και την έβδομη ημέρα, όταν τελικά μίλησαν, ο λόγος τους ήταν σαν καταιγίδα. Σαν να βρόντησε τη στιγμή εκείνη ο Θεός της δόξης.

Πριν από μεγάλα γεγονότα η πρέπουσα προετοιμασία είναι πολύ αποτελεσματική. Ο Γέροντας Σωφρόνιος υπογράμμιζε επίσης ότι επί επτά

---

[4] Αρχιμ. Σωφρονίου, Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, σ. 144.

ημέρες πριν από τη Μεταμόρφωση Του ο Κύριος δεν επιτέλεσε κανένα θαύμα και δεν [//442] πρόφερε κανέναν λόγο, αλλά διέσχισε με τους μαθητές Του τη Σαμάρεια με σιωπή, ώσπου έφθασαν στο Όρος Θαβώρ. Τρόπον τινά, προετοίμαζε τους Αποστόλους Του –ιδιαίτερα τους τρεις εκλεκτούς, τους τρεις κορυφαίους Αποστόλους, Πέτρο, Ιάκωβο και Ιωάννη– για τη μεγάλη αποκάλυψη σε αυτούς της δόξας του Προσώπου Του.

Έχοντας κατά νου τα παραπάνω, είναι καλό να καταβάλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια, για να τηρήσουμε λίγο χρόνο σιωπής, ξεκινώντας από το προηγούμενο βράδυ. Γνωρίζω ότι είμαστε όλοι πολύ απασχολημένοι, ακόμη και στα μοναστήρια, αλλά θα έπρεπε να αφιερώνουμε έστω και λίγη ώρα στη μελέτη του λόγου του Θεού και στην επίκληση του Ονόματος Του με την προσδοκία της κοινωνίας του Σώματος και Αίματος Του. Αυτοί είναι δύο τρόποι που μας χάρισε ο Κύριος για την οικοδόμηση της καρδιάς μας ως ναού του Αγίου Πνεύματος, της Θεότητας Του. Αν περάσουμε λίγη ώρα ενδιατρίβοντας στον λόγο Του και στην επίκληση του Ονόματος Του, η μετοχή μας στο μυστήριο θα αποβεί πιο καρποφόρα. Ο Κύριος διαβεβαίωσε τους μαθητές Του: «Ήδη υμείς καθαροί εστε δια τον λόγον όν λελάληκα υμίν» (Ιωάν. 15,3). Το ίδιο είπε και στον απόστολο Πέτρο, όταν εκείνος αρνήθηκε να του πλύνει ο Κύριος τα πόδια: «Ο λελουμένος ου χρείαν έχει ή τους πόδας νίψασθαι, αλλ' έστι καθαρός όλος» (Ιωάν. 13,10).

Γι' αυτό οφείλουμε να αφιερώνουμε λίγη ώρα στον λόγο Του και στην επίκληση του Ονόματος Του, ούτως ώστε να λάβουμε κάποια κάθαρση. Ο λόγος του Θεού και η επίκληση του Ονόματος Του θα αφήσουν μέσα μας τα [//443] ευώδη αποτυπώματα της παρουσίας Του και της ειρήνης Του. Όταν την επόμενη μέρα θα μετάσχουμε στο Σώμα και το Αίμα Του Εκείνος θα προσθέσει στα ίχνη αυτά το πλήρωμα του αγιασμού Του. Η Λειτουργία, όπως κάθε εορτή του λειτουργικού κύκλου, ξεκινά στο τέλος της προηγούμενης ημέρας. Είναι όντως καλό να αρχίζουμε την προετοιμασία μας από την προηγούμενη ημέρα και να επικεντρώνουμε τον νου μας στη Θεία Λειτουργία. Οφείλουμε να επινοούμε τρόπους: «Πώς θα μπορέσω να παραστώ αύριο με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστε ο Κύριος να ευαρεστηθεί να με δεχθεί;» Και αν μελετήσουμε τον λόγο Του με την ένταση αυτή, κάποιος στίχος μπορεί να αναφλεχθεί στην καρδιά μας, ικανός να μας προετοιμάσει για την παράσταση μας ενώπιον Του στη Λειτουργία της επομένης.

Ερώτηση 11: Θα μπορούσατε να μας αναφέρετε μερικά από τα πρώτα σας βήματα, πιθανόν και κάποιες μυλόπετρες που συναντήσατε στην οδό προς το δικό σας χάρισμα της πνευματικής πατρότητας;

Απάντηση 11: Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος αναφέρει κάπου ότι ο Θεός δεν δημιούργησε αφέντες και δούλους αλλά πατέρες και υιούς, και ότι οι αληθινοί υιοί με τη σειρά τους γίνονται πατέρες. Συνεπώς, πριν καταστούμε πατέρες και πριν αξιωθούμε να δώσουμε γέννηση σε άλλους, οφείλουμε πρώτα να γίνουμε υιοί. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να διέλθουμε από περίοδο μαθητείας, πρέπει να μάθουμε την ταπείνωση υποτασσόμενοι σε πνευματικό πατέρα και να είμαστε έτοιμοι κατά καιρούς να βαστάζουμε λίγη αισχύνη ταπεινώνοντας τον

εαυτό [//444] μας ενώπιον του, για να δεχθούμε τη διαπαιδαγώγηση του. Με τον τρόπο αυτό, χωρίς να το συνειδητοποιούμε, κάθε φορά που θα συναντιόμαστε με τον πνευματικό μας πατέρα, θα λαμβάνουμε κάποιο εφόδιο. Έπειτα από ορισμένα χρόνια –εξαρτάται από την ένταση με την οποία ζούμε όλο το διάστημα αυτό της μαθητείας– όλα τα κομμάτια αυτά θα συναρμολογηθούν και θα δημιουργήσουν ένα θαυμάσιο ψηφιδωτό. Δηλαδή θα κατεργασθούν μέσα μας μία θεωρία, με τη βοήθεια της οποίας θα μπορούμε να ζήσουμε.

Δεν υπάρχουν ειδικές συνταγές. Υπάρχει μαθητεία, υπακοή. Ριχνόμαστε απλώς σε ένα πέλαγος και πρέπει να κολυμπήσουμε, για να φθάσουμε στην ακτή. Πρέπει πάνω απ' όλα να διδαχθούμε την ταπείνωση στη σχέση μας με τον πνευματικό μας πατέρα. Πρέπει να μάθουμε να βλέπουμε τα όρια μας και τις αδυναμίες μας, ώστε να είμαστε σπλαγχνικοί προς όσους έρχονται σε μας. Δεν πρέπει να νομίσουμε ότι απλώς, επειδή γίναμε πνευματικοί πατέρες, γνωρίζουμε τα πάντα ή είμαστε σε θέση να κάνουμε τα πάντα. Επιπλέον, ακόμη και όταν θα έχουμε γίνει πνευματικοί πατέρες, δεν πρέπει να σταματήσουμε να είμαστε υποτακτικοί, γιατί όλοι είμαστε υποτακτικοί· «είς γαρ ημών εστιν ο Διδάσκαλος, ο Χριστός» (Ματθ. 23,8, 10). Είναι αδύνατον να επιβιώσουμε ως πνευματικοί πατέρες χωρίς σημείο αναφοράς μέσα στην Εκκλησία, ιδιαίτερα στις ημέρες μας, στην κατάσταση του σύγχρονου κόσμου μέσα στον οποίο ζούμε. Οφείλουμε να είμαστε «αμετάπτωτοι», ως άγγελοι, αλλά δεν είμαστε. Αν όμως έχουμε σημείο [//445] αναφοράς, θα είμαστε πιο συνεσταλμένοι, και ο φόβος αυτός θα μας συνετίζει, επειδή θα μας διδάσκει να προτιμούμε τα αιώνια από τα επίγεια.

Ένας άλλος τρόπος είναι να προσπαθούμε να μελετούμε τις Γραφές με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επιμέλεια. Μερικές φορές αμελούμε τη μελέτη τους. «Ο λόγος του Χριστού ενοικείτω εν υμίν πλουσίως» (Κολ. 3,16), παροτρύνει ο απόστολος Παύλος. Θα έπρεπε να αναφερόμαστε στον λόγο του Θεού συνεχώς. Δεν υπάρχει τίποτα καλύτερο· μάλιστα σε δύσκολες στιγμές αυτός είναι η καθοδηγητική μας δύναμη. Είναι ανάγκη ο λόγος του Θεού να ενοικεί μέσα μας σε αφθονία, και όποτε χρειαζόμαστε βοήθεια, θα δίνουμε στον Θεό την ευκαιρία να ζωοποιεί ό,τι έχουμε αποθησαυρίσει μέσα μας. Στη συνέχεια μπορούμε να προσφέρουμε τη γνώση αυτή στον πλησίον μας για τη δική του οικοδομή και έμπνευση.

Όταν έγινα πνευματικός πατέρας, ο Γέροντας Σωφρόνιος με συμβούλευσε: «**Μην έχεις εμπιστοσύνη σε όσα έχεις ακούσει από άλλους ή σε υπέροχες διηγήσεις που τυχόν έχεις ακούσει ή διαβάσει και ενδεχόμενως σε εντυπωσίασαν**. **Όταν είσαι με ανθρώπους, φέρε τον νου σου στην καρδιά σου και προσευχήσου μυστικά να σου δώσει ο Θεός έναν λόγο τη συγκεκριμένη εκείνη στιγμή**. Αν το τηρήσεις αυτό, αν φροντίσεις ώστε η προσευχή να προηγείται του λόγου που θα προφέρεις, ο Θεός θα έχει πάντοτε μερίδιο στον λόγο σου». Μερικές φορές ο λόγος δίνεται ξεκάθαρα από τον Θεό, αλλά και αν δεν μεταδίδεται εξ ολοκλήρου από Αυτόν, πάλι το γεγονός ότι επικαλεσθήκατε [//446] προκαταβολικά το Όνομα Του σημαίνει ότι φέρει την ευλογία Του. Επειδή φέρουμε το χάρισμα της ιερωσύνης, αν ζητήσουμε με πίστη από τον Θεό να μας δώσει ένα λόγο κάθε φορά που μιλούμε –«επίστευσα, διό ελάλησα» (Ψαλμ.

115,1), – τότε πραγματικά θα εκπλαγούμε από το τί μπορούμε να πούμε στους ανθρώπους. Θα εκπλαγούμε, γιατί την ώρα εκείνη ο Θεός θα μας δώσει «στόμα και σοφία» (Λουκ. 21,15), όπως υποσχέθηκε στο κατά Λουκάν Ευαγγέλιο. Είπε ότι, όταν οδηγηθούμε στο δικαστήριο, δεν ωφελεί να προμελετούμε την απολογία μας, αλλά θα μας δοθεί λόγος, του οποίου την αλήθεια ο αντίπαλος μας δεν θα είναι σε θέση να αμφισβητήσει. Επομένως, αν ζητούμε λόγο, θα μας δοθεί λόγος, ο οποίος σε πρώτη φάση θα βοηθεί εμάς τους ίδιους και στη συνέχεια όποιον στρέφεται σε μας.

Θυμάμαι μια κυρία, την οποία θαύμαζα, γιατί συχνά με βοηθούσε, όταν είχα ανθρώπους με προβλήματα· ήταν πάντοτε έτοιμη να προβεί σε απίστευτες ενέργειες. Μια φορά είχα πρόβλημα με έναν νεαρό άνδρα που ήταν ναρκομανής: τον πήρε στο σπίτι της για έξι μήνες, μέχρι πυο ξεπέρασε τη δυσκολία, συνήλθε και ήταν σε θέση να επανενταχθεί στη ζωή και να νυμφευθεί. Δόξα τω Θεώ, μέχρι τώρα είναι πολύ καλά· έχει και τρία παιδιά. Μια ημέρα ήλθε και μου είπε: «Δεν ξέρω τι συμβαίνει, αλλά προσεύχομαι και η ψυχή μου δεν βρίσκει ειρήνη. Εξετάζω τη συνείδηση μου και δεν μπορώ να εντοπίσω που έχω σφάλλει. Σας παρακαλώ, πείτε μου τι να κάνω». Δεν ήξερα τι να της απαντήσω. Εκείνη τη στιγμή βοήθησε ο Θεός και [//447] της είπα: «Δεν φτάνει μόνο να εξετάζουμε τον εαυτό μας, να εμπιστευόμαστε στις δικές μας εκτιμήσεις και να βλέπουμε τον εαυτό μας άμεμπτο. Οφείλουμε να εξετάζουμε την κατάσταση μας κάτω από το φως των εντολών του Θεού, για να δούμε πώς μας θέλει Εκείνος. Γι’ αυτό προσευχηθείτε σε Εκείνον λέγοντας: «Κύριε, εκ των κρυφίων μου καθάρισον με». Προσευχηθείτε με τον τρόπο αυτό, και θα σας αποκαλύψει ο Θεός τι συμβαίνει». Η γυναίκα αυτή έφυγε και ξαναήλθε μετά από τρεις ημέρες, για να μου πει: «Τώρα γνωρίζω. Ο Θεός μου έδειξε που έσφαλα», και μου εξομολογήθηκε τί ήταν. Είχα διαβάσει πολλές φορές τον στίχο αυτό στους Ψαλμούς (Ψαλμ. 18,13), αλλά ποτέ δεν τον είχα χρησιμοποιήσει ούτε είχα σκεφθεί γι’ αυτόν. Και ακριβώς τη στιγμή εκείνη ο Θεός μου τον έδωσε, για να της τον μεταφέρω.

Έχω ακούσει για παρόμοια συμβάντα από γνωστούς μου ιερείς και είμαι σίγουρος ότι και εσείς οι ίδιοι γνωρίζετε αναρίθμητες περιπτώσεις, όταν εξαιτίας της υπερκόσμιας χάριτος της ιερωσύνης που αξιωθήκαμε από τον Κύριο, ο λόγος Του έρχεται σε παρόμοιες περιπτώσεις – όχι γιατί το αξίζουμε, αλλά για χάρη όσων ζητούν τη συμβουλή μας στο Όνομα Του. Γι’ αυτό, **ας έχουμε την τόλμη να μην εναποθέτουμε την πεποίθηση μας σε ό,τι έχουμε διαβάσει ή ακούσει από άλλους**. **Ο Γέροντας Σωφρόνιος μου είχε συστήσει να μην εμπιστεύομαι ακόμη και λόγους που είχα δώσει ο ίδιος παλαιότερα σε ανθρώπους και βοηθήθηκαν από αυτούς, αλλά σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να ζητώ από τον Θεό κατάλληλο λόγο**. [//448] Ίσως να μην κατορθώσουμε στην αρχή να το κάνουμε όπως πρέπει, αλλά **αν δεν το επιχειρούμε, δεν θα μάθουμε ποτέ**. Το λειτούργημα μας αποβαίνει αληθινά προφητικό, όταν η προσευχή προηγείται όσων λέμε και πράττουμε. Πώς αρχίζουμε; Όταν έθεσα το ερώτημα αυτό στον Γέροντα Σωφρόνιο, μου απάντησε: «Όλα αρχίζουν από εδώ!» φέρνοντας συγχρόνως τα δάχτυλα του στο μέτωπο του, για να κάνει το σημείο του Σταυρού.

Η απάντηση του ήταν πολύ πρακτική, χωρίς πολλή θεωρία: «Όλα αρχίζουν από εδώ!»

Ερώτηση 12: Είπατε ότι προσφέροντας τη Λειτουργία εισαγόμαστε στην αρχιερατική προσευχή του Χριστού. Μπορώ να μεταχειριστώ μια ιστορία, για να φθάσω στο ερώτημα μου;

Περίπου πριν από έξι μήνες είχα πάει στο νοσοκομείο, για να επισκεφθώ κάποιον από την ενορία μου. Καθώς έβγαινα από την πόρτα του δωματίου, με συνάντησε τυχαία μιά νέα γυναίκα και μου είπε: «Πάτερ, μπορείς να ευλογήσεις το μωρό μου;» Φυσικά δέχθηκα ευχαρίστως, και εκείνη με οδήγησε στο μαιευτήριο. Ανυπομονούσα να αξιοποιήσω την ευκαιρία, αλλά συζητώντας μαζί της συνειδητοποίησα ότι γι' αυτήν ήταν ταυτόχρονα καιρός χαράς αλλά και μεγάλης τραγωδίας. Η ζωή της ήταν εντελώς ακατάστατη: ναρκωτικά, το μωρό που μόλις απέκτησε ήταν του φίλου της και όχι του συζύγου της, είχε συλληφθεί, γιατί η αστυνομία ανακάλυψε ναρκωτικά στο σπίτι της, που ανήκαν στον φίλο της, αλλά η κοπέλα πήρε πάνω της την ενοχή, γιατί αλλιώς εκείνος θα πήγαινε στη φυλακή για πολύ καιρό. Άλλωστε και η [//449] ίδια ήταν χρήστης ναρκωτικών ουσιών στο παρελθόν. Μου είπε: «Το μωρό είναι το μοναδικό πράγμα που έχω στη ζωή μου που είναι εντελώς άχρηστη». Ήταν τελείως καταρρακωμένη. Είπε: «Νομίζω ότι θα μου πάρουν το μωρό, εξαιτίας όσων έκανα». Ευλόγησα το μωρό της, προσευχήθηκα γι' αυτήν και της είπα: «Θα επιστρέψω αύριο να δω πως είστε». Αλλά όταν πήγα την επομένη, έμαθα ότι την είχαν ήδη πάρει. Είχε φύγει και δεν μπορούσαν κάν να μου πουν το όνομα της. Απλώς είχε φύγει.

Σας είπα όλα αυτά για να φθάσω στο ερώτημα μου. Αν στην Εκκλησία την ώρα της Θείας Λειτουργίας δεν προσευχόμαστε μόνο για τους εαυτούς μας αλλά για όλο τον κόσμο, είναι πράγματι αλήθεια ότι οι ευχές μας είναι κατά διαφόρους τρόπους αποτελεσματικές, δραστικές για τους ανθρώπους του έξω κόσμου που είναι διαλυμένοι χωρίς περιθώρια διορθώσεως; Οι προσευχές μας φθάνουν και στους ανθρώπους αυτούς;

Απάντηση 12: Νομίζω ότι είπατε μια μεγάλη αλήθεια, Πάτερ! Συνειδητοποιώ ότι, όταν είσαι ιερέας και προσεύχεσαι για τον εαυτό σου, ο Θεός μπορεί να φανεί ότι κωφεύει! Αλλά όταν προσευχόμαστε για άλλους, εισακούει, είναι παρών και ευαρεστείται πάρα πολύ, όταν ευχόμαστε για τους συνανθρώπους μας, γιατί αυτή είναι η φύση της διακονίας μας. Όταν μας έρχεται προσευχή για κάποιον, πρέπει να επιμείνουμε σε αυτήν, γιατί αυτό είναι ένδειξη ότι ο Θεός θέλει να βοηθήσει το πρόσωπο για το οποίο ευχόμαστε»[5]. Ο Θεός επιθυμεί μόνο κάποια συνεισφορά εκ μέρους μας, προκειμένου να αντισταθμίσει τον ανθρώπινο [//450] παράγοντα, χωρίς τον οποίο δεν θα ενεργήσει. Κατά συνέπεια, αν, όταν προσευχόμαστε για κάποιον, η προσευχή μας ενεργείται με δύναμη, οφείλουμε να προσευχηθούμε γι' αυτόν έως τέλους, και τότε ο Θεός θα δείξει το μέγα Του έλεος.

[5] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 582.

Ερώτηση 13: Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος είπε ότι θα σωθεί ένας στους χίλιους εξομολόγους. Για κάποιον που προσέρχεται στο μυστήριο της ιεράς εξομολογήσεως ποιά θα μπορούσε να θεωρηθεί κακή συμβουλή, συμβουλή που θα λυπούσε τον Κύριο;

Απάντηση 13: Ξέρω ότι η ιερωσύνη είναι πολύ επικίνδυνο πράγμα και γνωρίζω τον λόγο του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου που λέει: «Δεν νομίζω ότι πολλοί ιερείς σώζονται».

Εντούτοις γνωρίζουμε ότι ο Κύριος είπε πως ό,τι είναι αδύνατο για τον άνθρωπο είναι δυνατό για τον Θεό. Και πιστεύουμε στον λόγο αυτό, πιστεύουμε ότι θα κάνει το αδύνατο, δηλαδή θα σώσει ακόμη και ανθρώπους σαν εμάς. Αλλά δεν πρέπει να λησμονούμε επίσης τους λόγους Του στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο ότι, αν δεν πέσει ο σπόρος του σιταριού στο έδαφος και δεν πεθάνει, δεν θα καρποφορήσει (Ιωάν. 12,24). Συνεπώς δεν πρέπει να λυπόμαστε τον εαυτό μας, αλλά να σπέρνουμε με ελπίδα. Το λειτούργημα μας είναι κατεξοχήν διακονία του λόγου. Πρέπει να σπέρνουμε με ελπίδα· και όποιος σπέρνει με ευλογίες, θα θερίσει ευλογίες. Όποιος πάλι σπέρνει με φειδώ, θα θερίσει με φειδώ.

[//451] Είναι καλό να αξιοποιούμε κάθε ευκαιρία που μας παρουσιάζεται, για να σπέρνουμε τον λόγο του Θεού και να μην περιμένουμε απλώς μέχρι να έλθει η Κυριακή, για να κάνουμε το κήρυγμα της Κυριακής για πέντε ή δέκα λεπτά. Ας κάνουμε μάλλον όπως ο πατήρ (Ν), όταν είπε λίγα λόγια στη γυναίκα εκείνη που του ζήτησε να ευλογήσει το παιδί της. Για παράδειγμα, όταν οι άνθρωποι μετά τη γέννηση του παιδιού τους το φέρνουν για σαραντισμό, οφείλουμε να πούμε λίγα λόγια. Μπορούμε να τους πούμε για παράδειγμα: «Τώρα παρουσιάζετε το παιδί σας στον Θεό, και ο Θεός σας το επιστρέφει. Το προσφέρετε στον Θεό, και ο Θεός σας το αντιπροσφέρει, και στο εξής θα είστε οικονόμοι της ανατροφής του, για την οποία θα λάβετε ανταμοιβή. Γι' αυτό αναθρέψτε το παιδί με φόβο Θεού και διαπαιδαγωγήστε το κατά το θέλημα Του, για να λάβετε την αμοιβή σας». Μπορεί να βρούμε άλλα λόγια· υπάρχουν αναρίθμητοι τρόποι, για να τους ενθαρρύνουμε. Αλλά όπως και αν έχει το πράγμα, είτε έρχονται για γάμο είτε για βάπτιση, πρέπει να τους δίνουμε έναν λόγο. Η περίπτωση του Βαπτίσματος συνιστά εξαιρετική ευκαιρία, για να πούμε κάτι. Αλλά δεν πρέπει επίσης να το παρακάνουμε. Ένας συνοπτικός, ξεκάθαρος και εμπνευσμένος λόγος θα είναι πιο ωφέλιμος από τα πολλά λόγια. Πάντοτε όμως πρέπει να λέμε κάτι. Ιδίως οι σύγχρονοι άνθρωποι αναζητούν τον λόγο.

[//452]

[//453]

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟ

Εγώ σήμερον γεγέννηκα Σε
(Ψαλμ. 2,7)

[//454]

[//455]

18 – Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ: Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΒΛΕΠΟΥΜΕ τον Κύριο να θεραπεύει ανθρώπους λυτρώνοντας τους από τις ολέθριες επιπτώσεις της αμαρτίας. Ήλθε στη γη, για να καταλύσει τα έργα του διαβόλου και να εξαλείψει τον θάνατο, ο οποίος εξ αρχής δεν υπήρχε στο θέλημα Του. Ο Θεός δεν θα μπορούσε ποτέ να προορίσει τον άνθρωπο, το πιο θαυμάσιο από όλα τα δημιουργήματα Του, για τον θάνατο. Έκτισε τον άνθρωπο κατ' εικόνα Του, για να γίνει όμοιος Του κατά χάριν. Τον δημιούργησε για την αφθαρσία και όχι για τον θάνατο, ο οποίος εισέβαλε στην ανθρώπινη ζωή ως επίβουλος. Είναι αλήθεια βέβαια ότι η δική μας παράβαση άνοιξε τη θύρα για την είσοδο του θανάτου. Οι Πατέρες ωστόσο αναφέρουν ότι η δίκαιη κρίση του Θεού επέτρεψε από αγαθότητα την παρουσία του στη ζωή μας, ώστε η κακία και τα πάθη να μη γίνουν αθάνατα μέσα μας. Ο θάνατος είναι «η τιμωρός δύναμι», όπως λέει ο άγιος Μάξιμος[1], που μας καθιστά ικανούς να συναισθανθούμε, να σκεφθούμε σωστά και να αναζητήσουμε την οδό της σωτηρίας, την οδό της ζωής που είναι ο Ίδιος ο Χριστός.

Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε το μυστήριο [//456] του θανάτου. Μετά την πτώση του Αδάμ εισήλθε στην ανθρώπινη ζωή ο νόμος της αμαρτίας, και έκτοτε όλοι οι άνθρωποι υποτάχθηκαν στα πάθη. Ο άνθρωπος αρχίζει τη ζωή του μέσα σε οδύνη και σταδιακά, καθώς πορεύεται κάτω από το τυραννικό καθεστώς των παθών, αναπτύσσεται μέσα του απέχθεια προς το θέλημα του Θεού. Όσο όμως απειθεί στη ζωοποιό βουλή του Θεού και ενδίδει στα πάθη, τόσο παραδίδεται στον θάνατο. Η ίδια η έλευση μας στον κόσμο αυτό συνοδεύεται από αμαρτία (Ψαλμ. 50,7). Κυοφορεί δηλαδή μέσα της τον θάνατο. Πράγματι, όλα όσα φέρουν μέσα τους το σπέρμα της φθοράς και του θανάτου, θα καταλήξουν στη «δίκαιη» και «νόμιμη» ανταπόδοση του θανάτου. Αλλά ο θάνατος, εκτός από τιμωρός δύναμη, ενεργεί ακόμη βιαιότερα κρατώντας ως τύραννος τον άνθρωπο στα νύχια του φόβου. Καθώς πλάσθηκε για την αιώνια ζωή, είναι φυσικό να συνυπάρχουν μέσα του ο πόθος για την αθανασία μαζί με τον φόβο του θανάτου.

---

[1] Μαξίμου του Ομολογητού, ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ, Ερώτησις ξα', PG 90, 628.

Ο νόμος του θανάτου εισέβαλε στη ζωή του ανθρώπου με τη δική του παρανομία, και η ανθρώπινη ζωή δεν στρέφεται πλέον με φυσικό τρόπο προς την αθανασία. Ο πόθος για την αθανασία παραμένει ισχυρός, αλλά η σκιά της θνητότητας μας είναι εξίσου αληθινή. Μέσα στην αγωνία του ο άνθρωπος επινοεί τρόπους αποδράσεως από την οδυνηρή πραγματικότητα του θανάτου αναζητώντας καταφύγιο στα πάθη. Αλλά με τη στάση του αυτή βυθίζεται βαθύτερα στην αμαρτία, και ο θάνατος προβάλλει ολοένα πιο τυραννικός. Ως εκ τούτου η ανθρώπινη κατάσταση [//457] χαρακτηρίζεται από έναν τραγικό φαύλο κύκλο. Ο άνθρωπος, προκεμένου να ζήσει ενάντια στην απειλή του θανάτου, επιζητεί την ηδονή των παθών σε μια απατηλή απόπειρα να παρατείνει την πρόσκαιρη αυτή ζωή και να της αποδώσει σκοπό. Έτσι όμως περιπλέκεται όλο και περισσότερο στην ανυπόφορη απειλή και κυριαρχία του θανάτου. Όσο περισσότερο αμαρτάνει, τόσο πιο πολύ υπερισχύει ο θάνατος. Όπως λέει η Γραφή, ο θάνατος είναι ο μεγαλύτερος εχθρός του ανθρώπου. Ο άνθρωπος υπόκειται στη δουλεία της αμαρτίας, ακριβώς εξαιτίας του φόβου του θανάτου· προσπαθώντας να τον καταπολεμήσει λανθασμένα γίνεται ολοένα και πιο φίλαυτος. Προκειμένου να επιβιώσει γίνεται ικανός για κάθε έγκλημα[2].

Πώς θα μπορούσαμε να λυτρωθούμε από τον κύκλο αυτό: Πάθος – αμαρτία – θάνατος; Ο Θεός, με την παντοδύναμη και ανεξιχνίαστη σοφία Του, μας χάρισε καινούργια αφετηρία. Ήλθε Νέος Άνθρωπος, του Οποίου η αρχή δεν είχε προπομπό την ηδονή των παθών, και ο Οποίος, κατά συνέπεια, δεν ήταν δίκαιο ή φυσικό να υποστεί τον θάνατο, το επιτίμιο της αμαρτίας, αλλά, αν το επιθυμούσε, θα μπορούσε να παραδώσει τον Εαυτό Του εκούσια σε αυτόν. Στην περίπτωση αυτή, η τελευτή Του, ως τελείως άδικη, θα αποτελούσε καταδίκη του ίδιου του θανάτου και ολοσχερή κατάργηση της τυραννίας του εχθρού πάνω στο ανθρώπινο γένος.

Η νέα αυτή απαρχή εγκαινιάσθηκε και ολοκληρώθηκε από τον Ίδιο τον Χριστό. Έλαβε την ανθρώπινη φύση μας «ουκ εξ αιμάτων, ουδέ εκ θελήματος σαρκός, ουδέ εκ [//458] θελήματος ανδρός, αλλ' εκ Θεού» (Ιωάν. 1,13), δηλαδή εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου. Η σύλληψη και η γέννηση Του εξαιρέθηκαν από τη φθορά της αμαρτίας, όπως καθοριζόταν από τον παλαιό νόμο, και ως εκ τούτου ο Υιός του Θεού –«γεννηθείς εκ Παρθένου»– δεν υπόκειτο στη θνητότητα. Ως Θεός ήταν ελεύθερος από την αμαρτία, και επομένως δεν ήταν αναγκαίο να πεθάνει. Ωστόσο, με τη δική Του ελεύθερη θέληση και από τέλεια υπακοή προς τον Πατέρα Του, ο Χριστός δέχθηκε τον θάνατο μας κατά σάρκα, χωρίς να έχει γευθεί ποτέ αμαρτία, όπως ο Ίδιος είπε με την αγία παρρησία Του: «Τις εξ υμών ελέγχει με περί αμαρτίας;» (Ιωάν. 8,46) Είναι, πράγματι, «ο άμωμος και άσπιλος Αμνός του Θεού, ο αίρων την αμαρτίαν του κόσμου».

Ο θάνατος, ως εχθρός, εξαπατήθηκε και κατάπιε τον Κύριο του ουρανού και της γης, για να συντελεσθεί τότε το μεγαλύτερο από όλα τα θαύματα. Ο

---

[2] Α' Κορ. 15,26 και Εβρ. 2,15.

θάνατος του Χριστού, εντελώς άδικος, αφύσικος και στερημένος από κάθε ενοχή, κατάργησε το κράτος του δικαίου θανάτου που εισέβαλε ως παράσιτο στη ζωή από την αμαρτία που προηγήθηκε. Ο θάνατος αυτός καταδικάσθηκε και κατατροπώθηκε από τη θεϊκή δύναμη της ζωής. Ο Χριστός υπέστη στη θέση μας εκούσιο και πραγματικό θάνατο, αλλά ως αναμάρτητος ήταν αδύνατον να γευθεί τη φθορά του. Ο Θεός δεν επέτρεψε στον Όσιο Του «ιδείν διαφθοράν»[3] μέσα στο μνήμα και Τον ανέστησε την τρίτη ημέρα. Υφιστάμενος [//459] τον άδικο θάνατο Του από αγάπη για μας, ελεύθερα, εκούσια και αναμάρτητα, ο Ιησούς Χριστός θριάμβευσε πάνω στον δικό μας δίκαιο θάνατο απόλυτα και ολοτελώς, και μέσα στην άφατη αγαθότητα Του μοιράζεται ελεύθερα μαζί μας την ίδια ακριβώς νίκη ως αιώνια κληρονομιά μας.

Όσοι κατά το πνεύμα προσκολλώνται στον Χριστό, αναγεννώνται δια του Αγίου Πνεύματος. Ζουν σύμφωνα με τον νέο νόμο του Χριστού, στον Οποίο η καινή ζωή αρχίζει με τον θάνατο ως προς την αμαρτία και την κατάργηση της φιληδονίας. Πεθαίνοντας εκούσια ως προς τον εαυτό τους χάριν της εντολής του Θεού, θα γεννηθούν στην αιώνια ζωή της Αναστάσεως Του. Για τον λόγο αυτό η πνευματική αναγέννηση του ανθρώπου συνίσταται ουσιαστικά στην κληρονόμηση της νίκης του Χριστού πάνω στον διάβολο, στην αμαρτία και στον θάνατο.

Στο Άγιο Βάπτισμα «ενδυόμαστε τον Χριστό», δηλαδή την ανθρώπινη φύση Του, στην οποία ενοικεί το πλήρωμα της θεότητας Του σωματικώς. Για να το θέσουμε διαφορετικά, ενδυόμαστε την αθανασία Του. Οι Πατέρες λένε χαρακτηριστικά ότι, αν ένας άνθρωπος μετά το Βάπτισμα του παρέμενε αναμάρτητος, δεν θα πέθαινε ποτέ με φυσικό θάνατο, γιατί όπου εξαλείφθηκε η αμαρτία, ως επακόλουθο καταργήθηκε και ο θάνατος. Ο Κύριος εντούτοις, μέσα στην άπειρη σοφία της Πρόνοιας Του, επέτρεψε στους Αγίους Του (ακόμη και στην Υπεραγία Μητέρα Του) να δοκιμάσουν τον θάνατο ώστε με την τελευτή τους, όπως και με τη δική Του, ο θάνατος δίκαια να καταδικασθεί ως άδικος. Η Θεομήτωρ ουδέποτε αμάρτησε ούτε και με τη σκέψη Της, αλλά δεν εξαιρέθηκε [//460] από την κοινή μοίρα του ανθρώπινου γένους. Άλλωστε δεν ήταν δυνατόν να έχει ακολουθήσει οδό διαφορετική από εκείνη του Υιού Της. Όταν πεθαίνουμε, φυλάσσοντας την πιστότητα μας στην εντολή του Θεού, σταυρώνοντας τον εαυτό μας εκούσια και με την επιθυμία να ζήσουμε σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, ο θάνατος μας συνιστά επίσης καταδίκη του θανάτου που προήλθε από την αμαρτία. Με τη χάρη του Θεού τότε ο αιώνιος θάνατος καθίσταται άδικος ακόμη και για μας τους αμαρτωλούς. Κατεβαίνουμε στο μνήμα λαμβάνοντας μαζί μας το εχέγγυο της Αναστάσεως του Χριστού. Και την ημέρα της Δευτέρας Παρουσίας Του, μόλις ηχήσει η σάλπιγγα του Αρχαγγέλου, θα αναστηθούμε από τον τάφο με πνευματικά σώματα και θα αρπαχθούμε πάνω σε νεφέλες «εις απάντησιν του Κυρίου εις αέρα, και ούτω πάντοτε συν Κυρίω εσόμεθα» (Α΄ Θεσ. 4,16-17).

---

[3] Ψαλμ. 15,10· 48,10· Πράξ. 2,27, 31· 13,34-37.

«Θαρσείτε, εγώ νενίκηκα τον κόσμον», λέει ο Κύριος (Ιωάν. 16,33). Η νίκη Του είναι δική μας κληρονομιά. Μας δόθηκε το Σώμα Του, με το οποίο και δια του οποίου ο Χριστός κατάργησε τον θάνατο. Με το Σώμα και το Αίμα Του τρεφόμαστε την ουράνια βρώση και πόση. Κατά τον τρόπο αυτό υπερνικάται μέσα μας ο θάνατος, αφού το Σώμα και το Αίμα Του, πεπληρωμένα από τη ζωή Του, είναι το αντίδοτο της θνητότητας μας. Ο Κύριος μας απένειμε τη νίκη Του ως αθάνατη κληροδοσία, χορηγώντας μας την αιώνια ζωή μαζί Του.

[//461]

19 – ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΔΙΟ της πνευματικής ζωής, σε σύγκριση με το πρώτο, είναι κατά πολύ πλουσιότερο, από την άποψη ότι η χάρη του Θεού ενοικεί τώρα μέσα μας μόνιμα και σταθερά για την αιωνιότητα. Επακολουθεί ως επισφράγισμα του αγώνα που διεξήχθηκε ενάντια στο κράτος του θανάτου. Όσο ο άνθρωπος κατακρατείται από τον νόμο της αμαρτίας, συστενάζει κατά τον Απόστολο με όλη την εκπεσμένη ανθρωπότητα: «Ταλαίπωρος εγώ άνθρωπος! Ποιος θα με ελευθερώσει από το σώμα αυτό το καταδικασμένο σε θάνατο;» (Ρωμ. 7,24) Αλλά εμείς, «όσοι από τον φόβο του θανάτου, ήμασταν υποδουλωμένοι καθ' όλην τη ζωή μας» (Εβρ. 2,15), λυτρωθήκαμε τώρα με τη χάρη του Θεού: «Εμείς γνωρίζουμε ότι έχουμε μεταβεί από τον θάνατο στη ζωή» (Α' Ιωάν. 3,14). Τώρα είμαστε σε θέση να φωνάξουμε: «Καταβροχθίστηκε ο θάνατος και νικήθηκε. Πού είναι, θάνατε, το κεντρί σου; Πού είναι, άδη η νίκη σου;» (Α' Κορ. 15,54-55).

Έχοντας αθλήσει με δικαιοσύνη και νομιμότητα, σύμφωνα με τους όρους που υπαγορεύθηκαν από το μυστήριο της παιδείας του Κυρίου, ο άνθρωπος αποκτά τώρα στην κυριότητα του όλα τα πλούτη που του είχε εμπιστευθεί ο Θεός στην αρχή, και τα οποία δεν δικαιούνταν, λόγω [//462] της αποξενώσεως του από τον Κύριο. Το δεύτερο στάδιο έχει τεράστια αξία, διότι πλουτίζει τον άνθρωπο με την εμπειρία του κρίματος του θανάτου. Και ενώ αυτός μετέρχεται όλες τις ενυπάρχουσες σε αυτό δυσκολίες, καθαίρεται από την υπερήφανη ροπή προς την αυτοθέωση και αποσπάται από καθετί κτιστό. Η οδύνη όλης αυτής της διεργασίας ανοίγει την καρδιά του στη χάρη του Θεού.

Η άρση της χάριτος, όπως και αν εξετασθεί ή περιγραφεί, υπηρετεί πολλούς σκοπούς. Ορισμένοι Άγιοι, έχοντας εγκαρτερήσει στις δοκιμασίες του δεύτερου σταδίου και αφού γεύθηκαν τα πνευματικά οφέλη του, έφθασαν στο σημείο να ζητήσουν από τον Θεό να απομακρυνθεί πάλι από αυτούς, για να τους δοθεί η ευκαιρία να Του επιδείξουν ακόμη μεγαλύτερη αφοσίωση «εν μέσω σκιάς θανάτου» (Ψαλμ. 22,4). Τέτοια αυταπάρνηση συναντούμε στον βίο του αγίου Ιωάννου του Κολοβού, ενός από τους Πατέρες της ερήμου[1]. Μετά την υπερνίκηση των παθών αισθάνθηκε ότι είχε εξασθενήσει η ένταση της προσευχής που είχε γνωρίσει τον καιρό της πάλης. Ικέτευσε τότε τον Θεό να παραχωρήσει την επιστροφή των παθών του, ώστε να εντείνει εκ νέου τον αγώνα του[2].

Το δεύτερο στάδιο μας πείθει ότι περιβάλλονται με αιώνια αξία μόνο όσα έχουν την απαρχή τους στον Θεό. Καθώς εννοούμε βαθμηδόν ότι η σωτηρία δεν μας ανήκει δικαιωματικά, αλλά είναι δώρο του Θεού, κάποια ταπείνωση [//463] αρχίζει να γεννάται στα ενδότερα της υπάρξεως μας. Η συναίσθηση αυτή επιφέρει σταθερότητα στη ζωή μας και συμβάλλει στην αύξηση μας ως

---

[1] ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ, έκδ. «Αστήρ», Αθήνα 1970, σ. 45.

[2] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 82.

χριστιανών (Κολ. 1,10). Η ευγνωμοσύνη μας για τις ευεργεσίες του Θεού βαθαίνει. Ο άγιος Μάξιμος διαβεβαιώνει ότι όλα τα χαρίσματα που ο Θεός απονέμει στους Αγίους χορηγούνται κατά το μέτρο της αγάπης και της ευγνωμοσύνης τους προς Αυτόν[3]. Για να το θέσουμε διαφορετικά, μόνο εκείνα τα οποία παραδεχόμαστε ως δώρα του Θεού μπορούν αληθινά να γίνουν δικά μας. Για παράδειγμα, ζητούμε από τον Θεό να ευλογεί την τροφή και το ποτό που μας χαρίζει· αν δεν προηγηθεί προσευχή, το φαγητό θεωρείται σαν να το κλέβουμε από Εκείνον που από αγαθότητα μας χορηγεί τα πάντα δωρεάν.

Το τελικό στάδιο της πνευματικής ζωής χαρακτηρίζεται ακόμη από τη σταθερότητα μας βαθύτερης αγάπης. Ο θάνατος μας προσεγγίζει απειλητικός σε όλη τη διάρκεια του δεύτερου σταδίου. Αν όμως προτιμήσουμε την εντολή της αγάπης προς τον Θεό κάθε φορά που απειλούμαστε, θα διδασκόμαστε στην πράξη ότι η πίστη, η ελπίδα και η αγάπη είναι ισχυρότερες από τον θάνατο[4]. Είμαστε όλοι αμαρτωλοί, πάσχουμε από φιλαυτία: «Εν τω φόβω του θανάτου πάντες ήμαρτον», λέει ο απόστολος Παύλος (Ρωμ. 5,12). Ο φόβος του θανάτου κατεργάσθηκε μέσα μας φιλαυτία και επιθετικότητα, που αποσκοπεί αποκλειστικά [//464] στην ατομική μας επιβίωση. Ως εκ τούτου αντιτάσσεται στους λόγους του Χριστού: «Μη φοβηθήτε από των αποκτεννόντων το σώμα, την δε ψυχήν μη δυναμένων αποκτείναι» (Ματθ. 10,28), και γενικά αντιπαρατίθεται σε όλες τις εντολές Του, οι οποίες μας εμπνέεου ανιδιοτέλεια.

Είναι δύσκολο να περιγραφούν τα πολλά και θαυμάσια φαινόμενα του τρίτου σταδίου. Αφού πείσουμε τον Θεό ότι είμαστε δικοί Του, απαλλασσόμαστε από την πάλη με τα πάθη. Στην Παλαιά Διαθήκη βλέπουμε κατ' αρχάς τον Ιακώβ ως τον πρακτικό άνδρα, ο οποίος αγωνίζεται να καταξιωθεί ενώπιον του Θεού, για να αδράξει την ευλογία Του (Γέν. 32). Ο Ιακώβ πάλεψε με τον Θεό όλη τη νύχτα. Η πάλη του έχει αιώνιες διαστάσεις, και ο λόγος που του δόθηκε από τον Θεό αποτελεί πνευματική αρχή, πολύτιμη για όλους μας. Ο Ιακώβ γνώριζε ότι, προκειμένου να αντιμετωπίσει τον αδελφό του Ησαύ, που ήθελε να τον σκοτώσει, χρειαζόταν τέτοια ευλογία από τον Θεό, που να είναι ισχυρότερη από τον θάνατο που απειλούσε τη ζωή του. Το ξημέρωμα, αφού πέτυχε να εισέλθει στην παρουσία του Θεού, άκουσε τη φωνή Του να τον διαβεβαιώνει: «Ότι ενίσχυσας μετά Θεού, και μετ' ανθρώπων δυνατός έση» (Γέν. 32,28). Του δόθηκε το νέο όνομα «Ισραήλ», που σημαίνει «νους ορών τον Θεόν». Ανέβηκε από την πράξη στη θεωρία.

Αν κατορθώσουμε να πείσουμε τον Θεό ότι Του ανήκουμε και έτσι να εδραιώσουμε μια αληθινή σχέση μαζί [//465] Του, τότε όλες οι άλλες συναναστροφές μας και η διαγωγή μας γενικά θα ενισχυθούν από την ευλογία Του. Σήμερα οι άνθρωποι φροντίζουν πολύ για την καλλιέργεια καλών σχέσεων μεταξύ τους. Αλλά το μυστικό της επιτυχίας σε αυτό κρύβεται στην πάλη του

---

[3] Μαξίμου του Ομολογητού, ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ 5,29, PG 90, 1272.

[4] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 96.

Ιακώβ με τον Θεό και στον λόγο που έλαβε από Αυτόν. Ο ασφαλέστερος τρόπος, για να συνδεθούμε καλά με τους αδελφούς μας και να ζούμε με αξιοπρέπεια στον κόσμο αυτό, έγκειται στο να καταφέρουμε να βεβαιώσουμε τον Θεό ότι Του ανήκουμε.

Ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος, αναφερόμενος στον υποψήφιο ο οποίος προσπαθεί να πείσει με λόγια τον γέροντα του για την αγάπη του προς αυτόν, λέει ότι ούτε ολόκληρη η ζωή του δεν θα του φθάσει, για να το αποδείξει. Μπορεί ωστόσο να επιτύχει τον σκοπό του με άλλον τρόπο. Πρώτα θα πείσει τον Θεό για την αγάπη που έχει προς τον γέροντα του –μέσω της ζωής του που θα διακρίνεται από τη γνήσια υπακοή του– και στη συνέχεια ο Θεός θα ενεργήσει από την πλευρά Του πληροφορώντας την καρδιά του γέροντα[5]. Αυτή είναι η ασφαλέστερη και τιμιότερη οδός, που αποτελεί απλώς διαφορετική έκφραση του λόγου του Θεού προς τον Ιακώβ.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος, λίγους μήνες πριν κοιμηθεί, έκανε μία αξιοσημείωτη ομιλία σχετικά με την υιοθεσία του ανθρώπου από τον Θεό. Οι λόγοι του, τους οποίους μεταφέρουμε στην αρχή του βιβλίου αυτού, είναι γεμάτοι έμπνευση. Καθημερινά λέμε στον Θεό: «Σος ειμί εγώ, σώσον με». Αλλά ποιοι είμαστε εμείς, για να απευθυνόμαστε [//466] με τόση παρρησία στον Θεό; Πρέπει πρώτα να Τον πείσουμε ότι είμαστε δικοί Του. Από τη στιγμή που θα βεβαιωθεί για μας, θα ακούσουμε τη φωνή Του να μας αναγγέλλει: «Ναι, υιός μου εί συ, εγώ σήμερον γεγέννηκα σε». Οι λόγοι αυτοί του Θεού Πατρός αναφέρονται στον Υιό Του με μοναδικό τρόπο, αλλά η ισχύς τους επεκτείνεται και εφαρμόζεται σε κάθε τέκνο Του, που έχει αναγεννηθεί με τη χάρη του Χριστού.

Όπως ο σκοπός της δεύτερης περιόδου είναι να πείσουμε τον Θεό ότι Του ανήκουμε, ακριβώς η ίδια αρχή κρύβεται και πίσω από την περίοδο της δοκιμής για όσους επιδιώκουν την ένταξη τους σε μοναστήρι. Ο υποψήφιος μοναχός ενδέχεται να χρειασθεί αρκετά χρόνια, μέχρι να βεβαιώσει την καρδιά του γέροντα και των λοιπών μελών της αδελφότητας ότι τους ανήκει. Ακόμη και τότε δεν μπορεί να τους πείσει ως το τέλος. Κάποιος μπορεί να ζήσει δέκα ή είκοσι χρόνια σύμφωνα με την γνήσια μοναστική οδό και τελικά να περιπέσει σε αμέλεια. Πάντως είναι απαραίτητο να εξετασθεί η βασική ροπή της ψυχής του, και γι᾽ αυτό προσφέρεται στην αρχή η δοκιμαστική αυτή περίοδος. Ο απόστολος Παύλος συμβουλεύει τον Τιμόθεο: «Χείρας ταχέως μηδενί επιτίθει» (Α΄ Τιμ. 5,22). Με αυτό εννοεί ότι οφείλει προηγουμένως να τους δοκιμάζει, να τους συναντά, να ζει μαζί τους. Έμαθαν την ταπείνωση; Μόνο τότε είναι άξιοι εμπιστοσύνης.

Στην πρώτη περίοδο της ζωής της Εκκλησίας, όταν διανέμονταν τα διάφορα λειτουργήματα, όπως του επισκόπου, του ιερέα ή του οικονόμου, οι Πατέρες μας λάμβαναν [//467] ιδιαίτερα υπ᾽ όψιν την ταπείνωση του υποψηφίου, ούτως ώστε η τιμή του αξιώματος να μην του προκαλέσει έπαρση. Ο Θεός μας συμπεριφέρεται παρόμοια: «Μη δώτε το άγιον τοις κυσί μηδέ βάλητε τους μαργαρίτας υμών έμπροσθεν των χοίρων» (Ματθ. 7,6). Όλα τα δώρα του Θεού

---

[5] Ιωάννου του Σιναΐτου, ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος 4,39, σ. 91.

αποτελούν μαργαρίτες, και αν υπάρχει πιθανότητα να συμπεριφερθούμε σε αυτά όπως οι χοίροι, θα παραχωρήσει ο Θεός να υποβληθούμε προηγουμένως σε δοκιμασία για να καθαρισθούμε. Έτσι, όταν τελικά δωρηθεί ο πολυτίμητος μαργαρίτης, θα τον ασφαλίσουμε στην καρδιά μας με μεγάλη επαγρύπνηση εκτιμώντας σε βάθος την ανυπολόγιστη αξία του. Και αφού πείσουμε τον Θεό για την αξιοπιστία μας, λαμβάνουμε την τέλεια χάρη της υιοθεσίας. Όταν πλέον μας χορηγηθεί, προσέχουμε να την διαφυλάξουμε ακέραια. Έχοντας πολλές φορές συντριβεί στην κακοτράχαλη οδό της δεύτερης περιόδου, τώρα είμαστε σε διαρκή νήψη, για να μην τραυματισθούμε. Τώρα είμαστε περισσότερο προσεκτικοί να διαφυλάξουμε το χάρισμα με όλες τις δυνάμεις μας. Αλλά ακόμη και τότε υπάρχει κίνδυνος να το απωλέσουμε, γιατί τίποτε δεν είναι βέβαιο μέχρι τέλους.

Ο Γέροντας Σωφρόνιος περιγράφει το τελικό στάδιο ως περίοδο ομοιώσεως προς τον Θεό. Έχουμε αναγεννηθεί, και οι εντολές του Κυρίου έχουν εδραιωθεί μέσα μας ως ο μοναδικός νόμος της υπάρξεως μας. Η ζωή μας εναρμονίζεται με αυτές με απόλυτη φυσικότητα. Για παράδειγμα, αν ένας αδελφός ταπεινωθεί ενώπιον μας κι εμείς [//468] αμέσως και εντελώς αυθόρμητα ανταποκριθούμε ταπεινώνοντας τον εαυτό μας μπροστά του ακόμη περισσότερο, αυτό δείχνει ότι έχουμε αναγεννηθεί από το Πνεύμα, γιατί τέτοια αντίδραση υπαγορεύει η πολιτεία των αναγεννημένων.

Στο Γεροντικό καταγράφεται το περιστατικό ενός μοναχού, ο οποίος πήγε στην Αλεξάνδρεια, για να πουλήσει το εργόχειρο του[6]. Ένας άνθρωπος στην πόλη αυτή, του οποίου η κόρη υπέφερε από δαιμόνιο, είχε πληροφορηθεί ότι μόνο οι μοναχοί από την έρημο θα μπορούσαν να τον βοηθήσουν, αλλά αυτοί αρνούνταν να επιτελέσουν θαύματα θεραπείας από ταπείνωση. Δεν ήθελαν να αποκτήσουν φήμη, πράγμα που θα τους στερούσε τη σιωπή και την ησυχία τους. Έτσι ο δυστυχής πατέρας μηχανεύθηκε ένα τέχνασμα. Προσκάλεσε τον μοναχό στο σπίτι του, προφασιζόμενος ότι ενδιαφερόταν για το εργόχειρο του. Καθώς ο μοναχός έμπαινε στο σπίτι, η δαιμονισμένη νέα ήλθε αμέσως στην πόρτα και του έδωσε ράπισμα στο πρόσωπο. Τότε ο μοναχός, με φυσικό τρόπο, έστρεψε και το άλλο μάγουλο. Η νέα έπεσε κάτω αφρίζοντας, και ο δαίμονας βγήκε από αυτήν. Η στάση του μοναχού είχε υπερβεί τα όρια της ανοχής του. Ο μοναχός εξεδίωξε το δαιμόνιο με την απλή τήρηση της εντολής του Θεού, χωρίς κάν να χρειασθεί προηγουμένως να προσευχηθεί. Όταν η ταπείνωση των εντολών του Ευαγγελίου καταστεί μοναδικός νόμος της υπάρξεως μας, η υπερηφάνεια των παθών αποδιώκεται, γεγονός που εγκαινιάζει την αρχή της θεώσεως μας.

[//469] Η πληρότητα της χριστιανικής τελειότητας είναι ανεπίτευκτη στον κόσμο αυτό. «Προσδοκώμεν Ανάστασιν νεκρών και ζωήν του μέλλοντος αιώνος», όπως ομολογούμε στο Σύμβολο της Πίστεως. Ο σπόρος όμως της Αναστάσεως αυτής σπείρεται ήδη στην παρούσα ζωή. Εδώ και τώρα λαμβάνουμε την πρόγευση της μέλλουσας κληρονομιάς και την απαρχή της ατελεύτητης ζωής.

[6] ΤΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ, έκδ. «Αστήρ», Αθήνα 1970, σ. 27.

Γευόμαστε την εμπειρία αυτή και στην ψυχή και στο σώμα. Τελικά βέβαια ο θάνατος θα μας επισκεφθεί, αν μη τι άλλο ως κληρονομιά των προγενέστερων αμαρτημάτων μας. Αλλά η χάρη που δεχόμαστε στη ζωή αυτή συνοδεύει το σώμα μας στο μνήμα και την ψυχή μας στον ουρανό. Μόλις ηχήσει η τελευταία σάλπιγγα, η χάρη αυτή θα συναρμόσει πάλι το σώμα με την ψυχή, και όλος ο άνθρωπος θα παρασταθεί ενώπιον του βήματος του Χριστού. Θα κριθεί με δικαιοσύνη και θα αμειφθεί σύμφωνα με τα έργα που επιτέλεσε στη γη, και μόνο τότε θα γνωρίσει το πλήρωμα της εν Χριστώ ζωής. Η πνευματική ζωή μοιάζει με παγόβουνο· εδώ στη γη είναι ορατή μόνο η κορυφή της, ενώ η πληρότητα της κρύπτεται «συν τω Χριστώ εν τω Θεώ» (Κολ. 3,3) στους ουρανούς.

[//470]

20 – ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ο Θεός είπε στον προφήτη Ιεζεκιήλ: «Απορρίψατε αφ' εαυτών πάσας τας ασεβείας υμών, ας ησεβήσατε εις εμέ, και ποιήσατε εαυτοίς καρδίαν καινήν και πνεύμα καινόν· και ινατί αποθνήσκετε, οίκος Ισραήλ;» (Ιεζεκ. 18,31) και «Δώσω υμίν καρδίαν καινήν και πνεύμα καινόν δώσω εν υμίν» (Ιεζεκ. 36,26). Ο προφήτης Δαβίδ ικετεύει τον Θεό: «Καρδίαν καθαράν κτίσον εν εμοί, ο Θεός, και πνεύμα ευθές εγκαίνισον εν τοις εγκάτοις μου» (Ψαλμ. 50,10). Οι Προφήτες γνώριζαν ότι η γέννηση μας στη Βασιλεία του Θεού εξαρτάται από την ενοίκηση καινού πνεύματος και καινής καρδιάς στα βάθη του είναι μας· την εύρεση της «βαθειάς καρδιάς», η οποία είναι τόσο πολυτελής στα μάτια του Θεού, όπως γράφει ο Γέροντας Σωφρόνιος[1].

Για τον Γέροντα η γέννηση αυτή συνεπάγεται μεγάλη πνευματική μεταστροφή στη ζωή μας, με καινά αισθήματα και διανοήματα, νέα έμπνευση και αγάπη για τις άγιες Γραφές. Την συγκρίνει με το Big Bang, καθώς με αυτήν μεταβαίνουμε από τη γήινη πραγματικότητα στην ουράνια, όπου το ανθρώπινο πνεύμα συναρπάζεται από το [//471] Πνεύμα του Θεού. Αν δεν ανακαλύψουμε τη βαθειά καρδιά δεν θα ανακαλύψουμε ποτέ τα κεκρυμμένα μυστήρια στον χώρο του Πνεύματος.

Στην Καινή Διαθήκη ο Κύριος κάνει λόγο στον Νικόδημο για τη νέα αυτή πνευματική γέννηση (Ιωάν. 3,1-21). Καθώς εκείνος δυσκολεύεται να συλλάβει το νόημα, ο Κύριος διασαφηνίζει τους λόγους Του προσθέτοντας: «Το πνεύμα όπου θέλει πνει και την φωνήν αυτού ακούεις, αλλ' ουκ οίδας πόθεν έρχεται και πού υπάγει· ούτως εστί πας ο γεγεννημένος εκ του Πνεύματος».

Ο Νικόδημος παραμένει σε απορία, και ο Κύριος του εφιστά την προσοχή με μία ελαφρά προειδοποίηση: «Ει τα επίγεια είπον υμίν και ου πιστεύετε, πώς εάν είπω υμίν τα επουράνια πιστεύσετε;» Στη συνέχεια διευκρινίζει ότι Αυτός είναι ο Άνθρωπος «ο εκ του ουρανού καταβάς», ο Μεσσίας, και προβαίνει σε παραλληλισμό με το φίδι που ύψωσε ο Μωυσής στην έρημο για τη θεραπεία του λαού: «Και καθώς Μωυσής ύψωσε τον όφιν εν τη ερήμω, ούτως υψωθήναι δει τον Υιόν του ανθρώπου».

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τον διάλογο αυτό και συνολικά το ευαγγέλιο του αγίου Ιωάννου, αντιλαμβανόμαστε ότι ο άνθρωπος πρέπει να αποκτήσει προσωπική εμπειρία της θείας Αλήθειας, και για τον σκοπό αυτό οφείλει να κάνει ένα πείραμα. Πρέπει να γευθεί την αλήθεια. Είναι

wwwwwwwwwww

ματος, πόσο μάλλον τη θεία φύση Του. Μπορεί όμως να γνωρίσει τις ενέργειες του Πνεύματος στη ζωή του. «Έρχου και ίδε» (Ιωάν. 1,46), προτρέπει ο Φίλιππος τον Ναθαναήλ. «Πειραματίσου και θα το επαληθεύσεις». Αυτό ακριβώς

---

[1] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 251· Α' Πέτρ. 3,4.

προτείνει [//472] και ο Κύριος στον Νικόδημο. Μόνο η μεταμόρφωση της ίδιας της ζωής του μέσα από την εσωτερική βεβαιότητα ότι «μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν» (Ιωάν. 5,24) μπορεί να τον στερεώσει στην Αλήθεια.

Η ανακαίνιση και η νέα γέννηση συνιστούν τον βασικό σκοπό του Ευαγγελίου του Χριστού. Ο απόστολος Πέτρος, για παράδειγμα, κάνει λόγο για αναγέννηση «ουκ εκ σποράς φθαρτής, αλλά αφθάρτου, δια λόγου ζώντος Θεού» (Α΄ Πέτρ. 1,23). Ο απόστολος Παύλος βεβαιώνει ότι ο αναγεννημένος πνευματικός άνθρωπος «υπ' ουδενός ανακρίνεται»· δηλαδή, τίποτα στον κόσμο αυτό δεν είναι σε θέση να τον κρίνει. Αντίθετα αυτός, ως πνευματικός, «ανακρίνει πάντα» (Α΄ Κορ. 2,15). Πράγματι, το πνεύμα ενός αναγεννημένου εν Χριστώ ανθρώπου μπορεί να «μετρήσει» όλη τη γη με μία μόνο κίνηση.

Ο Κύριος ζητεί από μας πράγματα που φαίνονται κάποτε παράλογα στη φυσική μας διάνοια. Για παράδειγμα, εντέλλεται να μισήσουμε και την ίδια τη ζωή μας και τον εαυτό μας, προκειμένου να γίνουμε μαθητές Του (Λουκ. 14,26). Πίσω από τις σκληρές αυτές εντολές, ωστόσο, κρύβεται ο μεγαλειώδης και ουράνιος σκοπός Του να μας οδηγήσει σε νέα γέννηση στην αιώνια ζωή.

Όταν η αιώνια ζωή αρχίζει να διεισδύει στην ύπαρξη μας, γίνονται ευδιάκριτα τα πρώτα σημεία της νέας αυτής γεννήσεως. Κατ' αρχάς, συμφιλιωνόμαστε με τον Θεό. Έχοντας ειρήνη μαζί Του, παύουμε πλέον να Τον φοβόμαστε, [//473] αλλά Τον αγαπάμε ως Πατέρα, ως τον Ευεργέτη και Σωτήρα μας. Ο άγιος Αντώνιος ο Μέγας, απαντώντας σε ερώτηση άλλου ασκητή και αναφερόμενος στον εαυτό του, είπε ότι ευλογήθηκε πολύ περισσότερο από άλλους ασκητές, των οποίων οι πνευματικοί άθλοι ήταν ανώτεροι από τους δικούς του, εξαιτίας της αγάπης του προς τον Θεό[2].

Δεύτερον, η αιώνια ζωή εκδηλώνεται πλούσια μέσα μας, όταν είμαστε συμφιλιωμένοι με τον πλησίον μας και έχουμε ειρηνικές σχέσεις μαζί του. Ο απόστολος Παύλος λέει: «χαριζόμενοι εαυτοίς καθώς και ο Θεός εν Χριστώ εχαρίσατο ημίν» (Εφεσ. 4,32). Αφότου συγχωρεθούν οι δικές μας αμαρτίες, και εμείς με τη σειρά μας συγχωρούμε εύκολα τους άλλους. Δεν βλέπουμε πια τον αδελφό μας ως απειλή, αλλά όπως τον βλέπει ο Θεός, δηλαδή ως φύλλο ενός γιγάντιου δένδρου, ως μέλος μιας εξαιρετικά εκτεταμένης οικογένειας. Ο ένας αποτελεί δώρο του Θεού για τον άλλο. Έτσι εκφράζουμε βαθειά ευχαριστία στον Θεό για τους αδελφούς μας και για τα χαρίσματα που τους έχει χορηγήσει.

Τρίτον, συμφιλιωνόμαστε με τη ζωή. Παύουμε να ζούμε μέσα σε διαρκές άγχος σχετικά με το μέλλον μας, επειδή τώρα μπορούμε να το εμπιστευθούμε στην πρόνοια του Θεού. Ο Χριστός βεβαιώνει ότι ούτε μία τρίχα από το κεφάλι μας δεν πέφτει στη γη, χωρίς Εκείνος να το γνωρίζει. Φροντίζει απείρως περισσότερο για μας, απ' [//474] ό,τι για το σπουργίτι, το οποίο ζει ανέμελα σαν πρίγκιπας που δεν χρειάζεται να μεριμνήσει για τον εαυτό του (Ματθ. 6,26· Λουκ. 12,24). Κατά τον τρόπο αυτό συμφιλιωνόμαστε με οτιδήποτε επιφυλάσσει το

[2] Θεοδώρας Χαμπάκη, ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΝ, έκδ. Β. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 11.

μέλλον, διότι εμπιστευόμαστε ολοκληρωτικά τη θαυμαστή ακρίβεια της Θείας Πρόνοιας, η οποία εναρμονίζεται τέλεια με την αγαθότητα Του.

Τέταρτον, επέρχεται καταλλαγή με τον εαυτό μας. Όταν βρισκόμαστε σε βαθειά ειρήνη με τον Θεό, γνωρίζοντας ότι η αιωνιότητα έχει αρχίσει να κυριεύει τη ζωή μας, τότε ειρηνεύουμε και με την ίδια την ύπαρξη μας. Δεν είμαστε πια τραγικά διχασμένοι· οι δυνάμεις της ψυχής μας παύουν να μας ελκύουν σε αντίθετες κατευθύνσεις. Γευόμαστε την εμπειρία της αρμονίας σε όλο το σώμα, τον νου και την καρδιά, μεταξύ όλων των μελών και των αισθήσεων μας. Η πανσθενουργός δύναμη του Θεού μας χάρισε την ικανότητα να υπερπηδήσουμε το τείχος της εκπεσμένης φύσεως μας, ούτως ώστε να μη ζούμε πλέον για τον εαυτό μας, αλλά για τον Χριστό που ζει μέσα μας. Συμφιλιωνόμαστε με τον ίδιο τον εαυτό μας, γιατί Εκείνος προηγουμένως μας θεράπευσε και μας αποκατέστησε υγιείς.

Η αιώνια ζωή πλημμυρίζει την καρδιά του ανθρώπου με αναρίθμητες και απροσμέτρητες αλλοιώσεις. Ακόμη και τα πιο υπέροχα πνευματικά χαρίσματα και η βαθύτατη ειρήνη συνιστούν απλώς τεκμήρια της πνευματικής ζωής που μέλλει να μας χαρισθεί. Αφού λάβαμε πρόγευση των μελλόντων, πορευόμαστε με ζωντανή ελπίδα και ισχυρή προσδοκία ακόμη μεγαλύτερων αγαθών. Τέτοιου [//475] είδους ελπίδα μας βοηθά να ζούμε εδώ στη γη με σύνεση προτιμώντας πάντοτε τα αιώνια από τα πρόσκαιρα, και ταυτόχρονα συνιστά τη σφραγίδα της αιώνιας ζωής που έχει ήδη γεννηθεί μέσα μας.

[//476]

21 – ΤΟ ΑΛΑΘΗΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ

«Και καθώς θέλετε ίνα ποιώσιν υμίν οι άνθρωποι, και υμείς ποιείτε αυτοίς ομοίως. Και ει αγαπάτε τους αγαπώντας υμάς, ποία υμίν χάρις εστί; Και γαρ οι αμαρτωλοί τους αγαπώντας αυτούς αγαπώσι … Πλην αγαπάτε τους εχθρούς υμών και αγαθοποιείτε και δανείζετε μηδέν απελπίζοντες, και έσται ο μισθός υμών πολύς και έσεσθε υιοί Υψίστου, ότι Αυτός χρηστός εστιν επί τους αχαρίστους και πονηρούς. Γίνεσθε ούν οικτίρμονες, καθώς και ο Πατήρ υμών οικτίρμων εστί» (Λουκ. 6,31-36).

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΥΤΟΙ του Χριστού περιγράφουν δύο οδούς. Από τη μία πλευρά, η «φυσική» οδός υπαγορεύει να κάνουμε καλο σε όσους μας ευεργετούν, να αγαπάμε εκείνους που μας αγαπούν. Η άλλη οδός, η ευαγγελική, μας ανάγει σε πολύ υψηλότερα από τα συνήθη μέτρα. Ο Χριστός μας οδηγεί σε ανώτερη, υπερφυσική οδό ζωής, η οποία αντικατοπτρίζει την τέλεια ζωή του Θεού: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών και αγαθοποιείτε και δανείζετε μηδέν απελπίζοντες. Γίνεσθε ούν οικτίρμονες, καθώς και ο Πατήρ υμών οικτίρμων εστίν». Η εντολή αυτή ανυψώνει την ανθρώπινη ψυχή σε μεγάλα ύψη, αφού η εκπλήρωση της μας καθιστά τέκνα του Ουρανίου Πατρός και όμοιους προς τον Θεό.

[//477] Οι εντολές του Κυρίου δεν έχουν αρνητικό χαρακτήρα. Δεν λέει: «Μην κάνετε στους άλλους ό,τι δεν θέλετε να κάνουν σε σας», αλλά: «Να συμπεριφέρεσθε προς τους άλλους με τρόπο που είναι πολύτιμος για σας, που σας ικανοποιεί και σας αναπαύει, πράγμα που θα επιθυμούσατε και εσείς να σας ανταποδίδουν οι άλλοι». Σε τελευταία ανάλυση, αν ο χριστιανικός ασκητισμός δεν έχει θετικό χαρακτήρα, στερείται νοήματος. Δεν αποτελεί απλώς σύστημα κανόνων του είδους: «Μην κάνεις αυτό ή εκείνο», αλλά μάλλον θετική πορεία προς την τελειότητα: «Κάνε αυτό, γίνε τέλειος». **Δεν αγωνιζόμαστε μόνο για να απεκδυθούμε τα πάθη του παλαιού ανθρώπου, αλλά συγχρόνως για να ενδυθούμε τον νέο άνθρωπο, τον Νέο Αδάμ, δηλαδή τον Ίδιο τον Χριστό**. (Ο Χριστιανισμός εκτείνεται πολύ μακρύτερα από τον Βουδισμό, ο οποίος αναφέρεται μόνο στο πρώτο μέρος, στην απέκδυση, που από μόνη της δεν σώζει). Αν δεν είχαμε κάνει ποτέ κανένα κακό σε κανέναν, μπορεί εύκολα να θεωρούσαμε ότι είμαστε τέλειοι. Το κριτήριο μας όμως δεν είναι αυτό της «καλής συμπεριφοράς» σε ανθρώπινο επίπεδο αλλά ο λόγος του Θεού, ο Οποίος είπε: «Υπόδειγμα δέδωκα υμίν» (Ιωάν. 13,15). Ο αληθινός ασκητισμός, που συνιστά την οδό του Κυρίου, είναι τόσο θετικός, ώστε μας αναβιβάζει στο επίπεδο του Ίδιου του Θεού. Όταν ο Κύριος υποδεικνύει: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών, γίνεσθε οικτίρμονες, καθώς και ο Πατήρ υμών οικτίρμων εστί», μας λέει: «Τέλειοι γίνεσθε· ομοιωθήτε με τον Θεό!» Η κλήση μας είναι να γίνουμε «μικροθεοί». Πράγματι, «ο Θεός δοξάζεται εν μέσω συναγωγής θεών» (Ψαλμ. 88,7· 81,1).

[//478] **Οι εντολές του Θεού υπερβαίνουν τη σύλληψη του ανθρώπου αλλά και τη δύναμη του να τις εκπληρώσει**[1]. Ταπεινωνόμαστε από την στιγμή της επαφής μας μαζί τους. Ενεργούν σε μας με εντελώς ιδιαίτερο τρόπο, συντρίβοντας την αλαζονεία των σκοτισμένων διανοιών και καρδιών μας, και με αυτό τον τρόπο ανοίγουν μπροστά μας την οδό για την ενοίκηση της χάριτος μέσα μας. Χύνουν άπλετο φως, που αποκαλύπτει την ατέλεια μας, την πνευματική μας πτωχεία και αδυναμία, ώστε να αναγκασθούμε να κράξουμε προς τον Θεό από τα μύχια της καρδιάς μας, ικετεύοντας Τον να έλθει ο Ίδιος και να εκπληρώσει τις εντολές Του μέσα μας[2]. Δεν υπάρχει άλλη οδός. Όπως Εκείνος είπε: «Χωρίς εμού ου δύνασθε ποιείν ουδέν» (Ιωάν. 15,5).

Γνωρίζουμε ότι η μεγαλύτερη εντολή του Θεού είναι αυτή της αγάπης· αγάπη προς τον Θεό και προς τους ανθρώπους. Στις δύο αυτές εντολές κρέμονται ο νόμος και οι Προφήτες, όλος ο ουρανός και η γη. Πιο συγκεκριμένα, το αποκορύφωμα της εντολής της αγάπης προς τον πλησίον συνίσταται στην αγάπη και στην προσευχή για τους εχθρούς μας. Όποιος αγαπά τους εχθρούς του, αγαπά τον Θεό και τον πλησίον με τέλειο τρόπο, έχοντας ενστερνισθεί πλήρως το Πνεύμα του Σωτήρος Θεού, ο Οποίος άπλωσε τα χέρια Του στον Σταυρό και περιπτύχθηκε τους πάντες, τους φίλους και τους εχθρούς, τους «εγγύς» και τους «μακράν», τους «εν γνώσει» και τους «εν αγνοία». [//479] Κατά τον ίδιο τρόπο, ο άνθρωπος που αγαπά τους εχθρούς του και ευεργετεί όσους τον μισούν τηρεί τις δύο μεγάλες εντολές εις το έπακρον και γνωρίζει τον Θεό καθώς εστι.

Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Γέροντος Σωφρονίου **η εντολή της αγάπης προς τους εχθρούς εξαλείφει κάθε ίχνος υπερηφάνειας μέσα μας**. Προκειμένου να την εκπληρώσουμε, πρέπει να ταπεινωθούμε μέχρι τέλους, ούτως ώστε να ανοίξουμε δρόμο για το Άγιο Πνεύμα. **Ο άγιος Σιλουανός θεωρούσε την αγάπη προς τους εχθρούς το ασφαλέστερο κριτήριο της παρουσίας του Αγίου Πνεύματος μέσα μας**: Όποιος αγαπά τους εχθρούς του κατέχει το Άγιο Πνεύμα σε μεγάλο μέτρο[3]. **Η παρουσία του Πνεύματος του Θεού συνιστά επίσης παρουσία της αλήθειας μέσα μας**, γιατί **το Άγιο Πνεύμα, ο Ουράνιος Βασιλεύς και Παράκλητος, είναι επίσης το Πνεύμα της Αληθείας και μας οδηγεί εις πάσαν την αλήθειαν**. Γι' αυτό η αγάπη προς τους εχθρούς αποτελεί την καλύτερη οδό προς την αυθεντική γνώση του Θεού. Το Πνεύμα κατευθύνει τα διαβήματα μας «εις την επίγνωσιν του Υιού του Θεού» και «**εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού**» (Εφεσ. 4,13).

Οι εντολές του Κυρίου αποσκοπούν στην απαλλαγή μας από τα δεσμά της αμαρτίας και του θανάτου και στην τελική θεραπεία μας. **Όποιος με τη χάρη του Θεού έφθασε στο μέτρο της αγάπης προς τους εχθρούς, αυτός νίκησε τον**

---

[1] ΟΨΟΜΕΘΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΘΩΣ ΕΣΤΙ, σ. 96.

[2] Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΜΟΥ, σσ. 86, 183.

[3] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 127-28, 148, 203, 293.

θάνατο. Ακριβώς για τον λόγο αυτό ο άγιος Σιλουανός φθάνει να πει ότι για όποιον δεν αγαπά τους [//480] εχθρούς του η σωτηρία είναι αβέβαιη, εφόσον το Πανάγιο Πνεύμα δεν ζει ακόμη αισθητώς μέσα του[4]. Η σωτηρία μας δεν επιτυγχάνεται μόνο με την πίστη, όπως κάποιοι υποστηρίζουν, ούτε με τα καλά έργα, όπως άλλοι πιστεύουν, αλλά εκπηγάζει από την ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος και στην ψυχή και στο σώμα μας. Για τους Ορθόδοξους χριστιανούς η σωτηρία είναι οντολογική εμπειρία και όχι αφηρημένη πεποίθηση. **Ο Θεός αναζητεί την καρδιά του ανθρώπου, για να την αναδείξει κατοικητήριο Του**. Μόνο όταν ο νους σταυρωθεί από τις θείες εντολές και ιδιαίτερα από την εντολή της αγάπης προς τους εχθρούς, η καρδιά θα ελευθερωθεί πλήρως και θα καταστεί το ενδιαίτημα Του. Τότε, όπως λέει ο απόστολος Πέτρος, «το της δόξης και δυνάμεως και το του Θεού Πνεύμα εφ' ημάς αναπαύεται» (Α' Πέτρ. 4,14).

Εκείνος που δεν φέρει αγαπητικά τους πάντες μέσα στην καρδιά του, ακόμη και αν αποκλείει μόνο έναν ή δύο ανθρώπους, έχει ήδη εκπέσει στα μάτια του Θεού. Άραγε, την ημέρα της Κρίσεως θα αναγνωρίσει ο Θεός την εικόνα Του σε μας, αν η αγάπη μας δεν εκτείνεται σε όλους εξίσου και χωρίς εξαίρεση; Όχι. Το βέβαιο είναι ότι θα στρέψει την επισκοπή Του σε μας ως προς οικείους Του, μόνο αν ακολουθούμε την οδό του καλού σαμαρείτη, ο οποίος είχε «σπλάγχνα οιτιρμού» (Κολ. 3,12), αν και υπέμενε όλο το μίσος των Εβραίων. Αυτό είναι μόνο η αρχή. Αν επιμείνουμε [//481] στην επίδειξη ελέους προς όλους, ο Θεός θα μας προσφέρει την αρωγή Του και θα πλατύνει την καρδιά μας. Τότε όχι μόνο θα αγκαλιάσουμε όλη την κτίση, αλλά και θα πάσχουμε για όλους ανεξαιρέτως. Επομένως **μας χρειάζονται «σπλάγχνα οικτιρμού» και βαθειά ταπείνωση, προκειμένου να αποκτήσουμε θεία παγκοσμιότητα**.

Το άφθαστο μεγαλείο της αγάπης προς τους εχθρούς καθίσταται εμφανές στο εξής απλό παράδειγμα: Αν έχουμε παρεξηγηθεί με κάποιον και είμαστε εμείς υπεύθυνοι γι' αυτό, πόσο δυσκολευόμαστε να ταπεινωθούμε και να ομολογήσουμε: «Συγχώρεσε με, έσφαλα». Αλλά πόσο πιο οδυνηρή γίνεται η σταύρωση του εαυτού μας, όταν πρέπει να αγαπήσουμε εκείνον που μας προκάλεσε, και μάλιστα την ώρα που η συνείδηση μας διαβεβαιώνει ότι είμαστε εντελώς αθώοι. Αυτή ωστόσο είναι η οδός του Χριστού, ο Οποίος μας αγάπησε εις τέλος, και μάλιστα, ενώ ήμασταν εχθροί Του (Ρωμ. 5,10). Δεν λυπήθηκε την ίδια τη ζωή Του, αλλά σήκωσε επάνω Του τη φοβερή τραγωδία, την ολέθρια κατάρα όλης της εκπεσμένης κτίσεως. Σε κάθε Λειτουργία επιτρέπει σε μας, τους εχθρούς Του, ακόμη και να κοινωνούμε το Σώμα και το Αίμα Του, διότι διακατέχεται από έναν μόνο πόθο, τη σωτηρία των πάντων.

Η αγάπη για τους εχθρούς συνεπώς είναι η «αφροσύνη» της πίστεως μας, «η μωρία του σταυρού» (Α' Κορ. 1,18). Και αλίμονο σε όποιον δεν δέχεται αυτή τη μωρία! Γιατί τότε η δική του αφροσύνη είναι άλλου είδους: «Είπεν άφρων εν τη καρδία αυτού· ουκ έστι Θεός» (Ψαλμ. 13,1· 52,1). Πράγματι, για τον [//482] άνθρωπο δεν υπάρχει Θεός, εφόσον παραμένει ασυγκίνητος στη θέα του Χριστού-Θεού με

---

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 455-456.

τα χέρια εκτεταμένα πάνω στον Σταυρό από αγάπη για τους εχθρούς Του. Είναι τόσο άφρων και σκληροκάρδιος, ώστε δεν διαπερνά πλέον την καρδιά του ο λόγος του Σταυρού, ο λόγος της Ζωής, δηλαδή ο λόγος που πολύ εύγλωττα ερμηνεύει τι είναι η αγάπη για τους εχθρούς: «Πάτερ, άφες αυτοίς· ου γαρ οίδασι τι ποιούσι» (Λουκ. 23,34).

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι στους κόλπους της αληθινής Εκκλησίας αναπαύονται οι θεοφόρες ψυχές που έχουν γνώση Θεού, αίσθηση της αγάπης Του έως θανάτου και τηρούν τις εντολές Του. Αυτοί οι άνθρωποι όταν κατηγορούνται, δεν υπερασπίζονται τους εαυτούς τους. Όταν διασύρονται, ευλογούν. Όταν καταδιώκονται, υπομένουν (Α' Κορ. 4,12). Ανταποδίδουν αγαθά αντί των κακών, κατά μίμηση του Χριστού, «του αρχηγού και τελειωτού της πίστεως ημών» (Εβρ. 12,2). Σε μας, τους πιστούς, δίδεται η ευλογία να πορευόμαστε στη ζωή παράλληλα με τους Αγίους αυτούς του Θεού, να επικοινωνούμε μαζί τους και να σωθούμε τελικά από την πλάνη με τις πρεσβείες τους.

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

Ερώτηση 1: Θα μπορούσατε να μας αναπτύξετε λίγο περισσότερο πώς σταυρώνεται ο νους, ώστε η καρδιά να πληρωθεί με τον Χριστό;

Απάντηση 1: Στην κατάσταση μας μετά την πτώση ο [//483] νους μας είναι διασκορπισμένος σε όλο τον περιβάλλοντα χώρο, διαχέεται σε όλο τον κτιστό κόσμο, στις επιθυμίες μας, τις φαντασίες μας κ.ο.κ. Είναι αποκομμένος από την καρδιά. Όλη η προσπάθεια μας έγκειται στην επαναφορά του νου στην καρδιά και την ένωση του μαζί της, ώστε ο άνθρωπος να μπορεί να παρίσταται ενώπιον του Θεού με όλο το είναι του και να αναγνωρίζεται από Εκείνον. Ο Θεός μας αποδέχεται, μόνο όταν στρεφόμαστε σε Αυτόν με όλη την καρδιά μας, με όλη τη διάνοια μας, με όλη την ύπαρξη μας.

Αλλά πως συγκεντρώνουμε τους διαλογισμούς μας μέσα μας, όταν είναι τόσο διάχυτοι στον κόσμο αυτό; Ένας τρόπος είναι να σταυρώσουμε τον νου μας με τις εντολές του Ευαγγελίου. Όπως αναφέραμε, όταν κρίνουμε τον εαυτό μας στο φως των Ευαγγελικών εντολών, βλέπουμε πόσο μακριά είμαστε από αυτές, και από τον πόθο μας να τις υπακούσουμε, και η διάνοια μας ταπεινώνεται και σταυρώνεται. Η ταπείνωση αυτή βοηθεί τον νου να οδηγηθεί προς τα κάτω, προς το μέρος της καρδιάς. Αν σταυρώσουμε τον νου μας, δηλαδή αν εξετάσουμε τον εαυτό μας με αυστηρότητα στο φως των Ευαγγελικών εντολών, θα δούμε την πτωχεία μας, και η ταπείνωση που θα αποκομίσουμε από τη συναίσθηση αυτή θα ελκύσει τη θεία χάρη και ο Θεός θα επανενώσει τον νου με την καρδιά μας. Χωρίς τη χάρη του Θεού ο νους δεν ενώνεται με την καρδιά. Πρόκειται για την περιτομή του νου, τη σταύρωση του, την οποία οι ησυχαστές του 14ου αιώνα αγωνίζονταν να επιτύχουν, προκειμένου να επωφεληθούν πλήρως από τη ζωή της ησυχίας. Αν ο νους δεν βρει την καρδιά, η παράσταση μας ενώπιον του Θεού [//484] θα είναι ανίσχυρη και δεν θα γνωρίσει τη δημιουργική αλλοίωση της Δεξιάς του Υψίστου.

Ερώτηση 2: Συνεπώς, για να γίνουμε ικανοί να αγαπήσουμε τον Κύριο και Θεό μας εξ όλης της καρδίας, της ισχύος και της ψυχής μας, χρειάζεται η καρδιά και ο νους να είναι ενωμένα μέσω της ταπεινώσεως;

Απάντηση 2: Ναι. Όπως ακριβώς ο Κύριος ήλθε στη γη, κατέβηκε μέχρι τα καταχθόνια της και στη συνέχεια αναλήφθηκε στα ύψη του ουρανού, αιχμαλώτισε αιχμαλωσία και έδωσε χαρίσματα στους ανθρώπους (Εφεσ. 4,8-10), έτσι κι εμείς πρέπει να μιμηθούμε την οδό Του. Οφείλουμε να καταδυθούμε στα έγκατα της καρδιάς μας, και με μεγάλη πίστη και πολύ θάρρος, να δούμε κατάματα το περιεχόμενο της. Αυτή είναι η σταύρωση του νου που μας ταπεινώνει, αλλά και που συγχρόνως μας δίνει τη δυνατότητα να κάνουμε την παράσταση μας ενώπιον του Θεού με την προσευχή της μετάνοιας.

Ερώτηση 3: Υπάρχει στην κουλτούρα μας μία πολύ συνηθισμένη έκφραση, που την είδαμε και σε τηλεοπτική διαφήμιση: «Ακολούθησε την καρδιά σου!» Το ακούμε συνέχεια, και όσοι από μας πιστεύουμε στην αντικειμενική αλήθεια αρρωσταίνουμε με αυτό. Ίσως θα μπορούσατε να αναφερθείτε στην όλη ιδέα της «παραδόσεως της καρδιάς», γιατί είναι απελπιστικά πονηρή.

Απάντηση 3: Όταν λένε «ακολούθησε την καρδιά σου», δεν εννοούν την καρδιά αλλά την επιθυμία των αισθήσεων. [//485] Η καρδιά είναι πνευματικός τόπος, πνευματική δύναμη.

Ερώτηση 4: Ποια είναι η σχέση μεταξύ της προσευχής των μοναχών και του ανοίγματος της καρδιάς από τον Ιησού Χριστό; Το άνοιγμα της καρδιάς αφορά μόνο τους μοναχούς;

Απάντηση 4: Το Σώμα του Χριστού στο μοναστήρι για μένα είναι οι σαράντα άνθρωποι που ζουν σε αυτό. Στην ενορία σας το Σώμα του Χριστού είστε εσείς και οι ενορίτες σας, και ο Χριστός είναι όλος παρών ανάμεσα σας. Ευαρεστείται πολύ ο Κύριος, όταν βλέπει τον ιερέα να παρίσταται ανάμεσα στο ποίμνιο του και τον ίδιο να φέρει στην καρδιά του όλους τους ενορίτες του. Η διακονία σας αποτελεί πραγματικά έμπρακτη άσκηση για την απόκτηση της παγκοσμιότητας της εν Χριστώ αγάπης. Και ό,τι αγαθό κάνετε –κάθε φορά που λέτε έναν καλό λόγο σε έναν ενορίτη, κάθε φορά που τον παρηγορείτε στη θλίψη του, κάθε φορά που τον νουθετείτε και τον εμπνέετε για την ανανέωση της ζωής του– όλα αυτά συμβάλλουν στον πλατυσμό της καρδιάς σας. Κυρίως, όλα τα καλά αυτά που κάνετε ως ιερέας στην ενορία σας, θα σταθούν στα δεξιά σας, για να σας δικαιώσουν ενώπιον του Κυρίου την Ημέρα της Κρίσεως.

Κάποτε άκουσα μια διήγηση για έναν ερημίτη που είχε δύο υποτακτικούς. Ο ένας ήταν ιερέας και ο άλλος μοναχός. Κοντά στο ερημητήριο τους υπήρχε ένα χωριό, του οποίου ο ιερέας κοιμήθηκε, με αποτέλεσμα να μην τελείται πια η Λειτουργία. Ο ερημίτης, από αγάπη, προτίμησε να στερηθεί τους δύο υποτακτικούς του, προκειμένου [//486] να εξυπηρετήσει τους ανθρώπους. Τους έστειλε στο χωριό, για να τελούν τη Θεία Λειτουργία, μέχρι τον ερχομό του νέου ιερέα. Πριν αναχωρήσουν, έδωσε στον καθένα έναν λόγο. Στον μοναχό είπε: «Το

Όνομα του Χριστού ας είναι αδιάλειπτα στα χείλη σου, στον νου και στην καρδιά σου». Και στον ιερέα είπε: «Τα ονόματα των ενοριτών σου ας είναι αδιάλειπτα στο στόμα σου, στον νου και στην καρδιά σου». Η διήγηση αυτή δείχνει τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στη διακονία του μοναχού και αυτή του ιερέα. Την ίδια άσκηση που έχουμε στο μοναστήρι, την έχει ο ιερέας στην ενορία του. Κάθε φορά που παρίσταται ενώπιον του Θεού και λέει: «Τα Σα εκ των Σων Σοι προσφέρομεν κατά πάντα και δια πάντα», όλο το εκκλησίασμα εμπεριέχεται στα δώρα που προσφέρει· η προσευχή του αγκαλιάζει καθέναν από τους ενορίτες του, αν είναι δυνατό και ονομαστικά. Μερικές φορές αυτό είναι αδύνατον, αλλά ας μνημονεύει τουλάχιστον έναν σημαντικό αριθμό από αυτούς ή να τους αναφέρει με γενικό τρόπο. Έτσι, για τον ιερέα, η Λειτουργία και η διακονία του συνιστούν άριστες ασκήσεις για την απόκτηση της παγκοσμιότητας της εν Χριστώ αγάπης.

Στο μοναστήρι, επίσης, οι μοναχοί ασκούνται να φέρουν όλους τους αδελφούς τους μέσα στην καρδιά τους, και σταδιακά καθίστανται ικανοί να βαστάζουν μέσα τους όλο τον κόσμο, για τον οποίο μεσιτεύουν ενώπιον του Θεού. Μια φορά ήμουν στο μοναστήρι και είδα έναν αδελφό να κλαίει. Τον ρώτησα: «Τι σου συμβαίνει, αδελφέ;», και δεν μπορούσε να μου απαντήσει από τους λυγμούς. Τότε του είπα: «Ας πάμε στο παρεκκλήσι κι εκεί θα μου πεις». Πήγαμε στο παρεκκλήσι, έκλαψε λίγο ακόμη [//487] και έπειτα μου είπε: «Κοιτάζω μέσα στην καρδιά μου και ένας από τους αδελφούς μου απουσιάζει! Και αυτό δεν μπορώ να το αντέξω!» Ήταν ένας πολύ απλός αδελφός, αλλά ζούσε την παγκοσμιότητα αυτή της εν Χριστώ αγάπης. Θα ειρήνευε πάλι, μόνο όταν θα έβλεπε όλους τους αδελφούς του μέσα στην καρδιά του. Φαίνεται ότι είχε ψυχρανθεί με κάποιον και ένιωθε ακρωτηριασμένος.

Το καθήκον μας στο μοναστήρι ανήκει σε άλλο πεδίο. Πρόκειται για άλλη διακονία· η αποστολή μας είναι διαφορετική, ταπεινή. Το καθήκον του ιερέα στην ενορία είναι σπουδαιότερο, γιατί αυτός υποδεικνύει τον δρόμο στους πιστούς και επιτελεί το έργο του συνηγόρου, που προσπαθεί να υπερασπισθεί τον πελάτη του στο δικαστήριο. Ο ιερέας αγωνίζεται συνεχώς για τη συμφιλίωση των ανθρώπων με τον Θεό, και αυτό είναι μεγάλο λειτούργημα. Λάβαμε τη σπουδαία «διακονία της καταλλαγής», όπως λέει ο απόστολος Παύλος (Β′ Κορ. 5,18). Ασκώντας το λειτούργημα αυτό, υπερασπίζοντας τους ανθρώπους και προσευχόμενοι γι′ αυτούς στον Θεό, βρίσκουμε χάρη ενώπιον Του. Την ημέρα της Κρίσεως όλα τα καλά έργα που επιτελούμε για τους ανθρώπους της ενορίας μας θα μας δικαιώσουν. Σε σας ανήκει η γνήσια ιερωσύνη. Ο μοναχός έχει διαφορετικό είδος ιερωσύνης, το βασίλειο ιεράτευμα. Αυτό σημαίνει ότι θα διακονήσει πρώτα τη δική του σωτηρία και έπειτα θα συνεισφέρει στη σωτηρία όλου του κόσμου με τις ευχές του, με τη μυστική προσφορά της μετάνοιας του ενώπιον του Θεού. Εσείς έχετε πιο συγκεκριμένη, λειτουργική ιερωσύνη, που σας την εμπιστεύθηκε [//488] η Εκκλησία. Γι′ αυτό έχετε όλη την Εκκλησία στο πλευρό σας, αυτή είναι το έρεισμα σας.

Θα σας πω μια άλλη ιστορία. Μερικά χρόνια πριν γίνω ιερέας, άρχισα να κάνω ομιλίες στους ανθρώπους κάθε Κυριακή απόγευμα. Για έναν χρόνο πριν από τη χειροτονία μου, ο Γέροντας Σωφρόνιος προέτρεπε τους ανθρώπους να

συνομιλούν μαζί μου. Μια φορά ήλθε να μου μιλήσει μία φοιτήτρια. Οι λόγοι μου βρήκαν απήχηση μέσα της, και με πολλή συντριβή άνοιξε την καρδιά της και μου διηγήθηκε όλη την ιστορία της. Είχε περάσει απ' όλες τις κακοτοπιές στη ζωή της. Όταν άκουσα την ιστορία της ταράχθηκα. Έτρεξα στον Γέροντα και του είπα: «Κοιτάξτε, εξέθεσε όλη τη ζωή της, συμπεριλαμβάνοντας τα πάντα ανεξαιρέτως. Δεν μπορώ να σηκώσω αυτό το βάρος και έχω αναστατωθεί». Και ο Γέροντας Σωφρόνιος μου απάντησε: «Σου είπα να μιλάς στους ανθρώπους. Δεν σου είπα να δέχεσαι τις εξομολογήσεις τους και να μαθαίνεις την ιδιωτική τους ζωή». Του εξήγησα: «Βρισκόταν κάτω από την επίδραση του λόγου και απλώς μου άνοιξε την καρδιά της, δεν μπορούσα να κάνω τίποτα». Ο Γέροντας μου συνέστησε να είμαι προσεκτικός. Περίπου οχτώ μήνες αργότερα χειροτονήθηκα ιερέας και ταυτόχρονα πνευματικός. Έκτοτε άκουσα πολύ χειρότερες εξομολογήσεις από εκείνη, και παρ' όλα αυτά ποτέ δεν κλονίσθηκα ούτε ταράχθηκα. Τότε συνειδητοποίησα ότι βρισκόμουν πλέον κάτω από την υπακοή της Εκκλησίας. Είχα πίσω μου ολόκληρη την Εκκλησία του Θεού να με στηρίζει· την ουράνια Εκκλησία και την επίγεια. Μας έχει ανατεθεί ένα υπέροχο λειτούργημα. Στη διακονία μας αυτή μπορούμε να κάνουμε περισσότερα από όσα νομίζουμε, [//489] επειδή μας συμπαρίστανται όλοι οι Άγιοι του ουρανού και της γης.

Ώστε αυτά είναι τα δύο είδη ιερωσύνης: η λειτουργική ιερωσύνη και το βασίλειο ιεράτευμα. Ο ιερέας θα έχει πιο επιτυχημένη και καρποφόρα διακονία, αν ζει μέσα του και το βασίλειο ιεράτευμα. Στην πραγματικότητα χρειαζόμαστε και τα δύο. Αφότου έγινα ιερέας, υπήρξε πρωτόγνωρη εμπειρία για μένα το γεγονός, ότι κατά τη μνημόνευση των ονομάτων στην Προσκομιδή είχα την ίδια αίσθηση, όπως όταν έλεγα την προσευχή του Ιησού. Με κάθε όνομα που μνημόνευα αισθανόμουν μέσα μου κύματα παρακλήσεως, και τότε συνειδητοποίησα ότι **η μνημόνευση των ονομάτων στην Προσκομιδή μπορεί να επιφέρει την ίδια ενέργεια όπως και η προσευχή του Ιησού. Όντως είναι προσευχή, γιατί μνημονεύουμε τους χριστούς του Κυρίου μας**.

Ερώτηση 5: Από την ποιμαντική θεολογία μαθαίνουμε ότι ο ιερέας είναι υποχρεωμένος να τηρεί τις Δέκα Εντολές, ακόμη και να τις υπερβαίνει. Και ο Επίσκοπος μας λέει ότι είμαστε πιο πάνω από τους αγγέλους στη διακονία μας χάρη στο ιερό αυτό μυστήριο. Προσπαθούμε να πηγαίνουμε για εξομολόγηση όσο το δυνατόν συχνότερα, όταν βρίσκουμε γνωστό Ορθόδοξο ιερέα. Αλλά ανάμεσα στην εξομολόγηση μας στον ιερέα και τη διακονία μας στο θυσιαστήριο, παρεμβάλλονται ανεξομολόγητα αμαρτήματα που τα φέρουμε μέσα μας, λογισμοί που συνεχίζονται επί μία ή δύο εβδομάδες, χωρίς να εξαγορεύονται. Είναι δύσκολο να πηγαίνεις στο θυσιαστήριο που είναι τόσο ιερό, να παρίστασαι ενώπιον του Βασιλέως [//490] των Ουρανών με όλες τις μικρές αυτές αμαρτίες, λογισμούς, θυμό. Τι μας συμβουλεύετε; Να τις φέρουμε μαζί μας στο θυσιαστήριο ή να πηγαίνουμε για εξομολόγηση συχνότερα, αν αυτό είναι δυνατόν;

Απάντηση 5: Ένας πνευματικός πατέρας από την Κύπρο, νεότερος από μένα, ήλθε να επισκεφθεί το μοναστήρι μας και μου είπε: «Πάτερ, δώστε μου κάποια οδηγία, κάποια καθοδήγηση, για το πώς να ασκώ την πνευματική πατρότητα». Του απάντησα: «Πάτερ, δεν υπάρχουν συνταγές για τη διακονία αυτή. Πρέπει απλώς να κράζεις αδιάλειπτα προς τον Θεό. Έχεις ριχθεί σε έναν πέλαγος και πρέπει να κολυμπήσεις, για να βγεις στη στεριά».

Αν εξομολογούμαστε όποτε μπορούμε με αγαθή συνείδηση, και κάτι συμβαίνει που μας ταράσσει, τότε πρέπει να μετανοήσουμε ενώπιον του Θεού εκχέοντας την καρδιά μας. Αν προσερχόμαστε στο θυσιαστήριο με συντετριμμένη καρδιά ως παντελώς ανάξιοι της αγιότητας και της αγάπης Του, είμαι βέβαιος ότι ο Θεός δεν θα μας περιφρονήσει, επειδή γνωρίζει ότι κάνουμε ό,τι μπορούμε. Μας χρειάζεται όμως συντετριμμένη καρδιά, πριν εισέλθουμε στο ιερό. Γιατί, από τη στιγμή που θα μπούμε στο ιερό, δεν υπάρχει πια καιρός για ατομική προσευχή! Πρέπει να συγκεντρωθούμε στο έργο μας, και αυτό ακριβώς είναι η προσευχή μας. Αν θέλουμε να προσευχηθούμε και να προετοιμασθούμε με συντριβή πρέπει να φροντίσουμε να το κάνουμε από πριν.

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο είναι απαράδεκτο για ιερέα, ιδιαίτερα αν είναι νέος στην ηλικία, να κλαίει στη Λειτουργία. Είναι εύκολο να κλάψουμε κατά τη Λειτουργία, ειδικά την ώρα που μας συνέχει η προσευχή του καθαγιασμού, [//491] αλλά ο ιερέας δεν πρέπει να εξωτερικεύει κανένα δείγμα ευλάβειας. Αυτό θα ήταν ίσως αποδεκτό μόνο για έναν ηλικιωμένο επίσκοπο ή ιερέα, ο οποίος είναι αληθινός πατέρας, αφού φέρει μέσα του ολόκληρη τη ζωή ενός τόπου. Αλλά ειδικά οι νέοι ιερείς δεν ωφελούνται ως προς την ταπείνωση, και οπωσδήποτε δεν είναι εποικοδομητικό για τους άλλους να τους βλέπουν να κλαίνε. Αν επιζητούμε το πένθος, ας το καλλιεργούμε στο δωμάτιο μας, πριν εισέλθουμε στο ιερό.

Ερώτηση 6: Θα μπορούσατε, σας παρακαλώ, να σχολιάσετε το θέμα της συχνής Θείας Κοινωνίας; Μερικοί ενορίτες κοινωνούν μόνο μία φορά τον χρόνο, παρόλο που παρακολουθούν σταθερά τη Θεία Λειτουργία, ενώ άλλοι κοινωνούν τακτικά.

Απάντηση 6: Ως ιερείς έχουμε χρέος να τους διδάξουμε πρώτα απ' όλα να μην περιεργάζονται τους άλλους και να μην κατακρίνουν. Ένας που κοινωνεί τακτικά πρέπει να εργάζεται γι' αυτό και να προετοιμάζεται. Κάποιος άλλος μπορεί να μην κοινωνεί συχνά από ταπείνωση και να είναι εξίσου αποδεκτός. Οφείλουμε να είμαστε ταπεινοί και να μην παρατηρούμε ούτε να κρίνουμε τους άλλους. Δεν είναι η συχνότητα της Θείας Μεταλήψεως που θα μας δικαιώσει ενώπιον του Θεού, αλλά η εκπλήρωση των εντολών Του. Όπως τονίζει ο απόστολος Παύλος στους Κορινθίους, δεν είναι η αγαμία ή ο γάμος που μας καταξιώνει ενώπιον του Θεού και προσδίδει αξία στη ζωή μας αλλά η τήρηση των εντολών Του (Α' Κορ. 7).

[//492] Όταν οι άνθρωποι προσελκύονται από τον Χριστό, επιθυμούν φυσικά να μετέχουν πιο τακτικά στο μυστήριο, γιατί αυτό είναι η ζωή μας. Γι' αυτό προσφέρεται και η Λειτουργία για να μας διαθρέψει και να μας συντηρήσει πνευματικά. Μπορούμε να επιβιώσουμε τρεις εβδομάδες χωρίς τη Λειτουργία,

αλλά έπειτα αρχίζουμε να δοκιμάζουμ,ε την ερημωτική παρουσία του θανάτου μέσα μας. Χρειαζόμαστε τη Λειτουργία, για να ζήσουμε.

Και πάλι, αν υπάρχει κάποιο φυσικό εμπόδιο και δεν μπορούμε να κοινωνήσουμε, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορούμε να λάβουμε τη χάρη της Λειτουργίας. Αν είμαστε εκεί και κάνουμε την παράσταση μας με τον ορθό τρόπο, ταπεινά και προσευχητικά, **μπορεί να λάβουμε ακόμη και την ίδια χάρη με όσους κοινωνούν**. Η Λειτουργία, αυτή καθ' εαυτή, είναι θετική παρουσία και μεταδίδει χάρη.

Αλλά είναι φυσικό οι άνθρωποι που αναγεννήθηκαν πνευματικά να επιθυμούν να συμμετέχουν στο Μυστήριο, να μελετούν τον λόγο του Χριστού και να επικαλούνται το Όνομα Του, όσο συχνότερα γίνεται, γιατί με τη βοήθεια των τριών αυτών μέσων γινόμαστε ναοί της θεότητας Του.

Τώρα, επιστρέφοντας στο ερώτημα της συχνής ή όχι Θείας Κοινωνίας … Εγώ είμαι υπέρ της συχνής Θείας Κοινωνίας, εφόσον όμως προηγείται κατάλληλη προετοιμασία. Όταν οι άνθρωποι με ρωτούν, αν μπορούν να κοινωνήσουν, τους απαντώ: «Ναι, να κοινωνείς κάθε φορά, αν έχεις μέσα σου την καλή μαρτυρία της συνειδήσεως σου και αν προετοιμάζεσαι γι' αυτό». Όσο οι άνθρωποι μαθαίνουν να προετοιμάζονται, θα ωφελούνται πολύ. Η [//493] συχνή Κοινωνία μπορεί μόνο να βοηθήσει, να εμπνεύσει και να εμπλουτίσει τη ζωή μας στον βαθμό που δεν συμμετέχουμε σε αυτήν από συνήθεια και χωρίς κατάλληλη προετοιμασία.

Ερώτηση 7: Έχω πρόβλημα με τη λέξη «πείθω». Πρέπει να «πείσουμε» τον Θεό ότι Του ανήκουμε. Και συγχωρήστε με, δεν κατανοώ τι εννοείτε με τον όρο «χριστοί του Χριστού».

Απάντηση 7: Ναι πάτερ, όλες οι λέξεις μας είναι ανεπαρκείς. Στην πραγματικότητα, δεν είναι τον Θεό που πείθουμε. Μάλλον τους εαυτούς μας πρέπει να πείσουμε ότι αξίζει να διατηρήσουμε τη χάρη στη ζωή μας. Για παράδειγμα, αν έχουμε προσευχηθεί με δάκρυα και με όλη την καρδιά μας, αυτό είναι ένδειξη ότι η προσευχή μας έφθασε στα ώτα του Κυρίου Σαβαώθ. Αν η προσευχή μας άγγιξε τον βυθό της καρδιάς μας, αυτό είναι επίσης σημείο ότι έφθασε στα ώτα του Κυρίου Σαβαώθ.

Μερικές φορές δεν είναι εύκολο να βρούμε τις σωστές λέξεις. Για παράδειγμα, ο απόστολος Παύλος λέει ότι ολόκληρη η κτίση συστενάζει με τον άνθρωπο εξαιτίας της πτώσεως (Ρωμ. 8,22). Δεν είναι δυνατόν όλη η άλογη δημιουργία να συλλάβει την πτώση· και όμως ο απόστολος Παύλος το παρουσιάζει κατ' αυτό τον τρόπο. Τι εννοεί; Εννοεί ότι ο άνθρωπος βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση πόνου, που βλέπει όλη τη δημιουργία να ωρύεται μαζί του. Και ο ίδιος ο άνθρωπος, όταν αναγεννάται αληθινά, όταν έχει πείσει τον Θεό και έχει λάβει τη χάρη, βλέπει [//494] όλη την κτίση ενορχηστρωμένη σε αέναη δοξολογία του Θεού. Μερικές φορές ο τρόπος ομιλίας μας είναι ανθρωπομορφικός ελλείψει άλλου τρόπου.

Ερώτηση 8: Τι εννοείτε με το «χριστοί του Χριστού»;

Απάντηση 8: Τι σημαίνει «χριστός»; Χριστός είναι αυτός που έχει χρισθεί από το Άγιο Πνεύμα. Ο Χριστός, στην Υπόσταση Του ως Υιός του Θεού, έχρισε την ανθρώπινη φύση με τη θεία Του φύση. Η ένωση αυτή της θεϊκής φύσεως με την ανθρώπινη είναι το χρίσμα. Με την έννοια αυτή, η λέξη «Χριστός» σημαίνει δύο φύσεις σε μία υπόσταση. Η Θεία φύση που χρίει την ανθρώπινη φύση, όταν ενώνεται με αυτή. Συνεπώς είμαστε και εμείς χριστοί, επειδή έχουμε μία ανθρώπινη υπόσταση αλλά δύο φύσεις: την ανθρώπινη φύση και τη φύση του Θεού που λαμβάνουμε στο Βάπτισμα, όταν ενδυόμαστε τη φύση του Θεού κατά χάριν, κατ' ενέργεια. Με τον τρόπο αυτό είμαστε όλοι χριστοί Κυρίου.

Ερώτηση 9: Μια μέρα αναφερθήκατε σε αμαρτωλούς λογισμούς που ίσως έχουμε. Στο *Όρος της Σιωπής*[5], οι αμαρτωλοί λογισμοί περιγράφονται ως διεργασία: πρώτα έρχεται η πειρασμική σκέψη, στη συνέχεια την αποδεχόμαστε κ.ο.κ., ώσπου τελικά να υποκύψουμε σε αυτήν. Σε ποιο σημείο μπορούμε πραγματικά να αναγνωρίσουμε ότι πρόκειται για αμαρτία; Όλοι πολεμούμαστε από πειρασμικές σκέψεις, και αν τις εκδιώκουμε με την προσευχή [//495] του Ιησού, απ' ό,τι λέει ο συγγραφέας, δεν συνιστούν ακόμη αμαρτία.

Απάντηση 9: Σε ποιο στάδιο αρχίζει ένας λογισμός να είναι αμαρτία; Οι άγιοι Πατέρες συνιστούν να απορρίπτουμε τον λογισμό ευθύς εξαρχής, ώστε να αποφεύγουμε την πάλη μαζί του. Αλλά αρχίζει να είναι αμαρτία, όταν η καρδιά αρχίζει να ενοχλείται και αισθανόμαστε έναν νέφος να επικάθεται σε αυτήν. Αν αποδεχθούμε έναν εμπαθή λογισμό ή μια κακή σκέψη για κάποιον, τότε αμέσως ένα βαρύ σύννεφο κάθεται στην καρδιά μας και χρειαζόμαστε δάκρυα, για να το διασκορπίσουμε, εξομολόγηση και πένθος. Επομένως έχουμε λίγο χρόνο, για να διορθωθούμε. Η αμαρτία δεν είναι άμεση, αλλά είναι πιο ωφέλιμο και λιγότερο επίπονο, αν απορρίπτουμε τον λογισμό εξαρχής. Πρέπει να συντρίβουμε τα νήπια της Βαβυλώνος στην πέτρα, λέει ο ψαλμός (Ψαλμ. 136,8-9)· νήπια είναι οι σκέψεις που υποβάλλει ο εχθρός. Αμέσως μόλις εμφανίζονται, ενώ ακόμη είναι νήπια, τις συντρίβουμε πάνω στην πέτρα που είναι το Όνομα του Χριστού.

Για παράδειγμα, έχω έναν λογισμό: μου έρχεται η σκέψη να σκοτώσω έναν από τους αδελφούς μου. Είναι φανερό ότι η σκέψη αυτή δεν είναι δική μου. Πώς θα μπορούσα να σκοτώσω τον αδελφό μου; Μόνο από τον εχθρό μπορεί να προέρχεται. Δεν θέλω να έχω σχέση μαζί της. Δεν θα την φοβηθώ· απλώς θα την αποπέμψω. Αν όμως ο λογισμός επιμένει και συνεχίζει να επανέρχεται, τότε λαμβάνω προειδοποίηση ότι πρέπει να είμαι πιο προσεκτικός. Και αν αρχίσω να σχεδιάζω μέσα μου πώς να τον πραγματοποιήσω, [//496] τότε ακριβώς αρχίζει η αμαρτία. Ακόμη όμως υπάρχει χώρος, για να αναστραφούν οι όροι. Σε οποιοδήποτε στάδιο της εξελίξεως του και αν βρίσκεται ο λογισμός, μπορούμε να τον σταματήσουμε, ακόμη και να λάβουμε ανταμοιβή γι' αυτή μας την αντιμετώπιση. Ο Θεός μας έδωσε τη δύναμη να σταματούμε τον λογισμό πριν από τη διάπραξη της αμαρτίας. Αλλά πάντοτε προσπαθούμε να τον

[5] Κυριάκου Μακρίδη, ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ, έκδ. Διόπτρα, Αθήνα 2004.

σταματήσουμε ευθύς εξαρχής, ούτως ώστε να αποφύγουμε τη δοκιμασία της συζητήσεως μαζί του. Επιπροσθέτως πρέπει να αγωνιζόμαστε να έχουμε καλούς διαλογισμούς, να καλλιεργούμε θετικό ασκητισμό, όπως είπαμε, κατακτώντας αρκετό πνευματικό έδαφος, ώστε να μη χρειάζεται κάν να ασχολούμαστε με τις κακές σκέψεις. Δηλαδή πλουτίζουμε πνευματικά με καλούς λογισμούς, ώστε να μη δίνουμε σημασία στους αρνητικούς. Αυτό συμβαίνει φυσιολογικά κάθε ημέρα, όταν μελετούμε τις Γραφές. Τότε η διάνοια και όλα τα νοήματα μας αιχμαλωτίζονται στην υπακοή του Χριστού, όπως λέει ο απόστολος Παύλος (Β′ Κορ. 10,5). Αυτό σημαίνει ότι ο νους μας αιχμαλωτίζεται από τον λόγο του Χριστού. Αυτή είναι μία θετική μορφή νήψεως, ακόμη πιο εποικοδομητική.

Ερώτηση 10: Πώς ξεχνώ την αμαρτία μου μετά την εξομολόγηση μου; Εξακολουθεί να έρχεται στο μυαλό μου. Δεν μπορώ να την ξεχάσω.

Απάντηση 10: Ναι, έχετε δίκαιο. Πάντοτε αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα αυτό. Αν την έχουμε εξομολογηθεί ταπεινά και επανέρχεται, τότε εκχέουμε την καρδιά μας [//497] στον Θεό, μετανοούμε ενώπιον Του και έτσι την καθιστούμε ανίσχυρη για όλη την αιωνιότητα. Τότε αυτή η αμαρτία έχει τελειώσει· δεν είναι πια δική μας. Μπορεί να μας συμβούν ορισμένα άτυχα γεγονότα, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα επιστροφής, αλλά μπορούμε να τα ακυρώσουμε ενώπιον του Θεού με τη μετάνοια, ώστε να μην τα βρούμε μπροστά μας στην αιωνιότητα. Και σημείο ότι οι αμαρτίες μας δεν είναι πια δικές μας είναι ότι στην ενθύμηση τους παύουμε να αισθανόμαστε ενόχληση· είναι σαν να τις έχει διαπράξει κάποιος άλλος.

Ερώτηση 11: Η διεργασία για την ακύρωση της εμπαθούς σκέψεως –ώστε να μην αισθάνεσαι πια ότι την έχεις διαπράξει– έχει να κάνει με την επαναλαμβανόμενη εξαγόρευση της στην εξομολόγηση ή με την προσωπική εναπόθεση της ενώπιον του Θεού, ώσπου να βγει τελείως από τον νου και τις σκέψεις μας;

Απάντηση 11: Όχι, είναι θέμα μαρτυρίας αγαθής συνειδήσεως. Αν έχουμε αγαθή συνείδηση ότι την εξομολογηθήκαμε και μετανοήσαμε γι′ αυτήν, αυτό αρκεί. Αυτή είναι η μαρτυρία της αγαθής συνειδήσεως.

Ερώτηση 12: Πάτερ, τι έχετε να μας πείτε για το αδιάλειπτο πένθος και τα δάκρυα; Να ξεχνούμε τις αμαρτίες μας ή πενθούμε γι′ αυτές και για τις αμαρτίες όλου του κόσμου;

Απάντηση 12: Πενθούμε εξαιτίας των αμαρτιών μας. Αλλά αν πενθούμε μόνο γι′ αυτές, δεν θα διαρκέσει πολύ το πένθος μας. Αν όμως πενθούμε, επειδή επιθυμούμε να προσφέρουμε καλύτερα πράγματα στον Χριστό, που σίγουρα [//498] τα αξίζει ως ανταπόδοση για όλες τις ευεργεσίες Του σε μας, τότε η μετάνοια μας δεν θα γνωρίσει τέλος.

Θα αναφερθώ και πάλι στο παράδειγμα του αγίου Ιωάννη του Κολοβού. Ο άγιος Ιωάννης αγωνίσθηκε με γενναιότητα εναντίον των παθών και ελευθερώθηκε από αυτά. Στη συνέχεια όμως αισθάνθηκε ότι είχε χάσει την

ένταση εκείνη της μετάνοιας που συνόδευε την πάλη ενάντια στα πάθη του. Τότε προσευχήθηκε στον Θεό να επιστρέψουν τα πάθη του, για να παραμείνει έστι στην ίδια ένταση μετάνοιας και προσευχής που τον είχε τόσο ωφελήσει. Όταν ο άγιος Σιλουανός ρωτήθηκε για το θέμα αυτό, είπε ότι ο άγιος Ιωάννης προσευχήθηκε με τον τρόπο αυτό, γιατί δεν είχε λάβει ακόμη το χάρισμα της προσευχής υπέρ όλης της κτίσεως. Αν είχε λάβει το χάρισμα αυτό –την προσευχή εκείνη που ποτέ δεν μπορεί να πραγματωθεί πλήρως στη ζωή αυτή– δεν θα είχε σταματήσει ποτέ να κλαίει και να θρηνεί για όλο τον κόσμο. Και ο άγιος Σιλουανός διαβεβαιώνει επίσης ότι η φλογερή προσευχή για τον κόσμο –η καθαρή θεωρία του Θεού– είναι αδύνατον να συνυπάρξει με την πάλη εναντίον των παθών[6].

Κατά συνέπεια, αν θρηνούμε μόνο για τις αμαρτίες μας, σύντομα θα σταματήσουμε, γιατί ο Θεός είναι τόσο πολυεύσπλαχνος, που γρήγορα μας χαρίζει την άφεση. Αν όμως θρηνούμε από ευγνωμοσύνη και επειδή ποθούμε να αποδώσουμε στον Κύριο «όσα σεμνά, όσα δίκαια, όσα αγνά, όσα προσφιλή, όσα εύφημα», όπως λέει η προς Φιλιππησίους επιστολή (Φιλιπ. 4,8), τότε θα μετανοούμε χωρίς τέλος. [//499] Και αληθινά, η μετάνοια πάνω στη γη δεν έχει τέλος. Το Ευαγγέλιο αρχίζει και τελειώνει με το κήρυγμα της μετανοίας. Θυμάστε ότι ο Κύριος, πριν αναληφθεί στους ουρανούς, έδωσε εντολή στους μαθητές Του να κηρύξουν μετάνοια στο Όνομα Του σε όλα τα έθνη και να τους βαπτίσουν στο Όνομα της Αγίας Τριάδος. Η μετάνοια δεν έχει τέλος πάνω στη γη, επειδή το μοναδικό σημείο αναφοράς μας είναι ο Χριστός. Πρέπει να συμμορφωθούμε με την εικόνα και το υπόδειγμα που μας έδωσε, αν και δεν θα μπορέσουμε ποτέ να το επιτύχουμε πλήρως. Για τον λόγο αυτό δεν υπάρχει τέλος στο είδος της μετάνοιας, το οποίο γεννά η ευγνωμοσύνη και η αγάπη.

Ερώτηση 13: Ποια είναι η σχέση του Επισκόπου με τη ζωή της μονής; Ποιες οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στη σχέση που έχει ο Επίσκοπος με την ενορία και αυτήν που έχει με ένα μοναστήρι;

Απάντηση 13: Νομίζω ότι είναι ακριβώς το ίδιο. Ο Επίσκοπος είναι το κέντρο ενότητας στους κόλπους της Εκκλησίας. Είναι υπεύθυνος για τη ζωή της Εκκλησίας, ιδιαίτερα για την ενότητα της και για την ακεραιότητα της πίστεως. Οι Επίσκοποι είναι οι ποιμένες που στέκονται στα σύνορα της Εκκλησίας εμποδίζοντας τους εχθρούς να εισχωρήσουν. Για τον λόγο αυτό τους οφείλουμε υπακοή, όχι ως προς αφέντες αλλά ως προς πατέρες, οι οποίοι διαφυλάττουν για χάρη μας την ενότητα της πίστεως και την πληρότητα των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος, που μας παρέχονται από την Εκκλησία. Το ίδιο ακριβώς ισχύει για όλους μας στα μοναστήρια, όπως επίσης και στις ενορίες …

[//500]

Ερώτηση 14: Έχω ένα ερώτημα σχετικά με τη συνείδηση. Αισθάνομαι ότι η ερώτηση αυτή είναι θεμελιώδης για την ιερατική μου διακονία. Όταν

[6] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 82.

προσέρχονται άνθρωποι στην ιερά εξομολόγηση, πάντοτε απευθύνομαι στη δύναμη αυτή της ψυχής, επιδιώκω να αφουγκραστώ τη συνείδηση τους. Προσπαθώ να τους διδάξω να βρίσκουν χρόνο στη ζωή τους, ώστε αν ηρεμούν και να αρχίσουν να συναισθάνονται τι συμβαίνει μέσα τους, ιδιαίτερα όταν προετοιμάζονται για εξομολόγηση – γιατί πολλές φορές οι άνθρωποι προσέρχονται στο μυστήριο με μία λίστα ζητημάτων ρουτίνας, με όλα τα μικροαμαρτήματα που έχουν κάνει, χωρίς να πηγαίνουν βαθύτερα. Αλλά στην πορεία της ιερατικής μου διακονίας έχω διαπιστώσει ότι η προσέγγιση αυτή, με την επιμέλεια της συνειδήσεως, μπορεί να στηρίξει ένα πρόσωπο. Έτσι έχω την αίσθηση ότι, με την ενέργεια της χάριτος του Θεού που λαμβάνουμε με το Άγιο Βάπτισμα, ο μόνος τρόπος με τον οποίο μας ομιλεί ο Θεός είναι μέσα από τη συνείδηση μας. Είναι σωστή η σκέψη αυτή ή υπάρχει δυνατότητα βελτιώσεως σε αυτήν;

Απάντηση 14: Το Άγιο Βάπτισμα είναι σπουδαίο γεγονός, αλλά δεν είναι το τέλος. Οφείλουμε να τρεφόμαστε με το Σώμα και το Αίμα του Χριστού και να τηρούμε τις εντολές Του, ώστε να διατηρήσουμε τη χάρη που λάβαμε στο Άγιο Βάπτισμα. Επίσης, είναι πρόβλημα το γεγονός ότι δεν μπορούν όλοι να βασιστούν στη συνείδηση τους κατά τον ίδιο βαθμό. Όσοι φωτίσθηκαν με τη χάρη έχουν υψηλότερα κριτήρια. Η συνείδηση τους είναι ανεπτυγμένη και δεν επιτρέπουν ούτε την ελάχιστη κίνηση της καρδιάς τους να αντιταχθεί στις θείες εντολές. Απεναντίνας, [//501] όσοι δεν δέχθηκαν τον ίδιο φωτισμό θέτουν πιο χαμηλά μέτρα για τον εαυτό τους. Γι’ αυτόν ακριβώς τον λόγο υπάρχουν οι ιερείς: για να κηρύττουν, να ομιλούν στους ανθρώπους, να αφυπνίζουν τη συνείδηση τους και να τους ενθαρρύνουν να μελετούν τον λόγο του Θεού, ειδικά το Ευαγγέλιο. Αν μελετούμε τον λόγο του Θεού και προσευχόμαστε, η συνείδηση μας θα εκλεπτύνεται ολοένα και περισσότερο, και τα μέτρα μας με φυσικό τρόπο θα γίνονται υψηλότερα.

[//502]

22 – ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΗ ΤΑΠΕΙΝΩΣΗ

Ώ, η κατά Χριστόν ταπείνωση! Δίνει στην ψυχή μια ανέκφραστη εν Θεώ χαρά· και η ψυχή από την αγάπη του Θεού λησμονεί και τη γη και τον ουρανό και στρέφεται ολόκληρη με την επιθυμία της προς τον Θεό[1].

ΜΕΓΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟ συνιστά η δυνατότητα του ανθρώπου να φθάσει στη γνώση του Θεού. Ο άνθρωπος μπορεί κατ' αρχάς να γνωρίσει τον Θεό, επειδή Εκείνος τον έπλασε κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν Του, ικανό **να αντανακλά την τελειότητα του Δημιουργού του**. Ο Θεός, για να προσφέρει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να επιτύχει την τελείωση του, του ζητά να Τον αγαπήσει με όλη την καρδιά, την ψυχή και τη δύναμη του· και επίσης να αγαπήσει τον πλησίον του όπως τον εαυτό του (Λουκ. 10,27). Μέσα από τη δωρεά της εντολής αυτής της αγάπης ο άνθρωπος αναδεικνύεται αληθινός άρχοντας. Κατά δεύτερον, **ο άνθρωπος καθίσταται ικανός να γνωρίσει τον Θεό μέσω της συνέργειας μαζί Του**. Μέσα στην άπειρη μεγαλοσύνη Του ο Θεός καταδέχεται να έλθει σε σχέση με τον απείρως μικρό άνθρωπο, προκειμένου να τον οδηγήσει στην τελειότητα για την οποία τον προόρισε. Ο μικρός άνθρωπος οφείλει να παραδοθεί με ελευθερία στον ασύγκριτα μέγα [//503] Θεό, γιατί χωρίς την προϋπόθεση αυτή ο Θεός δεν ενεργεί. Περιμένει από τον άνθρωπο να του προσφερθεί αυτοπροαίρετα, πράγμα που επιβεβαιώνει το μεγαλείο του ανθρώπου ενώπιον του Θεού.

Πρωτίστως όμως, όπως βεβαιώνει ο άγιος Σιλουανός, ο άνθρωπος γνωρίζει τον Θεό με την ταπείνωση: «Ο Κύριος αποκαλύπτει τα μυστήρια Του στην ταπεινή ψυχή»[2]. Η ταπείνωση της ψυχής συνιστά μυστήριο, που είναι αδύνατον να περιγραφεί μέσα στα όρια της ανθρώπινης σκέψεως. Ο Κύριος λέει: «Υπόδειγμα δέδωκα υμίν» (Ιωάν. 13,15). Ο Χριστός φανέρωσε τον Εαυτό Του στον άνθρωπο με τη δική Του ταπείνωση· αυτή η ταπείνωση ενέπνευσε στον άγιο Σιλουανό τη φλογερή δίψα για τον Θεό. Η ταπείνωση κατέβασε τον Θεό στη γη. Με αυτήν εισδύουμε και εμείς στη γνώση του Θεού και τα μυστήρια Του.

Η γνώση του Θεού δεν είναι αφηρημένη αλλά οντολογική. Ανάλογα με τον τρόπο ζωής του ο άνθρωπος μετέχει στο Πνεύμα του Θεού, στην ενέργεια, τη χάρη και την αγαθότητα Του. Είναι αδύνατον να ισχυρισθούμε ότι κατέχουμε έστω και την ελάχιστη γνώση για τον Θεό, αν δεν έχουμε τη μαρτυρία του Παρακλήτου μέσα μας. Η γνώση του Θεού και η αλήθεια Του χορηγούνται από το Άγιο Πνεύμα.

---

[1] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 348.

[2] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 348.

Οι άγιοι Πατέρες περιγράφουν πολλές μορφές ταπεινώσεως[3]. Η επίγνωση της αμαρτωλότητας μας, της ψυχολογικής [//504] και πνευματικής ασθένειας και η αίσθηση της ανάγκης Ιατρού για τη θεραπεία μας, χαρακτηρίζει τον πρώτο βαθμό ταπεινώσεως. Ακολουθεί η ασκητική ταπείνωση, κατά την οποία θεωρούμε τον εαυτό μας χειρότερο από όλους, εξαιτίας της καθημερινής αστοχίας μας προς τον Θεό και τις εντολές Του. Η ταπείνωση του είδους αυτού καθορίζεται από την αυτογνωσία, που μόνο ο θείος φωτισμός μπορεί να μας χαρίσει. Αν ο άνθρωπος προσηλωθεί στη γνώση αυτή και την αφομοίωση, φθάνει σε ακόμη τελειότερο βαθμό ταπεινώσεως.

Η ταπείνωση ελκύει την ενέργεια της χάριτος του Θεού και, καθώς αυτή αυξάνει, η εικόνα του Χριστού χαράσσεται στην καρδιά. **Τότε ο άνθρωπος πεινά και διψά <u>να αποτυπωθεί στην καρδιά του</u> όσο το δυνατόν ευκρινέστερα και εντονότερα <u>η μορφή του Χριστού</u>**. Ενατενίζει την τέλεια εικόνα, την καθαρότατη μορφή του Χριστού, την συγκρίνει με την αμυδρή απεικόνιση της στο πρόσωπο του και συναισθάνεται ότι βρίσκεται απείρως μακρυά από αυτήν. Με τη συνείδηση αυτή εμπνέεται μέρα με τη μέρα στην προσπάθεια του να εκπληρώσει τις εντολές του Θεού. Αναλογίζεται τον λόγο Του: «Όταν ποιήσητε πάντα τα διαταχθέντα υμίν, λέγετε ότι δούλοι αχρείοι εσμεν, ότι ό ωφείλομεν ποιήσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. 17,10). Διαπνέεται από αδιάλειπτη επίγνωση αναξιότητας και διαπιστώνει με βαθειά μετάνοια: «Πόσο πολλά μου χαρίσθηκαν από τον Θεό· η χάρη της εικόνας και ομοιώσεως Του, η χάρη της γνώσεως Του· και όμως παραμένω τόσο μακριά Του. Είμαι ο χειρότερος όλων των ανθρώπων».

[//505] Μεγάλα και θαυμαστά επιφυλάσσονται στον άνθρωπο που εμμένει προσηλωμένος στο είδος αυτό της ταπεινώσεως. Επειδή αντικρίζει την πραγματικότητα της μηδαμινότητας του, μαθαίνει να αποδίδει ευχαριστία στον Θεό και να τοποθετεί τον αδελφό του πάνω από τον εαυτό του. Με τον τρόπο αυτό συσσωρεύεται σταδιακά στην καρδιά του θεϊκή ενέργεια, που κάποια ημέρα θα πλημμυρίσει όλη την ύπαρξη του και θα πλατύνει την καρδιά του. Ο πλατυσμός αυτός της καρδιάς αποτελεί μεγάλο πνευματικό μυστήριο, το οποίο συνοδεύεται από πολλά υπερφυσικά φαινόμενα. Ο άνθρωπος αρχίζει να βλέπει, με ολοένα αυξανόμενη ενάργεια. Ποιος είναι ο Κύριος Ιησούς, τι είδους Ύπαρξη είναι, πόσο θαυμαστός Θεός είναι. Η καρδιά του πλατύνεται σε τέτοια έκταση και βάθος, ώστε να αγκαλιάζει τα πάντα με την επίγνωση του Χριστού, του Νέου Αδάμ, ο Οποίος έχει ενώσει στον Εαυτό Του τα «πριν διεστώτα», τον ουρανό και τη γη.

Υπάρχει ωστόσο και η απόλυτη, η τέλεια ταπείνωση, την οποία ο άγιος Σιλουανός αποκαλεί ταπείνωση του Χριστού. Αυτή είναι εντελώς διαφορετική στο είδος της. Είναι απερίγραπτη, γιατί είναι θεία. Γνωρίζεται από όσους κρίθηκαν άξιοι της θέας του Κυρίου εν Πνεύματι Αγίω, όπως λέει ο άγιος Σιλουανός. **<u>Σε αυτούς ο Χριστός μεταδίδει την ταπεινή κατάσταση Του</u>**, και εκείνοι **γνωρίζουν εμπειρικά ότι ο Κύριος είναι απερίγραπτη ταπείνωση**. Ο

[3] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σσ. 383-384.

ταπεινός Κύριος, μέσα στην άπειρη αγάπη Του, παραδίδει τον Εαυτό Του σε θάνατο για τη σωτηρία μας. Ο άνθρωπος λιώνει από απεριόριστη ευγνωμοσύνη, αντικρίζοντας την ταπείνωση του Χριστού και θεωρώντας τον εαυτό [//506] του εντελώς ανάξιο να ανήκει σε έναν τέτοιο Θεό, όπως είναι ο Χριστός, που πέθανε ευχαρίστως, προκειμένου να δωρίσει τη ζωή στον άνθρωπο.

Επομένως, για να γνωρίσουμε τον Θεό, οφείλουμε να είμαστε ταπεινοί όπως Εκείνος. Ο Ίδιος ο Κύριος μας καλεί να Τον ακολουθήσουμε: «Άρατε τον ζυγόν μου εφ' υμάς και μάθετε απ' εμού, ότι πράος ειμι και ταπεινός τη καρδία, και ευρήσετε ανάπαυσιν ταις ψυχαίς υμών» (Ματθ. 11,29). Αν επιθυμούμε να μυηθούμε στα μυστήρια του Υιού του Θεού, πρέπει να έχουμε την πραεία και ταπεινή καρδιά του Ιησού Χριστού. Χωρίς αυτήν θα παραμείνουμε άγνωστοι σε Αυτόν και αποξενωμένοι από τα Θεία Μυστήρια Του.

Η ατελεύτητη φροντίδα των πιστών είναι η παραμονή τους ενώπιον του Χριστού με καρδιακή ταπείνωση. Έχουν διδαχθεί ότι **μόνο όσοι έχουν ταπεινή καρδιά είναι σε θέση να λάβουν τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος**. Έχουν κατανοήσει την αμφίδρομη κίνηση του Κυρίου μας· πρώτα προς τα κάτω, στην κένωση Του, και στη συνέχεια προς τα πάνω. Αγωνίζονται να ταπεινώνονται, όσο τους επιτρέπουν οι δυνάμεις τους. Να «υποτάσσονται πάση ανθρωπίνη κτίσει δια τον Κύριον» (Α' Πέτρ. 2,13), γνωρίζοντας ότι Εκείνος θα τους «υψώση εν καιρώ» (Α' Πέτρ. 5,6). Ο άγιος Σιλουανός περιγράφοντας τον προσωπικό αγώνα του λέει:

> «Και εγώ ταπεινώνομαι ημέρα και νύχτα, και όμως ακόμη δεν ταπεινώθηκα όπως πρέπει, αλλά η ψυχή μου γνώρισε εν Πνεύματι Αγίω την ταπείνωση του Χριστού, που μας [//507] παρήγγειλε να την μάθουμε από Αυτόν, και η ψυχή μου έλκεται συνεχώς προς τον Κύριο»[4].

Ο άγιος Σιλουανός έθεσε την ταπείνωση ως στόχο της ζωής του. Τόσο μεγάλος ήταν ο πόθος του να επανακτήσει την ταπείνωση, όπως του είχε αποκαλυφθεί στην πραεία και ευγενή όψη του Χριστού μέσα σε δόξα! Είχε εισέλθει στην ανεξιχνίαστη ταπείνωση του Υιού του Θεού και είχε γνωρίσει εν πνεύματι τον νου και τη σκέψη του Ίδιου του Κυρίου, δηλαδή τον πόθο Του να σωθούν όλοι οι άνθρωποι και να έλθουν στην επίγνωση του Θεού. Η καρδιά του αγίου Σιλουανού πλατύνθηκε. Αγκάλιασε εν Χριστώ όλους τους λαούς της γης και προσευχόταν γι' αυτούς ως το τέλος της ζωής του, για να χαρισθεί σε όλους η γνώση του Θεού εν Πνεύματι Αγίω.

Ο άγιος Σιλουανός μετά την όραση του Χριστού έκρινε τον εαυτό του καθ' όλη την υπόλοιπη ζωή του με βάση την απερίγραπτη ταπείνωση του Σωτήρα Χριστού. Μετρούσε κάθε βήμα, κάθε κίνηση της καρδιάς του, με γνώμονα την όραση αυτή. Από τον λόγο που είπε λίγο πριν από τον θάνατο του: «Δεν ταπεινώθηκα ακόμη», διαπιστώνουμε ότι αξιολογούσε τον εαυτό του με το μέτρο του πληρώματος της ηλικίας του Χριστού, με βάση την τελειότητα της θείας

---

[4] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 348.

ταπεινώσεως. Ο Άγιος πληγώθηκε από την ανέκφραστη ταπείνωση του Κυρίου του, την οποία γνώρισε με το Άγιο Πνεύμα. Είχε εννοήσει την πλήρη σημασία των λόγων του Χριστού: «Δεύτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς. [//508] Άρατε τον ζυγόν μου εφ' υμάς και μάθετε απ' εμού, ότι πράος ειμι και ταπενός τη καρδία, και ευρήσετε ανάπαυσιν ταις ψυχαίς υμών» (Ματθ. 11,28-29).

«Ω, η κατά Χριστόν ταπείνωση!», ανακράζει ο άγιος Σιλουανός. «Δίνει στην ψυχή μια ανέκφραστη εν Θεώ χαρά, και η ψυχή από την αγάπη του Θεού λησμονεί και γη και ουρανό και στρέφεται ολόκληρη με την επιθυμία της προς τον Θεό»[5]. Η ψυχή του μυήθηκε στο μυστήριο της ταπεινώσεως, ενώ μέσα από αυτό κατέκτησε το πλήρωμα της αλήθειας, τον θησαυρό της γνώσεως του Θεού στο Πρόσωπο του Ιησού Χριστού, όπως το θέτει ο απόστολος Παύλος (Β' Κορ. 4,6). Η ψυχή την οποία εξέλεξε ο Θεός κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν επιποθεί τίποτε άλλο εκτός από τη θεωρία του Χριστού Θεού. Για μας Παράδεισος είναι ο Ίδιος ο Χριστός· είναι η γνώση του Προσώπου του Ηγαπημένου Δημιουργού και Κυρίου και η ένωση μας μαζί Του. Όπως γράφει ο άγιος Σιλουανός, ο άνθρωπος ξεχνά τον ουρανό και τη γη, αφού δεν υπάρχει τίποτε υψηλότερο από την ενατένιση του Προσώπου του Χριστού και την παραμονή στη ζωοποιό παρουσία Του. Κατά τη Μεταμόρφωση του Κυρίου στο Όρος Θαβώρ, οι τρεις Απόστολοι θεώρησαν το Φως της δόξας του Προσώπου Του και αναφώνησαν: «Καλόν εστιν ημάς ώδε είναι».

Ο ταπεινός άνθρωπος, που φέρει στην καρδιά του την εικόνα του Χριστού, βρίσκεται σε κατάσταση τελειότητας, [//509] στην οποία εμπεριέχεται η ενέργεια του Σταυρού. Απαρνήθηκε τελείως τον κόσμο και κατόρθωσε να ξεριζώσει από μέσα του τα πάθη, και έτσι έπεισε τον Θεό ότι είναι δικός Του και παραδόθηκε εξ ολοκλήρου στο άγιο θέλημα Του. Ο Θεός τον αναγνωρίζει τώρα ως υιό Του, και η χάρη Του τον αναλαμβάνει. Παύει πλέον να μοχθεί, γιατί στο εξής εργάζεται η χάρη γι' αυτόν, καθοδηγώντας τον στη θεωρία του Θεού. Ο άνθρωπος ζώντας ως εκστατικός ενώπιον της αγάπης του Θεού και της ενέργειας που εκπηγάζει από τον Σταυρό, υποτάσσεται ολοτελώς στον σταυρό της αγάπης. Η χάρη παρεμποδίζει ακόμη και την ελάχιστη αμαρτωλή παρέκκλιση της καρδιάς του, και η κατάσταση αυτή της πνευματικής εντάσεως τον συνοδεύει στο υπόλοιπο της ζωής του. Η άρρητη ευγνωμοσύνη του αναζωπυρώνει διαρκώς τη φλόγα της καρδιάς του. Αποδίδει ευχαριστία για κάθε πρόσωπο που συναντά, για όλα τα θαυμάσια έργα που ο Θεός πραγματώνει στη δική τους αλλά και στη δική του ζωή, για κάθε αναπνοή αέρα, για κάθε σταγόνα νερού. Όσο περισσότερο ευχαριστεί, τόσο περισσότερο φωτίζονται οι οφθαλμοί της ψυχής του και συνεχώς ανακαλύπτει πράγματα, για τα οποία οφείλει να προσφέρει ευχαριστία.

Η χάρη έχει επιστρέψει οριστικά. Ο άνθρωπος έχει ελευθερωθεί από τα πάθη και έχει νεκρωθεί για την αμαρτία. Η τέλεια ενέργεια του μυστηρίου του Σταυρού του Χριστού κατευθύνει τώρα τα διαβήματα του. Το Πνεύμα του Θεού

[5] Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ, σ. 348.

κυβερνά τη ζωή του και την οδηγεί όπου Εκείνος βούλεται. Για παράδειγμα, διαβάζουμε στη Γραφή ότι το Άγιο Πνεύμα έφερε τον απόστολο Παύλο στη Μακεδονία. Και πάλι, το Άγιο Πνεύμα ανέβασε τον απόστολο [//510] Φίλιππο στο άρμα του Αιθίοπα. Όλοι οι Απόστολοι αναδείχθηκαν άλογα του Θεού, νεκροί για την αμαρτία, ζωντανοί μόνο για το Πνεύμα του Θεού και ολοτελώς παραδομένοι σε Αυτό. Συνεπώς, είτε θα είμαστε ζωντανοί για τον Θεό και νεκροί για την αμαρτία είτε ζωντανοί για την αμαρτία και νεκροί για τον Θεό. Μόνο όταν είμαστε εχθροί της αμαρτίας, μπορούμε να αποκαλούμαστε φίλοι του Σταυρού.

Σε προηγούμενο κεφάλαιο[6] αναφερθήκαμε στον υπερφυσικό τρόπο με τον οποίο τα αγγελικά τάγματα επιτελούν την θεσπέσια παράσταση τους ενώπιον του Κυρίου των Δυνάμεων. Η δωρεά της χαρισματικής ταπεινώσεως είναι ιδιαίτερα εμφανής στην παράσταση αυτή. Τα Σεραφείμ έχουν έξι πτέρυγες· με τις δύο κατακαλύπτουν τα πρόσωπα τους, με άλλες δύο τα πόδια, και με τις υπόλοιπες δύο πετούν γύρω από τον θρόνο του Κυρίου κράζοντας: «Άγιος, Άγιος, Άγιος …» (Ησ. 6,2-3). Οι τέσσερεις πτέρυγες σκεπάζουν τη γυμνότητα τους, την κτιστή φύση τους. Γνωρίζουν ότι η κτιστή η ύπαρξη τους, έχει αρχή και ότι άναρχος είναι μόνο ο Θεός. Αυτό αποτελεί σημείο της ταπεινώσεως τους ενώπιον του Θεού. Ανυψώνονται μόνο με δύο πτέρυγες, αναπέμποντας αίνους προς τον Θεό, ενώ οι τέσσερις πτέρυγες της ταπεινώσεως ενισχύουν τις δύο που έχουν επιδοθεί στην αιώνια δοξολογία του Δημιουργού τους. Με τον τρόπο αυτό ενεργείται το μυστήριο [//511] της ταπεινώσεως μεταξύ των Αγγέλων. Χωρίς ταπείνωση ούτε άνθρωπος ούτε άγγελος μπορεί να σταθεί στην παρουσία του παντοδύναμου Θεού της Δόξης, του Οποίου η αιώνια ταπείνωση είναι απροσμέτρητη.

Η ταπείνωση του Χριστού ανοίγει τη θύρα στη μεγάλη αρετή της αγάπης, η οποία ωστόσο δεν μπορεί να διατηρήσει ούτε τη λάμψη ούτε την ικμάδα ούτε το άρωμα της χωρίς το αλάτι της ταπεινώσεως. Όταν ανοιχθεί η είσοδος προς την αγάπη, ο άνθρωπος κεντρίζεται να εισέλθει σε αυτήν από το Πνεύμα το Άγιο, όπως ένα άλογο που κατευθύνεται από τον Ίδιο τον Θεό. Τέτοια μυστήρια όμως αποκαλύπτονται από τον Θεό μόνο στους αληθινά ταπεινούς.

Η ταπείνωση του Χριστού, υπερβολικά γλυκειά και ευχάριστη, ελευθερώνει την καρδιά από το φορτίο των προσκολλήσεων της. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο χάρισμα για τον άνθρωπο από το να είναι απόλυτα ελεύθερος στην αναζήτηση του Δημιουργού και Σωτήρα του και να αισθάνεται την καρδιά του ζωντανή και κυριευμένη από δίψα για τον Θεό. Όταν συναναστρεφόμαστε με αληθινά ταπεινό άνθρωπο, αισθανόμαστε την ελευθερία μέσα στην οποία ζει και κινείται. Έχει ανακαλύψει τη βαθειά καρδιά του και, καθώς όλη η ύπαρξη του έχει αγκυροβολήσει μέσα της, είναι ικανός να αγαπά, να αφουγκράζεται τον πόνο του πλησίον και να συμπάσχει μαζί του. Έχει αγγίξει τη θεία παγκοσμιότητα εδώ στη γη και έχει εισέλθει στην καινή κτίση, την κοινωνία όλων των Αγίων.

---

[6] Κεφ. 13. Ανταλλαγή της επίγειας ζωής με τη ζωή του Θεού, σ. 334.

Αν επιθυμούμε να παραστεκόμαστε ενώπιον του Θεού μαζί με όλους του Αγίους, χρειαζόμαστε τρία εφόδια: [//512] καρδιά απαλλαγμένη από όλες τις προσκολλήσεις, «σπλάγχνα οικτιρμού» προς όλους τους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων και των εχθρών μας και, τέλος, βαθειά ταπείνωση. Τέτοια ταπείνωση αγαπά ο Θεός να έχουμε, όταν μας ευλογεί, αλλά και όταν μας παιδεύει. Τέτοια ήταν η ταπείνωση των τριών Παίδων μέσα στην κάμινο, οι οποίοι ανέκραξαν ενώπιον του Βασιλέως Ναβουχοδονόσορος: «Έστι γαρ Θεός ημών εν ουρανοίς, ώ ημείς λατρεύομεν, δυνατός εξελέσθαι ημάς εκ της καμίνου του πυρός της καιομένης, και εκ των χειρών σου, βασιλεύ, ρύσεται ημάς. Και εάν μη, γνωστόν έστω σοι, βασιλεύ, ότι τοις θεοίς σου ου λατρεύομεν και τη εικόνι, ή έστησας, ου προσκυνούμεν. Τω Θεώ ημών μόνω λατρεύσωμεν»[7].

Άλλο ένα εντυπωσιακό παράδειγμα ταπεινώσεως είναι εκείνο της Χαναναίας. Η ταπείνωση της ήταν τόση, ώστε να παρομοιάσει τον εαυτό της με σκυλί ενώπιον του Δεσπότου Χριστού. Είτε πετάξει κανείς μια πέτρα είτε ένα κομμάτι ψωμί σε ένα σκυλάκι, αυτό θα αντιδράσει με την ίδια στοργική αφοσίωση, μένοντας πάντοτε πιστό στο αφεντικό του. Παρόμοια κι εμείς οφείλουμε να βαστάζουμε με χαρά την επίπληξη του Κυρίου, ωσότου αξιωθούμε να ακούσουμε και εμείς τους λόγους που απηύθυνε στη Χαναναία: «Μεγάλη σου η πίστις! Γενηθήτω σοι ως θέλεις» (Ματθ. 15,28). Αν η καρδιά μας έχει αποκτήσει τη συνήθεια να ασπάζεται τη διδασκαλία Του και να δέχεται την παιδεία Του, γνωρίζοντας ότι ο Κύριος μόνος είναι ο Δεσπότης [//513] μας (Ματθ. 23,10), τότε θα λάβουμε την απείρως μεγάλη δωρεά της υιοθεσίας. Θα γίνουμε τέκνα, τα οποία μετέχουν στη ζωή του Πατέρα τους.

Ο άνθρωπος που έχει καρδιά ταπεινή και ελεύθερη από πάθη αντιλαμβάνεται τους πάντες και τα πάντα μέσα από το βλέμμα του Ίδιου του Θεού. Συνέχεται από όμοια προς όλους αισθήματα, σχεδόν όπως ο Θεός. Εκπλήσσεται μπροστά στη θαυμαστή πρόνοια του Θεού για κάθε ανθρώπινο πλάσμα και αναφωνεί: «Δόξα Σοι, Κύριε! Πάντα εν σοφία εποίησας! Ο Θεός, τις όμοιος Σοι;» (Ψαλμ. 103,24· 70,19) Ο Ευαγγελιστής μαρτυρεί ότι, όταν ατενίσουμε το Φως Του, όταν Τον θεωρήσουμε όπως είναι, θα γίνουμε και εμείς φως, γιατί θα γίνουμε όμοιοι Του (Ψαλμ. 35,10· Α΄ Ιωάν. 3,2). Όποιος είναι καθαρός στην καρδιά βλέπει και αισθάνεται όπως ο Ίδιος ο Θεός. Ο νόμος του Θεού έχει εδραιωθεί στην καρδιά του. Ομιλεί και ενεργεί κατά την έμπνευση που του χαρίζει το Πνεύμα του Θεού. Οι εντολές του Θεού εκπληρώνονται στη ζωή του με τελειότητα, αφού ο Ίδιος ο Θεός έχει ενοικήσει στην καρδιά του.

Η νήψη επίσης αποτελεί φυσική κατάσταση της ταπεινής καρδιάς. Η καρδιά πυρακτώνεται με την προσευχή, η οποία διατηρεί στη διάνοια μας τη φλογερή μνήμη του Θεού σε όλες τις περιστάσεις. Κάθε λογισμός που προέρχεται από τον εχθρό κατακαίεται· δεν επιτρέπεται πλέον οπισθοχώρηση στη συνηθισμένη ανθρώπινη σκέψη. [//514] Η καρδιά διαφυλάττει όσα της δίνει ο Θεός στην προσευχή. Η επίκληση Του μέσα της διακρίνεται από τέτοια

[7] Δανιήλ (προσευχή Αζαρίου και ύμνος των τριών Παίδων), 5-7.

σταθερότητα και μονιμότητα, ώστε ακόμη και η επαφή με τους αδελφούς δεν παρεμποδίζει την πνευματική της δραστηριότητα.

Ο θησαυρός της καρδιάς προσδίδει δύναμη, ελπίδα και θάρρος για κάθε αγαθό έργο. Μας γεμίζει με άφθαρτη παρηγοριά και μας ενθαρρύνει να τον καλλιεργήσουμε με όλη την ισχύ μας. Ο πολύτιμος αυτός θησαυρός, η καύση της καρδιάς, εμποδίζει κάθε πιθανή παρέκκλιση προς λανθασμένη κατεύθυνση. Αναχαιτίζει και την παραμικρότερη ροπή προς τον θυμό και διορθώνει κάθε εμπαθή τάση. Αντηχεί στα ενδότερα μας σαν φωνή που προειδοποιεί: «Μη διαπράξεις ξανά κάτι παρόμοιο, αλλιώς σε εγκαταλείπω». Και εμείς αποκρινόμαστε: «Αλίμονο, αν χάσω τον θησαυρό μου! Καλύτερα να μη δεχθώ αυτό που μου προσφέρεται»· όπως εξομολογείτο ο μέγας θεράπων του Χριστού: «Καλόν γαρ μοι μάλλον αποθανείν ή το καύχημα μου ίνα τις κενώση» (Α΄ Κορ. 9,15). Έτσι μόνο μπορεί να ζει ο άνθρωπος αναμάρτητα, σε αντίθεση με εκείνον που έχει καρδιά ψυχρή και αδυνατεί να σκεφθεί με τον ίδιο τρόπο. Αυτός που δεν έχει θησαυρό, δεν φοβάται μην τον χάσει.

Ο Απόστολος λέει ότι «παν ό ουκ εκ πίστεως, αμαρτία εστί» (Ρωμ. 14,23). Μια πράξη που διαπράττεται χωρίς την αίσθηση του Θεού στην καρδιά, συντελείται μέσα στο σκοτάδι της αμαρτίας, το οποίο εμποδίζει να δούμε καθαρά τι κάνουμε. Απεναντίας η αίσθηση της παρουσίας του Θεού ενεργεί μέσα μας σαν πυξίδα, καθοδηγώντας και περιφρουρώντας [//515] μας σε κάθε κίνηση: «Πήγαινε εκεί αλλά όχι από εκείνο τον δρόμο». «Κάνε αυτό και απόφυγε το άλλο». «Μην πεις αυτό τον λόγο· δεν θα βοηθήσει τον αδελφό σου. Μάλλον προτίμησε αυτή την έκφραση». «Διώξε τη σκέψη αυτή αμέσως!» Αυτή είναι η οδός των τελείων, οδός υπερασπίσεως και αφοσιώσεως στον μεγάλο πλούτο, στον πολύτιμο μαργαρίτη που είναι ο ταπεινός Χριστός, που βρίσκεται αποθησαυρισμένος στην καρδιά τους. Οι καρδιές των τελείων ξεχειλίζουν από τη δική Του ζωή. Όπως ακριβώς μια γυναίκα γνωρίζει ότι εγκυμονεί, έτσι και η καρδιά, η οποία συναισθάνεται τα σκιρτήματα του Πνεύματος, έχει επίγνωση του πληρώματος της θείας ζωής που κυοφορείται στα σπλάχνα της.

Η ζωτική αυτή αίσθηση του Θεού στην καρδιά προξενεί μεγάλη παράκληση. Η ζωή μας είναι δυσχερής, ώσπου να αποκτήσουμε ορισμένο μέτρο χάριτος, τέτοιο πνευματικό κεφάλαιο, που θα επιτρέπει να ζούμε με τους τόκους που θα παρέχονται από αυτό. Στον κόσμο οι άνθρωποι καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια, για να αποταμιεύσουν αρκετές οικονομίες, που θα τους εξασφαλίσουν ειρηνική ζωή στα γηρατειά. Κατ' αναλογίαν είναι αναγκαίο να κοπιάσουμε πολλά χρόνια, προκειμένου να αποκτήσουμε πνευματική καθαρότητα, που θα μας αποδώσει ικανό μέτρο αγαθής παρρησίας, ώστε να παραστεκόμαστε με πεποίθηση ενώπιον του Θεού την ώρα της προσευχής και να ατενίζουμε αμέσως το Πρόσωπο Του. Είναι πολύ ευκολότερο να εισέλθει στην παρουσία του Θεού κάποιος που έχει ζήσει επί σαράντα έτη με προσευχή, απ' ό,τι ένας αρχάριος, ο οποίος μπορεί να επιτύχει το ίδιο μόνο μετά από μεγάλη προσπάθεια.

[//516] Ο Χριστός, ο Υιός του Θεού, είναι το μεγαλύτερο δώρο που θα μπορούσε να χαρίσει ο Θεός Πατήρ στο ανθρώπινο γένος. Συγχρόνως όμως

αποτελεί και το μεγαλύτερο δώρο που θα μπορούσε το ανθρώπινο γένος να προσφέρει στον Θεό Πατέρα. Ο Κύριος είναι επίσης το μέγιστο χάρισμα που μπορεί να δωρίσει μια ανθρώπινη ύπαρξη στον αδελφό της. Καθώς ο άνθρωπος γίνεται «ευωδία Χριστού» (Β′ Κορ. 2,15), φέρει μέσα του και αντανακλά την ταπείνωση και την αγάπη του Χριστού με τη χάρη του Πνεύματος του Κυρίου. Έχοντας αναδείξει την ίδια τη ζωή του σε σιωπηλό κήρυγμα, διακονεί ταπεινά τους αδελφούς του. Όλη η παρουσία του αποπνέει αγιότητα. Αναλαμβάνει στους ώμους του το φορτίο των αδελφών του, κατά το υπόδειγμα του Ίδιου του Χριστού, ο Οποίος φέρει το φορτίο των αμαρτιών όλου του κόσμου.

Ο Θεός φέρνει τον άνθρωπο στον κόσμο αυτό, για να τον δοξάσει. Χρέος του ανθρώπου είναι να ανταποδώσει δόξα στον Θεό. Αφού μας πρόσφερε όλο το είναι Του, ο Θεός περιμένει από εμάς να Τον δοξάσουμε και στη ζωή και στον θάνατο, ώστε αυτός να νικηθεί από εμάς. Όταν συνειδητοποιούμε τη μεγαλειώδη τιμή που μας απένειμε ο Θεός, ανταποκρινόμαστε στον Δημιουργό μας, αποδίδοντας Του δοξαστικό ύμνο. Πράγματι, μας έπλασε για να Τον εξυμνούμε με άσματα αινέσεως, ευχαριστίας και δοξολογίας του Ονόματος Του: «Άσατε τω Κυρίω άσμα καινόν» (Ψαλμ. 32,3· 95,1· 143,9). Πόσα παραδείγματα Αγίων απαντώνται στην Αγία Γραφή, οι οποίοι αρπάχθηκαν στον θείο κόσμο, για [//517] να ανταποδώσουν στη συνέχεια την ευγνωμοσύνη τους με επινίκια ωδή εμπνευσμένη από το Άγιο Πνεύμα!

Όταν αντίκρισε το Πρόσωπο του Θεού ο προφήτης Μωυσής, στάθηκε ενώπιον Του και είπε: «Πρόσεχε, ουρανέ, και άσομαι ωδήν τω Κυρίω» (Δευτ. 32,1). Η παρρησία του λόγου που πρόφερε ήταν καρπός της επιγνώσεως ότι ο Ίδιος ο Θεός είχε εισδύσει στην καρδιά του. Με τον ίδιο τρόπο, κάθε πιστός που πέρασε από το σκοτάδι στο Φως του Θεού, από τον θάνατο στη ζωή, αναπέμπει άσμα ευχαριστίας, ωδή επινίκια. Και όταν κοινωνούμε το Σώμα και το Αίμα του Κυρίου μας, ψάλλουμε τον δικό μας δοξολογικό ύμνο: «Είδομεν το Φως το αληθινόν, ελάβομεν Πνεύμα Επουράνιον, εύρομεν πίστιν αληθή». Αυτός είναι ο δικός μας Πασχάλιος ύμνος ευχαριστίας για τη δωρεά της αιώνιας Ζωής.

Άλλο παράδειγμα βλέπουμε στο πρόσωπο της Θεομήτορος. Αφού έλαβε το θαυμαστό άγγελμα του Αρχαγγέλου, παραδόθηκε εξ ολοκλήρου στο θέλημα του Θεού, υποτασσόμενη σε αυτό με τέλεια ταπείνωση. Το Πανάγιο Πνεύμα την επισκίασε, και μερικούς μήνες αργότερα το Ίδιο το Άγιο Πνεύμα επιβεβαίωσε το γεγονός με το στόμα της εξαδέλφης Της Ελισάβετ, η οποία προφητικά Την αποκάλεσε ευλογημένη «εν γυναιξί». Την ίδια ώρα η Μαριάμ, με την έμπνευση του Πνεύματος, πρόσφερε τη δική Της επινίκια ωδή στον εν Υψίστοις: «Μεγαλύνει η ψυχή μου τον Κύριον και ηγαλλίασε το πνεύμα του επί τω Θεώ τω Σωτήρι μου …» Η Θεομήτωρ ανέπεμψε τον ύμνο Της μία μόνο φορά. Δεν ήταν απαραίτητο να ξαναψάλει, εφόσον [//518] είχε εξυμνήσει τέλεια τον Κύριο και Σωτήρα Της, με απόλυτο και μοναδικό τρόπο, στην αιωνιότητα του Παναγίου Πνεύματος που την κατείχε ολόκληρη. Η ωδή Της απέβη αιώνια κληρονομιά «πασών των γενεών» των χριστιανών, γι′ αυτό και εμείς χαίρουμε απερίγραπτα αποκαλώντας Την «ευλογημένη», όπως έκανε η Ελισάβετ.

Υπάρχουν στιγμές, κατά τις οποίες ο Θεός ανυψώνει το πνεύμα μας από τη γη, και τότε αισθανόμαστε ότι και τα δοξαστικά μας άσματα προφέρονται εν Πνεύματι Αγίω. Αν οι επινίκιες ωδές μας ήταν καρπός εμπνεύσεως όμοιας σε ένταση με τον ύμνο της Θεοτόκου, θα αρκούσε να τις ψάλουμε κι εμείς μία μόνο φορά, γιατί η ισχύς τους θα παρέμενε αιώνια. Αλλά η θεϊκή ανάβαση μας είναι ακόμη σχετική, εν τω γίγνεσθαι. Είναι αναγκαίο να μάθουμε καινά άσματα, για να εξοικειωθούμε με την πληρότητα του Ύμνου της επουράνιας και αιώνιας Δόξας, τη θυσία αινέσεως που προσφέρεται στον Θεό από την Παναγία Μητέρα Του και όλες τις χορείες των Αγγέλων και των Αγίων. Όποιος έχει γευθεί τη γλυκύτητα ενός καινού άσματος στην καρδιά του και έχει μείνει εκστατικός από αυτήν, αυτός έχει εντοπίσει τη βαθειά καρδιά. Έχει αποκτήσει επίγνωση της ταπεινώσεως του Χριστού και δεν θα κουρασθεί ποτέ να αναζητεί το Πρόσωπο του Θεού Ιακώβ· ο άνθρωπος αυτός ανήκει στη γενεά Του (Ψαλμ. 23,6).

Τα Ευαγγέλια καταγράφουν τη γενεαλογία του Χριστού, τη σειρά των γενεών που προηγήθηκαν της κατά σάρκα γεννήσεως Του. Μετά τον θάνατο και την Ανάσταση [//519] Του όμως άρχισε μια δεύτερη γενεαλογία, των απογόνων Του κατά το πνεύμα. Αυτή είναι η γενιά όλων, όσοι αγάπησαν την ταπεινή επιφάνεια του Χριστού (Β΄ Τιμ. 4,8) και έκαναν χώρο γι΄ Αυτόν, ελκύοντας Τον να γεννηθεί στις καρδιές τους. Χάραξαν την εικόνα του Κυρίου στα βάθη της καρδιάς τους και έτσι αναγεννήθηκαν μέσα στη δόξα της ατελεύτητης Βασιλείας Του.

Η γέννηση ενός παιδιού συνιστά χαροποιό γεγονός. Όταν η γυναίκα γεννήσει, «ουκέτι μνημονεύει της θλίψεως, δια την χαράν ότι εγεννήθη άνθρωπος εις τον κόσμον» (Ιωάν. 16,21). Με τον ίδιο τρόπο και οι ωδίνες τις οποίες υπομένουμε, προκειμένου να γεννηθούμε στην ένδοξη Βασιλεία του Θεού, θα λησμονηθούν, γιατί ο Ίδιος ο Χριστός με την απροσμέτρητη ταπείνωση Του θα γίνει ο δικός μας διάκονος, και θα εξαλείψει «παν δάκρυον εκ των οφθαλμών ημών» (Αποκ. 7,17· 21,4).

Αυτώ, τω Θεώ των Πατέρων ημών,
πρέπει πάσα δόξα εις τους αιώνας των αιώνων.
ΑΜΗΝ.